

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

Україна і світ:
Діалог мов та культур

19–21 березня 2014 року

Київ
Вид. центр КНЛУ
2014

Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19–21 березня 2014 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 702 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світі Болонських реалій.

Члени Редколегії:

Матвієнко О. В., докт. пед. наук, проф., проректор з наукової роботи;

Бігич О. Б., докт. пед. наук, проф., кафедри методики викладання іноземних мов;

Бондаренко О. Ф., член-кор. НАПН України, докт. психол. наук, проф., зав. кафедри психології і педагогіки;

Валігура О. Р., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри германської і фіно-угорської філології;

Валюх З. О., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри української філології;

Воробійова О. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського;

Гамзюк М. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької філології;

Денисова С. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри зіставного мовознавства і теорії та практики перекладу;

Долгополова Л. А., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької мови і перекладу;

Кагановська О. М., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри романської філології;

Корольова А. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри теоретичної і прикладної лінгвістики та новогрецької філології;

Ніколаєва С. Ю., докт. пед. наук, проф., зав. кафедри методики викладання іноземних мов;

Ніконова В. Л., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри англійської філології факультету перекладачів;

Пирогов В. Л., канд. філол. наук, доц., зав. кафедри мов та цивілізацій Далекого Сходу;

Франко О. Б., канд. філол. наук, доц., декан факультету перекладачів;

Чернуха А. М., канд. пед. наук, доц., декан факультету романської філології.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СТРУКТУРА ЗАГОЛОВКА ГАЗЕТНОЇ СТАТТІ В ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Абраменко Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Заголовок має виражати основну мету повідомлення, встановлювати контакт з читачем, привертати його увагу, викликати зацікавлення. Він актуалізує найбільш важливу інформацію повідомлення та є дійовим способом впливу на її сприйняття. Незалежно від своєї синтаксичної структури, заголовок газетного мікротексту-повідомлення має статус речення, бо має предикацію через його включення до вищої комунікативної одиниці – тексту і реалізувати комунікативну інтенцію [1, с. 10–15]. Окрім того, заголовок розбиває графічну однорідність газетної сторінки, яка на зразок мозаїки візуально видокремлює найважливіше слово [2, с. 129–135]. Специфіка структури заголовків пов'язана з тим, що на їхню лінгвістичну будову суттєво впливають спосіб представлення нової інформації та оформлення сторінки газети. Синтаксис заголовка в італійській мові є відображенням “телеграфного стилю”, де журналіст намагається втримати повідомлення в рамках нової, “шокової” інформації, зосередити весь зміст в декількох словах, що легко сприймаються та розуміються. Таким чином пояснюється настільки широке розповсюдження заголовків у вигляді коротких речень.

Межі сторінки та вибір графічного оформлення опосередковано впливають на синтаксичну будову повідомлення. Телеграфний стиль та іконічне розташування приводять до двох типових змін в заголовках: до скорочення з одного боку і до заміни та перестановки з іншого. Ці два явища є найбільш розповсюдженими в італійській мові, особливості заголовків зводяться до двох риторичних фігур – еліпсу та гіпербату: *L'ira del premier: tradito da Siniscalco (Corriere della Sera)*. – Прем'єр, зраджений Синіскалько, лютує. Двокрапка, яка зазвичай виступає розподіловим знаком, в італійському заголовку може набувати значення морфеми: вона вказує та змінює пропущення елемента (безпосередньо еліпс) і в той же час виділяє певні частини фрази (гіпербат). Ці дві функції дуже важко відрізнити одну від одної, тому між собою вони більш взаємодоповнюються ніж протиставляються [2, с. 129–135]: *Dichiarazione e grandi proteste: a Kozlovski 25 anni (Corriere della Sera)*. – Виступи і великі протести: Козловському присудили 25 років.

Окрім еліпсу та скорочень, синтаксису газетних заголовків характерно відділяти шокове слово, підкреслювати його, виділивши на сторінці візуально або за допомогою двох крапок. Іноді таким чином на перший план виноситься рубрика до якої належить стаття, після чого слідує сам заголовок [2, с. 129–135]: *Lo sfogo del Cavaliere: I centristi rinuncino, sono più forte (Corriere della Sera)*. – Крик душі Кавальєре: центристам слід зійти з дистанції, я сильніший.

Трапляються випадки, коли за допомогою двох крапок тема виводиться на перше місце, в питальних реченнях таке виведення теми на перший план приводить до справжньої інверсії [2, с. 129–135]: *La Cgil per ora chiede, ma che cosa darà?* (Corriere della Sera). – Генеральна конференція промисловості зараз тільки просить, а що вона дасть?

Італійський заголовок може вміщати одночасно експресивне скорочення та накопичення інформації, в такому поєднанні реалізується типовий, різкий але насичений хід висловлювання. Слід мати на увазі, що досить часто зустрічається не просто поєднання стиснення та поширення, а стиснення-поширення, тобто заміна. Трапляються конструкції, коли вживання дієслова є необхідним для ефективної передачі інформації. У такому випадку прийменник, який завжди розглядається як другорядний компонент, займає місце та виконує роль відсутнього дієслова. Тоді прийменник знаходиться між двома номінативними синтагмами, об'єднуючи їх. Таким чином з'являється рудиментна конструкція, що задовольняє як потреби журналіста (передати точну інформацію) так і читача (бачити на сторінці звичне поєднання лексичних елементів). Виходить, що іменники, прийменники та означення утворюють єдине ціле у реченні, яке, не містячи дієслова, все ж точно та лаконічно передає відношення між своїми елементами [2, с. 129–135]: *Tutti contro il Colonnello* (Corriere della Sera). – Всі проти Полковника.

Отже, як видно зі сказаного вище, заголовки італійської преси мають свій специфічний синтаксис, який слугує задоволенню потреб журналістів під час створення та читачів протягом читання.

Конкретні дослідження в цій галузі корисні для практики перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко А.М. Заголовок англomовного тексту журнального мікро тексту-повідомлення: Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2002. – С. 25.
2. Dubois I. Retorica generale. Le figure della comunicazione. – Milano, 1991. – С. 376.

СИМВОЛІКА ІНВАРІАНТНОЇ ЛЕКСЕМИ *ВОГОНЬ* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Агєєва В.О.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Взаємозв'язок мови і свідомості зумовлює застосування психолінгвістичного підходу до вивчення процесів номінації. Розглянемо семантичні ознаки інваріантної лексики *fire*, яких вона набувала у процесі свого функціонування, закріпившись як компонент образних одиниць на зразок фразеологізмів і прислів'їв, які стали стереотипними для носіїв англійської мови. Ці символічні стереотипні одиниці

а) характеризують людину, зокрема:

1) “її емоційний стан, почуття”: *fire that closest burns most of all* – тут закодований такий символічний смисл: чим більше тушити пожежу (вогонь), тим вона є сильнішою, тобто, чим більше приховувати пристрасті, тим вони є палкішими;

2) “пристрасті”: *a fire in the blood* (досл. “вогонь в крові”); або з виявленням градуальної семи ‘палкої (надзвичайної) пристрасті’ *fire and fury*; *full of bush fire* букв. “сповнений вогню як при пожежі у буші (африканських чи австралійських чагарникових заростях)”, тобто “дуже енергійний, життєрадісний, відважний, мужній”; *a ball of fire* “хтось сповнений енергії та ентузіазму” (досл. “вогняна куля, куля вогню”); *fire in one’s belly* “сильне бажання” (досл. “вогонь у когось в череві”), де, однак, є підстави витлумачити значення англ. *fire* на рівні внутрішньої форми як і таке, що відповідає знаково-символічній ситуації “болісне почуття”; *catch (take) fire* – запалати пристрастями;

3) “надзвичайну обдарованість”: *set the Thames on fire*. Проте тут треба зауважити, що словник подає для цього образного стереотипного вислову і протилежне значення, яке співвідносне з російським прислів’ям: рос. *Звезд с неба не хватает*;

б) позначають **життєві ситуації**:

1) “роздмухування маленької локальної проблеми у велику”: англ. *little chips light great fires*;

2) “врятованої людини від небезпеки”: *a brand from (out of) the fire*;

3) “виконання замість когось важкої (тяжкої) роботи”: англ. *pull somebody’s (або the) chestnuts out of the fire (pull the chestnuts out of the fire for somebody)*;

4) “штучного створення проблеми”: англ. *put the chestnuts in the fire*;

5) “небезпеки для людини” англ. *play with fire*;

6) “якщо є явище, то є і причина його наявності, появи”: англ. *there is no smoke without fire*;

7) “порятунку когось” від біди: *pull (snatch) somebody out of the fire*; від знищення, руйнації: *have something out of the fire*;

8) “бути об’єктом критики”: *direct one’s fire against*;

9 “завдання самому собі шкоди”: *build a fire under oneself* – рити яму самому собі.

Інваріантна лексема *fire* у стереотипних одиницях зберігає свою амбівалентну природу як позитивного, так і руйнівного начала вогняної стихії. Так, зокрема міфологічні архетипні мотиви збережено у таких стереотипах, як *fire and brimstone*; *promethean fire*.

Культурно-історичні релікти стереотипізувалися в англ. *put to fire and sword*; *with fire and sword*. Ці фразеологізми походять з вислову давньогрецького лікаря Гіппократа: “Що не лікують ліки, то лікує залізо, що не лікує залізо, виліковує вогонь”, тобто хірургічний ніж або припікання. Пізніше цей вислів набув іншої форми й іншого значення. Уже римський поет Овідій словами “вогнем і мечем” (*igni et ferro*) змальовував картини безжального знищення ворога і спустошення пожежами його земель[1, с. 59].

Наявні також стереотипні одиниці, утворені унаслідок переосмислення основного навантаження інваріантної лексеми *fire*. Це насамперед такі одиниці, в яких актуалізовано лінгвокультурну інформацію на зразок *hell-fire club* – заст.

клуб непутящої “золотої” молоді (ці клуби були поширені на поч. XVIII ст.). Фразеологізм *Hermes' (St. Elmo's) fire* – вогні Святого Ельма (явище атмосферного електричного струму), можливо, є не зовсім зрозумілим і для носіїв сучасної англійської мови [див. його походження, тобто джерела лінгвокультурної інформації: 2, 3]. Наступна фразеологічна одиниця *council fire* – іст. позначає вогнище, яке розпалюють індійці під час нарад. Національно-маркованим є фразеологізм *Kentish fire* – рідк. вж., який пов'язують з гучним вираженням аудиторією своєї незгоди чи нетерпіння. Сюди можна віднести і фразеологізм англ. *St. Anthony's fire* [4: т. 1, с. 516] (досл. “вогонь святого Антонія”), що походить від повальної смертоносною рожі XI ст., що її зцілювали мощі св. Антонія.

Хоча ці етномарковані стереотипи у плані функціональної стилістики належать до пасивної фразеології, проте у мовній свідомості англійців і американців вони продовжують уживатися на позначення різних життєвих ситуацій. Якщо говорити про символічну стереотипізацію вогню, то цей процес характерний як власне для інваріантної лексеми *fire*, яка зазнавала переосмислення, так і для її варіантів, у внутрішній формі яких простежується символічний зв'язок з її основними семантичними ознаками.

ЛІТЕРАТУРА

1. ШФСУМ – Шкільний фразеологічний словник української мови / [уклад. О. Давидова]. – Тернопіль : “Підручники і посібники”, 2010. – 448 с.
2. БАРС: Большой англо-русский словарь / [под ред. И. Р. Гальперина]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1972. – Т. 1. – 822 с.
3. Бечко Я. В. Функціонування полісемантичних слів із термічним значенням у фразеологічному контексті (на матеріалі англійської, німецької та української мов): дис. на здобуття нук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Яна Валеріївна Бечко. – К., 2011. – 230 с.
4. Кротов Я. Словарь Святых [Електронний ресурс] / Яков Кротов. – Режим доступу: http://krotov.info/yakov/6_bios/10_iv/303_erazm.htm

ОБРАЗ ЧЕЛОВЕКА В КОМПАРАТИВНЫХ МОДЕЛЯХ РУССКОЙ И НЕМЕЦКОЙ ФРАЗЕМИКИ

Адамс Ирина

Киевский национальный лингвистический университет

В настоящее время под концептуальной картиной мира понимают систему наиболее научных представлений о мире. С картиной мира связывают исходные предпосылки рассмотрения мира, содержательно-онтологические построения научного знания, глубинные структуры, лежащие в основании научно-познавательной деятельности. Проблема статуса картины мира разрабатывалась в разных аспектах.

Понятие языковой картины мира относится к числу фундаментальных понятий, выражающих специфику человека и его бытия, взаимодействия его с миром.

Поскольку человек не может для бесконечного количества сложных ситуаций создать новые имена, в языке для таких проблемных ситуаций выработаны специальные явления номинации через сравнение.

Сравнение выступает мощным и гибким средством репрезентации смысла. Известно, что операция сравнения является важным элементом работы человеческого сознания.

Именно благодаря этой способности, человек в состоянии идентифицировать и дифференцировать признаки и осуществлять обобщение – важнейшее условие номинативной деятельности.

Сравнения носят также и оценочную характеристику: они являются экспрессивно-оценочными, причем оценка гипертрофирована:

а) хорошо: знать как свои пять пальцев; (kennt es durch und durch, beware es wie mein eigenes schatz, lebt wie im traum)

дорожить как зеницей ока; – жить как птица небесная;

б) плохо: жить как собака, бояться как черт лаdana;

надоел как горькая редька (lebt wie im stahl, schuetel frost haben, gehst mir auf den geist)

в) оценка меры признака: страшный как смертный грех

мрут как мухи; беден как церковная крыса. (heslich wie die hoele, arm wie eine kirchen maus)

Признак меры может накладываться на признак «хорошо» или «плохо», а может быть самостоятельным: глуп как сивый мерин; гол как сокол; зол как собака

Поскольку сравнительные обороты тяготеют к антропосфере можно выделить, что они характеризуют человека по

1) физическим качествам: сидеть как пень; спит как убитый; ударять как обухом по голове; носится как угорелый; биться как рыба об лед; пить как бочка; драть как Сидорову козу и др.; (liegt wie ein stein, schlaeft wie im grab, pechtstrene, schneller als der wind, in die geschlossene tuere schlafen, trienkt wie eimer)

2) нравственные качества : точен как часы, гордый как орел; дурной пень, врет как сивый мерин; хитрый как лис и др.; (puenktlich wie der wecker, eingebildet, dumbacke, luegst wie am still, bei dir weisst man nie)

3) его внешний вид

Красив как картинка; руки как грабли; глаза как у коровы; (wunder huebsch, lange finger haben, frosch auge, ein engels gesicht/красив как чудо, иметь длинные пальцы, глаза как у жабы ,лицо ангела)

Аксиологическая характеристика представленных сравнений такова: в выписанных карточках с сравнительным оборотом наблюдается тяготение к отрицательной характеристике:

дурен как смертный грех – blood wie ein Esel (дурен как осел)

глуп как пробка – eine weiche Birne haben (иметь мягкую лампочку)

врет как сивый мерин – luegt wie am still (врет как на планке)

гол как сокол – loescher in der hose (дырки в кармане)

пристал как с ножом к горлу – klebt wie eine zecke/klebst wie ein klebeband
 (пристал как лесной клоп/приклеился как изолента)
 носится как курица с яйцом – auf armen tragen (на руках носить)
 живет как кошка с собакой – leben wie altes eherpaar (живут как старая пара)
 надоед как горькая редька – gehst mir auf den geist (затрагиваешь моего духа)
 несется как угорелая кошка – schneller als der wind (быстрее ветра)
 кричит как иерихонская труба – schreit wie besessen (кричит как буд то ним
 овладели)
 знает как свои пять пальцев; kennt es durch und durch (знает от и до)
 жить как птица небесная; lebt wie im traum (живет как во сне)
 красив как картинка; wunder huebsch/biold schoen (красив как чудо, красив как
 картинка)
 точен как часы; puenktlich wie die kirchenglocken (точен как церковные колокола)
 живет как у Христа за пазухой; lebt wie ein Koenig in frankreich (живет как
 король во Франции)
 дорожит как зеницей ока и др. – beware es wie mein eigenes schatz (храню как
 собственный сундук сокровищ).

МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЯ КОНЦЕПТА «ЛЮБОВЬ» В РУССКОЙ И ТУРЕЦКОЙ КАРТИНАХ МИРА (на материале произведений И. А. Бунина и Я. К. Бятылы)

АЙДЫН Ахмет Али

Киевский национальный лингвистический университет

Как справедливо отмечает А. В. Рудакова, на современном этапе когнитивная лингвистика использует два основных подхода к методике лингвокогнитивного анализа: логический и когнитивный [2]. Безусловно, оба подхода являются ценными, однако мы отдали предпочтение второму, который, по нашему мнению, даёт наиболее полную семантико-когнитивную картину концепта. Таким образом, наше исследование предполагает работу над концептом «любовь» по следующим пунктам: **1)** определение ключевого слова, представляющего концепт в языке / языках; **2)** анализ семантемы ключевого слова, вербализующего концепт в языке; **3)** анализ лексической сочетаемости ключевого слова; **4)** применение экспериментальных методик; **5)** анализ синонимов ключевого слова; **6)** построение семантического поля ключевой лексемы; **7)** построение деривационного поля ключевой лексемы [1, с. 101 – 152].

Итак, начнём с определения ключевых слов-репрезентантов концепта «любовь» в русском и турецком языках. Детально исследовав тексты произведений И. А. Бунина, мы пришли к выводу, что базовым репрезентантами упомянутого концепта в русском языке являются такие лексемы, как *страсть*, *душа* и *мука*. Приведём пример из текстов русского поэта и прозаика: «Я, мужики, рабочие в вагоне, женщина, которая ведёт в отхожее место своего безобразного ребенка,

тусклые свечи в дребезжащих фонарях, сумерки в весенних пустых полях – всё **любовь**, всё **душа**, и всё **мука**, и всё **несказанная радость**» [4]. Нелишним будет подчеркнуть, что в данном контексте турецкая языковая картина мира не демонстрирует кардинальных отличий от русской, хотя и имеет более мажорную направленность. Ключевыми лексемами-репрезентантами концепта «любовь» в поэзии Я. К. Бятылы выступают такие, как *aşk* (любовь → эрос), *sevda* (любовь → часто символизирует безответную любовь), *sevgi* (любовь → симпатия), *ruh* (душа), *gönül* (сердце / душа) и *kalp* (сердце → в физиологическом смысле): «*Istanbul'un öyledir bahârı, bir **aşk** oluverdi âşinâlık...*» [7] → «Такая вот в Стамбуле весна, знакомство вдруг превратилось в **любовь**»; «***Ruh** öyle yolların uyanılmaz bir uykuya...*» [8] → «**Душа** так и погружается в беспробудный сон...».

Очень впечатляюще в контексте анализа семантемы исследуемого концепта выглядит дефиниция любви одним из героев бунинского рассказа «Братья»: «*Их, этих обмираний, бывает несколько, и каждое из них, ломая человека, перехватывая ему дыхание, частями уносит человеческую жизнь, человеческие способности: мысль, память, зрение, слух, боль, горе, радость, ненависть – и то последнее, всеобъемлющее, что называется **любовью**, жаждой вместить в своё сердце весь зримый и незримый мир и вновь отдать его кому-то*» [3]. Я. К. Бятылы, в свою очередь, весьма оригинально и своеобразно характеризует «любовь», демонстрируя вершины поэтического мастерства, не прибегая к упомянутой лексеме как таковой: «*Yârab! Hele kalb ağrılarım durdu. diyordum. His var mı bu âlemde nekahet gibi tatlı. Gönüm bu sevincin halecâniyle kanatlı*» [13] → «О, Господи! Хоть сердце моё перестало болеть, говорил я. Разве есть в мире чувство, столь же приятное, как исцеление. Моё сердце окрылено этой волнующей радостью». Данный пример свидетельствует о целебных свойствах «любви» в турецкой картине мира, воспринимающейся как панацея. Однако «любовь» биполярна, имея как целебные, так и угнетающие болезненные проявления.

Весьма интересным и плодотворным оказался анализ лексической сочетаемости ключевого слова. Произведения И. А. Бунина богаты показательными для русской картины мира примерами: «*Вспомнил Натали и подумал: да, та **любовь** «до гроба», которую насмешливо предрекала мне Соня, существует...*» [5].

«Любовь» всегда трактовалась русским человеком как что-то необыкновенное, исключительно искреннее и подлинное: «*Ах, всё равно, Катя, – прошептал он горько и нежно, желая сказать, что он простит ей все, лишь бы она по-прежнему кинулась к нему, чтобы они вместе могли спастись, – спасти свою **прекрасную любовь** в том прекраснейшем весеннем мире, который ещё так недавно был подобен раю*» [4].

В стихотворениях Я. К. Бятылы слово «любовь» чаще всего встречается в изафетах, выражающих определённые целостные понятия, основывающиеся на упомянутом концепте: «*Aşkın şeref diyarını gördümdü bir zaman* [10] → «Я когда-то видел **почтенный край любви**».

Подводя итоги проведённого эксперимента, мы пришли к следующим выводам:

1) молодым поколением «любовь» чаще всего оценивается как привязанность и влечение, гормональный всплеск. С другой стороны, той же молодёжи свойственно драматизировать и, подобно героям И. А. Бунина, ассоциировать потерю любви с концом жизни; 2) наиболее часто встречающимся среди молодых респондентов ответом на тестовый вопрос оказался вариант б); старшие респонденты в большинстве своём отдали предпочтение варианту з). Из этого следует, что старшее поколение, как не парадоксально, больше склонно отождествлять любовь с сердечной привязанностью, нежели с дружескими или родственными связями, опровергая, таким образом, давно сложившийся стереотип. Что касается синонимов слова «любовь», предложенных участниками рецептивного эксперимента, лидерство принадлежит таким, как *привязанность, влечение, склонность, притяжение, радость, счастье* и даже *основа бытия*.

В рамках нашего исследования были проанализированы синонимы слова «любовь» в русском и турецком языках. В русской языковой картине мира основными синонимами упомянутого концепта выступают такие слова, как *страсть, чувственность, ревность* и *наваждение*: «*В книгах и в жизни все как будто раз и навсегда условились говорить или только о какой-то почти бесплотной любви, или только о том, что называется **страстью, чувственностью***» [4]; «*Катя стала уже истинным **наваждением**...*» [4]. Из данных примеров следует, что *любовь, страсть, наваждение* и *ревность* – это концепты одного ряда, не всегда взаимозаменяемые, но, всё же, очень близкие по смыслу. В турецкой языковой картине мира синонимический ряд «любви» представлен абсолютно иными лексемами: *zevk* (удовольствие), *haz* (наслаждения), *lezzet* (вкус) и *saadet* (блаженство). Приведём несколько примеров: «*Şafaktan önce uyandım, bahâr odamdaydı. Mayıs, çiçekleri etrâfa öyle bir yaydı ki varlığım büyülenmişti en derin **haz**'la. Cihanda **lezzet** alınmaz bu duygudan fazla. Seven kadınla **seven** erkeğin visâli gibi, bütün **saadet** olan mevsimin bu hâli gibi, sürekli **sevgiyi** duydukça anne toprak'tan. İçimde korku nedir kalmıyor yok olmaktan*» [11] → «Я проснулся ещё до рассвета, весна витала в моей комнате. Май устлал всё вокруг цветами так, что моё естество было глубоко очаровано этим **блаженством**. В мире нет большего **наслаждения**, чем это. Я не боюсь смерти, когда постоянно чувствую **любовь**, исходящую от матери-земли, напоминая свидание влюблённых и это время года, олицетворяющее **блаженство**».

Построение и изучение деривационного поля ключевого слова позволяет выявить целый ряд когнитивных признаков, не выявляемых другими методами анализа. Среди дериватов «любви» основными оказались следующие: *любить, любовный, любимая / любимый*. Любопытно, что некоторые слова не являются дериватами по форме, но выступают ими по смыслу – это, в частности, слова *единственный, дорогой* и т. д. Приведём пример: «*Что это значит вообще **любить**?*» [4]. Примечательно, что то же самое присуще и турецкому языку, поскольку слова *yâr* (возлюбленный / возлюбленная), *bir tane* (единственный /

единственная) и *yavru* (детёныш, ласковое название субъекта любви), не являясь морфологическими дериватами от слов *aşk*, *sevda*, *sevgi* и *sevi*, выступают семантическими образующими концепта «любовь»: «*Bir gün dedim ki: İstemem artık ne yer ne yâr*» [6] → «Однажды я сказал себе, что не хочу больше ни убежища, ни **возлюбленной**». Из морфологических дериватов ключевых слов исследуемого концепта можно назвать следующие: *sevmek* (любить), *sevdalı* (безнадёжно / безответно влюбленный), *sevgili* (возлюбленная / возлюбленный), *âşık* (влюблённый / влюблённая), *sevdiceğim* (любимый / любимая) и т. п. Приведём пример: «*Nice sevdalılar da var ki diler akşam olsun bu kuytu yollarda!*» [9] → «Сколько же **влюблённых** желают, чтобы на эти укромные дороги опустился вечер».

В результате анализа концепта «любовь» в русской и турецкой картинах мира нами установлены следующие закономерности: 1) ключевыми словами-репрезентантами концепта «любовь» в русском языке являются *любовь*, *страсть*, *душа* и *мука*, а в турецком – *aşk* (любовь), *sevda* (часто – *безответная / тяготящая любовь*), *sevgi* (любовь), *ruh* (душа), *gönül* (душа / сердце) и *kalp* (сердце в физиологическом смысле). Таким образом, можно сделать вывод о минорном «звучании любви» в русском и, соответственно, – более мажорном в турецком языке; 2) если русский человек склонен ассоциировать «любовь» с мукой и страданиями, то в турецком менталитете преобладает коннотация «излечение / исцеление / избавление от мук и печали»; 3) в русских материалах «любви» зачастую сопутствуют прилагательные как с положительным, так и с отрицательным оттенком (прекрасная, настоящая, беспредметная, бесплотная и т. д.), а в турецком она чаще встречается в составе изафетов, формируя оригинальные и своеобразные сочетания (почтенный край любви); 4) ассоциативно-рецептивный эксперимент позволяет выразить субъективное мнение респондентов; 5) синонимы, антонимы и дериваты лексемы «любовь» не могут считаться таковыми полностью, поскольку морфологический синоним / антоним / дериватив зачастую уступает своё место семантическому (рус. *любимый* → *единственный*; тур. *aşk* (любовь) → *yâr* (возлюбленный / возлюбленная)).

ЛИТЕРАТУРА

1. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2010. – 314, [6] с.
2. Рудакова А. В. Объективация концепта «быт» в лексико-фразеологической системе русского языка [электронный ресурс]: режим доступа к источнику: http://www.ahmerov.com/book_1065_chapter_1_ANNOTAIJA.html.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

3. Бунин И. А. Братья [электронный ресурс]: режим доступа к источнику: http://az.lib.ru/b/bunin_i_a/text_1720.shtml.
4. Бунин И. А. Митина любовь [электронный ресурс]: режим доступа к источнику: http://az.lib.ru/b/bunin_i_a/text_2230.shtml.

5. Бунин И. А. Натали [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: http://az.lib.ru/b/bunin_i_a/text_2622.shtml.
6. Beyatlı Y. K. Açık deniz [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: <http://www.siirvadisi.com/siir/3665.htm>.
7. Beyatlı Y. K. Erenköyü'nde bahar [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: <http://siir.ozgurask.com/siir.asp?id=3965>.
8. Beyatlı Y. K. Fanî ömür biter, sonsuz sonbahar olur [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: <http://www.siirvadisi.com/siir/12490.htm>.
9. Beyatlı Y. K. Moda'da Mayıs [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: <http://www.karakutu.com/yahya-kemal-beyatl-kendi-gk-kubbemiz-tm-iirler/>.
10. Beyatlı Y. K. Rindelerin hayatı [електронний ресурс]: режим доступу к источнику: <http://www.karakutu.com/yahya-kemal-beyatl-kendi-gk-kubbemiz-tm-iirler/>.

ОПТИМІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Алексієвєць О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність усної комунікації та її впливу на адресата під час політичних публічних виступів зумовлюється нинішніми суспільними процесами, що відбуваються в Україні й за рубежом. З огляду на це особливої ваги набуває вивчення основних закономірностей і засобів реалізації впливу через вираження політичними й громадськими діячами своєї точки зору, оцінок й бачення проблем сучасного світу.

З урахуванням специфіки політичної комунікації під мовленнєвим впливом розуміється особливе мовленнєве формулювання, спрямоване на внесення у свідомість іншої особистості певних оцінок, думок, відношень. Мовленнєвий вплив становить собою форму цілеспрямованого управління, у результаті якого здійснюється політика й усувається конкурентний вплив через відповідні канали, форми і способи. Механізми мовленнєвого впливу, котрі використовує політичний лідер, взаємодіючи з іншими суб'єктами та об'єктами політики, визначаються конкретними завданнями, ресурсами, якими він володіє, його загальними світоглядними і політичними позиціями й тими моделями та технологіями впливу, які він обирає, виходячи з умов комунікації [2, с. 7].

Потенціал інноваційних технологій мовленнєвого впливу дозволяє здійснювати реальний вплив на створення та поведінку аудиторії, формувати імідж політичних діячів тощо. При цьому саме комунікація визначає формат суспільних відносин і перетворюється у системоутворюючий чинник політики, від якого залежить збереження зв'язків між державою і суспільством. Найважливішим результатом впливу публічного виступу є зміни у свідомості слухачів або перехід від певного знання до переконання, тому публічне мовлення вимагає ефективного вираження думки, змісту [1, с. 8]. Метою кожного промовця, його комунікативним наміром є

прагнення переконати адресата у своїй правоті, спонукати його до відповідних дій. Очевидно, що досягнення її здійснюється значною мірою завдяки емоційному, вольовому, духовно-інтелектуальному, енергетично-насиченому мовленню, котре, безумовно, володіє найбільшою силою впливу. Саме тому у політичному дискурсі найважливішу роль у реалізації впливу поряд з іншими мовними відіграють фонетичні засоби.

Ефекти впливу виявляються при зміні тих чи інших супрасегментних характеристик. Оскільки результатом мовленнєвого впливу виступає зміна поведінки людини, її емоційного стану, знань про світ, відношення до подій тощо, можна припустити, що просодична організація здатна впливати на індивідуальну свідомість слухача, посилюючи ступінь впливу лексико-граматичних засобів чи відносно незалежно від них [4, с. 11–12]. Просодичні засоби реалізації публічного мовлення виступають важливим чинником, що визначає ступінь прагматичного впливу на аудиторію, вони допомагають промовцеві успішно досягнути поставленої мети. В усному мовленні саме інтонація слугує ключем до правильної згідно із задумом оратора інтерпретації аудиторією змісту мовлення. Інтонаційна виразність мовлення впливає на емоційний стан слухача, який, у свою чергу, впливає на активність розумової діяльності, глибину розуміння, запам'ятовування, концентрацію уваги [3, с. 13–14]. Варіативність тональних рівнів виступає ефективним просодичним засобом мовленнєвого впливу. Крім цього, для висловлення точки зору політики послуговуються простими та складними тональними конфігураціями. Щодо напрямку термінального тону, то дослідження вказують на домінування у політичному дискурсі спадного тону, який виражає завершеність, категоричність, впливовість.

Мовленнєвий вплив оптимізується також завдяки мелодійним пікам й розширенню тонального діапазону, підвищенню гучності на виділеній одиниці й зниженню її після виділеного елемента. Значну роль для здійснення впливу відіграє логічний наголос, який забезпечує зв'язність тексту, сприяє взаємодії, мовця і слухача, допомагаючи оцінювати події з урахуванням ступеня важливості. Основними способами створення логічних наголосів є розтягування слова за рахунок наголошеного голосного, подовження приголосних, підвищення гучності, зміна висоти тону, зміна темпу, використання психологічної паузи [3, с. 15]. Найбільший перлокутивний ефект здійснює акцентне виділення, тобто просодичне маркування комунікативно важливих одиниць повідомлення [4, с. 315]. Вагоме місце у системі просодичних засобів впливу займають темп і паузація, які впливають на результат смислового сприйняття комунікативного акту, сприяючи виділенню значущих елементів виступу. Дієвим засобом емоційного впливу на слухачів виступає ритм, що проявляється під час повтору звуків слів, при синтаксичному паралелізмі на рівні однорідних членів речення або сурядних чи підрядних речень тощо. Можуть повторюватися і лексико-синтаксичні структури, і мелодичні малюнки.

Впливові на адресата у політичному дискурсі загалом слугує чергування виділеної та фонові інформації, яке водночас забезпечує динаміку розгортання дискурсу презентації / відстоювання точки зору.

Розробляючи проблеми оптимізації мовленнєвого впливу, Р. Потапова [5, с. 312] вказує, що сукупність просодичних засобів при вирішенні зазначеного питання охоплює мелодійний діапазон, мелодійні інтервали, ступінь мелодійної порізаності, темп, паузацію, силовий (енергетичний) діапазон, локалізацію ділянок виділеності. Усі ці фонетичні засоби знаходяться у комбінаторному співвідношенні. Причому оптимізація мовленнєвого впливу може бути досягнута використанням максимальних і мінімальних показників. Комбінаторика того й іншого слугує підвищенню ступеня мовленнєвого впливу.

Таким чином, дієвість мовленнєвого впливу в сучасних умовах залежить, з одного боку, від достовірності використаної інформації, а, з другого, – від здатності державно-політичних діячів здійснювати й застосовувати засоби й прийоми усної комунікації, їхньої майстерності мовленнєвого оформлення. Саме знання його особливостей може поглиблювати вплив на широкі маси населення у політичному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербич Н. С. Інтонація переконування в публічному мовленні : [монографія] / Н. С. Вербич. – К., Інститут української мови. – Луцьк : Терен, 2011. – 208 с.
2. Комисарова Т. С. Механизмы речевого воздействия и их реализация в политическом дискурсе (на материале речей Г. Шрёдера) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 – «Германские языки» // Таисия Сергеевна Комисарова. – Воронеж, 2008. – 22 с.
3. Коченкова Ю. Е. Фонетические средства русского языка как способ эмоционального воздействия в публичной речи (на материале речи актеров, публицистов, проповедников, ученых) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 01 – «Русский язык» // Юлия Евгеньевна Коченкова. – М., 2011. – 26 с.
4. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия: дисс. ... доктора филол. наук : 10. 02. 19 / Надеина Татьяна Михайловна. – М., 2004. – 428 с.
5. Потапова Р. К. Речевая коммуникация : От звука к высказыванию / Потапова Р. К., Потапов В. В. – М. : Языки славянских культур, 2012. – 464 с. – (Studia philologica).

ФОНО-СИНТАГМАТИЧНИЙ ПРИНЦИП ПИСЬМА В УКРАЇНСЬКІЙ І КОРЕЙСЬКІЙ ОРФОГРАФІЇ

Аліменко О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному мовознавстві налічується чотири основних принципи письма: фонетичний, фонематичний, морфологічний і традиційно-історичний [2, с. 65]. Однак при дослідженні ілюстративного матеріалу, наявного в українській мові,

був виявлений ряд випадків написання слів, які не підпадають під класичну градацію. Такі спостереження дали нам підстави ввести до загальноприйнятої класифікації додатковий принцип письма – фоно-синтагматичний.

Фоно-синтагматичний принцип письма фонетично відображає загальну вимову слова, однак допускає внутрішню асиметрію звуку і графічного зображення в межах лексеми. Дана асиметрія проявляється, коли у складі слова присутні графеми, що впливають на вимову попередніх або наступних графем і несуть певну уточнюючу функцію. Тоді суть фонографічної фіксації письма реалізується не за допомогою значення окремих графем, а за рахунок їх логічної сполучуваності. До таких графем відноситься апостроф, твердий і м'який знаки, йотовані графеми тощо.

Аналіз письмових джерел показав, що серед двох вищезгаданих писемностей даний принцип є характерним лише для українського письма, оскільки будова корейського алфавіту не передбачає використання уточнюючих графем.

Звісно, графеми для позначення йотованих голосних існують як в українській, так і в корейській мові. Однак якщо в українській мові дані графеми передають поєднання двох рівноправних фонем: сучасні *я* [йа], *ю* [йу], *є* [йе], *ї* [йі], та застарілі *ѣ* [йа], *ѥ* [йе], *ѣ̃* [йя], *ѥ̃* [йю], *ѣ̃* [йя], *ѥ̃* [йю], і використовуються для пом'якшення попереднього приголосного, то в корейській мові вони позначають окремі дифтонгоїдні голосні, *ㅏ* [а], *ㅑ* [о], *ㅓ* [о], *ㅕ* [у], *ㅗ* [э], *ㅛ* [е] і не вважаються такими, що визначають вимову попереднього звука, оскільки в корейській фонетичній системі тверді і м'які фонемі розглядаються як алофони. Тому повернемося ближче до української письмової традиції та проаналізуємо прояви даного принципу у різні історичні періоди.

Якщо розглядати матеріали датовані XV – XIX століттям, то даний принцип написання проявлявся наступним чином:

1) написання апострофа для уточнення попереднього твердого приголосного перед наступним приголосним (зустрічається лише у текстах XV ст.), наприклад, *синожат'ми* [3, с. 127], *молеб'никъ* [3, с. 124] тощо;

2) використання *ъ* і *ь* в ролі апострофа. У XV – XVI ст. переважає використання *ъ*, наприклад: *объѣждчали* [3, с. 46], *сведомъе* [3, с. 68], *отъпустите* [3, с. 138], *отъведываєте* [3, с. 138], *здоровъ#* [3, с. 138], *бьючи* [3, с. 60] тощо. У XVII – XIX ст. домінує використання *ь*, наприклад: *мясо* [1, с. 41], *мяккый* [1, с. 41], *время* [1, с. 41], *тімья* [1, с. 41] тощо;

3) написання *ъ* після твердих приголосних, наприклад, *нашъ листъ* [3, с. 29], *съ тѣмъ* [3, с. 39], *исъ Блгочѣстиво@* [3, с. 86], *исъ птичєю* [3, с. 138], *съшчари* [3, с. 96], *вотнялъ* [3, с. 31], *вовкъ* [1, с. 40], *сімъ* [1, с. 40], *пінъ* [1, с. 40] тощо;

4) написання *ь* для уточнення попередніх м'яких фонем, наприклад, *александровичъ* [3, с. 29], *Чижевичъ* [3, с. 31], *дьякъ* [3, с. 31], *тінъ* [1, с. 40], *милость* [1, с. 40], тощо;

5) функціонування йотованих графем, наприклад, *им#* [1, с. 37], *чо(д)отворца* [3, с. 97], *възлюбленнаго* [3, с. 85], *оумидр#ю* [1, с. 35] тощо;

6) функціонування голосних *i/i* та *h* з пом'якшенням попередніх приголосних, наприклад, *свинїи* [3, с. 70], *скотїихь* [3, с. 70], *лїишїє* [3, с. 31], *мїсяця* [3, с. 31], *корунї* [3, с. 33] тощо;

7) використання *i/i* в ролі апострофа (характерно для текстів XVII – XVIII ст.), наприклад: *бїю* / *бїєши* / *бїєт* [1, с. 35] тощо.

На сучасному етапі (XX – XXI ст.) даний принцип реалізується трьома основними шляхами:

1) написання апострофа після губних приголосних перед фонемою [й]: *ім'я* [ім'я], *б'є* [б'є], *в'ється* [в'ється], *п'яний* [п'яний] тощо;

2) вживання *ь* після м'яких приголосних фонем: *день* [ден'], *сільце* [с'іл'це], *хвацький* [хвац'кий], *рись* [рис'], *паморозь* [памороз'] тощо;

3) пом'якшення попереднього приголосного перед фонемою [і]: *сіяти* [с'ійати], *зілля* [з'іл':а], *мірошник* [м'ірошник], *кільце* [к'іл'це] тощо.

Отже, фоно-синтагматичний принцип письма є одним із базових принципів української орфографії і реалізується за допомогою відповідного набору графем, які мають уточнюючу функцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Німчук В. В. Історія українського правопису XVI–XX ст. : [хрестоматія] / В. В. Німчук, Н. В. Пуряєва. – К. : Наукова думка, 2004. – 582 с.
2. Новий довідник : Українська мова. Українська література / [наук. ред. М. Радишевська, В. Михайлюта, Т. Корольова та ін.]. – 5 вид. – К. : ТОВ “Казка”, 2004. – 864 с.
3. Пам'ятки української мови XV ст. / [підготовка тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського]. – К. : Наукова думка, 1965. – 164 с.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС СУЧАСНИХ ЙОРДАНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

Аль Хураші М.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

За останні десять років було висунуто дві різні точки зору, щодо лінгвістичного статусу сучасних йорданських діалектів.

Перше твердження – високий лінгвістичний статус мають міські діалекти. Друге – високий лінгвістичний статус належить сільським діалектам за їх виняткову чіткість і красномовство. Прихильником гіпотези, що йорданські койне більш “престижні”, ніж сільські та бедуїнські діалекти виступав Абд-ель-джавад [1, с. 362]. Аль-Сугайер [2, с. 121], навпаки, порівнює сільські йорданські діалекти з терміном “*fu□□a*”, тобто літературною мовою, та асоціює її з “чіткістю артикуляції”. Фергюсон, в свою чергу стверджує, що ці дві гіпотези в основному “міфи”, і, безумовно, не є правдоподібними, та зазначає, що жоден з діалектів Йорданії не може бути більше чи менше “престижним” або мати більш “чітку артикуляцію”, ніж інші [3, с. 350].

Існує багато гіпотез про лінгвістичний статус сучасних йорданських діалектів. Це різні дослідження, як соціолінгвістичного, так і не соціолінгвістичного характеру, у яких для опису певних діалектів нерідко використовувалися такі терміни, як "престиж", "стигматизація", і "найбільш / найменш бажаний діалект". Серед таких гіпотез нам необхідно звернути увагу на наступні:

1. Ібрагім, М. (1986) стверджує, що "престижні арабські діалекти" (палестинське койне) існують незалежно від літературної арабської мови.

2. Абд-ель-Джавад, Н. (1986) вважає, що міські йорданські койне є "престижними", а сільські та бедуїнські діалекти пов'язує з терміном "стигматизація", і говорить про "прихований престиж" бедуїнських діалектів.

3. Аль-Сугайер (1990) на відміну від Абд-ель-Джавада, "престижними", називає лише сільські йорданські діалекти.

4. Хусейн і Ель-Алі (1989) називає діалект бедуїнів, "найбільш бажаним" діалектом, а міські діалекти "найменш бажаними". Вони навіть закликають бедуїнів не вважати свої говірки менш "престижним", ніж міські діалекти.

Але на даний час ще не було дійдено згоди, яка з цих гіпотез є більш ймовірною. Жоден з авторів та прибічників тієї чи іншої гіпотези не дає нам ніяких доказів, що б переконати нас саме у своїй точці зору. Осіле населення завжди вважатиме, власний діалект найкращим і ні за яких обставин мешканці певного міста, не назвуть койне іншого міста кращим за їх власне койне. Це б мало б розглядатися як нелояльне відношення до свого власного діалекту [4, с. 126].

На нашу думку автори вище зазначених гіпотез у своїх працях спираються на поняття "ставлення" та "переконання", що є не прийнятним для лінгвістики. Той факт, що ці поняття не можуть бути досліджені емпірично, змушує нас погодитися з думкою, що поки що, ці гіпотези не є обґрунтованими. Для того, щоб назвати койне або бедуїнський діалект характеристикою високого соціального класу, недостатньо пов'язати його з містом, адже в містах можуть жити люди різного матеріального становища [5, с. 271]. Проте на наш погляд не можна стверджувати безперечно, що всі вони є міфами.

Безперечним на нашу думку є факт, що усі дві гіпотези мають право на існування. Не можна безперечно стверджувати, що всі вони є безпідставними. Однак на нашу думку безумовним є факт, що необхідно провести набагато більше досліджень, та знайти більше доказів, перш ніж робити висновок про реальний лінгвістичний статус сучасних йорданських діалектів, необхідно провести детальніше дослідження цих діалектів, розглянути спільні та відмінні риси між міськими, сільськимита бедуїнськими діалектами на всіх мовних рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abdel-Jawad H. R. Cross-dialectal variation in Arabic: competing prestigious forms / H. R. Abdel-Jawad // Language in Society 16(3). – Pennsylvania, 1987 – С. 359-368.
2. Al-Sughayer Aspects of Comparative Jordanian and Modern Standard Arabic Phonology: Ph. D. dissertation / Al-Sughayer, Khalil Ibrahim; Michigan State University – Michigan, 1990.

3. Ferguson C. Diglossia. In C. Paulston, and G. Tucker (Eds). Sociolinguistics: The essential readings / C. Ferguson – Blackwell Publishers, 2003 – С. 345-358.
4. Ibrahim, M. Standard and Prestige Language, a Problem in Arabic Linguistic / M. Ibrahim – Anthropological Linguistics 28, 1986 – С. 115-128.
5. Sakarna, A. K. Phonological Aspects of ‘Abady Arabic, A Bedouin Jordanian Dialect. Ph. D. dissertation / Ahmad Khalaf Sakarna; University of Wisconsin- Madison – 2002.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛАКУН У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Анохіна Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження лакун у мові та мовленні є *актуальним* напрямком сучасної лінгвістики. Лакуни в модусах мови, мовлення та картині світу привертають увагу вітчизняних та зарубіжних вчених [1, 2, 3]. Питання ідентифікації лакун нерозривно пов’язано з пошуком сучасних методів та прийомів їх дослідження.

Об’єктом тез є дослідження метазнаків лакунології, а *предметом* – способи їх імплементації у сучасній науковій метамові.

Лакунологія використовує загальну методологію та спеціальнонаукові методи, які розраховані на дослідження ендозон лакунологічного дослідження, що у поєднанні з іншими методами може привести до валоративних результатів.

Методологія лакунології (з грец. *méthodos* – шлях дослідження, теорія, вчення, + *logos* – слово) – це “вчення про прийоми і засоби наукового пізнання, це сукупність методів, які застосовуються” в мовознавстві, є системою спеціальних методів дослідження мови, визначає загальну орієнтацію, характер лінгвістичного дослідження та значною мірою зумовлює правомірність наукових результатів [5, с. 221]. У методології сучасної лакунології виділяються загальнофілософська та загальнонаукова парадигми, які включають методи і принципи, актуальні для інших наук, охоплюючи, зокрема, лакунологію, її метазнаки буття на векторі діяхронічного та синхронічного становлення.

Лінгвістична методологія лакунології на часі активно розробляється у філософії (категорія ніщо) [4, с. 255], перекладознавстві (лакуни перекладу, неперекладне в перекладі), соціолінгвістиці, культурології та невербаліці (лакунарна специфіка, функціональна лакунарність, паузи) [1, с. 7].

У лакунології, як і в інших лінгвістичних галузях науки, методологія виконує свої функції, як такі, що:

1. Моделюють об’єкт та предмет дослідження лакунології, її патерни та відмежування від суміжних наук;
2. Осмислюють концепцію наукового творчого пошуку та його параметри;
3. Розробляють методiku дослідження емпіричного матеріалу;
4. Верифікують результати проведеного дослідження.

Правомірним є контрастивне осмислення лакун, їх різночастиномовна екстеріорізація в мовних системах, дистантних культурах на інтер- та інтра-просторах [3, с. 29–30].

Історико-порівняльний метод у лакунології використовується для осмислення діахронічних концептів в ендозонах історії мови, історичної лексикології та граматики. Лакуни базуються на результатах історичного розвитку мови, її еволюції та інволюції на векторах лінійного та вертикального представлення.

Аналіз лексикографічної емпірії та глосаріїв об'єктивує результати концептуалізації та категоризації. Вельми вагомим є застосування принципів історизму, динамізму та адаптації. Дієвими також є порівняльно-історичний, стилістико-парадигматичний та словотвірно-парадигматичний підходи до ідентифікації феномена лакун.

Перспективним вважаємо застосування зазначених методів для створення системної методології розпізнання онтології лакун у гетерогенних мовних системах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Делюсто М. С. Граматика говірки у світлі тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / М. С. Делюсто. – К, 2010. – 20 с.
2. Дымарский М. Я. Возможна ли онтологическая интерпретация понятия лакуны? / М. Я. Дымарский // Лакунарность в языке, картине мира, словаре и тексте : [межвузовский сборник научных трудов]. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2009. – С. 189–194.
3. Марковина И. Ю. Культура и текст. Введение в лакунологию : [уч. пос.] / И. Ю. Марковина, Ю. А. Сорокин. – М. : ГЕОТАР-Медиа, 2010. – 144 с.
4. Сартр Ж. П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии / Ж. П. Сартр ; пер. с фр., предисл., примеч. В. И. Колядко. – М. : Республика, 2000. – 639 с.
5. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под. ред. М. Н. Кожиной ; редкол.: Е. А. Баженова, М. П. Котюрова, А. П. Сковородников. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта: Наука, 2006. – 696 с.

ВТОРИННІ ФУНКЦІЇ ЗАПЕРЕЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Баган М.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Функціональна специфіка заперечних одиниць полягає у вираженні ними відсутності зв'язку між об'єктами та явищами дійсності [2, с. 56; 3, с. 6], у корегуванні комунікативної діяльності людини [1, с. 175–177], у реалізації комунікативних актів відмови, заборони, застереження та ін.

У сучасній українській літературній мові заперечні одиниці нерідко вживають у вторинних для них функціях. Особливо поширеним є використання заперечних

компонентів у вторинній функції засобів інтенсифікації ознаки. Зокрема, за допомогою заперечних префіксів спростовують можливість виміряти, оцінити, наповнити об'єкт, що сприяє появі значення крайнього вияву певних його ознак, пор.: *безліч* – «дуже багато»; *безмірно* – «дуже, надзвичайно»; *безцінний* – «дуже цінний»; *бездонний* – «дуже глибокий»; *неосяжний* – «дуже великий за розміром»; *ненаситний* – «дуже жадібний»; *неабиякий* – «великий, значний за виявом певної ознаки».

Заперечні компоненти підсилюють ступінь вияву ознаки не лише у складі лексичних одиниць, а й на рівні синтаксичних структур. Для увиразнення очевидності, вірогідності чого-небудь широко використовують заперечні конструкції *ніхто не сумнівається, ніхто не сперечається, поза будь-яким сумнівом* тощо. Значення інтенсивного ступеня вияву ознаки передає також заперечна конструкція, що складається із заперечної форми дієслова, займенника *ніщо* (рідше *ніхто*) та прикметникового компаратива, на зразок: *не їв нічого смачнішого, не чув нічого приємнішого, не бачив нікого гарнішого*. Такі синтаксичні конструкції передають суперлативний ступінь вияву ознаки, пор.: *Я не їв нічого смачнішого за це – Це найсмачніше з усього, що я їв; Я не бачив нікого гарнішого за неї – Вона найгарніша з-поміж усіх, кого я бачив*.

До вторинного потенціалу заперечених одиниць належить також функція усереднення ступеня вияву ознаки. Заперечні морфеми нерідко нівелюють ступінь вияву ознаку, забезпечуючи її обережне, некатегоричне вираження, напр.: *непоганий* – *це не поганий, але й не гарний*; *нерозумний* – *не розумний, але й не дурний*. Завдяки здатності заперечних одиниць нейтралізувати повний ступінь вияву ознаки, їх широко використовують для творення оказіональних номінацій, психологічно комфортніших порівняно зі стверджувальними відповідниками, пор.: *нерадість* сприймається м'якше, ніж *сум, невиграш* – м'якше, ніж *поразка, недемократія* – м'якше, ніж *тиранія, диктатура* тощо.

Лексичні засоби вираження заперечення, що спеціалізуються на спростуванні хибних припущень (пор.: *Нісенітниця! Брехня! Дурниці!*), безпосередньо поєднують функцію заперечення із функцією негативної оцінки спростовуваного повідомлення. Негативно-оцінне забарвлення характерне для багатьох назв осіб, утворених за допомогою заперечних формантів, пор.: *нероба, нечеса, нетіпаха, невмивака, невмійко, безштанько, безбатченко* тощо. Отже, заперечні компоненти сприяють формуванню оцінних номінацій, акцентуючи на невиконанні суб'єктом важливих дій або відсутності в нього певних принципових ознак.

Використання заперечних одиниць для реалізації різних суб'єктивно-модальних значень зумовлене інтерпретативним характером мисленнєво-мовленнєвої операції заперечення, виразністю й експресивністю заперечних одиниць у вторинному вжитку.

Транспозиція заперечних одиниць у зону вираження оцінних значень свідчить про модусний характер категорії заперечення, її функціональний перетин з категоріями інтенсивності та експресивності.

Дослідження особливостей уживання заперечних одиниць у ролі засобів інтенсифікації та усереднення ознаки відкриває перспективи для подальшого вивчення транспозитивних явищ у сучасній українській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Феномен второй реплики, или о пользе спора / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста. – М. : Наука, 1990. – С. 175 – 190.
2. Бондаренко В.Н. Отрицание как логико-грамматическая категория / В.Н. Бондаренко. – М. : Наука, 1983. – 212 с.
3. Озерова Н.Г. Средства выражения отрицания в русском и украинском языках / Н.Г. Озерова. – К. : Наук. думка, 1978. – 118 с.

АНГЛОМОВНІ ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ-КОМПОЗИТИ

Байло Ю.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

Словоскладання відіграє важливу роль у номінативному процесі як у загальнолітературній мові, так і у професійних підмовах. Практична неможливість передати всі поняття термінології військової справи за допомогою термінів з однією основою веде до утворення термінів-складних слів або композитів. Оскільки головною семантичною характеристикою складних слів є позначення об'єкта за складністю ознаки або сукупності ознак, шляхом використання більш ніж одного терміноелемента, такі слова є оптимальним засобом вираження поглибленого знання [1,53]. Основоскладанню сприяє внутрішня структура складних слів, які вже існують у загальнонаціональній мові та за аналогією з якими можуть бути утворені нові складні слова. Однією з основних причин використання основоскладання є поява складних понять для позначення яких необхідні терміни, що складаються з опорного слова. Головне з них виражає поняття окремої галузі знань, а залежне позначає певну ознаку даного поняття. Широке використання іменника як препозитивного означення у словосполученнях вимагає визначення певних критеріїв розмежування складного слова та словосполучення. Складні слова на відміну від словосполучень характеризуються фіксованим і незмінним порядком елементів зовнішньої форми та семантичною компресією внутрішньої форми: значення такої складної одиниці ніколи не дорівнює простій сумі значень її компонентів.

Відбір досліджуваного матеріалу відбувався за допомогою суцільної вибірки. Загальний обсяг вибірки становить 2008 одиниць. З 200 складних слів-термінів досліджуваної термінології нараховується 149 одиниці, утворені за моделлю N + N: file-leader фланговий (солдат), minefield мінно-вибухова загорода, headway відстань у часі між головами двох частин колони, sword-bearer зброєносець, frogman водолаз-розвідник. Кількісна характеристика цього структурно-семантичного типу

говорить про те, що він є найпоширенішим у галузі англійської термінології військової справи. Використання моделі N + N уможливлює номінацію предмета або явища в англійській термінології військової справи, характеризуючи його з різних точок зору та співвідносячи одночасно з ознаками, що має предмет, який знаходиться у процесі називання. За структурно-семантичним типом N + V утворено 17 термінів-іменників: dogfight повітряний бій, shell-hit влучення снаряда, road-block загородження на дорозі, fire-control керування вогнем. Семантика складного терміна показує, що опорний компонент має ширше, абстрактніше і більше родове поняття стосовно більш конкретного видового поняття залежного компонента. Останнім часом спостерігається тенденція щодо утворення складних іменників від дієслів з постпозитами – прийменниками або прислівниками, які й мотивують твірну основу [21, 36]. За моделлю V + Adv у військовій термінології утворено 14 моноксемних одиниць: break-off відрив від супротивника, right-about примусити відступити, black-out світлове маскування, stand-to бойова готовність, break-through прорив (оборони), pick-up виявлення цілі.

За моделлю A + N утворено 8 моноксемних іменників: quickstep марш у швидкому темпі, mainspring бойова пружина. У досліджуваному корпусі 10 одиниць утворено за структурно-семантичним типом N + A: battle-worthy боєздатний, armour-plated обшитий бронею, court-martial військовий трибунал (суд), gun-shot дистанція пострілу.

За моделлю Pron. + N утворено всього 2 моноксемних термінів-іменників self-firer самонаведення, self-homing автоматична зброя.

Дослідження показало, що у більшості випадків в термінології військової справи складні терміни співвідносяться з термінологічними словосполученнями і при цьому не відбувається ніякого граматичного зміщення. Прикладом цього є складні терміни land-forces – сухопутні війська, field-work польова оборонна споруда, та cartridge-chamber набійник, де терміни land, field та cartridge знаходяться у функції препозитивного означення.

Можна зробити висновок, що в англійській військовій термінології зустрічаються слова, в яких у функції опорного компонента виступають: 1) іменники у постпозиції, а залежні компоненти представлені: а) іменниками; б) прикметниками; в) займенниками; 2) іменниками у препозиції до залежного компонента, який виражено: а) дієсловом; б) прикметником; 3) дієслово у препозиції до залежного компонента, який виражено прийменником або прислівником. Семантика складного терміна показує, що опорний компонент має абстрактніше, ширше родове поняття стосовно більш конкретного видового поняття залежного компонента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура / В.М. Лейчик. – М.: КомКнига. – 256 с.

ВЛАСТИВОСТІ ДІЄСЛІВ З ПРЕВЕРБАМИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Бакуменко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дієслова з превербами є продуктивним явищем в німецькій мові. Преверб утворює одне семантичне ціле з дієсловом. Він може вживатися також окремо від дієслова. Тому в науковій літературі це поняття застосовується для позначення превербальних слів та префіксів. Однак на відміну від власне превербів префікси майже повністю втратили семантичний зв'язок зі словом, від якого вони утворилися.

Преверби, що походять від прислівників та прийменників, здійснюють функцію семантичної модифікації мотивуючої основи. Вони можуть надавати непохідному дієслову значення напрямку дії, наприклад: *aufschauen* «дивитися вгору», *ankleben* «наклеювати на щось». В цьому випадку простежується зв'язок преверба з відповідним простим словом. Подейкуди просте дієслово набуває видових характеристик завдяки приєднанню до нього преверба: *schlafen* «спати» – *einschlafen* «заснути», *blühen* «квітнути» – *aufblühen* «розквітнути», *töten* «вбивати» – *abtöten* «знищувати». В деяких дієсловах вже не можливо з'ясувати значення мотивуючої основи та преверба внаслідок повної ідіоматизації таких дієслів: *aufhören* «припиняти», *annehmen* «припускати».

Водночас преверби також можуть викликати зміни в валентності дієслова, що виражається в:

- 1) транзитивації: *über den Fluss fahren* → *den Fluss abfahren*;
- 2) реструктуризації аргументної структури: *Er lud Stroh auf den Wagen* → *Er lud den Wagen vom Stroh ab*;
- 3) редукції валентності: *Der Mann schlägt ihn* → *Der Mann schlägt zu*;
- 4) рефлексивізації: *Er lebte in einem Land* → *Er lebte sich in einem Land ein*.

Зазначені ознаки превербів притаманні також префіксам [2, с. 59 – 62]. Тому деякі вчені відносять дієслова з превербами до префіксальних утворень. Однак так само як і складні слова дієслова з превербами мають наголос на першому компоненті. Відомо також, що в німецькій мові другий конституент дієслів з превербами, складних та префіксальних слів відіграє роль вершини, яка визначає синтаксичні властивості та лексичний склад похідного слова [4, с. 296]. Таким чином вони займають позицію між складними словами та префіксальними дієсловами. Такий проміжний між складним словом та афіксом варіант в науковій літературі отримав назву афіксод або напівафікс. Щодо аналізу особливостей вживання цих морфем в синхронії були визначені такі типові для них ознаки:

- формальне співпадіння з основою вільного кореня;
- етимологічний зв'язок з аналогічним словом;
- збільшення продуктивності;
- семантична схожість з відповідним словом згідно більшого чи меншого ступеня переосмислення [1, с. 529].

Перші два критерії відрізняють афіксоїди від афіксів. Разом з останнім вони застосовуються для порівняння цих морфем з відповідним вільним коренем.

Однак труднощі, пов'язані з класифікацією проміжних типів, стали причиною неоднозначного ставлення багатьох лінгвістів до цього явища.

Сумніви щодо морфологічного характеру таких структур як дієслова з превербами обумовлені явищем морфологічної роз'єднаності обох елементів. Тут маються на увазі випадки, коли преверб відокремлений від дієслова інфінітивною часткою zu-, або коли між превербом та дієсловом в формі дієприкметника II стоїть частка ge-. Про приналежність таких сполук до синтаксичних утворень свідчить також той факт, що лише в підрядній частині складнопідрядного речення перший елемент знаходиться в контактній позиції з відмінюваним дієсловом. В інших випадках частина відокремлюється від фінітного дієслова і займає останнє місце в реченні [3, с. 8].

Однак беззаперечною є здатність дієслів з превербами слугувати основою для творення інших слів, наприклад: *aufführen* → *Aufführung*, *Aufführer*, *aufführbar*. Це також є аргументом на користь морфологічного характеру структури таких дієслів [4, с. 295].

Отже, властивості дієслів з превербами прислівниково-прийменникового походження обумовлюють неоднозначність в визначенні їхнього статусу в системі сучасної німецької мови. Детальне вивчення таких дієслів потребує глибокого аналізу їхніх ознак в діяхронії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / А.Н. Зуев, И. Д. Молчанова, Р. З. Мурясов; под ред. М. Д. Степановой. – М.: Рус. яз, 1979. – 536 с.
2. Erben J. Einführung in die deutsche Wortbildungslehre / Johannes Erben. – Berlin: E. Schmidt, 2000. – 191 S.
3. Poitou J. Komposition und Derivation vs. Inkorporation / J. Poitou // Verbale Wortbildung im Spannungsfeld zwischen Wortsemantik, Syntax und Rechtschreibung. – [2. Aufl.] – Tübingen: Stauffenburg, 2011. – S. 1 – 11.
4. Schlotthauer S. Zwischen Wortbildung und Syntax: Die „Wortigkeit“ von Partikelverben / Präverbfügungen in sprachvergleichender Perspektive / S. Schlotthauer, G. Zifonun // Wortbildung heute. Tendenzen und Kontraste in der deutschen Gegenwartssprache: Studien zur deutschen Sprache 44. – Tübingen: Narr Verlag, 2008. – S. 287 – 308.

МОДЕЛІ СПОЛУЧУВАНOSTІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Белень М.

Київський національний лінгвістичний університет

Модель сполучуваності – це синтаксична конструкція, в яку входить аналізоване слово і ті одиниці, з якими воно сполучається, і яке відображає якесь одне значення аналізованого слова. Модель сполучуваності це здебільшого словосполучення.

V+N+prep+N (Shall I take your message to her?)

V+N+prep+N (The rabbit was taken in a trap.)

Моделі сполучуваності можуть виражатися в термінах граматичних класів слів. Наприклад The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English by A. S. Hornby, відображає лише такі моделі сполучуваності. Модель сполучуваності відображена у першому прикладі складається з дієслова й іменника. Другий приклад поєднує в собі сполучення дієслова, іменника, прийменника й іменника. У третьому прикладі модель сполучуваності включає в себе дієслово, іменник та дієслово у формі інфінітива.

V+N (She held out the keys, and I took them)

V+N+prep+N (Take your coat with you – it's cold)

V+N+V= (It took three people to move the piano)

Проте моделі сполучуваності можуть бути виражені не тільки в термінах граматичних класів слів. У деяких словниках, таких як Collins Cobuild English Language Dictionary або Collins Cobuild Essential Dictionary, моделі сполучуваності виражені в термінах членів речення. У першому наведеному прикладі модель сполучуваності складається з дієслова та додатка. У другому прикладі до моделі сполучуваності входять дієслово, додаток та обставина.

1) V+O (I took a magnificent photo of him)

2) V+O+A (His job takes him all over the world)

В цьому випадку вираження моделей сполучуваності не позбавлене суб'єктивності, тому що члени речення, як правило, визначаються на основі семантики або логіки, а не синтаксису, тому визначення моделей сполучуваності у термінах граматичних класів слів більше позбавлене суб'єктивізму ніж у термінах членів речення.

Кожна модель сполучуваності відображає певне значення аналізованого дієслова. Таким чином, різні моделі сполучуваності – це різні способи вираження значення дієслова. Значення – це не переклад словосполучення, а тлумачення семантики дієслова, яке визначається через семантичні множники, тобто елементарні складники значення.

Моделі сполучуваності використовуються для розмежування значень багатозначних слів, зокрема дієслів. Для цього встановлюються моделі сполучуваності аналізованого дієслова і показується різниця значень дієслів у цих моделях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики / Юрий Дереникович Апресян. – М. : Просвещение, 1966. – 305 с.
2. Гинзбург Р. Глагольные словосочетания в современном английском языке. / Р. С. Гинзбург, С. С. Хидекель, А. А. Санкин. – М. : Просвещение, 1975. – 302 с.
3. Перебейнос В. И. Роль моделей в разграничении значений многозначного глагола : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филологических наук : спец. 10.02.21 “Структурна, прикладна та математична лінгвістика” / В. И. Перебейнос. – Москва, 1962. – 15 с.
4. Hornby A. S. The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A. S. Hornby. – Oxford: Oxford University Press, 1982. – 520 p.

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕКЛАМНИХ АУДІОТЕКСТІВ

Бережок М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні кілька десятиліть засоби масової інформації демонструють тенденцію підміни своєї основної функції – інформативної – функцією прихованого впливу на свідомість реципієнта – маніпулятивною. Це найбільшою мірою стосується аудіотекстів рекламного жанру, який все більше тяжіє до широкого застосування маніпулятивних стратегій, які передбачають здійснення глибинного впливу на підсвідомість споживача, позбавляючи його права на свідомий вибір. Притаманний сьогоденню стрімкий розвиток рекламної творчості у такому ключі зумовлює актуальність лінгвістичних досліджень маніпулятивного потенціалу вербальних засобів рекламних повідомлень загалом та аудіотекстів зокрема.

Мова як багаторівнева система, що першочергово апелює до сфер мислення та свідомості людини, наділена багатим маніпулятивним потенціалом. Маніпуляція масовою свідомістю аудиторії у рекламних текстах здійснюється комплексно, тобто одночасно на усіх мовних рівнях: лексичному, морфологічно-синтаксичному, стилістичному та фонетичному (фонологічному та просодичному). Вербальні засоби, що спричиняють певні емоційні реакції у реципієнта та спонукають його до відповідних дій, «перетворюються на маніпулятивні компоненти реклами і реалізують маніпулятивні можливості рекламного дискурсу» [6, с. 432].

На лексичному рівні до основних маніпулятивних компонентів реклами можна зарахувати насамперед **оцінну лексику** (власне-оцінні та оцінно-характеризуючі прикметники переважно вищого та найвищого ступенів порівняння, прислівники-інтенсифікатори та прислівники-специфікатори, спонукальні дієслова, оцінні іменники тощо), що має високий прагматичний потенціал, а також **гендерну лексику**, що маніпулює увагою певного типу адресата: жінок (емотивна лексика, що виконує атрактивну функцію та характеризується ексцентричністю, екзотичністю та вишуканістю) або чоловіків (здебільшого емотивно нейтральна лексика, що підкреслює чоловічу сутність, мужність, силу, престиж, прагнення до влади тощо) [6, с. 433-434].

Синтаксична організація рекламних повідомлень характеризується **значною кількістю запитань, найчастіше риторичних**, які надають спонуканню імпліцитності, а також створюють ілюзію особистого звернення до реципієнта; **частотністю застосування парцеляції**, що привертає увагу до відокремленої частини конструкції; **використанням анафори та епіфори**, що апелює до схильності людського мозку краще запам'ятовувати інформацію на початку та в кінці повідомлення; а також **великою кількістю паралельних конструкцій**, структура яких вдало поєднує емотивні та ритмічні аспекти, що привертає увагу та здійснює суттєвий вплив на аудиторію.

Маніпулятивна спрямованість рекламного жанру також яскраво відображена у багатстві стилістичних засобів: **метафоризації, персоніфікації, вживанні епітетів та порівнянь**, надмірній **гіперболізації** та широкому застосуванню **парадоксу**. Усі

ці інструменти покликані активізувати асоціативні й емоційні реакції реципієнта, надати рекламному повідомленню динамічності та експресивності, привернути увагу споживача.

На фонологічному рівні маніпулятивну функцію здебільшого здійснюють **алітерації та асонанси**, забезпечуючи фоносемантичний акомпанемент лексичним та стилістичним одиницям рекламних аудіотекстів, тим самим суттєво підвищуючи їх ефективність. До просодичних засобів маніпуляції свідомістю реципієнта можна зарахувати **варіативність наголосу та зумисне порушення орфоепічних норм**, характерні для прийому «фонетичного балагурства», що виконує ігрову функцію і ефективно привертає увагу; **акцент** як засіб створення певного іміджу або національної ідентифікації, зокрема у прийомі «мовленнєвої маски»; **зміни інтонацій, логічного наголосу, тембру, інтенсивності та швидкості мовлення** з метою виділити певний відрізок повідомлення або викликати певні емоції та асоціації; **гру на співзвуччях, римах та ритмі**: прийом «римованого відлуння», використання співзвучних слів різних мов в одному повідомленні, створення надлегких для запам'ятовування ритмізованих слоганів тощо [4, с. 196-203].

Таким чином, проаналізовані вербальні засоби є прагматично зумовленими і яскраво ілюструють маніпулятивний потенціал рекламного дискурсу. Їх подальше вивчення в межах певної мови дасть можливість заглибитися у культурну специфіку, національний менталітет та світовідчуття носіїв цієї мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анашкина И.А. Звучащий текст в аспекте культурной аксиологии. – Саранск, 1998. – 264 с.
2. Добросклонская Т.Г. Вопросы изучения медиа текстов: Опыт исследования современной английской медиа речи. – М. : МАКС Пресс, 2000. – 288 с.
3. Иссерс О.С. Речевое воздействие: Учебное пособие. – М. : ФЛИНТА: Наука, 2013. – С. 166 - 171.
4. Кодзасов С.В. Голос в телевизионной рекламе// Рекламный текст: семиотика и лингвистика. – М. : Гребенников, 2000. – С. 214 - 218.
5. Козуб Л.С. Роль вербальних засобів у реалізації маніпулятивного потенціалу англійських і німецьких рекламних текстів // Проблеми зіставної семантики: збірник наукових статей. – Вип. 11. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 431-437.
6. Майерс Д. Слагаемые убеждения // Социальная психология: Хрестоматия: Учеб. пособие для студентов вузов /Сост. Е.П. Белинская, О.А. Тихомандрицкая – М. : Аспект Пресс, 2000. – С. 49 - 71.

ТАКТИКИ ВЕРИФІКАЦІЇ ВІРОГІДНОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Березенко В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Слухач, аналізуючи повідомлення на предмет його вірогідності, керується принципом, що мовець дотримувався основних постулатів спілкування [1, с. 222–223;

2, с. 308–309], і виходить з **презумпції вірогідності** повідомлення-констативу. При активному сприйнятті інформації слухач реагує на повідомлення мовця: а) вираженням довіри; б) вираженням недовіри.

Проявом вираження довіри у мовленнєвій ситуації вірогідності є підтвердження слухачем істинності пропозиції у повідомленні мовця. Мовленнєвою реалізацією вираження довіри є метакомунікативні маркери довіри типу *I agree, It's true, I think so, I know* тощо, які містять бажану для мовця оцінку його повідомлення. Наприклад:

(1) *"Was your baggage aboard the ship?"*

"Some of it, but the main part at the hotel."

"I can quite believe that" (Conan Doyle, 168).

У цілому, метакомунікативні маркери віри сигналізують мовцеві про те, що слухач сприйняв повідомлення як вірогідне, а отже, висловлення з ілюкативною силою запевнення досягло свого перлюкативного ефекту.

Вираження недовіри спонукає мовця до аргументації свого повідомлення. При цьому аргументацію як особливий вид комунікативної діяльності, слідом за А. Д. Беловою [3, с. 94-95], ми розуміємо як цілеспрямоване мовлення у соціально-детермінованій ситуації з метою створення когнітивного та аксіологічного унісону. Для аргументації в аспекті її ефективності важливе значення мають природа знання та його джерело. Ефективним тому є такий аргумент, який казує у слухача виникнення епістемічного стану, аналогічного тому, який вказується у повідомленні мовця за допомогою спеціальних мовних засобів.

Вираження недовіри пов'язане з прагненням слухача перевірити повідомлення мовця на предмет його вірогідності. Мовленнєвими реалізаціями недовіри у мовленнєвій ситуації вірогідності служать верифікативні маркери типу *How do you know?, Is it true?, Are you sure?, I don't believe a word of it* тощо:

(2) *"Oh, if you're going to talk of the war then I do know what I'm talking about. I was in the same regiment as Hennerly and I can tell you that the men couldn't stick him at any price."*

"How do you know?"

"Because I was one of them" (Maugham 2, 91).

Вираження недовіри реалізується в мовленні за допомогою тактик верифікації, ідентифікації-уточнення, повтору-перепиту.

Тактика верифікації застосовується слухачем у тих випадках, коли повідомлення мовця є неочікуваним, непередбачуваним або сенсаційним. Використання даної тактики слухачем викликане потребою в додатковій перевірці вірогідності повідомлення мовця і реалізується у вигляді питань типу *Is it true?, Can you verify it?, How can you prove it?, What if I check?:*

(3) *"I've got the most wonderful news for you," she said. "Jane is going to be married."*

"Nonsense. How can you prove it?"

"Her fiancé is coming to dine here to-night to be introduced to me, and I want you to come too" (Maugham 1, 322).

Тактика ідентифікації-уточнення застосовується в такій мовленнєвій ситуації вірогідності, коли слухач як експерт в цілому визначає повідомлення мовця як вірогідне, але при цьому хоче уточнити деякі деталі:

а) об'єкт розмови:

(4) *Tom Hartigan said to Lily Marbury.*

“Saw your old dugout this motning.”

“Who? Mr. Cust?”

“Cust it was. Looking like a lost hen, as usual” (Christie, 101);

б) локальний простір події:

(5) *“I saw her.” /.../.*

“When was this?”

“In the morning of the day Car died – about eleven o’clock” (Christie, 92);

Тактика повтору-перепиту застосовується слухачем для вираження здивування з метою уточнення вірогідності повідомлюваного:

(6) *“You were safe enough so long as no one suspected you. Once you were suspected proofs were easy to obtain.”*

“Proofs?”

“Yes, I found the stick that you used in the Andover and Churston murders in a cupboard at Combeside” (Christie, 149).

Аналіз фактичного матеріалу показав, що слухач перевіряє повідомлення мовця за допомогою реплік недовіри, які покликані не лише висловити сумнів, а й верифікувати, уточнити зміст повідомлення з тим, щоб винести йому належну оцінку за шкалою вірогідності (2-6). Додаткова перевірка слухачем вірогідності повідомлення мовця, вже позначеного маркером вірогідності, може бути викликана тим, що мовець: а) надав недостатню, з точки зору слухача, інформацію (приклад 5); б) повідомив неочікувану інформацію (приклади 2-4, 6).

ЛІТЕРАТУРА

1. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс: [пер. с англ.] // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс. – 1985. – Вып. XVI : Лингвистическая прагматика. – С. 217-237.
2. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Pragmatics : A Reader. – New York, Oxford : Oxford Univ. Press, 1991. – P. 305-315.
3. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / А.Д. Белова. – К. : ИИА “Астрей”, 1997. – 311 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Christie A. The ABC Murders // Christie A. Selected Detective Prose. – М. : Raduga Publishers, 1989. – P. 9-152.

Conan Doyle A. The Devil’s Foot // Conan Doyle A. Selected Stories. – М. : Progress Publishers, 1965. – P. 157-181.

Maugham W. S. 1. Jane // Maugham W. S. Rain and Other Short Stories. – М. : Progress Publishers, 1977. – P. 315-351.

Maugham W. S. 2. The Outstation // Maugham W. S. Rain and Other Short Stories. – М. : Progress Publishers, 1977. – P. 84-128.

АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІНТЕНЦІЙ АВТОРА

Бехта М.П.

Національний університет “Львівська політехніка”

На сучасному етапі розвитку лінгвістичного знання можна стверджувати, що панівною парадигмою досліджень стала антропоцентрична парадигма, про що свідчить зосередженість дослідників на вивченні людського фактора в мові. Антропоцентризм (від гр. *antropos* – людина) є методологічним принципом, згідно з яким людина розглядається як центр і найвища мета світобудови. Антропоцентризм як провідна філософська течія, що сформувалася у період Відродження, сприяла становленню та розвитку сучасної антропологічної парадигми в лінгвістиці. Будучи започаткованим В. фон Гумбольдтом, антропоцентричний спосіб мислення знайшов своє вираження у кінці ХХ ст. “Лінгвоцентризм слід було відкинути вже тому, що він відривав мову від її продуцента – *homo sapiens*. Мова сама по собі не здатна раціоналізуватися, обслужити себе, відкинути зайве чи внести щось нове, прогресивне – це здійснює людина.” [5] Як зазначає І.А. Бехта, “розвиток лінгвістики як сучасної науки на антропологічних засадах передбачає створення єдиної теорії мови і людини, яка вивчає сукупність проблем взаємовпливу людини та її мови, відтак і шляхи реалізації такої взаємодії.” [2; с. 22] Сучасна лінгвістика щораз більше наголошує на зв’язку мови з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною, культурною і пізнавальною діяльністю.

Антропоцентризм спрямовує дослідження на вивчення мовної особистості, тобто людини, її мовної, комунікативної та культурної компетенції. У центрі уваги постають дві основні проблеми: як людина впливає на мову і як мова впливає на людину, її мислення. Парадигма антропоцентризму передбачає вивчення мови у взаємозв’язку з мисленням. Мова є репрезентативною формою людської свідомості, пізнання, інтелектуального конструювання світу. Саме завдяки засобам мови автор має можливість впливати на читача. Працюючи над художнім твором, автор прагне (за допомогою мовних засобів) певним чином вплинути на читача та очікує, що читач зрозуміє його комунікативну ціль. Ланкою, що пов’язує автора та мову, виступає комунікативна інтенція, яка поєднує автора-діяча та мову-знаряддя у мовленнєву діяльність. За визначенням О.О. Селіванової, інтенція (від лат. *intentio* – намір, прагнення) – “превербальний, осмислений намір мовця, який зумовлює комунікативні стратегії, внутрішню програму мовлення та способи її здійснення.” [6; с. 605] Інтенція є важливим компонентом у схемі адресант – інтенція – текст – адресат – декодування – вплив.

Згідно з Ф. Бацевичем, інтенція може реалізуватися лише за певних умов. Найважливішими чинниками реалізації мовленнєвої інтенції є:

- мова, її структура;
- рівень володіння мовою (недосконале володіння мовою звужує можливості втілення інтенцій);
- добір типів мовлення, форм мовлення, стилістичних засобів;
- соціолінгвістичний чинник;
- афективний чинник;
- індивідуальні відмінності у мовленнєвому досвіді;
- істотний вплив мовленнєвого контексту і мовленнєвої ситуації на можливості вияву інтенціональності мовця.

Інтенції автора фіксуються у тексті повідомлення. Власні наміри автора у взаємодії з читачем представлені зважаючи на стратегічну програму інтерпретації, пропоновану до тексту автором. Інтенції читача суттєво впливають на сприйняття цієї програми.

Як зазначав В. Ізер, “Художня література – не тільки постійне відтворення світу, в якому ми живемо, але і роздум про те, ким ми є самі.” [3; с. 20] Тобто, художня література глибше характеризує людину, ніж певні реалії дійсності, відображені у ній. З погляду антропологічної перспективи літературу можна визначити не як світ речей, дійсності, а як “людський світ”, поле діяльності людини та поле гуманістичних цінностей. М.П. Марковський вважає, що застосування антропологічного аналізу художнього твору передбачає зміну перспективи читання, унаслідок чого змінюється те, чим є сам текст, а також змінює попередні способи його читання. [4; с. 492] За основу такого аналізу береться суб’єктивний характер творчості та суб’єктивність читацького сприйняття.

Сучасна лінгвістика щораз більше наголошує на зв’язку мови з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною, культурною і пізнавальною діяльністю. Отже, одним із її основних принципів є принцип антропоцентризму і, відповідно до нього, усю організацію мовленнєвих повідомлень досліджують та аналізують у контексті прагматичної діяльності мовця і слухача.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф.С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 379 с.
- 2 Бехта І.А. Дискурс наратора в англомовній прозі / І.А. Бехта. – К.: Грамота, 2004. – 304 с.
- 3 Изер В. К антропологии художественной литературы / Вольфганг Изер // Новое литературное обозрение. – М., 2008. – № 94. – С. 7–21.
- 4 Марковський М. П. Антропология, гуманізм, інтерпретація / М. П. Марковський // Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина XX – початок XXI ст. / упоряд. Б. Бакула. – К. : Києво-Могилян. акад., 2008. – С. 491–503.

- 5 Олійник А.Д. Інтенції адресанта в комунікативному акті / А.Д. Олійник // [Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/71748.doc.htm]
- 6 Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: Напрями та проблеми: Підручник / О.О. Селіванова // Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

ЖАНРОВО-ДИСКУРСИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕОЛОГІЧНИХ ТЕКСТІВ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Білоус Н.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

З огляду на типові ознаки німецькомовних теологічних текстів теоретико-теологічного та популярно-теологічного дискурсу, які реалізуються, з одного боку, у термінологічній неперекладності, з іншого боку, у наявності широкого дискурсивного контексту перекладу, вважаємо за доцільне окреслити коло *перекладацьких компетенцій*, володіння якими формує передумови для адекватного відтворення теологічного тексту.

Перекладацькі компетенції підпорядковують певним функціям перекладу, серед яких розрізняють комунікативну, когнітивну, креативну і захисну функції перекладацької діяльності [4, с. 232]. Комунікативній функції перекладу, як засобу спілкування, відповідає мовна і культурна компетенції перекладача; когнітивна функція перекладу, яка полягає у передачі знань, співвідноситься із референційною перекладацькою компетенцією; захисна функція перекладу, що ґрунтується на необхідності захисту міноритарних мов від тиску глобальних мов у міжнародному інформаційному просторі, передбачає наявність акультураційної компетенції. Зрештою, креативна функція перекладу пов'язується із стилістичною компетенцією перекладача, тобто вмінням застосувати жанровий потенціал та стилістичний інструментарій цільової мови.

В плані дослідження теологічних текстів як частини релігійного дискурсу інтерес викликає функція *автентичності*. Так, іноді переклад стає автентичним текстом, «що має ту саму силу і допускає одне-єдине узгоджене або канонізоване тлумачення, обов'язкове для всіх текстів різними мовами» [3, с. 22]. Дане твердження особливо актуальне для сакральних текстів Святого Письма, посилення на які або цитування яких належить до типових ознак текстових жанрів теоретико-теологічного та популярно-теологічного дискурсу.

Утім, окрім традиційного розподілу на мовну та культурологічну компетенції перекладача, прийнятого у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві, існують інші підходи до структурування перекладацьких компетенцій. Так, згідно із тріадою професійної компетенції Ю.Лотмана, названа категорія поділяється на (а) *семіосферу* (систему знань, виражених та існуючих за допомогою різноманітних знакових систем); (б) *духосферу* (відчуття, мотивації, цінності, емоції); (в) *техносферу* (власне, професійні навички, уміння, досвід). Отже, процес професійного

становлення фахівця, в тому числі і майбутнього перекладача, включає теоретико-методологічний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний етапи. Такі етапи певною мірою можна ототожнити із компетенціями [1, с. 46-48].

Комунікативна компетенція знаходиться у гіпо-гіперонімічних відносинах з іншими видами компетенцій, тобто включає екзистенціальну, дискурсивну і текстову компетенції перекладача як вторинної мовної особистості [2, с. 192]. Складовими комунікативного процесу є реальність, дискурс і текст.

Екзистенціальна компетенція перекладача визначає його здатність оперувати та співвідносити між собою поняття (концепти) реальної дійсності, інакше кажучи, мати уявлення про те, що він перекладає.

Дискурсивна компетенція передбачає усвідомлення референційної структури, принципів організації та окремих категорій дискурсу з боку перекладача і вибір оптимального способу перекладу відповідно до цих принципів. З погляду теорії комунікації та перекладознавства дискурсивна компетенція охоплює набір перекладацьких стратегій і тактик, необхідних для досягнення адекватного перекладу у відповідному підтипі дискурсу. Зрештою, текстова компетенція безпосередньо пов'язується із текстовими жанрами, присутніми у певному типі дискурсу. Вона полягає у здатності перекладача конструювати текст перекладу відповідно до жанрових норм цільової мови, а також з урахуванням положень функціональної стилістики, лінгвістики тексту, теорії дискурсу. Перекладацькі субкомпетенції даного типу поділяються на *жанрові* (адекватне відтворення жанру тексту) та *мовні* (пошук необхідного еквіваленту на усіх рівнях мови).[2]

Мовна компетенція перекладача забезпечує еквівалентність перекладу з оригіналом на двох рівнях: (1) системному (*формальному*), що відповідає формальній еквівалентності між текстами оригіналу і перекладу; (2) текстовому (комунікативному), що відповідає функціональній (прагматичній, динамічній) еквівалентності [4, с. 232] . Отже, на першому рівні завдяки мовній компетенції перекладача досягається еквівалентність, а на другому рівні – адекватність перекладу.

Ієрархія перекладацьких компетенцій виглядає таким чином: 1) екзистенціальна компетенція; 2) дискурсивна компетенція; 3) текстова компетенція; 4) мовна компетенція. Таким чином, мовна компетенція відокремлюється від текстової і повинна розглядатись як самостійна категорія [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. М., Успенский Б. А. О семиотическом механизме культуры // Труды по знаковым системам V. Уч. зап. ТГУ. Вып. 284. Тарту, 1971. – 147 с.
2. Прохоров Ю. Е. Действительность. Текст. Дискурс. – М: Флинта: Наука, 2004. – 204 с. – С. 192
3. Радчук В. Д. Функції перекладу / Віталій Радчук // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т.16 – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2007. – С. 20-37
4. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с. – С. 232

КОРПУС ТЕКСТІВ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ

Бобкова Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Становлення й активне впровадження корпусного підходу в сучасній лінгвістиці вимагає вирішення низки філософських і теоретико-методологічних питань теорії корпусу, її верифікації і корисності в дослідженні мови. Насамперед потребує визначення фундаментальне поняття корпусної лінгвістики – корпус текстів. Від концепції корпусу залежать теоретичні принципи планування й практичні засади використання корпусів у лінгвістичних дослідженнях.

Незважаючи на те, що поняття корпусу належить до вихідного категоріального апарату корпусної лінгвістики, цей термін часто використовується в лінгвістичній літературі взагалі без визначення [9, с. 24]. Серед причин відсутності загальноприйнятої дефініції основного терміна слід виділити, з одного боку, особливості розвитку корпусної лінгвістики, а з іншого, – складність визначуваного об'єкту.

Вивчення матеріалів дискусій останніх років свідчить, що подання проблем визначення корпусу можливо через аспектиалізацію поняття. У цьому розумінні слід виокремити спроби визначити поняття корпусу залежно від: 1) предметної галузі лінгвістичного дослідження; 2) складових, що входять до тіла корпусу; 3) галузевої приналежності визначальних термінів; 4) апріорно встановлених детермінативних ознак корпусу.

1. Залежно від предметної галузі розмежовують широке розуміння корпусу текстів як об'єкту лінгвістичного дослідження в домені загального мовознавства й вузьке – як об'єкту корпусного дослідження в домені корпусної лінгвістики [5, с. 3].

2. Визначення корпусу залежно від його складових розрізняються за детермінативною ознакою автентичності текстів. Рекомендації Консультативної групи експертів з питань мовних технічних стандартів (EAGLES) пропонують широке розуміння корпусу як колекції, що потенційно може містити не тільки автентичні тексти (прозу, поезію), а й результати їх дослідження або упорядкування (реєстри слів, словники). Однак, сучасні корпусні лінгвісти дотримуються більш вузького визначення корпусу як колекції автентичних текстів, або їх фрагментів для здійснення лінгвістичних досліджень [6, с. 11].

3. Спроби визначити корпус текстів у термінах певної галузі призводять до розмежування вузького розуміння, що базується на лінгвістичних або нелінгвістичних критеріях корпусу, й широкого – у термінах корпусної лінгвістики з урахуванням комплексу лінгвістичних і нелінгвістичних детермінативних ознак корпусу. В суто лінгвістичних термінах корпус визначається як дистрибуція слів або моделей [МкЕнері, 2006, с. 5]. На базі нелінгвістичних критеріїв корпус інтерпретується як різновид інформаційно-пошукової системи [3, с. 18], електронної

бібліотеки [7, с. 36], як сформована за певними правилами вибірка [1] або текстозорієнтована база даних [4, с. 74]. У термінах корпусної лінгвістики корпус визначається як кінечна колекція машиночитаних текстів, відібраних для оптимального представлення мовного різноманіття [8, с. 215; 2, с. 20].

4. Визначення корпусу текстів на базі частини його детермінативних ознак пов'язано з розвитком типології корпусів і спеціалізації галузі. Залежно від набору апріорно встановлених детермінативних ознак [2, с. 19–23] розрізняють широке розуміння терміна з визнанням різних типів корпусів [6, с. 11] і вузьке – з визнанням певного типу корпусів, зокрема електронних [8, с. 215], анотованих [3, с. 3] або статичних [8, с. 215; 2, с. 20]. Зазначений підхід визначення корпусу охоплює низку питань щодо корпусної теорії і типології, методології і верифікації результатів корпусного аналізу.

Розробка визначення корпусу текстів як об'єкту дослідження сприяє виокремленню й встановленню статусу корпусної лінгвістики як самостійної галузі сучасного мовознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику : [уч. пос.] / Анатолий Николаевич Баранов. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 360 с.
2. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови : [монографія] / Оріся Демська-Кульчицька. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2005. – 219 с.
3. Захаров В. П. Корпусная лингвистика : [уч.-метод. пос.] / Виктор Петрович Захаров. – СПб. : РОПИ СПб. ун-та, 2005. – 48 с.
4. Карпіловська Є. А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики : комп'ютерна лінгвістика : [підручник] / Євгенія Анатоліївна Карпіловська. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2006. – 188 с.
5. Dash N. S. Corpus linguistics and language technology : with reference to Indian languages / Niladri Sekhar Dash. – New Dehli : Mittal Publications, 2005. – 445 p.
6. Meyer Ch. F. English corpus linguistics. An introduction. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 168 p.
7. Ooi V. B. Y. Computer corpus lexicography / Vincent B. Y. Ooi. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 1998. – 243 p.
8. McEnery T. Corpus linguistics / T. McEnery, A. Wilson. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 1996. – 235 p.
9. McEnery T. Corpus-based language studies: an advanced resource book / T. McEnery, R. Xiao, Y. Tono. – Taylor & Francis, 2006. – 386 p.
10. Teubert W. Corpus linguistics : a short introduction / W. Teubert, A. Cermáková – Bloomsbury Academic, 2007. – 153 p.

ГРАМАТИЧНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ НА МАТЕРІАЛІ ГУМОРИСТИЧНОГО ОПОВІДАННЯ ДЖЕРОМА К. ДЖЕРОМА «ТРОЄ В ОДНОМУ ЧОВНІ»

Богданович О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Граматичні перетворення відбуваються і на морфологічному, і на синтаксичному рівнях тому через деякі розбіжності в морфологічній будові англійської та української мов перекладач має подолати об'єктивні труднощі, вдаючись до різних морфологічних трансформацій.

До граматичних трансформацій належать дослівний переклад синтаксичних структур (нульова трансформація), поділ речення, об'єднання речень, частиномовна й морфологічна перекатегоризація, зміна типу речення та інші [2, с. 684].

Найпоширенішою граматичною трансформацією є **заміна** – вживання однієї частини мови замість іншої [1, с. 108]. Відсутність деяких конструкцій в українській мові, розбіжності у наявності відповідних форм та конструкцій та інші лексичні причини примушують перекладача вдаватися до заміни частин мови при перекладі. Приміром:

For the next four days he lived a simple and blameless life on his Captain's bisquits... Наступні чотири дні він жив скромно й безгрішно, живлячись самими сухарями... [1, с. 23]
[2, с. 10]

У цьому реченні прикметники *simple and blameless* змінюються при перекладі на прислівники *скромно й безгрішно*, а ще, на нашу думку, можливо сполучення *lived a life* еперетворюється на дієслово *жив*, що характеризує наявність ще однієї граматичної трансформації – опущення. Також тут ми помітили лексичне додавання – при перекладі з'явилося дієслово *живлячись*.

Граматичні трансформації відбуваються не тільки на морфологічному, але й на **синтаксичному рівні**. До них належать: перестановки, членування речення, об'єднання речень, опущення та заміни.

Перестановка полягає в зміні порядку членів речень у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу [1, с. 107]. Такими елементами можуть бути як слова і словосполучення, так і частини одного речення та речення в тексті.

У наведеному нижче фрагменті окрім перестановки, нами було виявлено антонімічний переклад, коли стверджувальну конструкцію *I decline* було перекладено як *я не згодна*, а також в українському перекладі наявна конкретизація у фрагменті *більше й дня* додано іменник:

I decline to live any longer in the same house with them [4, с. 27]. Жити в одному домі з ним я не згодна більше й дня [5, с. 50].

Ще одним підвидом синтаксичних трансформацій є **членування речень**. Це перетворення являє собою перетворення однієї структурної одиниці речення в

оригіналі на дві або більше синтаксичні структури у мові перекладу [3, с. 27]. При членуванні складного речення мови оригіналу ми отримуємо два й більше самостійних речення в мові перекладу. Як-от:

After that, he sat down and wrote out a prescription, and folded it up and gave it to me, and I put it in my pocket and went out [4, с. 7].
Потім сів, написав рецепт, склав його вдвоє й віддав мені. Я сховав рецепт у кишеню і вийшов [5, с. 17].

Окрім членування, у цьому реченні перекладач застосував уточнення у другій синтаксичній одиниці фрагменту, додавши іменник *рецепт*, хоча в оригіналі ця частина характеризується наявністю лише займенника *it*.

Протилежною до членування речень є трансформація **об'єднання**, коли два або більше простих речень перетворюються на одну складну синтаксичну структуру:

I tried to feel my heart. I could not feel my heart [4, с. 6].
Я спробував прослухати своє серце, але ніяк не міг його розшукати [5, с. 16].

Проаналізувавши фрагменти тексту оригіналу та перекладу, можна зробити висновок, щограматичні перетворення є багатограним явищем і характеризуються взаємозв'язком усіх елементів, адже застосування одного виду трансформацій тягне за собою необхідність використання інших перетворень, що й обґрунтовує їхню зв'язаність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джером К. Джером. Троє в одному човні / Джером К. Джером; [пер. з англ. Ю. Лісняк, Р. Доценко] – К.: Основи, 2003. – 370 с.
2. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навч. посібник / А.В.Мамрак – К.: Центручбової літератури, 2009. – 304 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрямки та проблеми: Підручник / О.О. Селіванова – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712с.
4. Сухін Ю.М. Переклад як процес: навч. посібник / Упорядник Ю. М. Сухін – Чернівці: Рута, 2008. – 126 с.
5. Jerome K. Jerome. Three Men in a Boat / Jerome K. Jerome – Herdfordshire: Wordsworth Classics, 1993. – 150 p.

УКРАЇНСЬКІ АПЕЛЯТИВИ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ (НА МАТЕРІАЛІ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ “ВКОНТАКТЕ”)

Бойко І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В останнє десятиліття зазнало активного розвитку особливе середовище мовної комунікації – Інтернет, що стало абсолютно новим явищем для лінгвістики. Вітчизняні лінгвісти (Ф. С. Бацевич [1], Я. Л. Вжец [3]) вивчають та описують специфіку Інтернет-дискурсу та особливості мови Інтернет-комунікації загалом; у

дисертаційному дослідженні Г. В. Ходоренко [5] та наукових розвідках С. В. Зайцевої [4], О. Г. Бледнової [2] увагу зосереджено на окремих аспектах: розглянуто структурно-змістові та функціонально-технічні характеристики всесвітньої мережі, семантичні особливості та функціональні характеристики онімів на матеріалі російськомовного Інтернет-простору. Стосовно україномовного Інтернету науковці здебільшого цікавляться проблемами комп'ютерного сленгу, мовленням окремих соціальних груп представлених у мережі. Активно здійснюється аналіз гендерних особливостей мовлення [7]. Комплексний підхід до вивчення позамовних та внутрішньоструктурних процесів у мові Інтернету здійснено в монографії С. Г. Чемеркіна [6].

Апелятивна ж система української мови в Інтернет-дискурсі залишається поза увагою дослідників на сьогоднішній день. Опрацьований матеріал (понад 300 одиниць) дає можливість виділити у колі українських апелятивів декілька семантичних полів. Так, найбільш різноманітно представлені апелятиви семантичного поля **антропонімів** (233 одиниці). Це семантичне поле представлене власними іменами (100 одиниць): *Олександр, Олено, Оксано, Світлано, Олю, Мар'яно, Тетяно, Вікторе, Сергію*. Діалогічне мовлення соціальної мережі також засвідчує наявність звертань на ім'я та по батькові (10 одиниць) – *Олександр Стерановичу, Оксано Миколаївно*; на ім'я та прізвище (10 одиниць) – *Олеся Мудрак-Ковалівна, Oleg Losikhin*; на прізвище (1 одиниця) – *Максименко*! Зібраний матеріал засвідчує наявність номінацій на ім'я з додатковим елементом типу *пане, товаришу* та етикетними атрибутами у препозиції до ядра апелятива (15 одиниць) – *Пані Оксано, Пане Василю, дорога Вікторіє*.

Наступний лексико-семантичний тип апелятивів представлений **загальними назвами** (50 одиниць), це іменники зі значенням статі, професії, національної приналежності, вікової характеристики, компліментарності. Вони зорієнтовані здебільшого на загал: *ойойой!!! Друзі!; дорогі друзі і колеги!; дівчата, як і чим вона може вам подобатись?; Українці, приєднуйтеся; дякую, красуні!!!!!!!!!!!!*; хоча присутня і функція одиничності: *Малюк, вітаю вас!!!; Дайте будь-ласка, професоре :); дякую, адмін, ти няшка!* До структури семантичного поля загальних назв входять також апелятиви на означення ступеня спорідненості (6 одиниць): *Йде бабця: "Ой, синочок, не ругайся, хоч поки я пройду!"*; *А він їй: "Ідіть, бабо! ТІЛЬКИ СКОРИШЕ!")*); *такі так, доць!*. Вони використовуються у переносному значенні на означення комунікантів, що непов'язані родинним зв'язком.

Семантичне поле **ад'єктонімів** (30 одиниць) представлене номінаціями типу *шановний / шановна / шановні, бажуючі* (10 одиниць): *А ви б, шановна, почастіше відвідували б ті заходи, на які я вас запрошую ;); Шановні, спочатку досягніть хоч сотої частини успіху цієї Людини, а потім "аналізуйте"!*; *Шановні друзі; Доброго дня шановні учасники групи; шановні бажуючі, не унивайте!* Їм притаманна відсутність яскраво виражених емоційних характеристик, вони радше використовуються для підтримки гонорифічного контексту спілкування. Важливим

компонентом аналізованого семантичного поля є ад'єктоніми (17 одиниць), які виражають пестливе суб'єктивне авторське ставлення, зменшують відстань між адресантом та адресатом, створюючи ефект спілкування між близькими людьми: *Отож, **стари**, хоч я, буває, і набридаю повчаннями; дякую, **мала**); **малеча**, вони здається більші за тебе)))); Не то пишеш, **люба моя**))))).*

Останній лексико-семантичний тип складають **метафоричні номінації** (17 одиниць): ***Сонечко моє**, ти прекрасна!!!!!!!!!!!!;))) **Кролику**, ти такий імпульсивний...; **Орахат-лукум мого серця**, ти, як завжди, неперевершено виглядаєш :**. Особливістю цього типу номінацій є те, що вони можуть бути як загальнономовними, так і яскраво авторськими, тобто номінаціями, що створює адресант, який помітив яку-небудь характерну рису, яка стала причиною для вибору того чи іншого апелятива.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи / Ф. С. Бацевич. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 264 с.
2. Бледнова О. Г. Особенности языка Интернет-коммуникации / О. Г. Бледнова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 9 (220), Ч. II, 2011. – С. 237 – 247.
3. Вжещ Я. Л. Інтернет-дискурс: проблема визначення поняття, особливості структури / Я. Л. Вжещ // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 14 (249), 2012. – С. 15 – 19.
4. Зайцева С. В. Реалізація комунікативної функції мови в інтернет-блогі / С. В. Зайцева // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия “Филология. Социальные коммуникации” Том 25 (64) № 1, Часть 1. – С. 71 – 74.
5. Ходоренко Г. В. Найменування осіб у російськомовній Інтернет-комунікації: структурний і семантичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “Російська мова” / Г. В. Ходоренко. – Дніпропетровськ, 2006. – 226 с.
6. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси / С. Г. Чемеркін – Київ, 2009. – 240 с.
7. Thelwall M. Fkyea I swear: cursing and gender in MySpace / M. Thelwall // Corpus-based Language Learning, Language Processing and Linguistics. – 2008. – Vol. 3 (1). – P. 83 – 107. – [Електронний ресурс] – <http://www.eupublishing.com/doi/pdfplus/10.3366/E1749503208000087>

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТА СВОБОДА У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ П. ШЕЛЛІ

Бойцян Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

В останні десятиліття лінгвісти все більшу увагу приділяють проблемі вивчення свідомості людини в безпосередньому зв'язку з мовою, що зумовлюється розвитком когнітології як інтегральної науки про когнітивні процеси у свідомості, які забезпечують оперативне мислення і пізнання світу [2].

Лінгвокультурний концепт має складну структуру, його центром є цінність, оскільки концепт спрямований на дослідження культури. Понятійною стороною концепта є мовна фіксація, його позначення, опис, знакова структура, дефініція, зіставні характеристики стосовно інших концептів. Ціннісна сторона концепта зумовлюється важливістю цього психічного утворення для окремої людини та для колективу [3].

Серед мовних засобів актуалізації концепта СВОБОДА особливий інтерфейс представляють метафори концептуального типу, що приводить до одержання нового знання про світ у процесі його втілення в мову за допомогою вже існуючих у мові найменувань [1].

Функціонування концептуальних метафор у репрезентації концепта СВОБОДА полягає у дослідженні словесних поетичних образів, присвячених цьому концепта у поезії Персі Шеллі.

Прагнення присвятити себе визволенню людства, пристрасне заперечення всього, що обмежує волю і свободу особистості репрезентують концептуальні метафори FREEDOM IS IMMORTAL SPIRIT та FREEDOM IS INDEPENDENCE.

Таким чином, функціонування концептуальних метафор у вербалізації концепта СВОБОДА у творчості П. Шеллі свідчить про те, що вони отримують можливість виступати як сигнал адресованості поетичного тексту, засобом усвідомлення соціокультурних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Fludernik M. *Beyond Cognitive Metaphor Theory: Perspectives on Literary Metaphor* / M. Fludernik. – New York: Routledge, 2011. – 312 p.
2. Tour R. *Aspects of Cognitive Poetics* / R. Tour // *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis*. – Amsterdam: John Benjamins, 2002. – P. 300-302.
3. Wierzbicka A. *English: Meaning and Culture* / A. Wierzbicka. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 352 p.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОПИС МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Бондарчук Н.І.

Національний університет «Львівська політехніка»

Проблема визначення та опису мовної картини світу із залученням комплексного підходу є актуальною у сучасному мовознавстві. Це зумовлено перш за все наявністю суміжних категорій – таких як “семантичний простір мови” і “концептуальна картина світу”.

Деякі лінгвісти ототожнюють поняття семантичний простір мови і мовна картина світу. А. Я. Шайкевич, наприклад, взагалі не бачить необхідності в терміні мовна картина світу на відміну від терміна семантична система мови [3, с. 9]. Водночас Ю. Є. Прохоров пояснює, що семантичний простір мови – це сукупність

одиниць, що іменують елементи картини світу, яка склалась у певному етносі в процесі його буття і яка визначає національно-культурну специфіку побудови і реалізації асоціативно-вербальної мережі її мовних значень[2, с. 84].

Щодо мовної картини світу, то – це сформована давно і збережена донині національна картина світу, доповнена асимільованими знаннями, яка відображає світогляд і світосприйняття народу, зафіксована в мовних формах, обмежена рамками консервативної культури цього народу.

Мовна картина світу – це інформація про навколишній світ, виражена в мові. У мовній картині світу етнічний менталітет актуалізується в ключових культурних концептах, які реалізуються в лексиці, фольклорі, художній літературі, міфології та фразеології.

Вивчення мовної картини світу дозволяє повніше і глибше дослідити питання про кореляцію мови і мислення, мови і навколишньої дійсності, ідіоматичного відображення інтерпретації світу людиною. Дослідження мовної картини світу також дозволяє виявити закономірності, характерні для структури аналізованої мови та національної свідомості її носіїв, визначити значення мови у створенні принципів сприйняття і категоризації явищ навколишнього світу, оцінити вплив на способи отримання знання в процесах категоризації та концептуалізації.

Мовна картина світу створюється за допомогою номінативних, функційних та образних засобів мови. Попри це, опис мовної картини світу виходить за межі чисто лінгвістичного дослідження і стає частиною лінгвокогнітивних досліджень, які використовуються для моделювання та опису концептосфери і концептуальної картини світу. При цьому мовні знаки, слова виступають засобом доступу до єдиної інформаційної бази людини (її концептосфери) і є методом виявлення когнітивних структур[1, с. 101].

Натомість, концептуальна картина світу включає в себе змістовне, концептуальне знання про дійсність, а її складовими частинами є неоднорідні смислові утворення, що представляють собою образи, поняття, різного роду ментальні стереотипи і концепти, що утворюють концептосферу народу. Таким чином, вивчення особливостей когнітивної картини світу безпосередньо веде до дослідження концептів.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що одиницею мовної картини світу є лексико-семантичне поле, а концептуальної картини світу-концепт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314с.
2. Прохоров Ю. Е. К проблеме «концепта» и «концептосферы» / Ю. Е. Прохоров // Язык, сознание, коммуникация. – М.: Макс Пресс, 2005. – Выпуск 30. – С. 74 – 94.
3. Шайкевич. А. Я. Введение в лингвистику. Учебное пособие. – М.: «Academia», 2005. – 394 с.

БАЗОВІ ОДИНИЦІ НЕОЛОГІЇ В АСПЕКТІ ПОЛІНОМІНАТИВНОСТІ

Борис Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному лінгвістичному дискурсі використовуються такі синонімічні до поняття „неологізм” найменування, як *актуальний дериват, входження, (лексична) інновація, (лексичний) новотвір, неолексема, неономема, неонормант, неоодиниця, нова одиниця, нове слово, новоутворення та узуалізм*. Ці одиниці можна інтерпретувати в широкому та вузькому розуміннях.

Гранично широке трактування пов'язане з ототожненням суті і нерідко взаємозамінним вживанням згаданих термінів, що є, по-своєму, виправданим. По-перше, наявність розгалуженого синонімічного ряду дозволяє уникати небажаних тавтологій. По-друге, у працях, присвячених вивченню нетермінологічної проблематики неології, розмежування наведених одиниць може бути просто нерелевантним.

З іншого боку, трапляються випадки, коли диференціація запропонованих термінів має онтологічне значення, тому першочерговим завданням стає з'ясування природи кожного терміна у вузькому розумінні. Наприклад, Ю.К. Волошин вихідною одиницею вважає *нові слова і словосполучення*, які поділяє на *власне неологізми* (нова форма + старе значення, стара форма + нове значення) та *лексичні новотвори* (нова форма + нове значення) [1, с. 8-9]. Р.Ю. Намітокова протиставляє *неологізми* та *новотвори*, розмежовуючи серед останніх *авторські (художні та наукові)* та *неавторські (розмовні та дитячі)* [4, с. 11-13]. Автор навчального посібника «Російська неологія та неографія» Т.В. Попова виділяє *інновації* (нові явища на всіх рівнях мови), *новотвори / новоутворення* (в широкому трактуванні рівноцінні інноваціям, а в вузькому позначають тільки словотвірні неологізми) та *неологізми*. Останній термін Т.В. Попова слідом за Н.З. Котеловою визначає як власне нові, уперше створені чи запозичені з інших мов слова, а також слова, відомі в мові й раніше, однак вживання яких було обмеженим або які на деякий час вийшли з узусу, а зараз стали широко вживаними [6, с. 12]. Ще одну класифікацію неологізмів пропонує Н.З. Котелова, яка розрізняє *новотвори / новоутворення* як неологізми, утворені шляхом деривації, та *входження* як запозичені неологізми, що в свою чергу поділяють на *інішомовні* (зовнішні запозичення) та *стильові* (внутрішні запозичення) [6, с. 4-6].

Нова одиниця, а також, на наш погляд, не зовсім вдалий через свою амальгамну / гібридну структуру термін *неоодиниця*, як й *інновація*, може стосуватися будь-якого з рівнів мови [3, с. 243], тоді як термін *нове слово* пов'язаний виключно з лексичним рівнем. *Нове слово* і *неолексема* ідентичні за своєю семантикою й відрізняються тільки етимологією. Це може додатково диференціювати їх за ступенем термінологічності, адже латинські та грецькі корені є інтернаціональними формантами, що значно спрощує й упрощує

перекладуваність іншими мовами. Термін В.М. Трибунської *актуальний дериват* [7, с. 8] доцільно ототожнювати не з усіма неологізмами, а виключно з тими, які утворені за допомогою механізмів словотвору, тобто т.зв. *словотвірними неологізмами*. *Неонома* та *неономінант* відсилають нас до номінативної функції неологізмів – давати ім'я новим (у разі *ретронімів* – старим) явищам, предметам, реаліям тощо, тож їх використання для позначення неологізмів, у яких відсутня називна функція (наприклад, вигуки), буде невиправданим. Термін *узуалізм* був запропонований Л.І. Плотниковою на позначення нових слів, які вже закріпилися в мові, подолавши етапи адаптації та/або узуалізації [5, с. 15].

А найоригінальнішим найменуванням неологізму можна без перебільшення назвати термін польського мовознавця Ришарда Стипули *неологізм-виродок*, який згадується у статті Н.З. Котелової „Перший досвід лексикографічного опису російських неологізмів”. Під цим терміном польський лінгвіст розуміє неологізми, що стихійно з’являються в мові і порушують її системний характер. *Неологізм-виродок* він протиставляє потенційно необхідні слова, які повністю відповідають системі мови і можуть фіксуватися (і навіть створюватися) укладачами словників із пуристичних міркувань [2, с. 20].

Таким чином, можна зробити висновок, що, незважаючи на наявність розгалуженого ряду синонімічних найменувань базової одиниці неології, найбільш загальноприйнятим і розповсюдженим виступає термін *неологізм*. Альтернативні найменування останнього мають досить суперечливий характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошин Ю.К. Новообразования и собственно неологизмы современного английского языка (опыт дифференциации новых слов): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / Ю.К. Волошин. – М., 1971. – 20 с.
2. Котелова Н.З. Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов / Н.З. Котелова // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1978. – С. 5-26.
3. Маринова Е.В. Основные понятия и термины неологии / Е.В. Маринова // Языки профессиональной коммуникации: междунар. науч. конф., 21-22 октября 2003 г.: материалы. – Челябинск, 2003. – С. 243-247.
4. Намитокова Р.Ю. Авторские неологизмы: словообразовательный аспект / Р.Ю. Намитокова. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1986. – 154 с.
5. Плотникова Л.И. Новое слово: порождение, функционирование, узуализация: Монография / Л.И. Плотникова. – Белгород: Изд-во БГУ, 2000. – 206 с.
6. Попова Т.В. Русская неология и неография: Учебное пособие. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2005. – 96 с.
7. Трибунская В.Н. Ономаσιологические аспекты активного словообразования в общественно-политическом тексте (на материале современной американской периодики): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / В.Н. Трибунская. – М., 1980. – 25 с.

ЧАСТИНОМОВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ПАРТИЦИПІВ У ГРАМАТИЦІ П. АЙЗЕНБЕРГА “GRUNDRISS DER DEUTSCHEN GRAMMATIK”

Боровська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема частиномовної диференціації дієприкметників залишається дискусійною та остаточно нерозв'язаною. Велика кількість лінгвістичних досліджень присвячується, у тому числі, і вивченню різних аспектів німецьких партиципів.

В еволюції поглядів на частиномовну приналежність німецьких партиципів можна виокремити 3 етапи:

- виділення партиципів в окрему частину мови;
- трактування партиципів як інфінітних форм дієслова;
- включення німецьких партиципів до складу різних частин мови (класу прикметника і класу дієслова).

Трактування партиципів як окремої частини мови сформувалося в німецькому мовознавстві під впливом грецької і латинської граматичної традиції і панувало до XVIII ст. Представниками цієї позиції є творці перших граматик німецької мови: Ю. Шоттель (*Ausführliche Arbeit von der Teutschen Haubt Sprache*, 1663), І. Готтшед (*Deutsche Sprachkunst*, 1762), І. Аделунг (*Deutsche Sprachlehre*, 1781).

Віднесення партиципів до інфінітних форм дієслова відбувається з оглядом на збереження ним певних дієслівних характеристик: категорії стану, значення акціональності, відносного часового значення, валентності дієслова. Такий підхід до частиномовної класифікації партиципів відображено у працях В. Г. Адмоні, Б. О. Абрамова, у граматиках У. Енгеля (2004), Г. Гельбіга / І. Буша (2004) та у граматичній Дуден (2009).

У граматиках Г. Цифонун (1997) та П. Айзенберга (2004) знаходиться втілення новий погляд на частиномовну класифікацію партиципів, оскільки автори обстоюють позицію про різний частиномовний статус німецьких партиципів: партицип II залишається у парадигмі дієслова, в той час як партицип I вважається повноправним елементом класу прикметника.

Ми вважаємо за доцільне більш детально проаналізувати погляди на частиномовну приналежність партиципів, викладені у праці П. Айзенберга „Grundriss der deutschen Grammatik“ (2004), з метою визначення рівня обґрунтування автором такої позиції. Зазначимо, що ця праця є однією з найважливіших актуальних граматик німецької мови.

На думку П. Айзенберга, інфінітні форми дієслова важко піддаються класифікації за єдиним критерієм. У якості класифікаційного критерію віднесення до дієслівної парадигми він визначає “фінітність” (Finitheit): фінітними дієсловами вважаються такі, які можна категоризувати за особою

(1-а, 2-а, 3-я ос.).

Різна частиномовна приналежність партиципів I/II не викликає у автора жодних сумнівів. Свої погляди лінгвіст пояснює тим, що партиципи I і II майже не виявляють спільних ознак ані у формальному, ані у функціональному планах.

Асиметрія партиципіальних форм виявляється уже на етапі їхнього утворення: партицип I усіх типів дієслів утворюється за спільним зразком, у той час, як утворення партиципа II для сильних та слабких дієслів відбувається за різними правилами.

Автор визнає, що партиципові I притаманний значний діапазон властивостей дієслівних форм (цим пояснюється критичний частиномовний статус партиципа I), проте основні його синтаксичні функції – атрибутивні.

На відміну від партиципа II, партицип I ніколи не виступає елементом перифрастичних дієслівних форм.

Таким чином, партицип I утратив своє відношення до дієслівних форм, і його слід трактувати виключно як прикметник. У парадигмі інфінітних форм німецького дієслова залишаються інфінітиви та партицип II.

П. Айзенберг говорить також про наявність труднощів, які ускладнюють визначення частиномовного статусу партиципа II: існування великої кількості лексикалізованих прикметників у формі партиципа II (наприклад, *begabt*, *verrückt*, *verklemt*, *entsetzt*) і перехідних форм між лексикалізованими утвореннями і партиципами. Функціонування таких форм ще раз підкреслює подвійний характер партиципів та його проміжний статус між дієсловом та іменником.

Тема перетину вербальних та ад'єктивних функцій партиципа II знову порушується у розділі про конверсію: здатність партиципа II виконувати ад'єктивні та номінальні функції пояснюється саме явищем конверсії.

Таким чином, П. Айзенберг у своїй праці “Grundriss der deutschen Grammatik” досить вичерпно обґрунтовує різний частиномовний статус німецьких партиципів. Партицип I, утративши своє відношення до дієслівних форм, трактується як віддієслівний прикметник. Виникає термінологічна проблема: наголошуючи на різній частиномовній приналежності німецьких партиципів, автор все ж таки продовжує використовувати звичні терміни *Partizip I* і *Partizip II*.

Існування лексикалізованих прикметників у формі партиципа II, відзначене П. Айзенбергом як одна з проблем, ускладнюючих його частиномовну класифікацію, може свідчити про поступове відходження партиципа II від граматичного класу дієслова (як це відбулося із партиципом I). Це також може ознаменувати оформлення наступного етапу у розвитку поглядів на частиномовну приналежність німецьких партиципів: повне видалення партиципіальних форм з парадигми дієслова та віднесення їх до граматичного класу прикметника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Eisenberg Peter. Grundriß der deutschen Grammatik : 2 Bde. – Stuttgart / Weimar: Metzler, 2004. – B. 1 : Das Wort. – 520 S.
2. Eisenberg Peter. Grundriß der deutschen Grammatik : 2 Bde. – Stuttgart / Weimar: Metzler, 2004. – B. 2 : Der Satz. – 564 S.

АДАПТАЦІЯ ВАРВАРИЗМІВ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Бочарова С.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Жодна мова не здатна розвиватися в повністю ізольованому від зовнішнього впливу середовищі. Саме перехрещення з різноманітними мовами і культурами, а головне – історичними і технологічними досягненнями інших країн і народів, робить можливим подальше збагачення словникового запасу, утворення і прийняття нових сучасних фраз і понять, щодо цього моменту не існували в даній мові. Вивчення запозиченої лексики будь-якої мови (або варваризмів) може відбуватися з різних сторін: по-перше, зі сторони вивчення лексичного складу мови і розподілення нових слів за різними галузями вживання.[2] У цьому випадку, як правило, вивчаються терміни окремої галузі знання, наприклад, природно-наукова термінологія, або термінологія певної конкретної науки (хімії, фізики), публіцистично-політична термінологія і т. д. При такому підході припускають, що загальні тенденції утворення термінів певної мови, особливості їх походження і виникнення вже відомі. По-друге, вивчення запозиченої лексики може здійснюватися зі сторони вивчення загальних якостей і особливостей термінів, що належать різним галузям.[1] При цьому потрібно звернути увагу на недостатню розвиненість термінологічної проблематики окремих мов. Таку ситуацію спостерігаємо і в китайській мові.

Мова слідом за розвитком суспільства безперервно змінюється, і це відбивається перш за все не в граматиці і в фонетиці, а в лексиці, оскільки лексика є найбільш рухливою частиною мови, ментально реагує на всі зміни, що відбуваються в суспільстві. Це вимагає безперервного проведення стандартизації в лексиці. Лексичний стандарт включає природну норму.

Коли точно західна культура почала поширюватися на Китай? Це ймовірно почалося в 16-му столітті з прибуттям Європейських Єзуїтів і поширенням Християнства в Китаї. Західні винаходи і технологія також розповсюдилися в Китаї через Європейських Єзуїтів.

Одним з найпопулярніших способів спілкування сучасної молоді є Інтернет. Саме на форумах широко вживаються варваризми. Такі форуми є свого роду «Клубами за інтересами», де можна обговорювати книги, фільми, музику, відвідати місця.

Щодня повсякденна мова сучасної молоді Китаю рясніє варваризмами, частіше за все це – назви іноземних марок, продукції, європейських брендів: 星巴克 – xīng bā kè – Starbucks; 麦当劳 – mài dāng láo – McDonalds; 肯德基 – kěn dé jī – KFC; 阿曼尼 – ā màn ní – Armani.

Перш за все, треба наголосити – Інтернет, а, отже, і всі терміни, що його стосуються, є екзотизмами для китайської мови, адже це іноземне явище."[3]

Справжній розквіт Інтернету почався в 1992 році, коли була винайдена нова служба, яка отримала дивну назву "Всесвітня павутина" (World Wide Web, або WWW, або просто веб). WWW дозволяє будь-якому користувачеві Інтернету публікувати свої текстові та графічні матеріали у привабливій формі.

Китайськими користувачами мережі Інтернет використовується безліч екзотизмів, що прийшли з англійської мови: 伊妹儿 – yī mèi er – електронна поштова скринька, від англ. *e-mail*; 瘟都死 – wēn dōu sǐ – від англ. *Windows*; 兔爸 – tù bà – від англ. *toolbar* «панель інструментів»; 稻糠亩 – dào kāng mǔ – від англ. *dot.com*. [3]

Чому ж саме в Інтернеті молодь Китаю так часто використовує іноземні варваризми – слова, фрази і вирази? Тому що це виключно писемна, друкована мова. В Інтернеті часто використовуються скорочення або абстрактні поняття, які китайській мові просто не властиві. Наприклад, використовується англійський алфавіт, англійські слова; виразити їх китайськими ієрогліфами або дуже важко, або зовсім неможливо.

Інтернет-мова виникла як відповідь на потребу людей у спрощенні процесу спілкування через всесвітню мережу Інтернет.

Інтернет – лексика викликає багато різних реакцій: вона засуджується дорослими людьми, які виростили на класичній китайській мові, і підтримується молоддю, яка знаходить її оригінальною, сучасною і дуже модною. Існує така точка зору, яка стверджує, що Інтернет-лексика є «культурним сміттям», зрозуміла лише певній кількості людей, не є прийнятною для класичної китайської мови і забруднює її чистоту [3].

Але як саме проявляються екзотизми в Інтернет-мові, якою користуються китайські молоді люди? Це, по-перше, використання англійського алфавіту, якого в китайській мові взагалі не існує, для утворення скорочень і аббревіацій: *pfpf* – 佩服佩服 – pèi fú pèi fú – «глибоко шанувати», *plmm* – 漂亮妹妹 – piào liang mèi mei – «красуня», «гарна дівчина». В китайській мові існують два екзотизми, які є одними з найбільш вживаних – 咖啡 – kā fēi – кава та 巧克力 – qiǎo kè lì – шоколад. Їх часто використовують як приклади іншомовних запозичень – але помилково. Насправді, це найстаріші екзотизми китайської мови [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Богаченко Н. Г. История восточноазиатских заимствований в английском языке (на материале Большого Оксфордского словаря): Дисс. канд. филол. наук: 10.02.04. – Владивосток, 2003. – 200 с.
2. Даниленко В. П. Как создаются термины. Рус. речь. – 1967. – №2.
3. Бурлисжрова С. Китайский язык в Интернете и смс Частный корреспондент. – 2010. URL: <http://www.chaskor.ru/article/kitajskij>

ДОВЖИНА СПОЛУК ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бурка Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Фонологічний опис мови включає два основні аспекти: опис системи фонем та опис фонотактичної структури мови. Ще В. Матезіус підкреслював, що фонологічний опис мови не повинен обмежуватися лише встановленням інвентарю фонем, а вказував на необхідність досліджувати “інтенсивність застосування окремих фонологічних одиниць мови, що досліджується, у системі, у будові слова або словосполучення чи у потоці мовлення” [4, с. 3].

М. С. Трубецькой вважав, що правила сполучуваності мають безпосередній вплив на кожну мову. “Вони характеризують мову не менше ніж фонемний склад” [3, с. 284].

З метою визначити довжину сполук приголосних фонем давньоанглійської мови, ми організували механічну вибірку, в яку включалося кожне 3-5-те слово зверху та знизу кожного з трьох стовпчиків кожної п'ятої сторінки словника Bosworth “AnAnglo-SaxonDictionary” [5].

Комбінаторика приголосних фонем давньоанглійської мови є досить різноманітною. На проаналізованих нами сторінках, зустрічаються сполуки з двох, трьох і чотирьох приголосних.

Найчастіше вживаються двофонемні сполуки. На початку слова зафіксовано 234 сполуки, у середині – 411, у кінці – 219 сполук. Загальна кількість – 864 сполуки. Кількість двофонемних сполук на початку слова і у кінці майже однакова. Обчислена відносна різниця становить 6,4%. Це свідчить, що кількість сполук на початку і в кінці слова не відрізняється.

Нашу увагу не обійшов той факт, що сполуки у кінці слова можуть бути дзеркальним відображенням сполук на початку слова (the mirror effect) [1, с. 161]. Інакше кажучи, фінальні сполуки є перевернутими початковими. Наприклад, кінцева сполука /rg/ є дзеркальним відображенням початкової сполуки/ gr /, /cs/ – /sc /, /ls / – /sl /, /ps / – /sp /, /wt / – /tw/, /rf / – /fr /, /rh / – /hr /, /rt / – /tr / та інші. З цих прикладів можна зробити висновок, що найкращу здатність сполучатися з іншими фонемами має фонема / r /. Тобто, сонорна+щілинна або сонорна + зімкнена зустрічаються найчастіше. На другому місці у здатності сполучатися є щілинна /s/. Спостерігаємо комбінаторику щілинна + зімкнена, щілинна + сонорна як на початку слова, так і в кінці.

Поступаються за частотою вживання трифонемні сполуки, які переважно зустрічаються у середині слова. Початок і кінець слова представлений майже рівною кількістю трифонемних сполук, зокрема 18 сполук на початку слова і 19 у кінці. У середині зустрічається 85 сполук. Скоріш за все, це можна пояснити тим, що в середині слова ми спостерігаємо стик морфем. Морфологічні процеси

відіграють важливу роль у формуванні фонологічних систем. Загальна кількість – 122 сполуки. Сполуки з чотирьох приголосних зустрічаються найрідше. На початку слова маємо одну сполуку / schr / і дві – у кінці слова, зокрема/ rest / і / ldst /. Сполуки / ndwr / (3 шт.), / rndd /, / ndbr /, / rgsc /, / rgst /, / lspr /, / lstr /, / rhtn /, / stsc / виявлені у середині слова. Загальна кількість чотирифонемних сполук – 14.

Нашу увагу не оминуло таке явище як західногерманське подовження приголосних. Суть його полягає в тому, що у мовах західногерманської групи фонема /j/ в позиції після одного приголосного асимілювалася з цим приголосним. Асиміляція реалізувалась як *гемінація* приголосного і випадання фонем /j/.

Цікаво, що комбінаторика приголосних фонем часто розширюється за рахунок додаткових ознак. Мова йде про контраст гемінованих (подвоєних) і простих приголосних. Він зустрічається лише в середині слова, на складоподілі. Один звук відходить до попереднього складу, а інший – до наступного. “Слід відрізнати фонематичну гемінацію від сполучення двох однакових приголосних. В останньому випадку подвоєння приголосного зустрічається переважно у морфологічних стижах” [2, с. 445].

Гемінати у давньоанглійській мові у кінці слова вже втрачають свою фонематичність. Спрощення гемінат можна побачити і у написанні. Проаналізувавши написання гемінат у цій позиції за словником Босворта [4], ми спостерігаємо таку особливість, що поруч з написанням подвоєного приголосного дається написання з одним приголосним, наприклад, *neb, nebb* (head, face); *styb, stybb* (stock, trunk).

В історії мови спостерігаємо тенденції до спрощення поліморфемних сполук за рахунок асиміляції, синкопи, які відбувалися в наслідок розпаду флективної будови мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васько Р.В. Давньогерманський консонантизм: парадигматика і синтагматика. Монографія. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2006. – 304 с.
2. Кодзасов С.В. Кривнова О.В. Общая фонетика. – М.: Российский гос. Гуманитарный ун-тет, 2001.
3. Трубецкой Н.С. Основы фонологии / Николай Сергеевич Трубицкой. – М.: Изд-во иностранной лит-ры, 1960. – 372 с.
4. Чубрикова Т.Л. Сочетаемость согласных фонем в истории английского языка: дис.... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Татьяна Львовна Чубрикова. – Л., 1975. – 97 с.
5. An Anglo-Saxon Dictionary. Based on the Manuscript Collections of Joseph Bosworth. Edited and enlarged by T. Northcote Toller. – 1997. – 1302 p., Supplement by T. Northcote Toller. – 1995. – 753 p., Enlarged Addenda and Corrigenda by Alistair Campbell to the Supplement by T. Northcote Toller. – Oxford: Clarendon Press, 1995. – 68 p.

ВЗАЄМОДІЯ НАРАТИВНИХ ПРОСТОРІВ У ПОСТКОЛОНІАЛЬНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.

Бурко В.О.

Тернопільський національний педагогічний університет ім.В.Гнатюка

Для усього постколоніального письменства важливою є стратегія переписування західних літературних текстів та прописування власних локусів, історій й образів у світовий художній простір. Саме праці Г. Співак 80-90-х років минулого століття дали поштовх для розвитку постколоніальних студій у художньому дискурсі. Предметом уваги наукових праць дослідниці є питання ідеологічної функції англійської літератури в колоніальному контексті. Зокрема, у праці "Критика постколоніального мислення" вона наголошує: "При читанні британської літератури дев'ятнадцятого століття слід пам'ятати, що імперіалізм, який трактувався як суспільна місія Англії, був визначальним для культурної репрезентації Англії англійцям. Не можна ігнорувати значення літератури у формуванні культурної репрезентації" [3, с. 284]. Далі дослідниця наполягає на тому, що для дестабілізації культурної гегемонії імперіалізму необхідно створити літературну історію, що включає країни так званого "Третього світу". Стратегія переписування художніх творів, у яких присутня колоніальна риторика, найефективніший шлях розкриття їхнього дискримінаційного змісту. Поглиблення маргіналізованих чи замовчуваних образів сприяє усвідомленню того факту, що вони не є однозначними та примітивними. Загалом дослідниця вважає, що "бачення "третього світу" як дисплейсменту старих колоній" [3, с. 3] накладає певні обмеження, але все ж необхідне для руйнування імперського наративу.

У лінгвістичних студіях наратив тлумачиться як виклад реальних чи вигаданих подій у їхній часовій послідовності [2, с. 2]. Дослідник у сфері наратології Ж. Женетт розглядає наратив як визначальний методологічний принцип пізнання індивідуальних та соціальних практик, як оповідь, що містить певну подію або низку подій, як послідовність подій, реальних або вигаданих та як сам акт оповіді [1, с. 62–63]. Більш того, наратив є універсальною характеристикою культури в тому сенсі, що немає жодної культури, у якої би не було наративу. Люди акумулюють в культурі та транслують власний досвід за допомогою наративів, закарбованих в романах та історіях.

Перепрочитання роману "Джейн Ейер", що вперше було зроблено у статті Г. Співак "Три жіночі тексти та критика імперіалізму" (Three Women's Texts and Critique of Imperialism) [4], суттєво збагатило постколоніальний критичний дискурс, зокрема і у контексті наратології. У процесі аналізу роману Ш. Бронте Г. Співак відходить від феміністського потрактування образу головної героїні роману як бунтарки проти патріархального вікторіанського суспільства. На думку дослідниці, у творі наратив жіночого індивідуалізму взаємопов'язаний з наративом імперіалізму.

У той час, коли у працях феміністського спрямування наголошувалося на процесі самовизначення та утвердження Джейн Ейер, то Співак підкреслює той факт, що конституювання британської жіночої ідентичності відбувається шляхом маргіналізації і навіть виключення жіночого образу креолки Берти Мейсон. Відмова авторки визнати Берту самодостатньою особистістю формує відповідне негативне ставлення читачів та відсутність у них співчуття до першої дружини Рочестера. Відтак наратив соціальної й економічної незалежності головної героїні роману, чи кажучи словами Г. Співак, жіночий індивідуалізм, знаходиться за межами моральної критики.

У контексті розгляду взаємодії наративних просторів у художньому дискурсі звернемося до постколоніальних текстів, які розширюють чи проблематизують панівні наративи колоніальної влади через переписування їх з відмінної перспективи. Прикладами цього є романи Дж. Рис "Широке Саргасове море" як взірць переписування класичного інтертексту з позиції маргінального образу Берти/Антуаннет та твір Дж. Кутзі "Містер Фо" (1986) як відповідь на роман Д. Дефо "Робінзон Крузо". У ньому розвинуто образ не-європейського Іншого. При цьому підкреслимо те, що твір розриває створений Д. Дефо європейський наратив історії та праці, оскільки Крузо Дж. Кутзі незацікавлений у документуванні часу чи виготовленні інструментів із залишків корабля. Крім того, роман "Містер Фо" містить не лише чоловічі, але й жіночі образи. Жінка-наратор – С'юзен Бартон – функціонує, на думку науковця, як саплементарне до опозиції колонізатор-колонізований (Крузо-П'ятниця). Порівнюючи образи П'ятниці у Д. Дефо та Дж. Кутзі підкреслимо, що останній не лише дав можливість промовляти Іншому, але й оволодіти письмом. У заключній частині роману "Містер Фо" С'юзен навчає П'ятницю писати, зокрема, передати графічно слово "Африка". Проте, їй як представниці ідеології антиімперіалізму, не вдається навчити П'ятницю написати власну назву своєї нації чи континенту.

Отже, звернення до постколоніальних текстів, які розширюють чи проблематизують панівні наративи колоніальної влади через переписування їх з відмінної перспективи, сприяє осмисленню проблеми взаємодії наративних просторів у постколоніальному художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Женетт Ж. Повествовательный дискурс / Женетт Ж. // Фигуры П. – Т. 2. – М. : Изд-во Сабашниковых, 1998. – С. 60–278.
2. Rimmon-Kenan S. Narrative Fiction : Contemporary Poetics / S. Rimmon-Kenan. – L. ; N. Y. : Methuen, 1983. – 159 p.
3. Spivak G. Ch. A Critique of Postcolonial Reason Toward a History of the Vanishing Present / Gayatri Chakavorty Spivak. – Cambridge: Massachusets: Harvard University Press, 1999. – 447 p.
4. Spivak G. Ch. In Other Worlds: Essays in Cultural Politics / Gayatri Chakavorty Spivak. – New York: Routledge, 1987. – 439 p.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Бурцева І.І.

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

У сучасній філологічній науці однією з ключових проблем є проблема інтерпретації художніх текстів, зокрема поетичних творів. Складність інтерпретації полягає в тому, що через різноманітність сучасних підходів до тексту надзвичайно важко віднайти точні критерії для здійснення інтерпретації як усього тексту, так і його окремих елементів у якійсь конкретній площині: як знаку, символу, художнього прийому тощо.

Так чи інакше, багатомірність інтерпретацій і трактувань обумовлена здатністю людини відчувати розмаїтість і полівалентність явищ життя з одного боку, і прагненням застосовувати ту ж модель до тексту – з іншого. Літературний твір до яких-небудь трактувань сам по собі інформативний й осмислений, тому що спрямований, насамперед, на сприйняття. Не повідомляючи читачеві буквальних відомостей, художній текст викликає в людини складний комплекс переживань, тобто відповідає певній внутрішній потребі. Причому, конкретному тексту відповідає конкретна психологічна реакція, порядку прочитання – конкретна динаміка зміни й взаємодії переживань. Таким чином, сприйняття тексту в сукупності прочитання й реакції являє собою психологічний процес, що свідчить про те, що текст є не просто набором знаків, або їхньою послідовністю, але потужним комплексним стимулом. Тут слід також підкреслити той факт, що в кожного читача формується власний образ тексту, у відповідності до його індивідуальної картини світу, емоційного стану, тощо.

Зокрема, А.А. Брудний розглядав текст як концентровану дійсність, орієнтовану на її розуміння. Він казав, що текст, „з одного боку, зберігає найважливішу якість об'єктивно реального: матеріальний носій змісту, що поданий нам у чуттєвому сприйнятті, не залежить від нашої волі або ж свідомості” [2]. А з іншого боку, на думку науковця, у тексті є сумісними незмінність матеріального носія смислу зі змінами власне самого смислу в процесі розуміння його читачами, без яких текст сам по собі є мертвим, таким, що не має смислу.

Таким чином, можна виокремити дві системи інформації: перша – це власне текст, що несе в собі інформацію й смислове навантаження, а друга – це внутрішній світ читача, його знання й уявлення про оточуючий світ.

Під час розуміння тексту відбувається зіткнення цих двох систем, і з'являється нове знання. Це знання може складатися або з готових пропозицій, які сприймаються читачем як істинні й не піддаються оцінці (оволодіння змістом), або при рефлексивному ставленні до тексту відбувається осмислення змісту, і здійснюється пошук смислів у тексті. Ці смисли можуть мати різний характер: емоційно-оцінний, дедуктивний, образний. Рефлексивний підхід до розуміння тексту дає читачеві можливість опанувати художній задум тексту.

Тобто для розуміння тексту важливий не тільки багаж знань читача і його емоційний стан, але й здатність розуміти, тобто своєрідні навички роботи з текстом. Що значить „я зрозумів” і „що ж я зрозумів” – це ключові моменти у взаємодії читача з текстом, на думку Г.І. Богіна, який уважав рефлексію одним із найголовніших способів розуміння художнього тексту.

Так, П. Рікер зв'язує інтерпретацію з особливою роботою мислення, „яка складається в розшифровці смислу, що стоїть за очевидним смислом, у розкритті рівнів значення, укладених у буквальному значенні” [3].

Процес розуміння, осмислення тексту можна описати як процес пошуку смислів тексту, і процес логічних висновків, які складаються в певні метасмисли, тобто смисли іншого рівня. Метасмисли створюються на основі висновків читача щодо прочитаного. Смысл тексту в цьому випадку протиставляється змісту тексту: якщо зміст будується на основі пошуку пропозицій, то його смысл заснований на зв'язку тексту з навколишнім світом, а також з індивідуальною картиною світу читача і його ціннісних позицій.

Пошук метасмислів у художньому тексті досягається за допомогою рефлексії й інтерпретації. Г.І. Богін відзначав, що рефлексивному читанню варто навчати [1]. Інтерпретація – це виражена словами рефлексія [1, с. 4], що вербалізує смисли тексту. Інтерпретація відштовхується від пропозицій і задіює особистий досвід читача, його точку зору. Повна інтерпретація досягається за допомогою застосування декількох методик. Г.І. Богін докладно описав такі герменевтичні техніки як герменевтичне коло, розтягування смислів й інтендування. За допомогою застосування техніки герменевтичного кола залучається особистий досвід і знання про навколишній світ, відбувається зіставлення різних частин тексту. Техніка розтягування смислів складається у виявленні й інтерпретації декількох художніх засобів, що розкривають певний смысл. Ці художні засоби служать для збільшення смислу, вони можуть слідувати один за одним у тексті, а можуть перебувати на значній відстані. Але в будь-якому разі, вони зв'язані один з одним за допомогою єдиної художньої лінії, вони містять один метасмысл, або зв'язані метасмисли. Техніка інтендування полягає в рефлексивному аналізі зрозумілого. „Я зрозумів, але що ж я зрозумів?” – це питання читач задає собі при зустрічі з уривком тексту, що містить художню ідею й метасмысл.

Підсумовуючи вищезазначене, хотілося б наголосити на тому, що розуміння поліфонії тексту – це важливий етап рефлексії над текстом. Поліфонією вважається такий спосіб викладу подій у тексті, при якому ми можемо бачити погляд на ситуацію в тексті з боку різних людей: персонажів тексту, читача, автора, середньостатистичної людини, суспільну думку й т.д. Поліфонія – це сполучення точок зору. „Точки зору подані в плані ідеологічних розходжень носіїв точок зору, в „плані оцінки” [1, с. 638]. Усвідомлення того, що така поліфонія існує в тексті, а також її правильна інтерпретація дає можливість читачеві подивитися на події, викладені в тексті, очима різних людей. Відбувається подвійна рефлексія: читач розуміє те, що розуміють інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богин Г. И. Обретение способности понимать / Г. И. Богин. – М.: Изд-во ЛКИ, 2001. – 761 с.
2. Брудный А. А. Психологическая герменевтика / А. А. Брудный. – М.: Лабиринт, 1998. – 136 с.
3. Рикер П. Конфликт интерпретаций / П. Рикер. – М.: „Смысл”, 1995. – С. 18.

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОГО НЕНАГОЛОШЕНОГО ВОКАЛІЗМУ

Варлакова А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Голосні звуки англійської мови, що реалізуються в ненаголошених складах формують систему ненаголошеного вокалізму, яка потребує фонематичного аналізу, метою якого є встановлення дистрибутивного та фонематичного статусу ненаголошених голосних.

Вокалічна система англійської мови розвивалася поступово, включаючи в себе як германські голосні, так і голосні, що піддалися комбінаторним змінам. Зокрема, зміни в системі ненаголошеного вокалізму у давньоанглійський період багато у чому стали визначними для подальшого розвитку фонологічної та морфологічної систем мови.

Слід зазначити, що в індоєвропейській мові-основі система голосних складалася з п'яти коротких і п'яти довгих [a], [o], [y], [i], [e]. Голосні [a], [o], [e] були головним чином у наголошених складах, тому їх називають основними [1, с. 67], довгі та короткі голосні [i] та [y] спочатку реалізувалися лише у ненаголошеному складі і утворювали систему індоєвропейського ненаголошеного вокалізму. Існує думка, що вони розвинулися у процесі редукції дифтонгів. Ненаголошені довгі голосні стали джерелом нейтрального звуку «шва», а короткі голосні у слабких позиціях, у свою чергу, зазвичай випадали. У випадках коли короткі ненаголошені голосні зберігалися, утворювався редукований голосний близький до англійського і, який називають «другим шва». Особливістю індоєвропейського нейтрального [e] було те, що він утворював дифтонги з [i] [y]. Але ці дифтонги, на противагу сучасним англійським, не були єдиною фонемою, а становили стійкі сполучення двох повних фонем [4, с. 34].

Вже на ранньому етапі розвитку германської звукової системи їй була властива чітка різниця між короткими і довгими голосними. Тоді як інші індоєвропейські мови, зокрема східнослов'янські, виявляють тенденцію до зменшення або повного усунення цієї опозиції голосних. В сучасній англійській мові опозиція довготи є одною з характерних ознак вокалічної системи.

Так, в двоскладових словах ненаголошений голосний другого складу при додаванні словозмінного афіксу випадав, якщо перший склад був довгим: *deofol* 'диявол', *deofles* [2, с. 28]. В ненаголошених складах могли бути представлені короткі голосні [i], [a], [o], [u] та [e]. Однак, А.І. Смирницький зауважує, що ненаголошені голосні слід відрізняти від голосних із другорядним наголосом. В складах з другорядним наголосом могли бути представлені і довгі голосні, а історія їх розвитку ближча до наголошеного вокалізму [4, с. 36].

Разом з тим, давньоанглійський період, у порівнянні з середньоанглійським, характеризується повнозвучною вимовою голосних у ненаголошених складах.

Тенденція до ослаблення ненаголошених голосних у XII-XIII століттях продовжувала набувати поширення. В середньоанглійський період ненаголошені голосні [a], [o], [u], [e] редукувалися до нейтрального [ə], який на письмі позначався буквою *e*, наприклад (2, с. 30):

OE hwīla > *ME while*;

OE sunu > *ME sone (son)*;

Таким чином зазнали змін закінчення множини іменників (-as>-es; -an>-en; -a>-e), закінчення інфінітиву (-an>-en), множини дієслів теперішнього (-að>-eth) і минулого часу (-on>-en). Цей процес редукції голосних у ненаголошених складах призвів до повного вирівнювання відмінкових форм і низки особових закінчень дієслова [3, с. 34].

Процес розвитку нейтрального голосного мав два наслідки: а) зміна ритму мови, б) повне відпадання слабо наголошених закінчень. При цьому відпадати стало не лише закінчення -e, а й закінчення, у яких голосний був прикритий наступним носовим [m] або [n]. реферат

На початку новоанглійського періоду ненаголошений [ə] редукувався до повного випадіння. Однак на письмі кінцева *e* зберігалася і навіть стала з'являтися в словах, де раніше у кінцевій позиції голосна була відсутня, наприклад [2, с. 42]:

OE hūs > *NE house*;

OE stān > *NE stone* ;

OE bān > *NE bone*;

OE fīf > *NE five*.

На сьогоднішній день ядром системи англійського ненаголошеного вокалізму вчені визнають нейтральний голосний [ə], що має декілька алофонів. Невизначений тембр нейтрального голосного зумовлює. У ненаголошених позиціях представлені голосні [ə], [ɪ], іноді [ʊ], а також дифтонги [ɜʊ], [aɪ], які характеризуються вченими як короткі та слабкі наприклад: *among* [ə'mʌŋ], *before* [bɪ'fɔː], *useful* ['juːsful], *tomato* [tə'mɑːtʊ], *exercise* ['eksəsaɪz] [5, с. 68].

Таким чином, історичні зміни у системі голосних зумовили фонологічні особливості системи англійського ненаголошеного вокалізму та спричинили зміни на всіх мовних рівнях. Відтак, слід проаналізувати систему ненаголошеного вокалізму та фонетичні процеси на сучасному етапі розвитку англійської мови для визначення її особливостей, впливу на просодію мовлення і зрозумілість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жлуктенко Ю.О., Яворська Т. А. Вступ до германського мовознавства. – К.: «Вища школа», 1974. – 155 с.
2. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка // Учебник. Хрестоматия. Словарь. – СПб: «Лань», 1999. – 256 с.
3. Ильиш Б.А. История английского языка / Б. А. Ильиш. – М.: «Высшая школа», 1968. – 420 с.
4. Смирницкий А.И. Древнеанглийский язык / А. И. Смирницкий. – М. 1998. – 319 с.
5. Cruttenden A. Gimson's Pronunciation of English. – Sixth edition. – Revised by Cruttenden A. – London: Arnold, 2001. – 339 p.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Вдовиченко М.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У житті сучасного суспільства важливу роль відіграють автоматизовані інформаційні технології. З часом їхнє значення безупинно зростає. Коли мова йде про створення перспективних інформаційних технологій, то проблеми автоматичної обробки текстової інформації, представленої на природних мовах, виступають на передній план. Це визначається тим, що мислення людини тісно пов'язане з його мовою. Більше того, природна мова є інструментом мислення. Вона є також універсальним засобом спілкування між людьми – засобом сприйняття, нагромадження, зберігання, обробки й передачі інформації.

Проблемами використання природної мови в системах автоматичної обробки інформації займається наука комп'ютерна лінгвістика. Ця наука виникла порівняно недавно – на рубежі п'ятдесятих і шістдесятих років минулого сторіччя. За минулі піввіку в області комп'ютерної лінгвістики були отримані значні наукові й практичні результати: були створені системи машинного перекладу текстів з одних природних мов на інші, системи автоматизованого пошуку інформації в текстах, системи автоматичного аналізу й синтезу усного мовлення.

У сучасному світі при проведенні різних лінгвістичних досліджень усе більш активно використовується комп'ютерна лінгвістика.

Комп'ютерна лінгвістика – це область знань, зв'язана з рішенням завдань автоматичної обробки інформації, представленої природною мовою. Центральними науковими проблемами комп'ютерної лінгвістики є проблема моделювання процесу розуміння змісту текстів (переходу від тексту до формалізованого подання його змісту) і проблема синтезу мови (переходу від формалізованого подання змісту до текстів природною мовою) [1, с. 9]. Ці проблеми виникають при рішенні ряду прикладних завдань і, зокрема, завдань автоматичного виявлення й виправлення помилок при введенні текстів в електронно – обчислювальну машину (далі – ЕОМ), автоматичного аналізу й синтезу усного мовлення, автоматичного перекладу

текстів з одних мов на інші, спілкування з ЕОМ природною мовою, автоматичній класифікації й індексування текстових документів, їхнього автоматичного реферування, пошуку документів у повнотекстових базах даних [1, с. 15].

Дослідження й розробки спрямовані на рішення завдань вивчення та оволодіння іноземними мовами. Для опанування такої складної мови, як китайська, запропонована та розроблена програма.

Розроблена програма не володіє великим словником і вимовою ієрогліфів носія мови, але вона володіє дійсно оригінальними тренінгами, дає можливість користувачеві самому створювати свій власний словник, словник його словникового запасу. Також програма стежить за прогресом користувача, забезпечує можливість додавати нові слова, не тільки в програму, але й у власний словниковий запас. У програму вбудована віртуальна китайська клавіатура, що дає можливість записувати слова й здійснювати пошук вже існуючих. Ігрова форма засвоєння навчального матеріалу безумовно значно полегшує процес навчання. Ігрові моменти програми роблять основні інструменти навчання, такі як багаторазові повторення, захоплюючими і невимушеними.

Система повинна дати користувачеві широкий функціонал, можливість додавати слова й формувати глосарій в будь – якому напрямку. Ієрогліфи, як і глосарій необхідно переглядати й при необхідності редагувати.

Робота з програмою ділиться на кілька етапів: 1) робота з словником програми (в програмі є словник, але слова додає в неї сам користувач, при першому запуску словник порожній); 2) робота з інструментами для додавання, редагування ієрогліфів; 3) робота з інструментами для створення індивідуального набору слів або глосарій; 4) робота з тренінгами для завчання слів; 5) робота з тестами для перевірки знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпіловська Є.А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика. – Донецьк, 2006. – 188 с.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНДОЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ СПІЛЬНОТИ ТА ЇЇ ЛОКАЛІЗАЦІЯ

Вейко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В наш час дослідники [1, 2, 3] розглядають декілька основних гіпотез, що локалізують прабатьківщину індоєвропейських мов у Балкано-Карпатському регіоні, свразійських степах, на території Передньої Азії, а саме у циркумпонтійській зоні.

В індоєвропейських мовах, що поширились на території Європи, прослідковуються елементи неіндоєвропейського походження. Це, так звана, **субстратна** лексика – релікти вимерлих мов, місце яких заступили мови індоєвропейської сім'ї. Субстрат залишив сліди не тільки в лексиці, але і в граматичній системі діалектів народів, що заселили нові місця проживання. Беручи

за основу дослідження Л. Гіндіна [3], можна встановити наявність декількох субстратних нашарувань на півдні Балканського півострова, островах Егейського моря. Серед них виділяємо егейський субстрат – конгломерат гетерогенних і різночасових топонімічних і ономастичних утворень. На думку дослідників А. Мейє, А. Пікте [3] найбільш однорідною є мова лінійного письма А – мінойська, яка побутувала на Криті в III – I тис. до н.е. Визначена певна структурна подібність мінойської мови з мовами північно-західнокавказького ареалу, найдавніший представник яких – хаттська – хронологічно споріднена з мінойською. Декілька хронологічно різних субстратних шарів прослідковуємо на Апенінах. Найбільш давнє нашарування має іберійсько-кавказьке походження.

В Західному Середземномор'ї виявлений автохтонний субстрат, до якого належить іберійська мова. Західна частина Європи, до появи там індоєвропейців, була заселена народами, близькими за антропологічним типом середземноморському етносу. Субстратна лексика цього ареалу наразі не досліджувалась. Точніше локалізувати прабатьківщину індоєвропейців допоможуть виявлені в індоєвропейських мовах сліди контактів з фінно-уграми, картвелами, хаттами. Лінгвістичний аналіз свідчить, що фінно-угри до свого розселення запозичили велику кількість термінології сільськогосподарського призначення: *su – “свиня”, *porko – “порося”, *qog – “коза”, *had – “зерно”, *mel – “молот, сокира”, *oga – “свердло”, *sasar – “сестра” тощо.

Про дописемний період індоєвропейців зберігають побічні свідчення й інші мовні рівні. Знання фонетичних закономірностей і встановлення граматичних ізогłosів дозволяє прослідкувати послідовне виділення діалектних груп із певної мовної спільноти. Врахування фонетичних змін принципово важливе для аналізу запозичень.

Високий ступінь спорідненості індоєвропейських мов учені пояснюють єдиним генетичним корінням – індоєвропейською прамовою. Загально визнано, що мовні свідчення можуть бути використані в історичних реконструкціях, оскільки мова в широкому розумінні є виразником культури її носіїв. Порівняльно-історичне мовознавство напрацювало процедуру реконструкції, котра дозволяє з'ясувати, чи окрема словникова одиниця належить до індоєвропейської епохи, чи посідає відокремлене становище певної діалектної групи.

Порівняльно-історичне вивчення індоєвропейської лексики і найдавніших письмових джерел дозволяє виявити найдавніші нашарування словникового фонду, що визначають соціальний рівень індоєвропейців, їх економіку, географічне середовище, побутові реалії, культуру, релігію.

Отже, наразі проблема формування індоєвропейської мовної спільноти широко дискутується в наукових колах; окремі позиції уточнюватимуться та змінюватимуться при надходженні нових даних з наукових дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев Н.Д. Раннеиндоевропейский язык / Николай Дмитриевич Андреев. – М., 1996. – 265 с.

2. Гамквелидзе Т.В. Индоевропейский язык и индоевропейцы / Т. В. Гамквелидзе, В. В. Иванов. – Тбилиси, 1984. – 375 с.
3. Гиндин Л.А. Древнейшая ономастика Восточных Балкан / Леонид Александрович Гиндин. – София, 1991. – 134 с.
4. Залізняк Л. Л. Первинна історія України / Леонід Львович Залізняк. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с.
5. Ильич-Свитыч В.М. Древнейшие индоевропейско-семитские языковые контакты / В. М. Ильич-Свитыч // Проблемы индоевропейского языкознания : [сб. ст.]. – М. : Ин-т языкознания РАН. 1984. – № 1. – С. 3–12.
6. Старостин С.А. Индоевропейско-северокавказские изоглоссы / С.А. Старостин // Древний Восток : Етнокультурные святи / [гл. ред. Кузьмин В.А.]. – М., 1983. – С. 112–164.

СЕМАНТИКА ПОРТРЕТНОСТІ ЯК ЗАСІБ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ КОНТЕКСТУ ТА РЕГУЛЯТИВНИЙ ФАКТОР ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ

Волкова О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Концептуальна система понять як система концептів у свідомості людини реконструюється у вигляді структурованих й систематизованих знань, умінь, здобутих у житті [9, с. 302] й відзначається своєю динамічністю та безперервністю [7; 2; 3]. Тому будь-яке концептуальне утворення, а макроконцепт «портрет» (МКП) в цьому відношенні не є виключенням, може розглядатись як високо абстрактне утворення, що не має прив'язки до окремої лексеми й трактується різними способами. Вербалізація МКП відбувається на різних рівнях мовної системи шляхом певного алгоритму репрезентації концептуалізованого змісту «портретної лексики» (ПЛ) у тексті. Існування такого алгоритму репрезентації провокує, на наш погляд, формування певного алгоритму відтворення семантики портретності, який, у свою чергу, складається з комплексного застосування лексичних, граматичних і лексико-граматичних засобів перекладу. Семантика МКП актуалізується в мові оригіналу за допомогою мовних одиниць із семантичним компонентом «портрет» і обумовлює утворення ієрархії концептів спадних рівнів абстракції: гіпер-, гіпо-, мезо- та катаконцептів. Деякі самостійні назви мезоконцептів, які вербалізовані, наприклад, «портретною лексикою» *обличчя, одяг*, виступають ядром тематичної лінії контексту «портретності» та іменуються нами магістральними словами:

Alles in seinem Gesicht hat dieselbe Farbe: Wachs [12, с. 70].

In den Kleidern legte er sich aufs Bett, so wie einst während der Manöver [13, с. 182].

Усе його обличчя одного кольору: як віск [6, с. 74].

Як був ув одязі, повалився на ліжко, як колись, під час маневрів [8, с. 272].

Не дивлячись на те, що в семантичній структурі лексем *обличчя* та *одяг* наявні диференціальні семи портретності, зазначена «портретна лексика» з точки зору процесу концептуалізації контексту «портретності» є «семантично незавершеною», оскільки її зміст, а саме портретна характеристика зовнішності людини, певною мірою розкривається лише за підтримки контексту [7]. Вказані лексичні одиниці не виражають атрибуцію, а називають лише «одиницю» портретування: обличчя, одяг. Для повноцінної концептуалізації портретності у тексті необхідним є наповнення «семантично незавершених» вербальних одиниць іншими ідентифікаторами портретності, що є регуляторним фактором для процесу перекладу:

..., und der kleine Mann machte **ein aufforderndes, belustigtes Gesicht**, er nickte, ... [10, с. 294].

Sie trug jetzt ihr blaues Kleid, ... [10, с. 24].

..., а невисокий чоловік **заохочувально мені посміхнувся і кивнув**, ... [1, с. 151].

Вона знову була у своїй синій сукні, ... [1, с. 16].

У процесі характеристики людини семантичний потенціал концептів «портретування» може знаходити свою реалізацію в смисловому просторі на основі асоціативного зв'язку з іншими лексемами, які містять відповідний семантичний компонент «портрет», утворюючи лексико-семантичний простір (ЛСП).

Асоціативні відносини, які будуються на основі спільності та подібності між мовними одиницями за змістом, існують поза процесом мови [4] і традиційно знаходять свою актуалізацію у мовленні, оформленому певним типом тексту. Так, семантичний потенціал катаконцепта «вуста» реалізується у творі не лише за допомогою магістрального слова *вуста* – лексеми-вербалізатора МКП, але й його периферійними лексемами – наприклад *рот*, *губи*, *зуби*. Зазначені лексеми на основі асоціативного зв'язку утворюють ЛСП *вуста*, який виступає важливою складовою МКП (див. приклад 2):

1. *Seine Züge hatten etwas Leichenhaftes bekommen, und der halbgeöffnete Mund erhöhte diesen Eindruck* [11, с. 282].

2. *Ich zählte mit bebenden Lippen: Eins, zwei, drei!* [11, с. 249].

3. ... und hatte die sonderbare Manier, bevor er anfing zu reden, **die Zähne zu fletschen** wie jemand, der in grelles Sonnenlicht schaut [11, с. 242].

1. У його рисах з'явилося щось мервецьке, а **напіврозтулений рот** тільки посилював враження [5, с. 267].

2. Я лічив тремтячими **устами**: Раз, два, три! [5, с. 236].

3. Дивну він мав звичку: перш ніж заговорити, **шкірив зуби**, як той, хто дивиться на сліпуче світло; ... [5, с. 229].

Виходячи з традиційної структури ЛСП, можна стверджувати, що центром даного ЛСП виступає лексема *вуста*, його периферією – лексеми *губи*, *зуби*.

Відтворення МКП іншою мовою – завдання, що вимагає від перекладача чималих творчих пошуків. Ефективне відтворення МКП допомагає максимально наблизити характеристику людини у тексті-перекладу до тієї, яка має місце

у тексті-оригіналі. На основі аналізу емпіричного матеріалу можна припустити, що мезо- та катаконцепти в структурі МКП слід відтворювати: а) за допомогою синонімів в межах ЛСП; б) завдяки пошуку еквівалентів периферійних лексем магістрального слова, яке слугує номінацією відповідного концепту (див. приклади 1, 2, 3).

Отже, семантика портретності виступає, з одного боку, засобом концептуалізації контексту «портретності», а з іншого боку – регуляторним фактором при його відтворенні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Германн Ю. Нічого крім привидів : оповідання / Ю. Германн ; пер. з нім. Н. В. Сняданко. – Х. : Фоліо, 2007. – 285 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : „Перемена”, 2002. – 476 с.
3. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е. С. Кубрякова. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1997. – 327 с.
4. Лакофф Дж. Женщина, огонь и опасные вещи : Что категории языка говорят нам о мышлении / Пер. с англ. И Б. Шатуновского / Дж. Лакофф, М. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 792 с.
5. Майрінк Г. Голем : Роман / Г. Майрінк ; пер. з нім. Н. Іваничук. – К. : Укр. письменник, 2011. – 311 с.
6. Мора Т. День у день / Т. Мора ; пер. з нім. Х. Назаркевич. – Львів: Літопис, 2009. – 456 с.
7. Павиленис Р. І. Проблема смысла / Р. І. Павиленис – М : «Мысль». – 1983. – 288 с.
8. Рот Й. Йов. Роман простого чоловіка. Фальшива вага. Історія одного айхмістра / Й. Рот ; пер. з нім. Ю. Прохаська. – К. : Критика, 2010. – 351 с.
9. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К., 2010. – 844 с.
10. Hermann J. Nichts als Gespenster. Erzählungen / J. Hermann. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag, 2004. – 319 S.
11. Meyrink G. Der Golem. Roman / G. Meyrink. – München : F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, 1978. – 332 S.
12. Mora T. Alle Tage. Roman / T. Mora. – München : Luchterhand Literaturverlag, 2004. – 430 S.
13. Roth J. Werke. Bd. 6. Romane und Erzählungen 1936-1940 / J. Roth – Köln : Verlag Kiepenheuer & Witsch, 1991. – 815 S.

СТРУКТУРА МІФОЛОРНОГО ПРОСТОРУ В АМЕРІНДІАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ

Волкова С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Орієнтація на виділення інформаційних структур, що становлять концептуальну основу одиниць мови та мовлення, як один із пріоритетних напрямів у контексті сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства [2;3], поєднується з увагою до форм існування лінгвокультурної інформації,

намаганнями дослідити мовні одиниці на предмет особливостей фіксації ними культурно значущих явищ і характеристик буття [1, с. 68; 6, с. 107]. Сучасні мовознавчі студії оперують поняттям простору, який використовується у дослідженні різноманітних феноменів “омовлення” дійсності з метою вивчення індивідуальних і національних особливостей концептуалізації світу та передачі інформації [8, с. 370–371; 9]. У цьому розрізі дане поняття використовується для опису етнокультурних концептуальних просторів, які утворюють систему ціннісних орієнтирів у суспільстві та, відповідно, концептуальні простори мови [5, с. 106].

У свою чергу, простір етнонаціональної культури мислиться як контейнер і детермінант людського буття, що поєднує фізичне та символічне (мову, ритуали, обряди, образи) начала. Загалом, простір постає одним із основних вимірів людського буття – як у фізичному плані, так і в духовному. Простір виявляється категорією найбільшого узагальнення, котра об’єднує реальність, людину, текст і слово [7, с. 477], а також має певну структуру. Структура як філософська категорія визначається характером відносин і зв’язків елементів, що зумовлюють її цілісність.

У художніх прозових текстах XIX –XX ст. (Скотта Момадэя, Джеральда Вайзенора, Лінди Хоган, Леслі Мармон Сілко, Карен Луїзи Елдріч), в яких відроджується специфіка уснопоетичної етнічної традиції (міфів, легенд і казок) шляхом синтезу міфологічного, фольклорного і літературного начал, міфологічні і фольклорні образи, текстові фрагменти міфів і легенд виявляються вплетеними в художній простір тексту, утворюючи в ньому міфолорний простір. *Міфолорний простір* амеріндіанських текстів – це лінгвокогнітивне й семіотичне утворення системно пов’язаних між собою компонентів, до яких відносимо різні типи й види міфолорних текстів (міфів, легенд, ритуалів), образів і знакових одиниць культури, що є домінантами етнокультурної картини світу амеріндіанців. Міфолорні образи, образи-символи і авторсько-міфолорні образи постають складниками міфолорного простору амеріндіанських художніх прозових текстів.

Міфолорні образи є продуктом синтезу міфологічних і фольклорних ознак. Як носії етнокультурної інформації ці образи є знаковими і входять до складу компонентів етнокультурної картини світу амеріндіанців. *Етнокультурна картина світу* – це лінгвокультурний когнітивний конструкт, що інкорпорує сукупність вірувань, уявлень етносу про навколишню дійсність, про його місце та роль у світі [4, с. 6].

В амеріндіанських художніх текстах міфолорні образи підлягають індивідуально-авторським модифікаціям і набувають нового смислу, виступаючи носіями етнокультурного коду. Такі образи ми визначаємо як *міфолорно-авторські*. *Міфолорно-авторський образ* – це лінгвокогнітивний текстовий конструкт, який інкорпорує відбиті крізь призму авторської свідомості етнокультурні коди, що вербалізуються в тексті образними засобами, властивими ідіолекту й ідіостилію автора.

В образах-символах, які апелюють до основ світосприйняття етносу й уможливають перехід від профанної до міфолорної картини світу, реалізується закодоване сакральне значення. Символ є нормативною одиницею сакральної

мови (Н. В. Слухай); знак, представлений феноменологічно; засіб підтримання єдності людини зі сферою священного. Словесний образ-символ слугує конкретною реалізацією символічного значення в контексті.

Перспективою дослідження вважаємо виявлення засобів і прийомів включення міфологичного простору в художній простір текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. О движении, заблуждении и восхождении / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Космос и хаос. – М. : Индрик, 2003. – С. 73–97.
2. Белова А. Д. Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вивчення проблеми / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу. – 2001. – № 5. – С. 15–22.
3. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики / Н. Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 18–36.
4. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира / И. А. Голубовская : Монография. – К.: Издательско-полиграфический центр “Киевский университет”, 2002. – 293 с.
5. Колесник О. С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури: Монографія / О. С. Колесник. – Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. – 312 с.
6. Слухай Н. В. Роль міфу в організації сучасного мас медійного простору / Н. В. Слухай / Літературна мова у просторі національної культури. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2004. – С. 107–115.
7. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического : избранное / В. Н. Топоров. – М. : Прогресс, 1995. – 623 с.
8. Pellegrino P. Spaces of relevance, times of constancy / P. Pellegrino // Semiotica. – 1998. – Vol. 122, No. 3/4. – P. 369–385.
9. Peterson M. A. Space and Language / M. A. Peterson, L. Nadel, P. Bloom, M. F. Garrett // Language and Space. – Cambridge : MIT Press, 1996. – P. 553–577.

РОЗМЕЖУВАННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ ОМОНІМІЇ ТИПУ “ІМЕННИК-ДІЄСЛОВО” НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ

Воловик В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Об’єктом даного дослідження виступає англійський іменник та його омонімічні ланцюги. Предмет становлять розряди англійського іменника countable або uncountable. Матеріал дослідження становить навчальна вибірка у 900 колокацій 10 найчастотніших іменників, сформована на базі Британського національного корпусу (BNC). Метою роботи є укладання алгоритму та розробка програми розв’язання лексико-граматичної омонімії типу “іменник-дієслово”. Досягнення поставленої мети передбачає такі етапи: 1. Дослідження функціональних ознак англійського іменника. 2. Визначення суті омонімії англійського іменника. 3. Формування навчальної вибірки англійських іменників

на базі Британського національного корпусу. 4. Встановлення диференційних ознак англійського іменника на базі навчальної вибірки. 5. Укладання алгоритму зняття лексико-граматичної омонімії типу “іменник-дієслово” англійського іменника в довільному англійському тексті. 6. Розробка програми зняття лексико-граматичної омонімії типу “іменник-дієслово” англійського іменника в довільному англійському тексті. 7. Тестування програми.

На першому етапі було розкрито теоретичні питання, пов’язані з проблемою дослідження омонімії в корпусі текстів. На другому етапі було виконано такі задачі: 1) визначено функціональні ознаки англійського іменника; відібрано 100 найчастотніших іменників, які були розставлені за рангом спадання частот згідно до Британського національного корпусу (BNC) [1;3;11;12]; 2) зі 100 слів було відібрано 50 найчастотніших іменників, які зв’язалися за наявністю у словнику Макмілан, що налічує 6625 іменників [5]; 3) найчастотнішим іменниками були приписані омонімічні кодиза оберненим словником М. Ленерта [2; 6; 7; 8]; 4) також було вираховано відсоток обчислення омонімічних ланцюгів на матеріалі 50 найчастотніших іменників; 5) для встановлення синтаксичних ознак англійського іменника до навчальної вибірки було включено 10 найчастотніших іменників, які утворюють омонімічні ланцюги; 6) для створення навчальної вибірки кожному іменнику, омонімічному з дієсловом, в однині і в множині було відібрано по 50 колокацій з Британського національного корпусу (BNC) [8;9]; 7) на основі навчальної вибірки були встановлені диференційні ознаки (ДО) англійського іменника і дієслова.

У результаті дослідження було виділено 8 лінгвістичних ДО англійського іменника та 7 – англійського дієслова, які будуть покладені в основу укладання алгоритму та розробки програми зняття лексико-граматичної омонімії типу “іменник-дієслово” англійського іменника в довільному англійському тексті [4; 10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобкова Т. В. Системні і функціональні характеристики категорії числа англійського та українського іменників // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. – Луцьк, 2008. – С. 354–356.
2. Малаховский Л. В. О возможностях сравнительно-типологического исследования омонимии // Проблемы семантики. – М., 1974.
3. British National Corpus. [Online]. – Access Mode : <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>
4. Klyshinskii E. S., Kochetkova N. A., Litvinov M. I., Maksimov V. Yu. A Method for Disambiguation of Part of Speech Homonymy Based on Application of Syntactic Compatibility in the Russian Language // Journal Automatic Documentation and Mathematical Linguistics. – 2011. – Vol. 45, № 1. – P. 15–19.
5. MacMillan. Essential Dictionary for Learners of English. – Blumsbery Publishing Plc. – 2003.
6. Martin Lehnert. Reverse dictionary of present-day English. – VEB Verlag Enzyklopädie. Leipzig, 1971. – 597 s.
7. McCarthy D., Carroll J. Disambiguating Nouns, Verbs, and Adjectives Using Automatically Acquired Selectional Preferences // Journal Computational Linguistics. – 2003. – Vol. 29, № 4. – P. 639–654.

8. McCarthy D., Carroll J., Preiss J. Disambiguating Noun and Verb Senses Using Automatically Acquired Selectional Preferences // The Proceedings of the Second International Workshop on Evaluating Word Sense Disambiguation Systems. – 2001. – P. 119–122.
9. Miyao Y., Tsujii J. A model of syntactic disambiguation based on lexicalized grammars // Proceedings of CoNLL – 2003. – Edmonton, 2003. – Vol. 4. – P. 1–8.
10. Tanaka T., Bond F., Baldwin T., Fujita S., Hashimoto C. Word Sense Disambiguation Incorporating Lexical and Structural Semantic Information // Proceedings of the Joint Meeting of the Conference on Empirical Methods on Natural Language Processing and the Conference on Natural Language Learning. – 2007. – P. 477–485.
11. Warwick B. Elley and Cedric Croft. Assessing the Difficulty of Reading Materials [microform]: The Noun Frequency Method. Revised Edition / [Washington D.C.] : Distributed by Eric Clearinghouse, 1989. – 42 p.
12. Warwick B. Elley. Assessing the Difficulty of Reading Materials: The Noun Frequency Method: New Zealand Council for Educational Research, 1980. – 28 p.

ОСНОВНЫЕ ПРИЗНАКИ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ТЕРМИНА В ПЕРЕВОДЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО И НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА)

Володина Т.С.

Киевский национальный лингвистический университет

Терминология конкретной научной области не просто совокупность (список) терминов, а семиологическая система, выражение определенной системы понятий, в свою очередь отражающей определенное научное мировоззрение [1 с. 509]. В соответствии с этим конкретные терминологии представляют собой систему "знаковых" средств особого рода, которая функционирует в специальной сфере и определенным образом направляет творческую деятельность людей, выступая как воплощенное в языковой форме *знание*, за которым стоит огромный опыт, накопленный специалистами соответствующих отраслей науки, техники, культуры, в нашем случае – лингвистики. В качестве ближайшего родового понятия *термина* называется *слово* (и словосочетание). Иначе говоря, в настоящий момент терминология является частью языковой системы.

В качестве основных признаков слова можно назвать следующие: *цельнооформленность, идиоматичность, постоянство лексического и структурного состава*. Кроме того, как единица лексического уровня, слово определяется по своей уникальной функции – быть *средством номинации*, потому что слова существуют, прежде всего, как наименования различных явлений действительности благодаря тому, что в их значениях содержатся обобщенные образы этих явлений, информация о них.

Упомянутые выше признаки характерны и для лингвистического термина. О номинативности последнего говорят в своих работах В. К. Никифоров [1966], А. И. Моисеев [1970]. Но номинативная функция реализуется у лингвистического термина не просто в названии различных явлений действительности, а в

именовании именно специальных понятий. Например, термин *англ. macrocontext / нем. der Makrokontext* (макроконтекст) употребляется для обозначения специального понятия в области переводоведения, а именно широкого контекста (лингвистического контекста, выходящего за пределы предложения, в котором употреблена данная языковая единица). Д. С. Лотте стал одним из первых разработчиков критериев, характерных для **лингвистического термина**: 1) абсолютная и относительная однозначность; 2) отсутствие синонимов; 3) соответствие буквального и действительного значений (мотивированность); 4) систематичность (системность); 5) краткость; 6) простота и понятность; 7) точность; 8) внедренность; 9) независимость от контекста; 10) недопустимость необоснованных иноязычных заимствований ("своеязычность" термина) [2, с. 15–16; 72–79]. Важно подчеркнуть необходимость наличия признака "точность", который обеспечивает точность дефиниции и ее соответствия термину, отражает специфику терминологического понятия [3, с. 38].

Далеко не все анализируемые нами термины отвечают вышеуказанным требованиям. Среди немногих терминов, рассматриваемых в данной работе и отвечающих вышеперечисленным признакам, является *англ. adaptation / нем. die Adaptation* 1. (Biol.) *Anpassung des Organismus, von Organen an die jeweiligen Umweltbedingungen*. 2. (Soziol.) *Anpassung des Menschen an die soziale Umwelt: die A. des Menschen an seinen Lebensraum*. 3. (Übers.) *Umarbeitung eines literarischen Werkes mit der Absicht, es den Erfordernissen einer anderen literarischen Gattung od. eines anderen Kommunikationsmediums anzupassen* [4], поскольку данный термин является многозначным (три значения), имеет несколько синонимов (f. Akkommodation (*fachsprachlich*), f. Anpassung), контекстуально связан и заимствован. В то время как лингвистический термин, употребляемый в транслаторике, *англ. whispered interpreting (or chuchotage)* – a form of *simultaneous interpreting* in which the interpreter does not sit in a booth but in the conference room, next to the delegate who needs the interpreting, and whispers the target-language version of the speech in the delegate's ears) [5, с. 41] не отвечает второму и десятому признакам.

Немного позже этот перечень требований был дополнен: упоминаются – 11) интеллектуальная чистота термина, то есть отрешенность его от образных и эмоциональных переживаний [Винокур]; или другими словами, внеположенность термина модальности, экспрессии и стилистике [Реформатский]; 12) конвенциональность; 13) принадлежность к специальному языку [Лейчик]; 14) лингвистическая правильность; 15) словообразовательная способность (деривативность); 16) интернациональность; 17) благозвучие; 18) современность.

Например, особая группа междисциплинарных терминов таких как, *англ. cognition*, нем. *die Kognition*; *англ. empirical* нем. *empirisch*, *англ. drill* – нем. *der Drill*, *англ. memorization* – нем. *die Memorization*; *англ. mnemonic* – нем. *mnemonisch* [4] и др., выражающие некоторые из основных категорий педагогики, но органически входящие в состав терминосистемы *прикладного языкознания* являются, безусловно, интернациональными, благозвучными, современными, обладают лингвистической правильностью и словообразовательной способностью.

Но, идеальные термины составляют не большую, а скорее меньшую долю в лингвистической терминосистеме. На основании определения и признаков *термина* приходим к следующему выводу: *терминосистема* – фрагмент преимущественно "научной картины мира", обладает такими чертами, как актуальность (на момент создания), упорядоченность, сравнительная полнота и относительная точность в обозначении понятий.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Терминология лингвистическая // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. С. 509.
2. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Текст. / Д. С. Лотте // Вопросы теории и методики. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 158 с.
3. Табанакова В. Д. Понятийная разновидность термина-слова и текста его дефиниций // Взаимодействие единиц и категорий языковых подсистем. — Тюмень: ТГУ, 2002. – С. 38–45.
4. DWDS-Wörterbuch. Режим доступа к словарю: <http://www.dwds.de/ressourcen/woerterbuecher/>
5. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. – London, New York: Routledge, 2005. – 654 p.

МЕЛОДИКА ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ

Вольфовська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні розвідки в галузі теоретичної фонетики доводять, що в усному мовленні вплив на слухача здійснюється значною мірою за допомогою інтонації [1; 2; 3], яка не лише певним чином оформлює усний текст, але й виконує прагматичну функцію, тобто здатна підсилювати зміст висловленого. Доцільно припустити, що прагматичне навантаження інтонації найбільш яскраво проявляється під час ораторського виступу, різновидом якого є політична промова.

Публічні виступи політичних діячів були об'єктом багатьох наукових студій, зокрема виконаних у риторичному руслі [4], проте досі залишається невирішеною низка проблем, серед яких більш детальної розробки потребує питання визначення ролі окремих фонетичних засобів, зокрема мелодики, у процесі проголошення політичної промови.

Під час промови перед політиком стоїть завдання не просто ознайомити слухачів з текстом підготовленої доповіді. Політик має змогу, використовуючи просодичні засоби, передати слухачам додаткову інформацію, насамперед, власні почуття та емоції з приводу повідомлюваної ним інформації. Апелювання до чуттєвої сфери слухачів дозволяє політикові маніпулювати свідомістю публіки. У зв'язку з цим надзвичайного значення набуває інтонація як комплекс просодичних засобів, що певним чином організовують виступ. Під час публічного мовлення інтонація виконує декоруючу функцію, слугуючи своєрідною

підтримкою вербалізованого змісту й надаючи висловлюванню смислової завершеності, що сприяє формуванню кінцевої комунікативної інтенції мовця. Крім того за допомогою інтонаційних засобів доповідач може привертати увагу слухачів до інформаційно значущих фрагментів промови.

Одним з важливих інтонаційних засобів, котрі здійснюють вплив на слухача промови, є мелодика. Характер тону виступає виразником емоційного стану мовця, а також є дієвим засобом для встановлення контакту з аудиторією. Зокрема, висхідний тон надає розмові особистісного забарвлення, робить її спрямованою на адресата. Тому політики у своїх виступах найчастіше використовують саме висхідний мелодійний контур.

Варто також зауважити, що жінки більш схильні до вживання висхідного тону, ніж чоловіки. Проте, як показали дані перцептивного експерименту, жіноче мовлення з переважанням висхідних тонів чинить на слухачів такий самий вплив, як і чоловіче, для якого характерний більш частий спад мелодики. Звідси випливає висновок, що напрям руху тону не є суттєвим для здійснення впливу на слухача, важливим виявляється частота змін мелодійного контуру та характер мелодійного оформлення сусідніх ритмоодиноць – ритмічних груп, синтагм, фраз. Однотипний мелодійний контур суміжних ритмічних одиниць справляє враження монотонності, неемоційності, нещирості, а тому таке мовлення є неприємним та переконливим. Натомість, часті тональні зміни пожвавлюють виступ, роблячи його виразнішим, приємнішим та переконливим.

Аналіз частоти основного тону, як акустичного кореляту мелодики, показав, що провідна роль серед частотних параметрів, здатних впливати на сприйняття промови слухачами, належить діапазону ЧОТ, у якому реалізуються ритмічні одиниці тексту промови, та швидкості змін ЧОТ. Аналіз виступів німецьких політиків дав змогу встановити, що значне розширення тонального діапазону певної ритмоодиноць, яке супроводжується різким перепадом частот та зростанням швидкості зміни ЧОТ, порушуючи ритм висловлювання, привертає увагу слухачів саме до фрагменту повідомлення, вимовленого з більш широким діапазоном ЧОТ.

Спираючись на результати акустичного дослідження специфіки тонального оформлення політичного виступу, можна зробити висновок про тісний зв'язок між основними частотними параметрами промови та семантикою і прагматикою висловлювання. В усіх опрацьованих промовах німецьких політичних діячів зафіксовано значне розширення тонального діапазону та прискорення швидкості зміни ЧОТ на семантичних центрах повідомлення, що сприяє кращому виділенню значущої інформації та спрямовує увагу слухачів на ключові моменти виступу. Звуження діапазонів тонів викликає у слухачів враження монотонного, невиразного мовлення, не спрямованого на встановлення контакту з аудиторією. Натомість, розширення діапазону ЧОТ надає висловлюванню ознак емоційності та виразності, що є більш дієвим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия : дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Надеина Татьяна Михайловна. — М., 2004. — 399 с.

2. Скрипняк Т. Л. Риторичний аспект просодії німецькомовної проповіді (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Скрипняк Тетяна Леонідівна. — К., 2009. — 214 с.
3. Стеріополо О. І. Перлокутивний ефект просодії мовлення // Матеріали міжнар. наук. конф. ["Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес"], (Чернівці, 24—25 листоп. 2004 року) / М-во освіти і науки України. — Чернівці : Рута, 2004. — С. 268—270.
4. Федорів Я. Лінгвістичні моделі дискурсу публічних виступів: нариси із сучасних культурно-мовленнєвих практик : [монографія] / Ярослава Федорів. — К. : ВПЦ НаУКМА, 2010. — 188 с.

КОНКРЕТНА ПОЕЗІЯ ЯК КРЕОЛІЗОВАНЕ ВІРШОТВОРЕННЯ

Вялікова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Конкретна поезія (зорова поезія, візуальна поезія, visual, concrete poetry) – синтетичний вид мистецтва, що надає текстовому символу (літері, слову, знаку, реченню) візуальне трактування через специфічне його розміщення у зображенні або об'єкті [1]. Як експериментальний вид ця поезія виникла одночасно у Німеччині, Швеції та Бразилії на початку 1950-х років. Шведсько-болівійський поет Ойген Гомрінгер і бразильське угруповання “Нойгандрес” вважаються її засновниками, які описують основні риси конкретизму в таких термінах: “напруга речей-слів у часопросторі. Динамічна структура: розмаїття супутніх спрямувань” [2, с. 19]. На своєму сайті американський поет-конкретивіст Джон Грандітс пише, що “конкретні вірші – це вірші, які використовують шрифти, форми, текстури, кольори, а іноді і рухи” [4].

“Пілотний план для конкретної поезії” (1958) бразильських поетів підкреслює просторову природу жанру, стверджуючи, що “конкретна поезія починається з розуміння графічного простору як структурного агента”; сприйняття читачем конкретного вірша є негайним з точки зору його візуального дизайну, в той час як значення слів, розташованих певним чином, засвоюється в звичайному послідовному порядку [6, с. 70–72].

На відміну від футуристичного зауму, конкретна поезія при всій своїй графічності передбачає можливість читання вголос [Сухотин 1995]. Термін “конкретна поезія” наразі використовують для вираження різноманіття інновацій та експериментів, що з'явилися після Другої Світової війни та зробили глобальний переворот у мистецтві вірша, а також збільшили свої можливості вираження і комунікації [Solt 1971]. В українській теорії літератури конкретну або візуальну поезію з часів творчої діяльності Михайля Семенка прийнято називати поезомалярством.

Порівнюючи тексти конкретної поезії різних мов, М. Сухотін доходить висновку, що це “область більше мовленнєвої, ніж зображальної поезії, яка перебуває на межі будь-яких мов” [3, с. 232]. Тобто візуальна поезія знаходиться на межі між поезією та малярством.

У конкретній поезії слова використовуються як об'єкти безвідносно до їх граматичної функції або синтаксичного положення, а іноді й незважаючи на їх значення та алегоричність. Для поета, який використовує цю форму, слова (або навіть окремі літери) є “сировиною, розташованою у формі” [5]. Оскільки ці форми зазвичай візуальні, вони можуть бути оцінені одним поглядом без читання, деякі ж зовсім нечитабельні та репрезентують екстремальну форму “візуальної поезії”. В ідеалі конкретна поезія є тривимірною – семантичною, фонетичною, візуальною – розвідкою [там само]. Великі літери не використовуються. Читання звукових і мовних віршів є одним з аспектів цього виду експериментальної поезії, що видається як у друкованому вигляді, так і в аудіозаписах.

Одна з багатьох варіацій конкретної поезії – акровірш, в якому перша літера кожного рядка є ключовою. При вертикальному написанні ці літери складаються у назву вірша й одночасно будують його, як у вірші Uplifting Роберта Йелінга:

Uplifting

Upon a glade of sun-sculpted

Pine forest, rooted in stone,

Layers of my bark peel away,

Inviting a softer surface to emerge. I climb

Far into the sky, following an eagle's current

To the sun—

I melt into my sculptor...

Nestled by Her vision, I hear a new call:

"Go back to seed, and I will bring you Home."

В українській літературі зорова поезія і конкретизм як мистецькі техніки, а не літературі напрями, представлені відносно небагатьма текстами, здебільшого присутніми в літературі української діаспори [2, с. 16]. Зорова поезія в Україні, незважаючи на давні традиції, не є досить розвиненою. Найсильніші конкретистські тенденції помітні в творчості Ярса Балана, Миколи Мірошніченка, Івана Іова, Івана Лучука. Твори цих письменників характерні широким застосуванням на сьогодні вже класичних технік віршотворення, які відомі ще з епохи бароко, а також залученням сучасних методів творення зорового поетичного тексту. Так конкретистські вірші зустрічаємо у творчості українських письменників Канади, натомість в “материковій” українській літературі конкретистських текстів майже немає. Переважає в українській літературі класичний фігурний вірш, але зустрічаються і такі унікальні поетичні форми, як “Періодична система слів” І. Іова або “Україна” М. Сороки [там само].

ЛІТЕРАТУРА

1. Глосарійний корпус. Плерома – часопис з проблем культурології, теорії мистецтва, філософії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/pleroma/gk-av.htm>
2. Завадський Ю. Р. Типологія й поетика мережевої літератури і сучасне західне літературознавство : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Ю. Р. Завадський. – Тернопіль, 2006. – 24 с.

3. Сухотин М. О двух склонностях написанных слов / М. Сухотин // НЛО. – 1995. – № 16. – С. 244–248.
4. John Grandits. Official web-site [Online]. – Access Mode : <http://www.johngrandits.com/concrete-poem/index.php>
5. Oxford Companion to German Literature : Konkrete Poesie [Online]. – Access Mode : <http://www.answers.com/topic/konkrete-poesie#ixzz2tnrfibST>
6. Solt M. E. Concrete Poetry : A World View / Mary Ellen Solt. – Bloomington and London : Indiana University Press, 1971. – 311 p.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ

Гаврилюк А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама може просто інформувати чи переконувати, говорити про користь, вигоду чи унікальність товару. Але в будь-якому випадку комерційно найбільш ефективною виявиться та реклама, яка буде звернена до першоджерел особистості споживача, його фундаментальних мотивів. Сучасна реклама більшою мірою вже не має інформативного характеру, вона перетворюється на засіб маніпуляції і будь-якими засобами впливає на свідомість та підсвідомість людей.

Засобами впливу на свідомість та підсвідомість людей служать вдало підібрані слова та їхнє правильне оформлення. Слово допомагає запам'ятати зміст тексту. Вчені зазначають, що слово впливає на людину набагато сильніше за будь-які інші фактори. Особливе значення при цьому відіграє смислове навантаження слова, яке викликає у людей певні асоціації. Тому дуже важливо під час створення рекламних слоганів підбирати саме ті слова, які матимуть вагомий вплив на свідомість й підсвідомість споживача, які вкарбуються у пам'ять людини і змусять купити рекламований товар.

Відомий судовий діяч, блискучий оратор П. Сергеїч зазначив, що «чудова сила красномовства полягає не лише в тому, щоб доводити, а й переконувати, не лише відповідати на питання розуму, а й захоплювати серця» [1, с. 63-61]. Саме в цьому і полягає дієвість слова в рекламі. Вдало застосоване слово робить рекламне повідомлення більш виразним і таким, яке швидко запам'ятовується.

Слова можуть бути стилістично нейтральні і нести лише об'єктивну інформацію, тобто виконувати нейтрально-інформативну функцію. Однак, для рекламного повідомлення така функція не буде дієвою, оскільки її метою є не лише проінформувати споживача, а й вплинути на нього шляхом формування у останнього чіткого рекламного образу через систему образно-виразних засобів мови. Об'єктивна інформація створюється, як правило, за рахунок стилістично-забарвленої лексики й дозволяє створити конкретно-чуттєвий образ рекламованих об'єктів, емоційно оцінити факти про які йде мова.

Рекламний образ, створений за допомогою образно-виразних засобів, динамічний і рухомий. Зазвичай протягом всієї реклами він змінюється. Тому, говорячи про рекламні слогани, необхідно зважати на цей факт, оскільки слоган повинен закріпити найхарактерніші якості рекламованого об'єкта шляхом використання образно-виразних засобів мови.

Виразність і чіткість рекламного образу залежать від вмотивованості й функціональної обумовленості використання в кожному конкретному випадку засобів виразності, які застосовуються у рекламному тексті не ізольовано, а системно.

Ефективність впливу реклами на споживача залежить від винахідливого використання стилістичних засобів рекламіста, а також від їхнього доцільного підпорядкування специфіці реклами.

Мова реклами дуже вибаглива і вимагає постійного оновлення, оскільки засоби виразності дуже швидко розповсюджуються й «виходять з моди». В результаті цього втрачається образність і знижується рівень переконливості реклами. Отже, дуже важливо під час створення й перекладу реклами і рекламних слоганів зважати на вибір стилістичних засобів й застосування ефективних прийомів впливу. Щодо стилістичних особливостей перекладу німецьких рекламних слоганів слід зазначити, що перекладач намагається якомога краще передати та зберегти стилістичне забарвлення іншомовного рекламного слогана. Однак варто пам'ятати про одну з головних функцій рекламних слоганів, а саме про вплив на потенційного споживача. Тож, рекламний слоган торгівельної марки Fa *“Das Abend teuer der wilden Frische von Limonen”* було перекладено наступним чином— *“Поринь у дикий світ лимонної свіжості!”*

Як бачимо, при перекладі цього слогана відбулась перебудова синтаксичної схеми побудови речення. Доречним було замінити іменник *das Abendteuer* на дієслово наказового способу, яке несе в собі заклик. Використання заклику у слогані спонукає споживачів на підсвідомому рівні придбати рекламований товар, а метафора *поринь у світ лимонної свіжості*, більш конкретніше зображає споживачу всі переваги рекламованого об'єкта. Слід зазначити, що смисл рекламного повідомлення зазнав змін, адже в мові оригіналу йшлося про пригоду дикої свіжості лимонів, а в перекладі ми *“відправили”* у пригоду потенційного споживача, однак це було зроблено для більшого впливу рекламного слогана на споживача. Тим не менше, нам вдалося зберегти метафоричність рекламного слогана. Слід також зазначити, що в процесі перекладу речення змінило свій комунікативний тип і перетворилося на окличне.

Створення рекламних текстів і слоганів, як зазначає Ф. Г. Панкратов, це серйозна і кропітка праця, тоді як їхній переклад удвічі складніший. Знання основних правил, теоретичного матеріалу й ситуація на міжнародному ринку не є гарантом того, що текст реклами на мові перекладу буде адекватно сприйнятий споживачем, тому від перекладача вимагається великий творчий потенціал [2, с. 47]. Для адекватного перекладу рекламних слоганів необхідно знати і розуміти специфіку рекламних слоганів: як вони були створені, яку концепцію вони містять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сергеич П. Искусство речи на суде / П. Сергеич. – М. : Юрид. лит., 1988. – 384 с.
2. Панкратов Ф. Г. Рекламная деятельность: Учебник для студентов высших учебных заведений: 3-е изд. / Ф. Г. Панкратов, Ю. К. Боженко, Т. К. Серегина, В. Г. Шахурин. – М., 2001. – 364 с.

СПЕЦИФІКА СПІВВІДНОШЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ МІКРОТЕКСТІВ І МОТИВІВ В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Галинська О.М.

Національний університет харчових технологій

Мотиваційна основа формування образного значення фразеологічних одиниць виявляється через взаємодію різних чинників: культурних, історичних, соціальних, релігійних, міфологічних. Ці чинники сприяють розумінню цих одиниць представниками одного етносу.

Разом з тим, граматичним конструкціям – фразеологічним мікротекстам (дієслівним, субстантивним, ад'єктивним) – властиві спільні та відмінні характеристики, пов'язані зі специфікою мови. До того ж, спираючись на твердження В. фон Гумбольдта, що граматики мови більше споріднені з духовною специфікою, ніж лексика, і з граматичного устрою мови можна отримати уявлення про внутрішню організацію мислення певного етносу [2], ми розглянемо співвідношення мотивів і граматичних конструкцій (субстантивних, ад'єктивних і дієслівних) на матеріалі фразеологізмів української і англійської мов.

Основними мотивами в досліджуваних мовах є *щастя, здоров'я, достаток, врода, бідність, дурість, страх, смерть, одруження* та ін. Значна частина мотивів реалізується в обох мовах за допомогою **компаративних** фразеологізмів, утворених на загальнолюдських образах, спостереженнях і асоціаціях, наприклад, мотив 'бідність': *[бідний] мов (як, наче) церковна миша* – *(as) poor as a church mouse*; мотив 'здоров'я' з аломотивами 'гарного здоров'я': *(as) strong as an oak*; *здорова як вода*; мотив 'врода': *як мак цвіте; як квіточка; як молоко та кров; як скупаний у молоці* – *(as) fair as a lily; (as) pretty as a rose; like milk and roses*. Так, у слов'ян молоко виступало одним із головних видів їжі та об'єктом міфологічних вірувань, магичних ритуалів і захисту. В англійській фразеології також існують численні вирази, пов'язані з молоком і продуктами з нього.

Спільною мотиваційною основою для **субстантивних** фразеологізмів зіставляваних мов є Біблія та міфологія: *сіль землі* – *salt of the earth*; *a lost lamb* – *вівця заблукала*; *дамоклів меч* – *Damocles' sword*; *прометеїв вогонь* – *Promethean fire*; *Achilles' heel* – *ахіллесова п'ята*, відмінною – історико-суспільне життя: *чобіт чоботом* (чобіт в українській ментальності – мотивувальний образ розумової обмеженості); *bear garden* – місце, де цькували ведмедів, розважаючи публіку.

В українській і англійській культурах мотив 'щастя' зі спільним аломотивом 'бути щасливим' реалізується за допомогою **дієслівних** фразеологізмів: *народився в сорочці; to be born with a silver spoon in one's mouth; to be born under a lucky star* [АУФС, с. 81; ДЮ, с. 268]. Досить яскраву семіотику проявляє конотація, реалізована на основі забобонної символізації: *to find the bean in the cake* 'пощастити' (особливо про виграш у лотереї) [за старим англійським народним звичаєм на свято запікали біб. Той, кому припадав шматок з бобом, проголошувався королем святкової вечері] [АУФС, с. 333]. Мотив 'страх' у зіставляваних мовах виражається за допомогою дієслівних компаративних ФО: *як дідько свяченої води (боятися)* [СФУМ, с. 769] – *to fear as the devil fears holy water* [АУФС, с. 325].

Однак окремі мотиви фразеологізмів виражено різними граматичними формами. Так, наприклад, мотив ‘досвідченість’ в українській мові (*молодий, та ранній* “не за віком досвідчений, обізнаний, здібний” [СФУМ, с. 402]) реалізується за допомогою *ад’єктивної* одиниці. В англійській же знаходимо *дієслівну* одиницю *to have an old head on young shoulders* “бути не по літах розумним” [АУФС, с. 461]. Мотив ‘багатство’ виражається різними одиницями (*грошей*) *кури не клюють* “хто-небудь дуже багатий; у кого-небудь багато грошей” [СФУМ, с. 320] – *to have money to burn* – “мати багато грошей” [АУФС, с. 469]: українська ФО належить до одиниць зі структурою речення, англійська – до класу дієслівних. Але вони мають семантично співвідносні компоненти *groshi* і *money*. Як бачимо, в українській і англійській ФО для позначення надмірного багатства використовується різна образна мотивація. Пор. ще: дієслівну українську ФО *мати серце з перцем* “бути запальним, гострим, дотепним” [СФУМ, с. 377] і англійську компаративну ФО *(as) hot as pepper* “запальний, гарячий” (про характер) [АУФС, с. 506]. Або ж, мотив ‘стан сп’яніння’ в англійській мові *three sheets to the wind* “дуже п’яна людина” реалізується за допомогою субстантивної одиниці та відображає прихильність англійців до морських подорожей (йдеться про паруси на судні, про його стійкість і керованість; раніше моряки жартома визначали стан сп’яніння, посилаючись на кількість вітрил під вітром) [DIO, с. 264]. В українській же мові маємо компаративну одиницю (п’яний) *як чіп* (чіп – дерев’яна конусоподібна пробка для закупорювання отвору в бочці або іншій посудині, яка звичайно просотувалася вином або іншим напоєм цієї ємності) [АУФС, с. 765].

Таким чином, граматичні коди фразеологізмів кожної з аналізованих мов демонструють внутрішню організацію мислення їх носіїв. Кожен народ експлікує у граматичні конструкції особливості власного світосприйняття, що чітко простежується у зіставлюваних українських і англійських фразеологізмах-мікротекстах – субстантивних, ад’єктивних (компаративних), дієслівних.

ЛІТЕРАТУРА

1. АУФС – Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев] – К. : Знання, 2005. – 1056 с.
2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; [[пер. с нем ; общ. ред. Г. В. Рамишвили]. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.
3. DIO – Dictionary of Idioms and Their Origins [ed. by Linda & Roger Flavell]. – L. : Kyle Cathie Limited, 2006. – 343 p.

РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ ТА ЙОГО МІСЦЕ СЕРЕД ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

Гамалія В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття функціонального стилю розглядається в рамках багатьох мовних (функціональна, комунікативна, синхронічна та діахронічна лінгвістика, текстологія), а також немовних дисциплін (мистецтво, архітектура, музика), у кожній з яких стиль трактується з різної точки зору.

В лінгвістиці дотепер не існує єдиного універсального визначення рекламного тексту, оскільки відкритим залишається питання про його стильовий статус. Це зумовлено фактом існування різних поглядів щодо приналежності реклами до одного із функціональних стилів, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Існує думка про виокремлення особливого рекламного стилю, який поєднує в собі елементи різних функціональних стилів: наукового, розмовного, літературного[76]. Так, Д. Е. Розенталь зазначає: залежно від умов комунікації, особливостей об'єкту рекламування, відносин адресанта й адресата, рекламний текст може поєднувати риси публіцистичного, наукового, науково-популярного, офіційно-ділового та розмовного стилів[6, с. 30].

О. С. Кара-Мурза стверджує, що „характер функціонування реклами у сучасних ЗМІ дозволяє робити висновки про вже існуючі функціонально-стилістичні особливості рекламних текстів на тлі інших стильових різновидів мови“ [76].

Тобто наявність теми (товар або послуга) та основної функції (вплив/переконання) у рекламі дозволяє вважати рекламний стиль окремим функціональним різновидом мови. Схоже трактування знаходимо у Д. Х. Баранник та О. І. Зелінської, які виділяють рекламу в окремий функціональний стиль і називає його інформаційним [1, с. 4].

Однак, на сьогоднішній день немає переконливих доказів того, що будь-який рекламний текст, незалежно від його сфери використання, має специфічний, визначений набір фонетичних, лексичних, граматичних та синтаксичних засобів, що дало б можливість віднести рекламу до окремого функціонального стилю.

М. М. Кохтев і Т. М. Лівшиць розуміють під поняттям реклами підстиль публіцистичного функціонального стилю, наголошуючи на поєднанні функцій інформування та впливу (переконання) в рекламному тексті. [76, с. 122]. А. А. Миронова зазначає, що вибір жанру, добір мовних засобів, об'єм тексту залежать передусім від мети, поставленої перед собою адресантом. Якщо йдеться про резюме, оголошення або лист-пропозицію, то домінуючим буде без сумніву офіційно-діловий стиль, в анотації або рецензії виправданим буде використання наукового стилю, для інтерв'ю, статті, нарису або огляду характерним буде публіцистичний стиль. Реалізація функції переконання здійснюється завдяки особливим компонентам, передусім сугестивності, або „рекламності“. Е. О. Лазарева розуміє під цим поняттям „вплив на адресата за допомогою засобів мовлення для активації позитивного ставлення, симпатії до об'єкту, що рекламується. Рекламу авторка визначає як твір, який має текстову природу та виражає прагматичні смисли“[3].

В. В. Ученова, С. А. Шомова, Т. Е. Гринберг, К. В. Конанихін також не виділяють рекламний стиль як окремий функціональний різновид мовлення та наголошують на важливості рекламного або сугестивного компоненту в рекламі. Вчені зазначають, що виділення реклами з-поміж інших типів текстів здійснюється завдяки її здатності виконувати експресивну роль у масовій комунікації та впливати на адресата рекламного повідомлення. Під експресією реклами автори

розуміють її емоційну виразність і насиченість, без яких важко уявити собі повноцінну рекламу. Сугестію дослідники трактують як навіювання, здатність деяких знакових форм та їх сполучень впливати не лише на стан та емоції, а й на підсвідомість реципієнта [8].

Отже, незважаючи на те, що досі не існує єдиного підходу щодо належності рекламних текстів до певного функціонального стилю, найбільш доцільно відносити їх до публіцистики, оскільки вони як і публіцистичні тексти, соціально орієнтовані та націлені на реалізацію авторського задуму, передусім переконання. Окрім того, реклама бере свої витoki в ділових та публіцистичних текстах, а формування та розвиток друкованих й аудіовізуальних рекламних текстів став можливим з виникненням та бурхливим розвитком періодичних ЗМІ, тексти яких належать до публіцистики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелінська О.І. Лінгвальна характеристика українського рекламного тексту: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова; Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2002. – 17 с.
2. Кара-Мурза Е.С. О бедной рекламе замолвите слово // Журналистика и культура русской речи. Вып.3. М., 1997. 63с.
3. Лазарева Э.А. К вопросу о специфике рекламного текста // Человек – коммуникация – текст. Вып.3. Барнаул, 2000. С.187.
4. Лившиц Т. Н. Реклама в прагматическом аспекте. – Таганрог, 1999. – 214 с.
5. Миронова А.А. Жанры рекламы: к проблеме квалификации / Вестник Челябинского государственного университета. 2012. No 32 (286).Филология. Искусствоведение. Вып. 71. С. 67–71.
6. Розенталь Д.Э., Кохтев Н.Н. Язык рекламных текстов: Учеб. пособие для фак. журналистики вузов. – М.: Высш. школа, 1981, – 125 с.
7. Томская М.В. Оценочность в социальном рекламном дискурсе. Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04./ Моск. гос. лингв. ун-т. -М., 2000, 16с.
8. Ученкова В.В. Реклама: палитра жанров / В.В.Ученкова, С.А. Шомова, Т.Э., Гринберг, К.В.Конаныхин., М.: РИП-Холдинг, 2000, 100с.

СУГЕСТІЯ: ТИПОЛОГІЯ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Гарбар І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У практиці масової комунікації *сугестія* досить часто використовується як вид мовленнєвого впливу. При цьому під сугестією розуміють спрямований вплив на свідомість і поведінку людини або групи людей з метою створення у неї певного психічного стану або спонукання до певних дій. Завдяки сугестивному впливу у людини знижується усвідомленість сприйнятої інформації і критичне ставлення до неї, вона починає діяти всупереч своїм знанням, переконанням, намірам і звичкам. За допомогою сугестії можна викликати різні уявлення, відчуття, емоційні стани, зміни сомато-вегетативних функцій тощо. Суть сугестії полягає у впливі на відчуття людини, а через них - на її волю та розум [4, с. 215].

Сугестія реалізується в мовленні у формі: *гетеросугестії* (сугестивний вплив зі сторони) та *аутосугестії* (сугестивний вплив самонавіювання – передбачає поєднання в одній особі сугестора та сугеренда). Джерелом гетеросугестії є *сугестор* (індивід, група людей), у той час, як джерелом аутосугестії є *сугеренд/сугестант*. За засобами досягнення бажаного ефекту сугестію поділяють на: *вербальну* (слова, інтонація) та *невербальну* (міміка, жести, дії іншої особи, оточуюче середовище). За методами реалізації сугестія ділиться на: *пряму* (використання сугестором спеціальних "словесних формул", які проникають в психічну сферу сугеренда і стають активними елементами його свідомості і поведінки, впливає значною мірою на емоції, установку та поведінку), *непряму* (існує у вигляді прихованої та замаскованої інформації, яка характеризується неусвідомленістю, непомітністю, мимовільністю її засвоєння та сприйняття). За характером впливу розрізняють сугестію: *імперативну* (має диктаторський характер, базується на жорстких директивних вказівках сугестора та сильних невербальних стимулах) та *кооперативну* (має м'який характер, базується на взаємній співпраці між сугестором і сугерендом). За швидкістю настання ефекту сугестія поділяється на: *оперативну* (ефект сугестії настає швидко, відразу і цілком) та *неоперативну* (ефект сугестії настає повільно і поступово). За ступенем інформативності сугестія ділиться на: *концентровану* (характеризується великою смисловою та семантичною насиченістю, гостротою свого змісту) та *неконцентровану* (характеризується нейтральністю та ненасиченістю свого змісту). За кількістю сугерендів сугестія ділиться на: *індивідуальну* та *колективну*. Ефективність сугестії визначається: *властивостями сугестора* (соціальний статус, привабливість, інтелект), *особливостями сугеренда* (ступінь сугестабельності (навіюваності), ступінь емоційного зараження), *відносинами, які складаються між сугестором і сугерендом* (довіра, наслідування, авторитетність, залежність) та *способом конструювання повідомлення* (рівень аргументованості, характер поєднання логічних та емоційних компонентів, підкріплення іншими засобами впливу (інтонація, вимова, міміка, жести, мова тіла і т.д.)) [1, 2, 3].

Підвищеному ступеню сугестивності сприяють наступні риси особистості: невпевненість у собі, низька самооцінка, почуття власної неповноцінності (комплекси), покора, боязкість, сором'язливість, довірливість, стурбованість, підвищена емоційність, вразливість, слабкість логічного мислення, повільний темп психічної діяльності, низький рівень обізнаності, компетентності в обговорюваному питанні, дефіцит часу для ухвалення рішення.

Реалізації сугестії сприяють умови, які підвищують сугестабельність суб'єкта. Такими умовами є: *психологічна установка, конформність, уява* [2, с.16; 1, с. 44].

Психологічна установка – готовність чи налаштованість суб'єкта до певної діяльності або сприйняття. Установка знижує критичне відношення людини до дійсності, диктує характер сприйняття навіть у супереччя дійсності, це готовність прийняти навіювання. Чим яскравіше виражена установка, тим вища вірогідність сугестабельності суб'єкта [2, с. 16]. Психологічна установка у контексті сугестабельності зближається з поняттями: *віри* (чим сильніша віра у щось, тим

інтенсивніша буде її дія на психічний та емоційний стани людини), *емоціями очікування* (очікування одужання, винесення вердикту невинності і т.д.), *емоціями страху* (чим більший страх, тим більша дія на психіку людини).

Конформність - несвідома імітація, наслідування індивідом соціального мікросередовища, копіювання уявлень, емоцій, дій та сприйняття світу речей так, як це сприймає інша особа. Конформність показує, що думки, вчинки, погляди людей значною мірою залежать від думок, вчинків, поглядів інших людей. Конформність проявляється у співпереживанні – здібності переживати почуття, духовний стан, емоції іншої людини, як свої власні [2, с.19].

Але основою сугестабельності є *уява*. Її значення у процесі утворення явища сугестії не можна переоцінити. Уява визначається, як психічний процес створення чогось нового у формі образу, уявлення чи ідеї. В процесі сугестивного впливу сугестор емоційно «розпалює» уяву сугеренда, і зміст інформації, яка сугестується, досягає у мозку сугеренда справжньої реальності [1, с. 44].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаров Г.А. Суггестия: теория и практика. – М. : КСП, 1995. – 150 с.
2. Линецкий М.Л. Внушение. Знание. Вера. – К. : Политиздат Украины, 1998. – 160 с.
3. Петрик В.М., Присяжнюк М.М., Компанцева Л.Ф. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, Є.Д. Скулиш, О.Д. Бойко, В.В. Остроухов]: за заг. ред. Є.Д. Скулиша. – 2-ге вид. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. – 248 с.
4. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія / О.М. Степанов. – К. : «Академ-видав», 2006. – 424 с.
5. Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Язык творческого Бессознательного. – М. : «КСП+», 1999. – 416 с.

ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ МОВИ ШЛЯХОМ ЛЕКСИКАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ МОВ

Геворгян К.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексикалізація (від грецького *lexikos* – «словесний», німецького *lexikalisieren* – «перетворювати у одне слово») – перетворення елемента мови (морфеми, словоформи) або сполучення елементів (словосполучення) в окреме повнозначне слово або в іншу еквівалентну йому словникову одиницю (наприклад у фразеологізм).

Конкретними випадками лексикалізації є:

- 1) перетворення службової морфеми (афікса) в слово;
 - 2) перетворення словоформи або прийменниково-відмінкового сполучення у самостійне;
 - 3) перетворення словосполучення у слово;
 - 4) фразеологізація, виникнення ідіоматичного сполучення з вільного.
- У теперішній час українська та китайська мови інтенсивно поповнюються.

Відкритість та динамізм особливо чітко спостерігається під час вивчення їх історичного розвитку. З одного боку, старі слова відходять на другий план або зникають зовсім, а з іншого – йде поповнення словникового складу, стилістична диференціація слів та їх значень, що збагачує виразні засоби мови. В результаті таких змін приріст слів завжди перевищує їх спад. Лексичні одиниці не зникають раптово, вони можуть довгий час зберігатися у мові у якості історизмів або застарілих слів.

Нові слова після того, як перетворюються у загальноновживані та закріплюються у мові, втрачають властивість новизни. Створення нових слів здійснюється різними способами:

- 1) за допомогою граматичних (словотворчих) моделей;
- 2) шляхом створення у слів нових;
- 3) особливий, семантико-граматичний спосіб створення нових слів представляє конверсія, порівняйте, китайський іменник «平» та дієслово "变平", український прислівник «рівно» та дієслово «вирівнювати»;
- 4) нові слова входять у мову в результаті запозичення з інших мов через усне мовлення або письмово, безпосередньо з іншої мови або через третю мову, наприклад, французьке «café», китайське «咖啡», українське «кава», арабське «qahwa»);
- 5) деякі слова утворюються за правилами аналітичного найменування та скорочення слів;
- 6) невелику групу складають штучно утворені слова.

Частина лексичних новоутворень міцно закріплюється в мові, втрачає свою внутрішню форму і входить у словниковий фонд, який зберігається в мові протягом тривалого часу. До його складу входять усі кореневі слова, які становлять ядро словникового складу мови (займенники, числівники, слова, які означають рух, розмір, положення у просторі та інше). Вони зрозумілі усім носіям даної мови, у своїх прямих значеннях, як правило, стилістично нейтральні та відрізняються відносно високою текстовою або денотативною частотністю.

У зв'язку з тим, що лексикалізовані сполучення за своїм походженням тісно пов'язані з умовами та часом або з конкретним випадком, вони у кожній мові індивідуальні, своєрідні і буквально не перекладаються.

Ознака, яка береться за основу номінації при створенні нового лексичного значення слова, мотивує звукову форму слова, вказує на причину, через яку дане значення виражене саме таким сполученням звуків. Вибір ознаки, яка береться за основу номінації, не обов'язково визначається її суттєвістю, це може бути лише ознака, яка є мотивуючою для даного сполучення, тому у різних мовах, один і той самий предмет може бути названим на основі різних ознак, наприклад, українське «кравець» (від «кроїти»), китайське «裁缝» – кравець («裁» – кроїти + «缝» – шити).

Під лексикалізацією розуміється також семантичне уособлення однієї з форм слова або частини форм, наприклад, форм множини іменників. Можливо і використання терміну «лексикалізація» до тих формальних явищ, які не проявляються регулярно, а обмежені групою (закритим списком) слів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацько Л. «Українська мова в кінці XX століття: (Зміни в лексиці) Дивослово». – №4. – С.14-20.
2. 黄伯荣、廖序东主编《现代汉语》，高等教育出版社，1991年.
3. 董晓敏《当代汉语词汇变化文化透视》，江西师范大学学报(哲社版)，2003年.
4. 高燕 《“吧”的词化过程》，汉语学习汉语学习报，2004年4月第二期，2000(2).
5. 葛本仪《汉语词汇研究》，山东教育出版社，1985年.
6. Antilla R. «An Introduction to Historical and Comparative Linguistics». – New York: Macmillan, 1972, с. 438.
7. Hopper P.J. & E. C. Traugott «Grammaticalization. Cambridge». Cambridge University Press, 1993.

УКРАЇНСЬКА АВТОРСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ У СВІТЛІ ТРАДИЦІЙ І ПЕРСПЕКТИВ

Гливінська Л.К.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В умовах сучасних дослідницьких реалій, як-от: міждисциплінарність, курс на інтегральний опис обстежуваних явищ, глобальна інформатизація суспільства – нові проблемні завдання закономірно постають і перед лексикографією, зокрема *авторською*.

Художній текст – питома джерело авторських словників. Робота, спрямована на реконструкцію лінгвальної картини світу письменника, актуалізує чимало питань, пов'язаних зі ставленням “до об'єктивності й суб'єктивності, до “точних методів” і до інтуїції, автономної незмінності тексту з раз і назавжди закладеним у ньому задумом автора, що протиставляється історичній змінності розуміння тексту” [1, с. 341]. При цьому першорядне завдання інтерпретатора художньої мови незмінне – це вироблення оптимальних вихідних принципів аналізу, здатних забезпечити аргументованість тверджень, неупередженість висновків, теоретико-прикладну об'єктивність здобутих результатів.

Українські авторські словники корелюють за різними типологічними ознаками. Показовим є досвід укладання словників *лінгвістичних* (за характером наявних відомостей); *монографічних* (за кількістю репрезентованих авторів); *диференційних* (за обсягом аналізованого матеріалу); *реєструвальних* (за метою опису); *алфавітних* (за впорядкуванням заголовних одиниць); *одномовних* (за кількістю мов); *історичних* (за часовою перспективою). Актуальними лексикографічними жанрами залишаються частотний словник, конкорданс і словопоказчик. Доцільний спосіб експлікації фактичного матеріалу демонструють багатопараметрові словники. Фундаментальні проекти реалізуються на засадах комп'ютерної лінгвістики.

Вважаємо, що пріоритетним завданням вітчизняної авторської лексикографії має бути з-поміж іншого теорія і практика укладання словників *пояснювального* типу, абсолютно необхідних насамперед для семасіологічних досліджень. Ідеться про *глосарії* (описують значення застарілих, рідковживаних, малозрозумілих слів і зворотів, наявних у мовотворчості письменника) і *тлумачні словники* (містять багатопараметрові статті з основними тлумачною та ілюстративною зонами).

Українські авторські *глосарії* нині – це невеликі додатки до художніх (переважно на історичну тематику) творів. Опис архаїзмів, запозичень, діалектизмів, оригінальних фразеологічних зворотів, дібраних із текстів українських літераторів, знаходимо також в окремих виданнях; див. напр.: [2]. Лексика призабута й okazіональна ввійшла до реєстру словника поетичної мови В. Стуса [7]. У цілому, на вітчизняному ґрунті розвитку найдавнішого лексикографічного жанру – глосарія – варто було б надати нового стимулу. Зрештою, у світовій практиці інтерес до таких письменницьких словників відроджується.

Уважнішого погляду з боку українських фахівців потребує й *власне тлумачна* авторська лексикографія. Доводиться констатувати, що, крім словників мови Т. Шевченка [4; 6] і Г. Квітки-Основ'яненка [5], “ми не маємо більш-менш повного словникарського опрацювання творчого доробку видатних речників красного письменства” [9, с. 8]. Із новітніх публікацій можна відзначити диференційний лексикон, упорядкований на матеріалі літературної спадщини І. Франка [8].

Важливо, що ставлення науковців до авторських словників пояснювального типу є в цілому неоднозначним. І причину такої неоднозначності закладено в самій природі художньої мови як явищі особливого – емоційно-оцінного – освоєння світу. На формування поетичного смислу, на його матеріалізацію в слові впливають різні екстралінгвальні фактори – етнопсихологічні, соціокультурні, історичні. У творчості письменника цей позамовний досвід реалізується як у системі виражених, експліцитних засобів, так і приховано, імпліцитно.

Постає логічне запитання: наскільки адекватну інтерпретацію поетичної семантики здатен запропонувати авторський словник? Вважаємо, що до розв'язання цієї проблеми можна підійти принаймні з двох позицій. З одного боку, доцільно, не порушуючи тонкої грані художнього образу, надати читачеві “матеріал і свободу”, “простір для знахідок і відкриттів”, а отже, у тлумаченні слова, у кваліфікації тропів не накидати принагідних рішень, а спонукати реципієнта до активної діалогічної діяльності [3, с. 6–10]. З іншого боку, авторський лексикон пояснювального типу, у якому зона тлумачення є домінантною, – не менш потужний стимул до співтворчості й концентрації думки. Текст породжує невичерпні асоціації і, втілюючись у різноманітності смислів, збагачується. Відтак усвідомлюємо значущість авторського словника, зокрема тлумачного, як результату активного прочитання-розуміння тексту / мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность / И. В. Арнольд. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 444 с.

2. Гаранін В. М. “Еней був парубок моторний”: лексична енциклопедія “Енеїди” / Володимир Гаранін. – Одеса : Астропринт, 2005. – 368 с.
3. Словарь поэтического языка Марины Цветаевой : в 4 т. – Т. 1 / [сост.: И. Ю. Белякова и др.]. – М. : Дом-музей Марины Цветаевой, 1996. – 320 с.
4. Словарь языка русских произведений Шевченко : в 2 т. / [редкол.: И. К. Белодед и др.]. – К. : Наукова думка, 1985–1986.
5. Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка : у 3 т. / [відп. ред. М. А. Жовтобрюх]. – Харків : [б. в.], 1978–1979.
6. Словник мови Шевченка : у 2 т. / [редкол.: В. С. Ващенко та ін.]. – К. : Наукова думка, 1964.
7. Словник поетичної мови Василя Стуса (рідковживані слова та індивідуально-авторські новотвори) [Електронний ресурс] / уклад. Л. В. Оліфіренко. – К. : Абрис, 2003. – 90 с. – Режим доступу до вид.: <http://www.stus.kiev.ua/index.htm> (18.03.2014). – Назва з екрана.
8. Терлак З. М. Словник мови поетичної збірки Івана Франка “Зів’яле листя” / Зеновій Терлак. – Львів : [ЛНУ ім. Івана Франка], 2010. – 394 с.
9. Цимбалюк-Скопненко Т. В. Українська авторська лексикографія: здобутки та перспективи / Т. Цимбалюк-Скопненко // Українська мова. – 2010. – № 2. – С. 3–14.

ЛАКУНИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Глущенко М.П.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогодні особлива увага в освіті приділяється міжетнічній комунікації – обміну матеріальними та духовними продуктами культурної діяльності між етноспільнотами. Значний акцент робиться на правильному сприйманні інформації представниками різних етнічних груп. На своєрідність інтерпретації повідомлення впливає і наявність у лінгвосоціокультурній системі етносу певного відповідника, який дослівно передає реалію іншої культури. Відсутність такого еквівалента називається комунікативною лакуною (від лат. *lacuna* – заглиблення, впадина, провал, порожнина; від франц. *lacune* – пустота, розрив, пропуск, пусте місце).

Питання лакунарності розглядалось із різних точок зору такими дослідниками, як В. Белянін (з точки зору психолінгвістики), І. Стернін, Ф. Бацевич, Ю. Степанов, А. Леонтьєв, Ю. Сорокін, Г. Гачев, А. Вежицька (з точки зору лінгвістики і культури), Т. Данильченко (з точки зору філософії й культури), Ю. Лотман (з точки зору культури) та багатьма іншими.

Компенсація лакун при перекладі здебільшого здійснюється шляхом введення в текст перекладу нових сем, що констатують значення реалій тапонять, притаманних культурі реципієнта. Наявність у тексті перекладу нових сем забезпечує хоча б часткове, адекватне розуміння змісту. Але компенсація лакун супроводжується втратою своєрідності фрагменту оригіналу.

Якщо перекладач намагається зберегти всі особливості стилю автора та національний колорит, він залишає в перекладі оригінальне іншомовне слово. Тоді лакуна залишається некомпенсованою, що у свою чергу може стати причиною неповного розуміння цього фрагменту тексту.

При перекладі тексту в іншу культуру він зазнає деяких змін та трансформацій.

Ці трансформації слугують поясненнями важких для розуміння інокультурним реципієнтом фрагментів як у самому тексті, так і поза його межами (екстралінгвістичні труднощі). Такі перекладацькі заміни здійснюються шляхом додавання до тексту специфічних для культури мови перекладу елементів, які відсутні в оригіналі. Такі заміни розглядаються як засоби елімінування та компенсування лакун.

Ми вже зазначали, що на розуміння інокультурного тексту впливають не лише мовні та мовленнєві бар'єри. Навіть у тому разі, коли цей бар'єр усунено, тобто текст перекладено на мову реципієнта, він не завжди розуміється адекватно. Таке непорозуміння виникає тоді, коли реципієнт має справу з комплексом екстралінгвістичних факторів. Слід зауважити, що з труднощами мовного (мовленнєвого) характеру стикається перш за все перекладач. Екстралінгвістичні труднощі постають не лише перед перекладачем, а й перед читачем, який усвідомлює за допомогою тексту особливості іншої культури.

Отже, при перекладі доводиться долати багато лінгвістичних та нелінгвістичних перешкод, і кожного разу це виходить більш чи менш вдало. Комунікація за допомогою перекладу не є абсолютною, але вона цілком можлива. Таким чином і розуміння іншої культури теж можливе. Особливості іншої культури можуть або неадекватно інтерпретуватися реципієнтом, або не розумітися зовсім, тому перед перекладачем стає також важливе питання інтерпретації (трансформації) тексту в іншу лінгвокультурну спільноту. Але перекладач повинен також зберігати структурні та стилістичні особливості тексту першотвору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипов Г.А., Донских О.А., Марковина И.Ю., Сорокин Ю.А. Текст как явление культуры. – Новосибирск, 1989 – 197 с.
2. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. – Київ: Юніверс, 2003 – 280 с.
3. Муравьев В. Л. Лексические лакуны (на материале лексики французского и русского языков) / В. Л. Муравьев. – Владимир, 1975. – 96 с.
4. Словник української мови : у 11 т. — Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4 – С. 647–648.
5. Стернин И. А. Лексическая лакунарность и понятийная безэквивалентность / И. А. Стернин. – Воронеж, 1997. – 18 с.

ФРЕЙМОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОМЕНУ ПРИРОДА У КОНЦЕПТОСФЕРІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗАГАДКИ

Голіяд Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Протягом останніх десятиріч провідною ідеєю переважної більшості філологічних досліджень стало уявлення про те, що знання людини організуються за допомогою певних структур – когнітивних моделей, за допомогою яких здійснюється категоризація світу і мови.

Одним із методів дослідження мовних значень з позицій когнітивної лінгвістики, пов'язаних із використанням теорії когнітивних моделей, є фреймовий аналіз.

Фрейм є однією з найпростіших структур, що використовуються для репрезентації семантичної інформації високого рівня. Термін “фрейм” був уведений у науковий обіг М. Мінським, який розглядав його як “структуру даних для представлення стереотипної ситуації” [4; 7] і використовував у сфері штучного інтелекту. Структурно фрейм містить вершину (тему) і слоти (термінали), порожні вузли, які заповнюються пропозиціями. Кожен слот – це певний тип інформації, релевантний для об'єкта дійсності, що описується.

С. А. Жаботинська виділяє п'ять базових фреймів: предметний, посесивний, таксономічний, акціональний і компаративний.

Варто зазначити, що для характеристики значення слова необхідна певна фоновіа інформація, яку можна розглядати як структуру загальноприйнятих і певною мірою узагальнених знань і яка входить у загальну систему культурно значущого досвіду носіїв мови. Тобто, значення не існує ізольовано, воно активується тільки в контексті. Р. Ленекер називає цей контекст “доменом” і виділяє базові й небазові домени.

“Базові домени” не розщеплюються на більш елементарні домени. Їх не можна пояснити в інших термінах. До базових доменів належать ЧАС, ПРОСТІР, КОЛІР, ЕМОЦІЇ і т. д.

“Небазові домени” можуть включати будь-який концепт чи основу знання, незалежно від його природи і ступеня складності. Це може бути фоновий/ базовий концепт чи комплекс концептів різного ступеню складності. Більшість семантичних структур (чи предикацій, за визначенням Р. Ленекера) потребують більш, ніж один домен для їх пояснення. Цей набір доменів учений називає комплексною матрицею [5], яка може мати різні рівні (нижчі й вищі) [2: 5]. Концептуальні простори мають складну ієрархічну організацію, тому виникає необхідність розмежування доменів, що відносяться до різних рівнів. Притримуючись точки зору С. А. Жаботинської використовуємо таку класифікацію: “концептосфера” (охоплює весь аналізований понятійний простір), “домен” (інформаційний вузол у межах концептосфери), “парцела” (вузол в межах домена), “концепт” (складник парцели, позначений окремим словом чи іншою мовною одиницею) [2: 5; 3].

Матеріалом нашого дослідження слугували англійські загадки, оскільки з когнітивної точки зору вони є мовними знаками, що своєрідно репрезентують складні й багатоаспектні взаємини особливостей національного мислення, реальної дійсності і мови. За своєю змістовною структурою вони співвідносяться зі згорнутим текстом, що включає кілька блоків експліцитної й імпліцитної інформації, можливість інтерпретації якої залежить від обсягу наявних у реципієнтів знань про навколишній світ і від ступеня повноти володіння мовою.

У концептосфері англійської загадки виділяємо три базові домени (ЧАС, ПРОСТІР, КОЛІР) та три небазові (ЛЮДИНА, ПРИРОДА, АРТЕФАКТИ). У межах небазового когнітивного домена ПРИРОДА виокремлюємо такі парцели:

ландшафт, флора, фауна, стихії, природні, явища. Проаналізувавши кількісний склад парцел, було встановлено, що вони суттєво відрізняються за кількісним складом: **фауна** – 42,3%, **природні явища** – 30, 6%, **флора** – 12, 4%, **ландшафт** – 9,4%, **стихії** – 5,3%.

Для дослідження організації когнітивного домену ПРИРОДА використовуємо фреймовий аналіз. У ході дослідження було виявлено, що парцела **природні явища** інкорпорує концепти за допомогою предметного, акціонального, посесивного й компаративного фреймів. У межах предметного фрейма виділяємо пропозиції: ЩОСЬ є TAKE (69,5%), ЩОСЬ є TAM (15,7%), ЩОСЬ є ТОДІ (9,8%) і ЩОСЬ існує TAK (5%). Акціональний фрейм представлений такими пропозиціями як: агент діє у напрямку (17,2%), агент діє для результату (20,7%), агент діє на об'єкт (48,3%), агент діє через причину (6,9%) й агент діє за допомогою чогось (6,9%). Посесивний фрейм: ціле має частину (54%) та власник володіє власністю (46%). Компаративний фрейм **парцели природні явища** формується зв'язками подібності.

Отже, можна побачити, що небазовий когнітивний домен ПРИРОДА відзначається розгалуженою структурою з ієрархічними відношеннями всередині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка : фреймовые сети. Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. № 9 : Проблеми прикладної лінгвістики – Одеса : Астропринт, 2004. – С. 81–92.
2. Жаботинская С. А. Ономазиологические модели и событийные схемы / С. А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 3–14.
3. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи / С. А. Жаботинська – Мова. Людина. Світ : до 70-річчя проф. М. П. Кочергана : [зб. наук. ст.] / [під ред. О. О. Тараненка]. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 178–192.
4. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский ; под ред. Ф. М. Кулакова. – М. : Энергия, 1979. – 151 с.
5. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical Prerequisites / R. W. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1987. – V. 1. – 516 p.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Горицька Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Не дивлячись на те, що об'єкт і предмет лінгвокультурології знаходяться в стадії розвитку, залишається актуальним дослідження етнічно-маркованої лексики.

Метою нашої наукової розвідки є дослідження лінгвокультурних особливостей творів англомовних письменників українського походження, що передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) встановити український фоновий фактаж; 2) охарактеризувати культурологічно-марковані лексеми.

Серед найбільш відомих сучасних англомовних письменників українського походження є Анна Шевченко і Марина Левицька. Центральний образ їх творів пов'язаний із Україною. Тому для їх художнього повісткування характерний опис історичних подій із застосуванням національно-маркованої лексики, використання значущих для українців антропонімів, надавання читачам лінгвістичних відомостей про значення окремих українських і російських лексем, велика кількість варваризмів. Фоновий фактаж складається з інформації про головні події в історії України, сучасний побут, стереотипи поведінки, лінгвістичні відомості.

Українська тематика реалізується через опис історичних подій із залученням **культурологічно-маркованих лексем**: *Peter the Great, the Emperor of All Russia, died in January 1725, exactly forty days after the death of the Cossack Treasurer Colonel Pavlo Polubotok. Pavlo's speech, retold by Yefrem, became a legend. The Cossack gold has never been found. There were claims that the gold was deposited with the Bank of England by Polubotko's son in 1723* (Shevchenko, 175). Отже, розповідаючи про спроби одного з нащадків гетьмана Полуботка знайти залишений у Великобританії скарб, Анна Шевченко у своєму історичному романі використовує культурологічно-марковану лексему “*cossack*”, оскільки Павло Полуботок був гетьманом Війська Запорозького, а отже, козаком. За легендою він відправив козацькі скарби у Великобританію. Таким чином, описуючи козацьке минуле України, письменниця апелює до фонових знань англомовних читачів, актуалізуючи їх знання про козацьку добу.

Етнічна комедія про українців-іммігрантів в Британії Марини Левицької «Коротка історія тракторів українською» хоча і не є історичним романом, однак теж висвітлює українське історичне минуле. Для опису сталінської ідеології авторка використовує національно-марковану лексику: *my mother had known ideology, and she had known hunger. When she was twenty-one, Stalin had discovered he could use famine as a political weapon against the Ukrainian kulaks* (Lewycka, 8). Пояснюючи причини штучно створеного тогочасною владою голодомору, авторка використовує негативно і водночас етнічно марковану лексему “*kulaks*” на позначення заможних селян, яких хотіла знищити радянська влада.

Інколи фактаж з лінгвістичної точки зору не є маркованим, проте він є важливим структурним компонентом роману, оскільки містить детальну інформацію про історичні події: *Between seven and ten million people died across Ukraine during the man-made famine of 1932-3* (Lewycka, 26). Не зважаючи на те, що це сатиричний роман, Марина Левицька в ньому подає кількість жертв і роки голодомору, популяризуючи в такий спосіб історію України.

Для відтворення характеру козацької доби, а також її впливу на подальшу історію колишнього СРСР та України у своєму романі «Спадок» Анна Шевченко використовує **історичні антропоніми**: *Pavlo Polubotok, Yakiv Polubotko, Sofia Polubotko, Anatoly Polubotko, Oleg Polubotko, Oksana Polubotko*. Оскільки в романі йдеться про скарб гетьмана Павла Полуботка його нащадкам, в романі є низка антропонімів на позначення реальних членів родини гетьмана **Павло Полуботок**, а саме: його сина **Якова Полуботко** та онуки **Софії Полуботко**, які жили у 18ст., далеких нащадків **Анатолія Полуботко** із сином **Олегом Полуботко** та онукою **Оксаною Полуботко**.

Ще одним засобом передачі місцевого колориту та відповідної епохи є використання **варваризмів**, які в романах «Спадок» і «Коротка історія тракторів українською» в більшості випадків є транслітерованими та надаються або з перекладом: *Taktak. Yes, yes, I know* (Lewycka, 2); або без нього: *I am determined to study, Tato, whatever it takes* (Shevchenko, 73). Переклад на англійську мову українських транслітерованих лексем полегшує сприйняття тексту читачем, але, якщо з контексту значення лексеми є зрозумілим, автор не вдається до перекладу.

Особливістю художніх творів саме англомовних письменниць українського походження є використання транслітерованих російських та українських лексем разом із лінгвістичним коментарем і своїми роздумами над походженням слів: *What an interesting word is this old-fashioned doneseniye, thinks Taras. It means both “a secret report with accusations” and “something carried to the end”. Is that because every doneseniye carries the burden of lies and betrayal?* (Shevchenko, 70). Отже, авторка розмірковує над тим, що лексема «донос» означає окрім «таємно поданих відомостей керівним особам зі звинуваченням в чомусь», ще й «щось принесене», роблячи висновок, що будь-який донос – це результат «донесеної» зради і брехні, що свідчить про чітко окреслену позицію письменниці засудження доносів. Отже, авторський коментар до транслітерованих варваризмів виконує функцію виразника авторського «я» в творі.

Лінгвокультурологічними особливостями творів англомовних письменників українського походження є увага до відтворення історичного фактажу подій, що застосовується з метою наближення читачів до інших епох, подій, постатей і передається через лексеми, які набувають лінгвокультурного забарвлення за рахунок транслітерації та етнічного маркування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lewycka M. A Short History of Tractors in Ukrainian / Maryna Lewycka. – N.Y. : Penguin Books, 2006. – 294 p.
2. Shevchenko A. Bequest / Anna Shevchenko. – London : Headline, 2010. – 410 p.

ВІДОБРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Горло Н.В.

Запорізький національний університет

Будь-які масштабні суспільні трансформації неминуче знаходять відображення в індивідуальній, груповій та масовій свідомості. Чи не найгостріше на суспільні зміни реагують письменники як представники творчої інтелігенції, які можуть за допомогою різних способів проявити свою позицію – засобами художнього слова у літературно-художніх творах, гострими полемічними виступами у публіцистиці чи активною суспільною діяльністю. У роки становлення комуністичного режиму в Україні активна громадянська позиція була характерна для Миколи Хвильового, який прагнув обґрунтувати особливу історичну місію українського народу.

Власне бачення перспектив національно-культурного відродження України М. Хвильовий висловив у дискусії про шляхи розвитку української літератури, яка тривала у 1925-1928 рр. Його погляди знайшли відображення у памфлетах, об'єднаних у цикли “Камо грядеши?” (1925), “Думки проти течії” (1925), “Апологети писаризму” (1926), і полемічному трактаті “Україна чи Малоросія?” (1926). Ця публіцистика виходить за рамки роздумів виключно над долею українського письменства, тому що в ній аналізуються проблеми суспільно-політичного розвитку України, що неможливо без звернення до історичних фактів. Погляди М. Хвильового є історіософськими, оскільки він намагається осмислити роль України в світовому історичному процесі.

Вихідним пунктом у концепції М. Хвильового є питання про орієнтацію української літератури, яке сформульоване у вигляді дилеми “Європа чи «Просвіта»?”. Орієнтиром повинна стати “психологічна Європа», яку він розумів як “психологічну категорію, певний тип культурного фактора в історичному процесі, певний революційний метод” [4, с. 254]. Якщо “Просвіта” уособлює відсталість, то Європа означає наближення України до розвиненої культури і культурну повноцінність. Чому ж не придатний варіант орієнтації на Росію? На думку М. Хвильового, російська література не може бути орієнтиром для України, тому що вона “тяжить над нами в віках, як господар становища, який привчав нашу психіку до рабського наслідування” [2, с. 215]. Відмітною рисою української інтелігенції М. Хвильовий назвав “культурне позадняцтво”, втілене у безоглядному слідуванні за “російським диригентом”, в результаті чого інтелігент ніяк не може втямити, що нація тільки тоді зможе культурно виявити себе, коли найде їй одній властивий шлях розвитку” [3, с. 110-111]. Європейська культура є активно-діяльною, на відміну від російської – пасивно-страждальної. Ідея про європеїзацію літератури знайшла втілення у гаслі “Геть від Москви! Дайош Європу!”, яке згодом набуло політичного звучання.

Оскільки національне відродження можливе на ґрунті української особистості, М. Хвильовий послідовно обстоював ідею звільнення від російського впливу, закликавши “розбити російський месіанізм”. Наголошував на окремішності України: “ми є справді-таки незалежна держава, що входить своїм республіканським організмом в Радянський Союз” [4, с. 234]. Волевиявлення нації до оформлення як державної одиниці вважав природним процесом, що відповідає “непоборній волі історичних законів”. Зробив висновок, що “Україна доти буде плацдармом для контрреволюції, доки не перейде того природного стану, який Західна Європа пройшла в часи оформлення національних держав” [4, с. 234]. У цих словах письменник поставив задачу формування української політичної нації.

Спираючись на теорію циклів у культурному розвитку людства, М. Хвильовий розробив теорію четвертого відродження людства, яку, на відміну від М. Данилевського і О. Шпенглера, розглядав у контексті “матеріалістичної каузальності”. Виділив чотири історичні типи культур: патріархальний, феодальний, буржуазний, пролетарський, які поєднані “природним спадкоємством”, оскільки кожний тип спирається на здобутки попереднього.

Вважав, що четвертий культурно-історичний тип буде творитися на Сході. “Азіатський ренесанс” у мистецтві він розумів як духовне відродження азіатських країн внаслідок звільнення Азії від рабства під впливом ідеї комунізму. Концепція Хвильового робить наголос на месіанській ролі України, яка виступає в авангарді “азіатського ренесансу” і виконує роль зв’язуючої ланки між Європою і Азією: “діалектика навчила нас нести світло з Азії, орієнтуючись на грандіозні досягнення Європи минулого” [4, с. 263]. Росія у цьому процесі не зазначена, тож, на думку В. Артюха, “об’єктивно ідея «азіатського ренесансу» «працювала» на творення *уявного* стану відрубності України, її культури та історичного шляху розвитку від Росії” [1].

За політичними поглядами М. Хвильовий був комуністом, який щиро вірив у можливість формування комунізму з “національним обличчям”. Вважав, що світова революція не може здійснюватися виключно за російським зразком, тому відстоював ідею інтернаціоналізму як рівноправність усіх націй у будівництві соціалістичного ладу.

Таким чином, М. Хвильовий, аналізуючи проблеми історичного розвитку України, закликав відмовитися від російського впливу і орієнтуватися на здобутки європейців. Ця позиція спиралася на оцінки історичних зв’язків України і Росії, які, на думку М. Хвильового, завжди були нерівноправними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюх В. Історіософські ідеї українського націонал-комунізму [Електронний ресурс] / В. Артюх. – Режим доступу : <http://history.sumynews.com/xx/1921-1928-povstanskij-nastup-i-nepivskij-vidstup/item/93-artiukh-viacheslav-istoriosofski-idei-ukrainskoho-natsional-komunizmu.html>
2. Хвильовий М. Апологети писаризму // Хвильовий М. Україна чи Малоросія? : Памфлети / заг. ред. М. Г. Жулинського. – К. : Смолоскип, 1993. – С. 155 – 217.
3. Хвильовий М. Думки проти течії // Хвильовий М. Україна чи Малоросія? : Памфлети / заг. ред. М. Г. Жулинського. – К. : Смолоскип, 1993. – С. 83 – 154.
4. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? // Хвильовий М. Україна чи Малоросія? : Памфлети / заг. ред. М. Г. Жулинського. – К. : Смолоскип, 1993. – С. 219 – 266.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМП’ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

Горобець С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Особливістю лексико-семантичної галузевої групи «інформаційні та комп’ютерні технології» є те, що іншомовні слова, які входять до цієї групи, являють собою безеквівалентну лексику як єдині назви денотатів, що не мають у мові-реципієнті еквівалентів. Кількісні характеристики лексичних номінацій з інформатики та обчислювальної техніки і фактичний матеріал з досліджуваної тематики засвідчують, що найпотужнішим джерелом лексичних запозичень

у цій сфері є англійська мова (точніше, її американський варіант). Увесь масив запозичених слів і термінів інформатики та обчислювальної техніки за ступенем адаптації можна розподілити за такими підгрупами:

1. Мінімально національно модифіковані шляхом транскрибування одиниці англійської мови, які найбільшою мірою зберігають фонетичне, граматичне і правописне оформлення мови-джерела: укр. *вінчестер*, рос. *винчестер*, хорв. *vinčester* (англ. *winchester disk* – вінчестерний диск) «носіє інформації, що складається з кількох дисків на металевій основі, розміщених у герметичному корпусі; жорсткий диск»; укр. *інтерфейс*, рос. *интерфейс*, хорв. *interfejs* (англ. *interface* – стик, ділянка контакту) «апаратні чи програмні засоби, що забезпечують взаємодію програм усередині обчислювальної системи, зв'язок комп'ютера з іншими приладами або з користувачем»; укр., рос. *сайт*, хорв. *sajt* (англ. *site* – місцеперебування, місцезнаходження) «фізичне місцезнаходження Веб-сторінки (у сервері комп'ютера)»; укр., рос. *сканер*, хорв. *skaner* (англ. *scanner* – той, що розглядає) «пристрій введення інформації, який створює оцифрований образ документа, що вводиться, для подальшої обробки обчислювальною системою»; укр., рос. *стрімер*, хорв. *strimer* (англ. *streamer* – довга вузька стрічка) «запам'ятовуючий пристрій комп'ютера на магнітній стрічці для зберігання і запису великих масивів інформації» та ін. Потреба в спеціальній назві для повідомлень, якими за допомогою комп'ютера обмінюються відправник і одержувач, спричинена появою нового способу комунікації – електронної пошти. Як наслідок, до лексикону українських користувачів комп'ютерних мереж, а згодом і до загального вжитку ввійшли відповідники англійського *message* «повідомлення»: транскрибований *месидж* і транслітерований *меседж*, а також уживаний у газетно-журнальних текстах усупереч правописним нормам *месідж*, варіантність яких зумовлена звуковою формою англійського слова [mesidzh]. На прикладі цієї формально варіантної назви можна простежити динаміку розвитку сучасного лексикону: ще лексикографічно не закріпившись, слово семантично детермінологізується і усталюється в значенні «будь-яке повідомлення, звістка, сповіщення» з експресивно-оцінною конотацією «важливе, непересічне, значуще» (Є. Карпіловська). Передбачити, чи залишиться нова номінація в мові важко через брак похідних від будь-якого з трьох її варіантів як чинника закріплення графічної та звукової форми твірної одиниці і як показника її функціонального потенціалу. Можна припустити, що найвірогіднішу можливість для закріплення в нормативному словнику має варіант *месидж* у конкуренції з *меседж* (третій варіант – *месідж* можна не розглядати через його невідповідність чинному правопису), по-перше, з огляду на його більшу частотність у вживанні і, по-друге, на підтримку з боку російськомовного відповідника цього слова – *мессидж*.

2. Частково кальковані слова і терміни, запозичені з англійської мови. До таких лексем, що зазнали на ґрунті української і російської, меншою мірою хорватської (з огляду на спільну з мовою-донором графіку) мов значних змін, як-от: поява властивих мові-реципієнту формантів, звукова і правописна адаптація тощо належать: *дискета / дискетка, дискетниця, модемний, програміст, програмування, форматувати* та ін. Сюди ж належать назви неологізмів

гібридного написання, де латинкою пишеться лише частина слова – так звані напівкальки, в яких графічним запозиченням можна вважати лише частину слова, що передається графікою мови-джерела: *Internet-кафе*, *Web-сторінка*, *flash-пам'ять*. Гібридну форму нових слів, а також написання їх в оригінальній графіці слід розглядати як тимчасову (пор. паралельне вживання *Internet-кафе* і *Інтернет-кафе*). Зміна письмового вигляду слова з латинки на кириличну графіку свідчить про його перехід у систему мови-запозичувача.

3. Лексичні одиниці, утворені шляхом повного калькування відповідних англійських назв: укр. *вікно*, рос. *окно*, хорв. *prozor* (англ. *window*), укр. *миша*/*мишка*, рос. *мышь* / *мышка*, хорв. *miš* (англ. *mouse*), укр. *користувач*, рос. *пользователь*, хорв. *korosnik* (англ. *user*), укр. *записати*, рос. *записать*, хорв. *pisati* (англ. *write*), укр. *програмування*, рос. *программирование*, хорв. *programiranje* (англ. *programming*), укр. *програмне забезпечення* (також аббревіатурна форма – *ПЗ*), рос. *програмное обеспечение* (*ПО*) – неточний переклад англ. *program providing* замість *software*, пор. правильне вживання у хорв. *softver*. За семантичного калькування слово, що запозичує значення, як правило, є питомим (*миша*, *гості*, *Мережа*, *залізо* тощо), рідше використовується «старе» запозичення (*електронна пошта* – англ. *mail*); калькується завжди переносне значення (*домен* «група комп'ютерів, що мають спільний сегмент в інтернет-адресі, а також спільне ім'я»; первісно *домен* – фізичний термін зі значенням «невелика ділянка в речовині, фізичні властивості якої відрізняються від суміжних ділянок»).

Більшість запозичень у досліджуваних мовах становлять транскрибовані і транслітеровані (рідше) одиниці. Менш поширені кальки, які здебільшого сприймаються користувачами, які не володіють іноземною мовою в достатньому обсязі, як рідномовні елементи, напр.: укр. *кіберпростір*, рос. *киберпространство*, хорв. *kiberprostor* (від англ. *cyberspace*).

СЕМАНТИЧНІ ТИПИ ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНИХ СЛІВ У ЯПОНСЬКИХ ТЕКСТАХ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

Городиська О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Звуконаслідувальна лексика японської мови є невід'ємним елементом японської літературної творчості і актуальним напрямом дослідження. Метою статті є дослідження семантичних типів звуконаслідувальної лексики текстів японської художньої літератури ХІХ–ХХ століття в українських перекладах. У відповідності з поставленою метою було висунуто таке завдання: проаналізувати й систематизувати японську звуконаслідувальну лексику в художній літературі, яка перекладається українською мовою, з'ясувати її роль у цій сфері мовленнєвої діяльності.

Значний за обсягом естетичний потенціал звуконаслідувальної лексики є причиною її широкого використання в художній літературі. Завдяки семантичній варіативності звуконаслідування письменник може передавати особливий колорит, відтінок змісту, уточнювати образ вчинення дії.

Систему звукообразотворчої лексики, яка вживається у творах японських класичних письменників XIX–XX століть, можна умовно поділити на три групи:

1) ономатопеї – слова, що виникають на основі звуконаслідування (*охати, гикати, гавкати*);

2) звуконаслідувальні слова, що імітують звуки, характерні для будь-чого, будь-чого, для явищ і дій (*няв, дзень, кап-кап*);

3) звукообразні слова (звукосимволізм) – лексеми, що сприяють образній передачі рухів, емоційних станів, фізичних і психічних явищ (*шкарбан, шашні, шабаши*) [2, с. 48–52].

У творах японської літератури, що перекладено українською мовою, звуконаслідувальні слова виконують ряд стилістичних функцій:

1) використовуються для створення каламбурної гри;

2) можуть стати яскравою мовною характеристикою персонажа;

3) виступають як допоміжні образотворчі засоби, що підсилюють враження, для опису природних явищ, пір року;

4) лежать в основі багатьох антропонімів з елементом “говоріння”;

5) можуть виконувати функції контекстуального синоніма і замінювати дієслово або ім’я.

Для визначення звукосимволізму існує кілька термінів: “звуковий символізм”, “фонетичний символізм”, “символіка звуку” [7, с.165]. Явище звукосимволізму прийнято позначати як “закономірний, недовільний, фонетично вмотивований зв’язок між фонемами слова, що лежить в основі номінації незвуковою (неакустичною) ознакою денотата (мотивом). Звукосимволізми у свою чергу як пласт слів можуть позначатися термінами “ідеофони”, “образні слова” [7, с. 166].

Отже, ми прийшли до таких *висновків*. Можливі різноманітні класифікації звуконаслідувальної лексики, яку можна поділити на групи за тематикою. В основу такого поділу звуконаслідувань покладений принцип орієнтації на те чи інше явище дійсності, асоціації, переклад та інше.

У реченнях звуконаслідувальні слова, як правило, виконують функції, властиві прислівникам: функції додатку, обставини чи означення.

Звуконаслідування широко використовуються в японських класичних творах XIX–XX століття. За допомогою гіонго і гитайго автор досягає емоційної насиченості, виразності тексту, має можливість донести до читача певні відтінки змісту і розставити акценти. Твори японських авторів дають багатий матеріал для дослідження контекстуального вживання звуконаслідувальної лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атода Тосико, Хосино Кадзуко. Гионго гитайго цкайката дзитен [Словарь использования звукоподражаний и звукосимволизмов] / Хосино Кадзуко, Атода Тосико. – Изд. 2-е. Токио : Бунка, 1995. – 567 с.
2. Быкова С. А. Устойчивые словосочетания в современном японском языке / Стелла Артемьевна Быкова. – М. : Муравей Гайд, 1998. – 64 с.
3. Гионго гитайго но токухон [Книга звукоподражаний и звукосимволизмов] – Токио : Тайсюкан, 1995. – 336 с.

4. Ёсимото Банана. Учебный текст “Санктюари” (“Век”) / Банана Ёсимото / М. : Муравей, 2003. – 128 с.
5. Кавабата Ясунари. Тысячекрылый журавль. СПб. : Лумина, 1999. – 397 с.
6. Колпачи Е. М. Строй японского языка / Е. М. Колпачи. – Санкт-Петерб. : Лумина, 1998. – 37с.
7. Мацумура Акіра. Ономатопоетика. Новая розробка в японском языке / Мацумура Акіра. – Токио : Кьоіку, 1995. – 124 с.

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ПЕРЕКОДУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ

Государська О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасне перекладознавство є чітко спрямованим на моделювання процесу перекладу з метою визначення алгоритму роботи перекладача. Залучення надбань точних наук до вирішення лінгвістичних завдань повинно забезпечити перенесення абстрактних ментальних актів у площину матеріальності й конкретності з метою досягнення чіткого розуміння механізмів перебігу цих процесів та підкріплення теорій лінгвістів міцним підґрунтям доказової бази.

В основу перших моделей перекладу (Я. І. Рецкер, Ю. Найда) покладений матеріал взаємодії лексичних і синтаксичних одиниць різних мов світу, накопичений протягом тривалої практичної діяльності перекладачів. Згідно із цим моделями, для здійснення якісного перекладу потрібно засвоїти перелік відповідностей, встановлений для певної мовної пари.

Згодом дослідники змінюють акценти, наголошуючи на важливості здійснення пошуку найсуттєвішої інформації, що повинна адекватно передаватися (Л.С. Бархударов, Р.К. Міньяр-Белоручев); визначенні денотата чи ситуації через вихідний текст для створення перекладу на їхній основі (В.Г. Гак); досягненні еквівалентності функціонально-ситуативного змісту оригіналу (В.Н. Комісаров); інтерпретації смислу при перекладі (Д. Селескович, М. Ледерер). Однак вищезазначені дослідники не пропонують конкретного алгоритму дій стосовно того, як виявити релевантні елементи змісту, як відбувається процес відтворення фрагментів дійсності, покладених в основу оригіналу, і вважають неможливим створення уніфікованої моделі для перекладу надзвичайно різноманітних за своєю природою текстів.

Паралельно із формуванням трансформаційної, інформативної, ситуативно-денотативної та інтерпретаційної моделей у перекладознавстві розвивається комунікативний напрямок (О. Каде, А. Нойберт), в основу якого покладено намір пояснити механізми перекладацького процесу, використовуючи здобутки теорії комунікації. Схематично перекладацький процес відрізняється від комунікативного лише наявністю двох додаткових компонентів – *перекладач* і *текст перекладу* – у ланцюгу *адресант, повідомлення, код, контекст, контакт, канали зв'язку, адресат* [3, с. 353]. Глибинний аналіз зазначеної схеми привертає

особливу увагу до компоненту *код*: якщо під час одномовного спілкування процес кодування інформації адресантом і декодування її адресатом відбуваються за посередництвом одного коду, то при перекладі таких кодів два, і, відповідно, завданням перекладача вже є не декодування, а перекодування первинно закодованої інформації.

В технічних системах під поняттям “перекодування” розуміють “переведення символів одного коду в символи іншого” [1, с. 8]. Результати роботи перекладознавців у сфері встановлення різнорівневих міжмовних еквівалентів, які, по суті, демонструють сучасні технології машинного перекладу, свідчать про те, що для отримання високих якісних показників недостатньо простої заміни знаку чи групи знаків одного коду на їхні ідентичні чи приблизні (в плані змісту) відповідники в іншому.

Нові можливості у перекладознавство привнесли представники когнітивної лінгвістики, встановивши факт неодноманітного сприйняття реальності членами різних етносів і наявності певного коду культури – “сітки, яку вона накидає на навколишній світ” з метою його членування, категоризації, структурування й оцінювання [2, с. 5]. Виходячи з цього положення, процес перекладу потрібно розуміти наступним чином: перекладач на основі усного висловлювання чи письмового тексту, виконаних мовою оригіналу, повинен у найменших деталях відновити фрагмент дійсності, який вони репрезентують, з метою якомога повнішого його відбиття засобами мови перекладу. При цьому головним завданням перекладача є точна репрезентація змістово-сислової структури оригіналу (сукупності лексичних та граматичних значень, що співвідносяться із позамовною реальністю) засобами мови перекладу.

З метою виконання вищезазначеного завдання перекладач має використовувати наступні механізми: 1) з’ясування теми й типу запропонованого для перекладу висловлювання чи тексту; 2) виділення у ньому першого смислового блоку, що гіпотетично сприйматиметься однозначно; 3) виявлення у смисловому блоці ядерних і периферійних елементів плану змісту та типів зв’язків між ними; 4) визначення на основі отриманої смислової проекції фрагменту дійсності, що є її джерелом (за неможливості отримання позитивного результату потрібно повернутися до пункту 3 з метою перевірки правильності виділення смислових елементів та пункту 2 з метою розширення смислового блоку); 5) добір відповідних формальних засобів для відбиття виявленого фрагменту дійсності; 6) перехід до наступного смислового блоку із застосуванням до нього механізмів 3, 4, 5. Під час письмового перекладу після переходу до наступних смислових блоків є можливість повернення до попередніх з метою їхнього уточнення з позиції нових отриманих даних.

Наведені механізми здійснення процесу перекладу фактично демонструють ті компетенції, від яких безпосередньо залежить майстерність перекладача. Насамперед, це ґрунтовні знання принципів членування та категоризації навколишньої дійсності представниками обох етносів, задіяних у міжмовній комунікації, та засобів відбиття глибинних смислових зв’язків на формальному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апатова Н. В. Інформатика для економістів : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Н. В. Апатова, О. М. Гончарова, Ю. Ю. Дюлічева. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 456 с.
2. Красных В. В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В. В. Красных // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : МАКС Пресс, 2001. – Вып. 19. – С. 5–19.
3. Jakobson R. Language and Poetics / R. Jakobson // Style in language / ed. T. A. Sebeok. – Cambridge, MA : MIT Press, 1966. – P. 350–377.

ПИТАННЯ VS. ПИТАЛЬНЕ РЕЧЕННЯ

Грабовська І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В лінгвістичній літературі відбувається розмежування понять “питання” та “питальне речення”[5; 11]. Причому визначення цих термінів залежить від сфери їхнього застосування. Функціонально-прагматичний підхід вимагає чіткого відмежування питального речення як синтаксичного поняття з властивими для нього формальними ознаками від семантичної категорії питання як висловлення, що є запитом інформації [3, с. 8; 7, с. 233; 10, с. 77; 11, с. 1]. Розглянемо це твердження детальніше.

Термін “питання” пов’язаний з конкретним мовленнєвим актом, прагматичною інтенцією мовця. У межах теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна і Дж. Серля [6; 8] обґрунтовано твердження, що основною одиницею комунікації є не речення, а певна мовленнєва дія – питання, прохання, наказ, вдячність, вибачення тощо. Це – мовленнєві акти з притаманними їм конституентами локуції, іллокуції та перлокуції. Іллокутивна сила питання пов’язана з актом запиту інформації.

З позиції психолінгвістики М. І. Жинкін [4, с. 22-23] уперше висловив думку, що питання і питальне речення – це дві різні категорії. Питання – це різновид мовленнєвої дії, різновид спілкування засобами мови, а питальне речення – це форма фіксування думки.

Стандартною формою вираження питання є питальне речення. Питальне речення є структурною схемою, цільовим призначенням якої є вираження питання, тобто запиту інформації [9]. До формальних ознак, що характеризують питальне речення відносять: а) порядок слів; б) питальні слова; в) інтонаційне оформлення; г) графічне оформлення (знак питання) [1]. Питання виконує функціональну роль, принципово спільну для всіх мов світу. Форма питання, навпаки, не є універсальною [2], оскільки не всі мови мають в своєму арсеналі одні й ті ж самі засоби вираження категорії питальності.

З позицій сучасного етапу розвитку лінгвістики питання розуміється як акт мовленнєвої діяльності, категорія, яка повністю належить сфері мовлення та являє собою конкретну реалізацію питального речення в мовленнєвому потоці. Питальне речення розглядається як синтаксична категорія, елемент

мови. Підсумки поглядів представників комунікативно-прагматичного підходу на проблему розмежування питального речення і питання [3, с. 9; 5; 6; 7, с. 233; 9; 10, с. 77; 11, с. 16] представимо в наступній таблиці:

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика понять “питальне речення” і “питання”

Питальне речення	Питання
(1) Одиниця мови	(1) Одиниця мовлення
(2) Основна увага – формально-синтаксичним елементам, розгляду в аспекті синтаксичної структури	(2) Основна увага – функціонуванню в мовленні, ситуативному контексту
(3) На першому плані – порядок слів	(3) На першому плані – інтонаційне оформлення

Отже, ми розглядаємо питальне речення як структурну схему, найбільш пристосовану для вираження запиту інформації. Питання є мовленнєвим утворенням з формальними ознаками питального речення, що передає або значення “запиту інформації”, ускладнене різноманітними функціональними значеннями, або інші значення (“не запиту інформації”). Метакомунікативні питання реалізують вторинну функцію питального висловлення – контактну, оскільки сприяють розгортанню процесу комунікації на всіх його стадіях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики / Марк Яковлевич Блох. – М. : Высшая школа, 2002. – 160 с.
2. Власян Г. Р. Сопоставительное исследование диалогов со встречным вопросом в английских художественных текстах и их переводах на русский язык : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Гаяне Рубеновна Власян. – Екатеринбург, 2002. – 19 с.
3. Воробьева Е. Н. Недоуменный вопрос и его текстовая роль (на материале английского языка): дисс. ... канд. филол. наук. : 10.02.04 / Воробьева Елена Николаевна. – Вологда, 2010. – 171 с.
4. Жинкин Н. И. Вопрос и вопросительное предложение / Николай Иванович Жинкин // Вопросы языкознания. – 1955. – № 3. – С. 22–34.
5. Линдстрем Е. Н. Классификация русских вопросительных по форме высказываний на базе прагматически обоснованной универсальной модели: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Елена Николаевна Линдстрем. – Петрозаводск, 2003. – 189 с.
6. Остин Дж. Слово как действие / Джон Остин // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 22–130.
7. Падучева Е. В. Высказывание и его соотносительность с действительностью / Елена Викторовна Падучева. – М. : Наука, 1985. – 273 с.
8. Серль Дж. Косвенные речевые акты / Джон Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 195–222.

9. Сусов И. П. Семантика и прагматика предложения / Иван Павлович Сусов. – Калинин : Изд-во КГУ, 1980. – 51 с.
10. Чахоян Л. П. Синтаксис диалогической речи современного английского языка / Людмила Павловна Чахоян. – М. : Высшая школа, 1979. – 168 с.
11. Шимберг С. С. Функциональный диапазон вопросительного высказывания в современном английском диалогическом дискурсе : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук. : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Светлана Станиславовна Шимберг. – Санкт-Петербург, 1998. – 167 с.

ВІДЕОВЕРБАЛЬНИЙ ТЕКСТ ЯК РІЗНОВИД МУЛЬТИМОДАЛЬНОГО

Град Н.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному мовознавстві лінгвісти все частіше звертаються до вивчення питань, що стосуються мовної комунікації. Про зростаючий інтерес до цієї області свідчить поява цілої низки робіт, які залучають у сферу лінгвістичного аналізу найрізноманітніші функціонально-стильові варіанти мови, в тому числі й ті, які до недавнього часу взагалі не були предметом дослідження. Так, активно вивчаються тексти засобів масової інформації, що пояснюється важливою роллю новітніх технологій у житті сучасного суспільства. Разом з цим стрімко набуває популярності поняття «мультимодальність» та «мультимодальний/ креолізований текст». Перш за все, потрібно роз'яснити, що таке мультимодальність. «Мультимодальність – це тісна взаємодія різних семіотичних систем» [6, с.115-116]. Вперше термін «мультимодальний/ креолізований текст» був розроблений вченими Гюнтером Крессом та Тео ван Ліуvenом у спільній статті "Multimodal Discourse" [5, с. 56]. Під цим поняттям вони розуміють текст, який поєднує у собі різні семіотичні системи для того, щоб отримати більш детальну інформацію. «Ці знакові системи спрямовані на утворення неподільної системи (комплексу) і не можуть бути зведені лише до окремих складових частин» [4, с.18]. У свою чергу вітчизняні науковці розглядають креолізований текст як «складне текстове утворення, в якому вербальні та невербальні елементи утворюють одне візуальне, структурне, смислове та функціональне ціле» [1, с.46]. Широко відомий метафоричний термін «креолізований текст», який належить лінгвістам Ю. А. Сорокіну і Е. Ф.Тарасову. Креолізовані тексти – це «тексти, фактура яких складається з двох і більше негомогенних частин (вербальної мовної (мовної) і невербальної (що належить до інших знакових систем, ніж природна мова)» [3, с.180-181]. Креолізовані тексти являють собою складні семіотичні об'єднання, що складаються з знакової системи людської мови (включаючи усну, письмову і друковану форми) і будь-якої іншої знакової системи (малюнків, фотографій, музики, танцю і т.д.). Для позначення семіотично неоднорідних текстів в більш вузькому трактуванні пропонується використовувати термін «відеовербальний текст», тобто "текст, що складається з об'єднаної смисловим зв'язком послідовності знаків, що відносяться до знакових систем двоякого роду: природної мови та іконічної, яка сприймається зоровими рецепторами" [2, с. 6]

У даному визначенні акцентуються лише дві складові: мовна й образотворча. Залежно від характеру останньої відеовербальний текст далі можна тлумачити в широкому і вузькому сенсах. «Відеовербальними текстами в широкому сенсі є такі, що мають властивості зв'язного тексту, поєднання образотворчих та мовних знаків, наприклад, кадри з кінофільмів, сцени з вистави і т.д. У таких текстах можлива одночасність сприйняття образотворчих і вербальних знаків, що відрізняє їх від відеовербальних текстів у вузькому сенсі, в яких друковано зафіксований словесний компонент супроводжується статичним відеорядом» [2, с. 7]. «За ступенем гетерогенності відеовербальні тексти поділяються на тексти з нульовим (чисто вербальний або чисто іконічний текст) і ненульовим ступенем (поєднання вербальних і образотворчих компонентів)». «Залежно від характеру іконічного компонента виділяють тексти зі статичним (наприклад, реклама в журналі, плакат тощо) або динамічним (реklamний ролик по телевізору, фільм і т.д.), двомірним (відеовербальний текст у книзі, кіно і др.) або тривимірним (відеовербальний текст в театральній п'єсі) зображенням». «Вербальна частина може бути усна (що включає а) живу мову і б) запис цієї мови за допомогою спеціальних технічних засобів), письмова (представленої а) рукописним і б) друкованим варіантами (статичним або динамічним, наприклад, рядок, що біжить в рекламному тексті), а також може включати знаки одного або декількох природних мов» [2, с. 9-10]. Актуальність вивчення відеовербальних текстів зумовлена тим, що розвиток сучасних технічних засобів масової комунікації призводить до все більш широкому впровадженню образотворчого ряду в процеси комунікації і до все більш тісної змикання зображення з вербальною складовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова О.Є. Лінгвістика тексту та міжкультурна комунікація (на матеріалі креолізованого текстів): Навч. посібник для студ. фак. іноз. мов вузів. М.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 128 с.
2. Пойманова О.В. Семантичний простір відеовербального тексту: Автореф. дис. канд. філол. наук. – М., 1997. 24 с
3. Сорокин Ю. А., Тарасов Е.Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Оптимизация речевого воздействия. – М.: Наука, 1990. – С. 180-195.
4. Baldry A., Thibault P.J. Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook — Equinox Publishing Limited, 2006. – 270 p.
5. Kress G.R. Multimodal Discourse: the modes and media of contemporary communication. / G.R. Kress and T.van Leeuwen. – London: Edward Arnold, 2002. – 152 p.
6. Nørgaard N., Busse B., Montoro R. Key Terms in Stylistics – Bloomsbury, 2010. – 269 p.

СПЕЦИФІКА ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ У НІМЕЦЬКІЙ МОВНІЙ СВІДОМОСТІ.

Гребінник Л.В.

Київський Національний лінгвістичний університет

Уявлення про інші народи є однією з найважливіших складових духовного буття етносу. У кожної нації ці уявлення оригінальні, а будь-який міжнаціональний контакт передбачає взаємодію таких уявлень. Закони виникнення, функціонування,

інтерпретації уявлень про «інших» стають предметом дослідження в низці гуманітарних наук: історії, соціології, політології, культурології, літературознавстві [2, 3]. В рамках саме цих дисциплін сформувався міждисциплінарний дослідницький напрям *імагологія*, який вивчає образ «чужого» в суспільній, культурній, духовній, літературній свідомості тієї чи іншої країни.

Започаткована у французькому порівняльно-історичному мовознавстві у другій половині минулого століття як вивчення проблем рецепції образу «чужого», імагологічна тематика розширила коло досліджуваних проблем: від переосмислення понять «нація», «національна ідентичність» до виявлення когнітивних механізмів формування іміджу. За більш ніж півстоліття сформувався і певний методологічний інструментарій даного дослідницького напрямку у різних гуманітарних науках [3].

Актуальним і досі відкритим залишається питання мовознавчої складової імагологічної проблематики. Необхідно чітко відмежувати лінгвістичний ракурс даного дослідницького напрямку: до компетенції мовознавців не входить опис історико-культурного фону, на якому формувався образ країни, а також встановлення відповідності чи невідповідності цього образу реальному стану речей. Для мовознавця образ того чи іншого явища визначається «<...> не онтологічним знанням його суті, а знанням конкретних мовних виразів, в яких він фігурує у нашому мовному досвіді», як зазначає Б.М. Гаспаров. Вчений визначає мовний образ як «<...> перцептивну реакцію не на предмети чи поняття як такі, а на їх мовне втілення – на ті вирази, які наявні у мовному досвіді мовця» [1, с. 255–256].

У нашому дослідженні мовного образу України у німецькій мовній свідомості ми обрали аксіологічний вектор: встановлення того, які компоненти мовного образу країни стали об'єктом оцінки і які мовні засоби при цьому використовуються, дає змогу проаналізувати мовну структуру цього образу. Набір вказаних характеристик виділяється індуктивним шляхом з мовного матеріалу. Керуючись принципами об'єктивності й репрезентативності, ми обрали у якості матеріалу для дослідження мікроконтексти з засобів масової інформації. Продемонструємо фрагмент дослідження мовного образу України на матеріалі німецькомовного видання «Die Zeit» [4]. Зі значної кількості мікроконтекстів, які містять лексему *die Ukraine*, нами було відібрано такі, в яких тим чи іншим чином реалізується поняття мовного образу або присутня аксіологічна складова.

Навіть з відносно незначного за обсягом досліджуваного матеріалу (мікроконтексти за період останніх шести місяців) вимальовується певна структура мовного образу України. Так, можемо чітко виділити історичну складову цього образу. У німецькій мовній свідомості Україна постає перш за все як частина колись великої імперії: *Im Zarenreich wurde die Ukraine als Kleinrussland bezeichnet/ У царській імперії Україну називали Малоросією; Für die junge Sowjetunion war die Ukraine vor allem eine wichtige "Kornkammer"/ Для молодого Радянського Союзу Україна була передусім "житницею"; Nach 1945 blieb die Ukraine Teil der Sowjetunion/ Після 1945 Україна залишалася частиною*

Радянського Союзу; *Die frühere Sowjetrepublik Ukraine ist sehr stark vom Nachbarland Russland abhängig*/ Колишня радянська республіка Україна дуже залежить від сусідньої країни Росії.

Невід'ємним від образу Росії залишається і образ сучасної України, акцент ставиться на сусідстві двох країн (*Die Ukraine ist für den Nachbarn auch ein Spiegel*/ Україна є також дзеркалом для сусіда) та на залежності України від Росії (*Die Ukraine ist durch Erdgas und die Verflechtung der Industrie fest an Russland gebunden, egal, wohin die Bevölkerung will* / Україна тісно пов'язана з Росією природним газом та промисловими зв'язками, байдуже, куди хоче народ). Згідно з Б.М. Гаспаровим, мовний образ, реагуючи на зміни мовного середовища, трансформується, «<...> початкове уявлення підлягає численним модифікаціям, адаптуючись до змінних умов його втілення <...>» [1, с. 270]. Модифікованим вважаємо образ України як «розколотої держави»: *Die Ukraine ist ethnisch, sprachlich, religiös und in ihrem historischen Zugehörigkeitsbewusstsein gespalten* / Україна розколота в етнічному, мовному, релігійному та в усвідомленні своєї історичної приналежності; *Kann aus diesem gespaltenen Land eine Nation werden?*/ Чи може ця розколота країна стати нацією? *Die Ukraine ist im Zwiespalt zwischen Russland und Europa* / Україна розколота між Росією і Європою.

Аналізуючи аксіологічний вектор мовного образу України відзначаємо його відхилення від нейтрального в негативний бік. У німецькомовних мікроконтекстах аналізований нами образ експлікується атрибутивними словосполученнями типу *das finanziell angeschlagene Nachbarland* / фінансово надломлена сусідня країна; *weder ein funktionierender Staat noch eine funktionierende Nation* / ні функціонуюча держава, ні функціонуюча нація; *eine nach wie vor instabile Ukraine* / все ще нестабільна Україна; *sie bleibt vorerst arm, marode und korrupt* / вона залишатиметься бідною, занепамою і корумпованою.

Таким чином, наш фрагмент дослідження демонструє можливості підходу до вивчення мовного образу країни. Залучення більш широкого спектру контекстів, розширення хронологічних рамок, порівняння автостереотипних і гетеростереотипних уявлень у двох мовах – це дослідницькі перспективи, які дадуть змогу виявити закономірності та тенденції формування і функціонування мовних образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаспаров Б.М. Языковой образ / Борис Михайлович Гаспаров. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. – М: Новое литературное обозрение, 1996. – С. 246–293.
2. Орехов В.В. Русская литература и национальный имидж (Имагологический дискурс в русско-французском литературном диалоге). / Владимир Викторович Орехов. – Симферополь: АнтикВА, 2006. – 608 с.
3. Ощепков А.Р. Имагология / А.Р. Ощепков // Знание. Понимание. Умение. – 2010. – № 1. – С. 251–253
4. Die Zeit [Elektronische Ressource]: <http://www.zeit.de/>

ХЕДЖИНГ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ НЕВПЕВНЕНOSTІ ТА ВВІЧЛИВОГО УНИКНЕННЯ КАТЕГОРИЧНОСТІ

Грежук Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики є вивчення тих мовних засобів, які впливають на підвищення ефективності міжособистісної комунікації. Лінгвісти звернули увагу на те, що поняття мови має дуже нечіткі межі, тому висловлення досить часто можуть бути одночасно ні правдивими, ні помилковими, а виступати істинними або неістинними лише в певній мірі. В даному випадку велику роль відіграє концепт розмитості (fuzziness). Дослідженням цієї проблеми займався Л. Заде. Він розробив теорію нечітких множин (fuzzy set theory), відповідно до якої, розмитість виникає в тому випадку, коли віднесеність слова до якої-небудь категорії виявляється вірною лише в певному сенсі. Наприклад, висловлення “*A butterfly is sort of a bird*” – прийнятне, а “*A seagull is sort of a bird*” – абсурдне [4].

Із поняттям розмитості також пов'язані засоби вираження категорії невпевненості, які в лінгвістиці отримали назву *хеджи* (hedges). Слід відзначити, що серед лінгвістів немає чіткої відповідності у визначенні цього поняття. Вперше воно було використане Дж. Лакоффом у його статті “Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts”, де він розглядає хеджи як “засоби, які надають речам нечіткості та розмитості”, а також вказує на їх можливість взаємодіяти з прийнятними умовами для висловлень (felicity conditions) та правилами спілкування. Дж. Фрадер і Ч. Боск розрізнили два види розмитості, й відповідно до цього було представлено два типи хеджів: *апроксиматори* (approximators) – впливають на умови істинності суджень (e.g. *Her behaviour was sort of extraordinary*) та *щити* (shields) – відображають ступінь прихильності мовця до істинного значення всього висловлення (e.g. *I suppose her behaviour was extraordinary*). П. Браун і С. Левінсон зазначають, що у ролі хеджів можуть виступати частки, слова або вирази, а інші лінгвісти конкретизують у якості них займенники, прислівники, модальні дієслова, безособові вирази та пасивно-безособові конструкції [4; 5].

В процесі щоденного спілкування, як правило, основним є встановлення та підтримка міжособистісних відносин між комунікантами, тому в даному контексті значна роль відводиться принципу ввічливості (Politeness Principle). При цьому слід зазначити, що саме використання співрозмовниками хеджів є одним із засобів підтримки ввічливого діалогу та уникнення неточностей.

Хеджування можна прослідкувати на трьох мовних рівнях – лексичному, граматичному і синтаксичному.

На *лексичному рівні* можна виокремити такі типи хеджів: 1) кваліфікатори (sort of, kind of, somewhat, rather, technically, around, about, particularly, very, literally, almost, typically, more or less, fairly, hardly, to a certain extent): “*He’s the last person I’d marry. I’d rather marry you*”. “*Then why can’t it be me?*”

“Because I can’t marry a man to whom I don’t feel I belong in all ways” [2, с. 87]; 2) модальні дієслова (may, might, can, could, must): “Where is he now?” “He’ll be coming. I expect”. “Of course, this must be his house in Suffolk” [2, с. 29]; 3) модальні прислівники (perhaps, probably, possibly, maybe): “I am afraid your mother doesn’t see you. Or perhaps, perhaps she feels guilty about your shawl”. “Oh, it’s a fearful old thing! She won’t come here because she sees you” [3, с. 41]; 4) абстрактні іменники (thing, stuff): “Then, my dear Frederick, I must decline the honor of her acquaintance... I am not too old, thank Heaven, to be shocked!” “But don’t they all do these things – the young girls in America?” [3, с. 36]; 5) особовий займенник we у збірному значенні замість особового займенника I: *We believe that...*

На граматичному рівні слід виділити наступні типи хеджів: 1) умовні граматичні конструкції зі значенням гіпотетичності: “I’m going out to Ceylon immediately after Christmas to stay with Roderick... Though of course I would put it off if I thought it was my duty”. “I’m sure you would, Elspeth, but as I say, I consider you’ve done everything you possibly could do” [1, с. 26]; 2) пасивно-безособові конструкції: “I should think it might be arranged. Couldn’t you get some one to stay for the afternoon with Randolph?” “I wish you would stay with him!” “I should much rather go to Chillon with you” [3, с. 28]; 3) розділовий тип запитання (disjunctive question) (e.g. “Less serious? It was murder!” “Go on, Jane”. “Say it was all a mistake! Say I imagined the whole thing! That’s what you think now, isn’t it?” “Anyone can be mistaken” [1, с. 25].

На синтаксичному рівні можна простежити такі типи хеджів: 1) модуси припущення (I think/suppose/guess/hope/believe, to my mind, it seems to me, as far as I can tell, I’m not sure, if I am not mistaken): “She thinks him the most elegant man in the world, the finest gentleman”. “I don’t believe she thinks of marrying him, and I don’t believe he hopes to marry her” [3, с. 94]; 2) коментарі невпевненості (you know, I mean): “What would her position, or her son’s position be?” “The idea was, I suppose, that she would get the Crackenthorpes to provide for her and for the boy”. “Yes, but I meant, what would she and the son be entitled to, legally speaking if she could prove her claim?” [1, с. 202]; 3) фонетичні повтори; 4) паузація.

Отже, як ми з вами прослідкували, майже кожна лінгвістична одиниця або вираз можуть бути проінтерпретовані як хедж. У цьому контексті слід відзначити, що немає жодної лінгвістичної одиниці, яка би за своєю природою виступала у якості хеджу, але вона може набути цих якостей в залежності від комунікативного контексту. Не можливо не відзначити, що хеджування – це своєрідна стратегія збереження обличчя (face-saving strategy), що допомагає уникнути непорозуміння, неточностей, категоричності, встановити більш довірливі відносини та зняти в деякій мірі з себе відповідальність за сказане.

ЛІТЕРАТУРА

1. Christie A. 4.50 from Paddington / Agatha Christie. – N.Y.: HarperCollins, 2002. – 351 p.
2. Fowles J. The Collector / John Fowles. – N.Y.: Random House, 1998. – 282 p.
3. James H. Daisy Miller / Henry James. – N.Y.: HarperCollins, 2005. – 160 p.

4. Lakoff G. Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts / G. Lakoff // Journal of Philosophical Logic. – 1973. – Vol. 2. – P. 458-508.
5. Markkanen R., Schroder H. Hedging and Discourse: Approaches to the Analysis of a Pragmatic Phenomenon in Academic Texts / R. Markkanen, H. Schroder. – Berlin; NY: De Gruyter, 1997. – P. 3-18.

ХИЖІ ПТАХИ У КАРТИНІ СВІТУ НАРОДІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АНТИЧНОСТІ

Грекова М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження античної культури з позицій когнітивізму є *актуальним* на сучасному етапі розвитку гуманітарних знань, про що свідчать роботи, опубліковані як в Україні, так і у близькому та далекому зарубіжжі [напр.: 3, 6, 8]. Привертає увагу науковців, зокрема, і репрезентація птахів у культурах Давньої Греції та Риму: як символу [1, 2], як міфологеми [4], як культурного концепту [8]. Реконструкція концептосфери народів європейської античності є суттєвим внеском у лінгвоконцептологічні студії, адже надає історичну перспективу дослідженню концептосфер народів – носіїв сучасних європейських мов; дає можливість науковцям розглянути пасивний (за Ю. С. Степановим) шар концептів сучасності з позицій активного шару концептів античності [7, с. 52, 57].

Об'єкт нашої розвідки – субконцепт “хижі птахи” макроконцепту ПТАХ у культурах Давньої Греції та Риму (зіставний аспект); а *предмет* – способи його репрезентації у відповідних картинах світу.

Терміносполучення “картина світу” ми вживаємо слідом за Н. В. Слухай для підкреслення взаємозв'язку мовної та концептуальної КС, як певний еквівалент концептосфери Д. С. Ліхачова [5, с. 22].

Матеріалом дослідження є корпус творів давньогрецьких та римських класиків електронної бібліотеки “Perseus Digital Library” [13], а також словники і довідники [8, 10, 12, 14].

Під хижими ми розуміємо птахів рядів соколоподібних і совоподібних, які об'єднуються у наївній картині світу не лише за способом харчування, але і за місцем у міфологічній картині світу, і за культурним значенням. Відповідно до рядів, ці птахи поділяються на денних та нічних.

Шляхом суцільної вибірки було знайдено на позначення хижих птахів 107 давньогрецьких і 76 латинських лексем, які групуються навколо 6 основних грецьких та 7 – латинських: $\xi\epsilon\tau\acute{o}\varsigma$, aquila (орел), $\phi\epsilon\rho\phi\acute{\epsilon}\varsigma$, accipiter або falco (яструб або підсоколик), $\gamma\acute{\upsilon}\psi$, vultur або $\kappa\tau\epsilon\nu\omicron\varsigma$, milva (шуліка), $\gamma\lambda\alpha\acute{\upsilon}\xi$, noctua (сова) та $\beta\acute{\upsilon}\alpha\varsigma$, bubo (пугач). Орел, яструб, підсоколик та шуліка як денні птахи мають символічне солярне значення; сова та пугач як нічні – мають значення віщих птахів. Пугач, великий темний птах із гучним голосом та очима, що виблискують у темряві, вважався за найгіршу прикмету. Як і у інших індоєвропейців, зокрема у слов'ян [1, с.46], він брав участь у створенні сексуальної символіки, що закріплено також у грецькій назві $\beta\omicron\upsilon\beta\epsilon\nu$ (у буквальному перекладі – “пах”).

Найбільше серед хижих птахів значення у культурах народів Євразії та Північної Америки мав, і має донині, орел – символ сонця, вогню, безсмертя, богів, влади. Орел у міфологіях виконує роль модератора, посередника між світами, що пов'язаний із всіма чотирма стихіями. На його зв'язок з водою вказує, зокрема, етимологія лексеми “aquila” (від “aqua”, “вода”). У Римі орел став також символом легіонерів. П'ять римських когноменів походять від назв хижих птахів.

У перспективі – зіставне моделювання макроконцепту ПТАХ у діахронії античності, визначення його місця у відповідній концептосфері та виявлення ендемічних, спільноіндоєвропейських й архетипних загальнолюдських ознак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гури А. В. Птицы / А. В. Гури // Славянские древности : Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / [гл. ред. Н. И. Толстой]. – М. : Международные отношения, 2009. – Т. 4. – С. 345–347.
2. Иванов В. В. Орел / В. В. Иванов, В. Н. Топоров // Мифы народов мира : Энциклопедия : в 2-х т. / [гл. ред. С. А. Токарев]. – М. : Советская энциклопедия, 1992. – Т. 2. – С. 258–260.
3. Компанець Т. М. Відтворення фрагментів мовної картини світу в природничій лексиці латинської мови / Т. М. Компанець // Studia linguistica. – 2009. – Вип. 2. – С. 201–207.
4. Селиванова Л. Л. Лебедь в культе Аполлона / Л. Л. Селиванова // Античность и средневековье Европы : [межвузовский сб. науч. трудов]. – Пермь : Изд-во Пермского университета, 1994. – С. 38–46.
5. Слухай Н. В. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : [навч. пос.] / Н. В. Слухай, О. С. Снітко, Т. П. Вільчинська. – К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2011. – 367 с.
6. Скобелева В. А. Эволюция представлений о душе в культуре Древней Греции : дисс. ... канд. культурологии : 24.00.01 / Валерия Александровна Скобелева. – Нижневартовск, 2009. – 130 с.
7. Степанов Ю. С. Константы; Словарь русской культуры; Опыт исследования / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 824 с.
8. Фесенко Г. В. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів) / Г. В. Фесенко, А. А. Бокотей . – К ; Львів : Ромус-Поліграф, 2007. – 112 с.
9. Jones F. The Caged Bird in Roman Life and Poetry; Metaphor, Cognition, and Value [Online]. – Access Mode : <http://research-archive.liv.ac.uk/13759/1/caged.bird.pdf>
10. Lewis Ch. T. A Latin Dictionary [Online] / Ch. T. Lewis, Ch. Short. – Access Mode : <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0059>
11. Liddell H. G. Greek–English Lexicon / H. G. Liddell, R. Scott. – Oxford : Clarendon Press, 1996. – 2042 p.
12. Perseus Digital Library [Online]. – Access Mode : <http://www.perseus.tufts.edu>
13. Thomson D' Arcy W. A Glossary of Greek Birds / D' Arcy Wentworth Thomson. – Oxford : Clarendon Press, 1895. – 240 p.

ФЕНОМЕН КОНС'ЮМЕРИЗМУ В ЯПОНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Грикун Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Феномен споживання є своєрідною призмою, крізь яку можливо по-новому розглянути ситуацію у сучасній Японії, що перебуває під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації.

Поява класу споживачів обумовлена індустріалізацією, що розпочалася у перші два десятиріччя після революції Мейдзі (середина XIX ст.), однак формування саме суспільства споживацького типу відбувалося у 1910 – 1920 рр., паралельно з подібними процесами в Америці [1, с. 97-98]. В цьому контексті говорять про появу нового класу споживачів «shinjinrui» – перше післявоєнне покоління, що суттєво відрізнялося від своїх батьків внаслідок впливів американської «окупації» у політичній, економічній та соціальній сферах, та наступні покоління, особливістю представників яких були мислення та поведінка у «неяпонський спосіб», а також пошук вищого статусу через споживання. Відчутний вплив дихотомії «Схід-Захід» актуалізував проблему пошуку «японської ідентичності», при чому специфіка останнього полягає у тому, що він відбувався і продовжує відбуватися у конс'юмеристичному напрямі.

Тож очевидно, що японську культуру можна вважати такою, яка має високу сприйнятливості до цінностей споживацької культури, до того ж, це уможлиблюється завдяки новому поколінню «shinjinrui», що «культивує» цінності споживацького способу життя, намагаючись таким чином самоідентифікуватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vij, Ritu. Japanese modernity and welfare: state, civil society, and self in contemporary Japan. – Houndmills – Basingstoke – Hampshire: Palgrave Macmillan, 2007. – 270 p.

КОМУНІКАТИВНА СИТУАЦІЯ ІСПАНОМОВНОЇ БЛОГОСФЕРИ

Гузієва А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативну ситуацію під час спілкування за допомогою мережі Інтернет формує певний набір компонентів: форма дискурсу, характеристика комунікантів і їх взаємин, комунікативна інтенція, загальні прагматичні цілі тощо [5].

Форма Інтернет-дискурсу визначається як усно-письмова через властиві їй характеристики [4, с. 35-50]. Електронні тексти іспаномовних блогів являють собою письмовий текст, який, з одного боку, є більш продуманим, ніж усне висловлювання, але з іншого боку містить в собі ознаки усного розмовного мовлення (використання жаргону, менш продумана побудова фраз, намагання передати емоції за допомогою включення в текст невербальних компонентів, наприклад, емотиконів, фотографій тощо).

В моделі комунікації за Р.О. Якобсоном [3, с. 193-230], в тому числі і комунікації в блогосфері, приймають участь адресант і адресат. Від першого до другого направляється повідомлення, написане за допомогою коду. Контекст в моделі Якобсона пов'язаний зі змістом повідомлення, і з інформацією, що передається, а поняття контакту пов'язано із регулятивним аспектом комунікації (тобто мається на увазі і фізичний канал, і психологічний зв'язок між адресатом і адресантом, що обумовлює можливість встановлювати і підтримувати комунікацію).

В іспаномовній блогосфері адресантом може виступати група людей, якщо це неперсональний блог, особливо коли мова йде про блоги комерційної направленості. У персональних блогах адресант один – блогер, який оформлює його на свій розсуд і сам вирішує, що саме він буде публікувати і в якій формі. Єдиного адресата в блогосфері не може існувати, оскільки типовий блог є публічним щоденником, до якого мають доступ усі користувачі Мережі. Це є характерною рисою блогосфер.

Блогер регулює свою мовленнєву поведінку по мірі того, як він знайомиться із своїми основними читачами за допомогою коментарів. При написанні текстів блогер моделює образ потенційного читача, тобто намагається адресувати їх до певного кола потенційних відвідувачів блога.

Під адресованістю, слідом за О.П.Воробйовою [1, с. 15], розуміємо текстову категорію, що відображає закладену в семантичній структурі тексту, його спрямованість на передбачуваного адресата комунікації, яка задає певну модель інтерпретації тексту та є семантичною базою текстової рецепції.

В семантичній структурі блога ця адресованість присутня у заголовках і у вступних реченнях постів, наприклад, за допомогою привітань: *¡Hola! ¡Hola a todos! ¡Hola a tod@s!(Привіт! Привіт усім!)* тощо. У випадках, коли блогер має інтецію підкреслити зверненість тексту для певної групи користувачів, він удається до використання більш персонального звертання, наприклад: *¡Saludos monstruos! (Привіт, монстри!)*[6].

Якщо адресат поста не може бути чітко визначеним через публічність блога, то особистість адресанта можна ідентифікувати за допомогою ознайомлення із інформаційно-довідковим блоком його блога. У ньому блогер наводить особисті дані, які можуть відповідати реальності або бути вигаданими. Блогер є мовною особистістю, яка в умовах спілкування у мережі Інтернет потребує самопрезентації, що в першу чергу відбувається через власне ім'я людини або за допомогою Інтернет-нікнейма [2, с. 5] разом із аваторою, що являє собою будь-яке зображення чи фотографію, обрану блогером для самопозиціонування у блогосфері.

Мережевий нікнейм, який обирає блогер, має великий прагматичний потенціал, так як він створює образ автора тексту, що безумовно впливає на сприйняття постів. Крім того він полегшує процес комунікації у Мережі, наближаючи його до традиційної, тому як до автора можна звернутися на ім'я. Нікнейм нерідко виконує експресивну функцію, надаючи постам блога певного відтінку значень і емоцій. Прагматичний потенціал мережевих нікнеймів

безпосередньо пов'язаний з їхнім функціонуванням і найбільш яскраво виявляється за допомогою категорії прецедентності[2, с. 15]. Віртуальний нікнейм містить емоційні, оцінні, естетичні, етичні та лінгвокультурологічні ознаки. Уявлення співрозмовника, пов'язані з прецедентним ім'ям, стають асоціативним тлом для сприйняття цілісного образу партнера по комунікації, поглиблюють його сприйняття й надають йому додаткових екстралінгвальних відтінків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева О.П. Текстовые категории и фактор адресата. – К.: Вища школа, 1993. – 200 с.
2. Сазонова Є.О. Антропонім в Інтернет-комунікації (на матеріалі української, англійської та італійської мов) : автореф. дисс. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 / Є.О. Сазонова . – Донецьк., 2013. – 20 с.
3. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм: “за” и “против”. – М.: Прогресс, 1975. – С. 193-230.
4. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge, 2nd edition, 2006. – 318 p.
5. Holliday M.A.K., Hasan R. Language, Context and Text: Aspect of Language in a Social-Semiotic Perspective. – Oxford: Oxford University Press, 1991. – 126 p.
6. <http://chismosainmortal.blogspot.com>

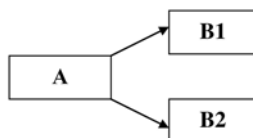
ТИПОВІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СЮЖЕТУ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ О.ГЕНРІ

Давидюк Ю.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

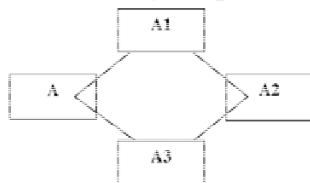
Розвиваючи ідею щодо типових моделей розвитку сюжету, ми виходимо з положення, запропонованого Н. І. Панасенко (2002, 2004), яка виділяє чотири основні моделі розвитку сюжетної лінії у художніх текстах [1; 2].

Модель 1. Вилка. Ця модель утворюється в результаті розриву між реальністю і бажанням. Наприклад, в оповіданні О.Генрі “The Roads We Take” (“Дороги, що ми обираємо”) відчайдушний розбійник Акула Додсон разом із другом грабують поштовий потяг, після чого Акула вбиває свого друга і тікає. Насправді, виявляється, що це лише сон – Акула Додсон є головою маклерської контори, котрий просто задрімав на роботі. Таким чином, утворився розрив між бажаним та реальністю:

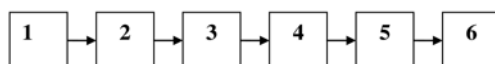
(A) *At the crisp command of Shark Dodson, who was leader of the attacking force;* (B1) *But as “Shark” Dodson galloped away the woods seemed to fade from his view; the revolver in his right hand turned to the curved arm of a mahogany chair;* (B2) *I am telling you that Dodson, of the firm of Dodson & Decker, Wall Street brokers, opened his eyes [...].*

Модель 2. Кільце. Ця сюжетна модель утворює певну послідовність дій, яка у кінцевому підсумку призводить до початкової дії. Так, в оповіданні О.Генрі “Round the Circle” (“По колу”) головний герой перед тим, як їхати на ферму, дорікнув дружині, що вона занадто багато читає; заблукавши в дорозі та втомившись він пошкодував про свою поведінку, проте, повернувшись додому та заставши дружину за читанням, знову дорікає їй:

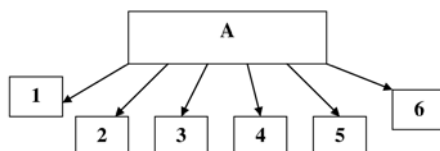
(A) “*Stead of 'tendin' to a man's clothes you're al'ays setting around a-readin' them billy-by-dam yaller-back novils*”; (A1) *In about two hours he discovered that he was lost* і т.д. (A) “*I see you are still a-settin',*” he said, “*a-readin' of them billy-by-dam yaller-back novils. Sam had traveled round the circle and was himself again.*”

Модель 3. Ланцюжок. Ця сюжетна модель є ланцюжком подій, що відбуваються у художньому творі. Прикладами такої моделі є понад 100 оповідань О.Генрі. Так, оповідання “Friends in San Rosario” (“Друзі із Сан-Розаріо”) починається з приїзду ревізора у національний банк, котрий одразу розпочав перевірку (1); далі одна за одною розгортаються інші події: приїзд президента банку (2); сповіщення про ревізора у сусідній скотопромисловий банк (3); передавання записки від президента сусіднього банку президенту національного (4); довга розмова ревізора із президентом національного банку (5); прощання з ревізором та розсекречення записки: президент сусіднього банку звернувся до свого друга, президента національного банку з проханням затримати ревізора у своєму банку якомога довше, оскільки у його касі не було певної суми грошей; гроші мали прийти разом із потягом о 10.35, тому до цього часу президент національного банку мав затримати ревізора (6):

(1) *The west-bound train stopped at San Rosario on time at 8.20 A.M. A man with a thick black-leather wallet under his arm left the train and walked rapidly up the main street of the town [...] J.F.C Nettleswick National Bank Examiner*; (2) *While the examiner was counting the cash, Major Thomas B. Kingman the president of the First National, drove up to the side door with his old dun horse and buggy, and came inside*; (3) “*There's a new bank examiner over at the First, and he's a stem-winder. Mr. Edlinger gave me the tip to let you know*”; і т. д.

Модель 4. Віяло. Ця модель являє собою фрейм-сценарій і характерна для описів. Наприклад, в оповіданні О.Генрі “Elsie in New York” (“Ельза в Нью-Йорку”) головна героїня Ельза намагається знайти фірму Фокса і Оттера у Нью-Йорку, власник якої колись обіцяв її батькові допомогти молодій дівчині з роботою. Шукаючи фірму, вона потрапляє у різні ситуації:

(A) *And so we find Elsie, thus equipped, starting out in the world to seek her fortune; (1) A kind-faced, sunburned young man in a soft-brimmed hat went past Elsie into the Grand Central Depot. That was Hank Ross, of the Sunflower Ranch, in Idaho, on his way home from a visit to the East [...] Hank turned and went back to her [...] Elsie turned away with a sigh as the ranchman was dragged away; (2) Elsie saw a sign "Employment Agency" and went in; і т.д.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Панасенко Н. И. Динамика развития сюжета шуточной песни / Н. И. Панасенко // Лінгвістичні студії. – 2002. – Випуск 5. – Черкаси: Черкаськ. держ. ун-т – С. 33–45.
2. Панасенко Н. И. Сюжетная и структурно-синтаксическая организация текста литературной сказки (на материале сказок О. Уайльда и братьев Гримм) / Н. И. Панасенко, Л. В. Швыдкая, Ю. В. Солтик // Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць. Вип. 4. – Горлівка: Видавництво ГДППМ, 2004. – С. 142 – 159.

ФРАНЦУЗЬКА МІНІМАЛІСТИЧНА ПРОЗА КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ У РАКУРСІ КОГНІТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дегтярьова Є.О.
КНЛУ

Звернення сучасного мовознавства до художнього тексту як матеріалу когнітивних пошуків визначається його специфікою та функціональністю. Саме художній твір дозволяє розглянути і структурувати знання та уявлення індивіда згідно з вимогами нового вектора знань у когнітивній поетиці [1, с. 17]. Творчість французьких письменників-мінімалістів ми вважаємо цінним матеріалом для сучасної когнітивної поетики в цілому, для дослідження концептуального простору французьких мінімалістичних романів кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Сучасна художня культура кристалізувалася у взаємозв'язку з новими принципами мислення, світобачення людини, які втілювали стан кризи, нестабільності другої половини ХХ століття і сформувала нову парадигму, що отримала назву постмодернізму [3, с. 18]. У поглядах щодо визначення часових параметрів виникнення цього феномену, його змісту, термінології, характерних ознак дотепер немає однастайності [2, с. 3].

Окремо необхідно зупинитися на особливостях французького постмодернізму. У Франції цей термін сприймається неоднозначно, а коло авторів, яких вважають постмодерністами, досить вузьке, у кожного літературного критика вони “свої”, це пов'язано з тим, що не зважаючи на всю різноманітність теорії, там немає загальноприйнятого вживання даного терміну і загального ставлення до феномену постмодернізму [4, с. 16]. Суть феномену постмодернізму у Франції трактується нескінченно варіативно. Його визначають як історичний період і тип творчості, як літературну течію і як актуальну епістему, сприймають як оновлення, а також як занепад і виродження [6, с. 164]. І хоча деякі дослідники пишуть про вичерпаність ідеї постмодернізму, але це не так, оскільки кінець ХХ – початок ХХІ століть відмічені внутрішніми трансформаціями постмодерністської парадигми.

На відміну від загальноєвропейського уявлення про те, що втрата суб'єктивності є характерною рисою постмодернізму, яка відрізняє його від модернізму, про те, що особиста самосвідомість, індивідуальний стиль нівелюються в постмодернізмі, французькі постмодерністи, демонструють різноманітність і неповторність індивідуальних стилів, авторських манер, літературних технік так, що кожен їх твір є неповторною романною поетикою [4, с. 21].

У 80 – 90-х роках ХХ століття відбувся небувалий підйом, оновлення французької літератури, в різних варіантах мінімалістичної прози “повернулись” роман, сюжет, історія, реальність [5, с. 107].

Виявилось, що художні процеси кінця ХХ – початку ХХІ століть не можна звести до постмодернізму. Нові естетичні тенденції і літературні форми розчинили, подолали, синтезували, поєднали в собі за принципом симбіозу художній досвід модернізму, неореалізму, постмодернізму. Однією з таких нових романних форм є мінімалістичний роман як естетичний феномен сучасної французької літератури [4, с. 22].

Деякі дослідники розглядають мінімалістичний роман крізь призму впливу постмодернізму [2; 5]. Але, хоча творчість мінімалістів належить епосі постмодернізму, очевидно, що це новий естетичний феномен. Граючи з традиційним романом, з “новим романом”, з постмодерністським текстом, репрезентуючи реальність неміметичними засобами, мінімалісти вписуються в загальну сучасну тенденцію плюральності, толерантності. Перевідаючи романну форму як ймовірнісну, процесуальну, ігрову, мінімалісти створюють нові варіанти сучасного французького роману. Наступник попередньої епохи, мінімалістичний роман, у перехідному своєму характері, постійно веде з нею діалог, “запитує” її, ностальгує за національними традиціями та пародує їх, і проривається до нових незвіданих естетичних горизонтів [4, с. 28].

Отже, так звана “течія мінімалізму” з'явилася в середині 80-х років ХХ століття. Її представників, французьких письменників Ф. Бона, Ж. Ешно, К. Гайї, К. Остера, Ж. – Ф. Туссена називали “непрохідними письменниками”, оскільки їх ніхто не хотів друкувати. І лише завдяки Жерому Ліндону, директору видавництва “Мінюї” (« Minuit ») вони стали культурною та літературною подією. Незважаючи на відмінності у художній практиці та різні способи репрезентації в романах, для всіх цих письменників характерні відносно невеликі за обсягом твори, короткі фрази, спрощений синтаксис, сучасна розмовна лексика. Таким чином, їх твори представляють значний інтерес для лінгвістичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвська В. В. Концепт АНТИЮДИНА у французькій драматургії абсурдизму : структура, семантика, прагматика : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.05 / Андрієвська Вікторія Валеріївна. – К., 2010. – 268 с.
2. Беляевская Е. Г. Концептуальный анализ: модифицированная версия структурной лингвистики / Елена Георгиевна Беляевская // Концептуальный анализ языка: современные направления исследования : сб. науч. трудов. – М. – Калуга : ИП Кошелев А. Б. (Изд-во «Эйдос»), 2007. – С. 60–69.

3. Молокова О. Ф. Текстовий концепт ПАМ'ЯТЬ у сучасній псевдо автобіографічній прозі П. Модіано : структура, семантика, прагматика : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.05 / Молокова Ольга Федорівна. – К., 2012. – 288 с.
4. Шевякова Э. Н. Современная французская проза рубежавеков: модификация романной формы : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра філол. наук : 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья (западно-европейская литература)» / Эвелина Николаевна Шевякова. – М., 2009. – 33 с.
5. Blanckeman B. Les récits indécidables: Jean Echenoz, Hervé Guibert, Pascal Quignard / Bruno Blanckeman. – Villeneuve d'Ascq : Presses universitaires du Septentrion, 2000 – 222 p.
6. Compagnon A. Les cinq paradoxes de la modernité / Antoine Compagnon. – P. : Seuil, 1990. – 189 p.

**ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАЗВ ПРОФЕСІЙ,
ЩО ПЕРЕЙШЛИ ДО РОЗРЯДУ ІСТОРИЗМІВ,
У РОМАНІ Ч. ДІКЕНЗА “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА”**

Дейнеко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Ч. Дікенз писав романи, викриваючи гострі соціальні проблеми Англії XIX ст. У своїх творах він змальовував картину тогочасного суспільства якомога більш реалістично, а для цього йому доводилося вводити в текст велику кількість дрібних деталей, що відображали реалії навколишнього світу. Але вже в XX ст., коли творчу спадщину Ч. Дікенза перекладали українською мовою, ціла низка лексичних одиниць перейшла до розряду історизмів. На думку Л. Богачевської [1], Ч. Дікенз постає в уяві українського читача переважно як дитячий письменник. Отже, виникає питання: як перекладачам вдалося адаптувати незрозумілі українським дітям історизми, при цьому зберігаючи неповторний стиль автора та унікальну атмосферу його роману «Пригоди Олівера Твіста»?

У нашому дослідженні *історизм* визначаємо за М. Голянич як “застаріле слово, яке не має синоніма у сучасній літературній мові і вийшло з ужитку через зникнення реалії, яку воно позначає” [2, с. 94]. Способи відтворення історизмів у перекладі: транскрипція (транслітерація), переклад (заміна), неологізм, приблизний переклад, контекстуальний переклад, а також перекладацький коментар, оформлений як виноска (примітка).

Назви професій і посад – одна з найбільш значущу групу історизмів. Перший приклад стосується учня *аптекаря*: за функціями це радше *помічник лікаря*, проте другий варіант перекладу нівелював би історичні реалії.

There was another old woman watching by the bed; the parish apothecary's apprentice was standing by the fire, making a toothpick out of a quill [5].

Інша стара доглядальниця сиділа побіч ліжка хворої, а край каміна стояв парафіяльний аптекарський учень і обстругував гусяче перо на шпичку для зубів [4, с. 185].

Коло ліжка сиділа інша стара богаділка, а перед каміном стояв **учень парафіяльного аптекаря**, вистругуючи з гусячого пера зубочистку [3].

У перекладі 1929 р. візник постає *фурманом* (нім. Fuhrmann – візник).

*That night, and the next, and the next again, the spy sat booted and equipped in his **carter's** dress: ready to turn out at a word from Fagin* [5].

Увесь цей вечір і кілька наступних шпиг просидів удома, знову переодягнений **сільським фурманом**, готовий стати до роботи за першим словом старого [4, с. 349].

Увесь той вечір і кілька наступних шпигун просидів у повному спорядженні **візника**, готовий узятися до діла за наказом старого [3].

Значення слова **констебль** впродовж століття змінилося: з XX ст. це найнижча посада поліції Великобританії, у XIX ст. – поліцейський, призначений місцевою владою для охорони громадського порядку.

*The **constable** nodded profoundly. He said, if that wasn't law, he would be glad to know what was* [5].

Констебль глибокодумно кивнув головою і сказав, що коли це запитання незаконне, то він не знає, що ж тоді вважати законом [3].

Констебль глибокодумно кивну головою і відповів, що коли це питання незаконне, то тоді він узагалі не знає, що таке закон [4, с. 230].

У тексті оригіналу слово *beadle* вживається 100 разів. Рівно стільки ж разів зустрічаємо його (*бідл*) в перекладі 1987 р. Незрозумілий термін супроводжується приміткою: *найнижчий урядовець в різних англійських установах, який мав стежити тільки за порядком та виконанням розпоряджень начальства. Парафіяльний бідл безконтрольно розпоряджався долею бідняків як у робітному домі, так і за його межами*. А в перекладі В. Черняхівської цей термін адаптовано як **парафіяльний сторож**.

*A field-marshal has his uniform; a bishop his silk apron; a counsellor his silk gown; a **beadle** his cocked hat* [5].

Фельдмаршал має свій мундир, єпископ – шовкову рясу, адвокат – шовкову мантію, **парафіяльний сторож** – трикутного капелюха [4, с. 274].

Фельдмаршал має свій мундир, єпископ – шовкову сутану, адвокат – шовкову мантію, **парафіяльний бідл** – трикутного капелюха [3].

Переклад М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Чекаль та О. Тереха 1987 р. [3] містить громіздкі примітки та вводить в текст транскрибовані запозичення (*beadle* – *бідл*) для відтворення стилю Ч Дікенза й реалій Англії XIX ст. Мова йде про застосування принципу форенізації. Переклад В. Черняхівської 1929 р. (у ред. 1963 р.) [4] полишає читача один на один з текстом, проте не залишає жодних питань, адже виконаний на принципах доместикації (*coachman* – *фурман*, *beadle* – *парафіяльний сторож*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Богачевська Л. О. Чарлз Дікенс і українська література: проблеми рецепції і типології: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.05 / Богачевська Лілія Орестівна; Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. – Т.: 2007. – 20 с.

2. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. Голянич, Р. Стефурак, І. Бабій ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Ін-т філол., Каф. укр. мови. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
3. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста : роман / Чарлз Діккенс ; переклад. М. Пінчевський, Г. Пінчевська-Чекаль, О. Терех. – К. : Дніпро, 1987. – 423 с.
4. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста : роман : для середнього і старшого шкільного віку / перекл. з англ. В. Черняхівської ; передм. Н. Жлуктенко ; мал. Д. Крукшенка. – 2-ге вид. – К. : Веселка, 1993. – 428 с.
5. Dickens, C. Oliver Twist / Charles Dickens. – London : Richard Bentley. – Vol. 1. – 1838. – 331 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.gutenberg.org/ebooks/730>

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОМОВНОГО ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ У СИТУАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА

Декало О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення чинників, що визначають мовленнєву поведінку учасників комунікативної взаємодії різного характеру, відноситься до пріоритетного й перспективного напрямку сучасної мовознавчої науки. Саме у типових комунікативних ситуаціях сучасного німецькомовного ділового дискурсу проявляються статусно-рольові характеристики мовної особистості як творця вербального коду з метою забезпечення соціальних потреб. Особливого лінгвістичного висвітлення потребує своєрідність мовленнєвої взаємодії адресанта та адресата у діловому дискурсі, детермінованої комунікативною ситуацією співробітництва.

Комунікативна взаємодія виступає процесуальною величиною будь-якої ситуації спілкування, оскільки демонструє суб'єктно-об'єктно-суб'єктну діяльність індивідів, спрямовану не лише на інформаційний обмін, але й вплив на свідомість чи поведінку [3, с. 602] конкретного адресата через вербальне повідомлення в ході реалізації відповідних інтенційно-стратегічних програм у певному дискурсивному контексті. Для комунікативної ситуації співробітництва важливою є правильна організація інтеракції та обов'язкова наявність намірів комунікантів – досягнення гармонії у їх поглядах [2, с. 8].

Важливим фактором успішної мовленнєвої взаємодії у комунікативній ситуації співробітництва виступає симетричність відносин між адресантом та адресатом німецькомовного ділового дискурсу та баланс їхніх комунікативних статусів завдяки взаємному пристосуванню, яке передбачає уподібнення мовленнєвих дій для досягнення кооперативного результату. Провідними параметрами кооперативної комунікативної ситуації [1], які забезпечують іллокутивне узгодження та необхідні поступки кожного з учасників ділового дискурсу для взаєморозуміння та комунікативної співпраці, вважаються:

- 1) наявність кількох суб'єктів, які вирішують спільні комунікативні завдання;
- 2) вдала послідовність дій передбачає їхню координованість та спонукає до вирішення поставлених завдань;

3) прагнення до ефективності спільних дій значною мірою визначає бажання зрозуміти іншого комуніканта та ґрунтовно зосередитися на головній темі повідомлення на основі пошуку максимальної кількості спільних презумпцій у адресанта та адресата взаємодії.

Наведемо приклад комунікативної ситуації співробітництва, у якій спостерігаємо мовленнєву взаємодію адресантки повідомлення Барбари Герцог (*Chefin der familieneigenen Papierfabrik Maibach*) з двома адресатами: Райнером Майбахом, молодшим братом Барбари (*Manager der technischen Abläufe im Familienunternehmen*) та Елізабет Майбах, їхньою матір'ю (*Sekretärin im Büro*):

Elisabeth Maibach: (a) Was macht ihr für Gesichter?

Rainer Maibach: Die 2 fällt mit Totalschaden aus.

Barbara Herzog: (b) Wir brauchen sofort Ersatz.

Rainer Maibach: Das dauert mindestens 3 Wochen.

Barbara Herzog: (c) Und der laufende Auftrag?

Rainer Maibach: Da muss die Konkurrenz einspringen. Ich frage, ob X-Papier Kapazitäten frei hat. Das passt mir gar nicht.

Barbara Herzog: (d) Fällt uns etwas Besseres ein?

Elisabeth Maibach: Nein. [4, 02:32–02:56].

Цільова установка адресанта-ініціатора ділового дискурсу (мінімізувати наслідки тимчасової неспроможності належного функціонування підприємства та якомога швидше усунути несправності) маніфустується тактиками запиту інформації та безпосередньої каузації, які систематизують пошук спільного вирішення конкретних питань (b, c, d). Щоб уникнути негативної ввічливості та досягти певного балансу інтересів, ініціаторка комунікативної діяльності не намагається продовжувати нав'язування своєї позиції як керуючої підприємством адресатам та використовує тактику переривання мовленнєвого контакту, що дає їй змогу у гармонійний спосіб досягти бажаного перлокутивного ефекту (узгоджено подальші дії щодо забезпечення необхідного виробництва та функціонування підприємства з урахуванням обставин, які склалися).

Побудова комунікативних висловлень значною мірою залежить від особи самого адресанта, його компетенції продумувати мовленні стратегії та відповідні тактичні прийоми їх реалізації, базуючись на гіпотезі про умови спілкування та окремого адресата. Адаптованість комунікантів німецькомовного ділового дискурсу до перегляду власних рішень, здатність гнучко реагувати на ситуативний контекст у процесі інтеракції та навіть коригувати власну поведінку створюють атмосферу кооперативною та узгодженою щодо взаємного задоволення власних потреб та потреб іншого учасника дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демьянков В. З. Кооперированность общения и стремление понять собеседника / В. З. Демьянков // Общение. Языковое сознание. Межкультурная коммуникация : К 70-летию доктора филологических наук, профессора Евгения Фёдоровича Тарасова. – Калуга : КГПУ им. К. Э. Циолковского; М. : Институт языкознания РАН, 2005. – С. 28–36. – Режим доступа : <http://www.infolex.ru/Cooper.html>

2. Овсієнко Л. О. Типологія аксіологічних стратегій і тактик у німецькомовному художньому діалогічному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Л. О. Овсієнко. – К., 2013. – 23 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
4. Meine liebe Familie – Der Erbe : [Drama, Komödie] / Dagmar Damek. – Deutschland : Alexander Film- und Fernsehproduktion, 2008. – 90 Min.

КОНЦЕПТОПОЛЕ «МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА» У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ О'ГЕНРІ ТА ДЖ.ДЖОЙСА

Дельва О.В.

Херсонський державний університет

Актуальність визначається загальним спрямуванням когнітивних досліджень з художньої семантики на виявлення взаємодії між мовою та мисленням, між образами та їх словесним втіленням. У філологічній свідомості художній текст може бути репрезентованим у вигляді певного кумулятивного образу, який має цілісний, гештальтний характер [1, с. 25]. Таким у малій прозі О'Генрі та Дж. Джойса виступає художній образ «маленької людини» – узагальнюючий, збірний, синтетичний, побудований на основі словесних образів, локалізованих у рамках контексту [2, с. 11]. Цей образ і становить об'єкт дослідження. З огляду на те, що кожен словесний образ не існує окремо, а є вписаним як у семантичний простір художніх текстів О'Генрі та Дж. Джойса, так і у семантичний простір американської та ірландської літератури першої пол. ХХ ст., доцільним є звернення до складників концептуального виміру художнього образу «маленької людини». Першим складником виступає концептосфера як сукупність національно маркованих ментальних одиниць лінгвокультури I пол. ХХ ст., у межах якої ми, слідом за А.М. Приходько, виділяємо другий складник медіального рівня – концептополе як сегмент концептосфери відповідальний за організацію когнітивно-семантичного простору художніх текстів О'Генрі та Дж. Джойса. Концептополе є когнітивно-дискурсивним конструктом, який постає як сукупність художніх концептів, реалізованих у свідомості людини у вигляді схем та сценаріїв. Художні концепти виступають атомарними одиницями концептосфери та центральними одиницями концептополя [3, с. 173–174], будучи третім складником концептуальної іпостасі художнього образу «маленької людини». Предметом нашого дослідження є концептополе «Маленька людина». Мета полягає у виявленні ядерно-периферійного складу концептополя «Маленька людина» у текстах О'Генрі та Дж. Джойса.

У рамках дослідження ми орієнтуємося на індуктивний шлях концептуального аналізу: від концепту до концептополя. Релевантною змістовою одиницею концептуальної іпостасі образу «маленької людини» є концепт МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА. Ментальний простір концепту, будучи структурованим доменами та парцелями, постає як ідіополе, тобто мікросистема, що існує у середині макросистеми – концептополя. Ядром концептополя виступає концепт МАЛЕНЬКА

ЛЮДИНА, що виконує і роль базового концепту, і системного стрижню відповідного концептополя, характеризуючись багаторівневою системою організації. Периферію поля складають ті сегменти, що мають менший ступінь інтенсивності вияву афекту, створеного художнім образом «маленької людини». Інакше кажучи, ядром є концепт з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, а більш абстрактні складають периферію.

Так, концепти, що входять до складу ближньої периферії концептополя «Маленька людина», характеризуються бінарними оцінними опозиціями як відображення двоякості буття, дуальної природи людини і актуалізуються у вигляді концептуальних діад: ЖИТТЯ::СМЕРТЬ, БОГАТСТВО::БІДНІСТЬ, СІМ'Я::САМОТНІСТЬ, НАДІЯ::ЗНЕВІР'Я, ВДАЧА::НЕВДАЧА. Концептуальні діади є парами тематично пов'язаних концептів, які у сукупності відображають індивідуально-авторське осмислення ключових тем художніх творів О'Генрі та Дж. Джойса і характеризуються відношеннями координації через приблизно однакову продуктивність їх актуалізації. Дальню периферію складають етнокультурні концепти, яким властива приналежність до національної свідомості початку ХХ ст.: ірландської (ТЕРПИМІСТЬ, ЦИКЛІЧНІСТЬ, УСАМІТНЕННЯ, НУДЬГА, ЦЕРКВА) та американської (РУХ, ГРОЩІ, АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ, ДЕМОКРАТІЯ, ВИБІР). Висновки узагальнюються у вигляді моделі концептополя «Маленької людини» (Рис.1).

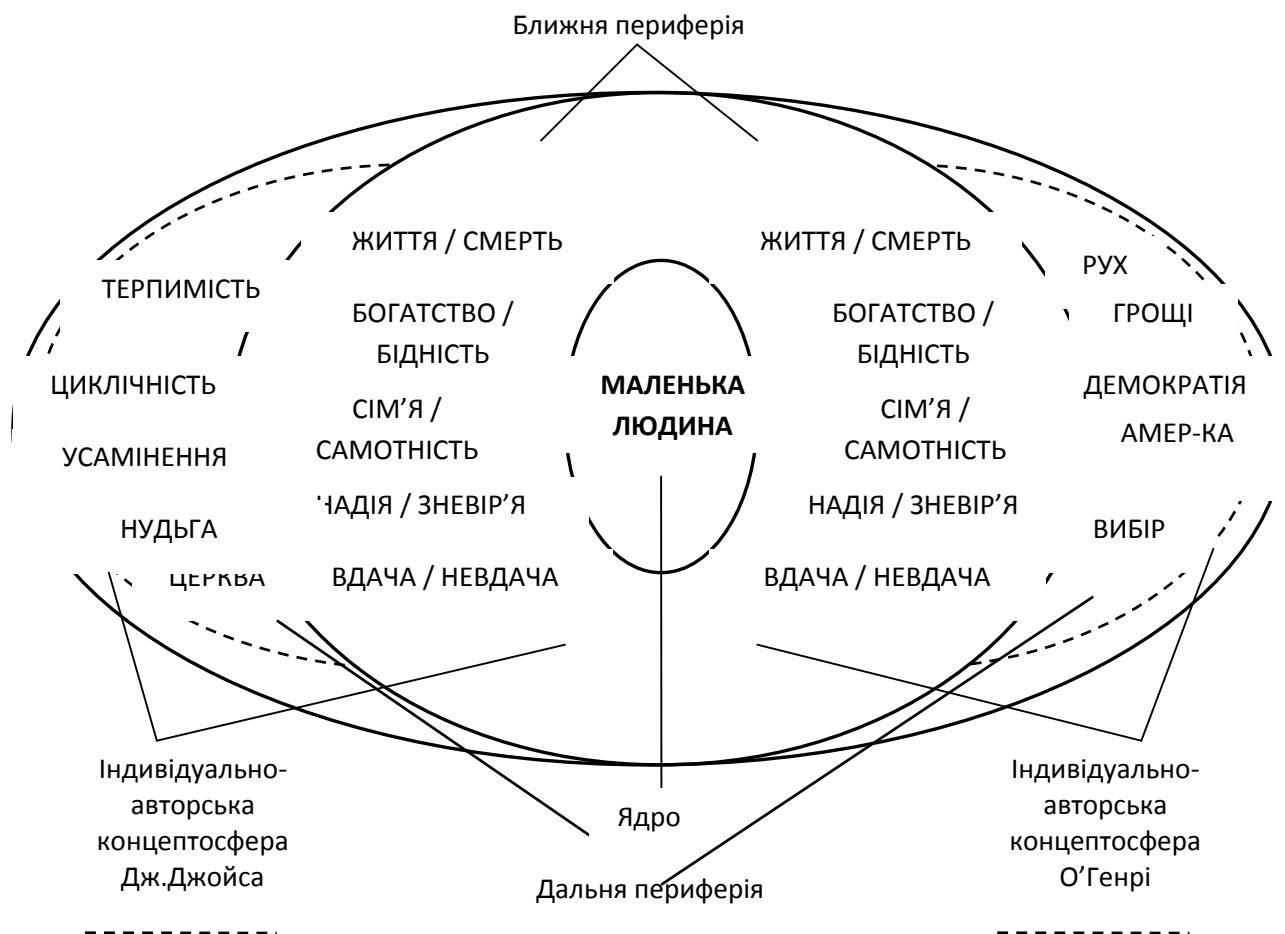

Рис. 1. Концептополе «Маленька людина» у художніх текстах О'Генрі та Дж.Джойса

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева О.М. Образ текста в ментальных репрезентациях: когнитивно-семиотический подход / О.П. Воробьева // Записки з романо-германської філології. – Вип. 20. – Одеса: Фенікс, 2008. – С. 25–32.
2. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту [Текст] : навчальний посібник / В.А. Кухаренко. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 272 с.
3. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы [Текст] : монографія / А.Н. Приходько. – Днепропетровск: Белая Е.А., 2013. – 307 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ Р. КІПЛІНГА В УКРАЇНСЬКОМУ І РОСІЙСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ – ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Диндаренко О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Феномен Кіплінга цікавить і досі багатьох дослідників, як вважає українській літературознавець М. Стріха. Тривалі спроби пояснити його популярність загальнодоступністю, екзотичністю, політичною заангажованістю ні на йоту не наближають нас до розуміння літературного явища, яке звалось “Редьярдом Кіплінгом” (чи “залізним Редьярдом” – як казали і друзі, й недоброзичливці, вкладаючи в ці слова зовсім різний зміст).

Кіплінг зустрів Першу світову війну шовіністичним віршем-закликом. Але, дуже скоро пересвідчившись у цілковитій безглуздіості цього кровопролитного бойовиська, він створив трагічні, сповнені гіркої сарказму “Воєнні епітафії” та “Гефсиманський сад”. Зрештою, ще раніше тема тупої, безжальної і руйнівної ходи війни прозвучала в уривчастих і суворих рядках “На марші” – вірші, що, можливо, навіть усупереч задумові його автора став одним із найсильніших антивоєнних творів європейської поезії. Після світової війни, на якій загинув і його син, Кіплінг до самої смерті жив похмурим самотником, до мінімуму звузивши коло свого спілкування. До останнього дня він писав, але між ним і сучасниками вже звелася стіна глухого непорозуміння. Тому в написаному за три роки до смерті віршеві письменник просив своїх майбутніх читачів: “Наразі ж воскресять на мить мене чиїсь думки, то прошу не мене судить, а лиш мої книжки” [1, с.1]. Але за “кіплінгового” життя до цього прохання не прислухалися. І тільки за три роки по смерті “залізного Редьярда” його молодший сучасник і політичний антагоніст з табору тодішніх “лівих” Вістан Г’ю Оден мусив погодитися: “За стрункі простять рядки Кіплінгу його думки...” [1, с.2].

Ідеал Кіплінга – перемога активного творчого людського духу над усім заляклим і нерухомим, – не випадково, що до їх популяризації, скажімо, в Росії приклались такі прекрасні перекладачі, як М. Лозинський, М. Гумільов, С. Маршак, К. Симонов. “Українському” Кіплінгові, на жаль, пощастило менше. Відомі лише окремі спроби перекладу його віршів, що належать перу Д. Паламарчука, Л. Солонька, Є. Сверстюка, В. Коротича, – та й ті здебільшого неопубліковані. На те є свої причини. Тавро “барда імперіалізму” надовго вилучило творчість Кіплінга з нормального літературного обігу. Навіть казки з “Книги джунглів”

кваліфікувалися колись як “апологія імперіалістичного хижацтва, мрія про людське суспільство, перетворене на звірину зграю, де єдиний закон – право хижака на здобич, де панують хаос, анархія та розвал, а жадоба вбивства і страх смерті замінюють усі суспільні зв’язки” [2, с. 2].

Та коли у Москві й Ленінграді ще можна було подати Кіплінга читацькому загалові, убезпечившись бодай отаким “невідпорним” аргументом: “Творчість Кіплінга набуває для нас особливого інтересу як викінчене, високохудожнє втілення ідей і настроїв нашого ворога, як одне з найбільших досягнень поезії західного імперіалізму” [3, с. 137], то в Києві через відомі видавничі умови вже сама така преамбула до московського чи ленінградського видання повністю виключала можливість друку.

Л. Герасимчук у своїй статті «Непричесані думки» наголошує, що час від часу з різних нагод спалахують дискусії з приводу того, як трактувати творчість письменника, котрий свій хист віддає на службу дегенеративним або тоталітарним режимам, виправдовує злочини власного уряду проти чужих цивілізацій. Так сталося тепер із виданням Кіплінга, що передмову до нього написав Максим Стріха. Як відомо, Ред’ярд Кіплінг послідовно оспівував британський імперіалізм, і зовсім недоречно писати з іронією, що в СРСР зарубіжні літературознавці постійно про це згадували. Ці ж самі зарубіжні літературознавці широко пропагували його творчість, і книжки Кіплінга виходили масовими накладками в усій радянській імперії. Бо літературознавці й тоді розуміли, що поетичний хист – це одне, а політичні й державницькі преференції – інше... Хоч і не завжди. У кожному разі, згадуючи про «постколоніальні» міркування західних дослідників, варто було б зацитувати думку індійських вчених про оспівані нобелівським лауреатом блага британського імперіалізму.

Прикро також, що для учнів у навчальному виданні не проаналізовано ні стиль, ні поетику Кіплінга, що досі вважалось нормативною вимогою до такого виду публікацій. Концептуальним досягненням навчального видання є його білінгвізм, бо читач, не вдаючись до пошуку першоджерела, може скласти собі думку про якість перекладачевої роботи. Як от у випадку віртуозного віддання Стріхою такої перлини, як “Прохання”. При цьому ми розуміємо, що якість відтворення не залежить від позатекстових соціологічних даних, як от: де саме перекладалися твори – у радянському концтаборі, чи на волі.

Упорядник Володимир Чернишенко вдало повторив ідею А. Зверєва, висловлену у виданні «Иностранная литература», №1, 1992, і подав одинадцять українських перекладів віршу “If”, здійснених представниками різних українських літературних шкіл у різні часи. Дослідникові цікаво буде порівняти їх зі “зверєвською” добіркою п’ятох російських перекладів (Лозинський М. Л., Корнілов В. В., Грибачов Б. Т., Шарапова Г. М., Маршак С. Я.). Бо, звичайно, глибина перекладу лише зростає, коли перекладач знайомиться зі знахідками інших перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стріха М. Кіплінг реальний і вигаданий / Стріха М. // Зарубіжна література. – 1998. – Ч.41. – С.1 – 6.

2. Герасимчук Л. Непричесані роздуми / Герасимчук Л. // Українська літературна газета. – 2010. – №2(8). – С. 2.
3. Р. Миллер-Будницкая. Поэзия Р. Киплинга / Р. Миллер-Будницкая. – Л. : Политиздат, 1936. – 230 с.

МЕДІАЛІНГВІСТИКА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Дідура С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама стала об'єктом наукового дослідження порівняно недавно, тому сьогодні серед лінгвістів немає визнаного усіма лінгвістичного визначення реклами. Реклама – один з прадавніх видів комунікації, який був відомий ще в Древньому Римі, проте систематичні і комплексні дослідження реклами почалися порівняно недавно. Багатоаспектність і складність явища реклами і як наслідок – інтерес до неї багатьох галузей наукового знання породжують понятійно-термінологічну нечіткість, яка посилює полісемію метамови опису реклами.

Вивчення і розробка понятійно-термінологічного апарату рекламних текстів представляє особливі завдання нашої науково-дослідної роботи. Спочатку необхідно відмежувати рекламу від інших видів персуазивної комунікації. Персуазивна комунікація – це особлива форма ментально-мовної взаємодії індивідів, здійснювана на базі певних типів тексту, яка реалізує спробу переважно вербальної дії одного з комунікантів (адресанта) на установку свого комунікативного партнера з метою (за допомогою комунікативних стратегій переконання і "зваблювання") отримання від нього ухвалення рішення про необхідність, бажаність або можливість здійснення / відмови від здійснення певної посткомунікативної дії в інтересах адресанта [1, с. 11].

У науковому ужитку порівняно недавно з'явився термін "медіалінгвістика". Актуальність медіалінгвістики як нового системного підходу до вивчення мови ЗМІ обумовлена тим, що тексти масової інформації або медіатексти, є сьогодні однією з найпоширеніших форм існування мови. Дійсно, друга половина ХХ – початок ХХІ століття характеризується стрімким зростанням нової сфери мововживання, масової комунікації. Динамічний розвиток традиційних форм ЗМІ: друку, радіо, телебачення, поява нових комп'ютерних інформаційних технологій, глобалізація світового інформаційного простору роблять величезний вплив на процес виробництва і поширення слова. Усі ці складні і багатогранні процеси вимагають не лише наукового осмислення, але і розробки нових парадигм практичного дослідження мови ЗМІ. До числа авторів, чий дослідження внесли значний вклад у будівництво фундаменту медіалінгвістики, відносяться С.И. Бернштейн, Д.Н. Шмелев, В.Г. Костомаров, М. Монтгомери, А. Белл, Н. Фейерклаф, Р. Фаулер та ін.

Виникає питання: а наскільки правомірно виділяти вивчення якої-небудь сфери мововживання в окрему лінгвістичну дисципліну? Наприклад, дослідження в області таких важливих сфер існування мови, як мова ділового спілкування,

мова художньої літератури, мова наукового ужитку, як і раніше залишаються в традиційних рамках функціональної стилістики і теорії мови для спеціальних цілей, не формуючи самостійні галузі сучасної мовної науки. Чому ж вивчення мови засобів масової інформації послужило основою для виникнення медіалінгвістики?

Відповідь криється в тій величезній ролі, яку грають засоби масової інформації в житті сучасного суспільства в цілому і в розвитку мови зокрема. Починаючи з другої половини XX століття, зростання засобів масової інформації йде в геометричній прогресії: стрімке збільшення об'єму традиційних ЗМІ – друк, радіо, телебачення супроводжується постійним вдосконаленням інформаційних технологій, розвиток всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет сприяє формуванню глобального інформаційного простору.

Соціальна значущість цих процесів настільки велика, що послужила основою для висунення концепції інформаційного суспільства, у рамках якої сучасний етап громадського розвитку розглядається як принципово новий, такий, що характеризується все проникною дією інформаційних і телекомунікаційних технологій в усі рівні громадського життя [2, с. 39].

Отже, медіалінгвістика представляє новий системний підхід до дослідження мови засобів масової інформації. І якщо до недавнього часу проблеми функціонування мови у сфері ЗМІ вивчалися у рамках різних напрямів лінгвістичної науки – синтаксису, стилістики, психолінгвістики, соціолінгвістики, риторики і т.д., то медіалінгвістика уперше пропонує комплексний, інтегрований підхід до аналізу медіамови, який дозволяє не лише зрозуміти її зовнішні особливості, але і розкрити внутрішні механізми її виникнення, поширення, а також її дії на широку аудиторію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голоднов, А. В. Лингвопрагматические особенности персуазивной коммуникации (на примере современной немецкоязычной рекламы): автореф. дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.04 / А. В. Голоднов. СПб.. СПбГУ, 2003. – 23 с.
2. Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития, М., МГУ, 1999, 208 с.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-СХОДОЗНАВЦІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ З МОВИ ГІНДІ

Довбня К.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

Для успішного навчання майбутніх фахівців-сходознавців вищі навчальні заклади мають бути забезпечені навчально-методичними комплексами, співвідносними зі структурою наукового знання та складовими дисциплін галузевого освітнього стандарту спеціальностей і напрямів. Їхній зміст, відібраний у якості навчального знання, має відповідати навчальним професійно-орієнтованим потребам [8].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблем структурування змісту підручників і НМК з іноземної мови засвідчує, що дослідженню окремих питань за цією проблемою приділялася значна увага (Б. Ананьєв, В. Артемов, С. Архангельський, Б. Беляєв, С. Бешенков, І. Бім, Н. Бориско, М. Вятютнев, Н. Гез, В. Дерун, І. Зимня, Д. Зуєв, О. Кузнецова, О. Литвинюк, О. Ляшенко, Ю. Пасов, В. Плахотник, В. Редько, Н. Складенко, І. Товпинець, Б. Фуртак, Л. Хоменко й ін.) [8].

НМК-1 з мови гінді для першого курсу підготовки у ВНЗ майбутніх фахівців-сходознавців покликаний формувати гінді мовну компетентність, яка складається з компонентів (знань, навичок, умінь) і аспектів міжкультурного спілкування [1; 10].

Можна виділити три аспекти міжкультурного спілкування для компоненту знань: 1) знання мовних мінімумів НМК-1: лексичного, граматичного, фонетичного [3]; 2) знання змістових мінімумів НМК-1: компонентів культурно-мовного спілкування Індії та України, проблемно-тематичних комплексів дібраних типів і видів, представлених у текстах, вправах [9]; 3) знання комунікативних мінімумів НМК-1: завдань спілкування та мовленнєвих дій, комунікативної техніки у дібраних сферах, ситуаціях, видах спілкування [10].

Можна виділити два аспекти міжкультурного спілкування для компоненту навичок: 1) рецептивні, репродуктивні та продуктивні навички: лексичні, граматичні, фонетичні; 2) навички адекватного використання вербальних та невербальних засобів спілкування.

Три аспекти міжкультурного спілкування виділяються для компонента вмінь: 1) уміння в простих видах (мовлення, аудіювання, читання, письмо); 2) уміння використовувати знання гіндімовної компетентності та проблемно-тематичних комплексів для розв'язання завдань спілкування у простих видах комунікативної діяльності; 3) уміння застосовувати соціально-психологічні, соціолінгвістичні знання та навички в міжкультурній комунікації.

Вправи для розвитку комунікативної компетентності являють собою лексико-граматичні вправи тренування у спілкуванні, створені на базі матеріалу відповідного циклу [2; 8].

Для вираження іноземною мовою своїх думок студент має оволодіти тими граматичними структурами (ГС), які входять до активного граматичного мінімуму. Пасивний граматичний мінімум потрібний для сприймання і розуміння мовлення [12, с. 27].

Мета навчання граматичного матеріалу мови гінді – це оволодіння граматичними навичками мовлення: репродуктивними (говоріння й письмо) та рецептивними (аудіювання й читання).

Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. У свідомості студента мають поєднуватися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він висловлюється.

Сформованість рецептивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння розуміти думку інших в усній і письмовій формі. Студенти мають вміти сприймати звуковий або графічний образ ГС [5].

Граматичні структури активного граматичного мінімуму вживаються в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні, письмі. Мовлення за своєю природою ситуативне. Отже, студентів варто знайомити з новими ГС у типових ситуаціях мовлення. З цією метою використовуються реальні та уявні ситуації [4; 6].

Кожна структура має функціональний і формальний бік. При ознайомленні студентів із новою ГС передусім звертається увага на її функцію, а форма має засвоюватись у нерозривні єдності з функцією. Новий граматичний матеріал ілюструється прикладами з знайомих контекстів або у спеціально створених навчально-мовленнєвих ситуаціях [11, с. 116].

ЛІТЕРАТУРА

1. Васецька Л.І. Шляхи формування навичок професійної комунікації на заняттях із російської мови як іноземної / Л.І. Васецька // Матеріали XII Міжнарод. наук.-практ. конф. [«Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки»] (Харків, 5–6 червня 2008 р.) – Х. : Еко-Перспектива, 2008. – С. 58.
2. Вишнякова Л.Г. Использование деловых игр в преподавании русского языка как иностранного / Л.Г. Вишнякова. – М. : Изд-во МГУ, 1987. – 108 с.
3. Воскресенская Л.Б. Лингвострановедческая паспортизация лексики / Л.Б. Воскресенская. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 121 с.
4. Вохмина Л.Л. Наглядно-ситуативное обучение устной речи на начальном этапе (русский язык как иностранный) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Л.Л. Вохмина. – М., 1978. – 24 с.
5. Довбня К.В. Практична граматики мови гінді в таблицях : навч. пос. / К.В. Довбня. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 79 с.
6. Довбня К.В. Програма та методичні вказівки до курсу «Методика навчання мови гінді у СНЗ» (для студентів-сходознавців) / К.В. Довбня. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 50 с.
7. Довбня К.В. Структурування змісту навчально-методичного комплексу для майбутніх фахівців-сходознавців: автореф. дис. канд. пед. н. 13.00.04 – К., 2013. – 20 с.
8. Зуев Д.Д. Школьный учебник / Д.Д. Зуев. – М. : Педагогика, 1983. – 240 с.
9. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : Монографія / [За ред. С.У. Гончаренка]. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
10. Попов А.А. Praktisches Deutsch für Hochschüler : Для 1 курса ин-тов и фак-ов ин. яз. / А.А. Попов, М.Л. Попок. – М. : Высш. школа, 1978. – 383 с.
11. Складенко Н.С. Теоретичні засади серії навчально-методичних комплектів «Англійська мова у спілкуванні» для 5-11 класів середньої школи // Проблеми шкільного підручника : зб. наук. пр. – К. : Педагогічна думка, 2003. – Вип. 3. – С. 113–116.
12. Рябоконт А.В. Сучасний підручник як матеріальне втілення гнучкої моделі опосередкованого педагогічного спілкування автора й учня / А.В. Рябоконт // Проблеми шкільного підручника : зб. наук. пр. – К., 2003. – Вип. 3. – С. 27.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Дяченко М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Людина – єдине унікальне створіння, яке є носієм мови. Мова ж, у свою чергу, виконує багато різних функцій, серед яких виокремлюють дві головні: комунікативна функція, завдяки якій ми маємо змогу обмінюватися інформацією, та мислетворча, що відповідає за формування і формулювання думки. Але останнім часом значно зріс інтерес ще до однієї функції – експресивної. Вона полягає у тому, що мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу людини. Поки людина мовчить – залишається загадкою для оточуючих. Проте заговоривши, вона ніби розкриває себе. Учені вважають, що саме мова дає можливість внутрішнє та суб'єктивне трансформувати у зовнішнє та об'єктивне, що стає вже доступним для сприйняття. Недарма Сократ наголошував: «Заговори, щоб я тебе побачив». Крім того, існує ще одна функція мови, подібна до експресивної, – емотивна, яка покликана виражати почуття та емоції, що пронизують всі сфери нашого життя.

У науковій літературі поняття «емоції» визначається як одна з форм відображення, пізнання та оцінки об'єктивної дійсності. Є дуже багато класифікацій емоцій, проте американський психолог К. Ізард виділяє такі базові емоційні стани: задоволення, інтерес, презирство, сум, сором, гнів, здивування, відраза [2, с. 62].

Загальноприйнятим є розмежування емоцій за аксіологічним знаком (позитивні та негативні) і модальністю (радість, інтерес, сум тощо). Існує два способи вираження емоцій: вербальний (за допомогою мовних засобів) та невербальний (міміка, жести, пантоміміка тощо). Під вербалізацією емоцій розуміють їх маніфестацію у мовленні, що супроводжується внутрішнім та зовнішнім переживанням [4, с. 187].

Емотивність можна простежити на всіх мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному. На фонетичному рівні слід зауважити про існування так званих символічних значень звуків, які можуть вносити у слово певний відтінок, адже людина, яка сприймає реальний світ, надає звукам певної оцінки. При цьому звуки можуть викликати певне коло асоціацій [3, с. 23]. Явище звуко-символізму привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів (дослідження І.М. Горєлова, О.П. Журавльова, В.В. Левицького, Л. Блумфільда, Д. Кристала). О.П. Журавльов на підставі численних експериментів довів, що звуки мають певний зміст і певне значення.

На сучасному етапі можна твердити, що фонеминесуть головним чином інформацію сенсорно-емотивного характеру. Наприклад, звукосполучення [sl] передає неприємні асоціації: slime (мерзенний), slug (вайло), sloppy (неохайний) і та ін. Негативні почуття викликає також звукосполучення [kr]: crash (аварія), crack (удар), crunch (криза) та ін.

На морфологічному рівні емоційне навантаження слову надається завдяки певним морфемам, тобто емотивним суфіксам, до яких можна віднести такі,

як -у, -ie, -ling, -let... Якщо емотивно нейтральна лексична одиниця отримує емотивний афікс, то це слово набуває емоційного забарвлення: *isle* (острів) – *islet* (острівець), *drop* (крапля) – *droplet* (краплинка); *dog* (собака) – *doggy* (песик), *sun* (сонце) – *sunny* (сонечко); *man* (людина) – *manling* (людинка), *goose* (гусак) – *gosling* (гусеня); *aunt* (тьотя) – *auntie* (тітонька), *sweet* (милий/а) – *sweetie* (миленький/а).

На синтаксичному рівні для вираження емоцій можуть вживатися окличні, питальні, еліптичні, інвертовані речення, вставні елементи. Чим вищий ступінь емоційного напруження, тим вищий ступінь дезорганізації синтаксичної структури. Перерваність, повтори, незакінченість синтаксичних конструкцій характерні для високої концентрації емоцій.

Для вираження подиву характерні питальні, питально заперечні структури, повтори, перервані та незакінчені речення: "Arthur Badcock? But – he was – he was Heather Badcock's husband. Aren't you perhaps making a little mistake?" (A. Christie).

Окличні речення та дезорганізація структури часто вживається для передачі негативних почуттів.

Найповніше емотивність досліджена на лексичному рівні. Згідно з концепцією Л.Г. Бабенко емоційна лексика включає в себе групи слів, що: називають емоції та почуття людини; описують різні прояви емоцій та почуттів людини (оціночна лексика, слова, що описують особливості поведінки в певному емоційному стані); набувають емотивного забарвлення у контексті [1, с. 23].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке / Бабенко Л. Г. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1989. – 184 с.
2. Изард К. Психология эмоций: Пер. с англ. / Изард К. – Питер, 2000. – 464 с.
3. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання / Калита А.А. – К.: КДЛУ, 2001. – С. 24–37.
4. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / Шаховский В.И. – Воронеж: Изд-во Воронежск. гос. ун-та, 1987. – 192 с.

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ МАЛИХ ФОРМ

Дяченко Н.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз естетично обумовленої специфіки фольклорно-мовного ладу є одним із актуальних аспектів дослідження мови народної творчості. Дослідження мови дитячого ігрового фольклору сприяє повнішому виявленню креативних можливостей дитячого колективу і є багатим матеріалом у розпорядженні лінгвістичної науки. Водночас розкриття художньо-мовної своєрідності усної дитячої поезії є не менш важливим і для фольклористики: воно становить одну з необхідних умов плідного вирішення власне фольклористичних проблем, в першу чергу проблем фольклорної поетики [1, с. 175-194; 4; 6; 7].

У грі, як у особливій формі життя дитини, лічилка відіграє важливу роль корелятора поведінки, вона сприяє засвоєнню дитиною морально-етичних норм спілкування з ровесниками; лічилка є одним з проявів дитячого коду, “ігрового закону”, який був і залишається основою стосунків усередині дитячого колективу [2, С. 43-44].

Проблема походження лічилок неодноразово привертала до себе увагу вчених. Серед маси теорій походження цього феномену найвірогіднішою нам видається та, що вказує на одну із основних функцій лічилки – рахункову. Звідси – лічилка є по суті рахунком, позбавленим своїх предметно-діяльнісних форм, який трансформувався у вербальні кореляти, що й стало умовою виокремлення із ситуативної конкретності. Факт рахункової організації текстів лічилок підтверджується результатами порівняльного аналізу змістовної структури французького дієслова *compter*, українського *лічити* і російського *считать*, а також похідних іменників, відповідно – *comptine f*, *лічилка*, *считалка*. Спільною в усіх визначеннях є інформація про рахункову, впорядкувальну забарвленість лічилки.

З огляду на складову неоднорідність та строкатість текстового матеріалу найоб’єктивнішою класифікацією нам видається класифікація, в основі якої лежить принцип розподілу творів жанру за наявністю/відсутністю фабули. Наведена класифікація дозволила нам виділити лічилковий матеріал у дві групи: *сюжетні* та *безсюжетні лічилки*, які в свою чергу розподіляються за наступними тематичними підгрупами:

А. сюжетні лічилки – 1) лічилки з персонажами-антропонімами; 2) лічилки з персонажами-зоонімами; 3) лічилки з персонажами-артефактами; 4) числівникові лічилки; 5) лічилки-жеребівки.

Б. безсюжетні лічилки – 1) лічилки на розподіл учасників; 2) алітераційні (кумулятивні) лічилки.

Лічилка, як фольклорний ігровий текст малої форми [3; 5, С.148-152] має в своєму арсеналі певні лексико-стилістичні, евфонічні та лексико-евфонічні засоби утворення. Основними зображувальними засобами в сфері досліджуваних мовних одиниць були виявлені такі: повторення (анафора, епанафора, дериваційні повторення), градація (висхідна та нисхідна), полісидентон, співставлення (антитеза, персоніфікація); рифмовані співзвуччя (монорим, омоніми, ономатопи), алітерація та асонанс, симплока.

Здійснений на основі текстів лічилок аналіз основних типів синтаксичних конструкцій показав, що типовими для французьких лічилок є односкладні речення, в основному наказові конструкції, що пояснюється загальною спонукальною характеристикою лічилок. Проте найбільшу групу становлять двоскладні поширені речення, які досить часто можуть містити пряму мову. Звичними для текстів лічилок є складні речення з різними типами підрядності, серед яких найпродуктивнішими виявилися підрядні обставинні часу, місця й умови, рідше – причини та наслідку. Досить обширну групу становлять лічилки – діалоги, тексти яких можуть вміщувати синтаксичні конструкції різних типів, як односкладні, так і повні двоскладні речення.

ЛИТЕРАТУРА

1. Баранцев А.Д. Детские считалки как фольклорный жанр // Вопросы развития жанра в русской литературе и устном народном творчестве. записки Калининского гос. пед. ин-та. – Калинин, 1970. – Т.77. – С. 175-194;
2. Берлянд И.Е. Игра как феномен сознания. – Кемерово: Алеф, 1992. – 96 с.;
3. Брандт З.В. Энтотекст как форма проявления этнокультурной памяти (на рус. и франц. мат - ле): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В. Ломоносова.– М., 2001. – 23 с.
4. Егорова А.А. Звукоизобразительность в традиционной английской детской поэзии (на материале Nursery Rhymes): дис. канд. фил. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2008. – 200 с.
5. Левинтон Г.А. К вопросу о “малых фольклорных жанрах”: их функции, их связь с ритуалом // Этнолингвистика текста: тезисы и предварительные материалы к симпозиуму. М., 1988. – С.148-152;
6. Петрова А.А. Фольклорная рифма как прием: синтактика, семантика, прагматика: дис. канд. фил. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В.Ломоносова. – М., 2006. – 228 с.
7. Evelyn Resmond-Wenz. Rimes et comptines. Une autre voix. Editeur ERES.I.S.B.N. – 2008. – 160 p.

МАНИФЕСТАЦИЯ КОНЦЕПТА ИРАН В ПРОИЗВЕДЕНИИ А. НИКИТИНА «ХОЖДЕНИЕ ЗА ТРИ МОРЯ»

Эбрахими Шахрох

Киевский национальный лингвистический университет

Широкое распространение в русской лингвистике термин концепт приобрел в результате появления работ зарубежных ученых. Первоначально английское concept переводилось как «понятие», concepts – как «смысловые элементы».

По мнению А. Вежбицкой, концепт – это объект из мира «Идеальное», имеющий имя и отражающий определенные культурно-обусловленные представления человека о мире «Действительность» [4, с. 54].

Ю.С. Степанов определяет концепт через взаимоотношение к ряду терминов – понятие, значение и смысл. В его интерпретации «термином концепт называют лишь содержание понятия; таким образом концепт становится синонимом смысла. В то время как термин значение становится синонимичным термином к объему понятия. Иными словами, значение слова – это тот предмет или предметы, к которым это слово правильно, в соответствии с нормами языка применимо, а концепт – это смысл слова». Концепт значительно шире, чем лексическое значение. В сравнении с концептами понятия имеют более простую структуру: в структуре понятий преобладает содержательная составляющая и присутствуют не все компоненты, представленные в структуре концепта [1, с. 47].

Концепты есть факты культуры, и такими их делает весь спектр представлений, понятий, знаний, ассоциаций, которые наполняют содержание концептов, от древнейших до самых современных [2, с. 89]. Как видим, Ю.С. Степанов склоняется к культурологическому подходу в анализе концептуальной составляющей языка.

Концепт обладает достаточно сложной структурой, включающей в себя все, «что принадлежит строению понятия», и то, что «делает его фактом культуры – исходную форму (этимологию), сжатую до основных признаков содержания истории, современные ассоциации и оценки» [3, с. 43].

В нашем исследовании концепт ИРАН рассматривается в русле когнитивной методики. Однако выбор методики не противоречит лингвокультурологическому подходу, ибо концептосфера Иран /Персия издавна входила в культурное поле русского народа. Более того, позволим себе сказать, что знание о персидской цивилизации является своего рода свидетелем культурного уровня носителей других языков.

В данном тезе концепт Иран рассматривается как феномен русской языковой картины мира на материале «хождение за три моря».

Объем анализируемого материала составляет 500 слов. В данном материале указаны названия 23 городов и населённых пунктов современного Ирана. Афанасий Никитин с целью попасть в индийское государство Бахмани, практический проехал Иран с севера до юга. Хотя на севере он провел 8 месяцев своей поездки, а на территории Ирана находился год.

“И прожил я в Чапакуре шесть месяцев, да в Сари жил месяц, в Мазандаранской земле. А оттуда пошел к Амолю и жил тут месяц. А оттуда пошел к Демавенду, а из Демавенда – к Рею. Тут убили шаха Хусейна, из детей Али, внуков Мухаммеда, и пало на убийц проклятие Мухаммеда – семьдесят городов разрушилось. Из Рея пошел я к Кашану и жил тут месяц, а из Кашана – кНаину, а из Наина к Йезду и тут жил месяц. А из Йезда пошел к Сирджану, а из Сирджана к Тарому, домашний скот здесь кормят финиками, по четыре алтына продают батман фиников.

В материале очевидно большое количество повторения названия города Ормуз. Это потому, что это место является основным путем к Индии.

“А из Тарома пошел к Лару, а из Лара – к Бендеру – то пристань Ормузская. И тут море Индийское, по-персидски дарьяГундустанская; до Ормуза-града отсюда четыре мили идти. А Ормуз– на острове, и море наступает на него всякий день по два раза. Тут провел я первую Пасху, а пришел в Ормуз за четыре недели до Пасхи. И потому я города не все назвал, что много еще городов больших. Велик солнечный жар в Ормузе, человека сожжет. В Ормузе был я месяц, а из Ормуза после Пасхи в день Радуницы пошел я в таве с конями за море Индийское.”

С Персией связано немало легенд, но Никитин, говоря о ней, пишет, просто перечисляя города. С помощью труда Никитина можно узнать про географическое положение городов Персии и расстояние между ними, а также о климате. Но Как видим автор описывает только города Рей: “Тут убили шаха Хусейна, из детей Али, внуков Мухаммеда, и пало на убийц проклятие Мухаммеда – семьдесят городов разрушилось.”

Таром: “из Йезда пошел к Сирджану, а из Сирджана к Тарому, домашний скот здесь кормят финиками, по четыре алтына продают батман фиников.”

Ормуз: “Велик солнечный жар в Ормузе, человека сожжет.” Тут же он пишет синонимы названия мест: “к Бендеру— то пристань Ормузская. И тут море Индийское, по-персидски дарья Гундустанская”.

В итоге после чтения его записей можно вообразить карту Ирана.

ЛИТЕРАТУРА

1. Степанов Ю. С. в трехмерном измерении текста: пространство, время и их восприятие. – М.: Наука, 1987. – 47 с.
2. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка: семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М.: Наука, 1985. – 89 с.
3. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. – М.: Академический Проект, 2001. – 43 с.
4. Wierzbicka A. Lexicography and conceptual analysis. – Ann Arbor; Mich.: Karoma; 1985. – 200-215 с.

ЗАСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНОГО КОЛОРИТУ ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ НОВОГРЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Єрмоленко О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

В історії кожного народу, серед великих творців, є поети, чий імена навечно закарбовувалися в пам'яті. Звертаючись до літературного спадку Греції, ми згадуємо видатних грецьких поетів – Д. Соломоса, К. Паламаса, О. Елітиса, Й. Сеферіса. Для українського народу поетом, чия творчість є уособленням невсипущої свідомості, – є Т. Г. Шевченко.

“Заповіт” (“*Διαθήκη*”) Тараса Шевченка – патріотичний гімн українського народу, перекладений багатьма мовами світу, зокрема новогрецькою мовою.

Переклад “Заповіту” (“*Διαθήκη*”) Тараса Шевченка новогрецькою мовою здійснений видатними поетами Греції – Янісом Ріцосом, Ліцою Патеракі; відомою елліністкою України, головою Товариства української діаспори в Греції “Українсько-Грецька Думка”, Галиною Маслюк.

Вдалий переклад поетичного твору вимагає повного або часткового відтворення компонентів зовнішньої матриці – еквілінеарності, рими, характеру римування, віршового розміру і таких компонентів внутрішньої матриці, як зміст окремого рядка, авторські художні засоби – тропи, авторські образи твору, на основі яких будується головна сюжетна колізія і розвиток теми, що реалізується в поетичному творі [1, с. 280].

В процесі перекладу даного твору еквілінеарність зберігає лише Яніс Ріцос, – і в оригіналі, і в перекладі – по 24 рядки, в той час коли оригінал твору в перекладі Ліци Патеракі та Галини Маслюк зазнає незначних трансформацій (коливання в межах зменшення/збільшення тексту оригіналу на 1 рядок). Рима в процесі перекладу твору збережена усіма авторами-перекладачами. Особливість в тому, що в оригіналі вона – змішана (поєднання консонантної рими з вокалічною: *могилі\милій, кручі\ревучий* [2, с. 264]; за наявності випадків чистої вокалічної

рими: *порвіте\окропіте, море\гори* [2, 264] та випадками міжрядкового римування слів: *покину\полину, поховайте\вставайте* [2, с. 264]). В той час коли в трьох наявних перекладах рима домінують – вокалічна:

1. Яніс Ріцос – *γωνία\Ουκρανία, πορεία\Οκρανεία, αφήσω\προχωρήσω, συντρίψτε\ραντίστε* [2, с. 265];

2. Ліца Патеракі – *ποδιά\αγκαλιά, Ουκρανία\μανία, παραμερίσω\μιλήσω, Θεό\προσευχηθώ* [2, с. 266];

3. Галина Маслюк – *πλατιά\γλυκιά, ποτίστε\σφίζτε, Θεό\προσευχηθώ* [2, с. 267]; з окремими прикладами консонантної рими – *γκρεμούς\βρυχηθμούς* [2, с. 267].

Характер римування тексту оригіналу – перехресний, проте в текстах перекладу ми спостерігаємо наявність як перехресної рими, такі послідовної.

Відтворення мелодії оригіналу та його поетичного розміру – одне з найскладніших завдань для перекладача поетичного твору. Оскільки проблема їх збереження зумовлена не тільки особливостями перекладацької компетенції автора перекладу, а й структурними (мофологічними, синтаксичними, лексичними) особливостями мови оригіналу й мови перекладу, їх поетичними традиціями. Янісу Ріцосу вдається передати не тільки ритм, а й милозвучність вірша за всіма правилами перекладу:

*Κι όταν μια μέρα φέρει ο Δνείπερος
Το αίμα του εχθρού απ' την Ουκρανία
Ως κάτω στο γαλάζιο ακρογιάλο
Τότε θα αρχίσω την νέα πορεία* [2, с. 265]...

Відомо, що видатний митець грецької літератури також зробив переклад у більш вільному стилі в рамках грецької школи перекладу, що перебуває під впливом французької: *Σαν πεθάνω, θάψτε με πάνω σ' ένα λόφο, μέσα στην απέραντη στέπα της γλυκιάς μου Ουκρανίας...* [2, с. 127]; обидва варіанти були запропоновані грецькому читачеві. Не менш вдалим з огляду на збереження ритміки і мелодійності є переклади Ліци Патеракі (1) та Галини Маслюк (2): 1) *βουνά και κάμπους κι όλα τους θα τα παραμερίσω, να πάω πέρα στο θεό να του μιλήσω* [2, с. 266]; 2) *Όλα θα τ' αφήσω και θα πετάξω ως τον ίδιο τον θεό να προσευχηθώ...* [2, с. 267].

“Заповіт” (“*Διαθήκη*”) Т. Г. Шевченка багатий на авторські художні засоби на лексичному (епітети: *step широкий, лани широкополі, країна мила, синєє море, сім'я вольна, тихе слово, вража кров*; персоніфікація: *Дніпро – реве ревучий, понесе кров ворожу*; перефраз: *І вражою злою кров'ю волю окропіте; Все покину і полину...*), фонетичному (алітерація: *Дніпро, кручі, реве, ревучий, кров, ворожу, порвіте, окропіте*) та синтаксичному (звернення-заклик (2 особа мн.): *поховайте, вставайте, порвіте, не забудьте*)) рівнях. Для відтворення прагматичного підтексту, тобто наміру автора викликати у читача ті ж самі почуття, що й в оригіналі, перекладачі намагаються дотримуватися усіх компонентів внутрішньої матриці вірша: лексичний рівень – *κάμπο το πλατύν, φαρδιά χωράφια, λατρεμένη (γλυκιά) Ουκρανία; Όλα θα τ' αφήσω κι θα πετάξω; ... με μαύρο αίμα το εχθρικό την λευτεριά ποτίστε*; фонетичний рівень – *το Δνείπερο, γκρεμούς, βρυχηθμούς, εχθρού, όρθιοι, άγριους*; синтаксичний рівень – *σηκωθείτε, σπάστε, ποτίστε, σφίζτε*.

Не дивлячись на різний підхід, в процесі перекладу Я. Ріцос, Л. Патеракі та Г. Маслюк вдало відтворили елементи зовнішньої та внутрішньої матриці тексту оригіналу, підкресливши стилістичний колорит твору Т. Г. Шевченка “Заповіт”, не втративши власної самобутності й оригінальності як автори-перекладачі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 512 с.
2. Шевченко Т. Г. Заповіт / Тарас Григорович Шевченко // Товариство “Українсько-грецька думка”. – Хіос, 2011. – 383 с.

ШЛЯХИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОЛЬКЛОРНОГО ДИСКУРСУ ФРАНЦІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВОКОГНІТИВНІЙ ПАРАДИГМІ

Єсипович К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Фольклор є способом збереження національної ідентичності в умовах уніфікації культури, що викликає увагу наукового та суспільного інтересу до його феномену. Фольклор стає своєрідної візитівкою окремих соціальних груп, відображаючи світогляд, ціннісну систему та естетичні принципи соціуму. Постійні зміни в суспільному житті французького етносу, зумовлені геополітичними, лінгвістичними та культурологічними факторами, стали результатом трансформацій у ментальній сфері, що віднайшло своє відображення в культурі в цілому та зокрема у фольклорі й сприяло його динамічному розвитку, виникненню нових традицій і форм.

Комплексне дослідження лінгвокогнітивних, комунікативних і лінгвокультурологічних аспектів французького фольклорного дискурсу обумовлено необхідністю вивчення національної ідентичності з метою розуміння лінгвокультурної неповторності французького етносу.

Фольклор – це особливий вид мистецтва, яке поєднує в собі елементи словесного, музичного, театрального мистецтва. Він тісно пов'язаний з народним побутом й обрядами, відображає в собі особливості різних періодів історії людства. Саме тому матеріал його дослідження перебуває на перетині інтересів багатьох дисциплін: мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, етнографії, історії. У мовознавстві об'єктом дослідження фольклору є його лінгвістичний аспект, відбиття в ньому історії мови та зв'язків із діалектами, у літературознавстві – спільне та відмінне між фольклором і літературою, етнографія простежує роль фольклору в народному побуті та його зв'язок з обрядами; історія вивчає відбиття в ньому історичних подій.

Поняття *folklore* – фольклор запозичене з англійської “*folk* (народ) та “*lore*” (мудрість), – це частина національної духовної культури, творчою домінантою якої є слово і прийоми його естетичного оформлення, котрим притаманні синкретизм, усне творення і передавання, імпровізаційність, традиційність, колективність, багатоваріантність побутування і анонімність.

Ми зосередили свою увагу на найтипівіших фольклорних жанрах, які складають чотири основні фольклорні роди, а саме *народний епос, народну лірику, народну драму, народний ліро-епос*.

Серед французьких епічних творів розрізняють казкову та документальну розу. До казкової належать культово-анімістичні казки, казки про тварин, чарівні або фантастичні казки, суспільно-побутові казки, анекдоти, притчі, небилиці до документальної прози - легенди, перекази, народні оповідання.

Народна лірика представлена поетичними фольклорними творами, до яких належать обрядові та власне ліричні пісні: любовні *chanson de mal mariée*, пісні-скарги (*complaintes*), танцювальні (*rondes*), сатиричні, пісні ремісників (*chansons de métiers*), календарні, наприклад, різдвяні (*Noël*).

Ліро-епічний жанр французького фольклору представлений творами, які містять ознаки як народного епосу, так і народної лірики. Йдеться про поезію *вагантів, трубадурів та труверів*.

Жанровою різноманітністю вирізняється особливий пласт французької фольклорної традиції – *"еротичний фольклор"*, в якому об'єктом зображення є інтимне життя людини (*contes grivois, récits scatologiques*).

Окремо розвивався *дитячий фольклор*, маючи у своїй структурі твори дорослих для дітей (колискові, небилиці, безкінечні казочки) і твори, що виникли в дитячому середовищі (лічилки, дражнилки, скоромовки) [1].

Отже, розмаїття жанрів у фольклорному дискурсі Франції здійснило значний вплив на формування французької фольклорної картини світу, на розвиток французького менталітету. Яскрава фольклорна палітра є віддзеркаленням неповторної сутності французького соціуму.

Таке розмаїття фольклорних жанрів Франції спрямувало нашу увагу на різноаспектне дослідження мови фольклору, та створило передумови дослідження фольклорного дискурсу як цілісної комунікативно-пізнавальної системи.

Дослідження мови фольклору у мовознавстві мають глибокі коріння. Однак наукові розвідки, спрямовані на вивчення мови фольклору не були самостійними, а лише вважалися допоміжними [2].

Однак в сучасній науці завдяки збагаченню методологічного апарату фольклористики іншими міждисциплінарними методами дослідження, а саме методами соціології, теорії комунікації, когнітивної лінгвістики, дискурс-аналізу, відбувається розширення меж предметного поля, а дослідження об'єкту набуває цілісності.

Фольклорний дискурс як цілісне утворення лише частково знаходився в фокусі уваги сучасних лінгвістів. Складність у дослідженні *фольклорного дискурсу* полягає в тому, що він посідає особливе місце в житті колективу та людства, є складним феноменом, який не вписується в розроблені людством дихотомії, як-от інституціональний/персональний, усний/писемний. Фольклорний дискурс є особливою комунікацією, яка отримала матеріальне втілення в низці текстів, оформлених специфічними мовними засобами. Такі тексти відображають особливу дискурсивну картину світу [3].

Специфіка фольклорного дискурсу полягає у способах його колективного отримання й передачі, а також їх прагматичних функціях. Прагматична сторона фольклору полягає в тому, що він функціонує як набір форм, що дозволяє індивіду та колективу орієнтуватися в своєму культурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин И. Постмодернизм. Словарь терминов [Електронний ресурс]: [Режим доступу] : <http://terme.ru/dictionary/179/word/aktantovaja-shema>.
2. Пропп В.Я. Морфология волшебной сказки / В.Я. Пропп. – М.: Лабиринт, 2006. – 128 с.
3. Путилов Б.Н. Фольклор и народная культура / Б.Н. Путилов. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2003. – 166 с.

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС В СУЧАСНИХ СТУДІЯХ

Жиляєва О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття дискурсу у сучасній лінгвістиці є, мабуть, одним з найбільш розмитих. Чіткого та загальновизнаного визначення “дискурсу”, який охоплює всі випадки його вживання, не існує, і не виключено, що саме це сприяло широкій популярності, придбаній цим терміном за останні десятиліття: різні тлумачення вдало задовольняють різні понятійні потреби, модифікуючи більш традиційні уявлення про мовлення, текст, діалог, стилі і навіть мову. Вийшовши за межі власне наукового мовознавства і потрапивши практично до рук “широкої публіки”, в тому числі і журналістів, термін дискурс став використовуватися по відношенню до найрізноманітніших сфер людської діяльності (дискурс ЗМІ, постмодерністський, політичний дискурс тощо).

Оскільки дискурс містить лінгвістичні та екстралінгвістичні компоненти, виявляється і функціонує в комунікації, а спілкування завжди відбувається в певному соціальному просторі, для дискурсивного аналізу характерно розгляд не дискурсу взагалі, а конкретного дискурсу. Під останнім мається на увазі щось сказане на загальну задану тему в певний проміжок часу. При дослідженні мовних, текстових або дискурсних феноменів предметом уваги стає використання одиниць, що відносяться до того чи іншого мовного рівня (лексика, фразеологія, морфологія, синтаксис). Найбільш помітні зміни в лексиці і фразеології. Кожен новий поворот в історичному розвитку держави призводить до мовної “перебудови”, створює свій лексико-фразеологічний тезаурус, що включає також концептуальні метафори і символи. Текстові одиниці також стають предметом дослідження: при такому підході фахівці вивчають жанрові особливості політичних текстів, їх композицію, засоби зв'язку між частинами, текстові засоби акцентування смислів і т. п. Значна кількість публікацій присвячена вивченню специфіки окремих жанрів і стилів політичної мови. Мовознавці вивчають специфіку парламентських дебатів, особливості мітингової промови, мову засобів масової інформації.

Дискурсу притаманні певні властивості, або складові: адресат, адресант, мета, часові рамки, соціальний контекст. Обов'язковими у виділенні типу дискурсу є валентності “що”, “як” і “про що”, оскільки саме вони служать об'єктом лінгвістичного дослідження [1, с. 14 – 15].

Мова і політика являють собою неподільне ціле: адже політика з'являється там і тоді, де і коли немає природної згоди, але є потреба в досягненні певної мети, наприклад, в узгодженні позиції чи переконанні в правильності прийняття рішення.

Зв'язок між мовою і політикою очевидний: “жоден політичний режим не може існувати без комунікації” [4, с. 17]. Більш того, можна стверджувати, що “специфіка політики, на відміну від низки інших сфер людської діяльності, полягає в її переважно дискурсивному характері: багато політичних дій за своєю природою є мовленнєвими діями” [4, с. 17]. Наведені висловлювання можна знайти в одному з найбільш помітних досліджень політичного дискурсу останніх років, яким є робота О. Й. Шейгал “Семіотика політичного дискурсу” (2000).

Індивідуальний стиль, або *ідіолект* окремих політиків знаходиться в фокусі багатьох досліджень. Г. Г. Почепцов (молодший), описуючи психологічні портрети політиків, зокрема президентів США, наводить ретельний аналіз промов, які були виголошені ними в різних історичних ситуаціях. Такі фактори, як налаштованість на мир / війну, низький / високий рейтинг, готовність / неготовність використання сили впливають на вербальну характеристику публічних виступів політичних діячів.

В дисертаційному дослідженні “Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки XX століття)” О.С. Фоменко наводить численні приклади лексичних одиниць, які пов'язані з перебуванням на посту президента різних політиків. За часів президентства Ф.Д. Рузвельта глосарій політичних термінів поповнився поняттями *New Deal, again and, again and, again, nothing to fear but fear itself* тощо. Після політичного скандалу, пов'язаного з Р. Діксоном, назву якому дав готель Watergate, суфікс *-gate* почав приєднуватися до слів, роблячи їх негативними за конотацією із натяком на можливий скандал: *Irangate, Koreagate* і т. ін.

Дослідження політичного дискурсу лежить на перетині різних дисциплін і пов'язане з аналізом форми, завдань і змісту дискурсу, яке вживається в певних (“політичних”) ситуаціях. Політична (політологічна) лінгвістика як напрям філології займається цілим рядом проблем, досліджуючи політичний дискурс з різних точок зору. У фокусі уваги знаходяться різні способи організації дискурсу, його комунікативно-прагматичний аспект, адресність, суб'єкт, структура, екстралінгвістичні фактори, лексико-граматичні особливості, проблеми типології і категоризації тощо. Перед дослідниками постає ряд питань і проблем, що потребують відповідей та уточнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варшавская, А.И. Субкатегоризация и широкое/узкое понимание дискурса (грамматика дискурса) : Материалы XXXII междунар. филол. конф. Вып. 3 / А.И. Варшавская / Филол. фак. СПбГУ. – СПб., 2003. – 104 с.

2. Почепцов Г.Г. Теория и практика коммуникации (от речей президентов до переговоров с террористами). / Г.Г. Почепцов. – М. : Центр, 1998. – 352 с
3. Фоменко О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття): дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.04 / Олена Степанівна Фоменко. – Київ, 1998. – 195с.
4. Шевченко И.С. Дискурс как мыслекоммуникативное образование / И.С. Шевченко, Е. И. Морозова // Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С. 33–38.
5. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Елена Иосифовна Шейгал. – Волгоград, 2000. – 431 с .

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ВСЕСВІТНЬОГО ПОТОПУ В ЛІНГВОЕКОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Жихарєва О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

За сивої давнини життя людини залежало від природи, обожнення якої набувало форм язичницьких або релігійних вірувань. Звідси і беззастережне підкорення людини природним стихіям, страх перед природними катастрофами та стихійними лихами, що належать до надзвичайних ситуацій. Таким ситуаціям притаманні власні причини, особливості і характер розвитку, а «в основі більшості надзвичайних ситуацій лежить дисбаланс між діяльністю людини і навколишнім середовищем» [2, с. 92–93]. Природні катастрофи, серед яких виділяються: тайфуни, землетруси, повені, цунамі, виверження вулканів, грози, неочікуване похолодання, згубні засухи тощо, – це стихійні чи стихійно-руйнівні процеси, які стають катастрофами, коли вони виникають у населеній місцевості і вражають значну кількість людей і матеріальні цінності [4, с. 9]. Натомість, стихійні лиха, що пов'язані з надзвичайно динамічними процесами у природі, характеризуються практичною непередбачуваністю свого початку та можливістю катастрофічних наслідків [3, с. 117]. У Біблії природні катастрофи – глобальні, регіональні, місцеві чи локальні – сусідують з особистісними. У тексті Старого Заповіту представлені ті природні катастрофи, які через природні процеси призвели до ураження чи загибелі людей, тваринного і рослинного світу, довкілля, несприятливих процесів у середовищі тощо.

Біблійний наратив стосовно першої природної катастрофи у Книзі Буття [6] – потопу – розгортається протягом трьох глав (6-8). За масштабом це глобальна катастрофа, розповідь про яку переростає в іншу історію, де Бог повідомляє чому і за що він винищує усе живе на землі. Простір дії як тло сюжетної лінії оповіді поступово змінюється, що відтворює поступовість нарощування катастрофи, яка є, з одного боку, природною, а з іншого, божественною карою за людське розбещення, насильство, за розповсюдження зла на землі.

У цій нарації В.Ф. Бердін виділяє три рівня інформації. Перший – це потоп як фізичне явище, що виступає образним зображенням еволюційного процесу. Другий і третій рівень інформації пов'язані з образом всесвітнього потопу, що

звернений у сьогодення, до морального боку життя людини, демонструючи те, що може відбутися із людством, якщо воно не буде додержуватися законів Божих. Лише праведне життя є ковчегом спасіння людини. Третій інформаційний рівень цієї нарації звернено вбік початку створення світу, екземпліфікуючи падіння людини й усього живого із раю на прокляту за людину землю [1].

Причина цієї катастрофи полягає у тому, що люди забули про Бога, ведуть розбещений спосіб життя *"the wickedness of man was great in the earth, and ... the thoughts of his heart was only evil continually"* [6, Gen 6: 5]. Після піднесеного настрою картини творіння, тональність нарації змінюється – *"it repented the Lord that he had made man on the earth, and it grieved him at his heart"* [6, Gen 6: 6], відбиваючи залежність між величиною зла в серці людини та глибиною туги в серці Бога.

Бог попереджає про катастрофу чотири рази. Спочатку розповідає про те, що вона трапиться, але ще не дає чіткої вказівки, яким чином – *"I will destroy man whom I have created from the face of the earth; both man, and beast, and the creeping thing, and the fowls of the air; for it repenteth me that I have made them"* [6, Gen 6: 7], *"The end of all flesh is come before me; for the earth is filled with violence through them; and, behold, I will destroy them with the earth"* [6, Gen 6: 13]. Після обрання Господом праведника, а саме Ноя, розкривається характер катастрофи, коли почнеться потоп – *"I, do bring a flood of waters upon the earth, to destroy all flesh, ...; and every thing that is in the earth shall die"* [6, Gen 6: 17], та його тривалість – *"For yet seven days, and I will cause it to rain upon the earth forty days and forty nights; and every living substance that I have made will I destroy from off the face of the earth"* [6, Gen 7: 4].

При цьому через людину, за волею Бога, повинні постраждати не тільки люди, а й навколишній світ, світ живих істот, оскільки, як зазначає О.П. Лопухін, «між долею людини і життям природи, за вченням Писання, існує найтісніший, моральний зв'язок; звідси, падіння і повстання людини відповідним чином відбивається і на усій іншій тварюці. І це не було винищенням людства (оскільки праведний Ной і його сім'я врятувалися і відродили його), а лише викорінюванням зла, що панувало на землі, омиванням у водах всесвітнього потопу» [5].

Таким чином, у цьому контексті потоп – кара Бога, яка необхідна для знищення тієї дисгармонії, що почала панувати на землі після вигнання із раю перших людей. З одного боку, потоп – це смерть, з іншого, – це оновлене життя, оскільки наслідки потопу відбилися на екологічній ситуації на Землі в цілому і на її окремих екосистемах. Змінилися кліматичні умови (виникли пори року); з'явилися нові природні явища – дощ, райдуга; сталося скорочення тривалості життя, як і попереджав Бог перед потопом. Тобто спостерігається відновлення природного балансу і стабільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердин В. Ф. О Всемирном потопе и Ноевом ковчеге // Журнал «Самиздат», 2005. – Режим доступу : http://samlib.ru/b/berdin_w/potop.shtml

2. Иванова Е. В. Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / Иванова Елена Валерьевна. – Челябинск, 2007. – 219 с.
3. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення. – К. : НІСД, 2001. – 312 с.
4. Кукал З. Природные катастрофы. – М. : Знание, 1985. – 240 с.
5. Лопухин А. П. Толковая Библия Ветхого и Нового Завета, 2003. – Режим доступу: http://azbyka.ru/otechnik/?Lopuhin/tolkovaja_biblija_01=6
6. The Holy Bible. King James Version. – N.Y. : Ivy Books, 1991. – 1112 p.

ПОЕТИЧНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Забужанська І.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження поетичного мовлення знаходиться у фокусі багатьох лінгвістичних студій. Сплеском цікавості до вивчення поетичного мовлення була античність (Аристотель, Цицерон). Проте теоретичні здобутки представників філологічних студій, зокрема *морфологічної поетики* (Г.Мюллер), *структурного підходу* (Р. Барт, К. Леви-Строс), *російського формалізму* (Г.О. Винокур, Л.Я. Гінзбург, В.М. Жирмунський, Ю.М. Тинянов) *семіотичної поетики* (Ю.М. Лотман, Р.О. Якобсон), *психологічного напрямку* (О.О. Потебня), а також *когнітивної поетики* (Л.І. Белєхова, О.П. Воробйова, А.В. Стрільчук, Н.В. Шевельова-Гаркуша) свідчать про поліаспектність експлуатації та багатовекторність інтерпретації поетичного мовлення.

У лінгвістиці поетичне мовлення трактується передовсім як “сукупність особливостей мовлення як знаряддя художньої творчості і предмету художнього сприйняття” [2]. Зважаючи на експансіонізм дослідження поетичного мовлення, у науковій літературі існує обмежена кількість трактувань цього терміну. Натомість синонімічними до поетичного мовлення використовують поняття “поетична мова” та “віршоване мовлення”.

Щодо поетичної мови, то Г.О. Винокур наводить кілька трактувань, відомих як “три іпостасі поетичної мови”, де поетична мова – це “стиль мови; мова, наділена особливою поетичною експресією; мова, зведена у ранг мистецтва” [3, с. 24]. Видання “Українська мова: енциклопедія” подає наступні дефініції: “мова віршованої поезії, або віршована мова; мова художньої літератури з її визначальною естетичною функцією; система мовно-виражальних засобів, орієнтованих на досягнення ефекту високого стилю, незвичного для буденного спілкування” [6, с. 500]. Однак, зважаючи на дихотомію мови і мовлення, ми дотримуємося поглядів тих лінгвістів, які вважали мову потенцією, знанням або системою знаків, а мовлення – реалізацією цієї потенції.

Узагальнюючи позиції науковців щодо віршованого мовлення, наведемо наступні дефініції. “Віршоване мовлення – мовлення, яке характеризується рівномірним чергуванням довгих та коротких складів, прискоренням й уповільненням темпу, підвищенням і пониженням тону і т.д.” [1, с. 386]

Жирмунський В.М. наголошує на тому, що “віршоване мовлення – це різновид художнього та поетичного мовлення, яке здатне впливати на емоційний стан слухача”[4, с. 36]. На думку Б. Четтон (B. Chatton), “процес використання мови для вираження думок, почуттів та спостережень” і є віршованим мовленням [7, р. 5]. Попри незначні відмінності в інтерпретації цього поняття, більшість науковців однак згодні у тому, що центральним об’єктом дослідження віршованого мовлення виступає віршований текст. Під “віршованим текстом” у контексті нашого дослідження прийнятним вважаємо визначення терміну, запропоноване Ю. Лотманом. Як стверджує вчений-лінгвіст, “віршований текст – це ритмічна послідовність окремих слів (знаків), об’єднаних автором у результаті художньої імпровізації” [5, с. 116].

Таким чином, проаналізувавши необхідний теоретичний матеріал, на підставі наявної лінгвістичної інформації ми визначаємо поетичне мовлення як реалізацію у часовому континуумі віршованого тексту як продукту поетичної мови.

Сучасний парадигмальний простір лінгвістики є еклектичним. Спрямованість експериментально-фонетичних досліджень на вивчення живого мовлення у взаємозв’язку з ментальними процесами мовця як спробу наблизитися до вирішення споконвічної проблеми зв’язку мови і мислення визначає пріоритетність дослідження поетичного мовлення у лінгвокогнітивному напрямі. У контексті лінгвокогнітивної парадигми поетичне мовлення виходить за межі суто фонетичних досліджень. Правомірність цього твердження може обґрунтувати той факт, що лінгвокогнітологія як продуктивний синтез точних та гуманітарних наук, характеризується міждисциплінарним підходом до вивчення явищ лінгвістичного характеру, інтегруючи теоретико-методологічний потенціал різних галузей наукового знання. При цьому у центрі лінгвістичних експериментів знаходяться віршовані тексти постмодерністської поезії, актуалізація яких є способом наближення до когнітивної системи людини крізь призму поетичного сприйняття і, таким чином, виводить фонетичні дослідження на новий рівень узагальнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М.: УРСС, 2004. – 569 с.
2. Большая советская энциклопедия: В 30 т.[Електронний ресурс]– М.: «Советская энциклопедия», 1969–1978. Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru>
3. Винокур Г.О. О языке художественной литературы / Григорий Осипович Винокур. –М.: Высшая школа, 1991. С. 24–32.
4. Жирмунский В. М. Поэтика русской поэзии / Виктор Максимович Жирмунский. – СПб. : Азбука-классика, 2001. – 496 с.
5. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии / Юрий Михайлович Лотман. – СПб. : «Искусство–СПб», 1996. – 848 с.
6. Українська мова. Енциклопедія / Ред.кол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), М.П.Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім.М.П.Бажана, 2004. –824 с.: іл.
7. Chatton B. Using Poetry Across the Curriculum : Learning to Love Language / Barbara Chatton. – Santa Barbara : Libraries Unlimited, 2010. – 241 p.

ТЕМАТИЧНІ РОЛІ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СЕМАНТИЧНИЙ ВІДМІНОК ЛОКАТИВУ, ВИРАЖЕНИЙ ДІЄСЛОВОМ.

Завгородня Т.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття «семантичні ролі» або «тета-ролі» було введено у генеративну граматику в ХХ-му сторіччі американським лінгвістом Чарльзом Філлмором як спосіб класифікації аргументів предикату. Дане поняття «семантичні ролі», які ще називають тематичні ролі, глибинні відмінки, семантичні відношення – це відносно нове слово у сучасному синтаксисі. Природа семантичних ролей досить спірна, вона оперує поняттями лексики, семантики та синтаксису, тому сказати однозначного до якої сфери їх слід віднести - проблематично. Крім того інвентар семантичних ролей дуже різноманітний, що значно ускладнює його вивчення.

Кожному дієслову відповідає певний набір відмінків (відмінкова рамка), до того ж кожному відмінку відповідає певний учасник ситуації, тобто партиципant. Сукупність рис, які є спільними для однаково кодованих партиципantів, називають семантичною роллю. Відмінкова граматика розглядає глибинні та поверхневі структури речення. Поверхнева структура речення – це речення, яке ми бачимо. Глибинна структура речення виявляється при трансформації поверхневої структури.

Список семантичних ролей – це одна з найбільш загальних та найпростіших прийнятих форм лексичного семантичного зображення. їх ще називають «відмінкові рамки» або тета-решітки. Далі наведений список найбільш поширених семантичних ролей: агенс, пацієнс, бенефактив, експерієнсер, стимул, інструмент, адресат, джерело, ціль. Повний список семантичних ролей скласти неможливо, бо існує велика кількість розбіжностей у поглядах різних авторів, які займалися тематичними ролями. Через велику кількість різноманітних ролей, відсутність чіткої структури семантичних ролей, довільність їх типології, безкінечне їх ділення виникає поняття гіперролей або стрижневих ролей.

Дана доповідь присвячена дослідженню семантичного відмінка локативу в сучасній німецькій мові. Семантичне відношення локативів розглядається у структурно-семантичному та комунікативно-прагматичному аспектах на матеріалі текстів художньої та фахової літератури і публіцистики. Семантичний відмінок локативу досліджується у синтаксичних одиницях – реченнях та словосполученнях, локативних утвореннях з прийменниками місця, локативними іменниками та просторовими локалізаторами, а також у словах, що мають сему локативності.

Локатив – це семантична роль, яка об'єднує в собі наступні тематичні ролі, такі як Джерело та Ціль. Локатив можна віднести до гіперролі. Локативність виражається прислівниками *oben, unten, rechts, links, geradeaus, hier, dort*, прикметниками *recht, link*, прийменниками *in, an, auf, durch, über, unter, zwischen, neben*, при цьому в німецькій мові, наведені вище прийменники місця вживаються з двома різними відмінками Dativ (давальним) або Akkusativ (знахідним)

відповідно до питань, поставлених до цих прийменників: на питання де? (wo?) вживається Dativ, а на питання куди? (wohin?) – Akkusativ дієсловами *liegen, legen, hängen, stehen, stellen, sitzen, kommen gehen* іменниками *die Ebene, der Aufenthalt, die Schule, das Gebäude, die Mitte, die Kante* і т. д. Також важливу роль відіграють локативні деривати (префікси *durch-, überunter-* та інші). їх значення можна вивести із суми значень складових дієслова. Коли префікс наголошений, дієслово має пряме значення, наприклад- *überfahren-überf+fahren= .jemanden über den Fluß fahren; übersetzen=über+setzen*. Якщо префікс ненаголошений, значення змінюється, набуває переносного значення і втрачає свою локативність.

Цікавими є каузативні локативні дієслова – це перехідні дієслова із значенням переміщення та позиціонування: *stecken* ‘увіткнути’ – *einstecken ~ in etw. dafür Vorgesehenes [hinein]stecken* ‘увіткнути всередину чого-небудь’. Значення дієслова може бути охарактеризовано за допомогою учасників ситуації. На синтаксичному рівні учасники виражаються актантами дієслова. Розрізняють обов’язкові і факультативні актанти. Відсутність факультативних актантів не змінює зміст речення та граматичну структуру речення. Обов’язкові аканти утворюють повну локативну каузативну конструкцію, до них належать чотири компоненти: суб’єкт (Sub), об’єкт (Ob), локативно-вихідне місце розташування (Loc1) та локативно-кінцеве місце розташування (Loc2) або три: суб’єкт (Sub), об’єкт (Ob), локативно-кінцеве місце розташування (Loc2). *In den Ranzen (Loc2) packte er(Sub) einige Hemden(Ob)...* (Hesse 1982, s. 196)

Якщо один з обов’язкових актантів локативного каузативного дієслова не реалізовано, то конструкція вважається семантично еліптичною. У німецькій мові позиція суб’єкта завжди реалізована. Вивчення семантики локативних каузативних дієслів виявило наявність дейктичних елементів на позначення просторових відношень. Лінгвісти визначають дейксис як спосіб референції при якому вказівні елементи мови відсилають до реальних об’єктів і ситуацій’ які мають безпосереднє відношення до учасників комунікації, часу або місця знаходження. Просторовий дейксис вказує на місцезнаходження об’єкта стосовно умовної точки, у ролі якої може виступати особа або предмет, наприклад: (7) *Ich holte die Zeitungspakete von draußen herein und packte sie aus.* (Böll 1985, s. 58). Я замінив жмут газет ззовні усередину та розпакував”. Значення дієслова *hereinholen ~ von dort draußen hierher nach drinnen holen* ‘нести ззовні всередину’ припускає наявність двох валентностей: Loc1 та Loc2, причому префікс *ein-* вказує на рух всередину, а префікс *her-* вказує на напрямок руху до кінцевого місця розташування Loc2 стосовно умовного суб’єкту-орієнтиру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Замощина Н.О. Похідні іменники з локативним значенням (на матеріалі німецької, російської, французької і турецької мов): автореф. дисс. канд. філол. Наук. – Донецьк, 2010. – 20 с.
2. Ступак І. Засоби вираження локативних актантів похідних каузативних дієслів у німецькій та українській мовах//Наукові записки. Серія: філологічні науки (мовознавство). Випуск 89 (3). – Кіровоград, 2010 – 424 с.

ПРАГМАТИКА ВПЛИВУ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ З ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Загальська М.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Прагматику впливу в контексті перекладу доцільно розглядати на прикладі політичного дискурсу, оскільки італійський політичний дискурс – це багатокомпонентне явище, головним призначенням якого є комунікативний вплив та переконання реципієнта звернення – масової аудиторії. [1, с. 12]

У процесі перекладу слід зважати на те, що комунікативний вплив розглядається у єдності двох компонентів – вербального та невербального.

Включення у парадигму дослідження невербального компоненту комунікації вимагає прийняття до уваги антропологічного, когнітивного та соціального факторів, що суттєво впливають на оформлення політичного повідомлення.

Розгляд соціальних, ідеологічних та культурних когнітивних процесів породження та сприйняття дискурсу дозволяє виділити марковані мовні одиниці, за допомогою яких стає можливим контроль над формуванням бажаних стереотипів, уявлень, нав'язуванням аудиторії поглядів і маніпуляцією масовою свідомістю.

За Т. ван Дейком [3, с.32] вербальні та невербальні аспекти комунікації безпосередньо пов'язані з контекстуальними параметрами дискурсу, серед яких основними типологічними компонентами є: сфера комунікації, суспільна діяльність, час, місце, умови протікання комунікації, особливості взаємодії учасників комунікації, дискурсивний жанр, соціальні ролі учасників.

Контекст також регулює прагматичний вимір при перекладі, використання мовленнєвих актів, риторичних засобів.

Риторичні питання уточнюють вищезгадані контекстуальні параметри:

“Michiedo: è corretto inserire tutti questi aspetti in una mozione politica?” [4]

“Я запитую: чи правильно ставити всі ці аспекти на розгляд?”

Серед основних прийомів, що використовуються з метою впливу на аудиторію і нав'язування точки зору є протиставлення та повтор.

Ефект протиставлення та контрасту досягається шляхом поєднання лексики різних реєстрів. При перекладі необхідно брати до уваги цей аспект та відтворювати контрастні елементи згідно з оригіналом, оскільки повсякденна лексика, наприклад, в парламентському дискурсі зближує громадян та парламентарів (водночас слова розмовного стилю не свідчать про критичне ставлення до опонентів):

“Anche il governo delle banche mondiali, dovrebbe dire allo stesso Ministro dell'economia e delle finanze che sta dicendo delle porcherie” [4].

“Також керівництво світових банків мусило б сказати тому ж міністру економіки та фінансів, що він несе нісенітницю”.

У процесі перекладу слід зберігати повтори лексичних одиниць, оскільки вони використовуються як засіб впливу на реципієнта повідомлення. Характерною рисою дебатів є бінарний повтор прикметників, що свідчить про емоційне забарвлення мовлення:

“Proposte concrete e idee relative a misure efficacie ed efficienti.” [5]

“Конкретні пропозиції та ідеї, що відносяться до ефективних та продуктивних засобів.”

В. І. Воробйова [2, с.98] відносить метафору до маркованих одиниць впливу. Метафора вживається для підсилення емоційного забарвлення тексту та виступає засобом аргументації, так як метафора впливає на загальний механізм переконання.

Використання метафори обумовлюється контекстуально. Найпродуктивнішим в італійському політичному дискурсі виступає образ дороги, так як саме цей об'єкт вербалізує прагнення до руху, до змін:

“Credo che quest'asiala strada che dovremo scegliere.” [5]

“Я вірю, що це саме той шлях, який ми повинні обрати.”

Для метафоричного перенесення також використовується образ здоров'я:

Salute della patria – здоров'я батьківщини [5], ripresa economica – відновлення економіки.[5]

При перекладі необхідно лінійно встановити еквівалентність іменників, які використовуються в дискурсі з метою впливу на когнітивну систему адресату. За суспільно-політичним поширенням виділяють такі групи маркованих іменників:

а) загальнолюдські терміни – *democrazia*-демократія, *fiducia*-довіра,

б) національно-марковані терміни, серед яких домінує лідерство: *leader*-лідер, *sapo*-голова, *dirigente*-керівник, *osvima: istruzione*-освіта;

При перекладі необхідно звертати увагу на загальну мету висловлювання і зберігати при відтворенні тексту всі лексичні одиниці, які впливають на сприйняття адресатом повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти (теоретико-эмпирическое исследование языка и его использования в социальном контексте // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М.: 1987. – 105с.
2. Воробьева, О. И. Политическая лексика. Ее функции в современной устной и письменной речи : монография / О. И. Воробьева. – Архангельск: Пом. гос. ун-т, 2000. – 120 с.
3. Dijk, van T.A. Elite Discourse and Racism. – Newbury Park (CA): Sage Publications, 1993. – 37p.
4. Governo italiano: <http://www.governo.it>
5. La Stampa : <http://www.lastampa.it>

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ В РОМАНСКИХ ЯЗЫКАХ

Замковая Л.В.

Киевский национальный лингвистический университет

В современных условиях развития языков, широкой интеграции и взаимного обогащения культур вопросы, связанные с сопоставительным исследованием языков, принадлежащих к различным языковым группам, являются особенно актуальными. Фразеология выразительно и ярко отражает специфику своеобразия языка, культуры, уклада, традиции, истории, менталитета людей. Этим объясняется

особое внимание к фразеологии как индикатору общего и специфического у каждого народа. В этой связи актуальным является изучение различий, которыми богат каждый язык.

Так, этическая оценка «лгун, обманщик» в романских языках создается по структурно-семантической модели «врать чем». Специфика моделирования данной оценки состоит в том, что романские языки для интенсификации значения «обман» используют соматизмы, так или иначе связанные с процессом формирования звуков и говорения. В испанском языке фразеологизм «mentir por la barba» (букв. «брать бородой»), видимо, связан с традиционным для испанского менталитета значением бороды как символа храбрости, достоинства, чести. Клясться бородой, обманывать, обладая бородой, означает невероятную, наглую ложь.

Основаниями положительной эстетической оценки служат креативная сенсорная оценка, связанная со зрительным восприятием, и положительная эмоциональная оценка, отражающая психологическое состояние человека, любующегося солнцем. Думается, что в данном случае эстетическая оценка далеко отстоит от практических норм, поскольку, как писала Н. Артюнова, языки различают сублимированную (небесную) красоту и красоту земную, обыденную, которой свойственны различные коннотации, отсылающие не только к привлекательной внешности.

Отрицательная оценка «некрасивый», нарушающая этическую норму, представлена межъязыковыми фразеологическими эквивалентами и вариантами с эталоном-интенсификатором «грех»: *más feo que un pecado* (букв. срашнее греха). Грех как нарушение религиозно-нравственных предписаний разрушает законы добра и гармонии, поэтому он страшен.

Чрезмерно упитанный и чрезмерно худой человек порицаются с эстетической точки зрения в романском менталитете. Так, семантический компонент «толстый» находит свое отражение в зооморфных метафорах – *más gordo que un lechón/ una vaca/ una ballena* (букв. толще свиньи/ коровы/ кита).

Также романские языки в качестве универсалии используют метафорические наименования рыб, мелких или копченых, сушеных: *más flaco que el bacalo* (досл. «более тощий чем треска»). Семантический механизм моделирования отрицательной эстетической оценки аналогично базируется на отрицательных зрительных и психологических ассоциациях.

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ З НЕПРОЗОРОЮ МОТИВАЦІЄЮ

Заскалета В.П., Осітнянко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасне прізвище, як і повне офіційне найменування людини, що складається з імені, імені по батькові та прізвища, – явище нового часу. У минулі віки єдиних, введених державою норм ідентифікації особи не існувало і в адміністративно-юридичній практиці для позначення людини використовували різноманітні мовні засоби. Уживались одночленні наймення, виражені індивідуальним ім'ям,

патронімом або відтопонімічною назвою, двочленні, що найчастіше складались із християнського імені і патроніма або прізвиська, тричленні, виражені християнським іменем, патронімом і прізвиськом, і описові [3].

Багато українських прізвиськ мають прозору мотивацію, а тому, якщо знати словотвір української мови, пояснити їхнє походження нескладно. Однак в українському антропоніміконі є й прізвиська із затемненою мотивацією. Нас зацікавили саме такі прізвиська, а їхнє походження ми спробували пояснити за допомогою тлумачних, етимологічних та діалектних словників.

Як свідчать наші дослідження, українські прізвиська з непрозорою мотивацією поділяються на такі групи:

- ті, що походять від діалектних слів;
- ті, що походять від слів розмовного вжитку;
- ті, що мотивуються застарілими словами;
- ті, що мають подвійну мотивацію (їх можна мотивувати і застарілими словами, і розмовними).

Предметом нашого аналізу стали українські прізвиська, утворені лексико-семантичним способом: загальна назва стала власною.

Прізвиська, що походять від **діалектних назв**, можна поділити на такі групи:

1) назви на позначення людини, її характеристики (**Байдюк** – діал. Те саме, що байда (безтурботна, гуляща людина, гульвіса). **Дівчур** – діал. Дівчинка. **Драб** – діал. Обідранець, босяк. **Капцан** – діал. Бідняк, злидар; **Мудрик** – діал. Мудра людина, мудрець);

2) назви грошей (**Галаган** – діал. Старовинна мідна монета);

3) назви житла (**Гавра** – діал. Лігво звіра, барліг);

4) назви страв чи етапів приготування страви (**Хамула** – діал. Поганий суп. **Запара** – діал. Рідке тісто, виготовлене запарюванням борошна гарячим молоком чи водою і потім заправлене дріжджами, що використовуються для замісу дріжджового тіста);

5) назви емоцій, станів, почуттів (**Жура** – діал. Журба);

6) назви предметів одягу та взуття (**Ходак** – діал. Постоло. **Чуга** – діал. Вид верхнього одягу з довгим коміром у галицьких лемків, пошитого з суцільних шматків доморобної тканини. **Шлапак** – діал. Шкарбан);

7) назви предметів побуту (**Вішало** – діал. Вішалка. **Кибель** – діал. Цебер, відро. **Мазило** – діал. Квач);

8) назви професій (**Боднар** – діал. Бондар. **Грабар** – діал. Гробокопач. **Гайдай** – діал. Те саме, що гайдар (вівчар). **Ковач** – діал. Коваль);

9) назви рослин (**Бевз** – діал. Бузок. **Шувар** – діал. Аїр);

10) назви тварин (**Галаган** – діал. Головатий півень з голою шиєю. **Гиндик** – діал. Індик. **Козут** – діал. Півень. **Пуга** – діал. Пугач. **Пуцик** – діал. Сич. **Себель** – діал. Верховодка);

11) назви явищ природи (**Мокляк** – діал. Моква. **Шквиря** – діал. Снігова буря, хуртовина).

Прізвиська, що походять від **слів розмовного вжитку**, можна класифікувати так:

1) назви одягу і взуття чи їхніх частин (**Пола** – розм. Повішене полотнище, яке розсувається, відкидається в сторону);

2) назви родів занять (**Коновал** – розм. Поганий лікар, неук у медицині. **Кучер** – розм. Те саме, що візник);

3) назви речовин (**Мазило** – розм. Те саме, що мастило);

4) назви тварин (**Рябець** – розм. Великий хижий птах родини яструбіних з довгими крилами і загнутим дзьобом; коршак);

5) назви на позначення людини, її характеристики (**Бевз** – розм. Бовдур, йолоп, вайло. **Моцар** – розм. Силач. **Німак** – розм. Німець. Папуша – розм. Млява, неповоротка людина; тюхтій. **Туз** – розм. Поважна, впливова особа в якомусь колі людей, у якій-небудь сфері діяльності. **Шлапак** – розм. Тюхтій, роззява);

6) інші назви (**Ступак** – розм. Загнутий верхній край лопати чи заступа, у який упираються ногою під час копання. **Цілик** – розм. Цілина).

Прізвища, які мотивуються **застарілими** словами, здебільшого історизмами, позначають переважно соціальний стан, рід заняття людини (**Бурлака** – заст. Чоловік без постійної роботи та місця проживання. **Гармаш** – заст. Майстер, який виготовляв і обслуговував гармати. **Гуменний** – заст. прикажчик, що організовував роботу на току поміщика. **Дейнега** – заст. Селянин, озброєний дрючком, палицею. **Кесар** – заст. Володар, монарх. **Коновал** – заст. Той, хто не маючи ветеринарної освіти, займався каструванням і лікуванням тварин. **Москаль** – заст. Вояк, солдат. **Тютюнник** – заст. Торговець тютюном).

Частина аналізованих прізвищ має подвійну мотивацію, наприклад: **Мамога** – перен., заст. розм. Жадібність, ненаситність, обжерливість. **Цілик** – заст. розм. Цілина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [ред. кол.: О. С. Мельничук та ін.]. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1. 631 с.; 1985. – Т. 2. – 571 с.; 1989. – Т. 3. – Т. 552 с.; 2004. – Т. 4. – 654 с.; 2006. – Т. 5. – 704 с.
3. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Л.Т. Масенко. – К. : Знання, 1990. – 48 с.

МАНІПУЛЯЦІЯ У КОНФЛІКТІ

Золотаренко Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Розгляд окресленого питання вважаємо за доцільне почати із суті маніпулятивного спілкування. Слід зазначити, що деякі дослідники вказують, що будь-яке спілкування – це маніпуляція, адже все що ми говоримо повинно викликати певну реакцію [179]. Коли одне поняття підміняється іншим, тоді і відбувається маніпуляція в спілкуванні.

Звернемося до суті поняття "маніпуляція". В Оксфордському словнику англійської мови маніпуляція (manipulation) у найбільш загальному значенні визначена як поводження з об'єктами зі спеціальним наміром, особливою метою, як ручне управління, як рухи, виконувані руками, ручні дії [221].

У переносному значенні Оксфордський словник визначає маніпуляцію як акт впливу на людей або управління ними або речами зі спритністю, особливо зі зневажливим підтекстом, як приховане управління або обробка [Там само].

Розглядаючи суть означеного феномена, В. Р. Шмідт зазначає, що на рівні повсякденного життя склалося однозначне розуміння маніпуляції як використання почуттів і слабких сторін іншої людини для отримання вигоди [181]. Є. Л. Доценко розглядає маніпуляцію як вид психологічної дії, майстерне виконання якої веде до прихованого виникнення в іншої людини намірів, які не співпадають з її наявними бажаннями [42]. Психолог Д. Устинов додає, що маніпуляція – це прихована психологічна дія на партнера зі спілкування з метою добитися від нього вигідної поведінки [160]. Він наголошує, що ключове слово тут – "прихована", оскільки при маніпуляціях зовнішнє значення слів, поведінки або дій щодо іншої людини не співпадає зі значенням внутрішнім. Зовнішнє значення слів, як правило, є безневинним, що не містить утиску потреб іншої людини, але внутрішнє значення несе зміст, що підводить цю людину до того, що хоче від неї автор маніпуляції. Аналізуючи суть маніпулятивного впливу деякі дослідники [160] наголошують, що адресант може включати використання будь-яких стимулів (звуків, слів, жестів, міміки, поз), які наперед зумовлюють реакцію на них, і котрі використовуються саме для того, щоб викликати таку реакцію. Тобто, мовець будує маніпуляцію на припущенні про ті реакції, що викличе той або інший стимул. Тобто, маніпуляція – це завжди знання про реакцію, а це значить, що реакція вже існує незалежно від того, чи знає, а точніше, чи усвідомлює її адресат. Саме тому, якщо дружину / чоловіка дратує, коли на нього підвищують голос, – то на нього саме підвищуватимуть голос, і саме тому, що він цього не може терпіти.

Маніпулятивні методи являють собою комплекс прийомів і засобів впливу, що змушують адресата висловлюватися і діяти всупереч своїм інтересам. Одним з типових методів маніпулятивного впливу є *провокування у співрозмовника прояву захисних реакцій*. Основна суть цього методу полягає в тому, щоб змусити співрозмовника перейти до оборонної тактики, тобто до виправдовування своїх дій і вчинків.

Наступним є *провокування розгубленості і дезорієнтації*. Основний задум цього методу полягає в тому, щоб вивести адресата з рівноваги, порушити його плани, змусити розгубитися і втратити орієнтацію і, як наслідок, спонукати до дискурсивних дій, які можуть завдати шкоди його інтересам. У цьому разі адресант, як правило, використовує провокаційні запитання, відверті образи або висловлення, що принижують гідність адресата.

Ще одним методом є *гра на почутті безвихідності*. Суть цього методу полягає в тому, щоб створити в адресата враження, що в складній ситуації є тільки один вихід. Якщо мовець вдадо застосував цей метод, то він спрямовує слухача у пастку песимістичного бачення розвитку ситуації. Відбувається звуження поля сприймання адресата, втрачається спроможність бачити ситуацію в перспективній площині. Як наслідок, останній починає сам себе вмовляти, що пропонуваній вихід із цієї загрозливої, майже катастрофічної ситуації є останнім і єдиним.

Під час спілкування маніпулятор також прагне, аби слухач *втратив бачення власних пріоритетів*. Зміст цього методу полягає в тому, що адресант під час бесіди, використовуючи різноманітні засоби (реклама своїх спроможностей, сили, можливостей, манер) заволодіває інтересом співрозмовника, різко підвищує в його очах свій авторитет і з цієї позиції поступово починає нав'язувати своє бачення ситуації, а також намагається нав'язати перевернутий сприйняття пріоритетів слухача. Люди, які часто використовують у повсякденній діяльності ці методи, самі в остаточному підсумку страждають від своїх маніпуляцій. У них, як правило, виробляється облудність, втрата інтересу до життя, примітивність почуттів, цинізм, завищена недовіра до себе і тих, хто їх оточує.

Ми розглянули лише окремі прояви методів маніпулятивного впливу, однак повсякденне спілкування – це, у більшості випадків, спілкування сімейне. Воно передбачає залучення до міжособистісної комунікації інших дорослих членів сім'ї, дітей, іноді інших родичів чи друзів. А тому потребує подальшого вивчення стратегії і тактики поведінки мовної особистості як суб'єкта маніпулятивного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции : феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М. : ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. – 344 с.
2. Устинов Д. Манипуляции в общении [Электронный ресурс] / Дмитрий Устинов // Разумный Мир. – 2001. – №6. – Режим доступа : http://www.ustinow.ru/publication/manipulation_talks/index.html.
3. Шейнов В. П. Скрытое управление человеком (Психология манипулирования) / В. П. Шейнов. – Мн. : Харвест, 2001. – 848 с.
4. Шмидт В. Р. И это все о них. Многоликие манипуляции : как внести ясность в теорию и практику / В. Р. Шмидт // Вестник практической психологии образования. – 2006. – № 2 (7). – С. 18-24.
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English [Електронний ресурс] / [Ed. by A.S.Hornby]. – Oxford Univ. Press, Moscow : Russian Language Publishers, 1982. – 509 p. – Режим доступа : <http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/dictionary/a-s-hornby>.

ПРОЦЕС ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ СЕМАНТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ПРЕСИ І ПУБЛІЦИСТИКИ

Зубрицька Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Досліджуючи сутність мови, вчені пояснюють природу цього явища таким чином: мова – це живий організм, або система правил, або дзеркало пізнання [1, с. 5]. В рамках такого підходу до вивчення мови особливий інтерес становлять концептуальні системи національної мови, які являють собою складні та багатоаспектні одиниці ментальності.

Будь який концепт національної культури – це образ, який відображає фрагмент національної картини світу, узагальнений у слові. Сукупність концептів культури, із свого боку, утворює концептосферу певної мови, яка виступає основою ментальності будь-якого суспільства.

В епоху глобалізації ринку спостерігається формування комунікативних узусів та набору концептів, який заповнює ці узуси і являється ядром нової матеріально-виробничої практики – бренда. Оскільки бренд – це ментальний досвід людини, який в умовах процесу перекладу слід відтворити та адаптувати до іншомовного комунікативного узусу, доцільним є аналіз механізму та особливостей взаємодії двох ментальностей в ситуації трансляції бренда. Зазначена ситуація обумовлює формування специфічних для кожної ментальності концептуальних основ. Узуальна сфера рекламного тексту дозволяє виявити конститутивні з точки зору національної ідентичності одиниці, а також характеризує функціонування цих одиниць на рівні мови та знака, розширюючи тим самим можливості свого лінгвістичного аналізу.

За класифікацією В.І. Карасика концепт «бренд» (КБ) може бути віднесений до особливого типу ментальних утворень – соціокультурним регулятивним концептам, основною конститутивною ознакою якого являється ціннісна пріоритетність для представників певної лінгвокультури [3, с. 75]. Феномен бренда виражає ідею прогресу в повсякденному існуванні людей. Відносячись до групи концептів-регулятивів, КБ представляє оцінюючий кодекс лінгвокультури. Ідея «бренда» присутня в різних сферах життя людини (одяг, автомобілі, спосіб мислення).

Лінгвістичне вираження бренда, його номінація – це втілена асоціація, основне значення, яке пов'язане з даним образом. Поряд з цим існує і вторинне значення, пов'язане із загальноприйнятим значенням. Навіть вторинне значення лінгвістичної номінації бренда формує уявлення про відповідний образ.

Мовні висловлювання будуються на основі взаємодії одиниць різного рівня і в процесі перекладу наперед, не визначається, засобами якого рівня відтворюватиметься в перекладі дана змістовна одиниця оригіналу. Тому можливі випадки міжрівневих перекладацьких відповідностей. Концепт «бренд» є міжрівневою одиницею перекладу. Отже, можна припустити наявність варіативності мовних та мовленнєвих засобів його відтворення. Оскільки концепт «бренд» реалізується у тексті-оригіналі за допомогою різних мовних та мовленнєвих репрезентантів, обсяг останніх у перекладі може варіювати та не співпадати з засобами вираження у оригіналі. Тому в процесі перекладу рекламного тексту перш за все важливим є відтворення рекламного змісту всіма можливими мовними засобами, навіть якщо частково втрачається структурне оформлення тексту-оригіналу.

Отже, завданням перекладача в процесі перекладу рекламного тексту є адекватне відтворення концептосфери «бренд». Проте уявлення перекладача про зміст КБ може не співпадати з уявленням про нього автора оригіналу. Будь-який переклад рекламного тексту – це, як правило, інтерпретація інформації, обумовлена відмінностями узусу мови оригіналу та мови перекладу. Перекладач вдається до різних засобів відтворення, аби максимально передати семантику КБ, наприклад:

Ihre Karriere bei Shell

(<http://www.shell.de/aboutshell/career-stpkg.html>)

Робота та кар'єра у «Шелл».

(<http://www.shell.ua/aboutshell/careers.html>)

Наведені приклади демонструють застосування граматичних трансформацій (граматична заміна), семантико-синтаксичних (додавання слів), лексичних (транслітерація), лексико-семантичних (змістовий розвиток).

При здійсненні перекладу рекламних текстів виникає низка труднощів: концептуальні, прагматичні, мовні. Ефективним є механізм перекладу, який регулює вибір мовних одиниць не шляхом механічного підбору відповідників, а за допомогою включення ціннісних, ситуативних установок в поле мовної свідомості та врахування їх у практиці перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка. Культурные концепты / Н. Д. Арутюнова – М. : Наука, 1991. – 204 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик – Волгоград : 2002. – 476 с.
3. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : Сб. науч. тр. / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 75 – 80.
4. Маслова В. А. Введение в лингвокультурологию / В. А. Маслова – М. : 1997. – 236 с.
5. Попова З. Д., Стернин И. А. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, И. А. Стернин – Воронеж : ВГУ, 2000. – 30 с.
6. <http://www.shell.de/aboutshell/career-stpkg.html>
7. <http://www.shell.ua/aboutshell/careers.html>

ЕНАНТІОСЕМІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Іваненко А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексична система будь-якої мови є найбільш змінюваною. Отже, саме лексичні одиниці збагачують різним змістом мовлення кожної людини і пов'язані парадигматичними відношеннями [3, с. 211]. Звернемо більш детальну увагу явищу розщеплення значень в одному слові на протилежні. Ще у 1883 р. вийшла праця В. І. Шерцеля «Про слова з протилежними значеннями (або про так звану енантіосемію)», де це явище й дістало назву енантіосемія, тобто внутрішня антонімія.

Отже, це явище вивчається вже багато десятиліть, але при цьому до сьогодні вивликає багато суперечностей. Якщо звернутись до словника лінгвістичних термінів, то знайдемо таке: енантіосемія – (от *греч.* enantios – протилежний + sema – знак) – Розвиток у слові антонімічних значень, поляризація значень [8]. На думку Мойсеєнка А.К., енантіосемія – це особливий, непродуктивний різновид антонімії, який являє собою протилежність значень одного і того самого слова і знаходить зовнішнє вираження у синтаксичних і лексичних засобах [5, с. 79].

Вище зазначене поняття вивчається у синхронії та діяхронії. На даний момент зупинимось на першому. Загалом енантіосемію можна розділити на номінативну і емоційно-валоративну [4, с. 11]. Для більш повного розуміння розглянемо в іспанській мові, наприклад, слово *verde*, серед його значень знаходимо: перше – зелений (у значенні недосвідченої людини), а сьоме в лексико-семантичній структурі – вульгарний, розв’язний. До цього ж виду можна навести також: слово *voluntad* – воля, свобода, а в розмовному стилі вживається у значенні “прив’язанність”, “симпатія”. Що ж до емоційно-валоративної функції вживання, найбільшу здатність до розвитку мовленнєвої енантіосемії мають слова, що виражають ставлення мовця до предмета розмови, суб’єктивну оцінку повідомлюваного. При цьому необхідною умовою розвитку мовленнєвої енантіосемії є наявність суперечності між прямим значенням слова і значенням інтонації, з якою це слово вимовляється. Іншими словами, енантіосемія слова виникає тоді, коли його позитивний лексичний зміст стикається з негативним інтонаційним змістом і навпаки [6]. Наприклад, ми говоримо дівчині “*Eges guara*”, і в залежності від інтонації, вона може по-різному сприйняти інформацію. Якщо сказати це речення з нейтральним тембром та спадною інтонацією, то підкреслимо позитивні риси людини. А якщо ж вимовити з висхідно-спадним тоном разом із сповільненням темпу вимови та заміною тембру, з інтонацією зневаги, то тим самим ми дамо людині зрозуміти абсолютно протилежне від форми значення.

Можна зробити висновок, що як і все навкруги, так і мова розвивається за допомогою протиріч, що зрештою і являє собою поняття енантіосемії. А також, що людина може використовувати одні й ті самі мовні одиниці, але їх значення буде різнитися протилежно у розумінні іншої особи в залежності від комунікативної цілі та мовленнєвої ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессонова Л.Е. Энантисемия как особый тип в системе лексических противопоставлений // Проблема лексической и категориальной семантики. Вып. 2 / Симферопольский гос. ун-т. Симферополь, 1982. – с. 27-31.
2. Горелов И.Н. Энантисемия как столкновение противоречивых тенденций языкового развития // Вопросы языкознания. – №4. – 1986. – с. 86-94
3. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник. – Вид.2-ге. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 368 с.
4. Махмутова Л.Ю. Основные типы энантисемии в современном русском языке: автореф. канд. фил. наук: 10.02.01 / Л.Ю. Махмутова. – Казань, 2009. – 23 с.
5. Мойсеєнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фонетика: Підручник. – К.: Знання, 2010. – 270 с.
6. Плющ Н.Н. Слово у мові та мовленні (явище мовленнєвої енантіосемії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine34-12.pdf> (12.03.14)
7. Садиков А.В. Испанско-русский словарь современного употребления. – 7-е изд., стереотип. – М.: Рус.яз. – Медиа, 2005. – 750 с.

8. Словарь-справочник лингвистических терминов. Изд. 2-е. – М.: Просвещение. // Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. – 1976. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enc-dic.com/linguistics/Jenantiosemita-932.html> (12.03.14)

МОТИВОВАНІСТЬ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ “СВЯТА” В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Іваненко К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки інтерес вчених до проблеми взаємозв'язку мови і культури є невичерпним, а також не дивлячись на різноманіття підходів розгляду цього питання лінгвісти продовжують розглядати мову і культуру у взаємодії. Цей факт дає змогу вважати дослідження культурно-маркованої лексики актуальним. Джерелом культурної інформації виступають народні традиції, звичаї та свята певного етносу.

Метою нашої наукової розвідки є дослідження мотивованості культурно-маркованої лексики, що представлена у тематичній групі “Свята” в українській мові. Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- обґрунтування тези про приналежність лексики тематичної групи “Свята” до культурно-маркованої;
- визначення мотиваційних ознак, покладених в основу найменування свят в українській мові.

Під тематичною групою услід за Г. Єрмоленко розуміємо: “лексичне угруповання слів, об'єднаних за денотативною ознакою. Саме денотативна складова, а також приналежність всіх її одиниць до однієї частини мови і відрізняє тематичну групу від інших лексичних угруповань. І на відміну від лексико-семантичної групи, де одиниці розподілені більше за змістом, у тематичній зв'язки між її членами визначаються, перш за все, зв'язками між предметами та явищами навколишнього середовища, що їх безпосередньо позначають” [1, 50].

Мотиваційну основу слова можна визначити шляхом з'ясування його внутрішньої форми, тобто первісного значення, в основу якого покладено певну ознаку предмета чи явища.

Погоджуючись із загальноприйнятим твердженням про те, що в основу мотивованості покладене співвідношення змісту та значення, розглянемо це на практиці.

Наприклад, свято, яке почали святкувати в Україні нещодавно, а саме з 22 листопада 2005 року: “**День Свободи**” – або його інша назва “**Річниця помаранчевої революції**” – відзначається як “*таке, що покликане встановлювати ідеали демократії та виховувати почуття національної гідності*” [2]. Спробуємо проаналізувати лексему “**День Свободи**” з позиції її приналежності до культурно-маркованої лексики. Отже, дана лексема безсумнівно є культурно-маркованою, оскільки *День Свободи* – це реалія українського народу, характерна лише

для України, оскільки використовується для позначення політичних процесів, що мали місце в Україні на початку 21 століття. Також не викликає сумніву її приналежність до вищезазначеної тематичної групи, так як святкування цієї події відображене у офіційних документах [4].

Стосовно ж мотиваційної ознаки, що покладена в основу лексеми, що розглядаємо, варто зазначити, що у назві свята *“День Свободи”* сема ‘свобода’ використана у своєму першому значенні, а саме: “відсутність політичного й економічного гноблення, утиску та обмежень” [5].

З цього можна зробити висновок про мотивованість даної лексеми, оскільки обидва її компоненти вжиті у первісному значенні – тобто план змісту збігається з планом вираження.

Розглянемо іншу назву цього свята: *“Річниця помаранчевої революції”*. Словосполучення *“помаранчева революція”* теж заслуговує нашої уваги.

У словнику “Знаки української етнокультури” маємо наступне визначення: *“помаранчева революція – символ народного опору та вільного волевиявлення, що відбулося 2004 р.”* [3, 351]. Отже, ми бачимо, що в даному випадку неможливо з’ясувати мотиваційну ознаку не враховуючи фонових, а саме, того, що символіка політичної сили, яка отримала перемогу у 2004 році була помаранчевого кольору. Завдяки екстралінгвістичним факторам ми розуміємо, що лексема *“помаранчева революція”* мотивована кольором.

Проаналізувавши культурно-марковані номінативні одиниці тематичної групи “Свята” в українській мові, дійшли таких висновків:

- одиниці, що належать до вищезазначеної групи лексики є культурно-маркованими, оскільки відображають поняття, характерні та важливі для українського народу зокрема;
- мотивованість даної тематичної групи визначити можливо не у всіх випадках через не завжди прозору внутрішню форму, тому необхідно враховувати екстралінгвістичні фактори;
- більшість назв національних українських свят мотивовані, через наявність у лексемах компонентів з прозорою внутрішньою формою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермоленко Г. М. Лингвокультуреми тематической группы “одежда” (сопоставительный анализ на материале английского и русского языков) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Ермоленко Галина Михайловна. – Пятигорск, 2008. – 139 с.
2. Електронний ресурс – режим електронного доступу: <http://www.vprazdnik.ru/>
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник : [Текст] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 705 с.
4. Термінологічний словник : Політологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://deputat.pp.net.ua/politologija/slovnyk.htm>
5. Тлумачний словник української мови : E-slovník [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eslovnkyk.com/>

ЖАНР ТА ІДІОСТИЛЬ: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ. М. КУТЗЕЕ)

Ізотова Н.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Необхідність пошуку нових підходів до вивчення трансформованих, модифікованих жанрових форм, визначення та пояснення факторів, що впливають на зміну сталих жанрових утворень виводить на перший план питання щодо індивідуально-авторського втілення певних жанрових канонів, тобто впливу індивідуально-авторського стилю на розвиток і функціонування конкретного жанру.

Жанр роману, що слугує матеріалом цієї розвідки, визнається універсальним жанром, який, порівняно з іншими жанровими формами, не має усталеного канону [2, с. 1], а отже, дозволяє широкий спектр пошуків у художньому осмисленні життєвих явищ, людських характерів, історичних і соціальних реалій тощо. У дослідженнях, присвячених опису жанрової природи роману, фокус уваги наразі зміщено від аналізу сталих жанрових параметрів, до вивчення його трансформацій, змін, модифікацій, що є безперечним законом жанрового розвитку [6, с. 4].

Поняття “жанр” не є монолітним, а базується на дихотомії “стале – змінне” або “постійне – тимчасове” [4, с. 32]. Жанр є сталий у тому сенсі, що означає сукупність і взаємозв’язок основних, визначених і стійких жанрових ознак, які характерні для певних груп творів протягом тривалого часу [6, с. 36; 4, с. 32]. Змінність жанру відбита у його безперервному історичному розвитку і національній своєрідності [4, с. 33]. З іншого боку, жанр є неповторно індивідуальним, адже творчість окремих письменників відрізняється особливим зламом жанрових ознак [там само] і часто слугує імпульсом для модифікації й трансформації канонічних жанрових форм. У цьому контексті жанрова специфіка літературного твору створюється не стільки екстенсивно, тобто за рахунок накопичення закріплених за певним жанром ознак та характеристик, скільки шляхом використання специфічних індивідуально-авторських жанротвірних тактик, їх відбору, поєднання та вживання. І в такому разі, жанр постає як індивідуально-авторський зразок, або “ідіожанр”. А цілісність художнього твору, відповідно, досягається вже не лише жанровою специфікою, а й індивідуальним авторським стилем [пор.: 6, с. 67].

“Ідіостиль” тлумачиться як система змістових та формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, що робить унікальним втілений у цих роботах авторський спосіб мовного вираження [3, с. 81]. Ідіостиль не є генетично зумовленою категорією, а формується під впливом багатьох факторів, як лінгвальних і літературних (функціональний стиль і жанр твору, літературний напрям тощо), так і екстралінгвального (індивідуально-авторський тип мислення, темперамент, етичні принципи, соціокультурні та історичні фактори тощо) характеру [див.: 5].

Важливою ідіожанровою рисою творчості південноафриканського письменника Дж. М. Кутзее є залучення сповідального ракурсу для відтворення подієвого змісту роману, тобто зображення відвертої розповіді головного героя, його скрупульозний самоаналіз, який спрямований на пізнання людиною самої себе, свого внутрішнього світу, аналіз особистих думок та переживань, роздумів про себе, усвідомлення того, як сприймають і оцінюють її інші люди.

Наприклад, роман Дж. М. Кутзее "Age of Iron" ("Залізне століття") написаний у формі листа-сповіді головної героїні, місіс Керпен, літньої південноафриканської жінки, яка вмирає від невиліковної форми раку: *"I tell you this story **not so that you fell for me** but so that you will learn how things are. It would be easier for you, I know, if the story came from someone else, if it were a stranger's voice sounding in your ear. But the fact is, **there is no one else. I am the only one writing: I, I.**"* [7, с. 23]. Драматизм такого стану Місіс Керпен полягає в тому, що її сповідь звернена до самої себе: *"To whom this writing then? The answer: to you but not to you; **to me; to you in me?**"* [там само: 5].

Жанр та ідіостиль знаходяться між собою у стані постійного взаємовпливу і взаємодії, що, з одного боку, виявляється в орієнтації на жанрову домінанту (тобто визначальну жанрову характеристику твору, його жанрову концепцію, "пам'ять жанру" за М. М. Бахтіним [1, с. 122]) при виборі стилістичної стратегії, а з іншого, у певній модифікації жанрової форми під впливом індивідуальних особливостей стиля автора. Отже, жанр слугує вагомим чинником формування авторського ідіостилу, а індивідуально-авторський стиль, своєю чергою, реалізує потенціал конкретного жанру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Сост. С. Г. Бочаров. – М.: Искусство, 1979. – 432 с.
2. Бернадська Н. І. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 "Теорія літератури" / Н. І. Бернадська. – К., 2005. – 36 с.
3. Григорьев В. П. Грамматика идиостиля: В. Хлебников / В. П. Григорьев. – М.: Наука, 1983. – 223 с.
4. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства / Н. Х. Копистянська. – Львів : ПАІС, 2005. – 368 с.
5. Шаркунова О. В. Идиостиль художественного текста как индивидуальное сочетание экстра- и интралингвистических параметров, основанных на референтных отношениях // Материалы международной заочной научно-практической конференции "Актуальные вопросы филологии, искусствоведения и культурологии", 12 сентября 2011 г. / О. В. Шаркурова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sibac.info/files/2011_09_12_Phyllology.html
6. Эволюция жанров в литературе Урала XVII–XX веков в контексте общероссийских процессов / О. В. Зырянов, Т. А. Снигирева, Е. К. Созина и др. – Екатеринбург: Изд-во УрО РАН, 2010. – 552 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Coetzee J. M. Age of Iron / J. M. Coetzee. – N. Y.: Penguin Books, 2010. – 198 p.

ФУНКЦІЇ НОМІНАЦІЙ СОМАТИКОНУ ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ПЕРСОНАЖА

Казак С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних комунікативних студіях “соматикон” – прагматично зумовлений тілесний простір дискурсу [1] – розуміють як сукупність невербальних знаків комунікації та їхніх лінгвальних позначень, що своїми системними парадигматичними й синтагматичними відношеннями утворюють семіотичний простір тілесності дискурсивної практики [2, с. 3], емотивний аспект якого належить до особливо **актуальних** предметів дослідження. Соматикон може існувати в двох площинах: площині комунікативного стимулу і в площині реакції. Саме площину реакції розглядають в термінах явища емоційного реагування персонажа.

Емоційне реагування належить до реактивних невербальних і вербальних проявів особистості, що виявляється у формі емоційної реакції і виражається у психо-фізіологічному невербальному прояві організму через соматикон його дискурсу.

До універсальних рис соматикону можна зарахувати те, що невербальні знаки є невід’ємним засобом комунікації, породжують особливу функціональну систему, беруть на себе роль емоційного коду, формують конвенційність спілкування, виступають ознакою соціально-культурної належності комунікантів [2, с. 27].

У наступному прикладі англомовної художньої дискурсивної практики діалогу чоловіка і жінки соматикон складається з послідовності номінацій невербальних знаків “відстань”, “жест”, “зачіска” “голос”, “погляд”, “сміх” і має такий номінативний вигляд: *“I’ll take you back to New York and set you up as my assistant, Mitch,” she approached him tidying her hair. “Candy?” His voice was deathly quiet. She gazed into stormy blue eyes that held an emotion she couldn’t identify. A bubble of laughter broke from her chest. “I was just teasing.”*[3, p. 56].

Функції соматикону в семіотичному просторі англомовного художнього дискурсу представлені трьома групами – онтологічною, інструментальною і прагматичною, кожна з яких поєднує кілька окремих функцій відповідного реєстру. Предметом особливого інтересу в рамках дослідження соматикону емоційного реагування є прагматична група функцій.

Прагматична група функцій пов’язана із цілеспрямованою передачею інформації й породженням засобами соматикону нових дискурсивних смислів, підпорядкованих прагматичному завданню фрагмента дискурсивної практики [2, с. 22].

Регулятивна функція спостерігається на метакомунікативному рівні спілкування, коли застосовуються фатичні засоби, здійснюється керування дискурсом шляхом виконання кроків щодо встановлення, підтримання або розривання комунікативного контакту – комуніканти стискають руки на знак привітання, кивають головою на знак підтвердження розуміння – *She turned her face away in the dark, blushing scarlet, and nodded* [4, p. 5], приємно посміхаються і починають розмову ввічливим голосом.

Іллокутивна функція полягає в тому, що персонаж цілеспрямовано застосовує певний тон голосу, змінює вираз обличчя, використовує жестові й проксемні засоби, щоб висловити прохання, докір, вибачення або наказ: *The indignation in her voice left no room for anything else in the cab. "Get out!" she cried* [3, p. 14].

Функція самопрезентації, яка виконується засобами соматикону, полягає в тому, що персонаж: демонструє своє *ego*, щоб виділитися, звернути на себе увагу, вигідно презентує себе, піклуючись про свій імідж, або через різні причини навіть не помічає, що своєю невербальною поведінкою формує в партнера по комунікації думку про себе як особистість. *"Candy squared her shoulders so abruptly he thought he heard tendons snap with outrage"* [3, p. 30].

Емоційно-оцінна функція пов'язана з вираженням засобами соматикону ставлення персонажа до партнера по комунікації й оцінки його дій, позначенням різних почуттів та емоцій, наприклад, здивування, гнів, страждання:

"Do you know someone who can give me a ride to Atlanta?" she asked. A cocky grin emerged, and gorgeous blue eyes gleamed with suppressed amusement at her. Was he laughing at her?

"Look, lady, I realize you're experiencing tunnel vision at the moment, but you need to look at the larger picture". Her blood pressure rose. No one spoke to her like that. Ever. Oh, Lord, were those tears welling in her eyes? Another unwritten rule: never let anyone move her to emotions [3, p. 13].

Вищезазначені групи функцій невербальних компонентів семіотичного простору тілесності в дискурсі реалізуються паралельно і виявляють взаємозумовленість та тісний зв'язок. За кількісними та якісними емотивними параметрами соматикону формується комунікативний стиль персонажа — асертивний, агресивний або субмісивний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романов А.А., Сорокин Ю.А. Соматикон: Аспекты невербальной семиотики / Алексей Аркадьевич Романов, Юрий Александрович Сорокин. – М.: ИЯ РАН, ТвГУ, 2004. – 253 с.
2. Серякова І. І. Соматикон англомовних дискурсивних практик: автореф. дис. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови", 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Ірина Іванівна Серякова. – К., 2012. – 32 с.
3. Gallant Jannine. A Holiday to Remember / Jannine Gallant. – Los Gatos: Smashwords, 2011. – 152 p.
4. Steel Danielle. Silent Honor / Danielle Steel. – New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., 1996. – 405 p.

ВЕЖЛИВЫЕ ФОРМЫ ОБЩЕНИЯ В КОРЕЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Кан Д.С.

Киевский национальный лингвистический университет

Рост политического и экономического влияния, глобализационного процесса в культуре обусловили огромный интерес к корейскому языку во всем мире, в том числе и в Украине. Однако следует отметить, что многие иностранцы,

которые интересуются корейским языком, почти ничего не знают об особенностях корейского языка. Одной из особенностей является наличие категории вежливости, которая вызывает большие трудности у студентов и специалистов, изучающих корейский язык. Данная категория в корейском языке насчитывает множество форм в зависимости от коммуникативных ситуаций. В корейском языке выражение форм вежливости имеет определенный вид и зависит от субъекта собеседования, ситуации и является одним из способов выразительного общения.

Ситуативное применение вежливых форм можно классифицировать следующим образом:

- 1) Применение вежливых форм по отношению к субъекту предложения.
- 2) Применение вежливых форм по отношению к собеседнику.
- 3) Применение специальных гонорифических слов как к субъекту предложения так и к собеседнику.

Во всех случаях, если статус субъекта или собеседника выше статуса говорящего, к основе предикатива присоединяется гонорифический суффикс 시

Пример: 할아버지께서 물 주시고 갑니다

Но гонорифический суффикс –시| никогда не применяется, если статус слушающего выше статуса субъекта.

Например: 할아버지, 아버지가 돌아오십니다 (X), надо 돌아옵니다

Существует косвенный метод повышения статуса субъекта, касающихся к субъекту предметов, явлений, событий, действий. Таким способом является повышение статуса подлежащего предложения. Например: 큰아버지께서 연세가 많으신다
그분은 아직 도리가 밝으신다

Следует знать, что наряду с применением вежливых форм, применение невежливых также является одним из способов выражения вежливости. В зависимости от статуса собеседника и субъекта предложения, существует две формы обращения:

- 1) Правильная форма (각체):

а) 해체 – невежливая форма обращения. 뵤기다

б) 하체 – слегка невежливая форма. 뵤기게

в) 하요체 – простая вежливая форма к собеседнику, статус которого ниже. 뵤기
가요

г) 합체 – очень вежливая форма. 뵤기삼요

- 2) Неправильная форма (바각체):

а) 해체 – невежливая форма. 뵤기(가아).

б) 하체 – простая вежливая форма. 뵤기요(가이요).

Одной из форм вежливого обращения является почтительное обращение (공말 – применение специальных окончаний перед конечными окончаниями:

1. – (으 읊, – (으 오; 2. – 삼, – 사옵, – 사요; 3. – 잡, – 자옵, – 자요

Следует отметить, что в корейском языке существуют специальные вежливые и невежливые слова (높은말과 낮은말). Вежливые слова в корейском языке делятся на три вида:

а) Слова, образованные путем присоединения аффиксов

아버님 선생님 – повышающие статус слушающего

소생 즐고 폐사 – понижающие статус говорящего

б) Специальные слова для повышения статуса:

잔치(밥, 말씀(말, 차(이, 계시(몽생, 약주(술, 연세(나이, 덕(집, 병환(병, 육고(월고; 도다(주다, 계다(있다, 모다(대다.

в) Специальные слова для понижения статуса: 저(나, 즐고 폐사

Существуют способы прямого и косвенного повышения статуса.

Например: 그분께서답이한분계십니다

그분이잔를드십니다 – косвенное повышение статуса.

선생님이책을읽습니다 – прямое повышение статуса.

Кроме того в корейском языке существуют специальные гонорифические окончания, которые присоединяются к сказуемому, дополнению, наречию.

Например: 모다, 밥, 아릅다 아버지가할아버지께선물을드렸습니다

ЛИТЕРАТУРА

1. 서장승 현대국어문법론 한양대학교출판사 1996, 561 с.
2. 김승근 21세기국어외형법연구 도서출판 2011, 228 с.
3. Рамстедт «Грамматика корейского языка», издательство иностранной литературы. – Москва, 1951. – 226с

КОНСТРУЮВАННЯ СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ З РЕЄСТРОВИМ СЛОВОМ *ба́тько* В ЕТИМОЛОГІЧНОМУ СЛОВНИКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Капранов Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна лексикографічна наука продовжує розробку різних методик аналізу способів укладання словникових статей в етимологічних джерелах. Пропонуємо фрагмент дослідження, виконаний за розробленою новою методикою аналізу словникової статті слова *ба́тько*, представленої в Етимологічному словнику української мови [2, с. 152]. Принциповим для цієї словникової статті є аналіз двох зон цього слова: “поля заголовного слова і поля етимології” [1, с. 56].

Зона поля заголовного, або реєстрового, слова **ба́тько** включає фонетичні та словотворчі його варіанти, усі похідні від нього, а також їх варіанти [2, с. 10]: *ба́тя*, [*ба́тьо* Ж, *батусь* Ж, *батю́к* Я], [*батю́хна*] “батенько” Я, *ба́тюшка* “піп” (з рос.), *ба́тьківщина* СУМ, Ж, *батькува́ти* “ляяти батька; бути батьком”, *безбатьчко* “позашлюбний син”, [*побатько*] “прийомний батько” Ж, [*побатька́тися*] “стати в стосунки батька й сина”.

У процесі аналізу було помічено таке позначення, як квадратні дужки, у яких фіксуються діалектні форми, а також окремі значення слів, наявні лише в діалектах [2, с. 12]. Очевидно, що для повнішого висвітлення етимології окремих слів до етимологічної статті укладачі подали пов’язані з реєстровими словами: 1) діалектні слова [там само]: [*ба́тьо* Ж, *батусь* Ж, *батю́к* Я], [*батю́хна*] “батенько” Я; 2) словотворчі і фонетичні варіанти [там само, с. 10]: *ба́тя*, *ба́тюшка*, *ба́тьківщина*, *батькува́ти*. Зауважимо, що для представлених варіантів укладачі використали наголошення, характерні для певних етапів чи територіальних умов розвитку української літературної мови [там само, с. 8–9]. Однак, в аналізованій словниковій статті зустрічаємо такий варіант, як *ба́тьківщина* СУМ, Ж, де спостерігаємо наявність трьох варіантів наголосу з наведенням основних джерел, де ці наголоси зафіксовано [там само, с. 9]. Більше того, можемо говорити про те, що всі словотворчі й фонетичні варіанти, а також діалектні слова зі своїми значеннями свідчать про семантичний розвиток реєстрового слова у синхронічному зрізі: *ба́тюшка* “піп” (з рос.), *батькува́ти* “ляяти батька; бути батьком”, *безбатьчко* “позашлюбний син”. Так, спостерігаємо ще й таке позначення, як круглі дужки (), у яких укладачі подають коментарі або уточнення: *ба́тюшка* “піп” (з рос.), де “з рос.” – “з російської”.

Зауважимо, що діалектні форми, фонетичні та словотворчі варіанти усіх реєстрових слів, похідних від них, а також їх варіантів супроводжуються скороченими позначками, вказуючи на ті друковані джерела, у яких вони були зафіксовані; ці позначки розкриваються в загальному списку бібліографічних скорочень [2, с. 13]: **Ж** – “Малорусько-німецький словар” (Є. Желехівський, С. Недільський, т. 1–2, 1886); **СУМ** – Словник української мови (т. 1 – 11, 1970–1980); **Я** – “Словник української мови” (Д. І. Яворницький, 1920).

Зона поля етимології розпочинається із представлення генетичного матеріалу, тобто етимологічних відповідників реєстрового слова з усіх слов’янських мов, у яких вони зафіксовані [2, с. 10]: р. *ба́тя*, *ба́тька* “батько”, [*ба́тко*] “тс.”, [*бат*] “брат”, бр. [*бацька*], др. *бата* “батько”, ч. *bat’a* (звернення до простакуватого чоловіка), слц. *bat’a* “дядько; [батько; старший брат]”, болг. *баща́* “батько”, [*ба́те*] “старший брат”, м. *бате*, *батко* “тс.”, схв. *бата* “братик” та ін. Матеріал організовано в межах групи індоєвропейської родини мов, про що свідчать усі етимологічні відповідники, зафіксовані у слов’янських мовах, які подані у скороченому вигляді: болг. – болгарська, бр. – білоруська, др. – давньоруська, м. – македонська, р. – російська, слц. – словацька, схв. – сербохорвацька, тох. – тохарська, ч. – чеська.

Окрім цього, можемо припустити, що генетичний матеріал, тобто представлені його відповідники зі своїми значеннями, ймовірно, свідчать про семантичний розвиток реєстрового слова у діахронічному зрізі: р. *ба́тя*, *ба́тька* “батько”, [*ба́тко*] “тс.”, [*бат*] “брат”, бр. [*бацька*], др. *бата* “батько”.

Історія реєстрового слова і його хронологічний розвиток демонструє таке: псл. *bata*, *batja*, яке може бути зіставлене з дінд. *pita* “батько”, лат. *pater*, гр. *πατήρ* “тс.”; вважається також результатом фонетичного спрощення псл. *bratǫ* “брат”; значення “батько” в такому разі розвинулось уже після спрощення; натомість гіпотези про запозичення з іранських мов (Соболевский РФВ 64, 149), про субстратне балканське походження (Polak RS1 18, 28) як і про запозичення з тюркських мов (Mikl. EW 8) недостатньо обґрунтовані. Так, у зазначеному вище описі спостерігаємо прізвища тих авторів (фіксуються у круглих дужках), які висувають гіпотези про можливі шляхи запозичення аналізованого реєстрового слова [2, с. 13]: Ф. Міклосіч, В. Полак, О. І. Соболевський. При цьому варто підкреслити, що у словниковій статті укладачі не встановили реконструйовану форму реєстрового слова (його архетип).

Завершується словникова стаття переліком джерел, спираючись на які укладачі словникової статті намагалися дотримуватися принципу експланаторності у науковому аналізі. Ці джерела наведено у загальному списку бібліографічних скорочень [2, с. 11]: **Бурячок 10–23** – Назви спорідненості і свояцтва в українській мові (А. А. Бурячок, 1961); **Трубачев Терм. родства 21, 195** – История славянских терминов родства (О. Н. Трубачев, 1966); **Шанский ЭСРЯ I 2, 58–59** – Этимологический словарь русского языка (Н. М. Шанский, т. 1, вып. 1–5 (А–Ж), 1963–1973) та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вывенко С. О. Индоевропейские этимологические словари в гипертекстовой среде : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Светлана Олеговна Вывенко. – СПб., 2000. – 123 с.
2. Етимологічний словник української мови / [гол. ред. О. С. Мельничук та ін.]. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 1. – 632 с.

МУЛЬТИВЕКТОРНІСТЬ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Каратєєва Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні дослідження художнього тексту в рамках когнітивної парадигми відзначаються цілою низкою особливостей, що формують специфіку нових лінгвопоетичних студій. Зосередимо увагу на загальних рисах цього підходу, які, на наш погляд, є сьогодні своєрідними “укоріненими постулатами” когнітивної поетики XXI століття.

Мова як первинне джерело когнітивних досліджень. У сучасних лінгвопоетичних розвідках художній текст розуміється як відображена у формах мови й забарвлена авторською свідомістю узагальнена картина світу, на формування якої вплинули багато чинників, як суспільно-соціальних, так й індивідуально-психологічних. Незважаючи на сьогоденну популярність мультидисциплінарного підходу до розвідок художнього твору, основним завданням лінгвопоетики як розділу науки про мову залишається вивчення

лінгвістичного аспекту мови художнього тексту, оскільки мова – це матеріал, “першоеlement” художньої літератури. Проблеми інтерпретації та різні аспекти дослідження мови художнього тексту привертати увагу багатьох лінгвістів минулого століття (М.М. Бахтін, В.В. Виноградов, І.Р. Гальперін тощо) та залишаються актуальними й сьогодні (Л.Г. Бабенко, О.П. Воробйова, О.М. Кагановська, І.В. Смущинська, М. Freeman, R. Tsur). Породження віртуальних конструкцій у свідомості дослідника не здійснюється довільно: цей процес спирається на мовний, матеріальний фундамент тексту.

Наукова спадкоємність. Як зауважують І.О. Щирова та Є.А. Гончарова [3, с. 5], “пропонуючи нові підходи, не слід ігнорувати наукові принципи спадкоємності як такі, що конкретизують принципи наукового розвитку”. У контексті нового підходу до художнього тексту, зазначена теза може бути перефразована так – без урахування результатів дослідження традиційної лінгвістики сучасні роботи з мовного моделювання не мають сенсу та є неможливими. Беручи до уваги той факт, що підвалини когнітивізму закладалися на всіх етапах еволюції поетики, стверджуємо, що проникнення в глибинні семантичні та синтаксичні механізми, що регулюють та корелюють відношення в тканині художнього тексту, вимагає поєднання традиційних та концептуальних методик дослідження, тобто використання принципу бриколажу, який передбачає змішування різних методик аналізу та їх фільтрацію крізь призму домінантного методу інтерпретації тексту.

Антропоцентричність. Антропоцентричний підхід до вичення мови, що пропагується науковою парадигмою наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, передбачає системне дослідження мови та її одиниць, тексту, дискурсу крізь призму “людського фактору”. Ця установка в рамках сучасної лінгвопоетики пов’язана, у першу чергу, з антропоцентричним характером як самого художнього тексту, так і сучасної науки загалом. Прояви антропоцентричності художнього тексту вирізняються численністю та плюристоронністю: людина – це організуючий центр художнього бачення; світ художнього тексту – це світ організований, упорядкований, завершений довкола однієї людини як його ціннісне оточення; художнє мовлення є віддзеркаленням образного представлення дійсності крізь призму індивідуальної свідомості; суб’єктом подій та світів, що створюється уявою автора в межах художньої дійсності є персонаж (герой), прообразом якого в більшості випадків виступає людина тощо. У свою чергу, антропоцентризм сучасної науки отримує своє найбільш адекватне вираження в когнітивному підході, яким серед великої кількості дисциплін керується й лінгвопоетика ХХІ століття.

Міждисциплінарність. Сьогоденна поетика співпрацює з багатьма дисциплінами, не тільки гуманітарними, але й точними. Як зазначає Р. Цур, когнітивна поетика – “це міждисциплінарний підхід до вивчення художнього тексту, за якого застосовується інструментарій, запропонований когнітивною наукою” [4, с. 1]. У зв’язку з цим, однією з особливостей сучасних досліджень у руслі когнітивної поетики є плідний тандем лінгвістичної та літературознавчої наук. Необхідність цього злиття підкреслювалася неодноразово в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Так, дослідниця Л.А. Ноздріна

вважає, що саме взаємозв'язок літературознавчих та лінгвістичних методів при дослідженні художнього твору допомагає усвідомити "техніку поета" (термін М.М. Бахтіна) та за її допомогою вийти на інший, новий рівень розуміння художнього тексту, що безпосередньо пов'язаний зі світобаченням автора, його картиною світу [1, с. 40]. Ми, у свою чергу, вважаємо, що цей крок є кроком уперед для обох наук, які довгий час перебували в стані "тихої війни" (зокрема в нашій країні) та великим досягненням сучасної лінгвопоетики, яка, таким чином, дозволяє нам розглядати художній текст з усіх можливих ракурсів і проникати в його глибинні та приховані надра. Додатково відзначимо тісну взаємодію сучасної лінгвістики тексту з іншими науками – психологією, логікою, математикою, культурологією, філософією, антропологією тощо, що значно розширює межі її дослідницької сфери.

Дискурсивність. За твердженням Ю.С. Степанова, "дискурс – "це мова в мові", але представлена у вигляді особливої соціальної даності. [...] Дискурс присутній у текстах, за якими стоїть особливі граматика, лексикон, правила слововживання та синтаксису, семантика, тобто – особливий світ" [2, с. 676]. Отже, кожний художній текст, інтегруючись в дискурс, віддзеркалює певний індивідуально-авторський світ. Різниця між текстом та дискурсом полягає в ракурсі їх розгляду. Дослідження дискурсу потребує обов'язкового врахування багатьох факторів, що становлять текстовий глобальний контекст, антураж: культурологічних та соціально-історичних даних, прагматичних факторів його здійснення, відомостей про автора тощо. Звичайно, ми можемо аналізувати текст і не беручи до уваги всі вищевказані елементи, тобто задовольняючись тим, що можна витягти з тексту як такого, та вивчаючи його як закінчений мовний твір. Але оскільки художній твір, на наш погляд, є результатом дискурсивної діяльності, його інтерпретація обов'язково потребує відновлення цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніздріна Л. А. О категориальном статусе некоторых лингвистических явлений / Л.А. Ноздріна // Вестник ВГУ. Серия лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж, 2001. – № 2. – С. 39–46.
2. Степанов Ю. С. Язык и метод. К современной философии языка / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 784 с.
3. Щирова И. А. Многомерность текста: понимание и интерпретация [уч. пособ.] / И.А. Щирова, Е.А. Гончарова. – СПб: ООО "Книжный дом", 2007. – 472 с.
4. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics / R. Tsur. – Amsterdam: Elsevier Science Publishers, 1992. – 349 p.

АДРЕСАНТ ЯК СУБ'ЄКТ НЕГАТИВНОГО МАРКУВАННЯ ІМІДЖУ АРТИСТА У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Карпенко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Традиційно у лінгвістиці адресанта розглядають у особі однієї людини – мовця або автора друкованого тексту (Н. Д. Арутюнова, М. Ю. Олешков І. П. Сусов та ін.). Однак дослідження негативного мовленнєвого впливу на імідж публічної

особи крізь призму газетного дискурсу передбачає виявлення усіх потенційних суб'єктів негативного маркування іміджу артиста для подальшого визначення інтенцій таких дій. Тому метою дослідження є вивчення дискурсивно-прагматичних характеристик адресанта як суб'єкта негативного маркування іміджу артиста у газетному дискурсі.

Адресант вступає в комунікацію не як глобальна, а як “параметризована” (за Н. Д. Арутюновою) особистість, яка виявляє в акті мовлення одну зі своїх соціальних функцій чи психологічних аспектів, у зв'язку з чим і повинно розумітися його висловлення [1, с. 357]. Продуцента аксіологічного газетного дискурсу можна умовно поділити на автора та ініціатора повідомлення, представлених однією або кількома особами [2, с. 64].

Суб'єктом негативного маркування іміджу артиста, незалежно від того є він автором чи ініціатором аксіологічного комунікативного акту, може бути: журналіст (АДРЕСАНТ 1), сам артист (АДРЕСАНТ 2) або третя особа (АДРЕСАНТ 3). До групи третіх осіб відносимо членів родини артиста (теперішніх і колишніх), його друзів, знайомих, інших діячів сфери шоу-бізнесу, представників організацій, державних установ та ін. Першість у цій системі належить журналісту, основному автору газетного тексту.

Адресант має певні прагматичні стратегії, коли негативно маркує імідж артиста: 1) привернення уваги адресата до певної особи і, таким чином, підвищення її популярності; 2) викликання певної реакції, емоцій адресата; 3) вплив на його свідомість; 4) зміна уявлень адресата стосовно певної особи.

АДРЕСАНТ 1. Журналісти, продукуючи чергову новину, повинні зважати на тип видання та інтереси власника, якщо вони є ініціаторами та авторами тексту, або на специфіку замовлення у разі викладення чужих думок. При цьому мовленнєва поведінка адресанта пристосовується до характеристик мовної особистості адресата, адже успішність комунікації залежить від взаємодії обох її учасників, що відображається у їхніх знаннях відносно предмета мовлення, іллокутивних намірів адресанта і можливості адресатом їх декодувати [3, С. 140–141].

Негативні висловлення журналістів у бік артиста можна розглядати як спеціальне замовлення або експресивне ретранслювання сенсаційних новин для підвищення попиту на видання. Здебільшого це реалізовано за рахунок апеляції адресанта до емоцій, почуттів та цінностей адресата, зниження стилістики мовлення, уживання просторіч тощо: *Схоже, слава вкупі з особистими негараздами виявилися надто тяжким випробуванням для 26-річного актора Роберта Паттінсона. Подейкують, зірка вампірської саги “Сутінки” став зазирати в пляшку навіть під час зйомок, і близькі вважають, що йому пора лікуватися <...>. Нагадаємо, Стюарт мала інтрижку з режисером “Білосніжки та мисливця” Рупертом Сандерсом (Відомості.UA, 07.09.12).*

АДРЕСАНТ 2. Схильність самого діяча шоу-бізнесу до самокритики, осуду власних дій чи зниження свого обличчя в газетному дискурсі розцінюємо як варіант самопрезентації, піар-хід для привернення уваги масової аудиторії до власної персони. *“I couldn't go 30 minutes to an hour without cocaine and I would bring it on aeroplanes”; “I'm very good at manipulating people and that was something that I did in my disease, I would manipulate everyone around me”*

(The Mirror, 11.12.13) – так 21-річна співачка і суддя талант-шоу *X Factor* Демі Ловато, викриває шокуючі факти зі свого минулого, зізнаючись у колишній наркотичній залежності. Шкідливі звички залишають негативний відбиток на іміджі будь-якої людини, і тим більше на іміджі артиста. Проте суспільство добре сприймає каяття публічної особи, донесене через ЗМК, адже цим самим вона (публічна особа) подає приклад позитивних наслідків боротьби із залежностями великій масі людей і завдяки цьому зближується з адресатом.

АДРЕСАНТ 3. Третя особа зазвичай проявляє найменшу зацікавленість в успішності артиста, оскільки є або чужою людиною, або віддаленою через розірвання стосунків, різні смаки, сварки, інтриги тощо. Наприклад, українська співачка Тіна Кароль після конфлікту з колегою Світлоною Лободою поставила негативну пляму на іміджі артистки, назвавши її *“Ніяк, ніде, ніщо”* (ВідомостіUA, 03.04.13). Таке відчуження є показником цілковитого несприйняття співачки С. Лободи як творчої особи і як людини, що стимулює адресата до роздумів і пошуку причин такого ставлення.

У більшості випадків артисти власними діями, поведінкою провокують третіх осіб до публічної критики: *“Example, when I saw you wear a dress made out of raw meat, I was sickened. When I see you wearing fur, and using it as a fashion statement, the fact that defenseless animals have been killed so you can get your picture in the press is abhorrent to me. Shouldn't you be teaching your 'little monster' fans to respect animals and life?”* (The Sun, 11.01.13) (Шерон Осборн про Леді Гагу). Автор висловлення наче закликає свідомих громадян до засудження дій епатажної артистки, граючи на емоціях адресата (*defenseless animals have been killed*) і проявляючи своє ставлення (*I was sickened; abhorrent to me*).

Отже, адресант як суб'єкт негативного маркування іміджу артиста у газетному дискурсі включає журналіста, самого артиста або третю особу, і є “параметризованою” особистістю з визначеними прагматичними стратегіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата / Н. Д. Арутюнова // Изв. АН СССР. Серия литературы и языка. – М., 1981. – Т. 40. – № 4. – С. 356–367.
2. Кузнецова Т. Аксиология соціальних комунікацій : [навч. пос.] / Тетяна Кузнецова. – Суми : Вид-во СумДУ, 2012. – 300 с.
3. Синельникова Л. Н. Специфика адресант-адресатных отношений в масс-медийном дискурсе / Л. Н. Синельникова // Ученые записки Таврического нац. ун-та имени В. И. Вернадского. Серия “Филология. Социальная коммуникация”. – Том 21 (60). – 2008. – № 1. – С. 140–153.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ. ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ТА АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ

Каушанська Л.І.

Національний технічний університет України «КПІ»

Однією з основних задач перекладача є максимально повна передача змісту оригінала. Слід розрізняти потенційно досягнуту еквівалентність, під якою розуміється максимальна єдність змісту двох різномовних творів, що припускається

відмінностями мов, на яких написані ці твори, і перекладацьку еквівалентність – реальну смислову близькість текстів оригіналу і перекладу, що досягається перекладачем у процесі перекладу. Межею перекладацької еквівалентності є максимально можливий (лінгвістичний) ступінь збереження змісту оригіналу при перекладі, але у кожному окремому перекладі смислова близькість до оригіналу різними способами наближається до максимальної [1, с. 77].

Відмінності у системах мови оригіналу і мови перекладу, а також в особливостях створення текстів кожної з цих мов у різній мірі можуть обмежувати можливість повного збереження змісту оригіналу. Тому перекладацька еквівалентність може базуватися на збереженні й, відповідно, втраті різних елементів смислу, що міститься в оригіналі. В залежності від того, яка частина змісту передається при перекладі для забезпечення його еквівалентності, існують різні типи еквівалентності. На будь-якому рівні еквівалентності переклад може забезпечувати міжмовну комунікацію. Відтворюючи в процесі перекладу оригінал, потрібно враховувати особливості висловлення думки в конкретній мові. Хоча людське мислення єдине, та для висловлення об'єктивної реальності в різних мовах використовуються інші засоби, ніж їх обумовлює національна самобутність кожної мови [1, с. 78].

В процесі перекладу з однієї мови на іншу виявляються певні закономірні розбіжності в області звукової форми мови, її граматичної будови й лексичного складу. Оцінюючи правильність перекладу, ми користуємось терміном «адекватність». Адекватним називається переклад, який точно передає зміст та форму оригіналу в їх нерозривному зв'язку, відтворює як смислову сторону, так і стилістичну своєрідність оригіналу [1, с. 80].

Питання перекладу художнього твору як цілого комплексу думок, почуттів, емоцій належить до найскладніших у практиці перекладознавства. І саме тут специфіка художнього твору відтворена шляхом буквального копіювання словникового багатства та образної канви твору. Ідейно-художня вартість перекладу визначається, насамперед, з його адекватності оригіналові. Перекладач повинен увійти в художній світ оригіналу, його образну структуру, щоб передати своєрідну стильову атмосферу першотвору такими засобами, якими багата його національна мова, і які властиві їй. Образна мова перекладу має відображати той смисл, справляти те саме враження, що й оригінал. З другого боку, щоб дати переклад художньо адекватний, перекладачеві необхідно віртуозно володіти мовою, мати поетичне відчуття, щоб створити переклад, який мав би всі прикмети художнього твору, передавав ідейно-естетичне багатство оригіналу, його дух, стиль і національну форму [3, с. 78].

Художній переклад як явище мистецтва, як явище художньої літератури ставить перед собою ціль не тільки ознайомлення зі змістом художнього твору, написаного іншою мовою, але й повноцінне відтворення іншомовного художнього тексту в органічному поєднанні його змісту, його ідейно-естетичної функції, його форми.

Мова художнього твору – це система певних засобів художнього вираження і образотворення, в свою чергу обумовлених матеріалом твору, його темою,

його змістом, авторським задумом і авторською індивідуальністю, тому переклад художнього тексту потребує не тільки лінгвістичного аналізу мовних засобів, але й аналізу безлічі мовних засобів і прийомів використання цих засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Союз, 1975 – с. 200
2. Комисаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: Высшая школа, 1990. – с. 325
3. Погребенник Я.М. Шевченко німецькою мовою. – К.: Наукова думка, 1973. – с. 107

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ КОНЦЕПТІВ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Каціон І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливе питання у концептології – типологія концептів. Існує велика кількість класифікацій, що обумовлено різними підходами мовознавців до вирішення цієї проблеми. У процесі розподілу концептів на види дослідники брали до уваги і тип знань, що лежить у основі одиниці ментальної свідомості, і форму цих знань, і стадію їх формування. Так, М. Піменова, базуючись виключно на типі, виділяє образи, ідеї і символи, а також концепти культури, які поділяються на декілька груп: універсальні категорії культури, соціально-культурні категорії, категорії національної культури (для кожної нації різні), етичні категорії, міфологічні категорії[5; с. 8].

А. Бабушкін бере до уваги не лише тип, але й форму знань і виділяє *розумові картинки* (образи міфічних істот – приблизно однакові в носіїв однієї і тієї ж мови – незримі "мисленнєві картинки", які формуються у людській свідомості й можуть об'єктивуватися в артефактах: малюнках, шаржах, ілюстраціях, ляльках, муляжах, масках, в акторському гримі й театральних костюмах), *схеми* (втілюються в об'ємних і контурних схемах. Цей тип дуже схожий на розумову картинку, але вона менш пропрацьована в деталях, тож нагадує не живопис, а графіку), *гіпероніми* (семантика такого типу концептів може бути представлена архісемою, і якщо гіперонімічні зв'язки виявляють парадигматичні відношення у мові, то синтагматичні асоціації дуже добре репрезентуються такою структурою, як "фрейм"), *фрейми* (сукупність асоціацій, які зберігаються в пам'яті. Цей тип імплікується комплексною ситуацією, його можна співвіднести з "кадром", у рамки якого потрапляє усе, що є типовим чи істотним для даної ситуації), *інсайти* (проникнення у сутність речей. Під інсайтом розуміється "запакована" в слові інформація про конструкції, внутрішнє облаштування або функціональне призначення предмета), *сценарії* (реалізують у плані свого змісту сему руху, ідею розвитку. Завжди мають сюжетних характер, а слово виступає як заголовок для серії стереотипних дій) [1; с. 215-218].

Схожих точок зору дотримується і Н. Болдирєв (конкретно-чуттєві образи, уявлення, схеми, поняття, прототипи, пропозиції, фрейми, сценарії, або скрипти, гештальти) [2; с. 36-38].

Вартою уваги можна вважати класифікацію, запропоновану З. Поповою і Й. Стерніним, які, проаналізувавши наукові праці своїх колег, розробили власну типологію. Автори виділяють шість основних типів концептів:

1. *Уявлення* (узагальнений чуттєво-наочний образ предмета або явища, які є статичними і відображають сукупність найбільш яскравих зовнішніх ознак чуттєвого сприйняття окремого предмета чи явища: *клен, ластівка*).

2. *Схема* (У цьому випадку концепт, представлений певною узагальненою просторово-графічною або контурною схемою, це гіперонім з ослабленим образом. Схеми можна намалювати, що говорить про реальність існування такої форми структурування знань. Схема – проміжний тип концепту між уявленням і поняттям, певний етап розвитку абстракції: *дерево, нога, тіло, палка*).

3. *Поняття* (Концепт, який відображає найбільш загальні ознаки предмета чи явища, результат їх раціонального відображення і осмислення. Поняття виникає на основі уявлення чи схеми шляхом поступового, поетапного відходу від другорядних, випадкових, індивідуальних ознак чуттєвого сприйняття або шляхом з'єднання у поняттєвому образі розумових компонентів інших концептів: *клієнт, суддя, літак, русалка, птах, прямокутник*).

4. *Фрейм* (багатокомпонентний концепт, що усвідомлюється у цілісності його складників, це об'ємне уявлення, певна сукупність стандартних знань про предмет чи явище: *стадіон, кіно, лікарня*).

5. *Сценарій, або скрипт* (послідовність декількох епізодів у часі, це стереотипні епізоди з ознаками руху, розвитку. Фактично, це фрейми, що розгортаються у часі і просторі як послідовність окремих епізодів, етапів, елементів: *відвідування стадіону, реконструкція стадіону*).

6. *Геїштальт* (комплексна, цілісна функціональна розумова структура, що впорядковує *розмаїття* окремих явищ у свідомості. Це цілісний образ, що суміщає чуттєві й раціональні елементи, а також об'єднує динамічні й статичні аспекти об'єкта чи явища: *черга, гра, любов, доля*).

Окрім того, З. Попова і Й. Стернін розрізняють концепти за характером їх "*спостережності*", об'єктивованості для людини (вербалізовані і невербалізовані концепти) за їх *належністю* певним групам людей (універсальні, національні), за ступенем абстрактності концепту (абстрактні і конкретні). Автори також виділяють групові (вікові, гендерні, професійні тощо) та індивідуальні концепти [6; с. 117-121].

Іншим класифікуючим фактором є структура знань, представлених у концепті. Так, С. Воркачов стверджує, що концепти поділяються на концепти вищого рівня, які виражають абстрактні глобалізовані поняття та уявлення індивіда (*щастя, совість, любов*) і звичайні концепти [3; с. 44]. Г. Слишкін виділяє первинні і вторинні концепти, макроконцепти, пропорційні, сформовані, такі, що формуються, граничні і рудиментарні лінгвокультурні концепти. [7; с. 5].

Ще одним специфічним типом концепту, який виник порівняно нещодавно у царині когнітивної лінгвістики є антиконцепт або ж концепт-секвентив (негативно маркований член бінарної єдності). Відповідно позитивно маркований концепт цієї опозиції називають пріоративом [4; с. 5].

Таким чином, проаналізувавши подані вище класифікації, ми з упевненістю можемо стверджувати, що проблема типологізації концептів і досі залишається невирішеною. Проте ми дотримуємося думки про можливість існування такої поліваріантності зважаючи на беззаперечне існування різноманіття чинників, на яких базується та чи інша класифікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка, их личностная и национальная специфика: диссертация / Бабушкин А. П. – Воронеж, 1997 – 330 с.
2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии / Болдырев Н. Н. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2001. – 123 с.
3. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт : [монографія] / Сергій Григорьевич Воркачев. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2004. – 192 с.
4. Давидова Т. В. Антиконтенти в англійській художній літературі Вікторіанської доби: системно-типологічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Давидова Тетяна Володимирівна; Київський нац. лінгв. ун-т. – Київ, 2013. – 20 с.
5. Пименова М. В. Душа и дух: особенности концептуализации / Пименова М. В. – Кемерово, 2004. – 385 с.
6. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Попова, Й. Стернин. – М.: АСТ : Восток-Запад, 2007. – 315 с.
7. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты: диссертация / Слышкин Г. Г. – Волгоград, 2004 – 323 с.

К ВОПРОСУ ОБ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ СМИ

Кендюшенко А. Г.

Киевский национальный лингвистический университет

Утверждение об интертекстуальности СМИ как отражении мироощущения современного человека в научных публикациях последних опирается на признание способности человека как языковой личности к порождению и восприятию текстов, умения использовать готовые речевые произведения в определенных ситуациях общения и с определенными целями: поддержать коммуникацию, продемонстрировать свой культурный уровень, выразить отношение к чему-либо.

В процессе коммуникации используются не только устоявшиеся формулы общения, но и так называемые прецедентные тексты – распространенные и часто воспроизводимые тексты, знакомые широкому кругу носителей языка и отражающие культуру данного общества. По определению Е. А. Баженовой, прецедентный текст – это потенциально автономный смысловой блок речевого произведения, актуализирующий значимую для автора фоновую информацию и апеллирующий к “культурной памяти” читателя” [1, с. 107].

Так как использование в речи прецедентных текстов есть показатель уровня языковой личности, то их анализ позволяет выстроить систему отраженных в языковой форме взглядов на мир. Рассмотрение сфер-источников прецедентности

может предоставить интересный материал как для оценки эрудиции, жизненного опыта, политических предпочтений, прагматических установок и речевого мастерства автора, так и для оценки авторского представления об аналогичных качествах адресата.

Одной из целей исследования интертекста может стать выявление некоторых закономерностей в установлении культурных параллелей. Применение этой стратегии возможно только в тех случаях, когда интертекстуальный фрагмент основан на универсально прецедентном феномене, обладающем одинаковым или схожим эмоционально-оценочным компонентом в русской и украинской культурах.

В процессе исторического развития у русских и украинцев выработались единые формы мышления, сложилась определённая система восприятий, появилось много общего в социальном развитии, в культуре. Всё это, естественно, порождает сходство в лингвистической сегментации мира. В современных условиях, когда русский язык функционирует в инонациональном окружении, когнитивная база носителей русского языка включает в себя, кроме корпуса концептов общенациональных, концепты, отражающие реалии украинской действительности. Часто в прецедентные тексты включены географические наименования, например, статьи в газете “Зеркало недели” озаглавлены “*Что им наш Крым? Игра*”, “*Галопом по конотопам*”, “*Леди Макбет киевского “езда”*”, “*От Карпат до самых до окраин*”, “*Шемякин суд по-никопольски*”, “*Дружба дружбой, а Крым врозь*”, “*Шагренева кожа Украины*”, “*По ком звенел колокол Чернобыля*”.

Встречаются в заголовках русскоязычных газет и прецедентные тексты, включающие в свой состав фамилии украинских политиков, названия общественных и спортивных организаций, партий, и т. п., например: “*Прокрустова раскладушка для Тимошенко*”, “*Дело Кучмы живет*”, “*Евгений Кушнарев как зеркало украинской коалиции*”, “*Добкин Салыгину глаз не выключает*”, , “*Укртелеком-то – голый...*”, “*Медвежья услуга для регионалов*”, “*Телевидение будет играть как по НОТУ*” (НОТУ – Национальная общественная телерадиокомпания Украины),

Как показывает анализ украинской периодики на русском языке, журналисты достаточно часто используют в заголовках своих материалов прецедентные тексты, включая в них единицы украинского языка. Такое введение в русский текст иноязычных единиц возможно, поскольку читающая аудитория в состоянии понять суть отсылок, отыскивая в своей памяти необходимые сведения об исторических, культурных или общественных явлениях, на которые намекают или прямо упоминают в тексте авторы. Так, в русскоязычном варианте газеты “Зеркало недели”, опубликованы статьи, в заголовках которых использованы прецедентные тексты: “*Де – теля, а де – немовля*”, “*Чоловіче, не лінився, але назад до церкви обернися...*”, “*Праці не боюся, в праці я горджуся!*”, “*Осінні вогні вже горять*”! (исходная форма – строка стихотворения Леси Украинки “Досвітні вогні вже горять”), “*Не ступай, бабо, ногою у січовий кіш...*” (исходная форма : выражение “Не ступай, бабо, ногою в Січовий кіш, лучше в домовину”, принадлежащее известному украинскому историку и литератору П.А. Кулишу).

Проанализированный фактический материал из украинской прессы, издаваемой на русском языке, убедительно доказывает, что языковое сознание русскоязычных украинцев включает в себя концепты русской и украинской культуры. Наблюдения над языком современных СМИ показывают большую мобильность прецедентных текстов. В заголовках русскоязычных газет Украины чаще встречаются трансформированные цитаты: так стандартные речевые формулы становятся более экспрессивными. Прецедентные феномены делают текст диалогичным, образуя своеобразный «культурологический мост» памяти народа между прошлым и настоящим, что способствует становлению языковой личности и её компетенции в процессе межкультурной коммуникации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Баженова Е.А. Интертекстуальность / Е.А. Баженова // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожинной. – М. Флинта: Наука, 2006. – 696 с.

ІНТЕРВЕНТИВНІ ПЕРЕБИВАННЯ У МОВЛЕННЄВІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Кириченко Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

В останні роки в лінгвістичних дослідженнях дискурсивно-прагматичного вектору ключовою проблемою є опис парадигми мовленнєвої поведінки. До сьогодні не існує єдиного підходу, який би дав змогу комплексно описати комунікативну поведінку людини. Саме прагмалінгвістичний підхід передбачає досить детальний опис природи діалогічного спілкування. Цей підхід передбачає використання мови як засобу соціальної взаємодії, в основі якого лежить система стратегій і тактик, постулатів та правил [1; 4; 5]. У лінгвістичній літературі існує безліч праць, які присвячені принципам зародження мовленнєвих контактів, їх підтримання та завершення. Проте питання перебивання мовленнєвої комунікації не отримало достатнього вивчення. Крім того, немає комплексного підходу до даного явища, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Під перебиванням мовленнєвої комунікації слід розуміти комплекс інтервентивних мовленнєвих дій у рамках комунікативного процесу, спрямованих на досягнення комунікативного наміру [6: 4] за допомогою мовних засобів вираження змісту.

Досить часто перебивання можуть слугувати прийомом, що спрямований на висловлення підтримки та згоди [2]. Іншим видом перебивань є домінантні (інтервентивні) перебивання мовленнєвої комунікації, що і є предметом дослідження цієї статті.

Інтервентивні перебивання характеризують того, хто перебиває свого партнера по комунікації як авторитарну особистість, агресора, адже цей комунікант намагається домінувати у розмові, показує свою владу та силу, окреслює свій статус. Інколи перебивання такого типу можуть набувати характеру мовленнєвої дискримінації. Такі перебивання можна віднести до некооперативних:

“Margot,” I say. “Please try to understand –”

"No. No, Ellen," she says interrupting me. "I don't understand ... I don't understand why you'd do something so immature ... and hurtful ... and destructive ... Taking the Drake assignment was one thing, but this ... This is too much." (Love the One You're With by Emily Giffin)

Той, хто перебиває, перехоплює ініціативу, намагається контролювати хід розмови. Досить часто такий комунікант використовує директивні мовленнєві акти, що можна проілюструвати наступним прикладом:

"Yeah – you were with Bran –"

"Stop. Don't say that name." (Something Borrowed by Emily Giffin)

Варто зауважити, перебивання такого типу говорять про те, що той, хто перебиває, не зацікавлений обраною темою розмови, або ж інформація уже є відомою:

Tully: Hey – not to worry. Plan B.

Abigail: But that hideous little girl...

Tully: (interrupts) I'm in charge. Ten minutes – I'll be back. (The Addams Family by Larry Wilson and Caroline Thompson)

Інтервентивні перебивання підпорядковані принципу некооперації і можуть призвести до комунікативної невдачі. Як зазначає Т. М. Ніколаєва [3: 268], до комунікативної невдачі може призвести "комунікативний саботаж" (або "принцип некооперації"), який передбачає установку на нав'язування комуніканту своєї точки зору, небажання відповісти на запитання, прагнення уникнути обміну інформацією або образити співрозмовника:

Miranda: And before today, you had never heard of me, had you?

Andy: No.

Miranda: And you have no style or sense of fashion.

Andy: Well, um, I think that depends on what you're...

Miranda: No, no. That wasn't a question. (The Devil Wears Prada)

У даному прикладі можна спостерігати, як Міранда виявляє зверхність по відношенню до Енді, не бажаючи продовжувати з нею розмову. Цим самим вона принижує Енді. Принцип кооперації у цьому випадку порушений, що призводить до комунікативної невдачі.

Підводячи підсумок, зазначимо, що перебивання мовленнєвої комунікації є частиною щоденної інтеракції та взаємодії між людьми. Інтервентивні перебивання, у свою чергу, можуть сприйматись як прояв вербальної домінантності та бажання показати зверхність над партнером. Перебивання такого типу трактуються як одна із основних стратегій контролю діалогу. Проте саме контекст уможливорює розкриття істинної природи та комунікативної функції даного явища, де повинні враховуватись психологічні риси комунікантів, їх соціальний статус та культурні навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демьянков В. З. Прагматические основы интерпретации высказывания / В. З. Демьянков // Изв. АН СССР. СЛЯ. – М., 1981. – Т. 40. – № 4. – С. 368–377.

2. Кирюшкина Т. В. Особенности речи мужчин и женщин на примере немецкоязычных и русскоязычных ток-шоу / Т. В. Кирюшкина // Гендерный фактор в языке и коммуникации : сб. науч. тр. – М., 1999. – № 446. – С. 78–88.
3. Николаева Т. М. О принципе “некооперации” или категориях социолингвистического воздействия / Т. М. Николаева // Логический анализ языка. Избранное. 1988–1995. – М. : Инд-рик, 2003. – 696 с. – С. 268–275.
4. Падучева Е. В. Прагматические аспекты связности диалога / Е. В. Падучева // Изв. АН СССР. СЛЯ. – М., 1982. – Т. 41. – №4. – С. 305–313.
5. Почепцов Г. Г. Прагматика предложения / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов // Теоретическая грамматика современного английского языка. М., 1981. – 285 с.
6. Тюрина С. Ю. Лексико-фонетические характеристики связующих элементов дискурса в английской деловой речи (на материале фраз вежливого прерывания разговора) : автореферат дис. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / С. Ю. Тюрина. – Иваново, 2003. – 20 с.

ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНІЗМИ В ПЕРЕКЛАДАХ БІБЛІЇ П.КУЛІША

Кіф'юк Т.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Церковнослов'янізми як окрема стилістична група лексики безпосередньо впливала на формування конфесійного стилю української мови й становила одну із його специфічних рис. Хоча що до терміна церковнослов'янізм, то він і досі не має чіткого визначення й протиставлення і вживається синонімічно до інших термінів – слов'янізм, стилістичний архаїзм, старослов'янізм [2].

Старослов'янізми прийшли до лексичного складу східнослов'янських мов від старослов'янської мови – «першої писемно зафіксованої слов'янської літературної мови, створеної Кирилом і Мефодієм на базі одного з праслов'янських діалектів – солунського – для репрезентації слов'янською мовою богослужбових і канонічних книг» [5, с. 640].

На думку Ю. Шевельова, який досліджував стилістичну функцію церковнослов'янізмів у мові письменників кінця XVIII – XIX ст., впровадження значної кількості архаїчної лексики, зокрема церковнослов'янізмів, у мову перекладних та оригінальних творів було однією з частин мовної програми Пантелеймона Куліша, оскільки таким чином він намагався збагатити словниковий склад української мови. Церковнослов'янізми, «які становили спільне добро всіх частин України», найбільше ставали Кулішеві в пригоді «в тих мовних джерелах старовини, які він розшукував і до яких жадібно припадав» [3, с. 29–31]. Проте, І.Франко звинувачував Куліша в тому, що той перекладаючи біблійні тексти українською мовою, «не вмів ніколи знайти границі між народною і церковною мовою», використовуючи такі церковнослов'янізми, як *рече, глагола* та ін. [1, с. 287]: *Він промовляв до вас, ще будиши в Галилеї, глаголючи* (Лук. 24:6,7), *І покликне Господь Бог до чоловіка, і рече йому* (Бут. 3:8).

І справді, бажаючи виробити високий стиль української мови, письменник використовував церковнослов'янізми в поезії, в листах, в прозі, а також в критичній та науковій літературі [4].

У перекладах Святого Письма Куліш вживає старослов'янськи на позначення назв осіб: *спаситель* (Іс. 43:3); частин тіла: *нутро* (Дії 1:18), *око* (Одкр. 1:7), *чересла* (Бут. 35:11), *уста* (Пс. 12:6); назви живих істот тваринного світу: *черв* (Йов 25:6); абстрактні назви: *дух* (Йоан 1:32). Частим є вживання дієслова *еси*: *проклят еси між усіма скотами* (Бут.3:13). Серед прекметників: *благий* (Лук. 18:18), *блаженний* (1. Тим. 1:11), *проклятий* (Йоан 7:49) та ін.

Та все ж, попри широке вживання церковнослов'янських, Кулішева мова зберегла свій глибоко український характер [4, с. 14].

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко І.Я. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1976-1986. Довідковий том / Упоряд.: О.Я. Безпальчук та ін.; Ред. О.О. Білявська. – 1988. – 328 с.
2. Мороз Т.В. Лексика перекладів книг Святого Письма у контексті розвитку української літературної мови в другій половині XIX – на початку XX століття: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.В. Мороз; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2007. – 20 с.
3. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови / Ю. Шевельов. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 160 с.
4. Шевельов Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах / Ю. Шевельов // Сучасність. – 1983. – № 12. – С. 7–38.
5. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана. – 824 с.

ОБРАЗНА ПРИРОДА ПІСЕННОГО ТЕКСТУ

Коваль Г.О.

ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди

Основою будь-якої пісні є текст. Існують різні визначення тексту. В. А. Кухаренко вважає, що текст – не хаотичне нагромадження одиниць різних мовних рівнів, а упорядкована система, в якій все взаємопов'язане та взаємообумовлене [2, с. 325]. На думку О. О. Селіванової цілісною знаковою формою організації мовлення є текст. Виходячи із великої кількості ракурсів його розгляду в гуманітарних науках, текст не має однозначної дефініції. Навіть у межах однієї дисципліни він не отримав задовільного визначення у зв'язку з великою кількістю підходів до цього феномену [4, с. 276].

У 'Короткому словнику термінів лінгвістики тексту' Т. М. Миколаєва пропонує такі, протилежні значення тексту: 1) текст як зв'язна послідовність. Закінчена та правильно оформлена; 2) деяка загальна модель для групи текстів; 3) послідовність висловлювань, що належить одному учаснику комунікації; 4) письмовий за формою мовленнєвий твір.

Ми визначаємо текст як певну упорядковану кількість речень, об'єднаних різноманітними типами лексичного, логічного, стилістичного і граматичного зв'язку, здатного передавати певним чином організовану та направлену

інформацію. Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження характеризується рядом категорій. Категорія визначається як гранично широке поняття, в якому відбиваються найбільш істотні властивості, ознаки, зв'язки та відношення предметів, явищ об'єктивного світу [4, с. 43].

Образне пізнання у найширшому сенсі є способом (прийомом) освоєння, творчого переосмислення й перетворення дійсності, у результаті чого й постає власне художній образ. Образ як категорія естетики конкретизує притаманне мистецтву співвідношення сфер реальної дійсності і творчого мислення, встановлюючи специфічні зв'язки між ними. Образ у цілому та жіночий образ зокрема є однією з найактуальніших тем досліджень на сучасному етапі розвитку лінгвістики. На думку К. Жубері, робота з поняттям образності несе в собі радикальні зміни в перспективі, які виявляються критичним поглядом від уявного до символічного, об'єкт, що описується вже не жінка, це текст. Мова та музика – це основні засоби створення образів у пісні. Згідно з Л. В. Дмитренко, традиція вивчення образу свідчить про те, що теоретичне осмислення цього явища починається разом з виділенням його синкретичної цілісності міфу. Древній поетичний образ був по своїй суті єдиною можливою формою пізнання навколишнього середовища. Його аналітичний еквівалент 'образ-ейдос' (за термінологією Платона) трактується через співвідношення 'вигляду' та 'ідеї'.

У пісенних текстах досить часто зустрічається опис зовнішності. На думку Богуславського В. М., зовнішність визначається як складне концептуальне уявлення, що формується згідно з ознаками, які проявляються зовні та сприймаються фізично, яким щоденна свідомість приписує певний зміст. Зовнішність – це один із феноменів повсякденної свідомості, складна когнітивно-емоційна структура, сукупність уявлень та асоціацій, що склалися історично і тому є достатньо стійкими, що відображують пізнавальний, соціальний та культурний досвід національно-культурної общини, включаючи прагматичну, емоційну та естетичну сфери [1, с. 100].

Отже, беручи до уваги той факт, що у більшості народних пісень автор невідомий і вони є результатом масової творчості, можна стверджувати, що в кожній пісні відбивається створена народом образна концепція світу, яка відповідає певній епосі, етапам історичного розвитку, конкретним подіям у житті цього народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславский В. М. Национальный образ внешности как феномен русской культуры / В. М. Богуславский // Язык и культура: [вторая международная конференция. Доклады]. – Киев, 1993. – С. 100-106
2. Интерпретация текста [Текст] : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов по спец. № 2103 "Иностр.яз." / В. А. Кухаренко. – Л.: Просвещение, 1979. – 327 с.: табл. – Библиогр.: С. 326-327 .
3. Селиванова Е.И. Основы лингвистической теории текста / Е. И. Селиванова. – К.: Фитосоцицентр, 2002. – 336 с.
4. Тураева З.Я. Лингвистика текста. Текст: Структура и семантика / З. Я. Тураева. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КРАСИ В СЕМАНТИЦІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Коваль І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У дослідників не викликає сумнівів факт, що засобом мовної репрезентації концепту окрім лексичних одиниць є також одиниці фразеологічного складу мови. На лексико-фразеологічному рівні найбільш очевидно та природно фіксуються в знаковій формі артефакти матеріальної та духовної культури людини, а в цілому відображаються ціннісні орієнтації того чи іншого соціуму, система його моральних, етичних та естетичних уподобань, що відображають особливості менталітету конкретного народу [4, с. 49].

Вважається, що у фразеологічних одиницях відображається наївна картина світу, а лексична семантика являє «побутову свідомість» етносу, в якій закріплені пам'ять та історія народу, його досвід пізнавальної діяльності, світогляд та психологія [1, с. 55].

З-поміж фразеологізмів німецької мови досить багато мають значення якісної оцінки дій та манери поведінки людини. Дана робота присвячена словам зі спеціалізованою семантикою, що виражає естетичну оцінку. Відображене у фразеологізмах національне поняття про красу нерозривно пов'язане з поняттям зовнішності, поведінки, внутрішнього світу людини, тому що зовнішність – це позначення основних властивостей та якостей внутрішнього світу [2, с. 80].

Як відомо, краса та потворність – це явища, які сприймаються чуттєво, які приносять насолоду чи відразу своїм виглядом. В першу чергу людина сприймає навколишній світ візуально. Така оцінка дає змогу зробити висновки – подобається чи не подобається. Про зір як головний спосіб естетичного сприйняття свідчать такі вирази: *auf j-n, etw. ein Auge geworfen haben* [5, с. 56]; *die Augen auf sich ziehen* [5, с. 56]; *j-n, etw. mit den Augen verschlingen* (або *фам. fast auffressen*) [5, с. 59]; *j-n des Augenlichtes berauben* [5, с. 60].

В першу чергу ми проаналізували образи, якими користується німецька фразеологія для описання зовнішності людини. Красива людина описується в образах молодості та активної життєдіяльності: *ein junges / nettes / liebes / hübsches Ding* [5, с. 148]; *ein glühendes Eisen* [5, с. 174]; *Im Lenz / Mittag des Lebens stehen* [5, с. 21]. Споглядальна красива зовнішність людини передається стійкими сполученнями з базовою номінацією витвір мистецтва: *das ist zum Malen schön* [5, с. 40]; *wie gemalt; ein Bild / Gedicht von ...* [6]; *wie aus dem Bilderbuch* [6]; *ein Bild für die Götter* [6].

Отримавши відображення в порівняльних зворотах уявлення про неземну красу пов'язане з образами міфології та релігії: *wie ein junger Gott sein* [6]; *schön wie die Sünde* [6]. Естетичній оцінці, що міститься в семантиці даних одиниць, протиставляється етична: божественна краса передбачає одухотвореність, доброту, велич; гріховна – руйнівну чуттєву тілесність. Ще від часів Стародавньої Греції вважалось, що поняттю прекрасного відповідають лише боги. Кожен бог є універсальним буттям, тому що вони втілюють в собі безкінечність знання, сили та життя [3, с. 247]. Тому справжня, неземна краса співвідноситься

з міфологічними та релігійними образами, відродженню яких в німецькій мові завдячуємо діяльності гуманістів, ідеологів «Бурі та натиску» та класиків, котрі «повернули» світ грецьких богів. Важливу роль відіграє божественний нектар, що продовжує молодість, а тим самим і красу, тому що молодість є одним із ідеалів періоду «Бурі та натиску».

Народне уявлення про чоловічу красу, відображене у фразеологізмах та стійких сполученнях, передбачає, що вона не лише видима, її можна певним чином виміряти: *bullenstark / bärenstark sein* [6]; *Bärenkräfte haben* [6]; *ein fixer / patenter Kerl* [5, с. 377]; *Hafer im Leib haben* [7, с. 717]; *Mark in den Knochen haben* [7, с. 1001]; *so stark sein wie ein Bär / Baum / Löwe / Pferd / Tier, wie Simson, wie ein Türke* [7, с. 1529]; *aussehen wie das (blühende) Leben* [7, с. 940]. Головний об'єкт виміру при естетичній оцінці чоловіка – тіло, яке повинно бути міцним, м'язистим.

Жіноча краса також відчутна: тіло легке, граційне, ніжне. Уявлення про красу зрілої жінки представлені у метафорах з базовою номінацією «жінка – ласий шматочок»: *eine Schnitte, eine Sahneschnitte, eine Torte, eine Zuckerpuppe* [6]. Дівоча стрункість, плавна, граційна хода зафіксовані у наступних фразеологічних одиницях: *schlank wie eine Gerte / Tanne / 'ne Schnürpinne / eine Bassgeige / eine Pappel* [6]; *eine Wespentaille haben* [6]. Цікавими є метафори *schön wie Milch und Blut sein* [6]; *ein Milchgesicht* [6] – свіжо та молодо виглядати. Біле обличчя та червоні щічки й губи вважались основним критерієм краси в епоху Середньовіччя. Звідси походить символічне значення троянди та лілії як жіночої краси в любовній ліриці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы фразеологического значения и смысла : (В аспекте межуровневого взаимодействия яз. единиц) / Н.Ф. Алефиренко, Л.Г. Золотых – Астрахань : АГПУ, 2000. – 219 с.
2. Воркачев С.Г. Любовь как лингвокультурный концепт : монография / С.Г. Воркачев. – М. : Гнозис, 2007. – 288 с.
3. Кон И. С. Возрастные категории в науках о человеке и обществе / И.С. Кон // Социологические исследования. – 1978. – № 3. – С. 76 – 86.
4. Лосев А.Ф. История античной эстетики : ранняя классика / А.Ф. Лосев. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2000. – 624 с.
5. Молчанова Г.Г. Лингвокультурные концепты и паремическое моделирование / Г.Г. Молчанова, О.В. Тарбеева // Концептуальный анализ языка : современные направления исследования : сб. науч. трудов. – М. / Калуга : Эйдос, 2007. – С. 42 – 59.
6. Німецько-український фразеологічний словник / [уклали В.І. Гаврись, О.П. Пророченко]. – К. : Радянська школа, 1981. – Том 1. – 416 с.; Том 2. – 382 с.
7. Redensartenindex. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, feste Wortverbindungen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.redensarten-index.de/suche.php>.
8. Röhrich, L. Lexicon der sprichwörtlichen Redensarten / L. Röhrich. – Freiburg, Basel, Wien: Herder, 2004. – 1910 S.

ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ІТАЛІЙСЬКИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Ковальчук Т.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова газет займає важливе місце у міжгалузевих стилях мовлення і є найбільш поширеною завдяки телевізійній журналістиці. Специфіка мови газет швидко при звичається до мови техніки, науки, економіки. Так, наприклад, часто зустрічаються статті, зрозумілі для певного кола освічених і проінформованих читачів. Отже, перекладач має бути достатньо обізнаним та проінформованим у тій чи іншій сфері, щоб правильно та ясно передати суть італійської статті на українську мову.

Варто одразу зауважити, що газетно-інформаційні тексти рідко перекладаються для друку повністю та в чистому вигляді. При цьому переклад замінюється більш коротким реферативним викладом. При перекладі кожна новина обробляється перекладачем відповідно до джерела її походження. Перекладач використовує власну техніку перекладу і має бути добре ознайомлений зі стилістичними, лексичними і граматичними особливостями таких матеріалів.

Рівень розбірливості італійських щоденних газет ще й досі залишається задовільним, навіть якщо ситуація дещо покращилась за останні роки. Не зважаючи на лінгвістичні розбіжності в багатьох газетних статтях, перекладач має знати, що існують деякі риси, які розрізняють мову італійських газет.

Особливостями мови італійських газет є:

- жвавість виразів, завдяки простій і ясній лексиці, з якою перекладач італійської мови вже знайомий. Наприклад: *sale il prezzo della benzina* – піднялась ціна на бензин;

- обмеження у використанні великої кількості дієслів і надається перевага іменникам, щоб надати прискорення виразу. Наприклад: *giornali, vendite in calo* – кількість проданих газет зменшилась;

- агресивні і яскраві заголовки. Особливістю італійських газет є, звичайно, заголовки газетних матеріалів. Автори статей докладають максимум зусиль аби заголовки їх статті складалися з якомога меншої кількості слів, при цьому передавав інформацію про яку йдеться і привертая до себе увагу читача. Так аби читач побачивши заголовок вже був зацікавлений придбати газету і прочитати саме ту статтю, заголовок якої йому видався цікавим. З інформаційної точки зору заголовок є одним із найважливіших елементів статті і має виражати її зміст. Наприклад: *uccisa a coltellate dal convivente* – співмешканець вбив жінку ножем;

З лексичної точки зору, особливостями журналістської термінології є:

- часте застосування неологізмів і складних слів. Наприклад: *calcio poli* – явище підтосовування футбольних матчів; *taxi concorso* – широкомасштабний конкурс; *megaconcerto* – мегаконцерт;

- часте використання слів англійського походження. Наприклад: *gossip* – плітки, *spot* – рекламний ролик, *trend* – тренд, тенденція;

- часте застосування аббревіатур. Наприклад: **CGIL** = *Confederazione Generale Italiana del Lavoro* – Італійська загальна конфедерація праці; **PD** = *Partito Democratico* – Демократична партія;

Вищезазначені риси газетно-публіцистичного стилю зумовлюють певні особливості його перекладу, які обов'язково повинен враховувати досвідчений перекладач. До лексичних особливостей ми відносимо труднощі, які виникають при перекладі фразеологічних одиниць через необхідність збереження цілісності образу, який вони несуть. Такі явища як заміната викривлення фразеології також становлять певну проблему для перекладача, якому необхідно намагатися не тільки підібрати аналог фразеологічної одиниці у мові перекладу. Кліше також створюють труднощі для перекладача, адже він повинен вміти розпізнавати такі одиниці у тексті оригіналу та мати уявлення про те, як їх зазвичай використовують у мові перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика. – СПб.: Союз, 2001. – 288 с.
2. Гвенцадзе М. А. Коммуникативная лингвистика и типология текста. – Тбилиси: Изд-во Тбил. ун-та, 1986. – 315 с.
3. Antonella Filippone. *Affresco italiano C1. Corso di lingua italiana per stranieri*. – Firenze: Mondadori education, 2010. – 123 с.

НОМІНАЦІЇ БОГА В ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОМУ ТА ЯПОНСЬКОМУ БОГОСЛОВСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Козирєв Є.В.

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

В українському та церковнослов'янському богословському дискурсі найуживанішою номінацією християнського Бога є лексема *Господь*. Етимологія цього слова складна та досі не цілком з'ясована. Етимологічний словник української мови вважає за вірогідну версію про спорідненість його з латинським словом *hospes* «гостинний друг, господар; гість, чужинець» та походження разом з ним від індоєвропейського **ghosti-pot-s*. Першим компонентом вважається **ghostis* «гість», що втратило *-ti-* всередині слова, як це буває нерідко в словах типу титулів, а другим – індоєвропейський корінь **rotis* «пан, володар». Сучасні словники тлумачать слово *Господь* винятково як одну з назв Бога у християн, причому давність цього значення засвідчується низкою фразеологізмів: *Господь його знає, І де в господа, Прости господи, Слава тобі господи* та ін. У тексті Святого Письма читаємо: бл7же1ни лю1діє, и5мже гдсь бг7ъ и4хъ «...блаженний народ, що Господь йому Бог!» (Пс. 143:15).

У сучасному японському православному перекладі як еквівалент ужито слово 主(しゆ): 1) господар, пан, 2) вождь, лідер, 3) головний, центральний, 4) *христ*. Бог, Христос [三省堂]. Указана морфема завдяки розвиненій полісемії формує словотвірне гніздо православної японської лексики з вершиною 主.

Значення *Господь*, *владика* виражене у словосполученнях 主の体 («Тіло Господнє»), 万物の主 («Владика всього сущого»), а також у слові 主宰 («головуючий»). Слова, які в церковнослов'янській та українській мовах не є спільнокореневими зі словом *Господь*, у японському перекладі, однак, містять цю морфему 主: напр. Творець 創造主 / 造物主 («[Господь]-Творець»). До цієї групи слів належить також слово *Спаситель* (救主), але морфема-китаїзм しゆ у ньому відсутня, натомість ужито японське читання ієрогліфа 主: すくいぬし («рятівник; Господь-спаситель»). Божественна влада також виявляється у словах 王(おう «Цар») та 王国(おうこく «Царство Боже»).

Головною особливістю сучасних японських перекладів (як католико-протестантських, так і православних) є уникання особових займенників на позначення Бога. Вони замінюються на 主 або згідно з контекстом: «...свого Владику ми вважаємо спільним Владикою усіх, бо Він піклується <...> як Творець...». 「ハリストニアニンは『主』がすべての者の『主』、『創造主』『造物主』であり、<...>関心を持っている」 Однак у згадуванні Христа у його стосунку до Бога-Отця та Богородиці вживаються словосполучення 彼の父 («Його Батько»), 彼の母 («Його Мати»).

Іншим потужним словотворчим компонентом є морфема 者 (もの、シャ «людина»). Образ Бога у свідомості людей завжди формувався як тілесний, людиноподібний (пор. «І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою» Буття 1:26). Важливим є те, що поєднуючи в собі духовне і матеріальне людина в певному розумінні перевершує безтілесних ангелів, вона є покликаною стати богом за образом і подобою, за потенцією, тож не дивно, що в японському перекладі морфема із семантикою «людина» виявилася найбільш продуктивною. Триєдина сутність Бога у православному перекладі виражена саме через своєрідну «людиноподібну троїстість», незважаючи на те, що, наприклад, Бог Святий Дух ніколи не уособлювався в образі людини: 聖三者の神, 三者. Цей самий компонент наявний також у словосполученнях 現れた者 («Той, хто зійшов [на землю]»), 慰むる者 («Утішитель»). Усеосяжність Божої сили та милості виражено в опозиції [審判者 («Суддя») – 慈善者 «Благодійник»].

Слово-китаїзм 成聖 («освячувати») разом з морфемою 者 утворило неологізм 成聖者 («Святитель»), синонімічний у цьому контексті слову 司祭長 («[Головний] Священик»), які вживаються для підкреслення Божественного походження таїнств богослужіння, знання про які Христос особисто дав своїм учням – апостолам. Духовне багатство Царства Небесного метафорично зображується в номінації Христа 至大な福者 («[Неперевершено] Багатий»).

Лексеми 方 («Пан») та 神 («Бог») мають менший словотвірний потенціал та реалізуються переважно у словосполученнях: 祝福された方 («Благословенний»), 「苦しみなき方 («Безпристрасний»): 「自分たちの目で『至大な福者』の清貧を<...>『祝福された方』への誹謗を、『苦しみなき方』

の苦しみを直かに見る方法である」 – «*щоб <...> бачили очима надмірну вбогість Багатого <...> покривдженість Благословенного, страждання Безпристрасного*». Слово 神 уживається рідше, переважно тоді, коли треба проті ити особи Бога-Отця та Бога-Сина, напр. 神の子 («Син Божий»), 神の^{こひつじ}羔 («Агнець Божий»).

Поряд із суто антропоморфними образами Милостивого Господа (恩寵 «Благодійник»), у православному перекладі наявна абстрактна номінація 善 (ぜん «Добро»):

「そして至大で聖神、豊かな『善』の前に私たちの罪悪がさらけ出される」 – «*І перед Священним, Найвищим та Найбагатшим Добром [Господом] виявляється наше беззаконня*».

Отже, у читача японського перекладу православного катехізису «Пояснення Божественної Літургії» складається образ Бога Всеосяжного та Всемогутнього, єдиного легітимного Владики в Царстві Божому (на Небесах та Землі), який, створивши людину за Своїми образом та подобою, Сам таким чином уподібнився до людини, що й знайшло відображення в лексиці.

ОРФОГРАФІЧНЕ ОСВОЄННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Козирєва З.Г.

Інститут української мови НАНУ

Важливою проблемою є входження в українську мову нових іншомовних слів та їхній правопис. Адаптація нових лексичних запозичень шляхом транслітерування, транскрибування, калькування, гібридизування та ін. не забезпечує від появи й неадаптованих форм цих лексичних одиниць, що негативно позначається на всіх підсистемах української мови. Найяскравіше неконтрольованість процесу запозичення нових лексичних одиниць та основ віддзеркалює термінологія, оскільки в умовах світової динаміки терміносистеми почали активно розвиватися й інтенсивно поповнюватися іншомовними словами. Українські друковані та електронні засоби масової інформації, які професійно зобов'язані захищати національно орієнтовані процеси в мовотворчості, самі рясніють англomовними словами, не сприяють виробленню «узвичаєного мовного стандарту» (С. Я. Єрмоленко), адже більшість такого роду запозичень мають усталені українські відповідники, напр.: *дивіденд* (прибуток), *коаліція* (об'єднання, союз), *спікер* (голова парламенту), *спіч* (коротка промова), *стагнація* (застій), *транспарентний* (зрозумілий), *креативний* (творчий), *месидж* (повідомлення), *саміт* (зустріч на найвищому рівні, зустріч верхівки), *амбасадор*, *амбасада* (посол, посольство), *екзит-пол* (опитування), *електорат* (виборці), *маркет* (магазин), *паркінг* (стоянка автомобілів, автостоянка), *сек'юриті* (охорона), *бодигард* (особистий охоронець), *бебіситер* (нянька), *бренд* (відома марка), *ритейл* (роздрібна торгівля), *кросинг* (обмін), *кастинг* (відбір), *екшин* (бойовик) та ін.

Поява нових видів професійного сленгу – фінансистів, програмістів, операторів електронної пошти, діячів масової культури тощо зумовлює необхідність лексикографічного трактування, зокрема правописного (напр., т. зв. абролексем, юкста-позитів, використання заміників активних дієприкметників і под.), цих одиниць.

Не можна не погодитися з думкою К. Городенської, що функція захисту мови стосується й «фахівців-мовознавців, які повинні оперативно вивчати процеси лексико-словотвірних інновацій, давати їм правильну лінгвістичну кваліфікацію,.. формувати суспільну свідомість щодо збереження національно-мовних пріоритетів». Дивно, коли саме мовознавці й ініціюють порушення чинного правопису, а саме:

- передавання на письмі дифтонга **au, ou** через **ав, ов** (а не через **ау, оу**, як у правописі), хоч у низці слів, згідно з правописом, **au** передається через **ав**; тож варіанти на взірць *інавгурація* і *інаугурація* можливі;

- передавання звуку [ɾ] у нових лексичних запозиченнях відповідно до вживання їх у мові-джерелі. Прагнення розмежувати звуки [h] і [g] у нових запозиченнях, які згідно з правописом мають один український відповідник [ɾ], природним чином приводить до передавання звуку [h] з германських мов через звук [x], що спричиняється до появи так званих фонетичних варіантів, кодифікованих лексикографічними джерелами, напр.: *гакер* і *хакер*, *хоспіс*, *госпіс*. Причиною появи цих варіантів є як лінгвальні, так і екстралінгвальні чинники. Тоді, коли світ усе владніше входить у глобалізаційну стадію, українці, за влучним висловом П.П. Толочка, «лишилися в епосі етнонаціонального романтизму» і «заходилися реформувати правопис української мови». Попри оптимістичні завіряння деяких учених, що «скільки б не було у нас іншомовних слів із ɾ, вони ніколи не зруйнують фонологічної структури української мови, а тільки підтримають те (ɾ), що в ній існує принаймні з другої половини XII – XIII ст. внаслідок незалежного розвитку на власному ґрунті» (Німчук В. В.), у словниках маємо: *гринджоли* і *ґринджоли*, *біґос* і *біґос*;

- категорично наполягати на необхідності передавати англійське **w** через «органічне для української мови» **в** (Городенська К. Г.) не можна, оскільки правописна норма поширюється тільки на власні назви (за винятком тих, що передаються за традицією через **ау**): *уотергейт*, *уік-енд*, *вікенд* і *уік-енд*.

До безумовних порушень правописних норм адаптації нових запозичень фонетичного характеру, зокрема зафіксованих сучасними нормативними словниками, належать:

- 1) недотримання правила «дев'ятки» в загальних назвах: *меркуріметрія*, *меркуріфікація* (замість *меркуриметрія*, *меркурифікація*), *праймеріз*, *сек'юріті*, *бодіґард*, *бодібілдинг*, *бодібілдинг*, *бебісітер* (замість *бодибілдер*, *бодибілдинг*, *бодигард*, *праймериз*, *сек'юриті*) тощо;

- 2) ігнорування правила незбереження в словах іншомовного походження – загальних назвах подвоєння приголосних відповідно до їхньої української вимови: *скудетто* (замість *скудето*), *ваххабізм*, *ваххабіт* (замість *вахабізм*, *вахабіт*), *офф-лайн* (замість *офлайн*), *самміт*, *бебісіттер*, *триллер* тощо;

3) написання разом всупереч чинному правопису складних іменників з першою складовою частиною **віце-, екс-, лейб-, максі-, міді-, обер-**, напр.: *мінімаркет, мініскерт*;

4) непослідовність передавання **l** у словах іншомовного походження. Цей приголосний передається твердим або м'яким **л** залежно від того, як узвичаєне те чи інше слово в українській мові. Якщо традиційно слова з коренем фольк- (*фольклорист, фольклористика, фольклористичний, фольклористка, фольклорний, фольксдойч* тощо) пишуться з м'яким **л**, чому раптом у словниках з'являються назви *фолк* «музичний жанр, який поєднує народні мелодії з естрадним жанром», *фолк-гурт, фолк-шоу, фолк-рок, фолк-музика*, хоч тлумачна частина словникової статті чітко вказує саме на «фольклорне» походження назви: *фолк-музика* «музика, що основана на фольклорі», *фолк-рок* «напрямок музики року, "електрифікований" варіант поєднання фольклору з роком, що виник у США після Другої світової війни».

Навряд чи можна беззастережно погодитися з наполяганням передавати чужомовне **ia** через **ія**, що «відповідає історичній і живомовній традиції» (Німчук В. В.), і в жодному разі не через **ia** (напр., у слові *media*) згідно з особливістю звукового ряду української літературної мови, суть якої полягає в тому, що їй не властиве зіяння. У правописі це правило викладено стисло: «**ia** в кінці слова передається звичайно через **ія**».

ФАСЦИНАТИВНІ ТАКТИКИ У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНОЇ ДІЛОВОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Козяревич Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

До розгляду специфіки фасцинації (зачаровування) в контексті англomовного презентаційного дискурсу можна злучити виступи блискучого оратора та високопрофесійного менеджера, генерального директора американської корпорації Apple Inc. Стіва Джобса (Steve Jobs). У коло лінгвістичних інтересів входять питання: завдяки чому аудиторія була у захваті від манери Стіва Джобса, як йому вдавалося створювати ефект невимушеності. Особливостями виступів Стіва Джобса є:

1. Ключовий момент – це факт, подія, продукт, який цікаво обігрується і стає кульмінацією презентації. В результаті – яскрава емоційна реакція аудиторії. Завдяки ретельно продуманим деталям всі виступи Стіва Джобса насичені фасцинацією.

2. Правило трьох. Джобс ділив свої виступи на три частини, виокремлював три ключові характеристики продукту, три причини... Це пов'язане з усвідомленням ним того, що людському мозку легше сприймати інформацію, якщо вона подається частинами.

3. Підкреслення переваг продукту. Для цього Стів Джобс вживав такі оцінні слова, як *fantastic, excellent, super, successful* тощо.

4. Візуалізація. Демонстрацію слайдів Стів Джобс, як правило, супроводив 1-2 фразами, які характеризують кожну ілюстрацію.

5. Фасцинативні лозунги, наприклад, “1000 songs in your pocket”, “insanely great”, “think different”.

Фасцинація як дія у діловій презентації заснована насамперед на емоціях. Під час презентації мають вирішальне значення правильне емоційне налаштування та концентрація уваги, саме ці чинники покликані допомогти досягти бажаного впливу на аудиторію. У фасцинативних засобах превалює емоційний компонент, що полегшує включення адресата в комплекс емоційних відчуттів. Фасцинація передбачає напір, азарт, кураж, емоційність. Фасцинація адресанта пов'язана з його рисами, що роблять його активним, харизматичним промовцем. Міра фасцинативності адресата визначається тим, наскільки він сповнений ентузіазму. Змінюючи шкалу фасцинації, промовець відповідно підвищує або знижує фасцинацію слухачів. Висока фасцинація зазвичай проявляється зовні: у позі, жестах, голосі, міміці. Під час ходіння, жестикуляції фасцинація зростає на 1-2 бали. Кожен крок від слухача – це мінус 1 бал у фасцинації [2; 13]. Кожен крок до слухача, наближення до аудиторії викликає посилення фасцинативного впливу. Проте це не є універсальним правилом для усіх лінгвокультур. За рахунок переміщення, наближення, жестикуляції формується фасцинація.

Щодо невербальної поведінки Стіва Джобса, то вона характеризується:

Візуальним контактом. 90% часу впродовж виступу Стів Джобс підтримував візуальний контакт з аудиторією і посміхався. Такий постійний візуальний контакт промовляв глядачам про його відкритість. Тому йому вірили, довіряли. Він обирав конкретну людину або групу людей і звертався до них. Наприклад, під час презентації iPhone 4 він звернувся до людей у лівій частині зали та почав словами: “Іншого такого продукту не існує...”. Потім подивився у центр та продовжив: “...переконаний, ви зрозумієте це, варто лише взяти його до рук...”. А закінчив думку, встановивши зоровий контакт із правою частиною аудиторії: “Ось що нам вдалося зробити”.

Відкритими позами. Стів Джобс, як правило, тримався просто і відкрито, виступав без трибуни, що засвідчувало його приступність, небажання висувати бар'єри між собою й рештою. Жести Стіва Джобса “промовляли” з ним [1; 24].

ЛІТЕРАТУРА

1. Галло К. Презентация. Уроки убеждения от лидера Apple Стива Джобса / Кармин Галло. – М.: Издательство: Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 224 с.
2. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Десять глав о том, как получают и доставляют максимальное удовольствие, выступая публично / Р. Гандапас. – М.: Издательство: Олимп-Бизнес, 2008. – 110 с.
3. Transcript of the Iphone Keynote by Steve Jobs. <http://www.european-rhetoric.com/analyses/ikeynote-analysis-iphone/transcript-2007>.

КОНЦЕПТИ ДУХОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ЯПОНЦІВ

Колесникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття «душі» є для японського менталітету одним з ключових концептів. Японці кажуть: «Хіто ва міе йорі кокоро» – «людина – це не зовнішній вигляд, це серце / душа».

В основі японської духовної культури знаходяться три концепти: тама – «душа», іноті – «життя» і кокоро- «серце».

Уявлення про тама (душа, сила, життєва енергія) є ключовим поняттям традиційної духовної культури Японії. І якщо офіційна синтоїстська релігія визначає божество, або дух (камі) як центрального поняття, то в народних віруваннях та звичаях таке місце займає саме народна субстанція- тама, вільна душа – тамасі – «вільна душа».

Згідно з засадами японського світогляду, у людини, окрім вільної душі, є й так звана тілесна душа і має назву вона – іноті («життя», початок життя, принцип). Ця концепція – конкретний приклад уявлення про дуалізм душі.

У традиційній картині світу японців існує й таке поняття, як кокоро (心) – «серце, духовність», що являє собою ще одну душу людини або божество. На початкових етапах свого існування у мові поняття кокоро позначало суто фізіологічний орган тіла, тобто серце. З часом позначення матеріального було поступово витіснено та заміщено позначенням абстрактних понять: психологічних та емоційних явищ і процесів.

Так, сучасне значення цього слова:

心とは、人間の理性・知識・感情・意志などの働きの基になると考えられるもの。気持ち。感情。精神。(Серце – те, що позначає людську свідомість, знання, почуття, емоції, бажання, внутрішній стан тощо.)

Кокоро є стимулом людського життя у синтоїстській філософії, яка, в свою чергу інколи тісно переплітається з буддизмом. Кокоро, серце, містить у собі кожен предмет та явище, у томи числі й людське слово. Але якщо у слові живе дух, здатний рухати його, а також приводити в рух почуття, то слово може жити за своїми законами. Таке ставлення до слова, звичайно, відобразилось і на творчості японських письменників. Якщо у слові є душа, то художнику доводиться лише довіритись тому, творити за допомогою натхнення.

Література Японії була переважно мовою серця. Концепт душі / серця, відомий як кокоро, з давніх-давен розглядався як виразний інстинкт людської особистості. І дане уявлення продовжувало еволюціонувати та, врешті-решт, стало основоположним принципом життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакшеев Е.С. «Кокоро – духовная культура Японии». Выпуск № 1 – 3.
2. Кузнецов В. Поняття та його моделі // Філософська думка. – 1988. – № 1. – С. 61-80.
3. Fairbank, John and Edwin O. Reischauer. East Asia: Tradition and Transformation. Tokyo Charles Tuttle Co., 1973.
4. Floyd H. Ross, Shinto: The Way of Japan. – Boston: Beacon Press, 1965. – P. 56.
5. Fung Yu-Ian. A History of Chinese Philosophy. 2 vols. Trans. Derk Bodde. Princeton: Princeton University Press, 1963.

ВПЛИВ СОЦІО-КУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПЕРЕКЛАД

Комарчева К.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення мовних явищ через призму антропоцентричної концепції поклало початок розгляду мови у нерозривному зв'язку з пізнанням, свідомістю, мисленням, культурою та світоглядом людини, що мало прояв у лінгвістиці

як відмова від вузько семіологічного підходу до мови лише як знакової системи, і у зверненні до пізнання мови у тісному зв'язку з буттям людини. Розгляд питання взаємодії мови і культури відкриває нові шляхи для розв'язання проблем перекладознавства. Під час контактів людини зі світом у її свідомості відбувається побудова образу світу, виникає узагальнена модель навколишньої дійсності. Відтворення образу світу у перекладі – складне і відповідальне завдання.

Сьогодні, як ніколи важливо, щоб підготовка перекладачів відповідала сучасним потребам суспільства. Навчання перекладачів передбачає розвиток перекладацької компетенції і виконує загальнолінгвістичні та загальноосвітні функції [5]. Вперше у лінгвістичній науці поняття компетенції (competence) ввів американський мовознавець Н. Хомський, маючи на увазі під цим терміном знання своєї мови мовцем-слухачем [6, с. 30]. На сьогодні існують різні погляди щодо класифікацій компетенцій. Так, відомі моделі компетенцій Р.П. Мільруда, Д. Хаймса, М. Свейна, М. Кенела, Л. Бахмана, А. Палмера, М. Халдія, Р. Кліффорда, М.М. Вятютнева, В.О. Коккота, Н.І. Геза, В.М. Топалова.

Отже, комунікативна компетенція передбачає володіння широким спектром різноманітних видів компетенції. Варто зазначити, що майже всі згадані вище дослідники включають у свої класифікації соціолінгвістичну та соціокультурну компетенції. Соціокультурна компетенція включає зокрема країнознавчу і лінгвокраїнознавчу субкомпетенції. Країнознавча складова – це знання про культуру країни, мова якої вивчається (знання історії, географії, економіки, державного устрою, особливостей побуту, традицій та звичаїв країни). Лінгвокраїнознавча субкомпетенція передбачає володіння особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в різних ситуаціях спілкування [1].

В.В. Сафонова [7] вважає, що соціокультурний компонент передбачає співвивчення мов та культур і включає до свого змісту знання з різних галузей. В.П. Фурманова [8] розробила теорію функціональної культури, яка розглядає три аспекти: когнітивний (оволодіння знаннями); комунікативний (засвоєння правил вербальної та невербальної поведінки); аксіологічний (усвідомлення системи традицій, норм тощо). Соціокультурний компонент, за В.П. Фурмановою, включає два напрямки: філологічний (вивчення відомостей про культуру країни, мова якої вивчається, на матеріалі соціокультурно-маркованої лексики); соціологічний (варіативність сценаріїв міжкультурного спілкування). В.В. Воробйов [4] відносить до соціокультурного компоненту інформацію, вивчення якої лежить через аналіз соціокультурно-маркованої лексики.

Отже, ефективність комунікації залежить від достатнього обсягу фонових знань, які дозволяють адекватно розуміти смисл висловлювання. Фонові знання є неоднорідними. За ступенем поширеності розрізняють їхні три види: загальнолюдські, регіональні та країнознавчі [2; 3].

У сучасному перекладознавстві поширений погляд, що переклад впливає не тільки на національні літератури та національну дискурсивну практику, а й на культуру в цілому. Культурне підґрунтя для перекладу набуває різних форм у широкому діапазоні: від лексики та синтаксису до ідеології і способу життя в певній культурі.

Ступінь розуміння соціокультурного компоненту змісту повідомлення визначається не лише фоновими знаннями перекладача, а залежить також від його орієнтації в стилізованих реєстрах [1; 9]. Це пов'язано із значним розмаїттям текстів, з якими доводиться мати справу в процесі перекладу. Кореляція різних типів знань визначає індивідуальну картину світу перекладача, яка є умовою успішної реалізації міжмовної та міжкультурної комунікації. Відповідно, ступінь повноти системи знань (фонових, тематичних, контекстних, термінологічних) визначає ступінь розвинутої соціокультурного компоненту перекладацької компетенції. З метою збереження впливу оригіналу, перекладач має розпізнати соціокультурну інформацію в оригіналі, а потім знайти шляхи її реалізації в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганічева Т.В. Соціокультурний компонент перекладацької компетенції / Т.В. Ганічева // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – 2005. – № 5 (77). – С. 94-98.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвистическая проблематика страноведения в преподавании русского языка иностранцам. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1971. – 84 с.
3. Виноградов В.С. Перевод: Общие и лексические вопросы: Учебное пособие. – 2-е изд., перераб. – М.: КДУ, 2004. – 240 с.
4. Воробьёв В.В. Лингвокультурология (теория и методы): Монография. – М.: Изд-во РУДН, 1997. – 331 с.
5. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: Учебное пособие. – М.: ЭТС, 2002. – 424 с.
6. Мильруд Р. П. Компетентность в изучении языка// Иностранные языки в школе. – 2004. – № 7. – С. 30-37.
7. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур. – Воронеж: Истоки, 1996. – 239 с.
8. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам. – Саранск: Изд-во Мордов.ун-та, 1993. – 124 с.
9. Черноватий Л.М. Особливості навчально-методичних матеріалів для підготовки перекладачів // Вісник Сум. держ. ун-ту. Серія: Філологічні науки. – 2002.– №4 (37).– С.184-188.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕНЕРАЛІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ (на матеріалі арабської мови)

Кононенко В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, трансформації – основа більшості прийомів перекладу. Трансформація полягає у зміні формальних або семантичних компонентів при збереженні інформації, призначеної для передачі [1, с. 201]. Проблемам

перекладацьких трансформацій присвячена значна кількість досліджень у галузі теорії та практики перекладу. Але, слід зазначити, що не існує єдиної думки щодо типів та видів трансформацій. Деякі дослідники поділяють трансформації на типи – лексичні, граматичні, семантичні (Р.К. Миньяр-Белоручев, В.Н. Комісаров, Я.І. Рецкер). Інші дослідники поділяють трансформації на рівні (А.Д. Швейцер). Однак, усі дослідники стверджують, що поділ трансформацій на типи та види є умовним. Це пов'язано з тим, що деякі трансформації майже не трапляються поза сполученістю з іншими трансформаціями [4, с. 132]. Більшість лінгвістів поділяють перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні та змішані.

Лексичні трансформації – це передача значення лексичних одиниць оригіналу в даному контексті лексемами мови перекладу, що не є їхніми словниковими відповідниками, які змінивши свою внутрішню форму, передають сенс, актуалізований одиницями оригіналу [3]. Один з видів перекладацьких трансформацій, здійснюваних у процесі перекладу є генералізація.

Генералізація значення слова – це прийом перекладу, який полягає у переході від видового поняття до родового [1, с.189]. У процесі перекладу лексичних елементів відповідники перекладу можуть утворюватися за рахунок не тільки звуження значення слів, а його розширення. При цьому використовується такий тип трансформації, як генералізація. Внаслідок цього слово з вузьким значенням замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням. Наприклад, дієслово *تم* у словниках тлумачиться як *бути повним, завершеним; закінчуватися, завершуватися; відбуватися, виконуватися*. Але словникове значення досить рідко реалізується у текстах, частіше дієслово виконує роль граматичного значення часу та семантичного сенсу буття, становлення у загальному вигляді [2, с.56]. Наприклад, араб.: *تم تأجيل توقيع الاتفاق* – *Підписання угоди було відкладено*; *تم توقيع المعاهدة* – *Договір було підписано*. Таким чином, розширюючи своє значення дієслово може наблизитися до класу допоміжних і набуває здатності поєднуватися зі значною кількістю імен. Досить часто трансформація генералізації супроводжується трансформацією додавання слова.

Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані в перекладі через невідповідність з погляду значення і контексту.

Трансформація генералізації звичайно використовується при перекладі загальнонародного та загальнонаукового шарів лексичного складу наукових і технічних текстів. Оскільки їх застосування може призвести до певної втрати точності інформації, використовувати її слід обачно у тих випадках, коли вживання у перекладі словникового відповідника слова, що перекладається, може призвести до порушення граматичних або стилістичних норм мови перекладу [5, с. 307].

Взагалі, при перекладі з арабської мови на українську явище заміни конкретного, видового поняття більш абстрактним, родовим спостерігається набагато рідше за конкретизацію значення. Деколи цього вимагає логіка побудови думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Московский лицей, 1996. – 208 с.
2. Финкельберг Н. Д., Майбуков Н. А. Учебник общественно-политического перевода. Арабский язык (в 2-х частях) / Наталья Дмитриевна Финкельберг, Николай Афанасьевич Майбуков. – М. : Военный красносламенный институт, 1986. – Ч.1. – 432 с.
3. Гарнік І.В. Типологія перекладацьких трансформацій. [Електронний ресурс] / І.В. Гарнік – Режим доступу: [http:// www.kymu.net.ua](http://www.kymu.net.ua)
4. Бондаренко Н.Ю. Використання граматичних трансформацій при перекладі роману «Гордість та упередження» з англійської мови російською / Н.Ю. Бондаренко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2013. – №17. – С. 130-134.
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004, – 575 с.

ВИКОРИСТАННЯ ВЕРБАЛЬНИХ МАРКЕРІВ У КОАЛІЦІЯХ

Консевіч М.С.

Житомирський державний університет ім. І.Франка

Створення коаліцій – це одна з особливих рис, яка притаманна мультисторонній інтеракції. Під мультисторонньою інтеракцією ми розглядаємо спілкування, в якому беруть участь троє або більше комунікантів. Зарубіжні дослідники дають визначення коаліції “як тимчасовому союзу комунікантів, які спілкуються між собою і мають спільний інтерес – отримати перемогу” [2, с. 42; 3, с. 76; 4, с. 55] або ж “як неформальній бесіді співрозмовників, під час якої відбувається формування та реформування команди” [1, с. 85].

Для того, щоб коаліція існувала, недостатньо лише того факту, що два учасника інтеракції виступають проти третього учасника. Необхідно, щоб два інтерактанти були в союзі один з одним та їх розмовний текст містив маркери, які підкреслюють існування їхньої коаліції. Головними маркерами коаліції є маркери згоди та підказки.

До маркерів згоди відносяться такі слова: “yes”, “exactly”, “sure”, “right”, “yeah”. Така підтримка часто приймається комунікантом, якому вона пропонується.

Розглянемо на прикладі:

(1) *Helen: So where are they having an engagement party?*

Jane: On the boat.

Alison: You're joking!

Jane: No, really.

Alison: It sounds like fun! What are you going to wear?

Jane: I bought two dresses, but can't choose. They are both really lovely.

Alison: Can we see them?

Jane: Sure.

Helen and Alison: Oh, this red is beautiful!

Jane: Do you really think so?

Helen: Yeah!

Alison: Yes, you will look fantastic!

Jane: Thanks.

(Nicholas Stoller. Engagement, min.23)

У цьому контексті розмова відбувається між трьома подругами Джейн, Елісон та Хелен. Одного вечора Хелен та Елісон приходять у гості до Джейн на вечерю. Дівчата розмовляють лише на одну тему – це вечірка, на яку запросили Джейн. Подруги допомагають обрати сукню. У поданому контексті комуніканти використовують такі маркери згоди, як: *yes, sure* – підтверджуючи, що червона сукня дійсно пасує Джейн.

Слідом за С. Kerbrat-Orecchioni [2, с. 77-79], ми поділяємо підказки на:

1) підказки, які комуніканти потребує або не потребує;

2) підказки, які комуніканти приймає, погоджується з ними або не погоджується.

Розглянемо приклад такої підказки:

(2) Grackson: This is Frank Debster. The cleaner found him at 5 this morning.

He's dead for about three hours. Thief disappeared. Nobody saw anything.

Holmes: Camera is broken. Am I right?

Grackson: Yeah...

Holmes: So, Mr. Debster let the murder in. He was shot here and it means (.)...

Watson: He wasn't dead. The guard, he shot, before he received the second wound.

Holmes: Agree. The wound is in the wall, and it means that Mr. Debster made a hole in somebody's stomach.

Watson: So, this person will need medical intervention.

Grackson: Yeah, we have called in all hospitals in our town.

(Michael Cuesta. Elementary, min. 4)

У поданому контексті розмова відбувається між капітаном поліції Грексоном та двома консультантами, Холмсом та Ватсон, які допомагають розкривати злочини та вбивства. Оскільки у місті була пограбована велика корпорація та вбито охоронця, поліцейські приїхали, щоб вивчити місце злочину. У розмові поліцейські починають робити припущення, як дії злочину могли б розвиватись. Коли Холмс починає описувати події і робить паузу, щоб проаналізувати вбивство, Ватсон робить свої припущення, тим самим роблячи підказку колегам. Її наміри хороші, вона не бажає зайняти провідну роль у розмові, а лише хоче допомогти у розслідуванні. В свою чергу, Холмс погоджується з припущеннями Ватсон та продовжує далі констатувати події.

В залежності від ситуації комуніканти мультисторонньої інтеракції формують коаліції та використовують вербальні маркери, які підкреслюють існування їхньої коаліції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Goffman E. Presentation of self in everyday life. – New York: Anchor Books, 1959. – 255 p.

2. Polzer J. T., Mannix E. A., Neale M. A. Interest alignment and coalitions in multiparty negotiation // The Academy of Management Journal. – V. 41, 1998. – P. 42 – 54.
3. Kerbrat-Orecchioni C. Introducing polylogue // Pragmatics. – V. 36, 2004. – P. 1 – 24.
4. Traverso V. Interlocutive 'crowding' and 'splitting' in polylogues: the case of researchers meeting // Pragmatics. – V. 36, 2004. – P. 53 – 74.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Director: Nicholas Stoller. Engagement, 2012.
2. Director: Michael Cuesta. Elementary, episode 17, 2013.

ФРАЗЕОЛОГІЗМ ЯК НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Копчак О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Незаперечним є той факт, що у фразеологізмах будь-якої мови віддзеркалюється світогляд, духовність, ментальність, естетичний світ й етична культура людини, носія цієї мови. ФО допомагають зрозуміти душу народу, його історичний шлях, бо в них заковані особливості національного мислення і національної долі, втілення своєрідності розуміння світу, ситуацій життя тощо [2, с. 3-4]. Фразеологізми як компонент культури одночасно виступають як дзеркало народної культури, народної психології і філософії, зберігаючи інформацію про ментальність, звичайно в закованій формі містять відомості про матеріальне життя й духовні орієнтири етносу, а також вказують на картину світу загалом.

За визначенням В.Н. Телії "система образів", що закріплена у фразеологічному складі мови, слугує своєрідною "нішею" для кумуляції бачення світу і так чи інакше пов'язана із матеріальною, соціальною чи духовною культурою мовної спільноти, а тому може свідчити про її культурно-національний досвід і традиції [5, с. 215]. Тобто, ФО слід вважати лінгвокультурними одиницями, у внутрішній формі яких відбивається світогляд певного лінгвокультурного суспільства.

Традиційна народна кухня – це така ж культурна спадщина будь-якого народу, як мова, література, мистецтво, це неоціненний здобуток, яким можна і варто пишатися, який не слід забувати. Національна кулінарна традиція створювалась протягом багатьох віків, тому вона в певній мірі відбиває не тільки історичний розвиток народу, але його звичаї, вірування та культуру.

Мова як суспільне явище здатна виступати сховищем накопиченого колективного досвіду, тобто, крім суто комунікативної, виконувати кумулятивну функцію. Завдяки цьому в її одиницях знаходять своє відображення матеріальні умови життєдіяльності, морально-етичні та естетичні принципи, звичаї, вірування і традиції певної етнічної групи, тобто специфічні особливості національної культури (етнокультури) кожного окремого народу. Це і призводить, завдяки

кумулятивній функції, до наявності в різних мовах значного масиву національно-культурно маркованих мовних одиниць, семантика яких пов'язана із інформацією культурного характеру. Найбільш яскраво ця інформація фіксується у фразеологізмах. Зберігаючись у мові, національно-культурна специфіка на рівні фразеології проявляється дуже чітко, це означає, що ФО формують у мовній картині світу склад так званих етнокультурних маркерів і лінгвокультурам.

Культурний компонент значення – додаткові конотативні "нашарування" на основне значення фразеологізму: емоційні, експресивні та оцінні, пов'язані з національно-культурною специфікою тієї дійсності, яку вони відображають. Віддзеркалюючи у своїй семантиці зазначені фрагменти картини світу культурологічного характеру, фразеологізми, з одного боку, виступають потужним етнокультурним маркером мовної картини світу, а з іншого – одним із найбільших джерел культурологічних фонових знань, що відображені у певних мовних стереотипах.

Фразеологізми, як "дзеркало життя нації", відіграють особливу роль у створенні мовної картини світу. Природна семантика ФО тісно пов'язана із фоновими знаннями носія мови, із практичним досвідом особистості, культурно-історичними традиціями народу, який користується даною мовою. ФО приписують об'єктам ознаки, які асоціюються із картиною світу, припускають цілу дескриптивну ситуацію, оцінюють її, та виражають ставлення до неї. Своєю семантикою фразеологізми спрямовані на характеристику людини і її діяльності [3, с. 12-14], тобто відображають найважливішу ознаку мовної картини світу – антропоцентричність (орієнтація на людину).

Таким чином, вибір еталонів або символів у картині світу є мотивованим. Отже, наслідуючи В. М. Телю [5, с. 59], ми вважаємо, що фразеологізми можуть виконувати роль еталонів, стереотипів національно-культурного світогляду, або вказувати на їх символічний характер і в цій якості виступають як мовні експоненти (носії) культурних знаків і національної інформації.

Так в українській і перській словесній символіці чимало назв на позначення продуктів харчування, які здобувають певного ступеню символізації. У фразеології ми знаходимо образно закріплені словесні характеристики деяких особливостей харчування українців та іранців. Переважають номінації найбільш поширених продуктів, із якими в українців й іранців пов'язуються уявлення про селянську працю, життя заможне і бідне, достаток: 1) в українській мові: *хліб і до хліба* [4, с. 745] – необхідні засоби для існування, достаток; *як мед пити* [4, с. 504] – жити дуже добре, в достатках, заможного; 2) в перській мові: *نانش توی روغن است* (букв. хліб у маслі) – *жити в достатку* [1, с. 515]; *هم خدا را می خواهد و هم خرما را* (букв. хоче і Бога і фінік) – *хоче хорошого життя і на небі і на землі* [1, с. 187]. У нашому дослідженні номінації на позначення продуктів харчування виступають еталонами специфічного національно-культурного світогляду іранського і українського народів, який формується внаслідок дії таких чинників як географічний, історичний, культурний, релігійний тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голева Г. С. Фарси – русский фразеологический словарь / Галина Сергеевна Голева. – М.: Издательский Дом «Грааль», 2000. – 648 с.
2. Забіяка В. А., Забіяка І. М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування / Віра Анатоліївна Забіяка, Іван Михайлович Забіяка. – К. : ВЦ "Академія", 2012. – 304 с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология: [Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Изд. центр "Академия", 2001. – 208 с.
4. Словник фразеологізмів української мови / [укладач: В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук]. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
5. Телия В. Н. Фразеология в контексте культуры / Вероника Николаевна Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996.

СТРАТЕГІЇ КООПЕРАЦІЇ У ДИСКУРСИВНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Корольов І.Р.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю системного і комплексного опису дискурсивного простору кооперативної комунікації із урахуванням нових аспектів його вивчення в сучасній лінгвістиці: лінгвокогнітивного, лінгвокультурного та дискурсивно-прагматичного (В. Кашкін, Н. Пономарьов, О. Романов, Й. Стернін, М. Томаселло).

Як зауважує О.А. Романов, можна згадати численні праці з опису різних мовленнєвих «постулатів», «максим», «правил», «імплікатур», «заповідей» (Дж. Остін, Дж. Серль, Д. Вандерліх, П. Грайс, Дж. Лакофф, Дж. Ліч, Р. Вагнер та ін.), у яких висувається ідея про те, що кооперативний базис спілкування – це основа безконфліктної, успішної діалогічної взаємодії, а порушення кооперативності неодмінно призводить до протиріч між партнерами й конфлікту [5, с. 10].

Кооперативна комунікація – ситуація спілкування, що базується на когнітивній структурі спільних намірів комунікантів із використанням ефективних мовних і мовленнєвих засобів, вибір яких зумовлений однаковими уявленнями про комунікативні цілі один одного, взаємним розподілом комунікативних ролей, насамперед партнерських [6]. Кооперативна комунікація чітко кореспондується з поняттям дискурсивної взаємодії. В мовленнєвій поведінці, що репрезентує кооперативну комунікацію, виявлені такі основні типи дискурсивних практик (*знайомство, привітання, порада, побажання, подяка, прохання, похвала, запрошення, вибачення, прощання, згода, співчуття, освідчення в коханні* тощо), засновані на реалізації або досягненні взаєморозуміння між співрозмовниками та на загальній базовій когнітивній структурі спільних намірів. Сукупність зазначених типів дискурсивних практик створює дискурсивний простір [3; 4] кооперативної комунікації, який можна охарактеризувати як міжособистісне, динамічне (усне/письмове), відкрите спілкування інтерактантів,

що переважно відбувається в повсякденній (не)офіційній комунікативній сфері через посередництво мовного, паралінгвістичного коду. Важливим є міжособистісний, або психологічний аспект, яким і передбачено розробку ідеї про існування комунікативних стратегій і тактик, що регулюють гармонійне, безконфліктне спілкування. Класичною в такому розумінні та принциповою є теорія «збереження обличчя», автори якої П. Браун та С. Левінсон, спираючись на теорію мовленнєвих максим Дж. Ліча, поділяють ввічливість на позитивну і негативну [7]. Учасники кооперативної комунікації передусім мають спільну мету, дотримуючись під час спілкування єдиного *принципу кооперації* [2]. Позитивний і негативний типи ввічливості, що корелюються з модусами ввічливості та фамільярності кооперативної дискурсивної взаємодії, є релевантними для принципу кооперації (квазікооперації), передбачаючи певну систему комунікативних стратегій, спрямованих або на зближення з адресатом, або на віддалення від нього [1, с. 13].

Серед основних стратегій *позитивної кооперації*, які переважно відповідають модусу ввічливої мовленнєвої поведінки (Р. Газізов), можна виокремити: демонстрацію єдності та солідарності адресанта і адресата (пропозиція спільних дій); вияв уваги (інтересу, симпатії, турботи) до співрозмовника; прагнення до взаєморозуміння та згоди з адресатом тощо. Реалізуються такі стратегії кооперації у численних і варіативних комунікативних ситуаціях: *знайомство, привітання, порада, побажання, подяка, прохання, похвала, запрошення, освідчення в коханні* тощо)

3-поміж стратегій *негативної кооперації (квазікооперації)*, що співвідносяться переважно з модусом фамільярної мовленнєвої поведінки, можна виділити: – надання свободи дій адресату та задоволення його потреби в комунікативній недоторканості, яка реалізується через посередництво тактик семантичної мінімізації імпозиції (помилка адресанта в оцінці знань адресата), імперсоналізації, вибачення, ввічливого песимізму тощо. Наприклад, в уривку з листа І.Ю. Рєпіна до Л.М. Толстого, в якому, незважаючи на негативну оцінку особистих рис адресанта, зберігається характер дружнього послання: адресату пропонуються ще більші можливості для критики, що в подальшому не спричинить погіршення стосунків між комунікантами: *“Ваши замечания относительно моих “Провод” совершенно верны... Не удастся мне напасть на глубокую идею, которая бы пластично выливалась в образах... Еще раз благодарю Вас за Ваши письма, они меня очень ободряют; пожалуйста, не скупитесь на замечания, я их очень люблю, особенно Ваши драгоценны мне, по своей правде и высокому строю мысли”*.

Отже, у розвідці запропоновано розглядати стратегії як позитивної, так і негативної кооперації у дискурсивній взаємодії комунікантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Газізов Р.А. Коммуникативная категория вежливости в немецкой лингвокультуре: автореф. дис. ... доктора филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Р.А. Газізов. – Уфа, 2011. – 44 с.
2. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1985. – Вып. 21. – С. 217–237.

3. Казыдуб Н.Н. Дискурсивное пространство как фрагмент языковой картины мира (теоретическая модель): монография / Надежда Николаевна Казыдуб. – Иркутск: ИГЛУ, 2006. – 216 с.
4. Плотникова С.Н. Языковое, дискурсивное и коммуникативное пространство / С.Н. Плотникова // Вестник ИГЛУ. – Иркутск: ИГЛУ, 2008. – С. 131–136.
5. Романов А.А. Вербальный конфликт в диалогической игре / Алексей Аркадьевич Романов // Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. – Тверь: ТГСХА, 2006. – №5. – Т.1. – С. 7–20.
6. Томаселло М. Истоки человеческого общения / Майкл Томаселло. – М.: Языки славянских культур, 2011. – 323 с.
7. Brown P. Politeness: Some universals in language usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 358 p.

КОНСТРУКТИВНАЯ КОГНИТИВНАЯ СЕМАНТИКА КАК СИНТЕТИЧЕСКАЯ ТЕОРИЯ О ЗНАЧЕНИИ

Королёва А.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Дискуссия современного языкознания в плоскости теории значения остается открытой, поскольку объяснение природы лексического значения слова представителями когнитивной семантики как ментального явления, приобретающего свое бытие только в сознании человека и являющегося составляющей структур его знаний об окружающем мире, способствовало новой постановке и формулировке проблемы, связанной с доказательством энциклопедического характера этого феномена в широком понимании.

Ответ на этот вопрос можно будет дать, обратившись к положениям конструктивного постижения, где основной акцент ставится на разграничение таких понятий, как *знание* – “основа понимания в эпистемологии и *представление* – основа понимания в когнитологии” (см подробнее: [Дацюк 2008, с. 49–57]).

Если знание – это совокупность понятий и концепций, которые, с одной стороны, подтверждены опытом, структурированным в объекты, а с другой – онтологизированы в представлениях и вписаны в картину (конструкцию) мира, [...] то онтологически представление не является знанием, не является “кодированием сенсорной информации разумом”, т.е. “наглядным образом предмета, воспроизведенным в воображении по памяти”, не является “денотатом означающего слова”. Представление – это структурное соотнесение позиций мышления через связи и подобия, создание структурных конструкций еще до заданных объектов и предметов, еще до денотатов, извлекаемых из слов. Переводом представлений в знания занимается наука, получившая название теоретико-онтологический конструктивизм [там же].

Таким образом, в языкознании сегодня формируется новая синтетическая теория конструктивная когнитивная семантика, в которой центральное место продолжает занимать дискуссионный вопрос о значении в его взаимоотношении со знанием, представлением и истолкованием (постижением). Если в целом

когнитивная лингвистика была направлена на изучение структур представления знаний, то конструктивная когнитивная семантика ставит своей задачей исследовать процесс и механизм конструирования представлений, а не знаний [...]; это уже не познание знаний, а постижение (интерпретация) представлений. Конструктивное постижение – это конструирование новых структур представления понимания.

С таких позиций необходимо рассматривать феномен значения, опираясь на его энциклопедический характер как основу для реконструкции структур представления понимания мира.

ЛИТЕРАТУРА

Дацюк С. Теория Виртуальности / Сергей Дацюк. – К., 2008. – 497 с.

РЕФЕРЕНЦИЯ КАК ДИСКУРСИВНЫЙ ПАРАМЕТР

Кравченко Н.К.

Киевский национальный лингвистический университет

Проблема референции (далее – Р) как параметра дискурса предполагает такие ракурсы ее рассмотрения: 1) референция и кореферентность в тексте; 2) Р. и кореферентность в интерсемиотической совокупности текстов (как средство реализации интертекстуальности и семиосферной гомогенности); 3) Р. и кореферентность в системе диалогичных отношений текста с глобальным контекстом (как манифестация социосемиотической природы дискурса – сконструированного и моделирующего феномена); 4) прагматические факторы референции; прямая и косвенная Р., псевдореференция и др.

Исследование Р. в дискурс-анализе проецируется на проблематику функционирования текста-макрознака в дискурсивном семиозисе, интертекстуальности, интердискурсивности и диалогичности текста, соотношения референции, значения, смысла, концепта / концептуального пространства текста.

В качестве содержательно-смыслового параметра дискурса Р. реализует такие текстово-дискурсивные категории, как: а) когезия, когерентность: Р. и кореферентность в тексте; б) интерсемиотичность: Р. и кореферентность посредством текста / совокупности текстов; в) концептуальная целостность, ориентированность на создание макросемиотических единиц: Р. и кореферентность посредством текста; г) контекстуальность и синергетичность: Р. и кореферентность посредством отсылки ситуации, означиваемой текстом, к классу ситуаций, модель интерпретации которых задана доминантными дискурсами – контекстами интерпретации текстового референта.

Соответственно, референция и кореферентность в дискурс-анализе может изучаться в узком, широком и глобально-контекстуальном аспектах. В первом случае анализируются анафорические связи – Р1, образующие “референциальную” историю внутритекстовых референтов, которые связаны логическими (идентифицирующими, каузирующими, характерологическими и др.) и ассоциативными отношениями с ситуацией / положением вещей – референтом текста.

В широком смысле референция (P2) служит параметром, отсылающим к текстово-семиосферным моделям означивания определенной ситуации («положения вещей»), вписывающим текст в лингвокультурологическую модель интерпретации данного текстового референта.

P2 предполагает два типа анафорических отношений текста с интертекстуальным контекстом: от текста (как одной из версий референта) – к семиосфере и от семиосфере (моделирующей “обобщенную” версию интерпретации референта) – к тексту. Вектор «от текста к семиосфере» описывает механизм генерирования смыслов в знаковом пространстве текстов, гомогенных в концептуальном или смысловом отношениях, – в случае включения в семиосферу нетипичной модели представления референта. Вектор “от семиосфере к тексту” обозначает опосредованность интерпретации референта интертекстуальными связями с другими текстами.

Наконец, глобально-контекстуальная референция (P3) определяется нами как имплицитированная отсылка к контекстам – доминантным дискурсам (институциональным, семиотико-культурным, бытовой идеологии “здорового смысла”), “выдающим” стереотипный способ означивания референта другими текстами за действительное “положение вещей”. Распространенным механизмом успешной P3 служит замена референта пседореферентом, которым выступает сигнификат текста. Средствами такой референции являются: стереотипные оценки, указывающие на институционального адресанта, концептуальные метафоры, лингвоидеологемы, топосы, свернутые тексты-отсылки к сценариям коммуникативного поведения, типичным для определенных агентов и коммуникативных ситуаций. Замена референта сигнификатом предполагает: а) введение ценностного критерия, схематично упрощающего означиваемую текстом ситуацию или “положения вещей” до ценностной дихотомии “порядок-анархия”, “справедливость-несправедливость”, “демократия-тоталитаризм” и др.; б) референтное наполнение “пустого” понятия, символизирующего ценность, посредством обращения к его эмпирическим референтам – объектам, ситуациям, которые обеспечивают “реальность” ценности в ситуационной модели адресатов дискурса; 3) вытеснение действительного положения вещей (референта текста) его сигнификатом.

Таким образом, смысл текста можно представить как модель референтной ситуации, которую автор предлагает или навязывает адресату посредством трех видов референций: внутритекстовой, интерсемиотической и глобально-контекстуальной.

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ МУДРІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ)

Крижановська Т.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки відзначається підвищенням інтересом до вивчення семантики мови, дисципліни, яка вивчає «план змісту» мови. Це зумовлено глибоким розумінням того, що будь-яка теорія мови, яка

ігнорує семантичний бік, не лише не може бути адекватною, а й взагалі, на думку Г.В. Колшанського, не може бути теорією мови, оскільки вона в принципі протирічить природі самого об'єкту [20, с. 29].

Актуальність обраної теми пов'язана з необхідністю сучасного суспільства краще пізнати людину: як вона відображає у свідомості непередметний світ, на основі яких факторів у неї формуються поняття про явища; як акт найменування впливає на сприйняття дійсності, тобто, як вибір номінації об'єкта, що спостерігається, обумовлює зміст людських очікувань та здатність осмислення того, що відбулося. Споконвічні проблеми самопізнання та розуміння перебувають у центрі уваги дослідження.

Прагнення створити науково-обґрунтовані методи семантичного дослідження і розкрити системний характер лексики мови змусило мовознавців звернутися до методу компонентного аналізу, який на сьогодні є одним з найбільш універсальних способів лінгвістичного дослідження.

За останні роки у лінгвістичній літературі з'явилося багато робіт, присвячених різним проблемам компонентного аналізу, до яких належать дослідження Ю. Апресяна, І. Арнольд, Р. Гінсбурга, Ю. Караулова, А. Лучик, Е. Меднікової, О. Селіверстової, І. Стерніна, М. Фабіан, Дж. Катца, Дж. Фодора, Ю. Найди та інші.

Прибічники цього методу розглядають лексику будь-якої мови як набір значущих одиниць, що утворюють систему, і висувають гіпотезу, що значення кожної одиниці мови складається із семантичних компонентів (сем). При цьому необхідною умовою є дослідження закритих лексичних підсистем, що виділяються на основі певного семантичного критерію. Адже саме завдяки семантичним компонентам лексичні одиниці різняться між собою або об'єднуються. Виділення в лексичній одиниці складових елементів здійснюється шляхом зіставлення її з іншими одиницями, які мають з нею семантичну спільність.

Компонентний аналіз вигідно відрізняється від інших способів опису семантики слова, оскільки він може бути представлений у вигляді таблиць (матриць), де по вертикалі розташовуються аналізовані слова, а по горизонталі – семантичні компоненти. Необмежену кількість словесних значень можна описати і систематизувати у вигляді обмеженого числа тих самих компонентів.

Метою даного дослідження є встановлення доцільності застосування методу компонентного аналізу для опису внутрішньої організації лексичних одиниць у поєднанні з процедурою ступінчастої ідентифікації та теорії поля.

Матеріал дослідження складають семантичні компоненти значень лексичних одиниць на позначення поняття *мудрість* в англійській та українській мовах та самі лексичні одиниці, відібрані з Великого Оксфордського Словника (The Oxford English Dictionary: 12 volumes) та Словника української мови (в 11-ти томах).

Наукова новизна досліджень із застосуванням методу компонентного аналізу полягає у встановленні спільного та відмінного в принципах представлення лексем у найповніших тлумачних словниках мов, у побудові лексико-семантичних полів найважливіших понять певних культур.

Так, дослідження семної структури лексичних одиниць на позначення поняття *мудрість* в англійській літературній та українській літературній мовах дасть змогу не лише систематизувати “уривок” мови, що репрезентує дане поняття, а й провести типолого-зіставний аналіз мовних одиниць, що його позначають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колшанский Г. В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте / Принципы и методы семантических исследований / Г. В. Колшанский. – М. : 1976. – С. 5 – 31.
2. Словник української мови: В 11 т. – Т. 1 – 11. – К. : Наукова думка, 1970.
3. The Oxford English Dictionary: 12 volumes. – Volumes 1 – 12 – Oxford, 1969 – 1973.

АГРЕСІЯ ЯК МОВЛЕННЄВЕ ЯВИЩЕ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ)

Кріпак Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З 90-х років вектор лінгвістичних досліджень спрямовується не лише на вивчення мови, яка співвідноситься з людиною, а предметом лінгвістики стає сама людина, яка розглядається за допомогою мови, чітко формується антропоцентричний напрямок дослідження [3]. Протягом обширного часу в еволюції лінгвістичних досліджень людина продовжує знаходитись в центрі. На даному етапі в роботах дискурсивно-прагматичної направленості основним питанням є опис комунікативної поведінки людини, яка розглядається в діалогічному мовленні. Прагмалінгвістичний підхід бере за основу стратегії, до складу яких входять певні тактики для реалізації задоволення цілей мовців. Свідомі комунікативні стратегії – це зброя [2, с. 61]. При вивченні механізмів комунікації стандартом вважається вербальна взаємодія, коли спілкування не суперечить принципам кооперації Г.П. Грайса [1] та принципам ввічливості Дж. Ліча. [5]. Але на даний момент простежується широка тенденція, яка суперечить цьому принципу, в процесі спілкування та життя людини агресія в останній час набирає значних обертів, що разом з недостатнім дослідженням даного питання робить цю тематику актуальною.

Щодо етимології, то термін “агресія” походить від латинського *aggression* та означає “напад”. Базовим для багатьох лінгвістів є наступне визначення, запропоноване І.А. Шароновим: агресія – це будь-які дії, що мають на меті нанесення шкоди іншому [4]. Певні різновиди агресивної поведінки і є предметом дослідження цієї статті.

Однією з часто вживаних тактик вираження адресатно-направленої агресії являється образа, ставлячи на меті критику опонента. Досить часто критикуються розумові задатки та здібності. У проілюстрованих далі трьох прикладах бачимо, що в кожній ситуації вказується на ментальну сторону процесу, а також всі вони представлені у формі квеситивів. Також необхідно звернути увагу на те,

що у перших двох випадках адресант цього не приховує, а в третій ситуації агресія здійснюється у формі натяку. Можемо побачити, що прем'єр-міністр неохайно характеризує роботу своєї команди:

"It is merely a first draft." "There are two "T's" in "committee"! Two "T's". This is shameful. Shameful! I can't even rely on you for a simple timetable! Are you unwell? Yes. You are unwell. Give me your pencil, give it to me! If this is the best you can do I had better send you to hospital, and I should do your job as well as my own and everyone else's" [The Iron Lady: 1:19].

У весільному агентстві сталася помилка, яка поставила під загрозу проведення весілля найкращих подруг:

"Your weddings have been scheduled for the same date." "Mother F."

"Are you insane? The Plaza is our life long dream." "Angela mixed up the dates. You are now both set to be married June 6 and the other bride on June 27" [Bride wars: 23:51].

Марк Свей пояснює своєму молодшому братові, чому він хоче непомітно не дати самовбивці покінчити життям:

"I'm trying to save his life, okay? Maybe, just maybe, he'll see that this is not working, and maybe he'll decide he should wait or something. Why is that so hard to understand?" "Because he's crazy. If he'll kill himself, then he'll kill us. Why is that so hard to understand?" [John Grisham, The Client: 10].

Важливим моментом також є те, що в багатьох випадках задана репліка може повторюватись опонентом.

Невід'ємною частиною критики є також характеристика зовнішності, приклад якої ми можемо простежити у наступних ситуаціях:

"Your wedding can suck it." "What did you just say? My wedding can suck it?" "I said your wedding can suck it." "Your wedding can s be I mean, yours can be, um, can, can be, uh, non that" "Please. Bye, ladies." "Hey, Liv." "Yes." "Your wedding will be huge. Just like your ass at prom" [Bride wars: 33:16].

Давні подружки приїждять до Лені на вечірку з приводу вручення подарунків для дитини, яка скоро народиться, де одна з них відмічає про набрані кілограми вагітної:

"Look at you! You're huge!" "I know. Isn't it great? I can eat anything I want. Jealous? Come on in. Come in. Brigid, Roxanne, These are my friends from the city. Oh, look, everybody! It's the Bellini baby basket!" "Speaking of Bellinis, I'm gonna have a big drink. Jealous?" [Sex and the city, The baby shower: 6: 00].

Ми можемо прослідкувати в обох ситуаціях, що для того, щоб завдати шкоди, психологічного дискомфорту чи принизити опонента жінки у своєму товаристві часто вдаються до посилянь щодо ваги, наявне перепитування, а також повторення заданої попередньо репліки.

Отже, зазначимо, що ситуації, ціллю яких є приниження опонента, є дуже частими в нашому суспільстві. Серед видів вербальної агресивної поведінки важливе місце займає критика з посиленням на розумовий фактор та негативна характеристика зовнішності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16 : Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс, 1985. – С. 217–236.
2. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – М. : УРСС, 2003. – 284 с.
3. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. – М. : Наука, 1988. – С. 6–18.
4. Шаронов И.А. Приемы речевой агрессии : ирония и насмешка / И.А. Шаронов // Агрессия в языке и речи: сб. науч. ст. / под. ред. И.А.Шаронова. – М.: РГГУ, 2004. – С. 38– 53.
5. Leech G. N. Principles of Pragmatics / G. N. Leech. – L. : Longman, 1983. – 250 p.

ПОЄДНАННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ З АРТИКЛЕМ ТА ДІЄСЛОВОМ ЕІМІ У НОВОМУ ЗАВІТІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Крокіс А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Грецький дієприкметник в атрибутивній позиції характеризується наявністю артикля та перекладається на українську мову описово “той, хто робить”: е. г. *ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν Той, Хто йде за мною, сильніший за мене* (Дух.) (Мт. 3:11). Поєднання дієприкметника з дієсловом еімі тлумачиться як парафраз певного часу, дієприкметник при цьому вживається без артикля і виконує предикативну функцію: е. г. *Καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν і навчав їх щосуботи* (Турк.) (Лк. 4:31). Постає питання, чим відрізняється від такого парафрастичного вживання конструкція з дієприкметником, означеним артиклем, і дієсловом еімі.

Можемо бачити приклади вказаного синтаксичного явища у таких місцях: Мк. 7:15, 13:11, Лк. 7:19, 16:15, 22:28, Ів. 4:26, 5:15, 5:32, 5:39, 5:45, 6:63, 6:64, 8:18, 9:8, 9:37, 12:1, 14:21, Дії 9:21, Рим. 8:33, 8:34, Гал. 1:7, Кол. 2:8 тощо.

При перекладі українською мовою у деяких випадках буквальний еквівалент (“я / ти / він є той, хто робить”) звучить добре, скажімо: *Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαίτων; Чи ж не той це, що сидів та просив?* (Ог.) (Ів. 9:8). Але є місця, де дослівне відтворення неможливе: *ἐρουνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν: καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ αἰμαρτιροῦσαι περὶ ἐμοῦ Дослідіть Писання! Бо ви думаєте через них мати вічне життя, – а вони свідчать про Мене* (Дух.), досл. *а вони є ті, що свідчать про Мене* (Ів. 5:39).

F. Blass, A. Debrunner, R. W. Funk кажуть, що артикль дуже часто вживається з дієприкметником у предикативній позиції, як і з іменником, якщо йдеться про добре відоме або визначне одиничне поняття [1, с. 273]. Е. Burton пише, що ад’єктивний дієприкметник, ужитий з артиклем, може виступати у функції присудка поруч із дієсловом-зв’язкою. Проте це не є власне предикативний дієприкметник, оскільки наявність артикля робить очевидним його використання

в ролі іменної частини мови [2, с. 433]. А.Т. Robertson переконаний, що усі неатрибутивні дієприкметники є предикатами, це прикметники у функції присудка і ніяким чином не означення [3, с. 1108]. Отже, на користь атрибутивної функції свідчить наявність артикля, на користь предикативної – поєднання з дієсловом-зв'язкою.

Аналіз українських перекладів виявляє використання підрядних означальних речень (52,17%) та особових форм дієслова (45,65%) для передачі грецького дієприкметника з артиклем при дієслові *εἰμί*. Так, у Лк. 7:19, Ів. 4:26, 9:8, 12:1, Дії 9:21 усі перекладачі одностайно обирають підрядне означальне речення; у Мк. 7:15, 13:11, Лк. 16:15, Ів. 5:39, 8:18, 14:21, Кол. 2:8 бачимо лише особову форму дієслова в перекладі. Варіативність засобів перекладу спостерігаємо в Лк. 22:28, Ів. 5:15, 5:32, 5:45, 6:63, 6:64, 9:37, Рим. 8:33, 8:34, Гал. 1:7.

На нашу думку, ступінь актуалізації атрибутивного чи предикативного потенціалу конструкції залежить від контексту. У будь-якому випадку, дієприкметник з артиклем при дієслові *εἰμί* певним чином акцентує особу-діяча, що в перекладі на українську мову може відтворюватися такими засобами: 1) підрядним означальним реченням (дослівний переклад), 2) особовою формою дієслова з посиленням наголосом підмета (наголос особи-діяча створюється позиційно чи завдяки наявності протиставлення в контексті), 3) використанням вказівних займенників для виділення / підкреслення особи-діяча. Останній варіант майже не використовується в українських перекладах, лише в Ів. 9:37 в І. Хоменка читаємо: *εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Καὶ ἑώρακας αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. Ісус сказав йому: І ти Його бачив, оце Він говорить із тобою*. Вважаємо, що таке відтворення досліджуваної конструкції досить вдале і може бути застосоване і в інших місцях, наприклад: *ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιή Той чоловік пішов і сповістив іудеям, що це Ісус уздоровив його* (Ів. 5:15); *Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ проσιπῶν; Хіба це не він сидів і просив милостиню?* (Ів. 9:8).

Визначення контекстуальних умов, в яких реалізується предикативне чи атрибутивне значення конструкції, а також детальний аналіз проблемних для перекладу місць становить перспективу роботи у вказаному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Blass F. A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature / F. Blass, A. Debrunner, R. W. Funk. – Chicago – London : University of Chicago Press, 1961. – XXXVIII, 310 p.
2. Burton E. Moods and tenses of New Testament Greek [Online] / Ernest de Witt Burton. – Access Mode : <http://www.dabar.org/burtonmoodstenses/M-t-1.html>.
3. Robertson A. T. A Grammar of Greek New Testament in the Light of Historical Research / Archibald Thomas Robertson. – Nashville : Broadman Press, 1934. – 1454, LXXXVI p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого и Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / [пер. І. Огієнка]. – К. : УБТ, 1993. – 959, 296 с.

2. Новий Завіт Господа нашого Ісуса Христа : З 4-го повного перекладу Біблії / [пер. з давньогрец. О. Р. Турконяк]. – К. : УБТ, 2000. – 316 с.
3. Новий Завіт Господа нашого Ісуса Христа з додатком Псалмів. Новий переклад. – Торонто : Еванджел Байбл Транслейторс енд Міністріс, 1991. – 486 с.

КУРДСЬКЕ ПИТАННЯ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЧЧИНІ

Ксьондзик Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах формування нової системи міжнародних відносин наприкінці ХХ ст., зростання ролі Турецької Республіки на євразійському просторі набагато рельєфніше вимальовується багаторічне прагнення цієї держави стати повноправною частиною єдиної Європи. Питання членства в Європейському Союзі не може бути остаточно вирішено поза врегулюванням курдської проблеми, що набула надзвичайної гостроти з початку 80-х рр. ХХ ст., коли зростаючий спротив курдів переріс у збройну боротьбу проти офіційної Анкари. Конституція Туреччини (1982 р.) проголошувала, що «всі, хто має громадянство турецької держави, турки». Вперше про існування в країні проблеми курдської національної меншини заговорив відомий турецький політик, лідер Партії вітчизни Т. Озал, який у листопаді 1983 р. став прем'єром. Відтоді офіційна Анкара почала проводити щодо курдів подвійну політику. З одного боку, влада прагнула умиротворити курдське населення, надаючи більшу економічну підтримку південно-східним районам країни, де компактно проживає курдське населення. Було запроваджено так званий великий проект Ататюрка, де особливе значення надавалося розбудові інфраструктури регіону. З іншого боку, влада вживала суворих заходів проти відродження курдського націоналізму, намагаючись зруйнувати курдську етнічну ідентичність. Антикурдські дії уряду Т. Озала збіглися у часі з підйомом діяльності забороненої у 1984 р. Курдської робітничої партії (КРП) на чолі з А. Оджалом. Були створені курдські визвольні бригади, що розпочали воєнні операції проти урядових турецьких армійських і поліцейських формувань. У травні 1985 р. партія проголосила створення широкої коаліції під назвою «Курдський національно-визвольний фронт», який тільки з червня до листопада того року здійснив близько 50 операцій проти турецьких збройних сил і їхніх курдських прибічників. Поява офіційних повідомлень про бойові дії в Турецькому Курдистані свідчила про фактичне визнання владою існування курдської проблеми в країні. Новий етап розвитку курдського питання в Туреччині розпочався наприкінці 80-х рр. Після перемоги на президентських виборах 1989 р. Т. Озал зробив безпрецедентний крок, порушивши офіційну догму і визнавши не лише наявність етнічного конфлікту в країні, але й багатокультурний склад Туреччини. У січні 1991 р. президент Т. Озал видав декрет, що визнавав «мови, які не були головними мовами країн, з якими Туреччина мала дипломатичні відносини». Т. Озал заявив, що коли «один з шести турків є курдом», то уряд мусить визнати «реальність курдських лінгвістичних прав». У березні 1991 р. проект Т. Озала

був розглянутий в меджлісі, де зустрів несподіваний опір. Як зазначали політичні оглядачі, турецьке суспільство добре пам'ятає про розпад Османської імперії у ХХ ст., а турки не хочуть бачити другий розпад власної держави. Політика Т. Озала щодо курдської меншини в Туреччині була забута і відкинута після його смерті у 1993 р. Крок до курдської культурної автономії намагалася здійснити турецька прем'єр Т. Чіллер, яка пропонувала в районах їхнього компактного проживання реалізувати «баскську модель». Проте пропозиція прем'єра зазнала різкої критики військових. 1997 р. новий підхід до проблеми запропонували лідери великого турецького бізнесу, які висловилися за надання курдам дозволу давати дітям і невеликим населеним пунктам курдські імена і назви, використовувати й вивчати курдську мову, дозволити курдам створювати власні політичні партії та асоціації. Цього разу ці «ліберальні» пропозиції були відхилені військовими і політичними лідерами. Курдські політичні партії, що перебували на різних із забороненою КРП політичних позиціях, почали створюватися ще за президентства Т. Озала. Серед них Демократична народна партія, яка у грудні 1997 р. брала участь у створенні Організації за демократичну згоду й розв'язання курдської проблеми. «Ми ні з Курдською робітничою партією, ні з державою. Ми хочемо почати діалог, щоб знайти вирішення курдської проблеми в національних межах. Це внутрішня проблема, яка має бути розв'язана курдами і турками разом, без втручання ззовні». КРП на чолі з А. Оджаланом також внесла корективи до стратегії боротьби наприкінці 90-х рр. Підтвердивши законність збройної боротьби, партія відмовилася від домагань єдиного і незалежного Курдистану на користь курдської автономії в межах турецької федерації. Після арешту А. Оджалана весною 1999 р. він неодноразово закликав до припинення збройної боротьби. Сьогодні жодна з курдських політичних партій, а найвпливовіша Партія миру і демократії (ПМД) (створена 2008 р. після заборони 2009 р. Партії демократичного суспільства – послідовниці Демократичної народної партії) не ставить питання про незалежний Курдистан, а схиляється до ідеї обмеженої демократії і економічного розвитку Турецького Курдистану. Правляча в Туреччині Партія справедливості і розвитку (ПСР) виступає за мирне врегулювання конфлікту з турецькими курдами. Восени 2002 р. уряд Р. Ердогана скасував режим надзвичайного стану у східних ілях Туреччини, надав можливість легально користуватися курдською мовою у повсякденні. У 2007 р. вперше до турецького парламенту було обрано 22 депутати від курдської Партії демократичного суспільства. За результатами муніципальних виборів 2009 р. курдські політики очолили 96 муніципалітетів, 9 місцевих законодавчих зборів. 2009 р. голова ПСР Р. Ердоган проголосив програму «Курдська ініціатива», де передбачалося відкриття відділень курдської мови в університетах, започаткування курдських телеканалів, амністія деяких курдських бойовиків, перемовини з А. Оджаланом. Оскільки в Іракському Курдистані відбулися суттєві позитивні зрушення, щоб певним чином знизити вплив іракських ЗМІ, з січня 2009 р. Туреччина розпочала регулярні цілодобові телепередачі курдською мовою TRT Şêş, згодом почав трансляції перший курдський приватний канал Dûnya TV. Хоча ці заходи

не мали великого значення, оскільки курди на той час мали змогу дивитися курдський канал з Європи Roj TV. Рішення вивчати курдську мову і літературу у вищій школі не викликало ентузіазму через те, що курди вимагали впровадження курдської мови з дошкільних закладів. З 2013 р. було знято заборону на використання курдської абетки, почали виходити газети курдською мовою, серед них перша дитяча газета; в приватних школах буде дозволено викладання курдською, в державних – лише турецькою. 2013 р. відбулося відкриття першого курдського університету в м. Діярбакирі. З 2013 р. парламент Туреччини дозволив використання курдської мови в судах. За результатами парламентських виборів 2011 р. 36 кандидатів від курдської Партії миру і демократії стали депутатами меджлісу не лише від курдських, але й від середземноморських провінцій. Хоча референдум 2010 р. щодо поправок до Конституції і був бойкотований ПМД, питання конституційної реформи не було знято з порядку денного. Після парламентських виборів 2011 р. у новому парламенті Р.Ердоган пішов на формування спеціальної конституційної комісії з рівним представництвом від усіх чотирьох парламентських фракцій. Таким чином ПМД отримала право брати участь у розробці основного закону держави, вперше ставши суб'єктом конституційного процесу. Сьогодні ПМД виступає за «демократичну автономію», що передбачає самоуправління у всіх сферах громадського життя, при умові, що питання зовнішньої політики, економіки і національної безпеки залишаються під контролем центральної влади. Уряд Р. Ердогана зголосився знизити 10% бар'єр в представницькі органи влади, повернути містам і населеним пунктам курдські назви. Уже сьогодні багато курдів обіймають важливі пости в уряді, мають великий вплив у турецькому бізнесі. Усі позитивні зрушення в політиці турецького керівництва щодо курдського питання не можуть сприяти кардинальному розв'язанню проблеми, оскільки в державі все ще не існує для цього законодавчої бази, яка могла б визнати за курдською спільнотою, що налічує від 12 до 20 млн., її культурні, мовні і політичні права.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ НА МАТЕРІАЛІ ВІДЕОРОЛІКІВ TED.

Кукаріна А.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад аббревіатур медичного дискурсу потребує попередніх етапів обробки інформації для розшифровки скорочень, які базуються на власному досвіді і знаннях здобутих під час навчання: **Інформаційна підкованість**. Обізнаність перекладача в тематиці перекладу – один з основних показників якісного перекладу. Якщо перекладач добре орієнтується в термінах та сталих виразах притаманних для використання в дискурсі перекладу, то пошук відповідних аббревіатур відбуватиметься автоматично. **Аналіз контексту**. Контекстуальне значення аббревіатури відіграє дуже важливу роль, дуже часто аббревіація і скорочення можуть збігатися, маючи зовсім різні значення в певних дискурсах. Роблячи

вибірку абревіації медичного дискурсу інформаційного ресурсу TED, може зазначити, що в деяких випадках розшифровка скорочених одиниць надається при першому згадуванні. В інших випадках необхідно використати медичні словники і довідники. **Використання словників та довідникових матеріалів.**

У випадку звернення перекладача до словників необхідно використовувати фахові видання, статті, в яких розтлумачуються значення медичних термінів. Існують деякі труднощі при пошуку необхідної абревіатури, адже такі одиниці перекладу динамічно видозмінюються, з розвитком нанотехнологій в медичній сфері та нових розробок, які можуть бути лише на папері, укладальники словників просто не встигають. Медіа ресурси та чати практикуючих лікарів також будуть корисними в такому випадку. **Аналіз структури скорочень.** Скорочення можуть містити в собі такі додаткові знаки як крапки або сліши, розшифровка яких в кожному окремому випадку різниться. Ті ж самі позначки можуть означати сполучники, додаткову інформацію, межі слова. **Консультація з фахівцем.** Переклад медичного дискурсу потребує навичок та знань, які іноді просто неможливо набути за короткий час, практикуючий лікар допоможе вирішити спірні питання. **Постійне поповнення багажу знань.** Мова – живий організм, який необхідно досліджувати, не зупиняючись на досягнутому. Обізнаність та процес набуття нових навичок і оволодіння інформацією – ключ до успіху в перекладознавстві.

Наведемо ілюстрації прикладів перекладу абревіації медичного дискурсу, які включають такі методи їх трансформації з англійської на українську мови як Транслітерація, Транскрипція, переклад методом пошуку аналогій та Дискриптивний переклад. Абревіатура **PMMA** використана дослідницею Molly Stevens: A new way to grow bone (TED 2013) в контексті застосування нової матерії для лікування хвороб ока [4]. На офіційному сайті можна знайти детальний опис такого матеріалу PMMA - Polymethyl methacrylate (PMMA) belongs to a family of synthetic polymers. PMMA is a tough, highly transparent material with excellent resistance to ultraviolet radiation and weathering. It can be coloured, moulded, cut, drilled, and formed. These properties make it ideal for many applications including airplane windshields, skylights, automobile taillights, and outdoor signs [6]. Не знаючи конкретного контексту в різних тлумачних словниках знаходимо розшифровки, в яких міститься два варіанти перекладу *різних* речовин в медичному дискурсі: **PMMA** can refer to: para-Methoxymethamphetamine, a stimulant drug, Philippine Merchant Marine Academy, Poly (methyl methacrylate), a transparent thermoplastic often used as a glass substitute, Project Management Maturity Assessment, a mechanism for understanding an organization's project, program, and portfolio management capabilities [5].

And this led him to propose that material as a new material for intraocular lenses. It's called PMMA , and it's now used in millions of people every year and helps in preventing cataracts.	Так це дало йому змогу запропонувати новий матеріал для виготовлення внутрішньоочних лінз. Цей матеріал називається ПММА (Поліметілметакрілат) , його використовують для лікування мільйонів людей щороку, попереджуючи розвиток катаракти. [власний переклад].

Таким чином, у медичному словнику та Большой энциклопедический словарь знаходимо значення: **Поліметілметакрілат** [1, 3]. Переклад аббревіатур медичного дискурсу потребує знань і практики, вмінь користуватися достовірними довідниковими ресурсами, проходження етапів обробки інформації для визначення способу перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vseslova.ru/...>
2. Medical abbreviations [Online]. – Access Mode : <http://www.perfekt.ru/dict/med-abb.html>
3. Medical Dictionary [Online]. – Access Mode : <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/PMMA>
4. Molly Stevens : A new way to grow bone [Online]. – Access Mode : http://www.ted.com/talks/molly_stevens_a_new_way_to_grow_bone
5. PMMA [Online]. – Access Mode : <http://en.wikipedia.org/wiki/PMMA>
6. PMMA [Online]. – Access Mode : <http://www.pmma-online.eu>

ХУДОЖНЯ САМОБУТНІСТЬ АПОКАЛІПТИЧНИХ РОМАНІВ ДЖ. УІНДЕМА

Кулешір М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В апокаліптичних романах існують свої традиційні форми та способи жанрового зображення. Їм властиві характерний сюжетний розвиток, кульмінаційна напруга оповіді. Поступове накопичення фактів відображає суспільне буття та психологію окремого індивіда. Відтворюються суперечності світу, людина зображується в хаосі буття. Вимріяний світ дискредитується, естетичне часто ігнорується. Строкатість барв переважно відсутня, доволі часто присутні похмурі, тьмяні тони, які підсилюють катастрофічність ситуації. У багатьох апокаліптичних творах присутня контрастність у зображенні світу: до катастрофи і після неї. Всі ці риси присутні також у романах Дж. Уіндема.

Важливу роль у його творах відіграє символіка. Широко використовуються метафори, різного роду асоціації та порівняння. У “Дні тріффідів” одним із символів катастрофи є відбивання годинником восьмої години ранку при відсутності людських голосів, звуків рухів людей, транспорту тощо. Письменник пише, що наслідки катастрофи можна порівняти з картинами Доре, що зображують грішників у пеклі. В іншому романі письменника – “Хризаліди” – апокаліптичну ситуацію, зумовлену ядерною війною, зображують природні ландшафти – випалена й позбавлена рослинності земля, рослини, тварини та люди з мутаціями тощо. У романі “Кракен пробуджується” глобальну катастрофу символізують величезні затоплені території.

Важливе місце в творах Дж. Уіндема займає зображення простору і часу. В усіх апокаліптичних романах письменника відображається своєрідний поділ часу: до катастрофи і після неї. Час є фатальним, він, наповнившись всіма деструктивними людськими діями, несе людству загибель. Час багатьма героями творів сприймається як непереможна сила, фатум.

Часові пласти можуть пересікатися, накладатися одне на одного. Зв'язок між часовими проміжками може здійснюватися самими героями за допомогою спогадів. Приміром, уіндемівський Білл Мейсен, відчуючи, що щось негативне відбулося в світі, одночасно переживає відчуття, яких він зазнавав у дитинстві.

Автор також приділяє увагу й зіставленню ландшафтів різних часових проміжків. Такі контрасти в описі тих самих місць у різні часові проміжки дозволяють краще донести до читача, що відбулося в результаті глобальної катастрофи. Дивлячись на постапокаліптичний Лондон, головний герой навіть не може уявити картини натовпу, що колись там кишів.

Попри певну фантастичність своїх творів, Дж. Уіндем опирався й на основні художні принципи реалізму, зокрема, зображення вирішального впливу зовнішнього середовища та обставин на формування людського характеру. Приміром, фантастичними в романі “День тріффідів” є лише дві сюжетних лінії – щодо осліплення людей в результаті спалахів метеоритних уламків і навколо появи та існування тріффідів. У всьому іншому письменник намагається дотримуватися реалізму. Поєднання фантастичного і реального настільки невимушене, що читач сприймає події, викладені в романі, як можливу дійсність життя.

Однією із художніх особливостей творів Дж. Уіндема є виражений психологізм. Він глибоко занурюється в психічний світ головних персонажів, показує людську соціальну та біологічну природу, межі, де остання починає заступати попередню. Проте, оскільки реальність апокаліптичних творів відрізняється від сучасної реальності, то це дозволило авторові широко експериментувати в людській психології. Він не зупинився на зображенні дійсних випадків із нашого життя, а моделював прояви людської свідомості та поведінки такими, якими вони не є, але можуть бути. Художні експерименти дозволили письменникові заглянути в безодню людської душі, показати темні пригнічені сторони людської психіки, які швидко активізуються за сприятливих обставин.

У романах Дж. Уіндема також відображені страхи, що збереглися від другої світової війни; впливи «холодної війни»; розпад Британської імперії, втрата нею колоній і колишнього статусу однієї із супердержав, загроза з боку малокерованого науково-технічного прогресу, погіршення навколишнього середовища тощо. Все це впливало на світовідчуття людей тієї епохи і знайшло своє відображення в художній літературі.

Романи письменника є своєрідними психологічно-філософськими художніми експериментами, метою яких є визначити: що робить людину людиною. Художній світ апокаліптичних творів автора досліджує процес поступового пробудження людської особистості в системі нових світоглядних координат: філософських, моральних, естетичних. Проблеми співвідношення в людині тваринного й духовного начал, інстинкту та розуму, егоїзму й морального закону є одними з основних у цих творах.

Апокаліптичні романи Дж. Уіндема також мають сильний зв'язок із жанром соціального роману – у них присутнє глибоке занурення в низку соціальних явищ. Він показує соціальне тло глобальної катастрофи, її соціальні фактори, різного роду деструктивні аномалії сучасного соціуму.

Художня майстерність письменника, різноманітність літературних засобів, невимушене поєднання фантастичного й реального, виражений психологізм романів забезпечили його творам почесне місце в світовій класиці апокаліптичного роману та соціальної фантастики.

ПЕРЕКЛАД СПЕЦИФІЧНИХ ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Кулик А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначати граматичні труднощі перекладу й конструювати речення у перекладі відповідно до норм мови і жанру оригіналу. Під час перекладу потрібно правильно зрозуміти зміст речень, смислові відношення між реченнями та значення мети текстових елементів, що беруть участь в організації тексту. Природно, що найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний із розумінням синтаксичної структури та морфологічного складу речень як мовних елементів, що є безпосередніми носіями предметної інформації. [1, с.54]

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови, на яку перекладаємо. Трансформація може бути повною або частковою залежно від того, чи змінюється структура пропозиції повністю або частково. Зазвичай, коли змінюються головні члени речення, відбувається повна трансформація, якщо ж замінюються лише другорядні – часткова. Крім заміни членів речення можуть замінюватися і частини мови. Найчастіше це відбувається одночасно.

Слід враховувати всі фактори, які можуть впливати на застосування граматичних трансформацій. Наприклад, синтаксичну функцію пропозиції, смислову структуру, експресивно-стилістичну функцію.[3, с.80]

Однією з найпоширеніших трансформацій при перекладі граматичних конструкцій є перестановка. Тобто зміни порядку мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Таким чином при неспівпадінні логічної структури речень, коли значеннєвий центр, виражений в реченні оригіналу підметом, що стоїть на першому місці, в перекладі переноситься на його кінець:

Ma è morto per il Re, caro Fabrizio, è chiaro. – Та це ж ясно, любий Фабріціо, він загинув за короля!

Також дуже часто використовуються заміни, тобто маються на увазі як зміни при перекладі слів, частин мови, членів речення, типів синтаксичного зв'язку, так і лексичні заміни (конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація). Заміни часто супроводжуються перестановками тому, що в чистому вигляді та або інша трансформація трапляється рідко:

Adesso qui c'è buon adoro, ma un mese fa [...]. – Зараз тут чудово, а от місяць тому [...].

Додавання – це також граматична або лексична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, слівформ або членів речення з метою правильної передачі смислу оригіналу, та дотримання мовленнєвих

норм, що існують у культурі мови перекладу. Прийом додавань варто розуміти не як додавання змісту, а лише як додавання слів для збереження норми перекладацької трансформації. [2, с.50]

C'è unParlamentoeuropeo che promulga leggi e una Corte di giustizia le cui decisioni giuridiche sono vincolati per i paesi membri e loro cittadini. – Існує деякий Європейський парламент, що приймає закони і деякий Конституційний суд, виконання юридичних рішень якого є обов'язковим для країн-членів та їх громадян.

Вилучення – це граматична або лексична трансформація, внаслідок якої у перекладі вилучається плеонастичний або тавтологічний елемент, який за нормами мови перекладу є частиною імпліцитного смислу тексту[3, с.17] Застосовуючи її, слід стежити за тим, щоб у перекладі не було зменшено обсяг оригінальної інформації:

Quella del Cilia è la seconda condanna nel giro di pochi mesi – Справа Чіліа – це вже другий вирок за кілька місяців.

Одне й те ж граматичне явище, залежно від конкретного лексичного вираження, може перекладатися різними способами. Однак існують певні загальні закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу, тому докладний опис таких співвідношень, орієнтований на переклад, є не тільки доцільним, а й необхідним, аби достатньо чітко уявляти, які можливості має перекладач у своєму розпорядженні для адекватної передачі у перекладі граматичних явищ оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство Института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Коптілов В. В. Теорія та практика перекладу. – К.: Юніверс, 2003.– 247с.
3. Швейцер Л. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. – М., 1998. – 212с.

ТУРИСТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ПІДВИД РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКИХ ЖУРНАЛІВ ПРО ТУРИЗМ)

Кульбіда Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час туризм постає як динамічний поліфункціональний процес, один із реальних способів пізнання світу.

Як зазначає С.А. Погодаєва, туристичний дискурс – особливий підвид рекламного дискурсу, що об'єднує різноманітні види реклами туризму і націлений на позиціювання і просування туристичних послуг за допомогою стратегій аргументації, які мають лінгвокогнітивний характер [1, с. 45].

Темою даного дискурсу є організація туристичних поїздок, а прагматична спрямованість текстів зводиться до створення атрактивного образу тієї чи іншої програми. Стратегії туристичного дискурсу детально описані Л.М. Гончаровою, яка вважає, що всі вони спрямовані на створення позитиву [2]. Енциклопедичність,

що забезпечує повноту й дидактичну спрямованість інформації, її достовірність та корисність створює високий ступінь інформативності туристичного дискурсу. Оцінювальна функція туристичного дискурсу стимулює адресата на його подальшу активність за рахунок епітетів, порівнянь, дієслів розумової діяльності, слів з емотивною семантикою, неологізмів, англіцизмів, фразеологізмів, прикметників у найвищому ступені порівняння та ін. Туристичний дискурс є персуазивним, так як у процесі даної комунікації здійснюється спроба впливу на адресата з метою домогтися від нього прийняття рішення про необхідність, бажаність, можливість відправитися в подорож, щоб відвідати той чи інший об'єкт туризму. Таким чином, туристичному дискурсу притаманні такі функціональні характеристики, як інформативність, оцінювальність, персуазивність.

Однією з особливостей туристичного дискурсу є міжнародний формат комунікації, що охоплює локальні, історичні, культурні реалії певного географічного ареалу. Вони, в свою чергу, відбиваються і на лексичних ресурсах. Все це складає унікальність та атракцію туристичного продукту, а також сприяє появі нових термінів у різних жанрах туристичної комунікації.

Туристичний дискурс є близьким до рекламного. Разом з тим він має й деякі відмінності. Він може бути представлений в різних медіа-сферах – в періодичних виданнях, в Інтернеті, на телебаченні.

Текст предметної області “Туризм”, як особливе дискурсивне утворення, має специфічну семантичну організацію, що характеризується особливим співвідношенням когнітивного, прагматичного і паралінгвістичного аспектів. Репрезентація інформації передбачає дотримання певної послідовності її пред'явлення з акцентом на особливі ключові концепти і їх смислові складові, виклад позитивної вербальної інформації з певною повторюваністю.

Як відомо, ключова формула реклами (AIDA) включає чотири елементи, що йдуть у безперервній послідовності: *attention* (привернення уваги адресата), *interest* (підвищення інтересу до рекламованого продукту), *desire* (вияв бажання володіти товаром), *action* (посилання до потрібного адресанта). У туристичному дискурсі, представленому журналами про туризм, увагу насамперед привертають заголовки, що заслуговують на увагу: *La India dulce*, *Hot hostels*, *Rincones con magia*, *Korçula*, *alma veneciana*, *Más allá del Edén* та ін. Звичайна реклама не завжди пропонує інтелектуально адекватні ілюстрації, на відмінну від численної кількості різнобарвних та професійних фото, розміщених у журналах про подорожі, від яких просто перехоплює дух. Крім того, інтерес посилюють рекламно-інформаційні тексти, які в туристичних журналах є креолізованими та гіпертекстами. Оскільки деякі періодичні видання журналів (*National Geographic España* і *GEO (España)*) про подорожі містять відгуки туристів, то це посилює бажання вже потенційних клієнтів скористатися тим чи іншим видом послуг, відвідати ту чи іншу країну. Останнім елементом як туристичного, так і рекламного дискурсу є спонукання адресата до дії. Для цього в кінці деяких друкованих статей є інформація про необхідність візи, розклад рейсу, приблизну вартість подорожі і т.д. Якщо мова йде про туристичну комунікацію в Інтернет просторі, тобто на веб-сторінках журналів про подорожі, ми можемо побачити лінки, що ведуть на інші сайти, де розміщена інформація про організацію поїздки.

Беручи до уваги різний об'єм змісту і цільову установку, базова частина більшості журналів про туризм однакова. Вона включає інформацію про науку, природу, мандрівки, історію, життя, а також значну кількість реклам авіаліній, технічних новинок, спортивного інвентарю, виставок та телепроектів, пов'язаних з туризмом та ін. Має місце також і реклама харчових продуктів, яка в основному зосереджує увагу на походженні продукції, ніби, цим самим, виправдовуючи її не зовсім доречне розміщення на сторінках даного виду журналів. На моніторах рекламованих відео реєстраторів, телефонів, комп'ютерів, цифрових камер зображені яскраві світові пейзажі, бекстейдж презентованих автомобілів вражає своїми краєвидами. Тому можна припустити, що мова йде про подвійну рекламу.

Отже, туристичний дискурс як підвид рекламного дискурсу характеризується домінуванням інформативної функції, культурно-історичного та науково-популярного аспектів, а також загальнолюдських та загальнонаціональних цінностей у представленій інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Погодаева С. А. Языковые средства аргументации во французском туристическом дискурсе : дис. на присуждение уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 “Романские языки” / Светлана Александровна Погодаева. – Иркутск, 2008. – 234 с.
2. Гончарова Л.М. Туристская реклама в СМИ: позитивно настраивающие тактики / Л.М. Гончарова // Материалы II Международной научной конференции [“Язык средств массовой информации как объект междисциплинарного исследования”], (Москва, филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 14–16 февраля 2008 г.) / сост. М.Н. Володина. – М. : МАКС Пресс, 2008. – С. 341.

КОМПЛЕКСНІ ОДИНИЦІ СЛОВОТВОРУ

Куранда В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Найпростіша елементарна одиниця словотвірної системи – похідне слово. Ця одиниця входить в більш складні комплексні одиниці словотвірної системи: словотвірну пару, словотвірний ланцюжок, словотвірну парадигму, словотвірне гніздо, словотвірний тип, словотвірну категорію.

Словотвірна пара – двокомпонентна одиниця словотвірної системи. Її утворюють два однокореневих слова, пов'язаних відносинами словотвірної похідності. А І. Моїсєєв називає відносини в словотвірній парі та словотвірному ланцюжку парадигматичними. На його думку, загальному критерію синтагматики відповідають не ланцюжки похідних слів при послідовній деривації, а самі похідні слова, які представляють собою синтагми морфем, що входять в їх склад.

Словотвірний ланцюжок (ланцюг) – це більш складна комплексна одиниця словотвору в порівнянні зі словотвірною парою. Це ряд однокореневих слів, в якому кожне слово є мотивуючим для подальшого[4, с. 4].

На думку І.А. Ширшова кожний словотвірний ланцюжок (СЛ) можна охарактеризувати за такими ознаками:

1. бінарні та полінарні СЛ. Ці ознаки він виокремлює за кількістю компонентів ланцюжка. Бінарні словотвірні ланцюжки складаються з початкового слова і тільки одного похідного, формально вони рівні словотвірній парі. Полінарні словотвірні ланцюжки можуть містити від трьох до семи компонентів.

2. лінійні та кільцеві СЛ – за лексико-словотвірною віднесеністю початкового слова та кінцевої ланки. У лінійних СЛ перший і останній компоненти належать до різних частин. У кільцевих СЛ вихідне слово та остання ланка належать до одного лексико-граматичного класу.

3. повні та неповні СЛ – за характером приєднання афіксів. Повні словотвірні ланцюжки характеризуються наявністю всіх необхідних елементів. Неповні словотвірні ланцюжки характеризуються багатоступеневим словотвором одна з ланок ланцюжка пропущена, в результаті чого в похідному використовується протяжний формант, який заповнює відсутню ланку[2, с. 92].

4. **Словотвірна парадигма** – це сукупність похідних слів, пов'язаних відносинами словотвірної похідності з одним і тим же твірним (вершиною парадигми) і перебувають на одному щаблі словотворення[3, с 22].

Словотвірні парадигми бувають типові та конкретні. Типову парадигму отримуємо при відверненні від конкретних способів вираження тих чи інших дериваційних значень

Словотвірне гніздо – це складна комплексна одиниця словотвірної системи, на рівні якої проявляються і синтагматичні, і парадигматичні зв'язки похідних слів. Його можна визначити як сукупність похідних слів, упорядковану відповідно до відносин мотивації. Елементами словотвірного гнізда, крім його вершини, є також словотвірний ланцюжок і словотвірна парадигма.

Отже, **словотвірна категорія** – це одна з комплексних одиниць словотвору, сукупність словотвірних типів зі спільним словотвірним значенням. У межах словотвірної категорії спостерігається чергування, як словотворчих формантів, так і частиномовної приналежності мотивуючих слів. Мотивовані найменування, що входять до словотвірної категорії, можуть відрізнятися типами своїх семантичних відносин з мотивуючими словами. У межах словотвірної категорії спостерігається чергування, як словотвірних формантів, так і частиномовної приналежності мотивуючих слів[5, с. 1].

Словотвірний тип є основною одиницею класифікації похідних слів. Під словотвірним типом розуміється клас дериватів, що належать до однієї частини мови і характеризуються однаковими словотвірними властивостями: а) похідністю від слів однієї частини мови, б) однаковим видом словотвору; в) загальним способом словотворення; г) тотожним словотворчим значенням; д) одним і тим же засобом вираження словотвірного значення – дериватором[1, с. 15].

З вище сказаного виникає питання: які з перерахованих комплексних одиниць є основними? Вже протягом багатьох років ведуться суперечки, яка комплексна одиниця є важливішою, але згоди дериватологи так і не дійшли згоди. Тому, кожна з них може бути розглянутою як основна в залежності від

того, яка мета і які аналітичні задачі стоять перед дослідником. Основною комплексною одиницею можна вважати і словотвірне гніздо, і словотвірний тип, і словотвірну категорію. Кожна з них має свою структуру, свої семантичні характеристики і кожна можна розділити на менші одиниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фаломкина И.П. Пропозиционально-фреймовое моделирование словообразовательной ниши с формантом -н/я (на материале русских народных говоров): автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата филологических наук: спец. 10.02.01 – русский язык /И.П. Фаломкина– Кемерово, 2012 – 20 с.
2. Ширшов И.А. Словообразовательная цепь и явление полимотивированности. В кн.: АПРС. Ташкент, 1982, с.91-95
3. Жеребило Т.В. Термины и понятия общей морфологии: Словарь-справочник. – Назрань: ООО «Пилигрим», 2011. – 44 с.
4. Осипова Т.А. Комплексные единицы словообразования [Электронный ресурс]. – 0.85 Мб. – Республика Беларусь: Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины
5. WEB-ресурс научно-практических конференций (VI международная научно-практическая конференция "Спецпроект: анализ научных исследований") / Шепель Ю.А. Словообразовательная категория локативности в русском языке.// Филологические науки. – 2011. – доступ к ресурсу: <http://www.confcontact.com>

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИВЧЕННІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ

Кучер І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На початку ХХ століття актуальним був польовий підхід до аналізу різних угруповань лексики і насамперед у працях німецьких мовознавців. Власне сам термін “поле” вперше був ужитий Г. Іпсеном, який визначив поле в лінгвістиці як сукупність слів, що мають спільне значення [1, с. 173]. Науковим методом вченого було порівняльно-історичне дослідження лексики давніх індоєвропейських мов [6, с. 45].

Безпосередньо засновником польової методики вважається Й. Трір, який розглядав сукупність слів в їх предметно-понятійних зв'язках, виділивши два типи полів: понятійні (семантичні) та словесні (лексичні) поля. У такому розумінні значення фактично ототожнювалося з поняттям [1, с. 173].

А. Йоллес пов'язав поле з етимологічно-словотвірним аналізом слова. Основним критерієм об'єднання слів у певну групу вчений називав наявність між словами семантичних зв'язків [6, с. 50].

У 50-х роках теорію поля розробляє Л. Вейсгербер [1, с. 173], зосередивши увагу на словесних полях і досліджуючи переважно значення слів. Л. Вейсгербер організовував лексику в поля, виходячи з головного слова та вивчаючи диференційні ознаки значень слів у полі. Таким чином, учений заклав основи для компонентного аналізу лексики [2, с. 79].

Радянська семасіологія від часів свого заснування була наукою історичною і займалась з'ясуванням шляхів і закономірностей розвитку значень не ізольованого слова, а цілих рядів і груп слів на тлі всієї мови, що розвивається в тісному зв'язку з історією народу.

У другій половині ХХ ст. О.О. Потебня застосовує порівняльно-історичний підхід для аналізу слів, що групуються навколо одних і тих же понять [6, с. 59].

Мовознавство початку ХХІ століття характеризується принципово новими підходами до вивчення мови, що базуються на нових принципах, про які вже неодноразово йшлося в численних наукових працях. Це зокрема експансіонізм (зв'язок з іншими науками), антропоцентризм (вивчення мови з метою пізнання його носія) [5, с. 55], функціоналізм (дослідження функцій мови), експланаторність (прагнення не просто описати, але й науково пояснити мовне явище) [3, с. 52-59].

Утверджуючи нові принципи і методи, сучасні лінгвісти успішно послуговуються здобутками "традиційної, або класичної" лінгвістики, користуючись її термінами і поняттями. Одним із таких понять залишається поняття поля [4, с. 97].

В останні десятиліття польовий підхід у лінгвістиці став особливо актуальним у зв'язку з двома науковими ідеями. По перше, це ідея ментального лексикону чи індивідуального тезаурусу [4, с. 97]. Ментальний лексикон – це система вербальних знань про світ, що зберігається в пам'яті індивіда та складається з підсистем, які М. Лебедева називає полями. По друге, це ідея моделювання мовної картини світу та вивчення культури через мову і мови через культуру, що становить об'єкт аналізу у лінгвоконцептології і лінгвокультурології. Семантичне поле розглядається не як ізольоване утворення, що механічно пов'язане з іншими семантичними полями, а як складова частина концептосфери конкретної мови, і, як наслідок, конкретної національно-специфічної культури. Тобто концептосфера впорядковується і представляється як система полів, що дає змогу досліджувати внутрішні зв'язки між різними концептами, відстежувати культурні зміни в часі, порівнювати концептосфери різних культур, визначати схожість та відмінність між полями [5, с. 56-57].

Підсумовуючи, зазначимо, що поняття лексико-семантичного поля, яке було характерним здебільшого для структурної лінгвістики, на сьогодні продовжує активно вивчатися у лінгвістиці ХХІ століття, проте на інших методологічних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайная Г. Т. Семантические поля как способ систематизации лексических единиц: попытка обобщения основных положений теории поля// Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. – Серія «Філологічні науки» / Галина Тиграновна Безкоровайная. – Д., 2012. – № 1. – С. 172–180.
2. Кезина С.В. Семантическое поле как система // Филологические науки / Светлана Владимировна Кезина. – М., 2004 – № 4 – с. 79–86.
3. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / Под общей ред. Е.С. Кубряковой. – М. : Филол ф-т мгу им. М. В. Ломоносова, 1996. – 245 с.

4. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) // Актуальные проблемы современной лингвистики: учеб. пособие / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Флинта: Наука, 2006. – С. 46–59.
5. Лебедева М.Ю. Лексико-семантическое поле 'Детство': попытка моделирования // Вопросы языка и литературы в современных исследованиях: Материалы Международной научно-практической конференции "Славянская культура: истоки, традиции, взаимодействие. XI Кирилло-Мефодиевские чтения", Институт русского языка им. А.С. Пушкина /Лебедева Мария Юрьевна. – М. : Исследовательский фонд "МАМИФ", 2010 . – С. 55–62.
6. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы (на материале английского языка) / Анна Анфилофьевна Уфимцева. – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1962. – 288 с.

НОСІЙ ФОНЕТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Кучерина О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвісти та філософи часто трактують "значення" як зміст слова, що відображає й закріплює у свідомості мовця уявлення про предмет, ознаку, процес, явище [1, с. 160].

Семантично та стилістично значущою може стати фонетична одиниця – звук, група звуків, складів, фонетичне слово тощо – сама по собі, незалежно від оточення іншими фонетичними одиницями, та співвідносна з іншими однопорядковими одиницями лише в асоціативному плані. Також значення може виникнути у будь-якої фонетичної одиниці в результаті спільного вживання з іншими однопорядковими одиницями, як наслідок співвіднесеності цієї одиниці з іншими [6, с. 52].

У даний час у науці існує багато теорій щодо того, що ж є носієм фонетичного значення. Одним з найперших напрямів у вивченні фонетичного значення є припущення про те, що носієм фонетичного значення є *буква* або *графема* (Платон, М. Ненні). Доказами на користь букви або графеми як носія фонетичного значення є те, що, коли людина читає текст, вона бачить тільки графічне зображення, акустичний компонент у цьому випадку відсутній.

Наступним є припущення, що носієм фонетичного значення є *звук* (Р. Якобсон). Звуки мовлення не тільки беруть участь в утворенні форм всіх мовних одиниць, але й здійснюють вплив на їх стильову приналежність, зміни значення, розвиток переносних значень. Звук сприяє більш точній передачі змісту у випадку збігу лексико-семантичного навантаження мовної одиниці та провідних ознакових характеристик звуків, що входять до її складу.

Вивчення символічних властивостей звуків відбувається не тільки на рівні фонем, але й на рівні одиниць, менших або більших за фонем, а саме на рівні фонетичних ознак або сполучень фонем (фоностем). Під *фоностемою* розуміють повторювану сукупність звуків, подібну до морфем, що асоціюються з певним змістом чи значенням, але відрізняються від морфем повною відсутністю морфологізації решти частини словоформи [1, с. 496].

Л. Блумфілд, аналізуючи морфемну структуру слова, помічає, що складність структури кореня проявляється більш чітко в символічних словах, у яких можна розрізнити систему початкових та кінцевих *коренетворчих морфем* з розпливчатим значенням [2, с. 266].

Ханс Марчанд [8, с. 357] відмовляється від терміну фоностема і визначає початкові фонемні слова або комплекси фонем як *символи*, здатні породжувати нові найменування.

Д. Болінджер, проводячи морфемний аналіз, визнає фоностеми "особливим різновидом морфем" і поділяє морфемні мови на нейтральні (суфікси та префікси) і афективні, або фоностеми. Отже, автор називає фоностеми *афективними морфемами* та *субморфемним диференціалом* [7, с. 117-136].

Поєднуючи поняття фоностеми з психолінгвістичними тенденціями дослідження мови, тобто поєднуючи фонетико-морфологічний рівень з психологічним сприйняттям і процесом усвідомлення і розуміння, М. Маркел та Е. Хемп вводять нову назву для позначення сполучення фонем – *психоморф* [9, с. 55].

Відносна константність приголосних у формальній і семантичній структурах кореня та можливість його розкладання до двоприголосного значимого сегмента, спонукали А.Б. Михальова звернутися до двоприголосних початкових сполучень – *консонантних біфонів* – "з метою детального та системного вивчення їх семантики" [5, с. 135]. Консонантний біфон, за визначенням самого дослідника, – це контактне сполучення двох звуків, яке має в плані змісту певну спільну систему значень зі звукозображальним ядром та периферією, що з нього розвивається.

В.В. Левицький, досліджуючи типи фонетичних одиниць, які є носіями символічного значення, запропонував поняття *звукосимволічного комплексу*. "Звукосимволічний комплекс є групою фонем, об'єднаних певними фонетичними ознаками, які при протиставленні іншому звукосимволічному комплексові утворюють один з протичленів звукосимволічної опозиції, що корелює з опозицією семантичних ознак" [3, с. 27].

У своєму дисертаційному дослідженні Н.Л. Львова [4, с. 59] вживає терміни *звукокомплекси*, оскільки вони мають якості звуків (артикулюються в певному місці певним чином), *фонокомплекси*, або *фонемокомплекси*, бо відштовхуються від смислорозрізнявальної здатності фонем, фоно та звукосполучення.

Отже, на сучасному етапі розвитку науки існує багато теорій щодо того, що вважати носієм фонетичного значення. Враховуючи усі переваги і недоліки кожної одиниці, науковець вибирає ту, яка відповідає меті та завданням його дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. Блумфилд Л. Язык. / Л. Блумфилд – М. : Просвещение, 1968. – 607 с.

3. Левицкий В. В. Звуковой символизм. Мифы и реальность : Монография / В. В. Левицкий. – Черновцы: Черновицкий национальный университет, 2009. – 264 с.
4. Львова Н. Л. Звукосимволічні властивості початкових приголосних звукосполучень у сучасній англійській мові: дис.. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Н. Л. Львова ; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – 270 с.
5. Михалев А. Б. Теория фоносемантического поля. / А. Б. Михалев – Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 1995. – 213 с.
6. Пузырёв А. В. Парадигматический и синтагматический аспекты фоносемантических средств языка / А. В. Пузырёв // Фоносемантические исследования. – Пенза: Пензенский гос. пед. ин-т им. В. Г. Белинского. – 1990. – С. 51–69
7. Bolinger D. Rime, Assonance and Morpheme Analysis / D. Bolinger // Word. – 1950. – Vol. VI. – P. 117-136.
8. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation: A Synchronic-Diachronic Approach / H. Marchand. – Alabama: University of Alabama Press, 1966. – 379 p.
9. Markel N. Connotative Meaning of Certain Phonetic Sequences / N. Markel, E. P. Hemp // Studies in Linguistics. – 1961. – №15. – P. 47-61.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ МОВНИХ ЯВИЩ (на прикладі прикметників розміру)

Кшановський О.Ч.

Київський національний лінгвістичний університет

1. Розгляд будь-якої мови з функціональних позицій передбачає, перш за все, зсув фокусу уваги дослідження з мови, як автономного системно-структурного творення, на носія цієї мови, як активного учасника комунікативного акту і, зрештою, головного та єдиного джерела мовного матеріалу (власне, об'єкта лінгвістичного аналізу). При цьому, носій постає не просто конкретною людиною, а представником різних комунікативних макро- та мікроколективів, з більш чи менш однорідними фоновими знаннями, комунікативною та мовною компетенцією, мовними стереотипами. Саме носій “створює” мовну дійсність для (або виходячи з) потреб власного життя. Безперервне перебування носія в цій мовній дійсності вимагає від нього безперервного ж її корегування (здебільшого, несвідомого!) для відтворення щоразу нових явищ дійсності. Мовну компетенцію мовця складає як володіння функціональним потенціалом кожного з мовних засобів, так і правилами їх функціонування, тобто йому важливо знати правила семантичної та формальної сполучуваності певної мовної форми з одиницями того ж рівня та її взаємодії з одиницями інших рівнів.

2. У нашому випадку об'єктом функціонального опису стала лексико-семантична підсистема просторової кількості в перській та азербайджанській мовах. Семантика розміру є традиційною та однією з найпопулярніших галузей сучасної лінгвістичної семантики. За свідченнями О.К.Денисової, однією з перших праць, повністю присвячених аналізу лексики з семантикою розміру,

була дисертація німецького філолога Карла Отто Коха 1906 (!) року [1, с. 4]. З того часу за охопленням досліджених мов ця категорія не поступається студіям з морфологічної типології та типології порядку слів.

3. У серії авторитетних досліджень (див.: [Bierwisch, Lang 1989; Lang 1989; 1990; 1995] було показано, що набір елементів, які добирають носії конкретних мов для лексичного позначення просторово-кількісних характеристик об'єктів, визначається двома самостійними, але такими, що взаємодіють, психофізіологічними феноменами: **первинним перцептивним простором** (Primary Perceptual Space) і **притаманною пропорційною схемою** (Inherent Proportion Schema). Ці два фактори незалежно один від одного і кожен у свій спосіб, впливають на виокремлення та ідентифікацію (найменування) певного просторового виміру окремого об'єкта. Завдяки феномену первинного перцептивного простору у свідомості людини формується так звана концептуальна схема об'єкта (об'єкт “стоїть”, “лежить”, перебуває над/під/перед мовцем, всередині іншого об'єкта). Завдяки притаманній пропорційній системі у свідомості людини формується концептуальний набір параметрів об'єкта (об'єкт має найбільшу та другу протяжності, об'єкт має третю – найменшу протяжність, об'єкт має поперечну протяжність, внутрішню протяжність). Ці два когнітивні феномени – первинний перцептивний простір та притаманна пропорційна схема – спричиняють наявність трьох семантичних типів мов залежно від того, за якою стратегією їхні носії добирають лексеми на позначення просторово-кількісних протяжностей об'єктів: з чітко вираженою пропорційно орієнтованою стратегією (наприклад, китайська), з чітко вираженою обсерваційно орієнтованою стратегією (наприклад, корейська), зі змішаною пропорційно-обсерваційною стратегією (німецька, англійська, французька, російська, українська).

4. Отже, між двома крайніми – “китайським” і “корейським” – лексико-семантичними типами мов щодо позначення ними просторових протяжностей об'єктів перебувають мови змішаного типу. У цих мовах одна з двох стратегій – пропорційно орієнтована чи обсерваційно орієнтована – переважає. Так, наприклад, українська мова тяжіє до китайського (пропорційно орієнтованого) типу, а, наприклад, німецька – до корейського (обсерваційно орієнтованого) типу. Носії мов, що належать до цього типу неоднаковою мірою послуговуються пропорційно та обсерваційно орієнтованою стратегіями для називання просторових протяжностей об'єктів. Ми виявили, що за провідною стратегією щодо іменування просторово-кількісних характеристик об'єктів навколишнього світу сучасні азербайджанська та перська мови кардинально відрізняються. Азербайджанська мова належить до мов з пропорційно орієнтованою стратегією щодо іменування просторово-кількісних ознак предметів, а перська – до мов з обсерваційно орієнтованою. Результати тестування перського мовлення азербайджаномовних і персомовних іранців на предмет взаємовпливу цих стратегій дозволили виявити в перському мовленні іранців, для яких рідною мовою є азербайджанська, інтерференцію пропорційно орієнтованої (притаманної азербайджанській мові) та обсерваційно орієнтованої (притаманної перській мові) стратегій іменування розмірів об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисова О.К. К вопросу об истории развития группы прилагательных, обозначающих понятие размера “высокий–низкий” в древнеанглийский период // Уч. зап. Иркутского гос. пед. ин-та иностр. яз. – Вып. 4. – Иркутск: ИГПИИЯ, 1960. – С. 2–45.
2. Bierwisch M., Lang L. Somewhat longer — much deeper — further and further: Epilogue to the dimensional adjective project // Ed. by Bierwisch M., Lang L. Dimensional adjectives: grammatical structure and conceptual interpretation. – B., 1989. – P. 471–514.
3. Lang E. Basic dimension terms: A first look at Universal features and Typological variation // FAS Papers of Linguistics. – 1995. – V. 1. – PP. 66–100.
4. Lang E. Primary Perceptual Space and Inherent Proportion Schema // Journal of Semantics. – 1990. – № 7. – P. 121–141.
5. Lang E. The semantics of Dimensional Designation of Spatial Objects // Dimensional Adjectives: Grammatical Structures and Conceptual Interpretation. – B. – Heidelberg – N.-Y. – 1989. – PP. 263–417.

СПЕЦИФІКА СИСТЕМИ МОДИ

Лавошник В.С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Ідея науки про знаки була розвинена декількома вченими на початку ХХ століття. Вважається, що вперше про знакові системи написав Ч.С. Пірс, який, власне, і запропонував найпоширенішу на сьогодні назву науки про знаки – семіотика. Проте ідеї Ч. Пірса почали цікавити науковців лише у 1930-х роках завдяки Ч. Моррісу, який розвинув їх та доповнив. Лінгвістичного ухилу наука про знаки отримала завдяки ідеям засновника структурної лінгвістики Ф. де Соссюра, вслід за яким ключове семіотичне поняття знаку розглядається як двостороння сутність, що включає означник та означуване. Важливими для розвитку семіотики як науки є досягнення представників французької школи (К. Леві-Строса, Р. Барта, Ю. Крістевої).

Роботи французького пост-структураліста та семіотики Р. Барта вирізняються особливим етичним відношенням до знаку. Науковому аналізу у Р. Барта підлягають такі *ейфоричні* системи як мода, їжа, побутові речі, завдяки чому він намагається викрити ілюзії споживчого суспільства, яке транслює свої інтенції завдяки «м'яким» семантичним механізмам. Критерієм моральності знакових систем постає відвертість, тобто експліцитне вираження всіх повідомлень системи. У граничному випадку «відверта» знакова система перемижується з прямим соціальним ділом, яке Р. Барт пропонує розглядати як найвищий рівень інтеграції мовних одиниць. Етичною межею з іншого боку Р. Барт називає образ, як внутрішнє індивідуальне уявлення, що не доходить до соціалізації.

Щоб краще зрозуміти місце, яке займає знак на осі «етичних» координат розглянемо троїсту опозицію «образ – знак – діло». Знак подібний до діла своєю дискретністю, проте відрізняється від нього своєю нетранзитивністю. Знак може містити й образну, континуальну складову (особливо знаки, що

спираються на візуальний матеріал), але вона слугує лише для містифікації його соціальних смислів [Р. Барт]. Якщо ж взяти конкретну систему вестиментарної моди, то в ній ця опозиція представлена відповідною опозицією трьох видів повідомлення: 1) одягу-образу, 2) одягу-описання, 3) реального одягу. Складною знаковою будовою наділена друга система: перша та третя системи в основному вичерпуються своїм денотативним повідомленням – передачею візуального образу або інструкцій до практичних дій, тоді як система одягу-описання є насиченою конотаціями, вона розміщена «між речами та словами».

У одязі-описанні виділяють два види відношень: 1) одяг – зовнішній світ, в якому встановлюється взаємна відповідність між одягом та певним елементом зовнішнього світу, наприклад, святом, професією, віком соціальним становищем тощо; 2) одяг – мода, в якому власне сама згадка про одяг на сторінках журналу мод надає йому значення модності. Таким чином, виникає унікальний феномен, властивий лише для системи моди та відсутній у будь-яких інших семіотичних системах: у першому випадку відношень (одяг – зовнішній світ) у означуваного є своє окреме вираження. Стандартна семіотична ситуація, описана Ф. де Соссюром, передбачає, що означуване має імпліцитний характер, який можна зрозуміти лише шляхом розпізнання означника, а в даному випадку воно не лише мається на увазі в одязі-образі, але й додатково експлікується у супроводжуючому тексті. Можна сказати, що текст у одязі-описанні, який ніби пояснює значення знаків одягу має метамовний характер.

Одяг, як і будь-яка інша побутова система має подвійну природу, практичну та семіотичну одночасно. Речі для чогось слугують та щось означають, «у речі завжди є смисл, який не покривається її застосуванням» [Р. Барт]. Таким чином, річ співвідноситься з кодом мовного типу, тобто з'являється можливість висловити її значення за допомогою мови. Потрібно зазначити, що у випадку з невербальними системами, що спираються на візуальний матеріал, як, наприклад, система модного одягу, допускається переклад на словесну мову не лише на етапі наукового аналізу, але й у рамках самої системи.

Однією з найважливіших ідей Р. Барта можна назвати безперервне перетікання смислу. Р. Барт розуміє поняття конотації та денотації не як дві частини одного цілого, виділені аналітичним шляхом, а як однорідні та самостійні утворення – як два окремі знаки, а не як логічно виділені елементи смислу. Лише між такими самостійними знаками має місце безперервне перетікання смислу: смисл витягується конотативним знаком-«паразитом» з первинного денотативного знаку. Конотативні поняття мають розпливчастий, імпровізований характер, вони не піддаються дискретній структуризації.

Яскравим прикладом перетікання смислу може слугувати поняття вестиментарної системи, або *матриці* (за Р. Бартом). В даному випадку особливо цікавими будуть висловлювання, в яких сам журнал відкрито пов'язує варіацію означуваних з варіацією означників. Наприклад, рекомендації надягати блузки з широкими рукавами на свята, а з вузькими – на роботу. У висловлюваннях такого типу є нерухомі загальні елементи, завдяки яким можна з легкістю виділити варіацію, яка спричиняє зміни в означуваному. В нашому випадку – це

опозиція широкого та вузького. Таким чином, на основі поданого висловлювання можна сформулювати основні складові одиниці елементарної вестиментарної системи: 1. *об'єкт* (річ в цілому, тобто блузка), 2. *супорт* (виділена частина або деталь, тобто рукав) і 3. *варіант* (якість частини або деталі, варіація якої утворює процес моди, в даному випадку варіація широке / вузьке).

У висловлюванні процес значення ніби переміщується з одного елементу на інший: починаючи від деякої альтернативи (варіант), він проходить через окремий елемент (супорт), і в кінці ніби «насичує» собою всю річ (об'єкт). При цьому необхідно зазначити, що відмінність між об'єктом та супортом субстанційно значно слабша, ніж між супортом (або об'єктом) та варіантом. Річ та її деталь характеризуються єдністю субстанції, і тому в різних висловлюваннях можуть бути взаємозамінними.

ДЕФРАЗЕОЛОГІЧНА ДЕРИВАЦІЯ В АСПЕКТІ НОМІНАЦІЇ

Лазаренко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному мовознавстві фразеологізми розглядають як номінативні одиниці, що існують на позначення певних явищ об'єктивної дійсності. Фразеологічна одиниця (ФО) функціонує, перш за все, як одиниця номінації, що співвідноситься з деяким фрагментом оточуючого нас середовища.

Термін *номінація* має кілька значень: 1) творення та надання назв пізнаним і вичленованим фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального і позначуваного між певною мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою); 2) результат цього процесу, тобто сама назва; 3) називання як використання вже готових найменувань у процесі мовленнєвих актів [6, с. 385]. У цій роботі оперуємо цим терміном з усіма наведеними вище значеннями.

Фразеологічна номінація вторинна за своїм характером, оскільки слова, що входять до складу ФО вже мають у мові статус засобів номінації, зазнають переосмислення і використовуються в новій для них функції на позначення дійсності. При цьому значення фразеологізмів, зазвичай, є опосередкованим семантикою вихідного вільного словосполучення чи речення, тому ФО як вторинним знакам номінації притаманне непряме співвіднесення з дійсністю за допомогою відповідних мовних знаків, які їх мотивують. Для зазначеного способу вторинної номінації характерно те, що "формування смислу нового найменування відбувається під безпосереднім впливом змісту іншого найменування, яке детермінує характер відображення дійсності в новому відношенні номінації, задаючи той чи інший ракурс її розгляду і тим самим опосередковуючи це зображення" [7, с. 130].

У процесі *вторинної непрямої номінації* відбувається взаємодія п'яти компонентів: дійсності; понятійно-мовної форми її відображення; сигніфікату вихідного найменування; віднесеності нового смислу до дійсності; мовної форми в її вторинній функції номінації [7, с. 162].

Поряд із первинним (для непохідних знаків) і вторинним (для знаків, що мотивовані будь-якими іншими мовними одиницями) способами номінації О. В. Кунін запропонував ввести ще один тип номінації – *третинна номінація* – для характеристики способу відображення дійсності фразеологізмами, що утворені в результаті вторинної фразеологізації. Семантика всіх фразеологізмів, що належать до фразеологічного фонду мови, уже опосередкована значенням наявних в її складі слів, що свідчить про те, що вони є вторинними номінаціями. Відповідно, ФО, утворені від таких фразеологізмів виступають одиницями *третинної номінації*. Остання є також непрямою за своїм характером [3, с. 148]. Так, наприклад, прислів'я *Für seine Gedanken wird niemand bestraft* "За думки не карають" [2, с. 95], що походить від вільного сполучення слів, є *вторинною номінацією*. В свою чергу утворене прислів'я стало основою для утворення іншої, скороченої ФО *Gedanken sind (zoll)frei* "Думки не оподатковуються; Думки не можна заборонити" [2, с. 95], що є *третинною номінацією*, яка обумовлена, по-перше, вихідною ФО, а, по-друге, вільним сполученням слів.

Третинна номінація є особливою, оскільки сутність такого виду фразеологічної номінації є "відображенням дійсності ФО під впливом іншої фраземи, що виступає одиницею вторинної номінації" [4, с. 159].

Услід за І. Є. Полововою, дефразеологічні деривати, як і фразеологізми, утворені від ФО, відносимо до знаків *третинної номінації* [5, с. 26]. Так, іменник *das Naserümpfen* "незадоволена міна; зарозумілість, вередливість" і дієприкметник *naserümpfend* "із незадоволеною міною" [1, с. 173] в своєму відношенні до дійсності передусім опосередковані фразеологізмом *die Naserümpfen überjmdn., etw.* "сховити невдоволену міну" [8, с. 537], який в свою чергу осмислюється за посередництвом вихідного вільного словосполучення *die Naserümpfen* "кривитися (мімічна реакція обличчя, що виникає у невдоволеної людини)". Образна основа слів, що утворилися внаслідок дефразеологічної деривації, завжди відсилає нас до твірних ФО, що є знаками вторинної номінації, а, отже, як однослівні так і багатослівні номінативні одиниці, утворені на основі наявної в мові фразеології, вважаємо знаками третинної непрямої номінації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой немецко-русский словарь. Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch-Russisch : в 2 т. / Коллектив авторов под рук. Р. Лётча. – М. : ООО "Изд-во Астрель": ООО "Изд-во АСТ", 2002. – Т. 1. : А–К. – 2002. – 1120 с. – Т. 2.: L–Z. – 2002. – 1216 с.
2. Денисенко С. Н. Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом прикладів на українську та російську мови / С. Н. Денисенко. – Вінниця : "Нова Книга", 2005. – 288 с.
3. Керимзаде Неджат М. К. Фразеологическая деривация (английский язык): дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Керимзаде Неджат Манана Керимовна. – М., 1984. – 200с.
4. Кунин А. В. Фразеологическая деривация в английском языке / А. В. Кунин // Вопросы словообразования и фразообразования в германских языках : сб. науч. трудов МГПИИЯ им. Мориса Тореза. – М., 1980. – Вып. 164. – С. 155–162.

5. Половова И. Е. Композиционная семантика единиц номинации, образованных на базе фразеологизмов английского языка: дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Половова Ирина Евгеньевна. – М., 2005. – 224 с.
6. Тараненко О.О. Номінація / О. О. Тараненко // Укр. мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський та ін. (ред.). – К.: "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 385–387. – (НАН України. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови).
7. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды / В. Н. Телия // Языковая номинация. Виды наименований. – М.: Наука, 1977. – С. 129–221.
8. Duden. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik / [hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion: Dr. M. Wermke (Vorsitzender) u. a.]. – 2., neu bearb. und aktualisierte Aufl. – Bd. 11. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 2002. – 955 S.

ВАРІАНТНІСТЬ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Липиніна О.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Існують різні погляди на проблему фразеологічної варіантності. Процес варіювання розглядається окремо для плану змісту та плану вираження. Фразеологічні варіанти – видозміни фразеологічної одиниці (ФО), які характеризуються відносною тотожністю фразеологічного значення та етимологічного образу, різняться окремими компонентами плану вираження, що надає їм певну експресивно-стилістичну своєрідність [1, с. 69]. Відповідно до варіювання означального виділяють морфологічні, лексичні, синтаксичні, квантитативні, позиційні варіанти [1; 2; 3; 4]. В. М. Телія вважає необхідним встановлення двостороннього варіювання ФО, розширює межі семантичного варіювання до можливості зміни сигніфікативного значення за умови тотожності референтної співвіднесеності одиниці та її значимості [5, с. 17].

Дослідники розглядають фразеологічні варіанти як потенційне джерело поповнення синонімічних рядів. Межою фразеологічної варіантності є розвиток між членами варіантного ряду синонімічних відношень [1, с. 70]. Важливою для розмежування фразеологічних варіантів та фразеологічних синонімів відіграє роль внутрішньої форми у розвитку фразеологічного значення [1; 2]. ФО з утраченою внутрішньою формою, які містять у своєму складі загальні лексичні компоненти, є не абсолютними синонімами, а лексичними дублетами [1, с. 70].

Основними ознаками фразеологічних варіантів є:

1. єдність образу, який зберігає тотожність ФО при її лексичних та структурно-граматичних модифікаціях;
2. спільний денотативно-сигніфікативний зміст: фразеологічні варіанти семантично рівноцінні, хоча можуть відрізнятися експресивністю та стилістичним забарвленням. При цьому, стилістично можуть відрізнятися не лише слова, але й окремі варіанти однієї і тієї ж ФО.

3. функції, які виконують в мові фразеологічні варіанти повністю співпадають, а також співпадають їх категоріальні (лексико-граматичні) значення. Вони повинні належати до одного класу (не комунікативних чи комунікативних ФО), підкласу (номінативних, службових, вигуківих, модальних ФО), лексико-граматичного розряду (субстантивних, ад'єктивних, адвербіальних, дієслівних) [4, с. 225 – 227].

Розглянемо можливість варіативності німецьких ФО з гастрономічним компонентом у плані вираження:

1. Фразеологічні (структурні) варіанти, які з'являються в результаті морфологічної та частково синтаксичної зміни окремих компонентів [7, с. 209]:

а) вживання варіативних компонентів у різних відмінках: *Butter bei den Fischen – Butter an die Fische; ein Bonbon / einen Bonbon ans Hemd kleben*;

б) вживання варіативних дієслівних компонентів у різних часових формах: *j-m fiel die Butter vom Brot – j-m ist die Butter vom Brot gefallen; wer nie sein Brot mit Tränen aß – sein Brot mit Tränen essen*;

в) вживання варіативних компонентів у короткій або повній формі прикметника: *wie saures Bier ausbieten – wie sauer Bier ausbieten; unser täglich Brot – das tägliche Brot; sein eigen Brot essen – sein eigenes Brot essen*;

г) фразеологічні варіанти з запереченням *nicht/kein* та без нього: *wenn wir dich nicht hätten und die kleinen Kartoffeln – wenn wir dich nicht hätten und keine kleinen Kartoffeln; für jemanden eine Extrawurst braten – für jemanden keine Extrawurst braten*;

д) фразеологічні варіанти, які відрізняються повнотою компонентного складу: *Wasser in den Wein gießen – j-m Wasser in seinen Wein gießen; zum Brot verhelfen – zu einem Stück Brot verhelfen; j-m ist sein Brot gebacken – j-m ist sein letztes Brot gebacken; j-d fällt auf die Butterseite – j-d fällt stets auf die Butterseite; kleine Brötchen backen – kleine Brötchen backen müssen*;

2. Варіативні ФО або фразеологічні варіації, які з'являються внаслідок заміни окремих лексичних компонентів ФО, при чому зміна стосується диференціації значень або конотацій [7, с. 210]: *an der Bierbank sitzen – an der Bierbank hocken; auf beiden Schultern Wasser tragen – auf zwei Schultern Wasser tragen; j-m reinen Wein einschenken – j-m klaren Wein einschenken; junger Wein in alten Schläuchen – neuer Wein in alten Schläuchen; im Wein ist die Wahrheit – im Wein liegt die Wahrheit; die Kartoffeln von unten wachsen sehen – sich die Kartoffeln von unten anschauen; es ist alles in bester Butter – es ist alles in schönster Butter; j-m etwas aufs Brot streichen – j-m etwas aufs Brot schmieren*.

Таким чином, варіантність є фундаментальною властивістю мови, вона передає колорит часу, створює ефект новизни ФО, посилює емоційно-експресивні тенденції. Складний характер компонентного складу ФО німецької мови з гастрономічним компонентом дозволяє поєднувати в собі різні види варіантності, характерні морфологічному, лексичному, синтаксичному рівням аналізу. Перспективним є розгляд лексико-семантичних та проміжних варіантів ФО німецької мови з гастрономічним компонентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология и паремиология: Учебное пособие для бакалаврского уровня филологического образования / Н. Ф. Алефиренко, Н. Н. Семененко. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 344 с.
2. Жуков В. П. Русская фразеология / В. П. Жуков, А. В. Жуков. – М.: Высшая школа, 1989. – 408 с.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М.: Высшая школа, 1996. – 200 с.
4. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка: учеб. 2-е изд. перераб. и доп. / Назарян А. Г. – М.: Высшая школа, 1987. – 288 с.
5. Телия В. Н. Вариантность лексического состава идиом как структурных единиц языка / В. Н. Телия. – М.: Наука, 1974. – 146 с.
6. Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten. Wörterbuch der deutschen Idiomatik [Hrsg. und bearb. von G. Drosdowski und W. Scholze-Stubenrecht]. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Duden Verlag, 1992. – Bd. 11. – 846 S.
7. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer. – Leipzig, 1982. – 248 S.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ООН УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ

Ларіна Е.В., Стоянова Т.В.

*Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського*

Тексти документів ООН (угоди, пакти, конвенції, протоколи, статuti, військова документація миротворчих місій) відрізняються наявністю ретельно опрацьованих юридичних визначень і термінів. Переклад таких документів вимагає особливо обережного ставлення до передачі змісту, ретельного добору українських та російських відповідників термінів для запобігання помилок у перекладі, внаслідок яких можуть змінюватися значення, а документ стає юридично невідповідним оригіналу, його застосування в правничій практиці призводитиме до протиріч або хибних висновків.

Актуальність дослідження пов'язана з важливістю правових норм і законів у системі міжнародних зв'язків, їх адекватної мовної реалізації при перекладі текстів документів ООН, що містять специфічну термінологію, низку усталених слів і словосполучень.

Проблеми перекладу, становлення, семантики, деривації та тенденції розвитку термінології привертають увагу багатьох дослідників (Є. Бортничук, Е. Дерді, Т. Кияк, С. Тюленєв та ін.). Вчені доходять висновку, що сучасний стан науки вимагає поглибленого вивчення таких питань, як особливості перекладу термінів, генезис, процеси формування термінологічних систем, семантизація термінів, стандартизація термінів та їх прагматистична реалізація [1].

Юридичний термін буває полісемічним, наявність декількох різних законодавчих дефініцій веде до нечіткості, розпливчастості правового регулювання. Існують деякі особливості при перекладі текстів документів

ООН, які призводять до труднощів, що виникають у процесі їхньої семантичної інтерпретації. Початковий текст організований відповідно до одної правової системи, що знаходить своє віддзеркалення у юридичних формулюваннях цього тексту, а текст перекладу призначений для використання в рамках іншої правової системи з характерними саме для неї юридичними формулюваннями [2].

Головна складність перекладу термінів у текстах документів ООН полягає в розкритті й передачі фахових реалій засобами української й російської мови. Крім термінологічних лакун, перекладачеві слід пам'ятати, що текстові конвенції в початковій мові часто залежать від культурних, політичних особливостей і можуть не відповідати конвенціям тексту перекладу ("Universal Declaration of Human Rights" (док. ООН A/PES/217A), в українському перекладі документ названо "Загальна декларація прав людини", російський переклад має назву "Всеобщая декларация прав человека"). У зв'язку з цим до завдань перекладача входить віднайдення конструкцій у мові перекладу, які виконують функції, аналогічні функціям конструкцій початкової мови.

Дослідження методів перекладу термінології на матеріалах термінів і термінологічних словосполучень (однослівні, двослівні, з трьох і більше слів), що вживаються в практиці перекладу документів ООН, показало, що існує велика кількість способів їх передачі з англійської мови українською та російською: за допомогою лексичного еквівалента (*forensic medical examination, судово-медична експертиза, судебно-медицинская экспертиза*); калькування (*according to law, відповідно до закону, согласно закона*); транскрибування (*securutization, сек'юритизація, секьюритизация*); транслітерація (*legitimism, легітимізм, легитимизм*). Використовують описовий переклад, приблизний переклад, переклад із допомогою аналога, переклад шляхом створення неологізму. Труднощами при перекладі термінології виступають неоднозначність термінів, відсутність перекладацьких відповідників у випадку неологізмів та національна варіативність термінів.

За результатами дослідження встановлено, що найчастотнішим прийомом перекладу термінів в документах ООН є переклад за допомогою лексичного еквівалента, використання транскодування, калькування, опису, заміни. Через деякі розбіжності в граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах англійської й української (російської) мов під час перекладу треба використовувати різноманітні комплексні трансформації: перестановка, заміна, додавання, вилучення. Використання граматичних трансформацій (членування речення, об'єднання речень і перестановка) триває в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціо-лінгвістичні аспекти: монографія / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько – К.: КМ Academia, 2000. – 218 с.
2. Калюжная В.В. Стилль англоязычных документов международных организаций. – К.: Наукова думка, 1982. – 120с.

КАТЕГОРІЯ “КОНТЕКСТ” З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ РЕЛЕВАНТНОСТІ

Леміш Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом зростає інтерес мовознавців до лінгвістичної прагматики, що передусім зумовлюється переходом антропоцентричної парадигми, у межах якої виконуються сучасні філологічні дослідження, на новий рівень розвитку, де основна увага фокусується на механізмах свідомості індивіда, у т.ч. на її мовному та соціальному типах, а також у зв'язку з набуттям нею рис трансекспланаторності (О. Л. Гармаш, О. С. Кубрякова, О. О. Селіванова, ін.). *Актуальності* вивченню прагматики додає її виключно велике значення для міжкультурних відносин (Ф. С. Бацевич, І. П. Сусов, ін.). Теорія релевантності (ТР), що є *об'єктом* наших тез, саме й виступає однією з прагматичних теорій, застосування якої на практиці, на наш погляд, суттєво сприяє ефективності комунікації, тобто значно підвищує її успішність не лише між представниками одного етносу, а й в міжкультурному спілкуванні. *Предметом* опису в пропонованій розвідці обрано категорію “контекст”, що детерміновано її центральною позицією в ТР в результаті когнітивного забарвлення.

Теорія релевантності Д. Вілсон і Д. Спербера з'явилася в західноєвропейській лінгвістиці у сер. 80-х рр. минулого ст. *Релевантність* тлумачиться як “м'яка” похідна від двох параметрів [4, с. 131], які залежать від контекстуальних ефектів (КЕ). Саме КЕ вважаються найважливішим поняттям ТР, включаючи контекстуальну імплікацію, контекстуальне присilenня та контекстуальне протиріччя, які безпосередньо пов'язані з когнітивним аспектом контексту [2, с. 216; 4, с. 131]. Параметри, зазначені вище, стосуються релевантності судження: 1) релевантність судження прямопропорційна контекстуальним ефектам, тобто судження є більш релевантним у певному контексті, якщо його контекстуальні ефекти для цього контексту є більшими; 2) релевантність судження оберненопропорційна контекстуальним зусиллям – судження є більш релевантним у певному контексті, якщо зусилля, необхідні для його когнітивної обробки, є меншими. У такому разі *релевантність* разом з її параметрами можна вважати “нерепрезентаційними властивостями ментальних процесів”, що дає поштовх для формулювання *презумпції релевантності* – узагальнення про когнітивні принципи людської комунікації та діяльності. На думку І. П. Сусова, *релевантність* можна визначити як комунікативну ефективність. Учений зазначає, що: “Релевантність репрезентує собою те, що дає можливість передати найновішу інформацію в даному контексті з витратою слухачем мінімальних зусиль на її отримання” [5, с. 177] (переклад. – наш). Відтак на перше місце виступає інтерпретація “контексту”.

У тезах “контекст” розглядається як категорія із врахуванням трьох аспектів: 1) будь-яка категорія є поняттям “найширшої загальності” [3, с. 23]; 2) можливість розчленування категорії «контекст» на складові, а потім рубрикації його складових (синтетична й аналітична функції); 3) когнітивна природа контексту в ТР. Отже, мова йде про *загальний когнітивний контекст*, який розуміється як множинність пропозицій, що формує основу для інтерпретації

нової інформації [4, с. 130]. Такий контекст може змінюватися через взаємодію пропозицій, варіювання його пропозиційного складу (інколи пропозиції додаються до контексту, а інколи й вилучаються з нього). Акт інтеракції нових знань з вже наявними впливає на формулювання інференції, тим самим модифікуючи “загальний контекст”.

Можливість тлумачення категорії “контекст” як когнітивної підтверджує його трактування Т. ван Дейком як “ментальної репрезентації, представленій в епізодичній пам’яті”. Дослідник називає контексти “суб’єктивними конструктами” [6, с. 9] учасників комунікації і підкреслює їх когнітивну сутність для інтерпретації тесту / дискурсу.

Отже, у межах ТР контекст не є статичним, не є даністю, “он строится высказывание за высказыванием и включает в себя различную информацию: во-первых, знания о мире, или энциклопедические данные, во-вторых, перцептивные данные, и, в-третьих, информацию, накопленную в результате интерпретаций предыдущих высказываний” [1, с. 171–172]. Таким чином, категорія “контекст” невід’ємно пов’язується з когнітивним середовищем, згідно з яким комуніканти, котрі знаходяться в тому самому когнітивному середовищі, спроможні вивести ті ж самі гіпотези (необов’язково однакові), що насамперед важливі для успішної комунікації.

За словами Д. Вілсон і Д. Спербера, не дублювання думок є метою комунікації, а аугментація загального когнітивного контексту [7, с. 105]. Останній можна витлумачити як вилучення інформації про навколишнє середовище людиною протягом життя, створення ним образів, які репрезентуються сукупністю фактів, очевидних для людини. А, отже, людина здатна такі факти відчувати та виводити їх наявність з допомогою інференцій.

Вивчаючи комунікативно-прагматичні характеристики каузального комплексу в різноструктурних мовах, у *перспективі* ми вважаємо за доцільне звернутися до теорії релевантності, з допомогою якої плануємо встановлювати релевантність тієї чи іншої інтерпретації каузальних мікроструктур в германських, романських і слов’янських мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кильмухаметова Е. Ю. Основные понятия теории релевантности / Е. Ю. Кильмухаметова // Вестник Томского государственного университета. Серия “Филология”. – № 291. – 2006. – С. 170–172.
2. Кравченко Н. К. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология : школы, методы, методики современного дискурс-анализа : [практ. пособие] / Наталья Кимовна Кравченко. – Луцк : ЧП Гадяк Жанна Владимировна, типография “Волыньполиграф”, 2012. – 251 с.
3. Лисий В. Категорії і поняття, їхнє співвідношення / В. Лисий // Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. – Вип. 15. – 2012. – С. 22–28.
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2003. – 280 с.
5. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова Книга, 2009. – 272 с.

6. Van Dijk T. A. Discourse and context. A sociocognitive approach / T. A. van Dijk. – New York : Cambridge University Press, 2008. – 267 p.
7. Wilson D. Outline of Relevance Theory / D. Wilson, D. Sperber // Links & Letters. – № 1. – 1994. – P. 86–106.

ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕКСТУ НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Лєпущова Н.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У ХХІ ст. лінгвістика вимагає інтегративних підходів до вивчення мовних явищ, що зумовлено зміною наукових лінгвістичних парадигм, антропологізацією наукового знання та лінгвістичних досліджень. У лінгвістиці концепція антропоцентризму спрямована на аналіз мови в процесі її функціонування у різних видах мовленнєвої діяльності.

Лінгвістична прагматика займається дослідженням умов використання людиною мовних знаків у мовленні, тобто умов адекватного добору і використання мовних одиниць і категорій з метою максимально ефективного впливу на партнера по комунікації [2, с. 251]. В основі лінгвопрагматики лежать категорії модальності, оцінності, емоційності і емотивності у їх зв'язках з одиницями і категоріями мови [5, с. 325]. За Е.С. Азнауровою, текст є певним знаком, тобто одиницею, що вимагає інтерпретатора і розрахована на інтерпретацію, а через неї – на реакцію у поведінці. Отже, прагматика тексту є його органічною ознакою [1, с. 3]. Таким чином, лінгвопрагматичний аспект у процесі перекладу художнього тексту є одним із основних, оскільки мета перекладу – відтворення у тексті перекладу комунікативного ефекту, що закладений в оригінальному тексті.

Основні найбільш навантажені лінгвопрагматичні категорії перекладеного тексту визначаються на рівні автора тексту (адресанта), перекладача (посередника і інтерпретатора) і одержувача тексту (адресата).

Літературна казка – «авторський художній прозаїчний чи поетичний твір, який у своїй основі містить фольклорні джерела або є придуманим самим письменником, але в будь-якому разі підкорюється волі автора; твір, переважно фантастичний, що змальовує пригоди вигаданих чи традиційних казкових героїв, і в деяких випадках орієнтований на дітей» [3, с. 7].

Лінгвопрагматичний потенціал тексту казки обумовлюється жанровою приналежністю тексту і актуалізується у різних його фрагментах залежно від манери авторської оповіді, детермінованої авторською інтенцією (структурно-композиційна будова тексту казки, авторські звертання, коментарі, прозова, віршована форма викладу або їх поєднання, дотримання автором моделі фольклорної казки або її модернізація).

Аналіз німецьких літературних романтичних казок Е.Т.А. Гофмана і В. Гауфа виявив, що лінгвопрагматичний потенціал оригінальних казкових текстів реалізується у використанні авторами традиційних ввідних і фінальних

казкових формул з метою ідентифікації жанру літературної казки за принципом аналогії із казкою народною. У перекладених текстах українською мовою при передачі таких формул використовується, зазвичай, дослівний переклад, проте має місце також і наближення перекладу таких формул до іншомовного читача із застосуванням синтаксичних структур і лексичних одиниць, характерних для української народної казки, наприклад: *Es war einmal ein Edelmann, der hieß Herr Thaddäus von Brakel...* [6] – **Був собі колись** один панок на ім'я Тадеус фон Бракель... [4, с. 84].

Авторські звертання та коментарі є експліцитними одиницями реалізації лінгвопрагматичного потенціалу казкового тексту, апелюючи безпосередньо до уваги та фантазії читача/слухача, імпліцитними одиницями у цьому плані виступають різного роду алюзії, посилення автора на певні літературні або історичні факти та події, добре відомі німецькомовній аудиторії і маловідомі або гіпотетично невідомі українському читачеві. В цьому разі перекладачі в україномовних перекладах застосовують описовий переклад, прийом заміни, конкретизації у межах тексту перекладу або роблять посилення та власні коментарі поза межами тексту казки. Такі приклади ми розглядаємо як лінгвопрагматичну адаптацію тексту казки.

Лінгвопрагматична адаптація виявляється також і у перекладах реалій казкового тексту, коли перекладач використовує так звану стратегію «одомашнення» тексту, замінюючи реалії на відповідні реалії культури-реципієнта або на слова-реалії сучасного світу, що особливо характерно для нових перекладів.

Лінгвопрагматичний потенціал віршованих вкраплень у прозовому тексті казки, що мали місце у наших дослідженнях реалізується найбільшою мірою через ритміку вірша, що викликає певні реакції у реципієнта – відчуття тривоги, напруження (послідовність односкладових слів-вигуків), замилювання (наслідування звуків природи) тощо. Фонетичний ефект звуконаслідування в україномовних перекладах віршів може втрачатися, що неминуха веде до втрат у перекладі всього тексту казки і до неможливості реалізації лінгвопрагматичного потенціалу віршового дискурсу у межах прозового тексту казки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азнаурова Э.С. Прагматика текстов различных функциональных стилей: Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам. – М.: Наука, 1987. – С. 3–20.
2. Бацевич Ф. Проблеми і термінологічний апарат сучасної лінгвістичної прагматики / Ф. Бацевич // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології" – 2008. – № 620. – С. 250–253.
3. Брауде Л. Скандинавская литературная сказка. М.: Наука, 1979. – 208 с.
4. Гауф В. Казки Гауфа і Гофмана / В.Гауф, Е.Т.А. Гофман; [пер. укр. мовою С.Г. Шалай, Ю.Б. Худяков]. – Ростов-на-Дону: Орфей: Проф-Прес, 2001. – 512 с.
5. Степанов Ю. С. В поисках прагматики (проблема субъекта) // Известия АН СССР. Сер. лит. и яз. – Т. 40. – 1981. – № 4. – С. 325–332.
6. Projekt Gutenberg-DE-SPIEGEL ONLINE режим доступу: <http://gutenberg.spiegel.de/>

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У РОДОВІЙ КАТЕГОРИЗАЦІЇ ІМЕННИКА

Лиса Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Динаміка родової категоризації іменника в сучасній українській мові виявляється в розвитку деяких досить помітних тенденцій та їх лексикографічного закріплення. На думку дослідників, до таких тенденцій належить розширення формально-морфологічної диференціації граєм категорії роду із семантико-граматичним змістом, зокрема розмежування іменників-позначень осіб різної статі і суфіксальне творення співвідносних форм жіночого роду від іменників-назв осіб чоловічої статі, а також зміна продуктивних моделей у цій тематичній групі лексики. Нові лексеми переважають у мові ЗМІ та розмовному мовленні і не завжди фіксуються словниками, напр., поряд у словниках наявні *директорка* і *директриса*, але зникає *директорша*; є *філологічка*, *продавищиця*, але немає *філологині*, *продавчині*; відсутні такі словоформи, фіксовані в ЗМІ і науковому мовленні: *ветеринарка*, *геологеса*, *директорка*, *докторантка*, *місткinya*, *прем'єрка*, *режисерка*, *словникарка*, *членкinya* та ін., хоча вже фіксуються *деканка*, *опозиціонерка*, *клоунеса* тощо.

Суперечливо і непослідовно розмежовуються за родом у лексикографічних джерелах іменники із суфіксами -иськ(о), -ищ(е): для одних наведено лише окремі відмінкові закінчення, переважно родового однини або окремі форми множини, що не дає можливості ідентифікувати їх за родом, напр.: *козачище*, *мужичище*, *кожушище*, *павучище* тощо; для інших рід визначається незалежно від належності до істот чи неістот: ч. р. – *кожушисько*, *сніжисько*, *талантище*, *хвостище*, *хвостисько*, *хробачисько*, *чубище*, *лобище*, *кабанисько*, ж. – *дівчище*, *косище*, с. – *вусисько*, *скелище*, *ножище*, *сокирище*, *комарище*, ч., с. – *хлопчисько*, *вусище*, ж., с. – *гадючище*, *свекрушище* і т. ін. І тут спостерігається певна гендерна «дискримінація»: похідні від іменників чоловічого роду переважно кваліфікуються за чоловічим родом, лише в поодиноких випадках – за чоловічим і середнім; похідні від іменників жіночого роду визначаються майже винятково за середнім родом: *бабище*, *бабисько*, *дівчисько*, *ножище*, *ямище*, *лапище*, *курище* – с. р. тощо.

Узвичаєні правила родової категоризації невідмінюваних запозичених іменників (визначати рід іменників-назв осіб за статтю, назви осіб за посадами, професією – за чоловічим родом, назви тварин – за чоловічим родом, назви загальні неістоти – за середнім родом) порушуються. Так, ремаркуються як іменники чоловічого і жіночого роду іменники-назви осіб за родом занять, професією: *конферансьє*, *торі*, хоча й непослідовно, напр., тільки за чоловічим родом кваліфікуються іменники *рантьє*, *ранчеро*, *кулі*, *бандерильєро*, *тореро*, *рефері*, *мачетеро*, тільки за жіночим родом *інженю*. У цьому разі переважає семантичний критерій: професії, посади, рід занять, властивий особам чоловічої статі, визначені за чоловічим родом, особам жіночої статі – за жіночим родом, обом статям – за обома родами. Для окремих іменників-назв осіб визначення

роду видається непослідовним, напр., іменник *інкогніто* визначено як іменник середнього і чоловічого роду, хоча може позначати й особу жіночої статі, середній рід, очевидно, пояснюється зовнішньою формою; або *парвеню*, ч. р., хоча також може позначати й осіб жіночої статі.

Іменники-загальні назви розмежовуються за родом відповідно до належності до істот/неістот, і саме в цій групі іменників найпомітніше виявляються зміни, фіксовані й лексикографічно. Так, іменники-назви істот-неосіб кваліфікуються переважно за чоловічим родом, напр.: *ара*, *гризлі*, *поні*, *торпедо* (риба), *жако*, *какаду*, *шимпанзе*, *агуті*, *фламінго* та ін. Частина іменників-назв істот-неосіб кваліфікується за чоловічим і жіночим родом, напр.: *гну*, *чау-чау*, *ему*, *динго*, *каурі* (молюск), *зебу*, *кенгуру*, а деякі лише за жіночим, напр., *окапі*, хоча родова назва в українській мові має дві форми: *жираф* і *жирафа*, або середнім родом: *уруб*у – птах, гриф. Деякі назви істот-неосіб кваліфікуються за родом залежно від видової назви, т. зв. метаіменників, напр., ж. р.: *куду* – антилопа, *івасі*, *хокі*, *путасу* – риба, *цеце* – муха,

Найбільше змін, закріплених і лексикографічно, виявляється в групі загальних іменників-назв неістот. Хоча більшість таких іменників традиційно кваліфікуються за середнім родом, проте частина уже визначається за метаіменниками, напр., ж. р.: *страдиварі* «скрипка», *торпедо* «автомобільна панель з приладами», *боржомі* «вода», *саке* «рисова горілка», *саямі* «ковбаса»; назви капусти *броколі*, *кольрабі*; ч. р.: *кабукі* «театр», *кавасакі* «бот», *жакоб* «стиль меблів», *сулугуні* «сир», *чили* «соус», *олів'є* «салат»; назви вітрів *торнадо*, *солано*, *памперо*, хоча *цунамі* – с. р.; назви танців *фламенко*, *ча-ча-ча*, *шимі*, хоча й непослідовно: *сиртакі* – ч. і с. р. Непослідовність виявляється й у таких випадках: *тату*, ж. р. «малюнок, напис на тілі», *варіа*, ж. р. «гострий наголос», *монтеору*, ч. р. «археологічна культура». Деякі іменники мають різну родову належність відповідно до позначуваних реалій: *каберне*, ч. р. «сорт винограду», с. р. «вино»; *бієнале*, *трієнале*, ч. р. «фестиваль», ж. р. «виставка», *тамагочі*, ж. р. «іграшка», ч. р. «віртуальний домашній вихованець».

Для деяких іменників наявна подвійна кваліфікація за родом – с. р. як іменників загальних назв-неістот та за мета іменниками, напр., с. і ч. р.: *бренді* «міцний алкогольний напій», *мачете* «довгий ніж»; с. і ж. р.: *ідо*, «мова»; незрозуміло, чим викликане розмежування за родом таких іменників, як *бароко* – с. р. і *рококо* – ч. р. Назви грошей визначаються за середнім, чоловічим і жіночим родом: *сентаво*, *скудо*, *сентимо* – с. р., *сене*, *сеніті*, *болівіано* – ж. р., *пенні* – ч. р., але *екю*, *євро* – ч., с., *ере* – ч., ж. р. Назви мов належать до жіночого роду: *фіджі*, *урду*, *гінді*, *кашмірі*, проте *умбунду*, с. р. – одна з африканських мов (Ангола), *палі*, ч. р. – мова найстаріших буддійських текстів; назви народів: ч., ж. рід – представники народу залежно від статі, як у назв осіб, народ – ч. р., мова – ж. р., проте це проводиться словниками непослідовно.

Отже, лексикографічне оформлення нових тенденцій у формуванні родової віднесеності іменників за семантико-тематичним принципом потребує більшої уваги лексикографів і граматистів, приведення у відповідність до чинного правопису, уніфікації й послідовності в закріпленні родової належності як українських, так і запозичених слів.

СУФІКСИ МИНУЛОГО ЧАСУ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ З ІНШИМИ ГРАМАТИЧНИМИ ФОРМАМИ

Лігай Т.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Під час викладання корейської мови студентам першого курсу було помічено, що студентам важко правильно використовувати суфікси минулого часу в корейській мові з іншими граматичними формами.

На прикладі цитат з твору студента наведемо декілька прикладів.

В реченні «Я хотів поїхати до бабусі.», студент неправильно використав суфікс минулого часу, поставивши його не до граматичної форми а до дієслова, тобто: «자할바에갔어요». Правильний варіант речення: «자할바에갔었어요». В іншому реченні, «Я не ходив до школи на вихідних», студент використав граматичну форму «A/V-지않», але так само неправильно використав суфікс минулого часу.

Приклад студента: «주말에갔어요». Правильний варіант речення: «주말에갔었어요».

В обох випадках суфікси минулого часу «-았-었-였-했» повинні додаватися до допоміжного дієслова, що входить до складу граматичної форми, та ніяк не можуть бути використані з головним дієсловом речення до якого додається дана граматична форма.

Також, під час практичних занять, було помічено, що студентам важко навчитися використовувати суфікси минулого часу в корейській мові з граматичними формами, які служать для зв'язки двох (або більше) речень. Наприклад, в такому реченні як: «Ми ходили на берег моря, але не плавали в морі.», студенти робили помилку на додаючи минули час до першої частини речення, а лише додавали його до другої частини: «우리는 바닷가에 간 수영 안 했어요». Речення має мати вигляд: «우리는 바닷가에 갔지만 수영 안 했어요». Чи, «Хоча ми нарядили ялинку, але не приготували смачної вечері». Таке речення студенти перекладають як, «우리는 크리스마스를 장식했는데 맛있는 저녁을 요리 안 했어요». Правильний варіант речення: «우리는 크리스마스를 장식했는데 맛있는 저녁을 요리 안 했어요».

З вище вказаного можемо зробити висновок, що суфікси минулого часу в корейській мові використовуються перед граматичними формами, що виступають зв'язками двох (або більше) речень та додаються до дієслова з яким граматична форма використовується в реченні.

В корейській мові є ще декілька видів суфіксів минулого часу, але звернемо увагу на суфіксі «-ㄴ-을». Треба одразу звернути увагу студентів на використання даних суфіксів, щоб уникнути подальших непорозумінь з боку студентів. Суфікс додається до дієслів за принципом голосного та приголосного звуку, якщо дієслово закінчується на приголосний додаємо «-을», на голосний «-ㄴ».

Студенти роблять грубі помилки неправильно використовуючи вище вказаний суфікс. Даний суфікс має функцію утворювати дієприкметниковий зворот в корейській мові. Наприклад, «*дівчина, що йшла додому*» – «집에간여자», «*студент, що спав вночі*» – «밤새잠자행», «*хліб, що їли зранку*» – «아침밥».

З одного боку вище описана тема є доволі простою, але у студентів першого курсу дана тема викликала ряд питань. Для кращого розуміння використання даних суфіксів студентами, пропонується регулярне використання суфіксів під час практичних занять. Також потрібно використовувати дані суфікси під час розмовних занять зі студентами молодших курсів.

ПЛЕОНАЗМИ У МОВЛЕННЄВІЙ ПОВЕДІНЦІ ІНТЕРАКТАНТІВ

Літкович Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативна лінгвістика на сучасному етапі її розвитку розширює об'єкти своїх досліджень шляхом вивчення особливостей мовленнєвої поведінки комунікантів [2]. Під комунікативною поведінкою ми розуміємо реалізацію сукупності лінгвальних й екстралінгвальних засобів комунікації, вибір яких залежить від ситуації спілкування, лінгвальних й екстралінгвальних цілей, порушених індивідом, з урахуванням статусних характеристик учасників спілкування та виконуваних ними ролей. Процес комунікації може бути ефективним у разі чіткого планування діяльності комунікантів, тобто адекватного вибору стратегій і тактик спілкування [1, с. 37–56]. Традиційно стратегії розглядають як мистецтво управління [3, с. 21–48], що засновується на правильних прогнозах мети спілкування, а тактики – як прийоми або способи досягнення цієї мети [2].

Плеоназм – це сполучення семантично близьких або синонімічних лексем, при яких зазвичай перший елемент підсилює, уточнює або пояснює значення другого елементу. Це означає, що значення одного компоненту є частиною значення іншого. Плеонастичні сполучення в англomовному спілкуванні реалізують стратегії: а) інформування, б) емоційно-оцінного впливу, в) гри на покращення/припинення іміджу співрозмовника.

а) Стратегія інформування досягається за допомогою повідомлень та суджень з використанням плеоназмів, якими мовець хоче поділитися зі співрозмовником з метою зміни його думок або ступеня його поінформованості [5, с. 49]. Ця стратегія реалізується у тактиці пояснення (терміну, рішення складної задачі, причин і мотивів думок та вчинків своїх власних або інших людей). Розглянемо приклад: *I've come here to Cairo to seek a **new beginning** between the United States and Muslims around the world, one based on mutual interest and mutual respect, and one based upon the truth that America and Islam are not exclusive and need not be in competition* (President Obama). У прикладі *new beginning* є плеоназмом, адже значення слова *beginning* – 'the new start of something' [LDCE online].

б) Стратегія емоційно-оцінного впливу інтенсифікує мовлення, формує почуття співрозмовника, спричинює особливий емоційний настрій мовлення

[5, с. 50]. У межах цієї стратегії ми виділяємо тактики: образи, похвали та провокування жалю.

– Тактика образи. "*You **idiotic fool!** " Pippin muttered to himself. You are going to get yourself into a frightful trouble. "Put it back quick!"*" (Tolkien). Значення слова *fool* 'a stupid person, an idiot' [LDCE online] уже міститься у слові *idiotic*. Плеоназм *idiotic fool*, який вживається у тактиці образи, підсилює емоційний вплив висловлювання.

– Тактика похвали. "*Harry Potter is **humble and modest***" (Rowling). Використання у цій тактиці плеонастичного повтору синонімічних компонентів *humble and modest* підвищує емоційно-експресивний потенціал похвали, підсилює загальну позитивну конотацію, яка експлікована у висловленні.

– Тактика провокування жалю полягає у використанні плеонастичних словосполучень для того, щоб викликати у співрозмовника почуття жалю, співчуття, симпатії. Наприклад: *Police say Georgia home invaders **cruelly tortured** homeowner* (Crist. The Last Refuge). У наведеному прикладі автор статті, використовуючи тактику провокування жалю, намагається викликати почуття співчуття у читача. Оскільки слово *tortured* уже семантично містить значення слова *cruelly* 'to hurt someone, to be cruel' [LDCE online], то автор свідомо підсилює емоційно-експресивний фон свого висловлювання за допомогою емоційно-насиченого плеоназму *cruelly tortured*, який у цьому випадку слугує для опису неймовірно жорстоких та жорстоких тортур, яких зазнав власник будинку.

в) Стратегія покращення/приниження іміджу відображає прагнення мовця максимально збільшити/знизити значимість власного статусу або статус будь-кого. У межах цієї стратегії ми виділяємо тактики: презентації та самопрезентації.

– Тактика самопрезентації полягає у представленні себе у привабливому вигляді [4, с. 54]: *I am **tired and weary**, I haven't a hope left. But I have to go on trying to get to the Mountain, as long as I can move* (Tolkien). Описуючи свою втому, герой вдається до плеонастичного повтору синонімічних компонентів *tired and weary*, семантична надлишковість яких підсилює ступінь емоційного впливу, адже значенням слова *weary* є 'very tired' [LDCE online]. Акт позитивної самопрезентації у даному випадку може бути експлікований таким чином: Я перебуваю у стані крайньої втоми, але я готовий продовжити свій шлях, щоб виконати свою місію.

Як показав аналіз прикладів, плеоназми можуть виявитися корисними для втілення різноманітних, а інколи й діаметрально-протилежних стратегій і тактик (образу і похвала, позитивна та негативна презентація).

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Стратегия и тактика речевого поведения // Прагматические аспекты изучения предложения и текста. – К. , 1983. – С. 37–56.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция рече-поведенческих тактик. – М. : Прогресс, 1999. – 84 с.

3. Германова Н.Н. Коммуникативная стратегия комплимента и проблемы типологии речевых этикетов // Язык и модель мира: Сб.науч.тр. – Вып. 416. – М., 1993. – С. 27–39.
4. Михалева О.Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия / О.Л. Михалева. – М.: Книжный дом «ЛИБРИКОМ», 2009. – С. 52–54.
5. Федорова Л.Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения / Л.Л. Федорова // Вопросы языкознания. – 1991. – № 6. – С. 46–50.

TERTIUM COMPARATIONIS ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ АРАБСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Лихошерстова М.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Зіставлення частиномовних (дієслівних, іменних, прикметникових тощо) систем із метою встановлення їхніх специфічних ознак на фоні спільних рис становить дієвий спосіб поглибленого пізнання системно-функціональних закономірностей мов [3, с. 48]. Вивчення особливостей взаємовідношень частин мови може надати цінний матеріал для дослідження способів категоризації й інтерпретації навколишнього світу.

Ефективність зіставних досліджень будь-яких мовних явищ залежить від коректності їхнього представлення, що передбачає відповідь на два основних питання: "що зіставляється" і "як зіставляється" [4, с. 35]. А отже, визначення шляху контрастивного аналізу ФСП темпоральності в арабській і українській мовах є ключовим питанням у проведенні нашого дослідження.

Наше контрастивне дослідження – двостороннього характеру, тобто зіставлявані мови мають рівноцінний статус. Ми керувалися тим положенням, що жодна із досліджуваних мов (особливо, якщо вони неспоріднені) не може бути обрана як основа зіставлення, оскільки кожна з них відображає етнокультурне, національно-специфічне сприйняття світу.

Водночас, результати двостороннього зіставлення мають певну відносність, адже зіставлявані мовні засоби виявлять відмінність як у специфіці системної і структурної організації мов, так і відносності поняття "tertiumcomparationis" ("третій член порівняння", "метамова" або "мова-еталон" порівняння). Більшої складності визначенню tertiumcomparationis у нашому дослідженні надає широкий діапазон дослідження, адже ФСП темпоральності розглядається на всіх рівнях мови.

Погоджуючись із М. П. Кочерганом, що "термін "tertiumcomparationis" ширший за поняття "мета-мова", оскільки охоплює не тільки природну чи штучно сконструйовану мову, а й вужчі, конкретніші об'єкти як основу порівняння" [4, с.84], ми вважаємо доречним при зіставленні ФСП темпоральності арабської і української мов використання таких синонімічних термінів: "tertiumcomparationis" і "основа зіставлення". У контрастивістиці поширене

розуміння "tertiumcomparationis" (основи зіставлення) як гіпотетично встановленої сукупності інваріантних ознак, у яких чітко "простежуються погляди на теорію лінгвістики і теорію пізнання" [цит. за пр.: 3, с. 50], із якими зіставляються досліджувані мови або мовні явища. Такою сукупністю ознак володіють семантичні категорії. Категорія, зокрема "мовна категорія – це найзагальніше поняття, що утворюється як кінцевий результат абстрагування від предметів та їхніх визначальних ознак. Для такого поняття не існує більш загального, родового поняття, разом із тим воно має мінімальний зміст, тобто фіксує мінімум ознак. Такий зміст відображає фундаментальні, найсуттєвіші зв'язки та відношення об'єктивної дійсності та пізнання" [цит. за пр.: 3, с. 52].

Дослідження категорійних ознак при зіставленні двох і більше мов виявляється достатньо ефективним, адже абстрактна, узагальнена природа категорійної ознаки, її універсальність, може слугувати основою зіставлення.

Оскільки об'єктом нашого дослідження є семантична категорія темпоральності як ФСП, що спирається на морфологічні, синтаксичні і лексичні засоби мовного вираження часу, то категорійною ознакою (семантичним множином, елементарним смислом) є "сема".

"Сему" визначають як одиницю елементарного смислу, що не піддається подальшому членуванню [5, с. 139], або мінімальною частиною інформації мовної одиниці [5, с. 141]. В. Г. Гак визначає сему як "відображення у свідомості носіїв мови різноманітних рис, об'єктивно притаманних денотату, або приписуваних йому даним мовним середовищем, і, як наслідок, вони є об'єктивними відносно кожного мовця" [2, с. 95].

За допомогою сем мовне значення "окреслює найзагальніші контури класів реалій", активуючись у процесі мовленнєвої діяльності, тобто вказуючи за допомогою мовленнєвих смислів на позамовні знання мовця. При цьому сема не лише функціонує як семантичний код для позамовної інформації, але й організує кожне значення у мовній системі, співвідносячи його з певною парадигмою, синтагмою, семантичним полем і т. д. [1, с. 41]. Універсальність сем обумовлюється самою природою значення, його моделлю і породжувальними джерелами, єдиними для всіх мов і всіх одиниць мови [6, с. 109]. Порівнюючи особливості темпоральної лексики різних (у нашому випадку неспоріднених) мов, ми встановлюємо специфіку їхнього функціонування, визначаємо подібні і відмінні риси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильев Л. М. Форма и содержание языка как знаковой системы / Л. М. Васильев // Вестник Восточного института экономики, гуманитарных наук, управления и права. – Уфа, 1996. – № 3 : Педагогика. – С. 39–42.
2. Гак В. Г. К проблемно-гносеологическим аспектам семантики слова / В. Г. Гак // Вопросы описания лексико-семантической структуры языка : Тезисы докладов научной конференции, Ч. 1. – М., 1971. – С. 95–98.
3. Іваницька Н. Б. Tertium comparationis у міжмовному зіставленні дієслівних форм / Н. Б. Іваницька // Мовознавство. – 2009. – № 1. – С. 46–59.

4. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства: Підручник / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Видавничий центр "Академія", 2006. – 424 с.
5. Степанова М. Д. Методи синхронного аналізу лексики: на матеріалі сучасного неметкого мови / М. Д. Степанова. – М. : Едиториал УРСС, вид. 2, 2004. – 208 с.
6. Харитончик З. А. Способи концептуальної організації знань в лексиці / З. А. Харитончик // Мова і структура представлення знань. – М., 1992. – С. 98–123.

МЕХАНІЗМИ ІНТЕРСЕМІОТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СТВОРЕННІ ЕФЕКТУ КРУПНОГО ПЛАНУ

Лук'янець Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження ефекту крупного плану (як первинно кінематографічного прийому) не тільки у фільмах, але і в художніх текстах є доцільним, враховуючи сучасне трактування будь-яких текстів як *мультимодальних* [5, с. 119]. Мова йде про поєднання полікодових знаків у межах одного тексту [1, с. 63] шляхом відтворення особливостей сенсорного сприйняття – зорового, слухового, дотикового, кінестетичного, нюхового та/або смакового.

Ефект крупного плану створюється в художній прозі та її екранізаціях за допомогою різних семіотичних кодів, що представляють два основних модули репрезентації: вербальний і аудіовізуальний. Ці модули розглядаються як сукупність одиниць різних знакових систем, які створюють єдине структурне, смислове та функціональне ціле. Іншими словами, вони реалізують явище *інтерсеміотичності* [4, с. 201], виявляючи особливу властивість художнього твору або його екранізації з'єднувати й адаптувати полікодові знаки в межах одного тексту.

Аналіз інтерсеміотичних особливостей створення ефекту крупного плану та специфіки його функціонування в англійській психологічній прозі ХХ–ХХІ століть і її екранізаціях здійснюється крізь призму *інтерсеміотичних трансформацій* [4, с. 203]. Так, в художніх і кінематографічних текстах наближення, тобто скорочення дистанції й збільшення масштабу об'єктів зображення та/або концептуалізації, передбачає процес і результат взаємодії словесного коду з візуальним, аудіальним і/або графічним. Причому, така взаємодія відбувається завдяки сенсорному сприйняттю знаків різних семіотичних систем, переважно в процесі зорового контакту (прочитання друкованого тексту або перегляду фільму). Внаслідок цього крупний план виступає як мультимодальний сенсорний конструкт, що виводить інтерпретацію тексту на більш глибокий рівень і підсилює ступінь емоційного впливу на читачку або глядацьку аудиторію.

Знаки різних семіотичних систем завжди відкрито чи приховано співіснують у негомогенній структурі художніх творів і кінофільмів. Одночасна актуалізація цих експліцитних чи імпліцитних кодів означає їхню взаємну контекстуалізацію

в результаті їх змішування у визначеному часопросторі. Вона здійснюється завдяки таким механізмам інтерсеміотичної трансформації, як накладання, адаптація та інтеграція.

Механізм накладання означає, що знаки різних семіотичних систем поєднуються відкрито, взаємно уточнюючи зміст одне одного [3, с. 6–8]. Найчастіше, зображення об'єкта крупним планом доповнюється вербальними знаками, які мають на меті його охарактеризувати або пояснити причину його актуалізації в тексті. Наприклад, на обкладинках книжок англomовної психологічної прози ХХ – ХХІ століть та афішах до їхніх екранізацій друкований текст накладається на зображення.

Механізм адаптації знаків різної природи актуалізується, коли при створенні ефекту крупного плану елементи однієї семіотичної системи переходять в іншу, пристосовуючись до неї [3, с. 9–11], наприклад, в екранізації художніх творів. У корпусі проаналізованих фільмів подібний механізм регулює процес і результат таких перетворень вербальних знаків, за яких словесний код доповнюється аудіовізуальним компонентом. Цей механізм також передбачає адаптацію описових технік художнього тексту в структурі кінофільму шляхом деталізованого опису персонажа закадровим голосом або його реплік та залучення кінематографічних технік наїзду камери й монтажу для створення образу наближеного об'єкту в кадрі.

Механізм інтеграції знаків різної природи передбачає, що коди декількох семіотичних систем співіснують невіддільно одне від одного [3, с. 12–14]. Ефект крупного плану як мультимодальний сенсорний конструкт, створений на перетині його вербального і аудіовізуального модусів, апріорі характеризується множинністю семіотичних кодів, що знаходяться у відношеннях взаємного доповнювання [2, с. 116]. Зокрема, виокремлення крупного плану в структурі художніх текстів можливе лише тоді, коли сприйняття й інтерпретація вербального коду актуалізує візуальний образ наближеного об'єкта. У кінофільмах крупний план також характеризується вербально-візуальною єдністю, адже на подібне зображення персонажа завжди накладається звукова доріжка (озвучення реплік персонажа, музичний супровід, закадровий голос).

Таким чином, формальне поєднання знаків різних семіотичних систем в англomовній психологічній прозі ХХ–ХХІ століть та її екранізаціях здійснюється при їхній одночасній актуалізації, яка, у свою чергу, породжує низку інтерсеміотичних трансформацій. Останні реалізуються за допомогою механізмів накладання, адаптації та інтеграції, що характеризуються різним ступенем конвергенції знаків у негомogенній структурі художніх і кінематографічних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернявская В. Е. Лингвистика в медиальной парадигме: к постановке вопроса // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2012. – №4. – С. 63–71.
2. Bateman J. Multimodal Film Analysis: How Films Mean (Routledge Studies in Multimodality) / John Bateman, Karl-Heinrich Schmidt. – L., N.Y.: Routledge, 2011. – 338 p.

3. Baumgarten N. Yeah, that's it! : Verbal Reference to Visual Information in Film Texts and Film Translations / Nicole Baumgarten // Meta: Translators' Journal. – 2008. – Vol. 53. – № 1. – P. 6–25.
4. Halliday M.A.K. Language as social semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. – London: Edward Arnold, 1978. – P. 199–287.
5. Nørgaard N. Key Terms in Stylistics / Nina Nørgaard, Beatrix Busse and Rocío Montoro. – L.; N.Y.: Continuum, 2010. – 269 p.

КОЛОРОНІМИ ЯК ЗАСОБИ АРГУМЕНТУВАННЯ В ІНТЕРНЕТ-НОВИНАХ НАУКОВОЇ ТЕМАТИКИ

Лук'янець Г.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Колороніми як лексичні одиниці, які вказують на ознаку кольору, в інтернет-новинах наукової тематики слугують засобами впливу через апеляцію до логосу, що підпорядковує використання мовних одиниць як засобів звернення до фактичних даних та міркувань [2, с. 64]. Колороніми в текстах новин є одним із засобів аргументування, тобто слугують для обґрунтування ідей автора. Апеляція до логосу передбачає використання колоронімів у складі аргументів, тобто таких положень, що направлені до розуму реципієнтів та доводять або спростовують істинність авторських тверджень чи намірів. Відповідно, номінуючи кольорові характеристики складників подій, про які йдеться в повідомленнях, колороніми допомагають переконати читачів в істинності чи хибності положень, звертаючись до знань і досвіду аудиторії.

Кольороназви як засоби аргументування входять до складу *аргументативного блоку* – смислового утворення, яке включає *тезу*, тобто твердження, що доводиться чи заперечується автором, та *аргументи*, тобто факти, направлені на підтримку висловленої тези [3, с. 554]. У складі тези колороніми експлікують авторську ідею, репрезентуючи її як положення, що буде розкриватися в повідомленні, а кольороназви у складі аргументів обґрунтовують заявлену тезу.

У текстах новин наукової тематики, присвячених досягненням у сферах освіти, науки, медицини й екології, колороніми як засоби аргументування виконують три функції. Загальні іменники позначають колір загалом на суперординатному рівні категоризації, який потребує від читачів знання спільних характеристик всіх кольорів [1, с. 32] (*palette* “палітра”, *color scheme* “кольорова схема”, *color pattern* “кольоровий візерунок”, *colors* “кольори”, *shades* “відтінки”). Назви базових кольорів вказують на базовий рівень категоризації, на якому одиниці є найбільш інформативними, недиференційованими та позначають єдність ознак конкретного кольору [1, с. 35] (*red* “червоний”, *grey* “сірий”), та назви відтінків, представлені на субординатному рівні, який включає знання специфічних рис відтінків [1, с. 37] (*canary* “канарейковий”, *olive* “оливковий”).

Суперординатні кольороназви мають високий ступінь абстрактності, тобто свідчать про наявність чи відсутність кольорового забарвлення. Наприклад, загальний іменник *colors* “кольори” позначає тему повідомлення, репрезентуючи авторську тезу про модні кольори одягу в заголовку *The colors you'll be wearing*

in 2014 (CNN, 14.02.2014). **Базові назви кольорів** вказують на основні тонові характеристики кольору, напр., кольороназва *red* “червоний” характеризує забарвлення планети Марс у тезі *Why is Mars red?* (CNN, 16.11.2013). **Субординатні колороніми** називають відтінки похідними номінаціями, утвореними через референцію до об’єктів та явищ дійсності, що потребує від аудиторії знання їх конкретних характеристик, напр., *salmon* “лососевий”, *lilac* “бузковий”. Так, колоронім *fall colors* “осінні кольори” позначає відтінки осінньої природи та представляє тезу автора про спектр тонів, які можуть використовуватися для декорування приміщень: *Decorating with fall colors* (CNN, 10.11.2013).

В інтернет-новинах наукової тематики аргументування за допомогою колоронімів у складі тези й аргументів реалізується двома схемами взаємодії: *дедуктивною*, основою на переході від загальних положень, позначених суперординатними одиницями, до конкретних фактів, та *індуктивною*, з можливістю отримання висновків із названих фактів на основі референтів, позначених базовими та субординатними одиницями [2, с. 102].

Дедуктивна схема аргументування передбачає вживання в тезі суперординатних номінацій, які вказують на колір загалом (*color* “колір”, *shade* “відтінок”), а в аргументах – базових (*green* “зелений”, *blue* “синій”) та субординатних одиниць (*pastel* “пастельний”). Кольороназви в тезі та аргументах взаємодіють на основі логічної операції дедукції – процесу, в якому окремі положення логічно виводяться із загальних припущень [2, с. 103]. Наприклад, загальний іменник *color* “колір” входить до тези, а номінації *red* “червоний”, *pink* “рожевий”, *orange* “жовтогарячий” є аргументами в блоці про фотографію: *NASA debuted a color picture from the Spirit rover on Tuesday. They showed a Martian lake bed awash in its natural hues of red, pink and orange* (CNN, 07.01.2004).

Індуктивна схема аргументування виявляється у вживанні субординатних одиниць у тезі, а суперординатних номінацій в аргументах. Їх взаємодія спирається на логічну операцію індукції як процес виведення висновків на основі переходу від конкретних до загальних положень [2, с. 104]. Наприклад, назва відтінку *deep azure blue* “насичений лазурово-синій” у тезі підтверджується аргументом *actual color* “справжній колір”, вираженим загальним іменником із прикметником в аргументативному блоці *Astronomers have found a deep azure blue planet orbiting a star 63 light years away. It’s the first time they’ve been able to determine the actual color of a planet* (CNN, 11.07.2013).

Таким чином, колороніми в інтернет-новинах наукової тематики входять до складу тези чи аргументів та, взаємодіючи між собою, утворюють дедуктивну й індуктивну схеми аргументування авторської ідеї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rosch E., Principles of Categorization / E. Rosch // Cognition and Categorization [Ed. by E. Rosch, B. B. Lloyd]. – Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1978. – P. 27–48.
2. Wardy R. The Birth of Rhetoric: Gorgias, Plato and their Successors (Issues in Ancient Philosophy) / Robert Wardy. – London : Routledge, 1998. – 197 p.
3. Whinery L. Presumptions and Their Effect / Leo Whinery. – Oklahoma : University of Oklahoma Press, 2001. – P. 553–571.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОНЯТЬ «РЕАКТИВНІСТЬ» ТА «РЕСПОНСИВНІСТЬ» У АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Лук'янець М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження мовленнєвої діяльності адресата у діалогічному дискурсі потребує розмежування понять “реактивність” та “респонсивність”, які розрізняють на основі психологічної природи продукування зворотного зв'язку у міжособистісній взаємодії.

Поняття “реактивність” запозичене у дискурсологію із психології (див. Рис. 1), де воно позначає особливості реакції людини на зовнішні та внутрішні подразники чи стимули, завдяки наявним безумовним рефлексам. Реакція індивіда виявляється у силі, темпі та формі його відповіді, а також у його емоційній вразливості та відображається у ставленні особистості до об'єктів та явищ навколишнього світу та власних переживань.

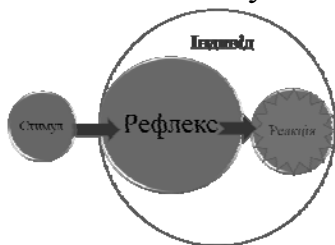

Рис. 1. “Реакція” у психології

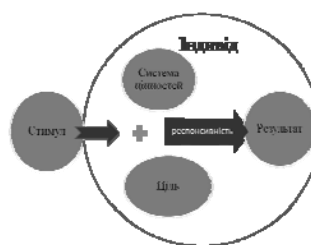

Рис. 2. “Респонсивність” у соціології

Термін “реактивність” не є широко дослідженим у лінгвістиці. У діалогічному дискурсі його розуміють як несвідомий, мимовільний, миттєвий відгук адресата на дії адресанта, виражений вербально чи невербально. Реактивність – це не завжди усвідомлена і часто не контрольована відповідь на фізичні умови спілкування або на власне репліки адресанта. Як правило, вона експресивна і заснована на емоційній реакції адресата, яка не потребує самоаналізу або тривалого розумового процесу. У результаті, такі репліки мають непередбачуваний характер для обох комунікантів.

На противагу реактивності термін “респонсивність” походить із соціології (див. Рис. 2), де його розуміють як продуману поведінкову реакцію людини на зовнішні чи внутрішні стимули. Респонсивність залежить, з одного боку, від системи цінностей індивіда (культурних норм та виховання, прийнятих у певному соціумі), а з іншого, від індивідуальних цілей. Відтак, респонсивність впливає на результат міжособистісної взаємодії через здатність індивіда сприймати й аналізувати позицію опонента чи партнера та адекватним чином враховувати її у своїй діяльності.

У діалогічному дискурсі термін “респонсивність” розуміють як свідому мовленнєву реакцію адресата на репліки адресанта. Зазвичай, це обдуману відповідь, яка узгоджується з прагматичними намірами мовця та враховує умови як конкретної розмови, так і суспільно прийняті норми комунікації, а також соціальні ролі комунікантів. Респонсивність – це завжди усвідомлена і чітко контрольована відповідь адресата. Відтак, тут рівень емоційності та щирості, у порівнянні із реактивними репліками, є нижчим.

Розрізнення термінів “реактивність” та “респонсивність” відбувається на основі дослідження комунікативних ситуацій діалогічного мовлення, у яких вони проявляються. Реактивні репліки адресата найчастіше виявляються як прояв темпераменту мовця у стресових ситуаціях, тобто як його афективно-шокові реакції, які можуть бути позитивними, негативними чи нейтральними. У мовленні вони найчастіше реалізуються за допомогою вигуків, коротких реплік чи фраз, що мають рефлексивний характер, наприклад:

“Charlie, Charlie, what am I going to do, Charlie?” She held on to her mother, clawing at the lapels of her coat. “Oh my God, Charlie!” she screamed. (Rendell: 24)

Цей фрагмент ілюструє приклад реактивної поведінки адресата Берден, яка у відповідь на звинувачення матері у покупці дорогого пальто миттєво розпочинає плакати. Її мовлення – спонтанне та емоційне, що підтверджено такими вербальними маркерами: повторенням звертання “Charlie” та вигуком “Oh my God, Charlie!”. Тож як показує вищезазначений приклад, в англomовному діалогічному дискурсі реактивність проявляється у ході миттєвого реагування адресата на раптову та неочікувану зміну комунікативної ситуації.

На відміну від реактивності респонсивність у діалогічному дискурсі передбачає наявність контрольованої ситуації спілкування: очікуваного співрозмовника, теми, часопростору й умов перебігу розмови. Адресат продумує можливі варіанти розвитку діалогу, обираючи респонсивні стратегії і тактики відповідно до його прагматичних цілей. У мовленні респонсивні репліки характеризуються більшою тривалістю ніж реактивні, та частіше виявляють думки і погляди адресата, радше ніж його емоційні реакції. Наведемо приклад:

“Every school is like that, I'm afraid,” she replied. [...]

“Unfortunately it's not the village school you're going to,” sighed his mother. “You're too old. I kept you here for as long as I could but I can't do that anymore.” (McDonald: 9).

У вищенаведеному прикладі респонсивні репліки матері до свого сина є продуманими і виражають її точку зору про нову школу. Її респонсивна стратегія – переконати сина в необхідності навчання реалізується тактиками співчуття та підтримки і представлена такими вербальними засобами, як “I'm afraid”, “Unfortunately”, “as long as I could”. У проаналізованому фрагменті діалогу спостерігаємо, що респонсивність передбачає планування адресатом відповіді та використання відповідних респонсивних стратегій і тактик.

Отже, реактивність є спонтанною психофізіологічною реакцією адресата на мовленнєву поведінку адресанта, в той час як респонсивність є продуманою відповіддю. Вона є результатом мисленнєвих процесів, що дозволяє дослідити когнітивну природу мовленнєвого реагування адресата, прагматичну спрямованість його відповідей, комунікативний аспект ведення діалогу. Таким чином, вважаємо за доцільне проаналізувати явище респонсивності детальніше та з'ясувати особливості її реалізації у діалогічному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ломов Б. Ф. Психические процессы и общение / Б. Ф. Ломов // Методологические проблемы социальной психологии. – М. : Наука, 1975. –165 с.

2. Etzioni A. The Limits of Privacy / Amitai Etzioni. – NY : Basic Books, 2011. – 280 p.
3. McDonald S. The adventures of Endill Swift / Stuart McDonald. – Edinburgh : Canongate Pub. Ltd, 1990. – 116 p.
4. Rendell R. The best man to die / Ruth Rendell. – London: Arrow Books Ltd, 1987. – 208 p.

КОНЦЕПТ ΑΝΑΞ У “ПАРАФРАЗИ ЄВАНГЕЛІЇ ВІД ІОАННА” НОННА ПАНОПОЛІТАНСЬКОГО

Лущенко Т.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

До Нонна Панополітанського, як до творця “Парафрази Євангелія від Іоанна” (далі – “Парафраза”), існує чималий інтерес останні сторіччя. Попри здавалося б досить чисельний склад дослідників, текст потребує певних переосмислень, що пов’язано перш за все зі зміною акцентів у науковій парадигмі до антропоцентризму.

Про автора “Парафрази” лишилося небагато свідчень, зокрема найбільший візантійський енциклопедичний словник Суда (Σοῦδα) називає його найвченнішим з мужів, однак роки життя не зазначає. Відомо, що Нонн Панополітанський жив приблизно в кінці V століття н.е., походить з копського міста Панополь (нині Ахмід) та є автором першого поетичного переказу Євангелія від Іоанна – “Парафрази Євангелія від Іоанна”, що складається з 3660 рядків. Він також засновник єгипетської поетичної школи, яка діяла з 470 року [2, с. 269].

Особлива риса цієї епохи – наповнення давньогрецьких понять християнським змістом. Так відбулося, власне, і з концептом ΑΝΑΞ.

Концепт, за визначенням О. О. Селіванової, представляє собою інформаційну структуру свідомості, яка містить сукупність знань про об’єкт пізнання, які здобуті через взаємодію свідомого і несвідомого [1, с. 292].

Ми розглянемо концепт ΑΝΑΞ у контексті його лексико-семантичного поля у діяхронії. Так, ΑΝΑΞ в новогрецькій мові позначає “володаря”, а у сучасній ентомологічній (наука про комах) номенклатурі – стрекозу.

Достаменна етимологія цього слова невідома. Давня форма *wanax* зустрічається у надписах на мікенських табличках (Пілос, Кнос) винятково у формі називного та давального відмінків, гомерівських гекзаметрах та різноманітних діалектах. У Мікенах це слово гіпотетично позначало вищу посаду в державі і водночас божество у пантеоні, імовірно без етимологічного розрізнення цих понять. У кіпрському діалекті *phanax* за своїм змістом відповідає значенню “син царя, принц”.

У мікенському діалекті це слово у двоїні *wanasoi* відносилось до двох найвищих цариць.

Давня клична форма *ΰνα* остаточно була замінена на *ΰναζ* для звернення до Зевса і Аполлона у Іліаді.

У давньогрецькій мові, за словником І. Х. Дворецького, ΑΝΑΞ має такі значення: “володар, ватажок, господар (пан)”. У давньогрецько-англійському словнику Лідла та Скотта слово вживається у тих же значенні: “пан, господар; як епітет щодо героїв давньогрецького епосу; господар будинку; весляр”.

У значенні “володар” слово використовувалося у Гомера у контексті богів, зокрема Зевса, Аполона а також Посейдона і Плутона, без чіткої прив’язки до божества. У значенні “вождь” щодо Менелая і Агамемнона. Зустрічається також у значенні “пан-господар”. У Гомера слово вживається переважно у однині, а якщо у множині, то відноситься до божеств, чи до господаря раба, коня чи собаки. Інші значення “пан” як означення благородства для хазяїна дома у “Одісеї” і для божеств, зокрема Аполона, які вважаються захисниками і охоронцями.

Вище згадані значення лексеми важливі для нашого дослідження, адже “Парафраза” написана штучно архаїзованою мовою за взірцем “Одісеї” та “Ілліади”. У Гомера лексема зустрічається близько 961 разу у різних формах.

У “Парафразі” ΑΝΑΞ вжито більше 78 разів, переважно у називному відмінкові та кличній формі.: Α.68; Α.143; Α.171; Α.188; Α.205; Β.39; Β.61; Β. 94; Γ.143; Γ.143; Δ.7; Δ.27; Δ.96; Δ.155; Δ.192; Δ.218; Δ.222; Δ.224; Δ.228; Δ.243; Ε.17; Ε.29; Ε.37; Ζ.58; Ζ.105 ; Ζ.121; Ζ.202 ... тощо.

Тож, у Гомера ΑΝΑΞ позначає переважно Зевса, Аполона чи героя, на мікенських табличках – божество, у аттичному діалекті божество, що рятує. Згадаймо, що Зевс був головним богом грецького пантеону, повелителем Всесвіту. Аполона і Зевса прикликали греки у важкі години. Тут проявляється додаткове значення ΑΝΑΞ – рятівник-сотер.

У Нонна Панополітанського у всіх випадках ΑΝΑΞ позначає винятково Ісуса Христа. Ця тенденція складає особливий інтерес, оскільки слово не засвідчене ні у “Греческо-русский словарь Нового Завета” за редакцією Барклі Ньюмана (переклад В. М. Кузнєцова), ні у тексті Євангелії від Іоанна. Але водночас вживається у більш пізніх текстах, зокрема у Каноні Богоявлення Господнього у Іоанна Дамаскіна у тому ж значенні.

Враховуючи соціокультурний контекст епохи Нонна Панополітанського, те, що давньогрецька не була рідною мовою автору, схильність поета до архаїзаторських тенденцій у творчості, частотність вживання слова, можна припустити, що ΑΝΑΞ виступає у тексті власне концептом, котрий поєднує і християнські і язичницькі смисли, наділяючи ними власне Ісуса Христа, як Божого сина. На підтвердження, варто підкреслити, що σωτήρ – хрестоматійний епітет Бога-Сина, Спаситель, який вживається також як семантичний дериват ΑΝΑΞ і у Гомера, і у Нонна з Панополя.

Вивчення концепту ΑΝΑΞ на прикладі поданого твору дозволяє нам у перспективі розглянути повноцінно грекомовну особистість пізнйоелліністичної доби кінця III ст. н. е. – початку V ст. н.е.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
2. Тронский И. М. История античной литературы : [учебник] / Тронский И. М. – 5-е изд., исп. – Москва : Высшая школа, 1988. – 463 с.

РОЗМОВНЕ МОВЛЕННЯ ДІЙОВИХ ОСІБ ФРАНЦУЗЬКИХ СЮРРЕАЛІСТИЧНИХ П'ЄС

Любарець І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Структура драматургічного тексту зумовлює вибудовування образів персонажів виключно через їх мовлення за відсутності описових характеристик як основного засобу зображення. Авторські ремарки у французьких сюрреалістичних п'єсах містять лише незначні елементи опису зовнішності та манер дійових осіб, тому для дослідження образу та характеру персонажа можна послуговуватися лише особливостями його мовлення. Французькі драматурги першої половини ХХ століття спрощують мовлення персонажів, практично позбавляють їх невербальних засобів спілкування, спрямовуючи таким чином увагу на особливості побудови та зміст їх реплік. Висловлювання героїв сюрреалістичних драматичних творів є важливими складовими для створення їх образів, виділення певних особливостей їх характерів, демонстрації рівня освіченості, а також співвіднесення з оточуючою дійсністю, у якій існує персонаж [1].

Кризовий стан французького суспільства часів воєн першої половини ХХ століття, а також численні спроби його подолання безсумнівно знайшли своє найповніше відображення саме у драматичних творах, адже обрані авторами сюжети тісно пов'язані із тогочасною дійсністю передають у текстовій формі їх соціальний досвід. Спеціалісти з психолінгвістики стверджують, що сприйняття будь-якого художнього тексту ґрунтується на особливостях досвіду читача [там само]. Чим ближчою є картина світу читача до описуваних автором тексту подій, думок та переживань персонажів, тим повнішим може бути розуміння текстового задуму. У зв'язку з цим аналіз драматургічних текстів французького сюрреалізму проводиться з урахуванням характерних рис авторського текстотворення.

Мовлення персонажів у п'єсах французьких драматургів-сюрреалістів здебільшого спрямоване на безпосереднє спілкування між собою, тому часто проявляється у формі розмовного мовлення. Мовознавці вважають, що саме драматичні твори складаються переважно зі стилізованого під розмовне мовлення дійових осіб. За рахунок опущення одних елементів мови та додавання інших певна мовна винахідливість персонажів драматичних творів допомагає у створенні унікального образу кожного з них [2].

Внутрішня сутність персонажів у драматургічних текстах знаходить своє вираження лише шляхом їх мовної інтеракції, адже чинник авторського мовлення, яке могло б містити додаткові характеристики, майже повністю виключено за рахунок структури тексту, що характерна для драми. Лексичне значення вживаних персонажами слів покликане передавати загальну атмосферу твору. При аналізі враховується не лише вульгаризація розмовного мовлення дійових осіб сюрреалістичних п'єс французьких авторів, а й проникнення літературно-нормативної лексики у їх буденне спілкування. Такі явища тісно пов'язані із закладеним автором соціальним статусом того чи іншого персонажа, відповідно до якого йому властиве просторічне або вишукане мовлення.

Безпосередність мовної взаємодії персонажів у драматичних сюрреалістичних творах зумовлює також своєрідність синтаксичної побудови їх висловлювань. Зауважимо, що мовлення дійових осіб французьких п'єс першої половини ХХ століття складається з коротких та стислих реплік, у яких відсутні підрядні звороти. Така побудова діалогів персонажів передбачає неповноту речень, еліптичність словосполучень, а також широке використання непередикативних комунікативних одиниць[3].

Отже, мовлення персонажів французьких драматичних творів першої половини ХХ століття наближується до розмовного на всіх рівнях мови. Проте найбільш помітними є зміни у лексичній та синтаксичній побудові висловлювань. Через мовлення відбувається передача невимушеності спілкування, розкриваються образи та характери дійових осіб, а також демонструється позиція автора щодо оточуючого світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградова О. Речь как средство создания образа персонажа / О. Виноградова – електронний ресурс, точка доступу – http://lib.rpg.ru/index.php/Речь_как_средство_создания_образа_персонажа
2. Кожевникова Н. А. Спонтанная устная речь в эпической прозе / Н. А. Кожевникова. – Прага. – 1971. – 166 с.
3. Ливнева Л. Средства имитации разговорной речи в художественном произведении / Л. Ливнева – електронний ресурс, точка доступу – <http://www.stihi.ru/2004/01/05-20>
4. Скуратівський В. Л. Французька драма в нашому столітті / В. Л. Скуратівський – електронний ресурс, точка доступу – <http://1576.ua/books/4886>

ВПЛИВ ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МЕДИЦИНИ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОКУЛЬУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Любимова Ю.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Китайська класична медицина – одна з найдавніших розвинутих наукових систем у світі, що має багатовіковий досвід застосування фізичних методів та лікарських засобів природного походження. У цій науці збереглися знання та досвід стародавніх філософів та лікарів минулих епох, що знайшло відображення у сучасній китайській мові [1, с. 4].

Китайська мова невід'ємно пов'язана із філософією, і тому філософські трактати та філософські ідеї взагалі мали чималий вплив на розвиток мови.

Згідно з традиційним китайським світоглядом, абсолютно будь-який об'єкт у Всесвіті може бути визначений характеристиками *Інь* і *Ян*. Належність об'єкта до субстанції *Інь* або *Ян* визначається його характером, становищем, напрямком руху або розвитку.

Як приклад, можна навести фразеологізм 阳奉阴违 – yáng fèng yīn wéi – зовні коритися, а потай протидіяти; лицемірити. В даному випадку значення 阳 – yáng – зовні, 奉 – fèng – прислужувати, дотримуватися, (напр., закону); [суворо] дотримуватися (принципу), 阴 – yīn – потай, таємно [2, с. 1054].

Треба зазначити, що для китайської мови досить характерним є явище перифразу – тобто явище неоднослівної вторинної номінації описового, здебільшого емоціонально-експресивного, оцінного характеру, що постає як семантично неподільний вислів, який непрямо вказує на істотні, відмітні або суб'єктивно виділені носієм мови ознаки позначеного об'єкта чи явища дійсності [3, с. 90].

Частини тіла у своєму складі мають ієрогліф 月 – ròu – *плоть; тіло; м'язи; фізичний; тілесний; кровний; щільний*, виражений піктограмою 月. Як наприклад, 肺 – fèi – *легені*, 肾 – shèn – *нирки*, 脾 – pí – *селезінка*, 肝 – gān – *печінка*, 脏 – zàng – *внутрішні органи*, 胆 – dǎn – *жовчний міхур* [4, с. 17]. 胆 – dǎn – *жовчний міхур* також за уявленнями китайської класичної медицини є вмістилищем хоробрості, мірою сміливості.

У виразі 胆小 – dǎn xiǎo – *несміливий, боязкий* такий переклад пояснюється аналізом його компонентів, адже 胆 – dǎn – *хоробрість*, 小 – xiǎo – *маленький*. Звідси і значення “несміливий, боязкий”, що дорівнює “міра сміливості мала” [2, с. 170].

Або, наприклад, 心 – xīn – *серце* також має значення 心 – xīn – *воля, рішучість; спрямованість*, адже в уявленні класичної китайської медицини серце є одним з щільних органів, вмістилищем волі, рішучості, тому вираз 有心人 – yǒu xīn rén – перекладається як *цілеспрямована людина*, тобто людина, яка має волю та рішучість.

Яскравим прикладом перифразу можна також назвати і назви частин головного мозку людини, адже у традиційній китайській медицині головний мозок має у своєму складі “дев'ять палаців”(九宫 – jiǔ gōng) і відстань між ними складає один цунь(寸 – cùn – *цунь (міра довжини, близько 3,33 см)*).

Автентичність та самобутність китайської мови та культури пояснюють тісний зв'язок історії, культури, світогляду, національної мови, філософії народу, системи цінностей та культу здоров'я. Збагачення мови відбувається у різних напрямках, одним з яких є вплив філософської думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хуан-ди нэй цзин. Сувэнь – Трактат Желтого императора о внутреннем. Ч. 1. Вопросы о простейшем / пер. с др.-кит. Б. Б. Виногородского. – М. : Профит-Стайл, 2007. – 384 с.
2. Китайско-русский словарь / Под ред. Ся Чжунъи. – Шанхай, 2004. – 1690 с.
3. Рапаева Ю. В. Структура перифразы и ее типы // Современная филология (II) : материалы междунар. науч. конф. (г. Уфа, январь 2013 г.). – Уфа. 2013. – С. 90–91.
4. Дубровин Д.А. Трудные вопросы классической китайской медицины. – Л. : Аста-пресс. 1991. – 227с.

ТЕРМІНАТИВИ ЯК ЯДРО ПОЛЯ ЛІМІТАТИВНОСТІ У НОВОГРЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Любченко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження структури сфери аспектуальності є актуальним завданням сучасної лінгвістики.

До сфери аспектуальності входить функціонально-семантичне поле (ФСП) лімітативності. [4, с. 52] ФСП лімітативності базується на семантичній категорії граничності дії. Категорія граничності/ не граничності встановлює “спрямованість виражених дієсловами дій, процесів та станів до своєї внутрішньої межі, яка є крайньою, критичною в їхньому розгортанні”. [1, с. 225]

Категорія граничності/ не граничності (термінативності у міжнародній термінології) залежить від валентності предиката. Досягнення внутрішньої межі дії зумовлює вияв результату дії за допомогою об’єкту дії. Імперативну силу щодо видової корелятивності в “синтагматичній сфері об’єкта має семантико-синтаксична дієслівна категорія перехідності” [2, с. 208], про що свідчить широкий “типологічний ізоморфізм аспектуальної та транзитивної полікатегорійності багатозначного дієслова”. [2, с. 208]

Термінативи у новогрецькій та українській мовах представлено такими лексико-семантичними групами дієслів:

1. ЛСГ дієслів, що позначають зміну екзистенції, наприклад, дієслова з ІС “створювати”:

– κατασκευάζω, παράγω, πλαστοουργώ, σχεδιάζω, σχηματίζω, φτειάχνω, χτίζω, ψήνω: *Ο Θεός πλαστούρησε τον κόσμο* [5, с. 1116];

– будувати, в’язати, ліпити, мурувати, шити: *Йосип заходився хату із очерету будувати, Щоб хоч укритися вночі* (Тарас Шевченко, II, 1953, 315) [3].

Дієслова цієї ЛСГ характеризуються семантичними валентностями “хто”, “що”. Семантичні функції аргументів предиката: діяч і результатив. Результатив на семантико-синтаксичному рівні виражений об’єктною синтаксею, він підпорядкований предикатові і стосується семантики істоти або неістоти, що виступає як результат дії.

2. ЛСГ дієслів, що позначають фізичну зміну об’єкта, наприклад, дієслова, що позначають часткову або повну руйнацію об’єкта:

– конституенти, що об’єдналися на основі спільної семи “різати”: ακρωτηριάζω, διαμελίζω, κόβω, κατακόβω, κατατεμαχίζω, τεμαχίζω: *Πολλά άτομα με κρωπαγήματα χρειάστηκε να τα ακρωτηριάσουν* [5, с. 48]. *Алмаз дуже твердий, ним ріжуть скло* (Наука і життя, 9, 1956, 5) [3];

– конституенти, що об’єдналися на основі спільної семи “руйнувати”: үкреміζω, διαλύω, καταστρέφω: *Γκρέμισαν το παλίο σπίτι* [5, с. 301]. *Не спинити зливи, що затоплює землю, клекоче бурчаками, руйнує греблі й все, що на дорозі...* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 118) [3];

– конституенти, що об’єдналися на основі спільної семи “розбивати”: σμπαραλιάζω: *Σμπαραλιάζω το αυτοκίνητό μου* [6, с. 1639]. *Ми з братом жирували й розбили макітру з тістом* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 18) [3];

– конституенти, що об’єдналися на основі спільної семи “дрібнити, розтирати, молоти”: αλέθω, θρυμματίζω, θρυπαλιάζω, κοπανίζω, τρίβω: *Αλέθω καφέ / πιπέρι* [5, с. 53]. *Під рукою в мене знайшлась фіолетова материнка, я розтерла її між пальцями і понюхала* (Ірина Вільде, На порозі, 1955, 133) [3].

Семантичним ідентифікатором предикатів речень з дієсловами, що описують діяльність, спрямовану на зміну стану, ознак, форми, цілісності об’єкта, є значення “кількісні та якісні зміни” у сфері об’єкта, спрямовані на об’єкт з метою його трансформації:

3. ЛСГ дієслів, що позначають зміну розташування об'єкта в просторі, наприклад, дієслова з інтегральною семою “змінювати локалізацію”: *ανασηκώνω*, *ανεβάζω*, *απιθώνω*, *αποθετώ*, *βάζω*, *βγάζω*, *εξακοντίζω*, *θετώ*, *καταθέτω*, *κατευθύνω*, *κρεμάω*, *μετακινώ*, *μετατοπίζω*, *μεταφέρω*, *οδηγώ*, *στήνω*, *τοποθετώ*: *Απίθωσε τη βαλίτσα κάτω* [5, с. 142]. *Βάζω το μπουκάλι στο ψυγείο/τα ρούχα στη βαλίτσα/το φαγητό στον φούρνο/ τις ελιές στο λαδόξυδο/τα χέρια στις τσέπες* [6, с.350]. *Μεταφέρω τα πράγματά μου σε άλλο δωμάτιο* [6, с. 1049]. *Позбирай у віз рибу та вези у місто на продаж, – промовив отаман до жінки* (Нечуй-Левицький, II, 1956, 230) [3]. *Вітер зірвав одну сорочку і несе* (Юрій Яновський, IV, 1959, 26) [3].

Отже, протиставлення термінативних й інтермінативних значень детерміновано неоднорідністю процесів стосовно наявності закладеної в їхню природу внутрішньої межі і є універсальним для багатьох мов

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська ; ред. І. Р. Вихованець. – К. : Університетське видавництво “Пульсари”, 2004. – 398 с. – (Академічна граматика української мови). – Бібліогр. : С. 391–398.
2. Калько М. І. Категорія аспектуальності в сучасній українській літературній мові : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01 / Калько Микола Іванович. – Черкаси, 2009. – 485 с.
3. Словник української мови : в 11-и т. / [ред. І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
4. Теория функциональной грамматики : Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / [под ред. А. В. Бондарко и др.]. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2013. – 352 с.
5. Κριαράς Εμμ. Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας. Γραπτής και προφορικής / Εμμ. Κριαράς. – Αθήνα : Εκδοτική Αθηνών, 1995. – 1587 σ.
6. Μπαμπινιώτης Γ. Δ. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων / Γ. Δ. Μπαμπινιώτης. – Αθήνα : Κέντρο λεξικολογίας, 1998. – 2064 σ.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕПІСТЕМІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ЕМІЛІЇ БРОНТЕ «БУРЕМНИЙ ПЕРЕВАЛ» (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Макатер С.В., Гіжевська С.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Епістемічна модальність, як різновид модальності, використовується для вираження відтінків упевненості / неупевненості. Вона несе у собі значення недостовірності, сумніву, невизначеності, неупевненості, і виконує функцію евіденційності – “*очевидно*”, вірогідності – “*вірогідно*”, достовірності – “*дійсно*”, “*звичайно*”, презумпції – “*гадати*”, пресупозиції – “*припускати*” тощо.

Розгалужена система засобів вираження епістемічної модальності, епістемічного стану мовця, дозволяє говорити про наявність у мовній системі досить чіткої градації, яку можна з певними обмеженнями охарактеризувати як епістемічну шкалу у вигляді “ЗНАЮ – ПРИПУСКАЮ – НЕ ЗНАЮ”.

Така шкала відображає, по-перше, обов'язкову наявність суб'єктивного моменту – фактору мовця (“я”), а по-друге, в ній фіксується епістемічний стан мовця в момент мовлення. Яке б знання не сигналізував мовець, воно практично зводиться до трьох епістемічних можливостей – достовірне знання, недостовірне знання, незнання [2, с. 105-110].

До мовних засобів зі значенням припущення належать суб'єктно-предикатні комплекси з дієсловами на позначення думки когнітивних процесів, модальні дієслова *may (might), can* зі значенням можливості, модальні слова зі значенням ймовірності типу *perhaps, possibly, maybe, probably* та їх граматичні варіанти на зразок *it is possible*, за допомогою яких мовець припускає, що описувана у його висловленні подія могла мати чи має місце в дійсності:

– *He seemed a sullen, patient child; hardened, perhaps, to ill-treatment* [4, с. 125].

– *Він здався сумирною замкненою дитиною; мабуть, звик, щоб із ним так поводитися* [1, с. 131].

З метою експлікації позитивного чи негативного ставлення до ситуації, автор англійського тексту-оригіналу використовує модальні слова: *happily, fortunately, unfortunately*. Відповідними еквівалентами цих слів будуть *на жаль* (для вираження негативного ставлення) та *на щастя* (для вираження позитивного ставлення).

Реалізація модального значення за допомогою фонетичних засобів завжди ідентична в обох мовах, хоча в українській актуалізація модального змісту часто відбувається за допомогою лексичних засобів (модальні частки та модальні прислівники). Ці засоби так само можуть виражати семи передбачення, застереження, припущення, сумніву, впевненості та ін.

Найвживанішими частками, котрі створюють такі чи подібні значення, є *ще, напевно чи, хоч, б, би, саме, таки* та ін., а також прислівники *так, адже, певне, напевне, все ж, все ж таки, немов, ніби, либонь* та деякі інші.

Автор трактує епістемічну модальність як суб'єктивну, що виражає оцінку можливих подій та явищ, якій протистоїть алетична модальність, що вказує на значення фактів, законів природи, суспільства тощо.

Епістемічний світ і епістемічний стан мовця є категоріями, які характеризуються індивідуальністю і мінливістю у часі. Кожне висловлення кваліфікується у системі знань окремого суб'єкта з погляду тільки одного з трьох можливих епістемічних станів.

Вельми вірогідно, що багато суджень будуть взагалі неактуалізованими в епістемічному світі того чи іншого індивіда, оскільки вони ним ніколи не формулювалися і, можливо, формулюватися не будуть, а тому взагалі незрозумілі [3, с. 18-25].

Вважаємо аксіомою висновок про те, що кожна репліка, кожне природномовне висловлення сигналізують про стан знань мовця в момент мовлення. Зрозумілим є також те, що індивідуальний епістемічний світ змінюється у часі, а отже й те, що одні й ті самі висловлення можуть з часом переходити із однієї графі епістемічної шкали в іншу. Ці положення видаються вельми важливими для природних мов, оскільки окрім зазначених вони містять складну шкалу переходу від достовірного до недостовірного знання та серію невизначених градацій усередині самих сфер “достовірного” та “недостовірного”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронте Е. Буремний перевал: Роман / Е. Бронте. – К.: КМ Publishing, 2009. – 352 с.
2. Лауфер Н.И. Уверен и убежден: два типа эпистемических состояний. Логический анализ языка; Ментальные действия / Н.И. Лауфер. – М.: Наука, 1993. – С. 105–110.
3. Петрушенко В.Л. Епістемологія як філософська теорія знання / В.Л. Петрушенко. – Львів: Вид-во держ. ун-ту "Львівська політехніка", 2000. – 296 с.
4. Bronte E. Wuthering Heights / E. Bronte. – Great Britain: Collins Classics, 2010. – 384 p.

ВИЯВИ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У СИСТЕМІ ЧИСЛІВНИКОВИХ ФОРМ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ УЧИТЕЛЬНИХ ЄВАНГЕЛІЙ XVI–XVII СТ.)

Макович Х.Я.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

УЄ – збірники проповідей на неділі і свята, що в XVI–XVII ст. набули значного поширення в Україні, особливо на її південно-західних землях. Ці пам'ятки є особливо цінними з погляду історичної діалектології, адже вони написані близькою до народної мовою і містять риси, які відбивають територіальні особливості мови їхніх авторів. Дані УЄ здатні значно збагатити наявну на сьогодні інформацію про минуле українських південно-західних говорів української мови, адже ці тексти репрезентують мовлення мешканців вказаного регіону на зрізі XVI–XVII ст.

Практично всі дослідники мови УЄ (І. Панькевич, І. Керницький, Д. Гринчишин, О. Горбач, В. Німчук, У. Добосевич, Г. Чуба та ін.) вказували на помітну реперезентацію діалектних особливостей у цих текстах. Однак мова більшості списків УЄ на сьогодні залишається невивченою.

Дослідження здійснено на матеріалі двадцяти УЄ XVI–XVII ст. з Відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника, наведено покликання на найбільш репрезентативні з погляду вияву діалектних ознак списки: I – УЄ 1558 р. (ф. 2, №379); II – УЄ кін. XVI – поч. XVII (ф. 77, №31); III – УЄ кін. XVI – поч. XVII ст. (ф. 1, №91); IV – УЄ прибіл. 1640 р. (ф. 1, №236); V – УЄ 1641 р. (ф. 77, №32); VI – УЄ II чв. XVII ст. (ф. 1, №397); VII – УЄ 1668 р. (ф. 1, №234).

Викладемо загальні спостереження над деякими характерними числівниковими формами, які можуть виявляти регіональні особливості мови переписувачів УЄ. Про належність тих чи тих елементів у мові УЄ до діалектизмів дозволяє стверджувати передусім існування відповідних рис у сучасних говірках.

• У формі Н. в. числівника *один* в основі кілька разів засвідчено голосний [e]: *пастыре рекли еде^н до другого* (VI, 350a); *на оде^н ча^с мртв^ь бы^т* (II, 476). В інших УЄ вживається винятково *один* (єдин): *оучувъ тото оди^н молодецъ* (VII, 1546). Саме форма з [e] є панівною в зоні поширення південно-західних

говірок, зокрема карпатських; форми з [и] трапляються подекуди на Бойківщині [1, № 225]. Очевидно, над переписувачами УЄ тяжів традиційний правопис, однак не можемо виключати, що форма з [е] в південно-західних говірках набула поширення пізніше (XVII ст. і далі). Хоч існує припущення, що *оден* закономірно утворилося з праслов'янського **jedъnъ* [5, с. 184].

- *Два* (*двѣ*) (у Н. та З. в.) часто поєднуються з іменниками у формі двоїни: *двѣ шккодѣ* (I, 355б); *пѣ^м хлѣбо^в* и *двѣ рыбѣ* (III, 75а); *да^т єму...двѣ шатѣ* (IV, 116б). У говірках заходу України іменники у формі двоїни вживаються переважно поряд із числівниками *два* (*дві*), *три*, *чотири* [2, с. 61].

- З іменниками с. р. завжди вжито форму *двѣ*: *двѣ вѣскрѣснїѦ* (VII, 94а,б); *двѣ лѣта* (III, 172б) тощо. Ця особливість вживання числівника *двѣ* збереглася в архаїчних карпатських говірках [7, I, с. 205; 4, с. 11].

- Діалектний характер має форма *дває*: *дває свѣ^оковѣ* (III, 189а). *Дває* досі вживається з іменниками ч. р.-назвами осіб у говірках Карпат [3, с. 74; 6, с. 139; 7, I, с. 205]. Й. Дзендзелівський припускав, що ця форма – пізніший новотвір під впливом *триє*, *чотириє* та словацької мови (*dvaaja*) [4, с. 13–14].

- У деяких УЄ засвідчено давню форму *тріє* (*трии*): *тріє мудрцѣ црѣсѣ* (VII, 177а). Числівник *тріє* (як і *дває*) при іменниках-назвах осіб ч. р. відомий у карпатських говірках [6, с. 139; 3, с. 74], отожд, його вживання в УЄ могло бути викликане діалектним мовленням, хоч цю форму підтримувала й традиція.

- У кількох списках засвідчена діалектна форма *дванайцѣ*: *сждити дванайцѣ^м колѣ^х ілвы^х* (I, 96а), а також неозначений числівник *ω^м колконайцѣ^т лѣтѣ* (III, 17а). Таке фонетичне оформлення числівників властиве для південно-західного діалектного масиву, за винятком більшості карпатських говірок [1, № 229].

- У складених числівниках назви одиниць і десятків поєднує сполучник *и*: *осмьдесѣ^м и чѣтыри лѣта* (II, 203а); *лѣжа^т тридесѣ^м и ωсмь лѣтѣ* (IV, 23а). Такі форми складених числівників функціонують у деяких говірках Карпат – бойківських [2, с. 64–65], закарпатських [4, с. 22].

- З-поміж збірних числівників відзначимо *обѣ*, *оба*, *обадва*, *обанадесѣ^т*: *обѣ стѣнѣ дрѣжи^м* (V, 125б); *абы сѦ оба^ова вѣселили* (II, 55б); *поѦль іѣ ѡбанадесѣ^м оучѣнки своѦ* (IV, 7а). З цими числівниками в УЄ іменники часто стоять у формі двоїни: *мѣчь...на обѣ сторонѣ ѡстры^і є^{с^т}* (I, 128б). Числівники *оба*, *обі*, *обадва*, *обідві* загалом характерні для говірок південно-західного наріччя [4, с. 28–29].

- Дробові числівники утворені з *поль*: *поль чѣтвѣ^рта лѣта* (III, 177а); *ω^м кѣторого мѣсѣѦ было повѣритѦ милѣ* (V, 26б). Такий спосіб творення дробових числівників найпродуктивніший у південно-західному наріччі, він домінує і в карпатських діалектах [2, с. 65; 4, с. 39–41; 1, № 228].

- У більшості УЄ зафіксовано неозначено-кількісний числівник *много* (*ведѣшѣ из собою много вѣзну^о* (VII, 14а)), що є дуже характерним для говірок Карпатського регіону [4, с. 38; 7, I, с. 447].

На підставі виявлених мовних рис можна стверджувати, що на зламі XVI–XVII ст. у мовленні заходу України функціонувала значна кількість давніх числівникових форм, що донині збережені в говірках. З урахуванням того, що загалом мова УЄ близька до народної, а церковнослов'янські вкраплення у ній здебільшого є стилеутворювальними елементами, вважаємо, що архаїчні числівникові форми зумовлені саме впливом південно-західної мовної стихії, зокрема карпатських діалектів, відомих своєю старожитністю. Говіркові риси у системі числівників підтверджують, що більшість списків УЄ походить з Карпатського регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас української мови : У 3 т. Т. II: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – К. : Наук. думка, 1988. – 520 с.
2. Бандрівський Д. Г. Говірки Підбузького району Львівської області / Д. Г. Бандрівський. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – 104 с.
3. Верхратський І. Знадоби до пізнання угорско-руських говорів. Ч. I. Говори з наголосом подвижимим / Іван Верхратський. – Львів, 1899. – 276 с.
4. Дзендзелівський Й. О. Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області / Й. О. Дзендзелівський // Наук. записки Ужгород. держ. ун-ту. – 1955. – Т. XIV : Діалектологічний збірник. – С. 7–68.
5. Жовтобрюх М. А. Історична грамати́ка української мови : Підручник / М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко, І. І. Слинько. – К., 1980. – 320 с.
6. Зілинський І. Лемківська говірка села Явірок / Іван Зілинський // *Lud słowiański*. – Kraków, 1934. – Т. III, Z. 2. – S. 18–43.
7. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : У 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К. : Наук. думка, 1984. – Ч. 1. – 496 с. ; Ч. 2. – 410 с.

РІЗНОМАНІТТЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЇ "ІНТЕРЕС"

Максименко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Емоції виступають складною сутністю, дослідженням яких займається ряд гуманітарних дисциплін, у першу чергу психологія та філософія. У коло об'єктів вивчення лінгвістики емоції були введені в 1969 році В.І. Шаховським, а даний напрям досліджень отримав назву "емоціологія" (тобто, лінгвістика емоцій) [7].

Із моменту свого заснування в межах даної парадигми досліджень було виконано наукові роботи, об'єктом яких виступали такі емоції людини як радість, любов, тривога, гнів, страх, щастя тощо. Тим не менш, базова емоція інтересу, незважаючи на її невід'ємну роль в житті людини, (доказом чого є результати отримані в позитивній психології, наприклад [8]), до сих пір не отримала належного висвітлення в рамках лінгвістичних досліджень.

Саме в існуванні прогалини в знаннях про інтерес ми бачимо актуальність нашого дослідження виконаного в термінах лінгвістики емоцій. Ретельний аналіз відомостей про дану емоцію отриманих у філософських та психологічних

студіях, а також еволюції поглядів на неї, дозволив нам чіткіше окреслити *предмет* нашого дослідження. Предметом дослідження ми обрали семантичний та прагматичний аспекти номінацій інтересу в сучасному англomовному художньому дискурсі.

Поставлена нами **мета** виявити та систематизувати особливості номінації емоції "інтерес" шляхом побудови номінативного поля та встановити її функціональне та прагматичне навантаження в сучасному англomовному художньому дискурсі, визначила необхідність застосування комплексної методики дослідження із наступним багатоаспектним аналізом мовного та мовленнєвого матеріалу з позицій семіотичного, номінативно-польового, комунікативно-прагматичного та когнітивно-дискурсивного підходів.

Обраний нами підхід дозволив проаналізувати такі аспекти вираження та функціонування емоції інтересу в комунікативному процесі як його вербальне та невербальне вираження [4], номінативні одиниці, які функціонують на позначення та вираження даної емоції та утворюють однойменне номінативне поле [2], лінгвокогнітивним підґрунтям якого виступає комплекс реконструйованих у ході дослідження концептуальних метафор та метонімії [1], прагматичні функції вираження інтересу [3]. Крім того, було виділено ряд факторів, які впливають на особливості вираження емоції в міжособистісному спілкуванні та масовій комунікації, а саме: психологічний, проксемічний та ситуативний.

На основі узагальнення результатів проведеної роботи та аналізу взаємозв'язку усіх досліджуваних аспектів, було виділено шість дискурсивних стратегій вираження інтересу, які реалізуються низкою комунікативних тактик у конкретних ситуаціях спілкування [5], які одночасно обираються мовцем у залежності від його комунікативного стилю та виражають його комунікативну особистість.

Таким чином, комплексний аналіз даних підходів виявив, що **інтерес** слід розглядати як емоцію, так і якість характеру, пов'язану з когнітивними характеристиками мовця, яка виявляється в активному ціннісному ставленні до світу, є мотивом діяльності людини, фактором її особистісного розвитку. Виступає необхідною умовою успішного перебігу комунікативного процесу, де виражається комплексом вербальних та невербальних засобів, які реалізують у спілкуванні свій прагматичний та функціональний потенціал. Ситуативно адекватне вираження інтересу є компонентом емоційної компетенції мовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко Ю. В. Емоція інтересу та концептуальні метафори / Ю. В. Максименко // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – № 23 (248). – С. 77–81.
2. Максименко Ю. В. Номінативне поле "інтерес" в англійській мові (семантичний аспект) / Ю. В. Максименко // Семантика мови і тексту : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., (Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2012. – С. 344–347.

3. Максименко Ю. В. Прагматика емоції інтересу: "фактор натовпу" / Ю. В. Максименко // Функциональная лингвистика : сб. науч. работ. – Симферополь : Крымский республ. ин-т последипл. пед. образ., 2012. – № 4. – С. 7–9.
4. Максименко Ю. В. Роль невербальних засобів у вираженні емоції інтересу в англomовному художньому дискурсі / Ю. В. Максименко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 180–185.
5. Максименко Ю. В. Тактики та стратегії вираження інтересу (на матеріалі сучасного англomовного художнього дискурсу) / Ю. В. Максименко // Наукові записки. Серія "Філологічна". – Острог : Вид. нац. ун-ту "Острозька академія", 2013. – Вип. 37. — С. 193–196.
6. Максименко Ю. В. Функції мовних засобів на позначення інтересу в дискурсі / Ю. В. Максименко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – Випуск 24. – С. 83–88.
7. Шаховский В. И. Что такое лингвистика эмоций / Виктор Иванович Шаховский // Русистика. – 2008. – №8. – С.3–7.
8. Silvia P. Interest – The Curious Emotion / Paul J. Silvia // Current Directions in Psychological Science. – 2008. – Vol. 17, No. 1. – P. 57–60.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ

Максімов С.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

В нашому розумінні поняття перекладацького аналізу тексту слід сьогодні розглядати в руслі дискурс-аналізу, для якого характерним є міждисциплінарність підходу [4, с. 9] та погляд на текст як на центральний мовленнєвий знак, що формує відповідний тип дискурсу [6].

Для професійного перекладача переклад є процесом аналізу та синтезу, результатом чого є перекладений (за умови еквівалентної трансформації до вимог цільової мови та культури) текст, тобто «продукт перекладацької діяльності».

Сучасне перекладознавство не ставить під сумнів наявність трьох етапів у структурі процесу перекладу, а саме: 1) етапу сприйняття та розуміння тексту оригіналу, 2) етапу саме перекладу (або перекодування, що передбачає як аналіз так і синтез відповідних мовних одиниць) та 3) етапу редагування та аналізу результатів перекладу. Причому ці етапи є невід'ємними складовими як письмового, так і усного перекладу [1, с. 144; 2; 3; 5, с. 222 – 226].

Тому професійний перекладацький аналіз тексту відбувається практично одночасно із суто перекладом та застосуванням перекладацьких трансформацій, а також на завершальному етапі із редагуванням перекладеного тексту.

Отже, на нашу думку, перекладацький аналіз тексту передбачає три етапи: доперекладацький аналіз тексту, процес суто перекладу та постперекладацький аналіз результату перекладу. В роботі професійних перекладачів всі три етапи відбуваються майже одночасно, окрім, хіба що, постперекладацького аналізу,

який може здійснюватися через певний проміжок часу з тим, щоб перекладач подивився на продукт своєї діяльності «свіжими очима», критично оцінив його та виправив помилки.

Нижче спробуємо описати всі ці три етапи.

Доперекладацький етап аналізу тексту передбачає, перш за все, наступне:

1) Визначення дискурсивних параметрів тексту, а саме: а) визначення екстралінгвістичних факторів, що визначають тип дискурсу до якого належить текст (малюнки, фотографії, схеми, формули, інша графічна інформація тощо); б) визначення типу (або підтипу) дискурсу, до якого належить текст.

2) Визначення комунікативних характеристик тексту, а саме: а) визначення комунікативної ситуації, в якій відбувається обмін інформацією за допомогою даного тексту, зокрема дейктичних параметрів тексту – «хто», «кому», «де» та «коли» передає текстову інформацію; б) встановлення комунікативної інтенції автора (авторів) тексту.

3) Встановлення прагмалінгвістичних характеристик тексту, що передбачає визначення категоріальної ієрархії тексту на таких рівнях: а) структурний рівень: засоби забезпечення лексико-семантичної та граматичної когезії тексту; б) семантичний рівень: визначення макропропозиції тексту та її референційних стосунків з іншими сегментами тексту.

Перекладацький етап аналізу тексту, який, як свідчить практика, відбувається в процесі перекладу (тобто включає в себе також синтез), передбачає наступне:

1) Визначення стилістичних характеристик тексту, а саме: аналіз лінгвальних засобів передачі інформації в тексті. Цей процес включає: а) визначення «сильних» позицій в тексті: автор тексту, заголовок тексту, абсолютний початок та кінець тексту, будова параграфів та надфразових єдностей тексту, які містять центральну текстову інформацію тощо; б) визначення «слабких позицій» в тексті, тобто тих позицій, які містять аргументацію щодо «сильних позицій»;

2) Аналіз тропів та фігур мовлення, вжитих в тексті;

3) Аналіз спеціальних літературних та розмовних елементів словникового запасу, вжитих в тексті;

4) Аналіз та вибір тих перекладацьких трансформацій, які доречно вжити у перекладі тексту.

Окремо слід виділити ідентифікацію вербальних гендерних маркерів, вжитих в тексті, та вибір найбільш еквівалентних відповідників для відтворення гендерних маркерів оригінального тексту у перекладі.

Постперекладацький аналіз тексту включає корекцію «перекладацького продукту» та виправлення помилок.

Отже перекладацький аналіз тексту є багатоетапним дискурсивним процесом, кінцевою метою якого є створення еквівалентного тексту мовою перекладу, який мусить мати такий самий комунікативний вплив на цільового (вторинного) адресата, який має оригінальний текст на оригінального (первинного) адресата з урахуванням особливостей мови та культури оригіналу та перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / Ирина Сергеевна Алексеева. – СПб. : СПбГУ; – М. : Академия, 2004. – 352 с.
2. Каширина Н. А. Обучение переводческому анализу текста в курсе «Практикум по культуре речевого общения» : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Наталья Алексеевна Каширина. – Таганрог, 2005. – 211 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
4. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология : школы, методы, методики современного дискурс-анализа / Наталья Кимовна Кравченко. – Луцк: ЧП Гадяк Жанна Владимировна, 2012. – 251 с.
5. Чернов Г. В. Основы синхронного перевода / Гелий Васильевич Чернов. – М. : Высш. школа, 1987. – 256 с.
6. Fairclough Norman. Discourse and text : linguistic and intertextual analysis within discourse analysis / Norman Fairclough // Discourse and Society. – 1992. – № 2. – P. 193 – 217.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОПЕРАЦІЇ СТВОРЕННЯ КАТАХРЕЗИ

Малащук-Вишневська Н.В.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

В сучасній лінгвістиці встановлено, що домінантним у формуванні контрастивних стилістичних засобів є концептуальний оксиморон [6; 1; 2], який тлумачиться як спосіб осмислення предметів, подій або явищ реального й уявного світів через протиставлення їхніх аксіологічно навантажених ознак [там само]. Вважається, що осмислення в концептуальному оксимороні відбувається у межах однієї концептосфери на основі протиставлення діаметрально протилежних складників концептуальних доменів, що пов'язані контрастивними відношеннями. Концептосфера структурується мережами концептуальних доменів, що об'єднуються контекстом. Під *доменом* розуміється цілісна область концептуалізації, контекст, на основі якого встановлюється вербалізований концепт [8].

Доведено, що підґрунтям створення оксиморону є концептуальний оксиморон, структурований концептосферою, котра включає діаметрально протилежні концепти, які, як правило, належать до одного домену [2]. На відміну від оксиморона, катахреза може бути структурованою не одним, а двома доменами, а також двома різними концептосферами. Наприклад, наступний фрагмент поетичного тексту є порівнянням, частинами якого є дві катахрези: *“the voice of your eyes is deeper than all roses”* [5] – *голос твоїх очей глибший ніж усі троянди*. Перша катахреза, *the voice of your eyes*, структурована концептосферою ЛЮДИНА та двома різними, але не контрастивними доменами ГОЛОС та ЗІР, до яких належать відповідно концепти ЗВУК та БАЧЕННЯ. Друга катахреза, *deeper than all roses*, структурована двома концептосферами ПРОСТІР та ПРИРОДА, до яких належать несумісні домени ГЛИБИНА та РОСЛИНИ.

Таким чином, на концептуальному рівні катахреза може бути структурована як однією так і двома концептосферами та кількома різними, несумісними, але не контрастними доменами.

Подібність катахреси до інших тропів впливає на характер мапування, яке здійснюється у її концептуальній структурі. Так, в основі створення катахреси, як контрастивного стилістичного засобу, лежить лінгвокогнітивна операція контрастивного мапування, під яким розуміється “проектування онтологічних властивостей однієї сутності на протилежні онтологічні властивості іншої сутності” [1, с. 179]. Контрастивне мапування здійснюється за умови дотримання когнітивних обмежень [9, с. 211], тобто правил мапування. По-перше, за умови наявності у сутностях, що мапуються споріднених онтологічних властивостей [7, с. 139-146]. Онтологічні відповідності – це споріднені якості та ознаки базового, основного рівня концептуалізації, що іманентно притаманні порівнюваним сутностям [там само]. По-друге, проектуванню піддаються такі ознаки сутностей, що знаходяться на периферії їх семантичного поля та є гіперонімами або антонімами порівняно з центральним, прототиповим значенням цих сутностей [9, с. 221; 1, с. 41].

Порівнюємо оксиморон та катахрезу з точки зору дотримання правил контрастивного мапування. Так, оксиморон *loud silences* [3] – *голосні тиші* структурований концептосферою ПРИРОДА, в яку входить домен ЗВУК і два полярних концепти ГУЧНІСТЬ та ТИША. Поняття *гучності* та *тиші* належать до одного домену, що відповідає першому правилу мапування. Оскільки вербалізовані сутності концептів ГУЧНІСТЬ та ТИША є антонімами, виконується друге правило мапування. Тоді як катахреза *slow silence* [4] – *повільна тиша* структурована концептосферою ПРИРОДА, в яку входять два домени ШВИДКІСТЬ і ЗВУК та два концепти ПОВІЛЬНІСТЬ та ТИША. Оскільки катахреза є результатом перетину двох різнорідних онтологічних ознак понять *повільність* і *тиша*, що не є антонімами та належать до різних мапування.

Таким чином, основною лінгвокогнітивною операцією створення катахреси є контрастивне мапування, що може здійснюватись із порушенням одного або декількох когнітивних обмежень. Концептуальний аналіз катахреси в сучасних американських віршованих текстах засвідчує потенціал цього лінгвостилістичного засобу у створенні нових та приховуванні усталених смислів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белехова Л. І. Словесний образ в американській поезії : лінгвокогнітивний аспект [монографія] / Лариса Іванівна Белехова. – Вид 2-е, доп. і перероб. – М. : ООО “Звездапад”, 2004. – 376 с.
2. Маріна О. С. Контрастивні тропи й фігури в американській поезії модернізму: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ...канд. філол. наук : 10.02.04. / Олена Сергіївна Маріна. – К. : 2004. – 20 с.
3. Armantrout R. Poetry / Rae Armantrout // Electronic Poetry Review, Issue 3 – Режим доступу: // <http://www.epoetry.org/issues/issue3/poetry.html>
4. DeVore T. Poetry / Trane DeVore // Electronic Poetry Review, Issue 3 – Режим доступу: // <http://www.epoetry.org/issues/issue3/poetry.html>

5. Cummings E. E. 1+1 (one times one). – N.Y. : Henry Holt & Company, 1944. – LV p.
6. Gibbs R. W., Jr. Process and products in making sense of tropes / R. W. Gibbs // Metaphor and Thought [ed. by A. Ortony]. – Cambridge : Cambridge University Press. – 1993. – P. 252–276.
7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1980. – 242 p.
8. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2. Descriptive Application / Ronald W. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1991. – 506 p.
9. Shen Y. Cognitive constraints on verbal creativity: the use of figurative language in poetic discourse / Yeshayahu Shen // Cognitive Stylistics : Language and cognition in text analysis [ed. by Elena Semino and Jonathan Culpeper], John Benjamins Publishing. – 2002, P 211–230.

ПЕРЕКЛАД ПРИСЛІВ'ІВ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ)

Малишева А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасний період глобалізації міжкультурна комунікація набуває все більшого значення. Переклад, як один з найбільш ефективних засобів спілкування, сприяє порозумінню між людьми – носіями близько- і віддаленоспоріднених мов, або може створювати певні комунікативні бар'єри. Переклад національних специфічних мовних одиниць, зокрема, прислів'їв – це шлях до знайомства з іншомовними культурами, оскільки прислів'ями фіксується багатовіковий досвід народів, вони є джерелом розповсюдження народної думки, людського досвіду, спостережень, містять повчання, пораду, а їх мета – донести цей досвід (в образній формі) до читача або співрозмовника. Оскільки навколишній світ, що оточує людину, може сприйматися і осмислюватися по-різному носіями різних мов, важливо саме в цьому напрямі проводити порівняльні дослідження з метою встановлення паннаціональних, універсальних і національно-специфічних понять та відповідних мовних одиниць.

Прислів'я та приказки посідають значне місце в словниковому складі розмовної та літературної мови. Вони знаходять своє відображення у реченнях / висловлюваннях узагальненої семантики, яка реалізується шляхом взаємодії лексичних, граматичних, структурних засобів у певних синтаксичних моделях. Англійська і українська мови належать до структурно різних мовних типів (відповідно аналітична і синтетична мови). Тому адекватний переклад з англійської мови на українську і навпаки не можливий без урахування типологічних рис у структурі і семантиці двох аналізованих мов. Тому, без сумніву, в основу перекладу має бути покладений насамперед семантичний принцип. Наприклад, в англійській мові загальноособові речення з суб'єктом, представленим, зокрема, особовими займенниками *I, you, he, she, we, they,*

займенником *one*, а також прономінальними асемантичними іменниками типу *man, people* з семантикою будь-якої узагальненої діючої особи, є двоскладними, тоді як відповідники в українській мові – односкладні: англ. *One never knows.* – укр. *Ніколи не знаєш.* ; англ. *“They say” is half a lie.* – укр. *„Кажуть” – це напівправда.*

Контрастивне дослідження обох мов дає можливість виявити ізоморфні й аломорфні риси прислів'їв та приказок, встановити системні кореляції, а також розбіжності. У такий спосіб було виявлено:

1) прислів'я та приказки, які є абсолютно еквівалентними в плані структури, лексичного складу та семантики. Вони не становлять труднощів при перекладі, наприклад: англ. *He who makes no mistakes, makes nothing.* – укр. *Той не помиляється, хто нічого не робить.* ; англ. *As you sow you shall mow.* – укр. *Як посієш, так і збереш.*;

2) частково еквівалентні прислів'я та приказки, які відрізняються кількісним складом; наявність / відсутність компонентів у складі речення замінюється відповідними семантичними аналогами, наприклад: англ. *We shall see what we shall see.* – укр. *Поживемо – побачимо.* ; англ. *If you cannot see the bottom, do not cross the river.* – укр. *Не спитавши броду, не лізть у воду.* ; англ. *If we can't as we would, we must do as we can.* – укр. *Не можеш, не хочеш, роби як можеш.* ;

3) прислів'я – приблизні ідеоматичні аналоги, які мають однакове значення, але відмінну компонентну структуру. Наприклад: англ. *He that laughs on Friday will weep on Sunday.* – укр. *Не радій передчасно.* ; англ. *Whatever man has done man can do.* – укр. *Не святі горшки ліплять.*

Отже, при перекладі прислів'їв можуть використовуватися різні способи. Якщо прислів'я співпадають за своїм значенням, образністю і лексичним складом, вони перекладаються за допомогою еквівалентів або аналогів. Якщо ж у мові немає еквівалентів, тоді добирається зворот, що різниться образністю і дещо відрізняється за лексичним складом, але збігається за загальною семантикою, тобто використовуються певні трансформації, переважно на синтаксичному рівні – речення, які еквівалентні за сигніфікатом. Якщо в мові перекладу немає ні еквівалентів, ні аналогів, слід користуватися дослівним або описовим перекладом, за яких вислів тлумачиться або описується його значення. В окремих випадках використовується, так звана, антонімічна заміна, наприклад: англ. *A lone sheep is in danger of the wolf.* – укр. *Дружній череді вовк не страшний.*

Ми підтримуємо думку більшості дослідників, які вважають, що переклад за допомогою еквівалентів є найточнішим; він завжди адекватний. Адекватність перекладу за допомогою аналогів залежить від того, наскільки перекладач вдало добере аналог, інакше переклад буде лише приблизним. Для поняття адекватності вирішальним є не інваріантні ознаки, а ситуативно-комунікативна відповідність. Дослівний та описовий переклад не досягає мети, якщо він не забезпечує комунікативної еквівалентності, адже він дає обмежене уявлення про вживання тексту. При цьому також втрачається образність висловлювання.

Тому варіативність мовних одиниць дозволяє досягнути комунікативної еквівалентності навіть при вживанні національно специфічних виразів, у тому числі і прислів'їв та приказок.

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОЛЬОРОНІМІВ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Малишева-Кочубей М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Колір як явище розглядався з точки зору фізики, біології, фізіології, психології, етнографії, історії і, звичайно, лінгвістики. У лінгвістиці вивчення кольоронайменувань у різних мовах має давню традицію і представлено великою кількістю публікацій і досліджень.

Пильний інтерес до вивчення процесів відображення кольорових відчуттів у мові обумовлюється значущістю колірному зору для різних наук про людину; по-друге, система кольоронімів являє собою компактну і легко виокремлювану лексичну групу, яка легко може бути використана для різних методичних процедур лексичного аналізу; по-третє, семантична група кольоропозначень надзвичайно широко варіюється як на рівні окремих мов, так і на рівні ідіолекту, тому вивчення семантичних особливостей термінів кольору допомагає наочно показати особливості співвідношення мов різних типів; по-четверте, вибір кольоронімів в якості об'єкта дослідження пояснюється рядом їх якостей – старовинним походженням, активністю функціонування в мові, семантичним “багатством” і їх здатністю до створення нових експресивно-образних значень.

Існують різноманітні підходи до вивчення слів кольоронайменувань. Виділяють антропологічний, психологічний, гендерний, лінгвокультурологічний, когнітивний, а також порівняльний, історичний та лексико-семантичний підходи. Найбільш відомими і актуальними на даному етапі розвитку науки є перші п'ять підходів.

Англійські антропологи Б. Берлін і П. Кей у результаті вивчення систем кольороназв близько сотні різних мов, автори дійшли висновку про існування універсального набору з 11 основних кольорів і була виявлена ієрархія у значущості та розвитку кольороназв. Таким чином, виділяють сім стадій розвитку мови. На першій стадії знаходяться мови, які мають лише два слова-кольороназви, а на сьомій – мови, які володіють диференційованою системою кольороназв [4, с. 3]. Ця ієрархія, згідно з авторами, відображає порядок виникнення нових слів на позначення кольору в мовах, а еволюція назв кольору відповідає рівню технічного і культурного розвитку країни.

Психологія розглядає колір і колірні відчуття як одну із специфічних реакцій ока і мозку на частотні коливання світла. Парадокс кольору полягає в тому, що будь-який колір вміщує у собі можливості логічного і чуттєво-образного способів пізнання світу. Крім цього психологи розглядають зв'язок кольору з емоціями людини: кожне відчуття має своє певне місце в колірному просторі, емоція відповідає визначеному кольору, а кожний колір викликає лише відповідні емоції [3, с. 74–88].

Гендерний підхід до вивчення слів на позначення кольору був запропонований Робін Лакофф у її праці “Language and Women's Place” [5, с. 45–79]. Вона виявила розходження між чоловічим і жіночим позначенням кольорів; виявилось, що у чоловіків набагато менше кольоропозначень.

Колір є однією з констант або одним із принципів культури, який може слугувати “своєрідною моделлю розвитку, яка відображає шляхи формування, освоєння, закріплення в культурній пам’яті не лише загальних, а й національно забарвлених культурно-значущих концептів”. Багато явищ культури не можуть бути зрозумілі без врахування значення кольорів. Колір виступає однією з основних категорій культури, яка “фіксує унікальну інформацію про колорит оточуючої природи, своєрідність історичного шляху народу, взаємодію різних етнічних традицій, особливості художнього бачення світу” [2, с. 109]. Зважаючи на те, що колір є компонентом культури, він оточений системою асоціацій, змістових значень, тлумачень.

Когнітивний підхід привертає увагу дослідників до кола проблем ментальної осмисленості кольору. Такий підхід дозволяє зрозуміти специфіку дії мовних одиниць на читача [1, с. 283]. Оскільки колірні компоненти пов’язані з відповідними універсальними елементами людського досвіду, ці елементи можна визначити як такі, що асоційовані з поняттями день і ніч, сонце, вогонь, рослинність, небо і земля.

Наше дослідження символіки кольору ми базуємо на когнітивно-семіотичному підході до вивчення слів-кольороназв. Який людський досвід відбивають кольори і за допомогою яких знаків передають цей досвід, – ключові питання зазначеного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицкая А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия / А.Вежбицкая // Язык. Культура. Познание. – М., 1996. – С. 231–291.
2. Жаркынбекова Ш.К. Моделирование концепта как метод выявления этнокультурной специфики / Ш.К. Жаркынбекова // Материалы IX Конгресса МАПРЯЛ. – Братислава. – 1999. – С. 107–112.
3. Мостепаненко Е.И. Свет в природе как источник художественного творчества / Е.И. Мостепаненко // Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения. Человек-Природа-Искусство. – Л.: Наука, 1986. – С. 74–88.
4. Berlin B. Basic Color Terms: their Universality and Evolution. / B. Berlin, P. Kay. – University of California Press, 1969. – 117 p.
5. Lakoff R. Language and women's place / R. Lakoff // Language in Society –1973. – No. 2. – P. 45–79.

ДІАЛОГІЗМ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ Н. САПРРОТ

Мамосюк О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Перш за все зазначимо, що термін “діалогізм” належить російському мовознавцю М. Бахтіну, який вважав що будь-яке висловлення має діалогічну сутність. Поняття діалогізму, запропоноване цим науковцем, цікаве з огляду на його складний і багатоаспектний характер. Ю. Крістева, французький лінгвіст-теоретик, визначає діалогізм як слово про слово, звернене до іншого слова, виражене в його поліфонії, що належить до міжтекстового простору [2, с. 466-467].

Схематизувавши ідеї Бахтіна, ми спробували виявити декілька рівнів діалогічних зв'язків наявних у романному тексті французької письменниці періоду Нового роману Н. Саррот. По-перше, мова йде про “чисті” діалоги персонажів, на яких ми не будемо детально зупинятися, тому що це явище вже добре вивчене і описане лінгвістами. Принципово новою у понятті діалогізму М. Бахтіна є ідея “внутрішнього” діалогізму, що є притаманним нашому мовленню і який можна знайти у будь-якому висловленні.

Відтак, наше мовлення не є повністю нашим власним, а складається з багатьох мовлень і думок Інших, з цитат і посилань. М. Бахтін підкреслює, що “мовлення іншої людини, що розуміється у контексті, як би точно воно не було відтворене, – завжди зазнає певних смислових модифікацій. Контекст, що охоплює мовлення Іншого створює діалогічний фон, вплив якого може бути важливим” [1, с. 159].

Наше мовлення будується виходячи з того, що вже сказано й ще не сказано, адже кожна репліка може бути відповіддю на попередні висловлення й отже, входить у діалогічні зв'язки з ними, але одночасно наше висловлення планується відповідно до можливої реакції співрозмовника. Як зазначає М. Бахтін: “Будь-який дискурс націлений на відповідь і не може уникнути впливу очікуваної репліки” [1, с. 103]. Усі ці зв'язки властиві роману як висловленню художньої комунікації.

Отже, діалогізм наступного рівня – це діалогізм, породжений зв'язками між різними мовленнями, що представлені у романі. Таким чином, М. М. Бахтін концептуалізує діалог як засіб передачі творчого задуму і вбачає у ньому весь екзистенціально-подійний світ художнього твору.

Розглядаючи у цьому ракурсі тенденції постмодерністського роману на матеріалі творів французької письменниці Н. Саррот, можна дійти висновку, що діалог є досить сталою складовою романного задуму.

Відтак, починаючи вже з третього роману авторки « *Le Planétarium* » чітко візуалізується відсутність центрального оповідача, натомість з'являється безліч голосів з периферії, які висловлюють різні точки зору, а іноді навіть суперечливі. Художні тексти Н. Саррот стають перехрестям “плаваючих” голосів, які важко ідентифікувати. Це наче гра голосів авторки, оповідача, персонажів та анонімних голосів типу « *on dit* ».

Романне мовлення за Бахтіним – це парадигма діалогічного мовлення, здебільшого непряма мова, що відображає мову та стиль письменника, за допомогою яких він висловлює свою точку зору, роман – це “система мовлень, які підкреслюють одне одного в діалозі” [1, с. 407].

Таке світосприйняття, така своєрідність творчого методу авторки втілюється у діалогах роману, які, у свою чергу, є не прийомом висування або акцентування у герменевтичному колі роману, а безпосереднім здійсненням самого задуму письменниці. І немає значення до кого спрямоване звертання героя її романів: до самого себе, до іншого, до усіх ззовні, – воно завжди має форму діалогічного протистояння протагоніста та антагоніста, які набувають найбільшого розкриття та вагомості лише у такому їх поєднанні. Їх протистояння є інформативнішим, ніж їх окрема реалізація як персонажів.

Наступний рівень діалогізму роману – це взаємодія художнього тексту з мовленням оточуючого середовища. Якщо розуміти оповідь у постмодерністському сенсі як рівень досягнення пізнання, семантичний простір, що поєднує твори Н. Саррот, існує мовби поза текстом, на рівні наратора. Вирішальну роль при моделюванні романного світу відіграє постать оповідача, який виступає як суб'єкт наративу, текстове „я”, що реалізує аукторіальну оповідь як варіант самого себе. Оповідачеве „я” ідентифіковано в кожному з романів наявністю тотожних знаків. Ця тотожність прокладає шляхи між окремими романами, які, завдяки цьому, можна сприймати як варіації єдиної оповіді – метанаратив. Цілісність забезпечується також постаттю аукторіального наратора. Самостійні мовлення, представлені окремими творами, гетеродієгетичний аукторіальний наратив пов'язує в один метадискурс, який є частиною метанаративу. Метадискурс орієнтований на читацьке сприйняття змісту, тем і мотивів, що знаходяться в центрі уваги окремих романів та реалізуються в їхніх рамках як фрагмент загальних міркувань про ці поняття, теми і мотиви. Відповідно, якщо позиція читача щодо метанаративу є значною мірою пасивною, метадискурс дозволяє йому реалізувати свою активність у вигляді інтерпретації. Метанаратив, своєю чергою, включає не лише художній світ твору, вигаданий автором, але й прийоми його конструювання та процес написання твору.

Отже, можна зробити висновок, що діалогізм притаманний прозовим творам французької письменниці періоду Нового роману Н. Саррот, та реалізується на усіх трьох зазначених вище рівнях діалогічних зв'язків. Ми дослідили лише один з аспектів наративної поетики авторки, подальшого дослідження потребують інші вектори, зокрема поліфонія та інтертекстуальність її художніх текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин – 2-е изд. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
2. Кристева Ю. Разрушение поэтики // Французская семиотика: от структурализма к постструктурализму. – М., 2000. – С. 466–467.

ОБЛИЧЧЯ ПАРАДОКСАЛЬНОСТІ: ВІД ПОЕЗІЇ ДО “АНТИПОЕЗІЇ”

Маріна О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Феномен парадоксальності ще з античних часів бентежить розуми титанів світової науки. На сучасному етапі культурно-історичного розвитку людства, коли Всесвіт розглядається як проекція, створена за голографічним принципом (див. напр. Д. Бом, Г. Хофт, Дж. Уїллер, К. Хоган, А. Аспект); коли категорії часу і простору переосмислюються і характеризуються як дискретні, тобто як такі, що складаються з окремих частин – «пікселей»; коли наука йде шляхом міждисциплінарності або інтерпарадигмальності, парадоксальність набуває нових виявів, нових форм та нового звучання. Це явище сьогодні ґрунтується

на категоріях іншого, інакшого, такого, що не підпорядковується існуючим законам, і таким чином визначає вектор зсуву системи морально-етичних цінностей сучасного суспільства [3, с. 12].

Серед інших зазначені загальнонаукові парадигмальні зміни впливають і на формування нової лінгвістичної епістемі – «посткогнітивної еклектики» з відносним домінуванням моделі епістемної збірки (англ. *jigsaw pattern*) [1]. Об'єкти наукових досліджень вибудовуються у вигляді пазлу або голографічної картини.

За таких обставин виникає запитання: який тип людини домінує у XXI столітті – Homo *Sapiens*, Homo *Ludens*, Homo *Faber*, Homo *Informaticus* або Homo *Paradoxalis*? У результаті дослідження знаходимо підтвердження салієнтності рис останньої. З позицій соціології підкреслюється парадоксальність свідомості й поведінки сучасної людини, її одночасна зорієнтованість на протилежні, а часом й суперечливі дії і цінності [2]. У світі науки наголосимо на Шнобелевській премії як на парадоксальному аранжуванні надзвичайних, доволі безглузвих наукових відкриттів.

У наших наукових розвідках “пазл” парадоксальності складається за допомогою об'єднання, часткової адаптації та подальшої розробки методології і теоретичних положень когнітивної поетики, в тому числі мультимодальної, когнітивної семіотики, мобільної стилістики.

Так, парадоксальність розглядаємо як художню категорію, що реалізується в чотирьох вимірах: онтологічному, гносеологічному, епістемологічному та семіотичному. Категоріальними ознаками останньої у сучасному англomовному поетичному дискурсі, які було виокремлено нами в результаті критичного аналізу теоретичних джерел з досліджуваної проблеми і фактичного матеріалу, вважаємо *суперечність*, *алогічність*, *дивакуватість*, *аномальність*, *межесевість*, *динамічність*, *неможливість*, *інконгруентність* та *градуальність*. Ці риси є підґрунтям для встановлення критеріїв віднесення тієї чи іншої поетичної форми до парадоксальної, а також виявлення і розмежування механізмів їх актуалізації у поетичному дискурсі.

Основним когнітивно-семіотичним процесом створення парадоксальності в сучасному англomовному поетичному дискурсі вважаємо концептуальну трансгресію, яка приводить до концептуальної інтеграції [4] або концептуальної амальгами (в термінах Белехової Л.І.), що, в свою чергу, увиразнюється у концептуальній абсорбції або концептуальній екструзії (англ. *extrusion*), тобто в поглинанні тих чи інших складових, що структурують утворення концептуального рівня (концептуальні домени, концептосфери), які є когнітивною основою парадоксальних образних засобів. У результаті цього відбувається викривлення меж текстових світів та/або парадоксальних поетичних образів, що може реалізовуватись у цементуванні меж тестових світів і супроводжується когнітивною операцією компресії. Механізм концептуальної екструзії, навпаки, полягає у витисненні або виштовхуванні концептуальних складових, унаслідок чого має місце розширення меж текстових світів.

Під “обличчями” парадоксальності маємо на увазі варіативність її актуалізації за допомогою зазначених механізмів на різних рівнях поетичного тексту й дискурсу. “Обличчя” парадоксальності модернізму не лише відрізняється від постмодерністського або того, що формується в епоху глобалізму з появою естетики інтенційного запозичення, плагіату та штампування, а й різниться в межах літературно-стильових напрямів однієї епохи, як-от у футуризмі, кубізмі, імпресіонізмі тощо. Ступінь маніфестації парадоксальності сягає від її ледве помітних рис до власне парадоксальних поетичних форм.

Крім того, спектр форм, які розуміються як поетичні сьогодні, є достатньо дезорієнтуючим. Тому з’являються визначення поезії як непоезії, гібрипоезії, постпоезії, антипоезії і неопоезії.

У проаналізованих нами британських і американських поетичних текстах було встановлено, що парадоксальність полягає у граматичній девіантності, семантичній аномальності, на рівні морфології й словотвору; у зсуві акцентів з важливого на буденне, гіперболізації незначних деталей; змішуванні минулого й теперішнього; розхитуванні меж текстових світів; у колажному суположенні гротескних несумісних образів, мерехтінні мікротекстових світів; на фонетичному рівні парадоксальність об’єктивується шляхом механізму фонетичного паралаксу. Більше того, в англійській фларф-поезії або концептуальній поезії, яка не вимагає навіть прочитання, парадоксальність вбачаємо у відхиленні від поетичної компетенції (в термінах Белєхової Л.І.). Емоційний резонанс або катарсис від “куштування” такої поезії виникає у форматі інтелектуального задоволення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьёва О.П. Лингвистика сегодня: реинтерпретация эпистемы // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2013. – Т.16, № 2.
2. Тощенко Ж.Т. Парадоксальный человек / Жан Терентьевич Тощенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 480 с.
3. Эпштейн М.Н. Постмодерн в русской литературе / Михаил Наумович Эпштейн. – М.: Высшая школа, 2005. – 495 с.
4. Fauconnier J., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. – N.Y.: Basic Books, 2002. – 440 p.

КРИСТАЛІЗАЦІЯ САКРАЛЬНОГО В ЖАНРИ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ІСТОРИЧНОГО ФЕНТЕЗІ

Марутовська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Донедавна вивчення явища сакрального в основному відбувалося за межами лінгвістичних студій. У контексті когнітивної лінгвістики та семіотики розвідки в царині сакрального набувають актуальності, оскільки сформовано міцне підґрунтя у площині дотичних галузей знання, як-от: філософії, соціолінгвістики, історії релігії, літературознавства, психолінгвістики.

Сакральне в літературі з огляду на лінгвокогнітивний аспект є функцією від концептів етнокультури, філософії, релігії, попереднього досвіду письменника [1, с. 6], які в художньому тексті простежуються, передовсім, в авторській позиції. Орієнтирами в побудові системи аксіологічних установок письменника слугують два діаметрально протилежних підходи: 1) ментально-сенсорний і 2) ментально-духовний. У межах першого акцентується превалювання у формуванні світобачення письменника сенсорного досвіду, що знаходить свій вияв у поданні художніх образів крізь оптику фізичного (сенсорного) пізнання. Цей підхід властивий, загалом, західній культурі. Згідно з іншим підходом, увага фокусується на людяності та духовності як підґрунтя системи образів художнього твору. Цей підхід є більшою мірою притаманним слов'янській культурі. На такому тлі в художньому тексті розгортається та чи інша онтологічна картина світу, зорієнтована на певну читацьку аудиторію.

Сучасна література жанру англomовного історичного фентезі втілює художню картину світу, зумовлену ментально-сенсорною домінантою у способі пізнання. Яскравим прикладом цього може слугувати творчий доробок сучасного американського письменника-фантаста Джорджа Р.Р. Мартіна. Образи, якими насичено серію його романів під загальною назвою "A Song of Ice and Fire" (Пісня льоду й вогню) [6 та ін.], просякнуті сенсорною моторикою, як-от: 1) аудіальні образи сурм, що знаменують початок бою, брязкоту кінських копит та зброї у ході баталій на суходолі, гуркоту та вибухів під час морських баталій; 2) зорові образи ошатної краси панянок на тлі скривавлених тіл, понівечених війною, контрастні образи палаючого вогню та блискучого льоду; 3) тактильні образи при описі спеки та холоду, проявів ніжності закоханих та катувань, оргій й сцен наруги; 4) нюхові образи у сценах бенкетувань, які контрастують зі смородом плоті, що розкладається; 5) смакові образи при описі страв; 6) явища синестезії тощо. При цьому, створена Дж. Мартіном картина світу характеризується такими ознаками, як: 1) апеляція до псевдоміфічної свідомості читача (поклоніння предметам живої та неживої природи, анімізм, конвенційність існування міфічних істот тощо); 2) залучення псевдофольклору (авторських сказань, казок, легенд, переспівів умовно-значущих подій); 3) використання історичної атрибутики доби лицарства (лицарі, блазні, лицарські турніри, бенкети-оргії за участю королівських осіб, шляхти, лицарські завоювання, наявність опозиції відношень "феодал :: кріпак", "шляхта :: простолюдини"; 4) зловживання образами тілесності (насилства, сексуальних оргій, наруги) [3, с. 143 – 144]; 5) насиченість знаками та символами (численні описи щитової геральдики та лицарських обладунків) [4, с. 3]; 6) атрибутика псевдорелігії (авторські молитви на різні потреби); 7) чітка аксіологічна спрямованість гасел лицарських домів, які фігурують у романах; 8) просторова та темпоральна розпорошеність зображуваних подій; 9) врахування кінематографічних прийомів у створенні образів (на кшталт віртуальних) тощо [5, р. 46; 3, с. 307].

Таким чином, у романах Дж. Мартіна кристалізуються присутні характеристики авторського сакрального: 1) наявність онтологічних заміників (псевдоісторизм, псевдоміфічність, псевдорелігія, псевдофольклор) на тлі однієї історичної реальності;

2) сенсорно-моторна домінанта у баченні світу; 3) аксіологічна близькість до постулатів “око за око” Старого Заповіту; 4) потенційна екстрапольованість образів на кінематограф та простір віртуальних ігор [2, с. 305].

При співвіднесенні цих прикметних ознак авторської картини світу з системою загальнолюдських цінностей чітко простежуються обриси ментально-сенсорного підходу, що доводить рухливість явища сакрального у різних етносах і культурах та засвідчує вагомість видовищної (візуальної) складової світосприйняття, яку закладає письменник-фантаст, зокрема у вигляді потенційної кінострічки чи відеогри.

Таким чином, сакральне в лінгвокогнітивному та семіотичному ракурсах може бути представлено як рухливий відносно системи загальнолюдських цінностей аксіологічний континуум, який знаходить символічне відображення в мові художніх текстів, висвітлюючи запити суспільства на певному часовому відрізку через імпліцитну чи експліцитну позицію письменника, зорієнтовану на читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицкая А. Язык, культура, познание / Анна Вежбицкая; [пер. с англ., отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой]. – М. : Русские словари, 1996. – 416 с.
2. Маньковская Н. Б. Феномен постмодернизма. Художественно-эстетический ракурс / Надежда Борисовна Маньковская. – М. – СПб. : Изд-во «Центр гуманитарных инициатив. Университетская книга», 2009. – 495 с.
3. Ямпольский М. Язык – тело – случай: Кинематограф и поиски смысла / Михаил Ямпольский. – М. : Новое литературное обозрение, 2004. – 376 с.
4. LaRocca D. J. The Gods of War: Sacred Imagery and The Decoration of Arms and Armor. / Donald J. Larocca. – N.Y. : The Metropolitan Museum of Art, 1996. – 47 p.
5. Martini S. The List / Steve Martini. – N.Y. : The Berkley Publishing Group, 1997. – 451 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Martin George R.R. A Clash of Kings / George R.R. Martin. – London : Harper CollinsPublishers, 2011. – 913 p.

ПРЕСУПОЗИЦІЯ ТА ІМПЛІКАТУРА ЯК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІМПЛІЦИТНОСТІ

Маслюк М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження категорії імпліцитності проводяться здебільшого в рамках лінгвопрагматики і незмінно привертає увагу лінгвістів. Імпліцитність характерна для мовленнєвої діяльності людини в цілому, оскільки є проявом однієї з найпоширеніших тенденцій до економії, що служить потужним засобом стиснення тексту. Наприклад, у щоденних актах комунікації мовці враховують спільний для них досвід і знання про світ, що дозволяє їм зводити до мінімуму використання чисто вербальних засобів.

Основними проявами імпліцитності є поняття пресупозиції та імплікатури, які потрібно чітко розмежовувати, чому і присвячена наша подальша розвідка.

Термін пресупозиції (від англ. *presuppose* – припускати) є запозиченим із математичної логіки. Це поняття було введено до наукової термінології Г. Фреге [5, с. 118–120] ще в 1892 р., але не отримало широкого вжитку і було повторно застосоване П. Ф. Стросоном [4, с. 145] у 1982 р. як одне з основних прагмалінгвістичних понять.

У формальному вираженні пресупозиція є відношенням тотожності, або суто логічним зв'язком, встановлюваним між двома пропозиціями ($p \gg q$) і характеризованим незмінністю при введенні до речення заперечення ($NOT p \gg q$), або “постійністю при запереченні” (*constancy under negation*) [8, с. 26], де схема $p \gg q$ читається як “ q є пресупозицією p ”, або “ p пресупонує q ”. За допомогою пресупозиції вдається швидше осмислити висловлення мовця, оскільки виражає фактичну інформацію, трансльовану мовцем. Пресупозиція як певна логічна умова істинності висловлення мовця пов'язує антецедент зі своїм консеквентом [2, с. 211], що й сприяє успішності комунікації.

Вузьке і широке розуміння пресупозиції розрізняється Н. Д. Арутюнова, І. В. Арнольд, Ф. С. Бацевич, О. В. Падучева, Є. І. Шендельс. У вузькому – пресупозицією вважаємо імпліцитний контекстуальний компонент змісту конкретного висловлення, істинність якого забезпечує його семантичну нормативність і доречність у межах відповідного комунікативно-ситуативного контексту. У широкому значенні, пресупозиція – це притаманний комунікантам загальний спільний фонд знань – їх спільний досвід і набуті знання про навколишній світ. Тож у широкому розумінні пресупозиція фактично зближується з поняттям фонових знань, які мають бути спільними для мовця й адресата [9, с. 172].

Наступним прагматичним проявом імпліцитності є імплікатура. Поняття імплікатури (від англ. *imply* – мати на думці, мати на увазі, натякати) були уведені Г. П. Грайсом [7, с. 43] на позначення окремого способу трансляції мовцем додаткового змісту (імпліцитних пропозицій) поза словесним утіленням цього змісту.

Імплікатура виникає у випадках, коли мовець інтендує імпліцитну пропозицію, тобто говорячи P , він має на увазі Q , що відбувається за таких трьох умов [6, с. 93; 3, с. 75]: 1) мовець дотримується певної максими або принаймні загального принципу комунікативної співпраці; 2) коли для того, щоб P мовця відповідало принципу комунікативної співпраці, необхідно припустити, що мовець вірить і в істинність Q ; 3) мовець очікує, що адресат зможе інтуїтивно зрозуміти та адекватно сприйняти його висловлення.

Відмінність імплікатури від пресупозиції полягає в тому, що під впливом контексту імплікатура може бути анульованою. Пресупозиція зберігається за будь-яких контекстів і не може бути анульованою, тому що вона передуює імпліцитному висловленню, так як є “зоною перетину когнітивних просторів комунікантів” [1, с. 231], що актуалізується при їх взаємодії [3, с. 74].

Імплікатура як прагматичний прояв імпліцитної інформації, на відміну від пресупозиції, не входить до системи мови і не породжується її структурою. Імплікатура ж завжди входить до фактичного змісту висловлення мовця і має контекстуальне прочитання. Вона впливає із загальної успішності мовленнєвої комунікації та зумовлюється наявністю максим спілкування, точніше, їх навмисним порушенням мовцем. Пресупозиція ж є не вимовленою інформацією, яка, на думку мовця, є попередньо відомою адресатові.

Отже, пресупозиція та імплікатура як прагматичні прояви імплікації, не зважаючи на відмінності у структурі, реалізують спільну мету, що стоїть перед кооперативними співрозмовниками за нормальних комунікативних умов, а саме – досягнення взаєморозуміння.

Перспективою подальших досліджень є вивчення проявів імплікатури та пресупозиції в українській та англійській мовах у контрастивно-зіставному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академі”, 2006. – 248 с.
3. Велівченко В. О. Імплікатура як спосіб трасляції емоцій мовця (на матеріалі сучасного англomовного емотивного дискурсу): дис. ... канд. філол. наук / Віктор Олегович Велівченко. – Черкаси, 2011. – 247 с.
4. Стросон П. Ф. Намерение и конвенция в речевых актах / Питер Фредерик Стросон ; [пер. с англ. И. Г. Сабуровой] // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17 : Теория речевых актов. – С. 131–150.
5. Фреге Г. Логические исследования / Готлоб Фреге ; [сост., общ. ред., вступ. ст. и ком. Суровцева А. В]. – Томск : Водолей, 1997. – 128 с.
6. Green, G. M. Pragmatics and Natural Language Understanding / G. M. Green. – Город : LFA, Publishers, 1989. – 180 p.
7. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics ; [ed. T. Givon]. – N. Y. : Academic Press, 1975. – Vol. 3 : Speech Acts. – P. 41–58.
8. Yule G. Pragmatics / George Yule. – Oxford : OUP, 1996. – 135 p.
9. Dirven R. Cognitive Exploration of Language and Linguistics / R. Dirven, M. Verspoor. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1998. – 302 p.

ОСОБЛИВОСТІ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Матківська Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження аудіовізуального перекладу є однією з найменш досліджених царин українського перекладознавства. Проте, стрімкий розвиток кіноіндустрії та анімації зумовив зацікавленість молодих науковців досліджувати аудіовізуальний переклад, його види та умови виконання.

Об'єктом тез є дослідження аудіовізуального перекладу, а *предметом* види аудіовізуального перекладу та особливості їх виконання.

Аудіовізуальний переклад, що має безліч синонімічних назв таких як теле/відео переклад, кіно переклад, медіа переклад або екранний переклад, трактується як переклад вербального супроводу до відеоряду, що використовується на телебаченні, у перекладі фільмів та іншої аудіо-відео продукції. Визначальною рисою цього типу перекладу є синхронізація вербальних та невербальних компонентів. Теле/відео переклад поєднує риси синхронного, послідовного, письмового перекладу, перекладу з листа, залежно від типу програми та умов її створення [3].

У роботі над перекладом аудіовізуального продукту перекладач працює не суто над текстом, а охоплює й інші аспекти медіа мистецтва, яке є поліфонічним за своєю суттю. Тобто він працює як з діалогами / коментарями, так і зі звуковими ефектами, зображенням, атмосферою відео сюжету. Виділяється чотири основних канали надходження інформації, які медіа перекладач бере до уваги: 1) вербальний аудіо канал: діалоги, голоси за кадром, пісні; 2) невербальний аудіо канал: музика, звукові ефекти, звуки за кадром; 3) вербально-візуальний канал: титри, знаки, записки, написи, що з'являються на екрані; 4) невербальний візуальний канал – картинка на екрані [4, с. 245].

Дослідники виділяють більше десяти типів аудіовізуального перекладу, що охоплюють як і міжмовні, так і внутрішньомовні типи. Проте, усі ці види можна виокремити у дві стратегії: переозвучування (re-voicing) та субтитрування (subtitling).

Переозвучення – термін, що використовується на позначення аудіовізуальних методів перекладу з метою часткового або повного перекриття усного тексту оригінального аудіовізуального продукту новим розмовним текстом цільової мови. Таким чином, до переозвучування належать: закадровий переклад (voice-over або half-dubbing), коментар (narration), аудіоопис (audiodescription), адаптація або вільний коментар (freecommentary) та дубляж (dubbing) [1].

Субтитрування визначається як подання перекладу діалогів оригіналу на мову цільової аудиторії у вигляді синхронних субтитрів, зазвичай, внизу кадру. Специфіка субтитрування зумовлена трьома їхніми особливостями, а саме: відповідність зображення, звуку та мови (передача перекладеного повідомлення повинна збігатись із розмовою в оригіналі; субтитри не повинні заперечувати те, що персонажі роблять на екрані); зміна усної мови на письмову (саме ця особливість часто змушує перекладачів опускати лексичні одиниці у перекладі); часові та просторові обмеження, зумовлені сферою використання (розміри реального екрану обмежені, тому перекладацький текст потрібно також підганяти під його ширину, зважаючи на читабельність субтитрів) [2, с. 132].

Перспективним вважаємо подальше вивчення особливостей виконання аудіовізуального перекладу, а також врахування різних лінгвістичних феноменів при виконанні аудіовізуального перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савко М. В. Аудиовізуальний переклад в Беларусі / М. В. Савко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elib.bsu.by/bitstream/...>
2. Anderman G. Audiovisual Translation : Language Transfer on Screen / G. Anderman, J. Diaz-Cintas. – Palgrave Macmillan, 2009. – P. 132.

3. Fois E. Audiovisual Translation : Theory and Practice [Online] / E. Fois. – Access Mode : <http://www.Between-journal.it/>
4. Gottlieb H. Subtitling / H. Gottlieb // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / [ed. M. Baker]. – London ; New York : Routledge. – P. 244–248.
5. Luyken G.-M. Overcoming Language Barriers in Television. Dubbing and subtitling for the European Audience / G.-M. Luyken. – Manchester : The European Institute for the Media, 1991. – 280 p.

РОЛЬ СПЕЦИФІКАТОРІВ ПРЕДИКАТА В СЕМАНТИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ СТАТЕЙ)

Мелешкевич Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У центрі уваги сучасного мовознавства знаходяться питання взаємодії семантики та синтаксису. Праці Р.Ван Валіна, В.Г. Гака, Н.Д. Арутюнової, Т.В. Радзієвської, І.Р. Вихованця, А. Мустайокі, І.П. Сусова, У. Чейфа засвідчують інтерес мовознавців до змістового аспекту речення.

Відправною точкою аналізу речення є його семантична структура як схематизоване, структуроване уявлення про те, що збирається висловити мовець. Згідно з концепцією функціонального синтаксису А. Мустафо кісемантична структура речення складається із: 1) ядра, що включає глибинний предикат та його актанти, 2) одного чи декількох модифікаторів предиката; 3) специфікаторів – семантичних елементів, які уточнюють актант, предикат або стан справ у цілому. Основні специфікатори предиката – Заперечення, Темпоральність та Аспектуальність[2, с. 298, 412–413].

Мета нашої лінгвістичної розвідки – встановлення ролі специфікаторів предиката в семантичній структурі речення. Матеріалом вивчення слугували 50 біографічних текстів друкованого видання енциклопедії «*Britannica Concise Encyclopedia*».

Специфікатор Заперечення відіграє важливу роль у семантичній структурі окремого речення, проте семантична вагомість Заперечення в інформаційній структурі біографічного тексту є незначною. Це пов'язане насамперед із комунікативною установкою автора енциклопедичного тексту – описати життєві події суб'єкта біографії, що досягається шляхом ствердження, а не заперечення стану справ. У зафіксованому нами прикладі предикати двохпростих згорнутих семантичних структур уточнюються специфікатором Заперечення: *His works, which make him representative of the Jewish American writers whose works became central to American literature after World War II, deal with the modern urban dweller, **disaffected** by society but **not destroyed** in spirit* (Bellow, Saul) [BCE, с. 195]. Поєднання значення заперечної частки *not* зі значенням предиката руйнування створює загальний позитивний ефект: *Though modern urban dwellers are disaffected by society, they are people with strong minds.*

Специфікатор предиката Темпоральність пов'язаний з інтерпретацією онтологічної категорії часу. Категорія темпоральності є універсальною, її денотатом виступає онтологічний час[1, с. 76]. Темпоральність була детально

досліджена науковцями, особливо в російському мовознавстві. Так, у рамках теорії функціональної граматики темпоральність визначається як функціонально-семантична категорія, що виражає сутність фізичного і філософського аспектів часу і реалізується різними мовними засобами вираження часу: сукупністю граматичних, лексичних і комбінованих засобів, де ядром темпоральності є граматичний час[3, с. 19].

Результати дослідження засвідчують значущість інформації, що передається специфікатором Темпоральність як для семантичної структури окремого речення, так і для семантики біографічного тексту в цілому. Це пояснюється тим фактом, що біографічний текст являє собою хронологічну послідовність життєвих подій суб'єкта біографії, а Темпоральність співвідносить стан справ з тими чи іншими точками на осі часу.

Часові орієнтири у біографічних текстах позначають часову рамку або період. Типовою часовою рамкою є вказівка на рік події, яка описується певним станом справ. Досліджувані тексти демонструють відмінність умовних засобах вираження часової рамки. Наприклад: *He was inducted into the Baseball Hall of Fame in 1972* (Bell, Cool Papa orig. James Thomas Bell) [BCE, с. 194]; *His defense of the Union brought him the 1860 nomination for president on the Constitutional Union ticket* <...> (Bell, John) [BCE, с. 194]; *He obtained digging concessions from Lobengula (1889)* (Rhodes, Cecil (John)) [BCE, с. 1616].

У позначенні часового періоду також наявні відмінності. Так, укладач енциклопедичної статті акцентує увагу читача на початку часового періоду, всій тривалості періоду або його кінці. Наприклад: *Born to an immigrant Russian Jewish family, he was fluent in Yiddish from childhood* (Bellow, Saul) [BCE, с. 195]; *From 1916 until his death he produced a series of some 200 lithographs, including the well-known Dempsey and Firpo (1924)* (Bellows, George Wesley) [BCE, с. 195]; *He was imprisoned (1956–62)* <...> (Ben Bella, Ahmed) [BCE, с. 197]; <...> *he became the leading antihero of New Wave cinema, acting in 25 films by 1963* (Belmondo, Jean-Paul) [BCE, с. 195].

Специфікатор предиката Темпоральність семантично пов'язаний з Аспектуальністю. Темпоральність співвідносить певний стан справ з моментом мовлення або іншим станом справ, а Аспектуальність визначає внутрішній характер стану справ – статуюальний, процесуальний, динамічний, результативний, термінальний або миттєвий. Для аналізованих текстів характерні термінальні стани справ, які описують завершення динамічного процесу. Наприклад: *He patented the telephone the same year, and in 1877 he cofounded Bell Telephone Co.* (Bell, Alexander Graham) [BCE, с. 194].

Отже, аналіз біографічних текстів енциклопедичних статей засвідчує, що специфікатори предиката Темпоральність та Аспектуальність відіграють надзвичайно важливу роль у семантичній структурі речення, оскільки вони уможлиблюють представлення життєвого шляху суб'єкта біографії у вигляді хронологічної послідовності завершених динамічних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барчук В. М. Граматична категорія темпоральності: семантико-структурний аспект / В. М. Барчук // Мовознавство. – 2011. – № 6. – С. 64–76.

2. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / А. Мустайоки. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 512 с. – (Studiophilologica).
3. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность / Отв. ред. А. В. Бондарко. – Л.: Наука, 1990. – 263 с.
4. BCE: Britannica Concise Encyclopedia. – Chicago : Encyclopædia Britannica, 2006. – 2115p.

ФУНКЦІЇ ІНФІНІТИВУ

Менчук М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

На думку Верби Г. В. *інфінітив* – це безособова форма дієслова, яка тільки називає дію і відповідає на запитання що робити?, що зробити?, to write писати, to answer відповідати.

Барабаш Т. А. стверджує, що *інфінітив* – безособова форма дієслова, яка виражає дію без визначення особи, числа і способу, не має звичайних дієслівних часових форм, а лише вказує на час, співвіднесений з моментом дії, вираженої дієсловом в особовій формі.

На думку Ганича Д. І. та Олійника І. С. *інфінітив* – початкова форма дієслова, що виражає дію або стан безвідносно до діючої особи, числа, часу і способу.

Інфінітив – не центр дієслівної системи, а її окраїна [1, с. 115]. Не випадково питання про інфінітив особливо хвилювало граматистів. Частина їх рішуче відокремлювала інфінітив від дієслова, посиляючись на те, що за своїм походженням інфінітив є ім'ям з дієслівною основою, що інфінітив не належить до числа ні предикативних, ні атрибутивних форм дієслова. Інфінітив був оголошений особливою частиною мови й розглядався як слово, не причетне до дієвідміни [2, с.43].

Але досі ніхто не досліджував інфінітив зі стилістичної точки зору, не виокремлював властивості інфінітива у віршованих текстах

Інфінітив чи інфінітивна група можуть виступати у функції:

а) підмета;

Підмет, виражений інфінітивною групою, часто ставиться після присудка речення; у цьому разі перед присудком вживається ввідне *it*;

б) простого іменного присудка;

с) частини складного модального чи аспектного присудка;

д) додатка (простого, поширеного або розширеного);

е) означення;

Атрибутивні інфінітиви також можуть виражатися за допомогою означальних підрядних речень [3, с. 307].

ф) У функції обставини мети чи наслідку інфінітив може перекладатися українською мовою за допомогою інфінітивного щоб-звороту, іменником з прийменником чи словосполученням.

Як відомо, окрім інфінітиву та інфінітивних груп у сучасній англійській мові існують три типи інфінітивних комплексів, а саме: прийменниковий інфінітивний комплекс (the for-to-infinitive complex), об'єктно-інфінітивний

комплекс (the objective with the infinitive complex) та суб'єктно-інфінітивний комплекс (the subjective with the infinitive complex). Кожен з цих видів предикативних конструкцій має як явно виражені, так і „приховані” граматичні характеристики [3, с. 293].

Прийменниковий інфінітивний комплекс (the for-to-infinitive complex) вживається як в активній, так і в пасивній формах. У залежності від функції в реченні та стану (Active, Passive) інфінітиву ця конструкція має різні еквіваленти в українській мові, найуживанішими з яких є простий інфінітив, інфінітивна група, що вводиться сполучником щоб, особова форма дієслова або підрядне речення [3, с. 294].

Вживання тієї чи іншої конструкції може бути обумовлене функцією, яку виконує інфінітивна for-група:

а) складного підмета, що в українській мові відповідає простому підмету, вираженому інфінітивом, або поширеного підмета, вираженого підрядним реченням;

б) складного присудка, що в українській мові перекладається інфінітивом у функції простого іменного присудка або особовою формою дієслова, тобто простим дієслівним присудком;

с) складного додатка, що відповідає простому чи поширеному додатку в українській мові:

д) означення до іменної частини мови;

е) обставини мети або наслідку, що відповідає простому інфінітиву чи підрядному реченню;

На відміну від багатофункціональних прийменникових інфінітивних комплексів об'єктно-інфінітивні комплекси здебільшого виконують одну функцію в реченні – складного додатка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляева Л. М., Зражевская Т. А. – Трудности перевода (на материале газетных статей). – М.: Международные отношения, 1972. – 142 с.
2. Карабан В.І., Черноватий Л.М. Переклад англomовної економічної літератури. Економіка США: загальні принципи: Навч. посібник-давідник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця, Нова книга, 2007. – 416 с.
3. Пиввуева Ю.В., Двойнина Е.В. Пособие по теории перевода (на английском материале). – М.: Филоматис, 2004. – 304 с.

ПРОБЛЕМА КАТЕГОРІЇ ВИДУ ДІЄСЛОВА В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Мерзлюк Д.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У китайській мові дієслово не змінюється за особами і числами. У сучасній мові є кілька видо-часових і модальних форм, а також одна форма стану.

Деякі форми утворюються за допомогою афіксів (суфіксів і інфіксів) і, отже, є синтетичними формами, тоді як інші утворюються за допомогою

спеціальних службових слів і, таким чином, являють собою форми аналітичні. Хоча дієслівних форм небагато, проте система відмінювання китайського дієслова відрізняється складністю і своєрідністю.

Ван Лі вважає, що дієслово в китайській мові не змінюється за часами, способами і станами, і розглядає лише видові зміни дієслова. А. А. Драгунов, кажучи про те, що дієслово в китайській мові взяте само по собі як окрема морфема, не дає ніяких вказівок на час, стан, вид, разом з тим відзначав, що в зв'язку з обов'язковим морфологічним оформленням дієслова в тих випадках, коли воно виступає в ролі присудка, складається система дієслівних часів. С. Є. Яхонтов визнає наявність в китайській мові декількох граматичних категорій дієслова. Третій розділ його роботи «Категорія дієслова в китайській мові» присвячений опису дієслівних форм, що виражають граматичні категорії китайського дієслова.

Проблема граматичної категорії виду в китайській мові привертала увагу багатьох вчених. Щоб усвідомити сутність даної проблеми, необхідно перш за все відповісти на питання, чи слід говорити про наявність власне категорії виду, що існує незалежно від категорії часу, або чи доцільно вважати, що в китайській мові мають місце дієслівні форми, що поєднують у своєму значенні вид і час.

Китайські вчені (Люй Шуся, Ван Лі, Гао Мінкан) відносять дієслівні форми, утворені словозмінними суфіксами, до категорії виду. Юй Мінъ розглядає видові значення китайського дієслова в зв'язку з поняттям ступеня завершеності дії. Вказуючи два види – завершений і тривалий, він вважає, що категорію виду не слід об'єднувати з категорією часу.

Н. В. Солнцева, розглянувши питання про характер значення дієслівних суфіксів, прийшла до висновку, що ці суфікси по своїй природі є видовими. С. Є. Яхонтов поряд із загальним видом і видом результативним, які не пов'язані з категорією часу, виділяє також видо-часові категорії китайського дієслова.

Дієслівні форми, утворені суфіксами 了 – le, 过 – guò, 着 – zhe висловлюють видо-часове значення, причому основним, провідним є видове значення.

У зв'язку з проблемою граматичної категорії виду в китайській мові необхідно розглянути питання про морфологічну структуру результативних дієслів, а також безпосередньо пов'язане з ним питання про так званий результативний вид.

Існує думка, згідно з якою постпозитивний компонент результативного дієслова, який іноді називають модифікатором, в результаті граматикалізації перетворюється в словозмінний суфікс (напівсуфікс). За допомогою таких суфіксів нерезультативне дієслово може бути змінене і перетворене в дієслово результативного виду.

Формальні морфеми, про які йде мова, не словозмінні, а словотворчі суфікси. Вони творять лексичні одиниці, що представляють собою структурно-семантичний тип дієслів, що містять у своїй смисловій структурі значення результативності. Значення ж результативності притаманне дієсловам, які відносяться до лексико-граматичної категорії способу дієслівної дії, яка не є граматичною категорією виду і лише стикається з останньою. Тому немає достатньої підстави говорити про наявність результативного виду в китайській мові.

До видових форм китайських дієслів відносять також форму, яка виникає при його подвоєнні. Подвоєна форма дієслова, що одержала широке поширення в сучасній китайській мові, в силу суперечливості притаманних їй смислових відтінків потребує спеціального розгляду. Тим більше, що в роботах, присвячених китайському дієслову, немає навіть хоч би віддаленої єдності думок з приводу граматичної природи цієї форми.

Розглядаючи дане питання, слід перш за все сказати, що подвоєна форма дієслова як така не виражає значення однократності (короткочасності) дії. Ми згодні з Гао Мінкаєм, що ці значення здатні передавати лише подвоєні дієслова, що мають у своєму складі числівник — — уї — *один*. Однократність в подібних випадках виражається лексично, і таке, скажімо, словесне утворення, як 看一看 — *kàn yí kàn* — *поглянути (подивитися один раз)*, є створюваним в мові поєднанням слів, а не видовою формою дієслова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курдюмов В.А. Курс китайского языка. Теоретическая грамматика. — М.: Цитадель-Трейд, 2005. — 576 с.
2. Солнцева Н.В. Теоретическая грамматика современного китайского языка. Проблемы морфологии. Курс лекций. — М.: Военный институт, 1978. — 152 с.
3. Яхонтов С.Е. Категория глагола в китайском языке. — С-П: ЛГУ, 1957. — 187 с.
4. Li C.N., Thompson S.A. Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar. — University of California Press, 1989. — 713 p.

ИЗУЧЕНИЕ ПОДХОДОВ К СЕМАНТИЗАЦИИ И ЭПТОГРАФИРОВАНИЮ КРЫЛАТЫХ ЕДИНИЦ

Мирошниченко А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Салахатдинова Э.Ш.

Національний авіаційний університет

Данное исследование является актуальным с точки зрения необходимости изучения адекватности восприятия и интерпретации крылатых единиц русского языка иностранными студентами, а также сравнения частоты их употребления и качества использования в речи носителей языка и иностранцев, изучающих русский язык.

Основной дифференциальный признак, используемый в ходе изучения и употребления крылатых слов и выражений, — это связь с первоисточником. Прочность связи эпитона с первичной конситуацией, зависящая от того, каким элементом архитектоники текста он выступает и какой структурой обладает, оказывает влияние на выбор способа и типа семантизации конкретной крылатой единицы. Цель статьи — презентация подходов к семантизации и эптографированию крылатых единиц, подкрепленная экспериментальным исследованием.

Для того чтобы установить, какие именно элементы содержания текста должны быть представлены в дефиниции, проводилось экспериментальное исследование в виде анкетирования. Его цель: 1) выяснить, какой образ крылатых слов и выражений (эптонимов разного происхождения и строения) сохраняется в сознании носителей языка; 2) определить, в какой мере сведения о текстовых источниках находят отражение в толковании значений; 3) помочь разработать принципы семантизации эптонимов с учетом многообразия типов. В процессе исследования привлекались также данные текстовых корпусов с целью подтверждения или опровержения теоретических предположений.

Материалом для исследования послужили 27 крылатых слов и выражений, зафиксированных в эптографических изданиях. В анкете пропорционально были представлены эптонимы разных структурных типов (имена, названия произведений различных жанров, фразы, части фраз, мини-диалоги), источниками которых явились литература, изобразительное искусство, эстрада, кинематограф, реклама и др. Включенные единицы были подобраны с учетом частоты употребления и известности подавляющему большинству носителей языка. В ходе эксперимента были опрошены 109 человек разного:

- возраста (от 18 до 80 лет);
- социального статуса (студенты факультета социологии и Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко; Института иностранной филологии Национального педагогического университета им. М.П. Драгоманова; факультета славянской филологии Киевского национального лингвистического университета, а также служащие и пенсионеры);
- уровня и профиля образования (среднюю школу в городе или сельской местности; высшее гуманитарное, экономическое, техническое образование).

Участникам эксперимента было предложено выполнить следующие задания: 1) объяснить, почему и кого называют именем литературного / кинематографического героя (напр., *Плюшкиным*; *Штирлицем*; *комсомолкой*, *спортсменкой*, *красавицей*); 2) указать связь названия произведения и степень соотнесенности его нового значения с содержанием всего текста / фрагмента (напр., Почему оборот *Такая корова нужна самому!* означает, что человек не хочет расставаться с чем-, кем-либо?); 3) показать зависимость значения фрагмента текста от ближайшего контекста или текста в целом (напр., *К сожаленью, день рождения только раз в году*; *Не дай себе засохнуть!*; *Мужчина в полном расцвете сил.*). Особый тип представляет собой последнее задание, в котором участники эксперимента должны были самостоятельно сформулировать значение применительно к оборотам – мини-диалогам (напр., *Кто там? – Это я, почтальон Печкин!*).

У многих иностранных студентов обработка определенных крылатых единиц вызвала некоторые затруднения (напр., из популярных советских фильмов *«Москва слезам не верит»* и *«Белое солнце пустыни»*). Иностранцы, являющиеся представителями другого лингвокультурного сообщества, не всегда понимают, какую именно информацию хочет донести автор коммуникативного акта, или ее бывает недостаточно для понимания «глубинного» значения и смысла

высказывания. Необходимо иметь представление о событии и/или ситуации, следовательно, обязательным является знакомство с содержанием источника. Без владения набором даже минимальных историко-этимологических знаний, стоящих за крылатыми словами и выражениями, невозможно правильно интерпретировать смысл языковой единицы.

Вывод. Результаты, полученные в процессе эксперимента, помогли выявить особенности в организации семантики крылатых слов и выражений разных структурных типов, сформулировать основные принципы их эпитографирования, а также показать перспективы использования при обучении иностранных студентов.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ "МОЖЛИВИХ СВІТІВ" У ПСЕВДОАВТОБІОГРАФІЧНІЙ ПРОЗІ

Молокова О.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема дослідження семантичного простору художнього твору як текстового всесвіту у зверненні до різних вимірів мови пов'язана з інтерпретацією ідеї можливого як більш фундаментальної, ніж ідеї реального. Цей усесвіт ототожнюється зі створенням альтернативного світу як другої реальності, що надбудована над словесною опорою матеріальним субстратом і за своєю суттю не може бути зведена до нього [2, с. 51]. Попри те, що термін "можливі світи" вперше було використано близько трьохсот років тому, у науковому обігу він з'являється в середині – другій половині ХХ століття. У філологічному вжитку він пов'язується з прізвищами з іменами У. Еко, Ж. Фоконьє, Ж. Женетта, Т. Павела, П. Рікера тощо.

Можливі світи (далі – МС) художнього тексту синонімічно позначають як "літературні", "белетристичні", "фікціональні" і досліджують у різних аспектах. Пильна увага зарубіжних [5; 6; 7] і вітчизняних [1; 2; 4; 3] лінгвістів щодо питання мовних засобів побудови і презентації цих МС у літературному творі свідчить про популярність теорії "можливих світів".

Актуальність обраної теми визначається не лише згаданою теорією, а й складністю та суперечливістю псевдоавтобіографічної прози – універсуму, що наповнюється просторами реального й вигаданого. Останній є місцем породження МС (« *mondes fictionnels* ») за умови розвитку на основі принципу каузальності об'єктів і персонажів, що їх наповнюють у певному часовому періоді [7]. **Метою** тез є виокремлення МС у псевдоавтобіографічній прозі, а також уточнення концептуального потенціалу цих МС. **Об'єктом** дослідження є псевдо автобіографічна проза П. Модіано. **Предметом** розвідки є концептуальний потенціал МС, у просторі яких імлікуються / експлікуються текстові концепти. Зазначимо, що текстовий концепт є мовленнєво-розумовою сутністю, яка розгортається в низці творів на різних текстових рівнях і слугує джерелом семантичної зв'язності і ядром сюжетної цілісності псевдоавтобіографії П. Модіано.

Дослідження МС здійснюється із залученням типології А.П. Бабушкіна [1]. Через хронологічну й сюжетну нелінійність, фрагментарність прози письменника, ми дещо модифікуємо класифікацію, запропоновану вченим [там само]. У процесі структуризації мультиверсуму псевдоавтобіографії досліджуються МС у часових рамках художніх текстів, зокрема минулого, сюжетного теперішнього і майбутнього, художня мова яких породжує три основних і дев'ять різнохарактерних МС із розгорнутими в їхніх межах текстовими концептами. Лінгвістичним підґрунтям визначення цих МС виступає комплексна категорія модальності з поєднанням її суб'єктивного і об'єктивного типів. Маркерами МС виступають "світопороджувальні" оператори [там само, с. 57], до якого ми відносимо лексичні, граматичні, графічні засоби, а саме: модальні лексеми, компаративні блоки, питальні слова, речення, граматичні часи тощо.

Масштабний простір псевдоавтобіографічної прози П. Модіано займає ретроспективний МС, який має форму потоку спогадів і виступає підґрунтям для концептотворення, оскільки вводить не лише мовленнєвий, але й чуттєвий аспекти персонажного буття. Концептуальна інформація сюжетно-теперішнього МС, який виражає емоційну реакцію, рефлексії й аналіз минулих подій оповідача з погляду сьогодення імплікує текстові концепти ПОРЯТУНОК, НЕЗНАННЯ, СУМ ЗА МОЛОДІСТЮ. Уявне втілення майбутніх подій по відношенню до моменту мовлення відображається в просторі МС проспективних намірів. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що кореляція оповідача й квазіреальності комплексно позначається за допомогою текстових концептів НАДІЯ, УТЕЧА, ЗАБУТТЯ.

Концептуальний потенціал МС полягає в можливості дослідження текстових концептів різного рівня (у лінгвопрагматичному аспекті), у структуруванні цих концептів, визначає композиційну динаміку їхнього розгортання. Показовими лінгвопрагматичними маркерами виступають синтаксичні засоби їхньої імплікації в мовленні оповідача / персонажа. Фрагментарність, атемпоральність псевдоавтобіографічної прози отримують відображення в різних синтаксичних фігурах, зокрема інверсії, риторичного запитання, еліпсису, які сприяють емоційно-експресивному виділенню й підсилюють концептуально значущу інформацію текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкин А. П. "Возможные миры" в семантическом пространстве языка / Анатолий Павлович Бабушкин. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2001. – 86 с.
2. Кагановська О. М. Лінгвофілософський підхід до проблеми текстових концептів: теорія Г. Гійома крізь призму семантики "можливих світів" / О. М. Кагановська // Вісник КНЛУ. Серія "Філологія". – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – Т. 12, № 1. – С. 50–55.
3. Новикова А. В. Лингвистический анализ реализации возможных миров в художественном тексте : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.19 / Новикова Анна Вячеславовна. – Пермь, 2010. – 170 с.
4. Смуцинська І. В. Модальність французького художнього тексту: типи та засоби вираження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / І. В. Смуцинська. – К., 2003. – 39 с.

5. Eco U. Les limites de l'interprétation : [essai] / Umberto Eco ; [trad. de l'italien par Myriem Bouzaher]. – P. : Bernard Grasset, 1992. – 406 p.
6. Pavel T. Fictional words / Thomas Pavel. – L. : Harvard University Press, 1986. – 179 p.
7. Ryan M.–L. Des mondes possibles aux univers parallèles [Електронний ресурс] / M.–L. Ryan // Atelier de théorie littéraire. – Режим доступу : http://www.fabula.org/atelier.php?Des_mondes_possibles_aux_univers_parall%26grave%3Bles

МОВА ЯК ФАКТОР МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Морозова Т.В.

Севастопольський національний технічний університет

Розгляд проблеми щодо набуття здатності мовою міжкультурної комунікації є нагальним для вирішення на сучасному етапі розвитку глобалізованого суспільства, оскільки комунікація є невід'ємною частиною життя особистості в соціумі. Без спілкування не може існувати соціум, а без соціуму не існуватиме і людина як соціальна істота, як культурна особистість. Актуальність дослідження зумовлена постійною прогресією рівня міжкультурної взаємодії на світовому рівні. Ця проблема потребує подальшого вивчення міжкультурної комунікації в контексті визначення її як засобу розуміння ментальних особливостей.

Мова – найбільша за обсягом структура будь-якої культурної цивілізації. Тобто саме мова, світ та культура і формує свого носія. Вона одночасно виступає її дзеркалом і засобом реалізації, виконуючи пасивну функцію – відображення та активну – творення. Ці функції реалізуються саме в процесі комунікації, головним засобом якої є саме мова. Прикладом міжкультурної комунікації може бути переклад літературного твору іноземною мовою, коли прототекст належить одній літературній мові, а метатекст – іншій. Відповідно, через переклад твір стає здобудком не лише національної літератури, а шедевром світової літератури.

Лінгвістична наука про переклад є ще зовсім молодого. Лише з початку другої половини двадцятого століття дослідження особливого різновиду мовленнєвої діяльності, яку називають «перекладом», почали формуватися в самостійну лінгвістичну дисципліну. Переклад у сучасному світі виступає важливим засобом спілкування між індивідами, які розмовляють різними мовами. У такому контексті переклад розглядають як особливий вид міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, самотутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Сучасний світ – динамічний світ комунікацій, для активної діяльності у якому необхідна мова спілкування, що зближує різні культури. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різноманітних сферах між представниками різних культур.

Особливим видом комунікації є міжінтеркультурна комунікація або спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Інтеркультурна комунікація має справу з розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою. Інтеркультурне навчання та інтеркультурна комунікація мають бути суттєвою складовою частиною занять з іноземної мови

Поняття інтеркультурної комунікації набуло останнім часом особливе поширення в німецькому мовному просторі. З-поміж розбіжностей творчих підходів до проблеми з боку зарубіжних (Г.Крумм, Ф.Гіннекамп, А.Вірлахер) та українських (П.Донець, Т.Комарницька) простежується проте певна ідентичність у тлумаченні самого явища, а саме:

- існують різні, відмінні одна від одної культури;
- культура і комунікація знаходяться у тісному взаємозв'язку;
- учасники комунікації є завжди носіями певної культури;
- елементи культуральності знаходять свої відображення у комунікації;
- схожі культури полегшують комунікацію, різні – ускладнюють її.

Однією із сфер інтеркультуральної комунікації є економіка, такі її розділи як, наприклад, підприємства та організації, що функціонують у міжнародному просторі, і де особлива увага надається інтеркультурному менеджменту з продажу та переговорам. Роль комунікації у сфері міжнародних відносин (політика, дипломатія) постає відносно малодослідженою і порівняльно занедбаною: вона полягає, насамперед, у тому, яке значення мають для людей рішення, що ухвалюються у цій сфері. Певні передумови для успішного вирішення питань, пов'язаних з міжкультурною комунікацією створює лінгвокраїнознавство, де країнознавчі відомості мають не лише загальноосвітнє значення, але й дають знання про країну, її історію, культуру, економіку, спосіб життя її населення, що має вихід у міжкультурну комунікацію. Під цим кутом зору першочергове значення мають країнознавче орієнтовані фразеологізми, оскільки фразеологічні одиниці, що мають країнознавчу спрямованість, відрізняються суттєвими особливостями, незнання яких ускладнює спілкування іноземною мовою, спрощує комунікативну компетенцію студентів. Деякі з таких фразеологізмів можуть бути єдиним позначенням явищ і фактів в Україні, мова якої вивчається. Шляхи розв'язання міжкультурних непорозумінь, що становлять ключову галузь теорії міжкультурної комунікації, без сумніву, допомагають вирішувати проблему подолання труднощів у перекладі. Передбачається, що перекладачі орієнтуються в типології міжкультурних непорозумінь, бачать різницю не лише в різноманітних культурно-специфічних смислах, а й у їх відтінках.

Текст як форма репрезентації інтеркультурних цінностей, як елемент міжкультурної комунікації постає посередником між носіями різних культур. Фахівці, які використовують у своїй основній діяльності спеціальну літературу іноземною мовою, найбільш успішні, їх професійний інтерес, що прогресує неминуче перехреснується з майстерністю перекладача і практичним застосуванням навичок реферативного перекладу. Для них іноземна мова реально є засобом підвищення професійної компетенції.

Отже, міжкультурні аспекти перекладу формують розвиток людей соціокультурної компетентності, що допомагає їм орієнтуватися в різних типах культур та цивілізацій, мови яких вивчаються, співвідносити з ними комунікативні норми та форми спілкування, а також допомагають у виборі культурно-доступних форм взаємодії з людьми в умовах сучасного міжкультурного спілкування. Основне завдання перекладача під час процесу міжкультурної комунікації – встановити культурний зв'язок між мовцями і подолати мовний бар'єр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воркачев С. Г. Значимостная составляющая лингвокультурной идеи справедливости / С. Г. Воркачев // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2010. – №1 – С. 30–46.
2. Лингвокультурный концепт: типология и области бытования / [С. Г. Воркачев и др.]; под ред. С. Г. Воркачева; М-во образования и науки Российской Федерации, Волгоградский гос. ун-т. – Волгоград: Изд-во Волгоградского гос. ун-та, 2007. – 399 с
3. Почепцов Г.Г. Элементы теории коммуникации. – Ровно: Ровенский ин-т славяноведения, 1999. – 143с.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – Москва: Слово, 2002. – 262 с.
5. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. – Москва: Русское слово, 1990. – 247с.
6. Фон Гумбольдт В. Язык и философия культуры. – Москва: Прогресс, 1985. – 451 с.
7. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття “міжкультурна комунікація” / І. Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8 . – С. 108–113.
8. Тер-Минасова. Язык и межкультурная коммуникация. / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2008. – 264 с.

ОБРАЗ БРИТАНСЬКОЇ КОРОЛІВСЬКОЇ РОДИНИ В АНГЛОМОВНИХ МЕДІА: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Морякіна І.А., Скоробогатько Я.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Велика Британія сьогодні є однією з небагатьох країн світу, яка за своїм державним устроєм залишається конституційною монархією. І хоча роль монарха у Великій Британії сьогодні є здебільшого церемоніальною (про королеву кажуть, що вона царює, але не править), Єлизавета II, яка знаходиться на троні понад 60 років, має суттєвий вплив на перебіг політичних подій у країнах Об'єднаного Королівства.

В засобах масової інформації, які сьогодні не лише інформують людей про новини суспільного життя, але й активно впливають на громадську думку [1], невпинно точиться дискусія про необхідність збереження інституту монархії у Великій Британії. Особливої гостроти це питання набуло під час чергової

економічної кризи, яку зараз переживає світ. Як друковані, так і електронні медіа (авторитетні й популярні видання) регулярно розміщують десятки матеріалів, присвячених членам династії Віндзорів. Під «прицілом» фото та відео камер найчастіше опиняється голова держави Єлизавета II, її чоловік Герцог Единбурзький та спадкоємці престолу – Принц Чарльз, його старший син Вільям і їхні дружини Камілла Паркер Боулз та Кейт Міддлтон. Від того образу, що створюється на сторінках газет, журналів та Інтернет сайтів великою мірою залежить майбутнє державного устрою однієї з найпотужніших країн світу.

Завданням даного дослідження є визначити яким є ставлення англомовних ЗМІ до королівської родини та встановити якими мовними, зокрема лінгвостилістичними засобами створюється імідж сучасних британських монархів.

Емоційно-оцінні конотації в семантиці мовних одиниць, смислові припорошення стилістичних фігур, синтаксичних та композиційних прийомів обрані нами предметом дослідження, оскільки феномен іміджу, який виник у сфері зв'язків із громадськістю, розглядається нами водночас як продукт і як засіб комунікації. Ми тлумачимо імідж слідом за О.С. Кубряковою [3] як мовленнєво-когнітивний конструкт, що формується у свідомості людей на основі почутих чи прочитаних ними мовленнєвих творів. Однією з особливостей іміджу як об'єктивно-суб'єктивного когнітивного утворення є його аксіологічна природа, тобто домінування в уявленнях про особу, предмет чи явище інформації емоційно-оцінного характеру [2].

Проведений аналіз газетних та Інтернет матеріалів показав, що в описі членів британської королівської родини відсутні пафос та піднесення, зазвичай властиві публікаціям про вінценосних осіб. Переважна більшість оцінок, даних королівським особам в пресі та всесвітній мережі, не є суто позитивними, чи суто негативними. В цілому тон вивчених публікацій можна кваліфікувати як такий, що варіює від стриманої поваги до їдкої іронії.

Повага і симпатія характерні для публікацій про Королеву Єлизавету й Герцогиню Кембріджську Кейт (Міддлтон). Мовними інструментами формування їхнього іміджу стали численні номінації з семантичним значенням вподобання, поваги та прив'язаності (*regal, brilliant, affection*). У текстах, присвячених Кейт, помічено авторські стилістично марковані неологізми. Наприклад, лексема *K-Middy* завдяки наявності у ній деминутивного суфіксу «у» позначена як одиниця побутово-розмовного реєстру, що водночас включає семи симпатії та скорочення соціальної дистанції і свідчить про позитивне ставлення автора до описуваної особи.

В досліджених медійних публікаціях міститься широкий спектр лінгвостилістичних засобів та прийомів характеристики родини Віндзорів. Серед них: а) лексичні одиниці, що містять емоційно-оцінні конотації та лексика побутово-розмовного реєстру; б) семасіологічні прийоми – іронія, парафраз, метафора, алюзія; в) синтаксичні – паралельні конструкції, інверсія, окличні речення; г) фонетичні прийоми – алітерація та рима.

Найбільш потужними засобами створення іміджу королівської родини виявились іронія та алюзія. Побудована на контрасті між позитивним значенням та негативним контекстом, іронія дозволяє представникам медіа висловлювати

критику на адресу монархів, не принижуючи відкрито їхню королівську гідність. Називаючи найбільш відомих членів королівської родини «неперевершеною сімкою» *The Magnificent Seven* (у цьому прийомі поєднуються іронія та алюзія), ЗМІ проводять паралель між Віндзорами та героями однойменного американського художнього фільму. Даючи в цілому позитивну оцінку їхній діяльності, журналісти в той же час залишають місце для невисловленої критики. Такий підхід повністю відповідає етичним принципам мовленнєвою комунікації, прийнятим у британському соціумі.

Було також встановлено, що серед чинників, які впливають на стилістичний тон публікацій про членів королівського клану, головним є тип автора і медіа носія, а не поведінка описуваної персони і ставлення до неї автора. Так корпоративні друковані видання на зразок газет *The Times*, *The Guardian* висловлюються більш стримано і обережно, тоді як незалежні автори Інтернет публікацій дозволяють собі використовувати більш експресивну лексику та висловлюватись більш прямолінійно, створюючи менш привабливий, але більш демократичний образ королівської родини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ерофеева И.В. Язык современных СМИ: проблема миромоделирования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zabvektor.ru/ru/journals/275>
2. Крючкова Е.С. Способы создания имиджа политических деятелей (на материале еженедельника «2000») / Е.С. Крючкова // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія. – Вип. 6. – Маріуполь, 2012. – С.102-107.
3. Кубрякова Е.С. К определению понятия имиджа // Вопросы когнитивной лингвистики. – № 1. – Тамбов, 2008. – с. 5-11.

ДИНАМІЧНІ ТА ТЕМПОРАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОЗВУЧЕНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИТЧ

Мусієнко Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Експериментально-фонетичне дослідження й узагальнення перцептивних характеристик просодичних засобів реалізації притчевого дискурсу в межах лінгвокогнітивного і прагматичного потенціалу здійснювалося відповідно до робочої класифікації англійських притч [1; 2]. Аудитори (інформанти й фонетисти) давали оцінку реалізації відносних величин інтонаційних параметрів функціонально-сміслових блоків і фрагментів із набором повчальних інтенцій притч, тексти яких було класифіковано на дві групи: притчі, що актуалізують позитивну етичну ідею, та притчі, що актуалізують негативну етичну ідею.

У результаті проведеного дослідження англійських притч (близько 63 притчі, середніх за розміром та озвучених наївними дикторами, носіями англійської мови), аналіз локалізації максимуму та діапазону інтенсивності директивних інтенцій англійських притч показав, що в усіх досліджуваних групах висловлень найрекурентнішою є локалізація максимуму інтенсивності на ядерному складоносії, особливо в директивних висловленнях на позначення

негативної етичної ідеї. Таке розташування максимуму інтенсивності допомагає мовцеві, по-перше, привернути увагу до найважливішої інформації, а, по-друге, інтенсифікувати сприйняття й декодування позитивної і негативної етичної ідеї, та супроводжується зміною конфігурацій ЧОТ, а саме: високим спадним або висхідним мелодійними контурами. Локалізація мінімумів інтенсивності зосереджена наприкінці відповідної інтоногрупи та може супроводжуватися різними конфігураціями ЧОТ (спадною, висхідною або рівною), залежно від емоційно-прагматичного потенціалу. Отже, характерною ознакою динамічного оформлення інтоногруп директивних висловлень можна вважати наростання інтенсивності від початку до середини фонаційного відрізка та спад сили звукового тиску наприкінці інтоногрупи.

У цьому зв'язку необхідно відзначити, що актуалізацію гучності у директивних висловленнях різних за полярністю зареєстровано в зонах від підвищеної до помірної. Аналіз показників свідчить про збереження закономірності щодо актуалізації гучності у висловленнях, об'єднаних вираженням моралі. Так, висловлення, які виражають позитивні етичні ідеї, оформлюються високою гучністю в ініціальних відрізках повчального фрагмента, інтенсифікуючи семантичні слова та готуючи слухача до процесу декодування повідомлення. При цьому, фінальним відрізкам фрагмента, в яких найяскравіше реалізується мораль та директивна інтенція, властива помірна або знижена гучність, що уможливорює мовця переконати слухача в правильності, раціональності дій героя.

Отже, аналіз динамічних параметрів висловлень на позначення позитивних і негативних етичних ідей притчевого дискурсу доводить, що зростання або зменшення інтенсивності вимови маркує динаміку розвитку емоційного стану мовця, його інтенцію донести слухачеві свої почуття, схвалення й захоплення або несхвалення й обурення.

В актуалізації модифікації гучності директивних висловлень, що виражають негативну етичну ідею, відзначено й деякі диференційні особливості в залежності від прагматичної настанови, емоційного стану мовця тощо. Відтак у цих групах найчастотнішою є підвищена гучність, показники якої збільшуються від екстрависокої до підвищеної зони, як у ініціальних, так і в фінальних відрізках фрагмента. Це пояснюється насамперед, збудженим емоційним станом мовця, обуренням та прагненням переконати слухача за жодних обставин не повторити помилку або поведінку героя. З огляду на це, зазначимо, що інтенсивність задає певний емоційно-прагматичний потенціал директивному висловленню, уможливлюючи його декодування слухачем.

Дані актуалізації темпу у директивних висловленнях підтверджують наявність тісного зв'язку між темпом мовлення та комунікативним наміром мовця. Встановлено, що адресант повільніше промовляє повчальну інформацію, схвалюючи при цьому розсудливі дії героя та надаючи можливості адресату переосмислити та усвідомити повчальну ідею. Натомість інформація, що видається мовцю нерозважливою, яка викликає у нього хвилю обурень, розчарувань, протесту реалізується прискореним темпом як на початку фрагмента, так і наприкінці.

Крім цього, загальна реалізація вираження семантичного контрасту, відбувається у розширеному тональному діапазоні при підвищеній гучності, інтенсифікуючи при цьому особові й присвійні займенники. Такий просодичний прийом підсвідомо впливає на мислення слухача, створюючи підґрунтя для повної ідентифікації себе з героями конфліктної ситуації притчі. Відтак елементи контрасту в поєднанні з засобами інтонаційного впливу виступають у притчі фокусами, які відіграють провідну роль у декодуванні притчевого повідомлення.

Таким чином, темпоральні зміни мовлення дозволяють мовцеві маніпулювати увагою слухача, викликати у них відповідні емоції, які уможливають процес декодування повчального повідомлення. Модифікації темпу в межах інтоногрупи слугують засобом вираження динаміки розгортання емоційного збудження мовця, комплексного характеру вираження емоцій та почуттів і їх збудження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мусієнко Ю. А. Когнітивно-прагматичний підхід до дослідження притчі / Ю. А. Мусієнко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – Ч. 1. – С. 130–134.
2. Мусієнко Ю. А. Функціональні та структурно-семантичні характеристики англійських притч / Ю. А. Мусієнко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : КДПУ ім. В.В. Винниченка, 2011 – Вип. 96 (1). – С. 598–603.

ЗВУКОСИМВОЛІЗМ В АНГЛОМОВНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ МАРКАХ БЕЗАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ

Насікан З.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема взаємозв'язку назви будь якого об'єкта з його змістом вже давно почала хвилювати багатьох філософів та лінгвістів. Ще в древній Греції велися суперечки між прибічниками теорій “тесей” та “фюсей”, тобто чи називають слова речі довільно, і зв'язку між звуком та значенням не існуює, або все ж таки багато предметів називають недовільно [1, с.9]. У свою чергу Ф. де Соссюр стверджував, що основною ознакою будь якого мовного знаку є довільність означуваного і означального[3, с. 32].

Проте все більше і більше дослідників цікавляться даною темою і результати їх досліджень вказують на однозначну підтримку гіпотези, що багато слів мають зв'язок між значенням та їх звуковою оболонкою. Цією проблемою займалися також такі видатні лінгвісти як Воронін С.В., Журавльов О.П., Левицький В.В.

На сьогоднішній день виробники товарів та послуг дуже активно використовують принцип недовільності мовного знака, а саме назви торгівельної марки. Звичайно, існує дуже багато чинників, які впливають на вибір назви,

однак звуко-символічні характеристики грають одну з найголовніших ролей. Тим паче, що створення гарної назви торгівельної марки має вирішальне значення для успішного її існування на ринку товарів та послуг.

Дуже яскраво звуко-символічну природу назви можна простежити в назвах безалкогольних напоїв. Для прикладу можна взяти торгівельну марку “Pepsi”. Так як звук “р” є вибухово-придиховим, то він автоматично асоціюється зі звуком лопання бульбашок газів цього напою. В свою чергу фрикативний свистячий “s” є позначенням всмоктування рідини ротом [1, с. 90], тому що сам процес всмоктування дуже схожий з артикуляцією свистячих та шиплячих звуків. Іншим прикладом може слугувати такий напій як “Sprite”, де перші три приголосні є ніби показниками руху, жвавості, життєвості [2, с. 83], яку мають відчутти споживачі даного продукту, тамуючи свою спрагу. Досить вдалою є також назва енергетичного напою “RedBull”, де першим звуком виступає досить сильний і наймаскулінніший звук “r”, який натякає на жвавий рух та життєву силу схожою з силою бика “bull”, яку людина отримує від цього напою. Наступні вибухові звуки “d” та “b” тільки підсилюють ефект енергійності та *вибухової* енергії.

Отже, цілком логічно можна стверджувати, що зв'язок між означуванням та означальним не завжди є довільним. Це підтверджують численні результати досліджень багатьох вчених-лінгвістів. У свою чергу торгівельні назви різноманітних товарів є продуктом використання знань про значення багатьох фонем та асоціацій, які вони викликають, а саме знання фоносемантики, що так необхідні у комерційній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронин С.В. Основы фоносемантики / С.В.Воронин. – М.:ЛЕНАНД, 2009. – 248 с.
2. Журавлев А.П. Фонетическое значение / А.П.Журавлев. – Л.:Изд-во ЛГУ, 1974. – 160 с.
3. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. – В кн.: Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / Ф. де Соссюр. – М.: Изд-во Прогресс-Язык, 1977. – 696 с.

КОЛОРИСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ МЕГАКОНЦЕПТУ *ІСПАНІЯ* В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХІІ – ХХ СТОЛІТЬ

Настенко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження мовної семантики кольору потребує ретельного вивчення з точки зору співвіднесеності значення кольоронайменування як у плані впорядкування реальних колірних сигналів, так і їхніх ментальних репрезентацій, що дозволяє простежити закономірності кодування ознак та особливостей колірних зразків у семантиці мовних знаків [3].

Когнітивний підхід у вивченні колірної номінації належить таким вченим, як А. Вежбицька, Є. В. Рахіліна, Р. М. Фрумкіна та ін. Так Т. В. Пастушенко наполягає на тому, що колірний фрагмент мовної картини світу є суб'єктивною,

експресивно-образною формою та інтерпретацією світу і буття людини через колірні концепти, а національна своєрідність змістової сторони колірної номенклатури формується з урахуванням особливого, національно-специфічного заломлення психофізіологічного, соціального, культурного досвіду мовного колективу і взаємодії з природними колірними сигналами безпосередньо у процесі оперування існуючими колірними концептами [3].

Колористичні уявлення являють собою одну з форм відображення колористичної чуттєвої картини світу. Основу даних уявлень складає цілісний світоглядний комплекс тієї чи іншої нації: почуття, вірування, цінності. Міфологічна, релігійна світоглядні системи репрезентують національну культуру, функціонуючи через взаємопов'язані колористичні комплекси, що виражаються у культурно-обрядовій діяльності народу. У процесі вивчення світогляду нації першочерговим є розгляд колористичних проєкцій у системі уявлень. На думку Л. Ковтун, таким є базові світоглядні комплекси, фрейми, культурні моделі, що дозволяють реконструювати систему колористичних праобразів у ментальних структурах шляхом інтуїтивних, візуальних та вербальних репрезентацій [1, с. 167].

У свою чергу, американський когнітивний психолог Е. Рош довела, що основні (чи так звані фокусні кольори) є ядром категорії, що дало змогу стверджувати про існування природних прототипів, навколо яких формуються категорії кольору. Так М. М. Болдирев зазначав, що прототипом є відповідний концепт, що лежить в основі формування категорії і визначає її зміст, а саме концепт категорії, де виділення прототипу головним чином залежить від сполучуваності з різним колом об'єктів [2, с. 658–659].

Поділяючи думку Н. Слухай про те, що прототипні і непрототипні кольори формують ряд усталених сполучень і кваліфікуються як маркери індивідуального стилю та передають, розширюючи стереотипи етнічного сприйняття світу (у тому числі і поетичного), кольорова картина світу іспанського народу має свої специфічні риси.

Так у процесі вербалізації мегаконцепту ІСПАНІЯ в іспанській поезії XII – XX століть кольори мають чітко визначені структурно-морфологічні типи [4, с. 579–580]: прості споконвічні назви, серед яких: *negro, rojo, verde, castaño, amarillo*; і запозичені: *blanco, azul, gris, violeta, celeste, rosa, beige*; складні назви: *verdimoreno, verdiazul, azulceleste*; суфіксальний спосіб творення кольорів від основних: *verdoso, azulejo, rojizo, amarillento, negrizo, negruzco, grizaseo*; творення кольору шляхом зрощування: *blanconieve, rojosangre, amarillooro*, а лексико-семантичне поле кольорів у поетичних творах іспанських поетів визначається відповідними фарбами, тонами і напівтонами з різним ступенем сполучуваності, маючи можливість поєднуватись з назвами різних семантичних груп спільними домінантними кольорами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун Л. Концепт “Білого світу” у колористичних уявленнях українців [Електронний ресурс] / Людмила Ковтун // Українознавчий альманах: [зб. наук. пр.] / відп. ред. М. Обушний. – К.: ВПЦ “Київський університет”. – 2012. – Вип. 8. – С. 167–169. Режим доступу: <http://uaznavstvo.univ.kiev.ua/ua/Almanac/Almanac%2008/kovtun.pdf>

2. Парасін Н. Д. Конвенційність кольору як ознака прототипності в ідіолекті Т. Шевченка[Електронний ресурс] / Н. Д. Парасін //Науковий вісник КДПУ “Філологічні студії”: [зб. наук. пр.] / відп. ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг: КДПУ. – 2011. – Вип. 6. – С. 658–664.Режим доступу:<http://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/viewFile/606/570>
3. Пастушенко Т. В. Колірна номінація як елемент вторинної мовної картини світу [Електронний ресурс]: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Тетяна Володимирівна Пастушенко. – К., 1998. Режим доступу:<http://disser.com.ua/contents/4014.html>
4. Шевченко Л. О. Кольорова картина світу в іспанській поезії/ Л. О. Шевченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: [зб. наук. пр.] / відп. ред. Н.М. Корбозерова. – К.: Логос. – 2011. – Вип. 20. – С. 575–582.

СЬОГОДЕННІ МІФИ ПРО ДІАЛОГ МОВ ТА КУЛЬТУР

Науменко А.М.

Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили

Зараз в Україні стало занадто політично і навіть науково модним зіставлення її з іншими країнами або протиставлення її їм, щоб підкреслити таким чином спорідненість у першому випадку та акцентувати самотність в іншому. Так, наприклад, в українському уряді є департамент з євроінтеграції України і чомусь немає департаментів із самостійності української політики або ж з її плюралістичності. Так, колишній український президент (Кучма Л.Д.) назвав свої книжкові політичні одкровення „**Україна не Росія**”, хоча за логікою наукової політичної думки та східнослов'янської історії повинен був би назвати їх „**Україна і Росія**”. Так, націоналістично налаштовані теологи України та їх однодумці за її межами войовничо доводять прямо-таки доленосну необхідність тяжіння України до католицизму, або до греко-римської церкви, або до уніатської, але чомусь не до для українського народу традиційного і дійсно життєдайного православ'я.

Невже наведені приклади буцімто щирого і буцімто об'єктивного протиставлення України її вистражданій слов'янській історії, приклади майже рабського прислуговування неукраїнській ментальності є справжнім **новим** мисленням, сутності якого присвячується зараз багато міжнародних та вітчизняних псевдоконференцій?!

Зрозуміло, що – ні! Бо як тоді бути з прокламованою та вже широко використаною доктриною глобалізації культури, економіки, політики тощо на всій нашій Землі?

А про те, що явище тотальної глобалізації життя на нашій планеті (тобто поступового й неминучого розчинення етносів у єдиній культурно-етичній рідині) існує в дійсності, свідчать не тільки, та й не стільки спільні зусилля розвинутих країн, а й історія цивілізацій на Землі. Широко звісно, що християнство прийшло до людства як релігійна доктрина й політика насильницької духовної глобалізації і вже 2 тисячі років намагається, щоправда, без значного

політичного успіху, глобалізовано згвалтувати людство. Та й іудаїзм, який ще задовго до християнства вважав себе єдиною світовою релігією і тому не міг не розп'яти Христа, бо той (щиро кажучи, про що замовчує офіційне християнство, не він, а його апостол Павло, так що так зване «християнство» є насправді стовідсотковим «павлікіанством») пропагував право на життя не тільки іудеїв, а й усіх інших етносів, теж, втративши протягом трьох тисяч років свою теологічну силу і навіть мову свого Святого Письма (Тори), почав з кінця ХІХ ст. під політичним й психологічним впливом їм вигаданого так званого «соціал-демократизму» войовничо глобалізувати спочатку своїх одновірців, а потім і інші етноси. Тому цілком зрозуміло, чому іудеї, хоча і *християнський* папа Войтила Павло П зі страшним болем став наприкінці ХХ ст. (!!!) перед іудеями на свої застарілі коліна і вималював у них прощення (страшно подумати, що це робить *християнський* папа!) за гріхи християн перед ними!. Те ж саме активне насильницьке глобалізування творить в останні десятиріччя і іслам, а там, за хронологічно недалеким обрієм, вже підступає до нечорнокожих цивілізацій негритюд зі своєю прокрустовою моделлю глобалізації.

Отже, на тлі такої могутньої, руйнівної, тотальної глобалізації як може вижити криклива, але безпорадна самостійність та незалежність окремого етносу, тобто стародавній хворобливий націоналізм конкретної країни, модно названий сьогодні псевдонауковим словосполученням „*національна самоідентифікація*”? Теоретично вважається, що це може здійснитися лише на терені політики та її матеріальної бази – економіки. Практика показує, що таке твердження не відповідає дійсності з двох чинників: по-перше, національна самоідентифікація зумовлюється не сьогоденням і не політико-економічними підвалинами соціуму, а історією етносу та його культурою (тобто колективною генною пам'яттю), а по-друге, в добу вибухової науково-технічної революції, коли виробничі процеси, левою часткою за своєю суттю технічні, тобто національно незабарвлені, безвинятково впливають на всі інші, в тому числі і розумові, перебудовують їх, уніфікують і породжують нові та всепланетні, виживання окремого етносу – це у кращому випадку поетичний міф, а у гіршому є політична брехня.

У сьогоденному соціальному житті вижити може лише цивілізація, яку складають незліченні малі й великі етноси, кожен з котрих повинен розчинитися у цій цивілізації духовно, щоб залишитися фізично. Отже, проблема національної самоідентифікації – це насамперед проблема діалогу цивілізацій, точніше; їх культур.

КЛАСИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Негрич Н.Д.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Фразеологічні одиниці та їх властивості постійно перебувають у полі зору науковців. Спираючись на традиційні підходи до вивчення фразеологізмів, що, до слова, мають цілий ряд назв, починаючи від фразеологічної одиниці,

фразеологізма, фраземи – у вітчизняних науковців, і аж до *idiom*, *collocation*, *setphrase*, *multi-wordexpression* – у зарубіжних, цей об'єкт має наступне визначення: “поєднання двох чи більше слів, зміст якого не виводиться із значень окремих слів, що входять до його складу” [Cornell1999; Flavell&Flavell 1992:6; Hudson 1998:13; Irujo 1986; McCarthy1998; Nattinger&DeCarrico 1992:32–33; Williams 1994; Wood 1986; SwinneyandCutler, 1979]. Це означає, що сенс виразу *tokickthebucket* (який має значення “помирати”) та йому подібних не можна отримати, розклавши ідіому на конститuentи *tokick* та *thebucket*. Виконуючи нашу розвідку, митакож схиляємося до вищевказаного визначення та називаємо *ідіомами* одиниці, які розглядаємо, позаяк “для багатьох, роками ідіома є архетипом усталених мовних формул” [2]. Зокрема, на цьому етапі нашу увагу привернули особливості класифікації ідіом у авторському художньому дискурсі так, як “у комунікативно-функціональній парадигмі форми мовлення наратора та персонажів набувають статусу дискурсу... саме дискурс є центральною інтегральною одиницею мовленнєвої діяльності, яка відображається в тексті-комунікаті” [1, с. 48]. Матеріалом нашого дослідження слугував перший із циклу романів ThursdayNext, що має назву TheEyreAffair британського письменника літератури постмодерну ДжаспераФфорде. Зважаючи на зміст цього літературного твору, його можна віднести до жанру альтернативної історії.

З метою класифікації відібраних зі згаданого роману ідіом, ми розглянули наявні таксономії. Варто зауважити, що вони варіюють від автора до автора, незважаючи на те, якими ідентифікаційними параметрами вони керуються: формою (*form*), функційністю (*function*), значенням (*meaning*) або ж походженням (*provenance*). Зауважмо, що таксономії за формою ідіоми розглядаються з позиції трьох внутрішніх підкатегорій, а саме: нерівномірності (*irregularity*), варіативності (*variability*), колокативності (*collocation*) [4, с. 49]. Існує чимало класифікацій, що зорієнтовані на ідентифікацію та виокремлення чистих ідіом (*pureidioms*) від інших мультілексичних елементів, результатом чого іноді є повне або часткове ігнорування останніх. Не вдаючись до аналізу чи детального опису, ми наведемо декілька класифікацій: А. Маккай (A. Makkaï, 1972) розрізняє ідіоми та не ідіоми (*non-idioms*); основою ієрархії Б. Фрейзера (Fraser, 1970) є сім рівнів фіксованості (*frozenness*); Г. Нюнберг (Nunberg, 1994) наводить класифікацію на основі синтаксичних моделей; Н. Амосова (1963) виокремлює різні види фразеологічних одиниць за допомогою контекстологічного аналізу; І. Мельчук (1995) класифікує фраземи з точки зору кодування, а не осмислення. Усе зазначене вище свідчить про те, що у сфері фразеології як за рубежом, так і у вітчизняній науці, “не існує загально прийнятої та погодженої низки категорій так само, як і термінології” [3, с. 19].

Нам видалася доречною класифікація, запропонована А. Кауї (A. Cowie et. al.) у передмові до OxforddictionaryofEnglishidioms (Volume 2). Вона передбачає поділ на *фразові ідіоми* (*phraseidioms*) та *ідіоми-речення* (*clauseidioms*), окрім того, кожен вид має поділ на підкатегорії у вигляді граматичних моделей. Моделі фразових ідіом: Noun Phrase (*a crashing bone*), Adjective Phrase (*free with one's money etc.*), Prepositional Phrase (*in the nick of time*), Adverbial Phrase

(as often as not) – та в свою чергу ідіом-речень: Verb + Complement (*go berserk*), Verb+ Direct Object (*ease sb's conscience/ mind*), Verb + Direct Object + Complement (*paint the town red*), Verb + Indirect Object + Direct Object (*do sb credit*), Verb + Direct Object + Adjunct (*take sth amiss*). Ще одна типологія, що є примітною для нас, належить Р. Мун (R. Moon, 1998). Вона ґрунтується на проблематиці лексико-граматики, прагматики та семантики та має три макрокатегорії: неправильні колокації (*anomalous collocations*), формули (*formulae*) та метафори (*metaphors*). Категорії кожного об'єднання наведені в таблиці а:

Problems of lexicogrammar	anomalous collocations	ill-formed collocations cranberry collocations defective collocations phraseological collocations
Problems of pragmatics	formulae	simple formulae sayings proverbs (literal/metaphorical) similes
Problems of semantics	metaphors	transparent metaphors semi-transparent metaphors opaque metaphors

Наведена типологія дає можливість класифікувати цілий ряд мультилексемних одиниць, що зустрічаються у художньому дискурсі.

Отже, розглянувши існуючі типології, ми дійшли висновку, що для з'ясування індивідуально-авторських особливостей вживання ідіоматичних одиниць, найбільш репрезентативною є класифікація, запропонована Р. Мун, оскільки вона найкраще співвідноситься із нашою вибіркою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англomовній прозі /І.А. Бехта – К: Грамота – 2004. – 304с.
2. Hudson J. Perspectives on fixedness: applied and theoretical. / J. Hudson – Lund: Lund University Press – 1998. – 177 p.
3. Moon R. Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach: [Oxford studies in lexicography, and lexicology / Rosamund Moon]. – Oxford: Clarendon Press, 1998. – 340 p.
4. Wray A. Formulaic language and the lexicon. /Alison Wray – Cambridge: Cambridge University Press – 2002. – 332 p.

АНІМАЛІСТИЧНІ ОБРАЗИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОЕТИКИ СОНЕТРАЮ ЕДМУНДА СПЕНСЕРА «АМОРЕТТИ»

Ніколаєнко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з центральних в культурному просторі епохи Відродження є проблема взаємин людини і природи. Філософська думка Відродження складає нову пантеїстичну картину світу, яка тяжіє до заперечення божественного

творіння, до ототожнення Бога та природи, до обоження природи та людини. Бог у філософії Відродження не творить світ з нічого, він “спів-вічний” світу. Бог зливається з законом природної необхідності. Природа перетворюється на обожений, наділений всіма необхідними силами першопочаток усіх речей.

Поряд з Любов’ю, Часом і Творчістю, Природа посідає одне з чільних місць в образній системі спенсерівського художнього світу. Природні образи є одними з найчастіше вживаних у творчості поета (*Cantos of Mutebilitie*, “Королеві фей”, “Коліні Клауті” та “Аморетті”).

Спенсер наслідує платонівську ідею розумного створення світу: світова душа як еманация Бога наповнила первинну матерію духом (душею), що прагне повернення до свого першоджерела.

У своїх поглядах на природу Е. Спенсер спирається на традиції, що вже усталилися у пізньосередньовічній та ренесансній культурі, модифікуючи їх у власний оригінальний спосіб.

Природа Спенсера корелює з образами Бога, Христа, божественної Любові, Провидінням (Мудрістю, Знанням) і Мінливістю. Спенсер бачить всесвіт як органічний: природа – не механічний або математичний конструкт, позбавлений розуму, природа для нього є цілеспрямованою божественною силою.

Спенсерівська палітра образів природи завжди неповторна та яскрава настільки, що можна говорити про індивідуальну манеру письма поета. Вибір анімалістичних та флористичних образів нетрадиційний. Варто зазначити, що несподіваність образів Спенсера часто зумовлена тим, що поет обирає гротескно негативні порівняння з метою поглибити та увиразнити силу почуттів ліричного героя, відтворити мікрокосм його духовного життя з метою занурити реципієнта у вир пристрастей ліричного героя та спонукати до співпереживання з ним.

В усіх сонетах Спенсера чітко простежується найбільш вживаний композиційний прийом, побудований на основі певних асоціацій. Поет використовує яскраві образи для передання почуттів, стану душі ліричного героя, відображення динаміки його взаємин з ліричною героїнею. Іноді беруться за основу поведінкові моделі, портретні характеристики і риси, що приписуються певним природним феноменам тощо, що накладається на асоціативні образи тварин, рослин, стихій і т. д. Видається можливим трактувати цей засіб художнього увиразнення як асоціативний паралелізм.

На основі типових топосів, що були досить традиційними в епоху Відродження, Спенсер створив власну картину анімалістичного світу, який складається з 19 образів тварин. Ці образи можна об’єднати у чотири групи:

I. Дзеркальні одиничні образи, що використовуються згідно з їхніми функціями у розгортанні дискурсу Любові. У симетрично розташованих парах сонетів використовуються образи: змія (сонет 2 – 86), зозуля (19 – 85) і павук (23 – 71).

II. Дві пари полярних сонетів з домінантним анімалістичним образом в кожному з них. В першій парі сонетів (67 і 71) Спенсер використовує ідеалізовані образи “дикої лані” і “благородної бджоли”, ототожнюючи їх з ліричною героїнею. Поет застосовує другорядні образи гончих (67) – для створення експресивного ефекту граничного виснаження після тривалого та

невдалого полювання – і павука (71) для зображення ліричного героя, який полонив кохану. У другій парі сонетів (85 і 89) Спенсер використовує образи “дрозда” і “голуба”, ототожнюючи їх з ліричним героєм – закоханим поетом. Другорядний за значенням образ зозулі у 85 сонеті характеризує пересуд і заздрість, притаманні вищому світу.

III. У трьох сонетах (20, 53, 56) зображені три образи хижаків (лев, пантера і тигр). Е. Спенсер використовує ці образи для того, щоб краще підкреслити жорстокість коханої, намагаючись досягти висхідної градації і стереоскопічного ефекту. Хижаки зображені поетом з різними гранями проявлення необхідних якостей. В образі лева – жорстокість і великодушність по відношенню до другорядного образу “дурної овечки” (*silly lamb*). Гротескний образ пантери втілює “зовнішню” красу та “приховану” небезпеку. Образ тигра передає жорстокість і кровожерливість.

IV. Образи дельфіна (38), риби (47) і птаха (65) використовуються для віддзеркалення маргінальних ситуацій. Образ дельфіна – життя / смерть, образ риби – розум / безглуздість, образ птаха – полон / свобода.

Відтак, природа є одним з найбагатших джерел образності в ліричній творчості Е. Спенсера. Витоками його анімалістичних образів були антична міфологія, біблійні сюжети та середньовічні бестіарії. Спенсер використовує їх в індивідуальний спосіб, збагачуючи новими барвами з метою увиразнення дискурсу Любові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Curbet J. Edmund Spenser's Bestiary in the Amoretti (1595) / J. Curbet // ATLANTIS. – 2002. – Vol. XXIV (2). – P. 41–58.
2. Knowlton E. C. Spenser and Nature / E. C. Knowlton // The Journal of English and Germanic Philology. – 1935. – Vol. 34 (3). – P. 366–376.
3. Prescott A. Complicating the Allegory: Spenser and Religion in Recent Scholarship / A. Prescott // Renaissance and Reformation / Renaissance et Reforme. – 2001. – Vol. XXV (4). – P. 9–23.
4. The Spenser Encyclopaedia / Edited by A. C. Hamilton. – Toronto and Buffalo : U of Toronto P, 1990. – 2447 p.
5. The Yale Edition of the Shorter Poems of Edmund Spenser / Edited by W. Oram, E. Bjorvand, R. Bond, T. Cain, A. Dunlop, R. Schell. – New Haven and London : Yale UP, 1989. – 830 p.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ВЫРАЗИТЕЛЬНЫЕ СРЕДСТВА ЯЗЫКА ШЕКСПИРА И ИХ МЕЖЪЯЗЫКОВЫЕ РЕЧЕВЫЕ КОРРЕЛЯТЫ В РУССКИХ ПЕРЕВОДАХ

Никонова В.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

В теории перевода проблема корреляции как таковая не ставилась, хотя при установлении межъязыковых соответствий между элементами языка оригинала (преимущественно лексико-семантическими) и средствами языка

перевода фактически решалась проблема корреляции на межъязыковом уровне. Ключевым понятием в лингвистике перевода является понятие «эквивалентности» [1]. Признавая первостепенную важность максимального совпадения содержания оригинала и перевода, большинство исследователей рассматривают эквивалентность («полнозначность», «адекватность» и пр.) как основной признак и условие перевода, отличающее его от других способов передачи содержания иноязычного текста: реферата, аннотации, пересказа и др. Переводческая эквивалентность определяется в лингвистических терминах как «семантическое отношение между двумя языками, устанавливаемое в процессе их соотнесенного функционирования при переводе» [2, с. 58].

В лингвистической литературе широко распространено мнение о том, что понятие эквивалентности не может быть единым для всех видов перевода. В каждом отдельном случае степень смысловой общности определяется рядом объективных и субъективных факторов и не может быть одинаковой или заданной заранее для всех переводов. Эти различия являются основой для выделения уровней и видов эквивалентности. В. Н. Комиссаров, например, говорит о пяти типах эквивалентности между оригиналом и переводом в зависимости от степени смысловой общности, которую допускают языковые особенности сопоставляемых текстов [2, с. 59–97].

Наличие эквивалентности между оригиналом и переводом предполагает наличие отношений взаимной обусловленности между: языковыми единицами (словами и устойчивыми словосочетаниями) и речевыми образованиями (свободными словосочетаниями, предложениями и отрезками текста). Эти отношения между операциональными переводческими единицами в тексте оригинала и их иноязычными соответствиями в тексте перевода можно рассматривать как **коррелятивные**, а иноязычные соответствия – как **межъязыковые корреляты**. В теории перевода **корреляция** понимается как соотнесенность элементов текста на ИЯ (исходный язык или язык оригинала) с элементами текста на ПЯ (переводящий язык или язык перевода).

Явление корреляции на межъязыковом уровне исследуется на материале пьес Шекспира и их русских переводов XIX-XX вв. В частности, анализу подвергается межъязыковые корреляты тропов в языке Шекспира – лексико-фразеологических изобразительно-выразительных средств, в которых слово употребляется в переносном значении. Важнейшими тропами являются: метафора, метонимия, эпитет, синекдоха, ирония, олицетворение, гипербола, литота, аллегория, парафраз, антономазия.

Различная степень соответствия межъязыковых коррелятов оригиналу в процессе соотнесенного функционирования двух языковых систем, то есть установление отношений тождества, сходства и различия, обуславливает выделение разных типов межъязыковых коррелятов тропов: коррелята-эквивалента, коррелята-аналога, коррелята-варианта.

Коррелят-эквивалент – это межъязыковой речевой коррелят, функционально равноценный и коммуникативно равнозначный оригиналу, тождественно воспроизводящий компонентный состав, структурно-семантическую организацию

и семантику оригинала в акте речевой коммуникации. Например, *outrageous fortune* – ‘неистовая судьба’ (П. Гнедич, 1892), ‘жестокая судьба’ (К. Романов, 1899), ‘оскорбительная судьба’ (Н. Полевой, 1837).

Коррелят-аналог – это межъязыковой речевой коррелят, функционально равноценный и коммуникативно равнозначный оригиналу, аналогично воспроизводящий все аспекты значения оригинала при помощи синонимических (тождественных или аналогичных) средств языка перевода в акте речевой коммуникации. Например, *when we have shuffled off this mortal coil* – ‘лишь тленную стряхнем мы оболочку’ (К. Романов, 1899), ‘когда мы сбросим этот бренный шум’ (М. Лозинский, 1933).

Коррелят-вариант может быть двух видов: референтный и стилистический.

Референтный коррелят-вариант имеет иное предметное содержание по сравнению с оригиналом, то есть сообщает как бы о другом. Например, *the oppressor's wrong* – ‘притеснение сильных’ (М. Вронченко, 1828), ‘гнев властолюбцев’ (Н. Кетчер, 1873), ‘чванство и гордость знатных родом’ (А. Соколовский, 1883).

Стилистический коррелят-вариант воспроизводит денотативно-сигнификативный аспект значения тропа на ИЯ, но отличается в коннотативном аспекте значения, а именно в функционально-стилистическом компоненте коннотации в результате использования стилистических синонимов. Например, *the proud man's contomely, formal* – ‘людей заносчивых нахальство’, *разг.* (А. Месковский, 1889), *the law's delay, neutral* – ‘провоочки в судах’, *разг.* (М. Морозов, 1954).

Решая проблему межъязыковой речевой корреляции, переводчик должен ответить на вопросы, на которые нет ответа в теории художественного перевода: каким же должен быть перевод – как можно более точным или как можно более естественным? Чему переводчик должен быть более верен – «букве» или «духу» оригинала? История художественного перевода рисует нам картину борьбы двух направлений, двух взглядов на перевод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Эквивалентность как лингвистическое понятие / И. В. Арнольд. – Иностранные языки в школе. – №1. – 1976. – С. 11–18.
2. Комиссаров, В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) [Текст] / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.

ІДІОЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Норенко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Останніми роками розвиток лінгвістичної науки супроводжується інтенсивним пошуком теоретичних основ дослідження лексико-семантичного рівня мови, встановлення його системно-структурних елементів, відношень між ними з позицій антропоцентричного принципу.

Одним із пріоритетних напрямів лінгвістики є вивчення взаємозв'язку мовної системи та емоційної сфери людини, що зумовлено визнанням активної участі емоцій у перебігу діяльності особистості. Визначаючи сутність людини, її діяльність і відносини зі світом, емоції й емоційні стани привертають увагу науковців із часу зародження людської самосвідомості (І. А. Шаронов). Проникнення емоційності у номінативно-комунікативну діяльність людини пояснюється тим, що, інтерпретуючи дійсність, свідомість сполучає відображені образи із суб'єктивно-емоційним ставленням до них (О. Ю. Мягкова).

Досвід людства в пізнанні емоцій закріплюється в мовних одиницях. Емоції універсальні, а структура емотивної лексики не збігається в різних мовах, має національну специфіку. Отже, під впливом етнічної ментальності, тобто способу народного сприйняття, переживання, відчуття, осмислювання й оцінювання реальної дійсності способи вербалізації універсальних емоцій в українській і японській мовах характеризуються як універсальними рисами, так і ідіоетнічними особливостями.

Емотіологія – одна з найбільш прогресивних сфер традиційного мовознавства, завданням якої, передусім, є дослідження суб'єктивних компонентів значення одиниць мови, а також формування і структурування знань про емотивний код мови.

Як правило, лексика на позначення емоцій людини мають дуже складну семантичну структуру, в якій окрім актуального значення, містяться фонові знання, що часто переходять до поняттєвої області лексико-семантичного значення. Деякі фонові знання пов'язані з національною специфікою.

В.І.Шаховський ввів наукове поняття емосеми, сутність якого розкривається як окремий вид сем, що співвідносяться з емоціями того, хто говорить. Ці семи виражаються у семантиці слова як сукупність семантичної ознаки «емоція» і семних конкретизаторів: «любов», «зневага», «приниження» тощо. Сема емотивності може відображати емоційний процес стосовно будь-якої особи: тієї, що говорить, слухає або якоїсь третьої особи.

Емоції і почуття є екстралінгвістичними явищами, а емотивні значення лінгвістичними; відображенням емоцій в мові, тобто компонентами лексичної семантики. Емотивні значення містять інформацію про емоції людини, вони виникають на різних мовленнєвих і мовних рівнях у вигляді спеціалізованих семантичних компонентів, притаманних цим рівням.

Проведений аналіз ідіоетнічної специфіки емотивної лексики сучасних японської і української мов визначив зони значного збігу у вербалізації емоцій людини у мовних картинах світу японського і українського народів, що пов'язано з існуванням низки загальнонародних цінностей. Проаналізовано ідіоетнічні особливості, притаманні лише японському або українському народам, зафіксовані в емотивній фразеології.

Дослідження емотивної лексики японської і української мов дозволяє зробити висновок щодо різноманітності джерел виникнення лексичних одиниць на позначення емоцій людини. Наприклад, 頭に来る – обурюватись (букв.: «приходити до голови»), 心が騒ぐ – почуватися зніяковіло (букв.: «серце шумить»).

Емотивні фразеологічні одиниці, в основі яких – фізіологічні відчуття, жести, міміка людини, загалом збігаються в зіставляваних мовах через загальнолюдський характер відчуттів і проявів емоцій, наприклад: 息を凝らす – перехопило подих, 胸が縮む – стиснуло у грудях.

Основним елементом більшості емотивних лексичних одиниць у японській і українській мовах є компонент серце/душа людини. Внутрішні переживання людини, що локалізуються в серці, знаходять відображення у вираженні таких емоційних станів як спокій (心が落ち着く – **серце** заспокоїлось), сум (心が痛む – **серце** болить), здивування (心を動かす – зворушити **серце**), співчуття (心を配る – жаліти, букв, роздавати серце) та інші.

Отже, наявність у японській і українській мовах емотивних лексичних одиниць, що постають як національно-марковані, пояснюється індивідуальністю історичного досвіду, самобутністю культури, особливостями психічного складу таких різних і далеких народів, як японський і український. Проте національна своєрідність проаналізованих лексичних одиниць свідчить не про різне сприйняття дійсності цими етносами, а лише про різноманітні можливості її образного осмислення і відтворення засобами мови. Універсальність емотивних лексичних одиниць у двох зіставляваних мовах дозволяє зробити висновок про певну спільність асоціативно-образного мислення носіїв різних мов – у нашому випадку, японської і української.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт – М.: Наука, 1988. – 341 с.
2. Вежбицкая А., Понимание культур через посредство ключевых слов, М.: Языки славянской культуры, 2001—288 с.
3. Изард, Э. К. Психология эмоций – СПб.: Издательство «Питер», 1999. – 464 с.
4. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М: Наука, 1986. – 143 с.
5. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания. – Владивосток, 1983.
6. Шаховский, В. И Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. – Воронеж: Изд-во ВГ, 1987. – 188 с.

ПРОТИСТАВЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗШИРЕННЯ КОНЦЕПТУ М'ЯКИЙ

Нузбан О.В.

Чернівецький національний університет

Протиставлення, як важливий інструмент мислення та категоризуючої діяльності мозку людини, має універсальний характер як в описі мовних явищ, так і в моделюванні світу загалом. **Мета** запропонованої розвідки – проаналізувати смислотворчу функцію ментального прийому протиставлення на прикладі розвитку перцептивного концепту М'ЯКИЙ, як одного з членів бінарної

опозиції ТВЕРДИЙ – М'ЯКИЙ. **Актуальність** запропонованого дослідження вбачаємо у застосуванні антропоцентричного підходу, який передбачає орієнтацію уваги дослідника на аналізі змістової сторони лексичних одиниць крізь призму знань, представлених у значеннях цих одиниць. При когнітивному підході до протиставлення як номінативного механізму, під протиставленням розуміють основну когнітивну операцію, важливий спосіб пізнання та рубрикації світу [1]. Ми, слідом за вченими-когнітивістами вважаємо, що, оскільки механізм протиставлення супроводжує процес категоризації, він неодмінно бере участь у формуванні нових смислів. Тобто, завдяки протиставленню, виникають нові номінації – заповнюються лакуни концептів, які донедавна не були вербалізованими. Це, в свою чергу, призводить до розширення (макро) концепту – наповнення його імплікаціоналу новим змістом.

На рівні денотативної семантики антонімічні прикметники **hard** – **soft** протиставляються за своїми просторовими характеристиками, що значною мірою зумовлено фізичним станом та природою об'єктів: *soft / hard earth, soft / hard chair, soft down, hard diamond* тощо. В результаті аналізу контекстів вживання прикметника *soft*, зафіксовано низку оказіональних, незафіксованих у словниках значень, які реалізуються на основі імпліцитного протиставлення з твердими об'єктами. Наприклад: 1) *She wiped it away without knowing it, any more than she heard the clip-clip of approaching hoofs in the **soft road-dust*** [3]. За своєю природою пил не є м'якою масою, однак у зазначеній ситуації уява автора спонукає читача побачити нещільну, пухку консистенцію цієї речовини на фоні твердої дороги. 2) *To this end, they are designing protective undergarments... "Those are instrumental in preventing some of the debris from going into the wound during a blast event," says Capt. Sam Choi, the Army's assistant project manager for **soft armor*** [2]. Новотвір "м'яка зброя" протиставляється більш звичному уявленню про захисне спорядження – твердим обладункам. В основі зіставлення лежить функціональний аспект.

У досліджуваному корпусі, який налічує 1628 фрагментів вживання прикметника *soft*, знаходимо поодинокі випадки актуалізації значення "нещільний, сипучий": *soft brown sugar, soft breadcrumbs* та метафоричне словосполучення *soft powder of snow*. Це значення реалізується в результаті імпліцитного протиставлення з протилежним – твердим станом об'єкта. Так, цукор-пісок (дослівно "м'який") відрізняється від цукру-рафінад, панірувальні сухарі є сипкими (дослівно "м'якими"), а сніг падає додолу наче м'який порошок. Завдяки механізму протиставлення відбувається номінація об'єктів у зв'язку з певними прагматичними мотивами. Відповідно, концепт *soft* почав частково використовуватися для позначення рідких речовин: *soft soap* – рідке мило (на відміну від твердого куска), *soft batter* – рідке тісто, *soft cheese sauce* – рідкий сирний соус.

Протиставлення може носити й більш усталений характер і фіксуватися у термінологічних сполученнях. Так, потреба мовців розмежовувати два види пляжу стала результатом закріплення термінів: *hard beach* (асфальтована набережна, причал) – *soft beach* (піщаний пляж) а номінація різної якості

обочини пояснює опозицію: *hard shoulder* (асфальтована обочина) – *soft shoulder* (обочина з гравію). *Soft phone* (комп'ютерна програма, яка дозволяє здійснювати дзвінки через мережу Інтернет) виникає як наслідок протиставлення понять *software* та *hardware*.

Сенсорна сфера виступає “базовим доменом” (термін Р. Ленекера), комплексна концептуальна інформація якої слугує основою для формування переносних значень, які репрезентують різноманітні похідні домени (ХІМІЯ, ФОНЕТИКА, ВІЙСЬКОВА ТЕМАТИКА та ін.) Отож, первинне протиставлення концептів ТВЕРДИЙ – М'ЯКИЙ, яке, здебільшого, ґрунтується на об'єктивних фізичних характеристиках об'єктів навколишнього світу, знаходить своє втілення в інших сферах функціонування і зумовлене прагматичною потребою у номінації відповідного практичного досвіду. Проілюструємо на прикладах: СПОРТ – *hard / soft salary cap* – договір, згідно якого заробітна плата спортсмена має вказаний ліміт, який ні за яких обставин не можна перевищувати / який передбачає можливе перевищення ліміту; ЕКОНОМІКА – *hard / soft market* – ринок з високим попитом та низьким постачанням / з низьким попитом та значною пропозицією; ПОЛІТИКА – *hard / soft power* – переконуючі заходи у міжнародних відносинах, які включають застосування сили / які включають тільки застосування економічного та культурного впливів; ФІЗИКА – *hard / soft vacuum* – повний / неповний вакуум; АВІАПРОСТІР – *hard / soft landing* – приземлення, яке може мати деструктивні наслідки / поступове приземлення, без завдання будь-якої шкоди і т.д.

Отож, категорія протиставлення, яка у мові реалізується у вигляді лексичних антонімів, а у концептуальному вимірі репрезентує бінарні концепти, постає як інструмент пізнання та є визначальним чинником в акті номінації. В результаті, концепт М'ЯКИЙ збагачується новим, додатковим змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е. С. Кубрякова. – М. : ИЯ РАН, 1997. – 105 с.
2. Corpus of Contemporary American English [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corpus.byu.edu/coca>
3. King S. The Dark Tower IV: Wizard and Glass [Електронний ресурс] / S. King. – Бібліотека e-reading. – Режим доступу: http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/76720/King_4_Wizard_and_Glass.html

МЕТОНІМІЯ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ТА ЇЇ ТРАНСЛЯЦІЯ У ПЕРЕКЛАДІ

Олефір Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Пошук умотивованого зв'язку між формою і змістом вже давно займає чільне місце у семантиці, зокрема у студіях в рамках когнітивної лінгвістики, де значення мовного знака трактується як переломлене крізь свідомість і досвід втілене розуміння [3, с. 12].

Повсюдна доступність інформації іноземною мовою, завдяки відкритості матеріалів мас-медіа в добу глобалізації, далеко не завжди гарантує її адекватне сприйняття та, як наслідок, вірне витлумачення суб'єктом іншого культурного простору. Зокрема це пов'язано із існуванням *лінгвоетнічного бар'єру*, заснованого на різниці культур та фонових знань потенційних рецепторів. Адже, згідно з базовими положеннями когнітивної теорії значення, відображення світу здійснюється не безпосередньо, а крізь фільтр поняттєвого (концептуального) апарату людини [1, с. 23].

На відміну від метафори, метонімія базується не на ознаках подібності, а на ознаках суміжності між предметами, особами, соціальними інститутами, явищами, діями, подіями, процесами, місцем, часом, тобто приналежності до одного кола явищ, до одного класу об'єктів, віднесеності до понять одного порядку, факту залучення до однієї ситуації, пов'язаних часовими, просторовими, причинно-наслідковими, понятійними, синтагматичними, логічними та іншими відносинами, які притаманні дійсності й її відображенню в людській свідомості, та закріплені значеннями слів. Таким чином, метонімії несуть у собі комплексне гібридне значення, втілюють багатошаровість сприйняття. Метонімії не є простим засобом лінгвістичного скорочення, компактним способом референційної модуляції, що відображають певний профіль уявлень про світ. У цілому, вони є одним із найкращих свідчень про пластичність мови, як на рівні енонсиативному, так і прагматичному або текстуальному [2].

Відображаючи постійну взаємодію об'єктів, категорій, понять, метонімія стає регулярною, утворюючи семантичні моделі багатозначних слів, які часто суміщають принципово різні типи значення. Саме тому метонімія лежить в основі численних цивілізаційно забарвлених усталених мовних одиниць, варіацій, дозволених власне самою мовою, отже надзвичайно складних для трансляції в інший культурний простір.

Французький мас-медійний дискурс характеризується, серед іншого, широким використанням метонімії ментально й досвідно близьких національній аудиторії. Такі операційні метонімії є національно і культурно специфічними, оскільки підкреслюють унікальний характер картини світу французів. Вони спираються безпосередньо на національне ментальне світобачення, на асоціативні зв'язки, конотативні ланцюги, ментальні схеми, комунікативні системи членів даного мовного та культурного колективу і ніяк не можуть бути трансльовані напряму, позаяк залишаються некогнітивно сприйнятними та неінтерпретабельними для рецепторів перекладу, суб'єктів іншої мовної спільноти, іншої культурної та історичної традиції. Тому переклад на основі константних відповідників виявляється прагматично неадекватним та призводить до упущення або викривлення конотативної інформації носіями іншомовної культури і чужорідного ідеопростору: *La Samaritaine relance la guerre du luxe. (Capital) // Renault affiche des ventes trimestrielles en progression dans le monde. (Le Monde) // Droit de vote des étrangers : Matignon annonce une initiative imminente. (Le Point) // Car, dès le début, les Rosenblum ont vu grand : l'enseigne s'est étendue à 26 pays pour atteindre 66% du chiffre d'affaires réalisé en dehors de l'Hexagone... (Capital) // Mais la perspective d'être peu nombreux au Palais-Bourbon n'effraie pas la présidente du*

FN. (Le Nouvel Observateur) // Malheureusement, Rémy Pflimlin ne peut pas trop compter sur Bercy pour intercéder en sa faveur. (Capital) // Le quai d'Orsay déclare venir en aide au Centrafrique. (AFP) // Ce sera sa dernière grand-messe sécuritaire place Beauvau. (Libération)

Задля запобігання упущення важливої інформації при перекладацькій трансляції та усунення культурної асиметрії слід вдаватися до різноманітних прагматичних адаптацій. Прийоми на кшталт експлікації, експлісітації, ампліфікації, забезпечують адекватне сприйняття повідомлення реципієнтом, проте вносять до перекладу зайву складову, відсутню в оригіналі: *La Samaritaine* = *паризький універмаг Самарітен*; *Renault* = *французька державна автомобільна компанія Рено*; *Matignon* = *прем'єр міністр Франції*.

Способи перекладу такі як генералізація або конкретизація дозволяють зберегти форму повідомлення, тобто ідентифікацію мовного знака, не порушують фактуальний зміст, проте допускають відхилення у семантичній складовій. Зокрема це стосується назв політичних та соціальних реалій, специфічних власних назв та цивілізаційно значущих імен: *l'Hexagone* = *Франція*; *le Palais Bourbon* = *парламент*; *Bercy* = *міністерство економіки та фінансів*; *le quai d'Orsay* = *МЗС*; *la place Beauvau* = *МВС*.

Метонімія може використовуватись як прийом ситуативної номінації об'єкта на основі індивідуальної ідентифікуючої зовнішньої деталі. Якщо ця деталь типова для багатьох індивідів, то метонімія закріплюється у мові й культурному просторі в якості позначення певної категорії осіб та потребує адаптації у перекладі: *bérets verts* = *французький іноземний легіон*; *bérets rouges* = *французькі парашутисти*; *bérets bleus* = *війська ООН*; *bérets jaunes* = *війська НАТО або ОБСЄ*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения / Елена Самуиловна Кубрякова. – М. : Институт языкознания РАН, Тамбовский государственный университет, 1997. – 331 с.
2. Bonhomme M. Le discours métonymique / Marc Bonhomme. – Berne : Peter Lang éd., coll. « Sciences pour la Communication », 2005. – 221 p.
3. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Volume I: Theoretical Prerequisites / Ronald W. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1987. – 540 p.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ В СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ

Опанасенко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В.Н.Бондаренко визначає модальність як мовну категорію, яка вказує на характер відбитих у змісті речення об'єктивних зв'язків (об'єктивна модальність) і на ступінь достовірності змісту того ж речення з погляду мовця (суб'єктивна модальність). Думка людини предметно обумовлена і, з іншого боку, не

позбавлена суб'єктивності, тобто людина оцінює ступінь відповідності змісту своєї думки дійсності. Таким чином, у думці фіксується ступінь вірогідності (достовірності) пізнання людиною зв'язків об'єктивної дійсності. Характеризуючи систему модальних типів елементарного речення, В.Г.Адмоні бере за основу формальний момент і розглядає модальність у вузькому смислі слова, тобто як оцінку мовцем реальності предикативного відношення, що лежить в основі структури речення, за допомогою дієслівних форм і модальних членів речення [1, с. 142]. Відправною формою дієслівної модальності Г.Адмоні вважає дійсний спосіб дієслова (індикатив), який в реченні виражає присудкове відношення реальності-нереальності з погляду мовця, включаючи всі форми часу і стану. Модальні якості властиві деяким граматичним формам:

- формам майбутнього часу футурум I і футурум II, які виражають не тільки майбутню дію, але й нереальність предикативного відношення у реченні, яке сприймається як вірогідне, цілком можливе (футурум I для теперішньої дії, а футурум II для минулої);

- модальному дієслову у дійсному способі (індикативі) з інфінітивом I, де *müssen* виражає вірогідне припущення, близьке до твердження, *können* – досить обґрунтоване припущення, *mögen* – досить ймовірне, але дещо менш реальне припущення і *sollen* – маловірогідне, кимось стверджуване припущення;

- модальному дієслову у дійсному способі (індикативі) з інфінітивом II, де зазначені дієслова вживаються переважно у модальному значенні, а дієслово *wollen*, що належить до складу цієї групи, виражає припущення, яке висловлює особа, зазначена підметом і вона ж несе відповідальність за правдивість і реальність речення;

- кон'юнктиву теперішнього часу (кон'юнктив I) як виразнику непрямої мови, де мовець дистанціює себе від змісту повідомлення;

- кон'юнктиву претериту (кон'юнктив II), який виражає різні ступені нереальності предикативного відношення: нереальне бажання, можливість, порівняння, наслідок, умову. Також кон'юнктив II може «пом'якшити» твердження реальності, а не повністю знімати його;

- кондиціоналісу, який часто вживається для вираження обумовленої ірреальності заміни простого кон'юнктива, поступово витісняючи кон'юнктив з побутово-розмовного мовлення;

- модальним дієсловом у кон'юнктиві як сильному і ємкому засобу вираження різних ступенів нереальності предикативного відношення. Близькими до них за значенням є деякі немодальні дієслова, які виражають сумнів, невпевненість (*vorkommen*, *aussehen*, *scheinen*) [1, с. 143 – 151]. Модальні члени речення (наприклад, модальні слова *gewiss*, *sicher*, *wahrscheinlich* та модальні синтаксичні групи *aller Wahrscheinlichkeit nach*, *im Grunde*, *ganz bestimmt*) доповнюють загальну модальну характеристику речення і вводяться у речення типу *Ich glaube, soviel ich weiß* предикативним дієсловом, хоча відносяться до всього речення в цілому, а не тільки до дієслова. Модальним словам притаманні динамічність, предикативний характер, у діалогічному мовленні вони легко замінюють ціле речення, головною задачею якого є вираження певної оцінки реальності його змісту [1, с. 152].

Модальні слова і звороти з модальним значенням В.А.Гуревич класифікує за семантичними ознаками:

1. Модальні слова, які виражають впевненість через підтвердження:

а) модальні слова, що виражають власне підтвердження – *bestimmt, durchaus*;

б) модальні слова, що виражають підтвердження з одночасним вираженням допущеності – *allerdings, freilich*;

в) модальні слова, що виражають підтвердження з значним відтінком припущення, яке ґрунтується на зовнішніх даних – *offenbar, offenkundig*.

2. Модальні слова, що виражають власне припущення, невпевненість, сумнів – *scheinbar, angeblich, vorgeblich, hoffentlich, vermutlich, wahrscheinlich, etwa, möglich, womöglich, möglicherweise, vielleicht, wohl, kaum, schwerlich*;

3. Модальні слова, що виражають впевненість шляхом заперечення – *keinesfalls, keineswegs, mitnichten* [3, с. 6 – 7].

У більшості мов виділяються дві великі групи модальних слів (власно слова, словосполучення і частки): 1) модальні слова проблематичної достовірності; 2) модальні слова категоричної достовірності. Кожна з цих груп розбивається на підгрупи в залежності від ступеню достовірності змісту речення [2, с. 54 – 58].

Між значеннями об'єктивної і суб'єктивної модальності і способами їх вираження у мові не існує жорсткого розмежування. В.З. Панфілов вказав на сфери перетинання об'єктивної і суб'єктивної модальності. Значення простої вірогідності на рівні логіко-граматичного членування виражається формою дійсного способу дієслова, яка у випадку співпадання синтаксичного і логіко-граматичного членування речення поряд з цим виражає також одне з значень об'єктивної модальності, а саме вказує на дійсний зв'язок [4, с. 48].

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В. Г. Синтаксис современного немецкого языка (система отношений и система построения). – Л: Наука, 1973. – 368 с.
2. Бондаренко В.Н. Виды модальных значений и их выражение в языке // Филол. науки. – № 2. – 1979. – С. 54 – 61.
3. Гуревич В.А. Употребление модальных слов в современном немецком языке. Автореф. ... дис. канд. фил. наук. – Л.: – 1959. – 13 с.
4. Панфилов В.З. Категория модальности и ее роль в конструировании структуры суждения // Вопросы языкознания. – № 4. – 1977. – С. 46 – 49.

ВПЛИВ ІНШИХ МОВ ТА КУЛЬТУР НА КОРЕЙСЬКУ МОВУ

Охріменко В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Національна специфіка концептуального світу [1; 2] разом із особливостями звичаїв і традицій, стереотипами поведінки не фотографічно віддзеркалюються у мові народу, а народжуються, проростають і живуть у мові, утворюючи етнічне поле. Представлення мови як духовної реальності виводить науку про мову у сферу теоантропокосмічної парадигми вивчення мови й за межі власне наукового пізнання [3, с. 32]. Пропоноване дослідження спрямоване на визначення основних причин впливу інших мов та культур на корейську мову, а саме лексичних запозичень у корейську мову.

Як відомо, причини запозичення слів і зворотів у різні історичні періоди формування та розвитку лексико-семантичної системи корейської мови були різні. Перш за все виділяють причини *немовні* і власне *мовні*. До перших належать різноманітні зв'язки корейського народу з іншими народами. Цьому сприяють внутрішній соціальний розвиток суспільства, прогрес науки та техніки і т.і. Однією з форм реалізації такого впливу є запозичення слова разом із запозиченням предмета, явища, поняття, якості тощо. До мовних причин, перш за все, належить прагнення носіїв мови поповнити, поглибити і розширити уявлення про предмет, деталізувати поняття ознаки за допомогою розмежування смислових і функціональних відтінків.

Розглянуті вище причини проникнення іншомовних елементів певною мірою зумовлюють їх призначення та стилістичну роль. Так, однією з основних можна назвати функцію найменування нових предметів, побутових реалій тощо. Загалом у лексиці корейської мови є декілька видів: споконвічно корейські слова, включаючи багату оноματοпею; *ханмунні* або запозичені з китайської мови слова; старі запозичення із санскриту, монгольської, чжурчженської та маньчжурської мов; нові запозичення з російської, англійської, інших європейських мов, а також з японської.

Доречність використання запозичених слів і міра їх включення до тексту залежить, по-перше, від стилю, жанру і часу дії подій, що описуються; по-друге, від наявності або відсутності споконвічних синонімічних одиниць; по-третє, від національної мовної культури тієї людини, яка пише, й, безсумнівно, від її майстерності.

На сьогодні у корейській мові функціонує велика частина запозичених слів, які прийшли у мову разом із запозиченням понять, реалій, які вони позначають. Деякі слова успішно асимілювалися і часто не сприймаються як іншомовні. Подекуди відбувається зміна значення запозичених слів, зумовлене тим, що в корейській мові укорінюються не всі значення слова, властиві йому в рідній мові.

Отже, можна сказати, що запозичення слів з інших мов – процес закономірний і постає як шлях розвитку будь-якої мови, оскільки жоден народ, носій і творець тієї чи іншої мови не живе ізольованим, відокремленим життям. Однак завжди слід пам'ятати про те, що не можна навмисно, без необхідності прискорювати цей процес, безмежно збільшувати у рідній мові іншомовні пласти лексики. У цьому випадку виникає серйозна небезпека засмічення мови і втрати нею національної специфіки, багатовікової культури, що передається з покоління в покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булыгина Т. В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Татьяна Вячеславовна Булыгина, Алексей Дмитриевич Шмелёв. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 576 с.
2. Залевская А. А. Национально-культурная специфика картины мира и различные подходы к её исследованию / А. А. Залевская // Языковое сознание и образ мира : сб. науч. ст. – М. : Институт языкознания РАН, 2000. – С. 39–54.

3. Постовалова В. И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) / Валентина Илиинична Постовалова // Фразеология в контексте культуры. / отв. ред. В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 25–33.

ЕТАПИ ЗІСТАВНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “ЕМОЦІЇ ЛЮДИНИ” (на матеріалі перської і української мов)

Охріменко М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Бінарне зіставлення мов постає як один із найзручніших методів дослідження, крім того, його практичні результати найчастіше реалізуються саме на матеріалі двох мов. Відповідно до цієї позиції, основна мета зіставлення двох мов полягає у виявленні, у першу чергу, саме контрастивних характеристик [2, с. 92]. Наше інтегральне дослідження присвячене виявленню ідіотнічної специфіки одиниць фразеосемантичного поля (далі – ФСП) “Емоції людини” в сучасних перській і українській мовах. Недолік дослідження, матеріалом для яких слугує той або інший фрагмент лексику вигляді певної семантичної області, полягає у суб'єктивності визначення об'єму і меж цієї семантичної області. У нашому дослідженні ми дотримуємося широкого розуміння фразеології, об'єкт якої становлять усі стійкі словосполучення і речення з ускладненими значеннями.

Для дослідження ми обрали базові емоції найбільш характерні для фразеологічних систем сучасних перської і української мов, а саме: “Нейтральні емоції” (“Спокій”, “Байдужість”); “Позитивні емоції” (“Зацікавленість”, “Радість”, “Захоплення”, “Задоволення”, “Закоханість”, “Щастя”, “Бажання”, “Гордість”); “Негативні емоції” (“Гнів”, “Горе”, “Сором”, “Страх”, “Тривога”, “Відраза”, “Образа”, “Співчуття”, “Ненависть”, “Сумнів”, “Злість”, “Нетерпіння”, “Незадоволення”); “Біполярні емоції” (“Здивування”, “Сміх”). Усього для проведення дослідження ми відібрали 2127 фразеологічних одиниць перської мови і 2312 фразеологізмів української мови, які складають фразеосемантичне поле “Емоції людини”.

Екстраполюючи ідею, запропоновану у праці В.В. Левицького [1], на наше дисертаційне дослідження, можемо констатувати, що алгоритм інвентаризації одиниць фразеосемантичного поля “Емоції людини” складається з таких етапів:

1. Формування вихідного списку на основі одномовних (двомовних, тлумачних) словників;

2. Надання буквального перекладу й актуального значення кожної фразеологічної одиниці для найбільш адекватного опису внутрішньої форми, образу та символіки;

3. Опис ядра, центральної частини і периферійної зони кожного з мікрополів у зіставлюваних мовах.

4. Виявлення міжмовних подібностей і відмінностей семантичних моделей фразеологічних одиниць ФСП “Емоції людини”.

5. Виявлення рис, характерних для перської і української культур, що виражають ментальні особливості носіїв двох мов, зафіксовані у фразеологічних одиницях, на позначення емоцій людини.

6. Проведення кількісного аналізу для оцінки даних і визначення частотності уживання й актуальності конкретної емотивної фразеологічної одиниці сучасних перської і української мов.

7. Дані, отримані в результаті проведення інвентаризації, ми використовуємо для укладання тематичного словника [3], в якому окремій статті відповідає певне фразеосемантичне мікрополе. До кожної реєстрової фразеологічної одиниці подається семантична характеристика, тобто буквальний переклад українською мовою. Крім того, ми пропонуємо описовий переклад, що розкриває образну основу фразеологізму. Далі, якщо це необхідно, йдуть етимологічні й лінгвокраїнознавчі коментарі, необхідні історичні довідки, тлумачення побутових реалій, посилання на народні повір'я і прикмети, байки, міфи й легенди, відомі поетичні афоризми. Далі подано ілюстративні приклади з перекладом українською мовою і зазначенням джерела. Такі приклади дають можливість наочно представити функціонування фразеологічної одиниці в живому повсякденному мовленні іранців. На завершення інформації про фразеологізм наводяться можливі відповідники в українській мові. До деяких емотивних фразеологізмів перської мови нам не пощастило підібрати відповідного еквівалента. Найчастіше це пов'язано із неможливістю передачі безеквівалентної, реалемної лексики.

Таким чином, алгоритм інвентаризації фактичного матеріалу, дібраного для дослідження ФСП "Емоції людини" сучасних перської і української мови, складається з трьох етапів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
2. Мізін К.І. Принципи зіставлення фразеологічних систем / К.І. Мізін // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей / відп. ред. А.В. Корольова. – К. : ВЦ КНЛУ, 2011. – Вип. 10, ч. 2. – С. 89–95.
3. Охріменко М.А. Персько-український словник емотивної фразеології / Марина Анатоліївна Охріменко. – Луцьк : ДП "Волинські старожитності", 2011. – 316 с.

РАЗНОЯЗЫЧНЫЕ МЕТАФОРЫ ВНЕШНОСТИ ЧЕЛОВЕКА В НАЦИОНАЛЬНЫХ КАРТИНАХ МИРА

Охрименко Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Как известно, внешность – это внешний вид чего-нибудь, в частности внешний, наружный облик человека [1]. Ещё в XIX в. английский писатель и мыслитель Оскар Уайльд подчёркивал, что по внешнему виду не судят только самые непроницаемые, невдумчивые люди [2]. В связи с этим стоит вспомнить и широко популярную старинную русскую поговорку "По одежке, или по платью встречают..." [3, с. 47].

О популярности описаний внешности в языке говорят и образные, метафорические значения, которые используются людьми при изображении общего вида человека, его фигуры, лица и отдельных черт. Для сравнения этих показателей были исследованы переносные, т.е. не прямые, значения понятий внешности из разного типа языков – русского, китайского, турецкого, туркменского.

При описании внешности человека в целом в русском языке часто метафоризируются понятия "симпатичный, красивый человек" (сравнивается с ангелом или цветком), "молодой и красивый" (будто распустившаяся роза), "здоровый, крепкий и красивый мужчина" (статный, как дуб, лицо – кровь с молоком), "стройная девушка" (конечно, русская берёзка). Понятием противоположного значения является "очень худой человек", каким на Руси быть некрасиво и неприлично. Здесь русская народная фантазия и сатира проявили себя в наибольшей мере, описав такого человека "скелет", "кожа да кости", "мешок с костями", "худой, как треска/щепка", "тонкий да звонкий", "все рёбра видны", "живот к спине прилип", "от ветра колышется", "питается святым духом".

Интересно, что образные соответствия к этим же понятиям имеются и в иных анализируемых языках. Так, в китайском языке при обозначении "симпатичного, красивого человека" используются те же метафоры божества – "ангел" – и земного совершенства – "цветок", но также "заяц" (по-видимому, имеется в виду его безобидный, мягкий и грациозный вид) и "человек с чёрными глазами" (что отвечает основным требованиям внешности данной нации). В турецком языке красивого человека назовут соответственно культурным требованиям своей страны – "как десерт", т.е. изысканные, утончённые восточные сладости. Красивую девушку приравняют к луне в турецком и туркменском – близкородственных языках, ведь луна – символ девичьей красоты на Востоке. У тюркских народов красивого мужчину назовут джигитом – искусным и отважным всадником, скачущим на лошади.

"Молодой и красивый человек" в китайском языке будет именоваться лотосом – красиво цветущим, душистым водным растением, широко распространённым в Южной Азии. В Турции, как и в России, это же значение получит образ свежей, благоухающей розы, а ещё – метафора "детское, нежное лицо", которая в целом охарактеризует симпатичного парня или девушку. В Туркменистане о свежести и красоте человека напомним образное сравнение "как кристалл" – чистый, сверкающий, безупречный камень.

Интересно, что во всех изучаемых языках очень худой человек будет сравниваться, прежде всего, со скелетом. Ведь каждый народ знает, к чему крепятся все кости и живые ткани. О худом человеке как костлявом имеются определения не только в русском языке ("кожа да кости", "мешок с костями", "все рёбра видны"), но и в китайском ("палка и кости"), в турецком ("мешок с костями", "высохший до костей", подобная кости "палка") и в туркменском ("палка", а также похожие на кость и палку "спичка", "кнут"). С зубочисткой сравнит худого человека современный, прогрессивный турок. О худом человеке в Китае могут сказать и оригинально – "как лапша".

Проведённый анализ разноязычных метафор внешности демонстрирует прямую, хотя и не всегда очевидную зависимость наименований от специфики этноса, его истории, географии, религии, культуры и современного состояния развития.

ЛИТЕРАТУРА

1. Толковый словарь русского языка С. И. Ожегова и Н. Ю. Шведовой [Электронный ресурс] // Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия, 2003. – М.: “Большая российская энциклопедия”, “Кирилл и Мефодий”. – 2 электрон. опт. диска (CD-ROM). – Название с контейнера.
2. Сборник афоризмов [Электронный ресурс] // Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия, 2003. – М.: “Большая российская энциклопедия”, “Кирилл и Мефодий”. – 2 электрон. опт. диска (CD-ROM). – Название с контейнера.
3. Малые жанры русского фольклора: Хрестоматия: Учеб. пособие для филол. спец. вузов / Составитель В. Н. Морохин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 1986. – 399 с.

СТРУКТУРНО-СИНТАКСИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ИНТЕРНЕТ-ОБЪЯВЛЕНИЙ О ВАКАНСИИ

Павлова Е.В.

НАНУ Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні

В структуре интернет-объявления о вакансии мы выделяем такие **четыре смысловые части**: 1) название вакансии; 2) презентация работодателя; 3) требования к кандидату и сведения о вакантной должности; 4) контактная информация или ссылка для отправления резюме адресатом.

Название вакансии служит названием всего текста объявления и выражается именем существительным, оформленным в простое односоставное номинативное предложение: «*Повар*», «*Продавец-консультант*», «*Мастер-наладчик*». В данной смысловой части не используются слова, например, «требуется», «на работу приглашаются», что приводит к имплицитной передаче предикативного значения и объясняется контекстом использования данного жанра на определенных сайтах и в рубриках, посвященных решению конкретной задачи.

Следует отметить, что мы включаем в данную смысловую часть не только название вакансии, но и другие данные, являющиеся обязательными при составлении текста объявления на интернет-ресурсе. На разных сайтах они располагаются в разной последовательности, но их перечень практически всегда совпадает: «*Компания*», «*Город*», «*Вид занятости*». Так, главной функцией предложений, входящих в состав первой смысловой части интернет-объявления, не называющих вакансию, является *фильтрация* с помощью языковых знаков всех размещенных на сайте объявлений. По нашему мнению, эти предложения можно отнести к квази-предложениям. Лишенные номинативного содержания квази-предложения могут иметь лишь имплицитное содержание качественной оценки.

Следующая смысловая часть интернет-объявления о вакансии – **презентация работодателя**, она не является обязательной, но используется для создания положительного имиджа компании и становится все более популярной. Для нее характерно использование повествовательных предложений, как простых двусоставных распространенных, так и сложных предложений, встречаются осложненные синтаксические структуры.

Третья и обычно наиболее информативно наполненная часть объявления о вакансии – это **требования к кандидату и сведения о вакантной должности**. Она является наиболее схематичной частью объявления и часто включает в себя следующие подчасти: «*Требования*», «*Основные обязанности*», «*Условия работы*». Как правило, каждая подчасть реализуется тремя предложениями с однородными членами предложения, выделенными абзацным делением:

Завершает интернет-объявление о вакансии **контактная информация или ссылка для отправления резюме адресатом**. Часто именно в завершающей части используется обращение к адресату. На синтаксическом уровне оно реализуется за счет использования побудительно-восклицательных предложений. Апеллятивная функция, заложенная коммуникативной целью объявления, реализуется путем употребления побудительных предложений с глаголами в повелительном наклонении, вопросительных предложений, а также инфинитивных конструкций.

Согласно нашим наблюдениям, среднее количество предложений интернет-объявлений о вакансии колеблется от 5 до 10. Большое влияние в этом отношении имеют известность компании-работодателя и значимость выставляемой вакансии.

Анализ интернет-объявлений о вакансии дал нам возможность выделить основные его смысловые части и определить характерное для каждой из них синтаксическое оформление, которое способствует созданию подобных стандартизированных текстов и помогает легкому их восприятию. Так, для интернет-объявлений о вакансии свойственно использование простых односоставных номинативных предложений в его первой структурно части – *названии вакансии*. Квази-предложения, используемые в этой части, служат для выделения из всего числа размещенных на сайте объявлений тех, которые могут представлять интерес для адресата. Также используются сложные предложения с различными видами связи для *презентации работодателя*. Для *описания требований, обязанностей и условий работы* используются предложения с однородными членами. *Заключительной части* интернет-объявлений о вакансии свойственно использование повествовательных и побудительных (часто с восклицательной интонацией) предложений.

МЕЛОДІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ

Падалка О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні десятиліття підвищений інтерес науковців викликає інтонаційне оформлення публічного мовлення, оскільки саме логічне та осмислене використання мелодики, акцентів, пауз, темпу [1] та ритму [2] допомагає мовцю

створити контакт із слухачами. Метою нашого дослідження було встановити роль мелодики під час повідомлення відомої/теми (Т) та нової/реми (R) інформації, тобто рух мелодійного контуру у визначених попередньо типах актуального членування (АЧ) шляхом проведення слухового аналізу.

Згідно отриманих даних щодо руху тону в типі АЧ $T \rightarrow R$, встановлено, що більшість тематичних частин висловлювань політики промовляють із висхідним тоном (83,33%). Такий рух тону обумовлюється прагненням політиків привернути увагу й попередити слухачів перед висвітленням нового: *"Deutschland" 'kann' "'mehr.↑ Wir 'haben" 'Deutschland" an die "Spitze ge"führt.→ Wir sind" nicht 'mehr" 'Schlusslicht → in Eu'ropa.→ Wir sind" 'Stabilitätsanker↑ in Eu'ropa.→ Und wir sind" die "Wachstumslokomotive.↓* Тематичні частини характеризуються спадним рухом тону в фінальних фразах (94,75%). Це пояснюється інтенцією політика показати завершеність думки. Відповідно до результатів слухового аналізу встановлено, що типу АЧ $T \rightarrow R$ в промовах перед тематичними частинами здебільшого вживається висхідний тон. Каденція в оригінальних текстах оформлюється зазвичай низхідним тоном.

Мелодійне оформлення типу $T \rightarrow R \rightarrow T$ відрізняється від попереднього типу членування $T \rightarrow R$, висловлювання з відомою інформацією презентуються політиками низхідним тоном (57%) та 43% висхідним тоном. Тематичні частини всіх проаналізованих випадків вимовлені мовцями із рівним (66,67%) та низхідним тоном (33,33%). Друга тема, яка зазвичай констатує, доповнює, або уточнює передуючу рему, також оформлюється низхідним тоном (97%) та лише 3% рівним тоном, що свідчить про завершеність думки та впевненість політиків у своїх словах: *Und "'wenn wir↑ 'diese" 'Aufgabe↑ er"füllen", 'wenn wir" "'zukunftsfähig↑ 'sind", "'wenn wir" an das 'Morgen" 'denken "können↓, 'wenn wir es" "'ernst↑ 'meinen", 'damit" den 'Menschen" zu "dienen↓, dann 'wird "'diese↑ 'Christlich" Demo'kratische" U'nion↓ "'die↑ 'große" 'Volkspartei" der 'Mitte" "bleiben↓, 'liebe "Freunde.↓* В наведеному прикладі перша тематична частина сповіщається низхідним рухом тону, початкові синтагми реми вирізняються висхідним та рівним тоном, а друга тема, яка виражена в формі звернення, несе низхідний рух тону.

Слуховий аналіз висловлювань, які починаються зі сповіщення нового й відповідають схемі АЧ $R \rightarrow T$, дозволяє стверджувати, що більшість з них промовляється мовцем із висхідним тоном на початку реми (75%) й рівним тоном на межі реми та теми (80%): *Und was 'wir" zur"'zeit ↑ er"'leben ↑, das ist eine Erup"tion↓. Die kann" "'ähnlich" 'folgenreich sein ↑ wie "'die" nach 19"89→: nach 'Ende" des 'Kalten" "Krieges", nach Zu'sammenbruch" des "Ostblocks↓.* Рівний рух тону в каденції реми й низхідний рух тону в каденції теми характерні для даного типу АЧ, а зміна мелодійного контуру спостерігається лише вразі емоційної промови, що відображає прямий намір політика.

Схожі результати отримано у фрагментах промов, які відповідають типу АЧ $R \rightarrow T \rightarrow R$. Перша рема зазвичай характеризується висхідним рухом (70%) тону на початку та рівним (25%), або низхідним рухом тону (5%) в каденції.

Тематична частина несе в більшості випадків (95%) рівний тон, а друга рема завершує висловлювання низхідним рухом тону: "Unter[→] der 'Oberfläche[↑], da 'brodelt es[→] 'auch[→] bei "'uns[↑] mittlerweile[↓]. Die 'Menschen[→] "fragen sich[→] 'doch[→]: "'Wie[↑] "'sicher[↑] ist mein Arbeits"platz?[↓] "'Wie[↑] sta"'bil[↑] ist der "Euro?[↓] "'Ist[→] Eu'ropa[→] 'eigentlich[→] 'noch[→] 'unsere[→] "Zukunft?[↑] Представлена в прикладі перша рема на початку промовляється політиком із висхідним рухом тону, щоб привернути увагу слухачів до виступу, й відмічається низхідним рухом тону в каденції. Тема виступає вступом до другої реми, а друга рема граматично представлена питальними реченнями: загальними питаннями та спеціальними питаннями. Загальні питання оформлюються висхідним рухом тону, а спеціальні питання низхідним рухом тону.

Останній досліджуваний тип АЧ за схемою **T→R→T→R** оформлюється рівним тоном в першій та другій темі, й низхідним тоном в ремах: Ale'xander[→] 'Rüstow[→], einer der 'Gründungsväter[→] der Sozi'alen[→] "Marktwirtschaft[→], hat vor Jahr'zehnten[→] formu"liert[→], dass die "'Wirtschaft[↑] – und ich 'füge[→] hin"zu[↓]: Die Fi"'nanzwirtschaft[↑] ist ein 'Teil[→] der "Wirtschaft[→] – 'Dienerin[→] der 'Menschlichkeit[→] zu sein "hat.[↓] Плавне сповіщення інформації у вище запропонованому прикладі супроводжується рівним вживанням мелодики, відповідає нейтральному мовленню й логічному розгортанню повідомлення.

Підводячи підсумки слухового аналізу мелодійного оформлення політичної промови, стверджуємо, що всім досліджуваним типам АЧ характерним є рівний тон в темі, яка передуює ремі. Тематичні частини наприкінці висловлювання здебільшого несуть низхідний тон. Використання руху тону в ремі по-різному оформлюється політиками, оскільки дуже залежить від попередньої настанови промовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скрипняк Т.Л. Риторичний аспект просодії німецькомовної проповіді (експериментально-фонетичне дослідження): дис...канд.філол.наук: 10.02.04 / Скрипняк Тетяна Леонідівна. – К., 2009. – 264с.
2. Volfovskaja O. Rhythmische Gruppe als Haupteinheit der Segmentierung und Beschreibung vorbereiteter Rede/ Olga Volfovskaja// Germanistik in der Ukraine 4. Kiew, 2009. – S.169 – 175.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЛЮДИНА У ТВОРІ М.ДЮРАС „MODERATO CANTABILE”

Панченко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних лінгвістичних дослідженнях концепт ЛЮДИНА розглядається як один з ключових концептів будь-якої національної картини світу. Як суб'єкт і, одночасно, носій картини світу, людина, пізнаючи і відображаючи світ в концептуальній системі та мові, пізнає та відображає саму себе. І саме через мову можна якнайкраще осмислити феномен людини. Проте, людина має багато „імен”, що пояснюється, передусім, множинністю світів, в яких вона живе та грає

різні ролі. Кожна з безлічі ознак може актуалізуватись у мовленні, спричиняючи ту чи іншу номінацію, і, як наслідок, – людина може отримати безліч мовленнєвих номінацій. За В.Г.Гаком, така різноманітність номінацій характеризує насамперед повсякденне спілкування, але воно широко використовується і в художній літературі [1, с.73].

Функціонуючи в художньому тексті, концепт ЛЮДИНА набуває статусу художнього концепту, поняття якого знаходиться ще на стадії осмислення, і розглядається як „одиниця свідомості поета або письменника, котра отримує свою репрезентацію художньому творі або сукупності творів та виражає індивідуально-авторське осмислення сутності предметів та явищ” [2, с.6]. З безлічі лексичних одиниць, що пропонує мова, автор відбирає, часто несвідомо, ті, що найбільш адекватно передають його задум.

„Новий роман” – літературна течія до якої відноситься „Moderato Cantabile” – характеризується проголошенням „смерті героя”, що означає відмову від традиційного зображення персонажів художнього твору, що обумовлює зменшення кількості номінативних одиниць, що репрезентують концепт ЛЮДИНА в романах даної літературної течії.

Лексичні одиниці, які актуалізують концепт ЛЮДИНА в романі „Moderato Cantabile” утворюють відповідне лексичне поле, ядерною концептуальною ознакою якого є сема „особа”. Компонентний аналіз виявив також низку додаткових неядерних ознак, серед яких: група, стать, вік, сімейний стан, професійна діяльність, соціальні відносини, родинні стосунки, психічні характеристики.

Відповідно до виділених ознак, лексичні одиниці, які актуалізують концепт ЛЮДИНА було розподілено на окремі групи:

1. найменування групи людей: *foule*, f; *groupe*, m; *gens*, m pl; *police*, f; *équipe*, f; *contingent*, m; *couple*, m; *le personnel de fonderies*;
2. найменування за статтю: *dame*, f; *femme*, f; *homme*, m;
3. найменування за віком: *enfant*, m; *un jeune homme*; *adulte*;
4. найменування за професією: *police*, f; *inspecteur*, m; *le personnel de fonderies*;
5. найменування за сімейним станом: *Madame Desbaresdes*; *Mademoiselle Giraud*; *couple*, m;
6. найменування за соціальним станом: *patronne*, f;
7. найменування за родинними відносинами: *enfant*, m; *sa mère*; *taman*;
8. найменування за соціальними відносинами: *collegues*, m pl; *client*, m pl ; *compagnon*, m;
9. найменування за соціальною характеристикою: *un enfant difficile*; *pauvre femme*; *ivrogne*, f;
10. найменування за виконуваною діяльністю: *baigneurs*, m.

Зазначимо, що деякі лексичні одиниці входять складу різних груп, оскільки їх значення має більше однієї додаткової семі, тобто більше однієї додаткової концептуальної ознаки. Це, наприклад, лексеми *police*, f та *couple*, m: перша входить також до 1 та 4, друга – до груп 1 та 5.

Серед груп, виділених відповідно до додаткових концептуальних ознак, найбільш чисельною виявилася „найменування групи людей”, що, підтверджуючи постулат про „смерть героя” у „Новому романі”, переносить на другий план особистісні ознаки персонажів, актуалізуючи їх „знеособлення”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В.Г. Человек в языке// Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. – М.: Изд-во «Индрик», 1999. – с.73-80.
2. Беспалова О.Е. Концептосфера поэзии Н.С.Гумилёва в её лексическом представлении: Автореф. дис. ... Канд филол. наук. – СПб., 2002. – 24с.
3. Duras M. Moderato Cantabile. – Les éditions de Minuit, 2001. – 165p.

ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ ТЕКСТУ

Панченко Р.Б., Мороз А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Явище адаптації при перекладі іншомовних текстів, як особливий різновид міжмовного посередництва, вже давно привертає увагу дослідників. Цій проблемі були присвячені праці таких науковців, як О. Білоус, Ю.А. Рибінська, В.В. Демецька. Адже перед перекладачем постає завдання не лише донести сенс написаного, але й передати почуття, емоції, настрої та ідеї, які автор вклав у твір. «Художній переклад є самостійним видом перекладу, тому що його предметом є окремий вид тексту – художній текст. Тексти художньої літератури виокремлюють як певний клас на основі того, що вони мають свої характерні ознаки та функції» [1, с.115]. Також враховується ідейно-культурний світ мови оригіналу та мови перекладу. Переклад розглядається як явище не стільки лінгвістичне, як культурне. Це означає зміщення акцентів при вивченні перекладу на його культурні аспекти [1, с. 114]. В залежності від соціального, економічного становища, історичних подій та етнічних розгалужень може виявитися проблематичним передати ідею твору. Саме тому викладач має адаптувати текст, що також називається «доместифікація» (одомашнення).

Поняття «художній переклад» не можна роздивлятися лише як «відображення змісту написаного з однієї мови на іншу». Тому що постає задача перенесення тексту з однієї культурної середи в іншу. Адаптація тексту при перекладі передбачає зняття національно-специфічних бар'єрів у ситуації контакту двох культур, менталітетів [2, с.106]. Це може відбуватися за допомогою пояснення дефініцією, заміну відповідного поняття функціональним аналогом, використовуючи методи трансформації. Відсутні в мові перекладу певні лексеми, граматичні моделі, уявлення про реалії або асоціації, пов'язані з ними, можуть відображатися в процесі перекладу іншими засобами. Перекладач вдається до описового перекладу або калькування, вносячи таким чином нове поняття у мову та збагачуючи її склад.

Але також, в залежності від рівню різниці між культурами: стереотипи, релігія, політичні погляди, вірування перекладач може щось змінювати чи навіть прибрати окрему частину тексту. «Зміст художнього твору це складна структура, де можна виокремити пряму та образну інформацію. В межах образної розглядається інформація про належність суб'єкта до певного середовища, інформація про лад його думок, почуттів. Розуміння цього має велике значення для художнього перекладу, оскільки дає знання про те, які властивості першотвору неодмінно треба зберегти, що можна змінити, а чим можна пожертвувати» [2, с. 29.]. Таким чином розмір чи структура твору можуть змінюватися. Іншими словами, адаптація й переклад репрезентують принципово відмінні види

практичної діяльності, причому на відміну від перекладу адаптація рівносильна руйнації та перекрученню джерельного тексту. Тому деякі вчені вважають, що адаптація як один із різновидів мовного посередництва перш за все «полягає у спрощенні тексту, як формальному, так і змістовному» [5, с.352].

Переклад як результат індивідуального творчого процесу залежить від особливостей світогляду перекладача, його таланту, глибині ознайомленості з культурами, до яких відносяться твори. Ця залежність кожного разу має свої певні ознаки, за якими переклади одного й того самого твору відрізняються між собою. Тому дуже важливо, наскільки перекладач розуміє автора.

Художня повноцінність перекладу виявляється не лише в тому, що в системі культурних відносин він повністю змінює оригінал, а в тому, що межі його сприймання значно ширші, ніж це може передбачити перекладач.[3, с.162].

Отже, художній переклад відіграє дуже важливу роль у процесі взаємопізнання народів, їх спілкування в галузі духовного життя. При цьому перекладі треба дуже добре володіти мовами, стежити за усіма змінами та новими аспектами у їхній структурі та складі. Перекладач має розуміти, що саме намагався сказати автор, на що треба звернути увагу, при цьому залишити привабливість та чарівність тексту. Так чи інакше, дуже важко повністю перенести і сенс і зовнішню красу твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кокунова Ю. В. Актуальные вопросы переводоведения и практики перевода. Сборник научных статей. Выпуск 3. – Н. Новгород: Бюро переводов «Альба», 2013. – с.114 – 118.
2. Білоус О. Суть художнього перекладу // Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному вузі / Відп. Ред.. С.М. Назаров. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2006. – с.27 – 29.
3. Рибінська Ю. А. Особливості перекладу інокультурного твору // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник наукових праць. Ч. II: Вип. 3 / Ред. кол.: В.В. Левицький, Л.І. Беліхова, та інші. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – с.161 – 163.
4. Демецька В.В Теорія адаптації в перекладі. – К.: Вид. центр КНУ, 2008. – с.14 – 18.
5. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. - СПб.: Филологический фак. СПбГУ; М.: Издательский центр «Академия», 2004. – с.352.

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЮ РЕЧЕННЯ ЯК КОМУНІКАТИВНОЇ ОДИНИЦІ

Панькова Т.В.

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Сучасний стан лінгвістичних розвідок характеризується спрямованістю уваги мовознавців до проблеми функціонування мовних систем. Значних успіхів досягнуто у вивченні питань, пов'язаних з природою речення та його конститuentів.

Поряд з вивченням формально-граматичного й семантико-синтаксичного аспектів структури речення, працями багатьох вчених утверджується думка про важливу роль його комунікативної організації, котра, за переконанням дослідників, піддається системному опису та встановленню певних закономірностей. Визнання ж комунікативної структури речення лінгвістичним об'єктом є важливим кроком у розумінні можливостей суб'єктивного представлення об'єктивного фрагменту дійсності.

Незважаючи на сучасний стан лінгвістичних розвідок і досі існує багато нерозв'язаних питань, що стосуються природи та тлумачення речення. Проблеми, що виникають із визначенням речення, російська дослідниця В. А. Белошапкова пов'язує насамперед із двома можливими підходами до розуміння поняття. Перший, формальний, розглядає речення у якості статичної структури, котра володіє комплексом синтаксичних категорій особи, часу й модальності, що об'єднуються у понятті предикативності [2, с. 8]. Згідно такого розуміння співвідношення компонентів речення (граматичне членування) не залежить ні від його актуального змісту, ні від ситуації мовлення. Водночас, існування речення поза мовленнєвою ситуацією неможливе, оскільки це суперечило б його головній функції – служити потребам спілкування.

Загальновідомо, що вивчення й осмислення речення передбачає дослідження його у тісній взаємодії трьох базових аспектів: структурного, семантичного й комунікативного. Безпосередні конституенти речення знаходяться у певних структурно-семантичних зв'язках, які, разом із лексичним наповненням речення, становлять його смисл. Останній, проте, визначається не лише “внутрішніми” (такими, що знаходяться всередині речення), а й “зовнішніми” факторами, котрі знаходяться за межами речення й виводяться з оточуючого контексту: конситуації та комунікативного завдання.

Контекст відіграє важливу роль у експлікуванні комунікативних компонентів речення [6, с. 53; 4, с. 70]. Він унеможливорює “інтерпретаційний суб'єктивізм” [1, с. 99] й забезпечує максимально достовірне декодування інформаційних блоків адресатом. Володіючи певним парадигматичним набором комунікативних форм, речення, потрапляючи у конкретну комунікативно-прагматичну ситуацію, узгоджується з інтенціональним смисловим потенціалом мовця й може бути представлене лише однією зі своїх форм [1, с. 171]. Отже, членування змісту речення на комунікативно-смислові блоки складається під безпосереднім впливом контекстного оточення й отримує у ньому необхідне обґрунтування.

Включення речення у безпосередній контекст відбувається за допомогою явища актуалізації. “Актуалізація надає висловленню форму, що відповідає комунікативній меті даного повідомлення, котра диктується, у свою чергу, умовами конситуації” [5, с. 56]. Саме пристосування до потреб конкретної мовленнєвої ситуації уможливорює досягнення бажаної у мовленнєвій діяльності адекватності сприйняття комунікативних смислів, що їх закладено у реченні.

Даний комунікативний потенціал перетворює речення на структуру динамічну (другий підхід, що про нього говорить В. А. Белошапкова), який знаходить безпосереднє відображення у функціонуванні досліджуваної одиниці у якості мінімальної одиниці комунікації [2, с. 8-9]. Запропонований

В. А. Белошапковою двоаспектний підхід до розуміння речення уможливорює витлумачення його як статичної структури, об'єктивне призначення якої – служити основною одиницею комунікації [2, с. 23].

Загальновідомо також, що речення можна розглядати з боку мови та мовлення. Речення, що розглядається з боку мовлення, є висловленням. У кожному реченні міститься комунікативний потенціал, реалізація якого у конкретному комунікативно-мовленнєвому акті й перетворює його (речення) на висловлення [3, с. 221]. Такий підхід дозволяє зробити висновок про те, що висловлення є конкретною реалізацією семантично й прагматично схарактеризованого речення, що, завдяки інтенції мовця, характеризується цілісністю комунікативної організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абашина В. Н. Вопросы коммуникативно-прагматического описания сложного предложения в русском языке: аспект актуального членения / В. Н. Абашина. – Львов : Издательский центр ЛНУ им. И. Франко, 2006. – 344 с.
2. Белошапкова В. А. Сложное предложение в современном русском языке: Некоторые вопросы теории / А. В. Белошапкова. – М. : Просвещение, 1967. – 160 с.
3. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису / А. П. Загнітко. – Донецьк, 2006. – 378 с.
4. Калмыков В. А. Основные реализации нечленяемых высказываний в тексте / В. А. Калмыков // Прагматические и семантические аспекты синтаксиса. Сборник науч. тр. – Калинин, 1985. – С. 70-76.
5. Ковтунова И. И. Современный русский язык: Порядок слов и актуальное членение предложения / И. И. Ковтунова. – М. : Просвещение. – 239 с.
6. Кормановская Т. И. Сочинение и подчинение в свете коммуникативного похода / Т. И. Кормановская // Филологические науки. – 1989. – № 3. – С. 52-12.

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Пашинська Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному українському мас-медійному дискурсі фразеологізми виконують найрізноманітніші стилістичні функції. Серед основних – оцінна, емоційно-експресивна та заголовна.

Оцінні фразеологізми, різні за своєю будовою і значенням, активно функціонують у ЗМІ, даючи оцінку висловлюваному – позитивну чи негативну – і викликаючи у читача, глядача чи слухача певне ставлення до зображуваного. Такі фраземи слугують засобом самовираження кожного народу, відтворюючи його образні форми мислення, особливості психоемоційного, соціального розвитку в певний період часу, його ставлення до того, що відбувається в суспільстві, світі тощо. Менш продуктивними у мові ЗМІ є стійкі одиниці нейтрального характеру та позитивної маркованості, що виражають схвалення, прихильність, згоду, захоплення – *увімкнути зелене світло, розрулити ситуацію, адресна допомога, архітектори перебудови, білий піар, пор.: Представники влади*

обіцяють, що ціновий удар для українців буде зменшений завдяки **адресній допомозі** (радіо «Свобода», 20.08, 2010); *Щороку пристрасті, які киплять навколо відібраних у громадян грошей, досягають неабиякого розпалу – плетуть інтриги, дають і беруть хабарі, активно працює чорний і білий піар* (Контракти, 24.12, 2009). Фактичний же матеріал засвідчує, що фразеологізмів із негативною оцінкою значно більше, адже негативна оцінність сталих висловів тісно переплітається з негативною оцінкою дійсності – певними трагічними подіями сучасності, соціальними явищами, що викликають обурення, несхвалення, осуд, незадоволення, – та негативним спектром емоційного стану людини, напр.: *втрапити в халепу, чорна діра, чорний список, продати душу, зализувати рани, замінити сліди, прикусити язика, рити іншому яму* (Також учора Рада проголосувала за утворення комітетів і розійшлася до вівторка – **зализувати рани та думати про конструктив** (Україна молода, 14.12, 2012); *«Не продай голос, бо так **продаси душу**»*. Інтелігенти з «1 грудня» закликали суспільство відкинути розчарування і проголосувати по совісті (Україна молода (далі – УМ), 17.10, 2012).

Важливими засобами мови ЗМІ є емоційність та експресія. Автори мас-медійних текстів із метою підвищення їхньої ефективності активно використовують різні засоби для створення експресії, інтенсифікованої напруги, передавання почуттів, емоцій, настроїв. Серед таких найбільш поширеними є 1) римування (***Роби, небоже, то й Бог допоможе*** (УМ, 15.10, 2003); ***Буде ні жарко, ні холодно, а як і тепер – голодно*** (Свобода слова, 25.06, 2004); 2) структурно-семантичні трансформації відомих прислів'їв, приказок, крилатих висловів для наповнення їх новим суспільно-політичним змістом, надання їм більшої значущості, експресивності: ***Матеріальне в руці чи совість у небі? Найгірше, звичайно, коли люди тупо продавали свої голоси за 200, 300 чи 500 гривень*** (УМ, 02.11, 2012), пор. *краще синиця в руці, ніж журавель у небі*; ***«Влада чубиться – останній завод закривається»***. Тільки комплексна програма розвитку може підняти різнофункціональний регіон (УМ, 25.10, 2012), пор. *пани б'ються, а у козаків чуби тріщать*; ***Після бійки – кулаками...*** (УМ, 29.11, 2012), пор. *після бійки кулаками не махають*; ***Бабло перемагає зло*** (УМ, 02.11, 2012), пор. *добро перемагає зло*; 3) заголовки й цитати з відомих художніх творів, казок, кінофільмів, пісень, як правило, модифіковані: ***Не всі родичі Арбузові. Вимога щодо особистого голосування спричинила кризу рішень у «регіональній» більшості. Натомість проект постанови про звільнення з посади голови НБУ Сергія Арбузова не пройшов, хоча «більшовики» намагалися протягнути його двічі*** (УМ, 11.01, 2013), пор. рядок із вірша-казки «Ходить Гарбуз по городу» – «Ой чи живі, чи здорові всі **родичі Гарбузові?**»; ***Казка про рибака та уряд. Попри фізичний спротив опозиції, «Регіони» обрали своїх голів парламенту й Кабміну*** (УМ, 14.12, 2012), пор. назва твору О. С. Пушкіна «Казка про рибака та рибку»; ***Після снігу у четвер. Опозиція збереться на власну позачергову сесію. Тобто збори*** (УМ, 31.01, 2013), пор. назва кінофільму «Після дощукі в четвер». Наведені приклади слугують також важливим засобом створення сатиричного, гумористичного та іронічного ефектів. Дотепне вживання подібних фразеологізмів зумовлене не тільки авторським чуттям, а й великою кількістю їх у загальнонародній фразеології.

Уживання стійких одиниць у заголовках рубрик, статей, публікацій газет, журналів, інтернетівських видань тощо виконує не лише функцію привернення уваги до змісту повідомлюваного, встановлення контакту зі сприймачем інформації, зацікавлення його, але й підпорядковує собі весь наступний контекст структурно й семантично, допомагає проєктивно задати оцінку описуваному матеріалу, образно характеризує подальший текст, не розкриваючи при цьому його змісту, напр.: *Мильна булька пильної зйомки. Камери відеоспостереження на дільницях лише імітуватимуть прозорі вибори* (УМ, 26.10, 2012); *Замели сліди. У Каневі невідомі розгромили архів, де зберігалися виборчі бюлетені зі скандального окружного № 197* (УМ, 27.11, 2012); *Тиша перед бурею. В «УДАРі» не виключають, що Президент розпустить парламент, а «регіонали» говорять про вибори на мажоритарній основі* (УМ, 13.02, 2013); *Перший із «чорного» списку? Заступник Генпрокурора Кузьмін поскаржився президентові США, що в Америці його хотіли арештувати через Тимошенко* (УМ, 11.12, 2012).

Отже, завдяки своїй функціональній багатоплановості фразеологічні одиниці здатні максимально увиразнювати, збагачувати мас-медійний текст, емоційно насичувати його, допомагають образніше, гнучкіше побудувати виклад матеріалу, підкреслити влучність стійкого вислову, щоб привернути увагу реципієнта та викликати до повідомлюваного інтерес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дашченко Н. Експресивні засоби газетного дискурсу / Н. Дашченко // Лінгвостилістика : об'єкт – стиль, мета – оцінка : зб. наук. пр. – К., 2007. – С. 316-323.
2. Калякіна О. О. Фразеологічна модифікація як композиційно-стилістичний прийом організації публіцистичного тексту / О. О. Калякіна. – Лінгвістика : зб. наук. пр. – № 1 (7). – Луганськ, 2006. – С. 93-100.
3. Ковальчук М. С. Фразеологізм-заголовок у газеті / М. С. Ковальчук // На ниві української філології : зб. наук. пр. – Д. : Пороги, 2003. – С. 224-231.
4. Пашинська Л. М. Оцінна та емоційно-експресивна функції фразеологічних неологізмів у сучасному українському публіцистичному дискурсі / Л. М. Пашинська // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. X (135). – С. 209-215.
5. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : [навч. посібник] / Віктор Дмитрович Ужченко, Дмитро Вікторович Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.

КУЛЬТУРНА КОНОТАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕННЯ В МОВНОМУ ЗНАКОВІ

Пашкова Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Нині одним із головних завдань лінгвокультурології є визначення, у якій частині значення мовного знака містяться “культурні смисли” в культурному контексті [10, с. 50]. На це питання відповідає В.Телія, яка вважає, що базовий

спосіб утілення культурного значення в мовний знак пов'язаний з поняттям культурної конотації. Останню дослідниця визначає як: 1) інтерпретацію денотативного або образно мотивованого, квазіденотативного аспекту значення в категоріях культури [13, с. 214], 2) спосіб і результат відбиття взаємовідносин концептосфери культури й мови, що відбувається шляхом когнітивних процедур, які корелюють ментальний зміст мовних сутностей з певною частиною концепту культури, котрий утворює в культурі її власну мову [14, с. 681], 3) результат рефлексійно-культурної інтроспекції носіїв мови над "порядком культури", що й утворює семіологічний ефект занурення дискурсивних мовних практик у культури [там само, 674]. С.Толстая також визнає, що мовні одиниці в контексті культури мають, крім загальнономовних значень, ще й додаткову культурну семантику – культурну конотацію [15, с. 5].

Оскільки конотація є явищем семіотики, то, на думку О. Опаріної, її місце і функція – бути посередником між предметними рівнями та їхніми семіотичними системами – мовою та культурою [9, с. 42]. Сучасне розуміння конотації на семіотичному рівні визначається прагматичною інтерпретацією тексту, де конотація тлумачиться як зміст, що залишається в результаті вирахування з тексту денотативного значення [13, с. 3], тобто конотація протиставляється денотації як предметно-логічному компоненту значення. В останніх лінгвотермінологічних словниках конотація тлумачиться ширше, ніж оцінно-стилістичне забарвлення: “конотація – додатковий компонент значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб’єктивними відтінками оцінки, емоційності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, ідеологічними, культурними, ситуаційними аспектами комунікації” [12, с. 249].

Антропоцентрична когнітивна семіотика розглядає структуру знака не як традиційну Гумбольдтівську тріаду, а як діаду людської свідомості і мовного коду [11, с. 55]. З огляду на це Г. Мінчак зазначає, що у межах значення когнітивісти не протиставляють семантичний та прагматичний параметри, вважаючи, що у ньому відображаються не всі об’єктивні властивості предмета, а лише ті, які виділяє номінатор, і які стають диференційними або мотиваційними для найменування [8, с. 16]. На цій підставі Є. Бартмінський ототожнює поняття конотації з поняттям інтенсіонала (сигніфіката) на противагу екстенсіоналу (денотату) [17, с. 77], розвиваючи думку американського семіотика К. Льюїса, який ще 1943 р. у праці “Модуси значення” визначав конотацію як інтенсіонал [5, с. 229–300].

У психолінгвістичній парадигмі конотація корелюється з поняттям асоціативності: “якщо асоціації, пов’язані зі словом, можуть бути суто індивідуальними, то конотації лексеми – це загальноприйняті асоціативні норми”, – пише І. Кобозева [4, с. 110]. Для В. Говердовського конотація – це проекція фізіологічного, психологічного та соціального рівнів у психіці людини на зміст слова [3, с. 8]. Основою такого розуміння явища конотації є особливості сприйняття мовлення, пов’язані з асоціаціями, емоційною організованістю, тобто, зрештою, – з етнокультурним аспектом.

Лінгвокультурологи тлумачать конотативну систему як частину мовної картини світу, а конотативне значення – як результат досвіду людини, сформованого у певній культурі [2, с. 78–79]. “Культурні конотації – це етнічні асоціації, що віддзеркалюють культурні уявлення, традиції суспільної практики використання номінованого об’єкта” [16, с. 34]. В.Маслова стисло й елегантно визначає культурну конотацію як експонент культури в мовному знакові [7, с. 53]. В.Манакін ідентифікує лінгвістичний статус етномовної конотації з прагматичного погляду: “Зважаючи на те, що конотація відображає найяскравіші національно-мовні особливості лексики, цей аспект можна розглядати як самостійний параметр міжмовного семантичного зіставлення” [6, с. 209]. При цьому зміст культурної конотації не обов’язково має бути в кожному випадку незмінним: її еволюція спричинена здатністю мови відображати зміну культурно вагомих для суспільства орієнтирів.

Поряд із розумінням культурної конотації, що включає в себе культурну інформацію, експліковану і через денотативний, і через образний аспекти значення, відоме й визначення, що включає лише той тип культурної маркованості, який є характерним для образно переосмислених мовних одиниць.

За Р.Бартом, конотація – це не випадковий продукт попереднього мовленнєвого використання, а сума структурованих елементів певного світосприйняття або ідеології [1, с. 53], які зрештою зводяться до етнічної культури. Через конотації культура зберігається в мові і через неї транслюється. Локусом культурної конотації в системі мови є образно мотивовані номінативні одиниці. Культурна конотація як знакова категорія локалізується в асоціативно-образному аспекті семантики етнокультурних одиниць – їх метафоричних, метонімічних та символічних значеннях, співвідносних з категоріями культури і закодованих вербальними засобами, що в сумі створюють неповторні національно-мовні картини світу. Отже, культурна конотація є полігоном дослідження взаємодії мови і культури, тлумачення культурних символів мовними знаками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Основы семиологии / Роланд Барт. [пер. с англ.] // Структурализм : “за” и “против”. – М. : Наука, 1975. – С. 52–102.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура : Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного : [учебное пособие] / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Изд-во МГУ, 1973. – 233 с.
3. Говердовский В. И. Коннотемная структура слова : [монография] / Владислав Иванович Говердовский. – Х. : Изд-во ХГУ, 1989. – 95 с.
4. Кобозева И. М. Немец, англичанин, француз и русский : выявление стереотипов национальных харктеров через анализ коннотации этнонимов / И. М. Кобозева // Вестник Московского университета. – Серия 9 : Филология. – 1995. – № 3. – С.102–116.
5. Льюис К. И. Модусы значения // Семиотика : Антология. – М. : Академический проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – С.227–241.

6. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология : [монография] / Владимир Николаевич Манакин . – К. : Знання, 2004. – 326 с.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология : [учебник] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
8. Мінчак Г. Б. Поняття конотації у світлі лінгвосеміотики / Г. Б.Мінчак // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2003. – Вип.7. – С.14–19.
9. Опарина Е. О. Лингвокультурология : Методологические основы и базовые понятия / Е. О. Опарина // Язык и культура : [сборник обзоров]. – М. : ИНИОН РАН, 1999. – Вып. 2. – С.27–48.
10. Режабек Е. Я., Филатова А. А. Когнитивная культурология : [учебник] / Е. Я. Режабек, А. А. Филатова. – С.-Петербург : Алетейа, 2010. – 311 с.
11. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : [монография] / Елена Александровна Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. / Олена Олександрівна Селіванова – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
13. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Вероника Николаевна Телия. – М. : Наука, 1996. – 288 с.
14. Телия В. Н. Фактор культуры / В. Н. Телия // Сокровенные смыслы : Слово. Текст. Культура: Сб. статей в честь Н. Д. Арутюновой. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – С. 674–685.
15. Толстая С. М. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе / Светлана Михайловна Толстая // М. : Индрик, 2008. – 528 с.
16. Шаховский В. И. Коннотации и ассоциации: их взаимосвязь и отношение к лексическому значению слова / В. И. Шаховский // Лексическое значение в системе языка и в тексте. – Волгоград, Волгогр. пед.ин-тут, 1985. – С.27–36.
17. Bartmiński J. O profilowaniu pojęć w słowniku etnolingwistycznym / Jerzy Bartmiński // Profilowanie pojęć : Wybór prac. – Lublin, 1993. – S. 7–12.

ФУНКЦІОНАЛЬНО - ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ СПОРТИВНОЇ ТЕМАТИКИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Пашун О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Незважаючи на те, що кожен день представники журналістського дискурсу покликані відображати об'єктивність, основними засадами якої є : 1) факти мають відділятися від думок, 2) погляд на події має бути емоційно нейтральним, 3) слід подавати правдиву, збалансовану точку зору, надавати можливість висловлюватися різним сторонам, що забезпечує максимально повну інформацію для аудиторії, – але на практиці ми маємо дещо інший результат. У. Еко є прибічником « міфу про об'єктивність » [3, с. 35], бо стверджує, що одна справа, коли журналіст НАМАГАЄТЬСЯ бути вільним і об'єктивним у своїй праці, і зовсім інша, коли він, посилаючись на неможливість свободи і об'єктивності, підпорядковує свою

діяльність авторитарному чи тоталітарному режиму. Грецький філософ Софроніс Хадзісаввідіс зазначає, що журналістська мова виникає з метою забезпечення цієї об'єктивності, але по суті вона не простежується, або ж взагалі відсутня. [5, с. 28–29] Він відзначає, що основна мета – переконати, читач/слухач може за бажанням отримати трактування однієї й тієї ж події з кількох джерел - і при цьому скласти своє уявлення і своє розуміння ситуації. Журналіст, погоджуючись працювати на телеканалі чи у виданні з певною редакційною політикою, заздалегідь приймає умови цієї політики й розуміє, в якій команді він працює і як використовує інформацію. "Об'єктивний репортаж" перетворився на міф. Дедалі більше науковців та журналістів приходять до висновку, що репортер не може бути об'єктивним, навіть якби він хотів цього.

До журналістського дискурсу належить і спортивний репортаж. Спортивні газети, однак, мають багато відмінностей з суспільно-політичними газетами.

Що стосується спортивних журналістів, вони мають репутацію "мовних вбивців", Спортивні редактори і журналісти зобов'язані шукати відповідні слова та вирази, аби виразити якнайчіткіше сильні почуття і пристрасті, які домінують в спортивному світі. Маємо усвідомити, що спорт є важливим аспектом соціального життя людини, а спортивна мова відображає життя кожного соціального інституту, частиною якого стає [4]. Мова журналістського спортивного дискурсу є своєрідною, яка вирізняється багатьма кліше: технічною термінологією і надмірною кількістю запозичень, впровадження яких було настільки хаотичним і неупорядкованим, що призвело до мовних і функціональних проблем [2]. За таких умов текст важко сприймається читачем, який не розуміється на спорті, ускладнює сприймання того, що написано в спортивних газетах.

У. Еко характеризує спортивний репортаж як "спортивну балаканину", яка має риси політичної дискусії [3, с. 97], і є нічим іншим як її "пародією".

Об'єктом нашого дослідження стали спортивні газети "Дербі" (анг. Derby), "Скор" (анг. Score), "Спортдей" (анг. SportDay), "Спортайм" (анг. Sportime), "Протаслітис" (новогр. Πρωταθλητής перекл. чемпіон), "Філаслос" (новогр. Φίλαθλος, перекл. вболівальник), "Фос тис зевтерас" (новогр. Φως της Δευτέρας, перекл. світло вівторка), "Ора я спор" (новогр. Ωρα για спор, перекл. час спорту), спортивний журнал "Ектив" (анг. Active), а також спортивні рубрики суспільно-політичних газет "Фоні тон спор" (новогр. Φωνή των Σπορ) та інші.

Серед граматичних та стилістичних особливостей спортивних газет можна виділити наступні:

1. Монотонність викладу інформації.

2. Вживання кінцевої – **v** у знахідному відмінку однини. Присутність або відсутність кінцевої – **v** можна спостерігати в іменниках чоловічого і жіночого роду в знахідному відмінку однини. Їх вживання залежить від газети і редактора (журналіста). Наприклад, в газеті "Ора я спор" спостерігається тенденція до вживання кінцевої – **v** як перед голосними, так і перед приголосними: *τον διεθνή άσο της ΑΕΚ, τον κυριότερο αντίπαλο, διαθέτει την ποιότητα, δελεάζει τον παίκτη, οι άνθρωποι στην Βέρντερ, αποτελεί τον φυσικό ηγέτη, παραχωρήθηκε στην Σάλκε*. Хоча у випадках з приголосними – **μ** і – **φ** кінцева – **v** у знахідному відмінку однини

не вживається, не дивлячись на те, що за правилами граматики новогрецької мови і вимагається, наприклад, *στην ΑΕΚ πονάνε τη φανέλα, για τη μεταξύ τους συγχώνευση*. У газеті “Гоал ньюс” (анг. *Goal news*) навпаки спостерігається чітке дотримання кінцевої – **ν** у знахідному відмінку однини перед усіма голосними і приголосними за виключенням **χ, σ, β, δ**: *τη φανέλα, από τη συνεργασία, στη χθεσινή, από τη δύσκολη θέση*. У випадку з літерою **φ** не прослідковується однозначність *τη φανέλα, τον φυσικό ηγέτη*. У тижневику “Ε- αθλητισμός” загалом існує тенденція до вживання – **ν**, хоча перед словами, які починаються на –**λ** або –**δ** навпаки; *στη λίστα προστέθηκαν ...; επαφές με τη διοίκηση*, в той час як перед літерами **γ, σ**, у свою чергу, кінцева – **ν** то з’являється, то зникає: *από την Γκάνα, λίγο πριν από το «γάμο» και τον σχεδιασμό, τη σημαία*. Давайте звернемо увагу на вживання кінцевої – **ν** в знахідному відмінку однини в газеті “Спортайм” (анг. *Sportime*) перед **π, τ, κ**: *θα ακολουθήσει τον κόουτς Νέιτ ΜακΜίλαν, і невживання перед літерами θ, δ, ρ, μ, σ* : *στη μεταγραφή, για τη συγκεκριμένη θέση, για τη θέση του σέντερ, δεν μπορούσαν να έχουν στη διάθεσή τους, η διοίκηση της ΑΕΚ εύχεται στο διεθνή παίκτη κάθε επιτυχία*.

3. Вживання іменників у родовому відмінку однини. Це безпосередньо стосується іменників жіночого роду, які в родовому відмінку однини можуть утворювати –έως (офіційний стиль) та -ης (побутовий стиль) - (η πόλη της πόλεως ή της πόλης). У спортивних газетах перевага надається закінченню –ης - *τα μέλη της διοίκησης, απόρριψη της πρότασης, εμπλοκή της Κυβέρνησης*.

4. Вживання прислівників. Відомо, що в текстах офіційного стилю зазвичай використовуються прислівники, які закінчуються на –ως, а в текстах побутового стилю – на – **α**. Більшість газет вдається до закінчення саме – **α**: *αρχικά, εύκολα, αδιαμφισβήτητα, παράλληλα*, закінчення **ως** частіше функціонують у випадку, коли прислівник змінює своє значення в залежності від закінчення: *μίλησαν ιδιαιτέρως, εξόχως δημιουργικό μπάσκετ*, або у випадку, коли неможливе утворення прислівника на – **α**: *το τοπίο για το πού θα ανήκουν τηλεοπτικά κάποιες ομάδες δεν έχει ξεκαθαρίσει πλήρως*.

5. Використання вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників (ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός), наявне тоді, коли зазначається про певну ознаку іменника: *βαρύτατη ήττα*.

6. Перевага використання **τ** над **θ** при творенні дієслів минулого часу пасивного стану (παθητικός αόριστος).

7. Вживання префіксів У спортивних газетах все частіше використовуються слова з різноманітними префіксами, здебільшого дієслова, оскільки за допомогою них якнайчіткіше можна передати конотативне забарвлення: *παρενέβη, εξέθεσα τους λόγους, παρατάχθηκε, υποδέχτηκε*.

Стилістично – граматичне навантаження сучасного журналістського дискурсу спортивної тематики тяжіє до розмовно-побутового стилю. Це підтверджують наведені вище граматичні та стилістичні особливості вживання. Оскільки спорт є невід’ємною частиною кожного грека, то автори спортивних репортажів уникають форм високого стилю, надаючи перевагу часто вживаним формам розмовно-побутового стилю.

ЛИТЕРАТУРА

1. Αθλητική ενημέρωση, αθλητικές εφημερίδες (ηλεκτρονικές και μη), αθλητικό ραδιόφωνο [Online] / Access Mode : <http://www.angelfire.com>.
2. Ανδρουλάκης Γ. Αθλητική ορολογία και ελληνική γλώσσα: δανεισμός, συγκρίσεις με άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, προβλήματα, προτάσεις / Ανδρουλάκης Γ. // Ανακοινώσεις 1^{ου} συνεδρίου «Ελληνική γλώσσα και ορολογία». – Αθήνα : ΕΛΕΤΟ, 1997. – Σ. – 337.
3. Eco U. Η Σημειολογία στην καθημερινή ζωή / Umberto Eco. – Αθήνα : Μαλλιάρης- Παιδεία, 1989. — 226 σ.
4. Παναρέτου Ε. Ο σύγχρονος γαστρονομικός λόγος στη Γλωσσολογία [Online] / Ελένη Παναρέτου // Γλωσσολογία. – 2002. – Τεύχος 14. — Σ. 117 - 135 : Access Mode : <http://www.glossologia.phil.uoa.gr>.
5. Χατζησαββίδης Σ. Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος. Θεωρητικές και Ερευνητικές Προσεγγίσεις/ Σωφρόνης Χατζησαββίδης . — Αθήνα: Gutenberg, 1999. — 167 σ.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ УНИВЕРСАЛЬНОГО КОНЦЕПТА «ДОМ» В ПОЭЗИИ М.ЦВЕТАЕВОЙ РАННЕГО ПЕРИОДА

Перегинец О.Т.

Киевский национальный лингвистический университет

Литературное наследие М. Цветаевой стало предметом изучения в ряде фундаментальных исследовательских работ как в лингвистическом, так и в литературоведческом аспектах.

Вместе с тем, несмотря на неугасающий интерес ученых к творческому наследию этого автора, когнитивный аспект поэтического наследия М. Цветаевой остается на периферии исследовательских интересов. Использование концепт-анализа позволяет не только определить индивидуальную мировоззренческую позицию автора, но и «структурировать самый разнообразный материал, описать специфику индивидуально-авторского мироощущения, реализованного в тексте» [1: 93].

Концепт «Дом», являясь универсальной «культурной константой», имеет особую значимость в русской картине мира. Он объективируется в языке значительным количеством лексических и словообразовательных единиц, фразеологизмов и паремий, в семантике которых находят своё отражение релевантные для русскоязычной культуры характеристики данного концепта.

Содержание концепта «Дом», репрезентированного в текстах современной русской литературы, во многом совпадает с общеязыковым концептом, ядро которого представлено такими когнитивными признаками, как „строение“, „семья“, „хозяйство“, „квартирный вопрос“ и др. Изучение художественного дискурса наряду с паремиологическим фондом позволяет выявить зоны пересечения концепта «Дом» с другими концептами: «Человек», «Семья», «Родина», «Счастье», «Память», «Богатство», «Труд» и некоторыми другими.

По наблюдениям В.А.Масловой, Е.М.Верещагина и В.Г.Костомарова данный концепт включает в себя следующие микрополя: 1) ДОМ-жилище: а) ДОМ – жилое пространство, воспринимаемое как целый мир; б) части

ДОМА; в) пространство вокруг ДОМА, включаемое М. Цветаевой в ДОМ; г) мебель и атрибуты ДОМА; д) бытие, жизнь в ДОМЕ; любовь; одиночество; творчество; 2) ДОМ-семья: а) термины родства и лексемы, номинирующие процесс породнения; б) имена; в) обитатели ДОМА; 3) ДОМ-здание; 4) ДОМ-анти-дом [2: 71, 3: 186].

Позже, концепт «дом» в поэтическом дискурсе М. Цветаевой трансформируется до значения „анти-дом”. Это чердак-каюта, келья, кров, больницы, тюрьмы, трущоба, глухое зимовье, пещера, гнездо, могила. Стихотворения «Дом, в который не стучатся» (28 июня 1920), «О, скромный мой кров» (14 мая 1920), «Так из дому, гонимая тоской...» (17-19 мая 1920). Говоря о домах, поэтесса дает им следующие характеристики: «*головоломные*», «*убогие*», «*нищие*», «*бедные*», «*призрачные*».

Оппозицию «дом – анти-дом» актуализирует и субконцепт «Москва». Эпитеты с негативной оценкой, сравнения, характеризующие Москву 1920 года, передают трагическое мировосприятие лирической героини. Ощущение катастрофы становится определяющим в лирике М. Цветаевой этого периода. Город, детства и юности, город маленьких московских домиков и великолепных церквей, место, где она была счастлива, превращается для поэтессы в ад («Так из дому гонимая тоской...» (1920)).

Таким образом, уже в период раннего творчества концепт «Дом» в поэзии М.Цветаевой приобретает и реализует традиционные для его структуры микрополя. Отражая изменения в личной и социально-исторической жизни, концепт трансформируется в индивидуальной картине мира поэтессы до значения “анти-дом”.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Истина: фон и коннотация//Логический анализ языка. Культурные концепты./ Н.Д.Арутюнова. - М.,1991.
2. Маслова, В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой: Учебное пособие / В.А. Маслова. - М.: Флинта: Наука, 2004. - 256 с.
3. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Дом бытия языка. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция логоэпистемы / Е.М.Верещагин, В.Г.Костомаров – М.: Икар, 2000. – с.184-187.
4. Цветаева М. И. Сочинения. В 2-х т. Т. 1. Стихотворения, 1908-1941; Поэмы; Драматические произведения / Сост., подгот. текста, вступ. статья и коммент. А. Саакянц. – М. : Худож. лит., 1988. – 719 с.
5. Наследие Марины Цветаевой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tsvetayeva.com>

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВЛЕННЕВОГО ВПЛИВУ НА АДРЕСАТА

Петрова Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження мовленнєвого впливу беруть свій початок із часів давньогрецьких риторик. Навчання ораторському мистецтву передбачало певні різновиди мовленнєвого впливу на слухачів, однак риторичним аспектом він не обмежувався.

У СРСР уже у 20-30-ті р.р. XX ст. у межах психології проблематика мовленнєвого впливу розглядалася в наукових працях М. Рубакіна, Я. Шафіра, С. Вальдгарда, С. Бернштейна, Л. Якубінського тощо. Із середини 1930-х р.р. такого типу дослідження не проводилися й не публікувалися; вони знову відродилися лише у 1960-1980-ті р.р., головним чином у межах психолінгвістики (Т. Дрідзе, О. Леонтьєв, Є. Ножин, О. Негневицька, Л. Сахарний, Ю. Сорокін, Б. Бгажноков, Є. Тарасов). На Заході у 1940-1960-ті р.р. з'явилися дослідження, пов'язані з такими гучними іменами, як Г. Ласвелл, П. Лазарсфельд, Б. Берельсон, Д. Кац, Дж. Клеппер, Л. Ховленд, Дж. Олпорт, І. Кац і багато інших [3, с. 258].

У другій половині XX ст. повернення до проблем впливу у спілкуванні було зумовлене формуванням загальної теорії комунікації, психолінгвістики, лінгвістичної теорії аргументації тощо. Потреба в таких дослідженнях була визначена глобалізацією світу, розширенням сфер спілкування людей, переглядом загальної концепції людини в суспільстві [3, с. 256].

Психолінгвістику визначають як науку, що вивчає психологічні та лінгвістичні аспекти мовленнєвої діяльності людини, соціальні і психолінгвістичні аспекти використання мови в процесах мовленнєвої комунікації та індивідуальної мовленнєвої діяльності. Більшість вітчизняних психологів і лінгвістів розглядає мовлення як мовленнєву діяльність, яку можна подати або у вигляді цілого акту діяльності (якщо вона має специфічну мотивацію, що не реалізовується іншими видами діяльності), або у вигляді мовленнєвих дій, які входять до складу будь-якої іншої немовної діяльності.

На думку О. О. Леонтьєва, мовленнєва діяльність є специфічним видом діяльності, не співвіднесеним безпосередньо з “класичними” видами діяльності, наприклад, працею або грою. Мовленнєва діяльність у формі окремих мовних дій обслуговує всі види діяльності, входячи до складу актів трудової, ігрової, пізнавальної діяльності. Мовленнєва діяльність як така має місце лише тоді, коли саме мовлення є найціннішим. Спонукаючий мотив, який лежить в його основі, не може бути задоволений іншим способом, окрім мовленнєвого [1, с. 18].

Згідно з теорією комунікації, будь-яке висловлювання, крім локутивного та ілокутивного значень, може мати перлокутивний ефект – впливати на того, хто сприймає певне повідомлення. Це дає підстави розглядати мовленнєвий вплив як соціальне явище. Але будь-яка взаємодія між людьми – це протистояння особистостей, а з психологічного та психолінгвістичного поглядів вплив щільно пов'язаний з процесами сприйняття та розуміння інформації, з потребами, станом реципієнта тощо. Тому феномен мовленнєвого впливу традиційно розглядається в соціальному аспекті, але з урахуванням багатьох особистих чинників.

Будь-яке спілкування певним чином передбачає вплив однієї особи на іншу (інших). Під мовленнєвим впливом розуміється навмисна перебудова смислової (особистої) сфери особистості, це будь-яке цілеспрямоване мовленнєве спілкування. Такий вид комунікації може бути поданий з позиції одного з комунікантів, коли він розглядає себе як суб'єкта впливу, а співрозмовника – як об'єкта. Суб'єкт впливу – це той, хто регулює діяльність свого співрозмовника.

На сьогодні актуальними стають дослідження мовленнєвого впливу в моделі “людина – аудиторія”, зокрема проблеми об’єкту мовленнєвого впливу – сукупності людей. Існують три основні різновиди мовленнєвого впливу в системі “лектор – аудиторія”:

1. Коли завданням мовленнєвого впливу є повідомлення нової інформації, нових знань про певні явища, предмети тощо. Зіставляючи ці нові знання зі своїми потребами, мотивами, людина визначає своє ставлення до них.

2. Коли повідомляється нова інформація про вже відомі явища, предмети реальності. Тоді завданням такого повідомлення є систематизація знань реципієнта (реципієнтів), що зумовлює переоцінку, перебудову попередньої інформації, її осмислення та розуміння. Таке спрямування мають переважно лекції на професійні теми.

3. Увага зосереджена на потребах реципієнтів. Нова інформація не повідомляється, але лектор (мовець) спрямовує зусилля на зміну ставлення людини до своєї діяльності, своїх дій, до усвідомлення сенсу свого життя [2].

Отже, зазначені аспекти дослідження проблеми мовленнєвого впливу зосереджені на соціально орієнтованому спілкуванні, досліджують характер взаємодії в моделі “лектор – аудиторія”, що вивчаються у поєднанні методів психолінгвістики й теорії комунікації.

Мовленнєвий вплив може здійснюватися через усне або писемне мовлення. При сприйнятті, розумінні, аналізі писемної інформації (тексту) реципієнт знаходиться сам на сам з джерелом впливу. Тому процес взаємодії суттєво залежить від бажання, потреб, можливостей особистості сприймати певну інформацію, а, відповідно, підлягати мовленнєвому впливу. Значно суттєвіша роль автора інформації в процесі усного спілкування, тому й можливості мовленнєвого впливу в такій ситуації є більшими. На реципієнта впливає інтонація, розстановка логічних акцентів, тон розмови тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудоярова О. В. Психолінгвістика : [навч. посіб.] / О. В. Кудоярова. – Х. : НАУ “Харк. авіац. ін-т”, 2011. – 44 с.
2. Леонтьев А. А. Психолінгвістические особенности языка СМИ. Психолінгвістическая модель речевого воздействия [Электронный ресурс] / А. А. Леонтьев. – Режим доступа : <http://evartist.narod.ru/text12/06.htm>
3. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 365 с.

„СЕРЕДНЯ МОВА” АРАБО-ХРИСТИЯНСЬКОЇ РУКОПИСНОЇ СПАДЩИНИ

Петрова Ю.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін „середня арабська мова” (Middle Arabic), який останнім часом часто фігурує у лінгвістичних працях, попри певну плутанину щодо його трактування, застосовується, як правило, для позначення змішаних форм, які являють собою суміш між класичною арабською мовою (КАМ) та одним із діалектів. Традиція використання таких форм на письмі бере початок у перші століття після

арабських завоювань внаслідок поширення КАМ серед інших народів Близького Сходу. У більш конкретних випадках йдеться про мусульманську / християнську / юдейську „середню арабську мову” – залежно від того, в якому середовищі створювалися тексти, які складають наразі арабомовну рукописну спадщину попередніх епох. Термін „Middle Arabic”, введений західними арабістами (І. Фюкк, І. Блау, В. Фішер), прийнято вживати стосовно саме цих рукописних текстів, які належать до різноманітних жанрів (приватне листування, історичні хроніки, релігійні та медичні трактати, подорожні нотатки, юридичні документи і т.п.).

Немусульманське населення Близького Сходу впродовж багатьох століть не мало можливості вивчати мову Корану, яка відкривала шлях до книжної освіченості. Тому зокрема у християнському середовищі на письмі використовувалася „середня” форма арабської мови, в історії якої виокремлюють ранній (VIII–XI ст.) та пізній (XII–XIX ст.) періоди. У мусульманських колах існував навіть популярний вираз نحو النصارى „граматика християн” – з огляду на неспроможність останніх висловлюватися правильною КАМ [1, с. 384]. Ситуація стала змінюватися лише в середині XIX ст., коли саме ліванські християни-просвітителі почали формувати модернізовану форму арабської літературної мови (АЛМ) та поширювати її через пресу і літературу [1, с. 505-507]. Завдяки їхній діяльності та розвитку арабського друкарства використання „середньої мови” пішло на спад, і врешті-решт у XX ст. співвідношення літературної та діалектної форм в арабській літературі прийняло зовсім інший вигляд.

З часом мова арабо-християнських рукописів все більше віддалялася від класичної норми [6, с. 125]. В епоху османського панування освітній занепад серед арабів проявився у чисельних відхиленнях від граматичних узгоджень (بحر الاسود „Чорне море”), викривленні орфографії (جأوا „вони прибули”), застосуванні граматичних діалектизмів (يقولوا المصلين „півчі співають”) та „гібридних” форм (بيعمدون „вони хрестять”), написанні згідно з діалектною фонетичною нормою (مدكور „згаданий”, كذلك „також”) і, крім того, у численних „гіперкорекціях” – помилковому використанні класичної норми з метою якомога точніше відтворити правила КАМ. Характерні приклади – недоречне написання гамзи або мадди (كبرؤوت „гордовитість”, المسماء „називаний”), зайвий „танвін” (ما بقي احداً „нікого не залишилося”), написання інтердентальних приголосних замість дентальних (مكتوب „лист”, الخثمان „гетьман”), помилкова граматична „класицизація” (من المصكوفيون „від московитів”)¹. Такі явища в цілому не властиві текстам, написаним мусульманами, які краще орієнтувалися у тонкощах арабської орфографії, фонетики та граматики) [2, с. 11].

Характерною особливістю рукописних текстів „середньою мовою” є широка варіативність та непередбаченість представлених у них мовних форм. Через це доволі важко скласти їхню адекватну типологію – адже в межах одного тексту можуть співіснувати класичний та діалектний варіанти для одного й того самого виразу або граматичної конструкції [6, с. 126]. На вибір мовних засобів у зазначених текстах впливав рівень освіти, середовище, для якого створювався текст, та, не останньою мірою, мовне чуття та особисті

¹ Приклади взято з паризького списку рукопису „Подорож патріарха Макарія Антіохійського” (кінець XVII ст.).

смаки автора або переписувача. Через індивідуальний характер варіативності у рукописних текстах деякі дослідники (як-от К. Ферстеєх) скептично ставляться до актуальності „середньої мови” арабських манускриптів для діяхронічного дослідження арабських діалектів та реконструкції історії арабської мови [6, с. 117], тоді як інші вбачають у мові середньовічних рукописів попередника сучасних змішаних форм арабської мови [5, с. 216] і наголошують на необхідності виявлення якомога більшої кількості типологічно схожих рис між ними [4, с. 82]. Вказують навіть на наявність певної норми, котра начебто простежується у текстах „середньою мовою”, завдяки яким з часом розвивалися нові, стабілізовані на сьогодні риси АЛМ [5, с. 217]. Характерно те, що мова цих письмових пам’яток відображає особливості тогочасних міських койне, які мали між собою багато спільного (адже неписьменні селяни і бедуїни не брали участі у створенні цих текстів), тому саме мовлення городян зіграло ключову роль у формуванні, з одного боку, арабської літературної норми, з іншого – регіональних усних койне.

Важливим методом дослідження „середньої арабської мови” в діяхронії є вивчення кількох списків одного манускрипту. До таких цінних рукописних пам’яток належить широко відомий твір архідиякона Павла Алепського „Подорож патріарха Макарія Антіохійського” (XVII ст.), один із списків якого зберігається у Києві (див. [3]). Маючи нагоду досліджувати його у межах міжнародного наукового проекту з видання повного критичного тексту рукопису, у подальших публікаціях зосередимо увагу на конкретних текстологічних аспектах, які можуть дати корисний матеріал щодо становлення арабської диглосії та ролі „середньої мови” в історії АЛМ та діалектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крымский А.Е. История новой арабской литературы: XIX – начало XX в. – М.: Наука, 1971. – 794 с.
2. Лебедев В.В. Поздний среднеарабский язык (XIII–XVIII вв.). – М.: Наука, 1977. – 91 с.
3. Петрова Ю.І. Київський список „Подорожі патріарха Макарія” // Український історичний журнал. – 2013. – № 6. – С. 172–181.
4. Feodorov, Ioana. Middle Arabic Elements in Two Texts from Macarius Ibn Al-Za‘īm’s Maġmū‘ laṭīf // Romano-Arabica. – 2003. – No. 3. – P. 81–92.
5. Lentin, Jérôme. Middle Arabic // Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. – Brill, 2007. – Vol. 2. – P. 215–224.
6. Versteegh, Kees. The Arabic Language. – Columbia University Press, 1997. – 277 p.

ЗМІНА ХАРАКТЕРУ ДИХОТОМІЇ

«ІЕРОГЛІФІЧНЕ – БУКВЕНО-ФОНЕТИЧНЕ ПИСЬМО»

В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Пирогов В.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Ієрогліфічне письмо є способом письмової фіксації думок (слів) шляхом їх графічного відображення у вигляді начертальних знаків (ієрогліфів), що мають триєдину архітектонічну структуру: складну зовнішню форму (графічну

композицію), семантику (детермінатив, ключ) і звучання (фонетик, спосіб читання). Ієрогліфи – знаки переважно плану змісту. Буквено-фонетичне письмо є способом письмової фіксації думок (слів) шляхом їх графічного відображення у вигляді начертальних знаків (літер), що відповідають окремим звукам (фонемам), або їх сполученням (складам), з яких утворюються слова. Букви та їх сполучення – знаки переважно плану вираження. Ієрогліфи відрізняються від букв, по-перше, функціонально, будучи готовими словоформами з можливістю граматичної самореалізації і, по-друге, змістовно – передають смисл чи ідею в цілому, тоді як букви позначають звуки, з яких, при їхньому розташуванні у відповідному порядку, формуються слова. Таким чином, ієрогліфи і букви – знаки різного плану актуалізації мови як матеріалізованої форми вираження думок [3, с. 79].

У концептуальному плані ієрогліфи відображають дійсність образно-семантично, а букви лише перекодовують звуки у відповідні слова. У зв'язку з цим важливо зазначити, що еволюція ієрогліфів як графо-семантичних знаків дійсно мала і має місце. Що ж до букв, то про їх еволюцію можна говорити лише з точки зору розвитку форми шрифтів, зрозуміло, з урахуванням тих первісних значень які були їм надані при створенні. Пирогов [4, с. 95]

Еволюція ієрогліфа 萬 (міриади)

(від палеоліту до сучасності)

Еволюція шрифту

(римські букви P і R)

Цілком очевидно, що процес сприйняття мозком буквено-фонетичного і ієрогліфічного текстів відбувається по-різному. Перший призначений для читання, другий – для інтерпретації. При сприйнятті літерного тексту мозок дискретизує функціональні одиниці з подальшим узагальненням, ідентифікацією та перетворенням їх в озвучені слова. При сприйнятті ієрогліфічного тексту візуальна (іконічна) інформація надходить безпосередньо до ментального пристрою оптико-біоелектричної обробки образно-знаково-символічної інформації і видається у вигляді відповідних слів. [3, с. 79-80]

Крім того, виходячи з когнітивної моделі трактовки стратегій мислення, запропонованої І.П. Меркуловим [2, с. 63], можна зробити висновок, що ієрогліфічний текст асоціюється переважно з архаїчним типом мислення, в той час, як буквено-фонетичний – з синхронічним. Разом з тим, слід зауважити, що на даний час в ієрогліфічних мовах – китайській та японській – відбувається процес деієрогліфізації на рівні суспільної мовної свідомості, що підтверджується

незаперечними фактами, які спостерігаються головним чином у друкованих ЗМІ Китаю та Японії, рекламних, науково-технічних текстах тощо, зокрема, на прикладі широкого застосування буквено-ієрогліфічних зрощень.

На нашу думку, це явище відображає глибокі структурні трансформації в мисленні японців і китайців, обумовлені, з одного боку, імперативами глобалізації та інтернаціоналізації, а, з другого, еволюційною зміною функціональної ролі півкуль головного мозку, зокрема, внаслідок структурно-типологічних змін в системі письма. [1]

ЛІТЕРАТУРА

1. Манин Ю.И. Динамическая функциональная асимметрия полушарий головного мозга как цивилизационный фактор. Семь искусств (журнал), № 11 (47), ноябрь 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: сайт <iskusstv.com/2013/Nomer11/Manin1.php>.
2. Меркулов И.П. Когнитивные особенности архаического мышления. [Електронний ресурс]. Режим доступу: сайт <iph.ras.ru> Книги > Электронная библиотека>
3. Пирогов В.Л. Китайська ієрогліфіка як умова реекологізації світового соціокультурного простору/ Наук. зап. Хар. універ. повітр. сил. Соціальна філософія, психологія. Вип. 2 (33), X., 2009. С. 75–84.
4. Пирогов В.Л. Логографічне письмо як інструмент пізнання й моделювання світу/ Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2013. – № 1 (т. 16). С. 88–97.

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПРЕСІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Підгірна Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з причин змін у мові є закон лінгвістичної економії. Більшість учених розуміють економію як прагнення звести до мінімуму розумову та фізичну діяльність мовця. Тобто, економія – це не лише відмова від невиправданих повторень, але й навмисне скорочення малоінформативних сегментів, які не змінюють загальний зміст висловлення. Тенденція до передачі більшої кількості інформації здійснюється за допомогою явища компресії.

А. Мартіне був першим хто зауважив, що принцип лінгвістичної компресії є визначним у зміні мовної системи. Цей відомий романіст підкреслив, що мова безперервно піддається дії різних сил: з одного боку, мова змінюється, оскільки потреби людей у вираженні різноманітних думок і почуттів весь час збільшуються і ускладнюються, а з іншого – мова не змінюється через інерцію людей, яка є причиною обмеження лінгвістичних засобів вираження [1, с. 20].

Принцип економії має універсальний характер, оскільки він є однією з головних причин змін у всіх мовах. Також зазначений принцип проявляє свою універсальність і в тому плані, що знаходить своє вираження на всіх рівнях мовної системи.

Необхідно зазначити, що явище компресії у французькій мові пронизує усі щаблі: фонетичний (стягнення та опущення фонем), лексичний (заміна словосполучення одним словом, усічення слів, злиття слів в одну лексичну одиницю), морфологічний (опущення чи скорочення морфем) та синтаксичний (використання неповних, еліптичних речень, зевгма та інше).

Позамовна дійсність відображається найбільше у синтаксисі, на відміну від інших одиниць мови, таких як фонема, морфема, слово. Саме у синтаксисі відображаються зв'язки і відношення між поняттями, предметами, явищами навколишнього світу, який оточує й досягається людиною.

Н. С. Валгіна зазначає, що синтаксична компресія проявляється і на рівні словосполучення, і на рівні речення. Зазвичай опускається внутрішня ланка конструкції і зберігаються крайні, адже саме в них і концентрується основний смисл висловлювання. Обидві позиції компонентів конструкції виявляються актуалізованими, при чому в результаті контактного розташування ті члени, які залишилися в конструкції, функціонально перетворюються, що і впливає на характер їхнього синтаксичного зв'язку [2, с. 228].

Одним з яскравих прикладів синтаксичної компресії на рівні словосполучення у романських мовах є субстантивація релятивних структур [3, с. 202]. У французькій мові виділяють два типи таких конструкцій: з прийменником *de* і з прийменником *à*. Наприклад: *machine à taper, machine à laver, devoir à faire, mots à apprendre, homme de parole, femme de ménage* [4].

Проте, слід зазначити, що найбільше феномен синтаксичної компресії проявляється у бездієслівних реченнях, тобто номінативних. *Le 22 mai... Pleine nuit... Eclairages improvisés* [5, с. 351].

Одним з найбільш розповсюджених засобів реалізації синтаксичної компресії у французькій мові є еліпсис. Проблема синтаксичного еліпсису є однією з найцікавіших та найскладніших у мовознавстві. Р. Ле Бідуа зауважував, що еліптичні конструкції стали своєрідною хворобою століття, адже у мові завжди існували й існуватимуть синтаксичні конструкції з структурною неповнотою [6, с. 257].

На відміну від структурно повних речень залежність еліптичних конструкцій від контексту або мовленнєвої ситуації має глибший характер, адже саме вони сприяють з'ясуванню синтаксичних зв'язків членів неповного речення і забезпечують розкриття основного змісту.

Особливо часто еліптичні конструкції зустрічаються в діалогах. Наприклад:

- *A quel étage habite M. Pluvignec ?*
- *M. Le sénateur? C'est au premier.*
- *Gauche ou droite ?*
- *Face* [7, с. 120].

Синтаксична компресія супроводжує побудову будь-якого зв'язного тексту, особливо сучасного, оскільки послідовне нарощування нової інформації – від висловлювання до висловлювання – тільки через рематичні компоненти створює надмірну словесну форму, яка є незручною, особливо у мовленні, ціллю якого є створення ефекту інформаційної або художньої доцільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будагов Р.А. Определяет ли принцип экономии развитие и функционирование языка? / Рубен Александрович Будагов // Вопросы языкознания. – 1972. – № 1. – С. 17–36.
2. Валгина Н.С. Активные процессы в современном русском языке / Нина Сергеевна Валгина. – М.: Логос, 2003. – 304 с.
3. Зеликов М.В. Компрессия как фактор структуры и функционирования иберороманских языков / Михаил Викторович Зеликов. – СПб.: Филол. фак. СПбГУ, 2005. – 443 с.
4. Le Robert pratique: Dictionnaire d'apprentissage de la langue française / [Rédaction dirigée par Alain Rey]. – Paris: Le Robert, 2011. – 1610 p.
5. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка / Владимир Грерорьевич Гак. – М.: Добросвет, 2000. – 832 с.
6. Le Bidois R. Le zeugme dans les propositions non comparatives / Robert Le Bidois // Le Français moderne. – 1956. – № 4. – P. 259 – 270.
7. Bazin H. Vipère au poing / Hervé Bazin. – М., 1979. – 255 p.

СОЦІАЛЬНО-ЕКСПРЕСИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ОНІМІВ У ТУРЕЦЬКІЙ ГАЗЕТІ

Пілик В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Функціонування власних назв у газетно- публіцистичному стилі часто формально підпорядковане одній меті – творенню образності, проте образність у публіцистиці призначена не для художньо-мовленнєвої конкретизації (як у белетристиці), а для стилетвірного протиставлення стандарту та експресії [1, с. 13].

Як правило, турецька газета використовує оніми, денотат яких добре відомий читачам, якщо ж він є невідомим – сам газетний матеріал знайомить з ним читачку аудиторію. Роль власних назв особливо зростає тоді, коли у суспільстві наступають політичні зміни, переосмислюється значення окремих діячів, подій тощо. Окремі імена стають соціально значимими і завдяки газеті входять до активного лексичного фонду багатьох людей. Ономастикон газетної публікації слугує для надання їй актуального звучання, оскільки імена встановлюють зв'язки між текстом та конкретними об'єктами дійсності, допомагають адекватно відтворити події.

Вводячи до газетного тексту онім, автор ідентифікує особу, предмет або подію, що має соціальне значення, оскільки він підтримує зв'язок між тим, про що повідомляється та суспільними реаліями. Завдяки точно назнаному імені автор може виражати своє ставлення до нього, в результаті чого повідомлення звучить виразніше, має емоційно-експресивний заряд. При цьому, в більшості випадків саме газета відіграє значну роль у закріпленні серед громадськості конотацій, наданих іменам. Згодом, зі зміною політичної ситуації ці конотації можуть доповнюватися або витіснятися іншими, соціально значеннєвими реаліями.

Знання семантики окремого імені дозволяє ідентифікувати не лише об'єкт, але й подію, коли за окремим іменем внаслідок екстралінгвістичних чинників (катастрофи, аварії, стихійні лиха, війни, національний та релігійний екстримізм,

державні перевороти, політичні події) закріплюється стійке соціальне значення: *ABD'nin Afganistan'ı vurması an meselesi. Suudi terörist Usame Bin Ladin'i veremeyen Taliban ise panikte.* – *Напад США на Афганістан – це проблема часу. Хоча Талібан, який не видає саудівського терориста Усаму бен Ладена уже в паніці.*

Поява соціально-експресивних конотацій у газеті пов'язана з видатними діячами науки, мистецтва, музики, спорту, які завдяки своїм досягненням відомі в усьому світі: *Euro 2000'de Hollanda Milli Takımı'nın kaptanı olarak sahaya çıkan Frank de Boer sarı kart görmüştü.* – *Франк де Бур, який на чемпіонатах Європи у 2000 році очолював національну збірну Голландії, отримав жовту картку.*

Експресивний потенціал власних назв залежить від соціального компонента значення імені. Чим відоміша власна назва, чим актуальніша вона для соціуму, тим активніше використовується зі стилістичною метою і тим більші її “деривативні” можливості [2, с.32].

У сучасній турецькій газеті традиційно для введення чи представлення особи використовується стилістично нейтральна форма ім'я – прізвище: *Trabzonspor'un Başkanı Mehmet Ali Yılmaz'ın şirketi Tek-Art Aralık ayında DVD üretimine başlıyor.* – *Фірма “Тек-Арт”, яку очолює президент футбольного клубу “Трабзонспор” Мехмет Алі Їлмаз, у грудні розпочне виробництво DVD.* Часто позбавлене експресії використання прізвища без імені: *Fazilet Partisi'nden beklediği desteği bulamayan Erbakan'ın son planı yeni bir parti kurmak.* – *Останнім планом Ербакана, який не знайшов очікуваної підтримки від Партії доброчинності, створити нову партію.* Використання прізвища без імені може виражати негативне ставлення автора до особи, про яку він розповідає: *Türkiye Özal ve Demirel'li yıllarda fena hale düştü.* – *Туреччина за часів Озала та Деміреля опинилася у скрутній ситуації.* Особове ім'я виражає позитивне або ж нейтральне ставлення до денотата: *Düğünden sonra Cihan iş aramaya başladı.* – *Після весілля Джіхан розпочав пошуки роботи.* Форма йменування зі словами *hanım* – пані, *bey* – пан залежно від контексту може бути стилістично нейтральною або маркованою: *Bülent Bey uçağın arka tarafında gazetecilerin sorularını yanıtladığı için Rahşan Hanım'ın karşısına yani Başbakan'ın koltuğuna ben oturuyorum...* – *Оскільки пан Бюлент у хвості літака відповідає на питання журналістів, навпроти пані Рахшан, тобто у крісло Прем'єр-міністра сідаю я...*

Референтна функція онімів особливо помітна в заголовках, які покликані привернути увагу читача до соціально значущих реалій, найпоширенішими з них є реальні власні назви, які встановлюють значеннєві зв'язки заголовка з конкретними об'єктами реальності – людьми, місцями, часовими проміжками, предметами тощо : *Putin'in kredisi yükseliyor.* – *Довіра до Путіна зростає.* *Samsung'tan iki yeni model.* – *Дві нові моделі від Samsung.* Роль актуалізаторів можуть виконувати дескрипції – апелятивні заміники імен, при цьому їх зв'язок з референтом зрозумілий завдяки контексту: *Krizdeki patron şirket satıyor.* – *Керівник, який попав у кризове становище, продає компанію* (мова йде про Озджана Топлара, голову Стамбульських авіаліній). Ідентифікаційну функцію виконують соціально значущі цифри, дати: *746 trilyonluk vurgun.* – *Вкрадено 746 трильйонів.* *19 Mayıs Zafer Bayramı* – *19 травня – День перемоги.*

Дослідження особливостей функціонування імен у турецькому тексті демонструє, що соціально-експресивне значення, яке вони вводять у контекст є надзвичайно важливим при творенні публіцистичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль: Навч. Книга. – Богдан, 2000. – 248 с.
2. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. – К.: Вища школа, 1984. – 167 с.

ЕМОЦІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ У ПРАГМАТИКОНІ АНГЛОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Пініч І.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У структурі мовної особистості нараховується щонайменше три рівні організації, які охоплюють фонд лексико-граматичних засобів мови, тезаурус мовної особистості з притаманним їй баченням картини світу, а також її прагматикон або комунікативно-діяльнісні потреби [2, с. 86-90]. Усі рівні взаємопроникають та взаємообумовлюють одне одного. Так, прагматикон комуніканта визначає спосіб та засоби реалізації взаємодії мовців і відображає концептуальну картину світу представників лінгвоспільноти невіддільно від її емоційної концептосфери.

Якщо позиціонувати концептуальне представлення накопиченого лінгвокультурою досвіду як типізовані фрагменти значущої інформації, важливої для виявлення найсуттєвіших особливостей дійсності, сприйнятих через емоційне переживання [5, с. 75], то патерни емоційної поведінки у кожній конкретній лінгвоспільноті складають окремий концепт-ключ до механізмів емоційного сприйняття дійсності та виявів емоційного реагування. Зокрема, для англомовного соціуму такий концептуальний регулятив складає систему норм емоційної поведінки, що полягає у стриманості вияву емоцій та самоконтролі.

Психологічний портрет англомовної особистості, ототожнюваний з поняттями самоповаги, незалежності, самоактуалізації, асертивності та самовпевненості, змальовує самодостатню, подекуди зверхню індивідуальність з високим рівнем етикетизованої поведінки. Проте, пуританство та самоконтроль, як константи національного характеру, [3] набули секуляризації лише за Вікторіанської доби, змінивши Георгіанські часи емоційної та чуттєвої розкутості епохою скромності, поміркованості та працьовитості. Подібна зміна ціннісної свідомості та еволюція моральних норм суспільства, яка підкріплювалась прокламацією набожності та плеканням людських чеснот [13], мала, однак, не лише релігійне, а й передусім економічне підґрунтя. Основною метою Християнського капіталізму було не лише покращення моральних якостей особистості, але й матеріального збагачення шляхом стриманості та наполегливої праці. Прагматичний аспект самоудосконалення через вираження скромності і поміркованості складав основу етики капіталістичної моралі Великої Британії до 60-х років XX ст. [там само].

Глобальні процеси на сучасному етапі розвитку соціальних відносин у постіндустріальному суспільстві призводять до нового зсуву у визначенні пріоритетних цінностей вузької утилітарної спрямованості [1, с. 86–87; 4]. У результаті, збіднення духовного світу індивіда результується у зниженні стилю комунікації, вербальній агресії та врешті-решт його агресивній поведінці. Поступове виключення з соціальних констант загальнолюдських цінностей призвело до штучного їх відновлення, проте не у релігійному ключі, а шляхом популяризації розвитку емоційного інтелекту як у дорослих [8, 11, 12] через різного роду психологічні тренінги, так і у дітей через їх емоційне тренування (emotional coaching) батьками [7, 9, 10] та завдяки програмам загальноосвітніх навчальних закладів. Цілі, які переслідуються цими тренуваннями, складають перелік завдань, що мають на меті розвинути особистісну емоційну компетенцію шляхом випрацювання практик самоконтролю, а також керування емоційним простором взаємодії.

Проте, успішне застосування здібностей самоконтролю та моніторингу емоційного фону комунікативної взаємодії має на меті передусім демонстрацію лідерських здібностей і переваг особистості для подальшого просування по кар'єрній драбині та економічного процвітання. Тому, помічене сучасними ЗМІ надмірне опікування не лише фізичним, але й психічним здоров'ям підростаючого покоління [6], є свідченням нового витка "духовного прагматизму", обов'язковою передумовою якого є емоційний вклад у щасливе майбутнє успішного професіонала, керівника чи партнера.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. Несколько соображений о настоящем и будущем христианства в Европе // Сб. Нравственные ценности в эпоху перемен. – М. : "Христианский исследовательский центр", 1994. – С.86 – 93.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 261с.
3. Сухарев В. А., Сухарев М. В. Психология народов и наций / В. А. Сухарев. – Донецк, 1997. – 400 с.
4. Цимбал Олена Євгенівна. Християнська етика в контексті традиційної моральнісної культури.: автореф. дис... канд. філос. наук : 09.00.07 / Олена Євгенівна Цимбал. Київ, 2008. – 18 с.
5. Шевченко И.С. Дискурсообразующие концепты Викторианства : Скрамность vs Ханжество / И.С. Шевченко // Когниция, Коммуникация, Дискурс. – 2010. – №2. – С. 73 – 84.
6. Botton Alain de. A Point of View: Modern parenting // BBC News, 5 August 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-14416799>
7. Emotionally Intelligent Parenting: How to Raise a Self-Disciplined, Responsible, Socially Skilled Child / Maurice J. Elias, Steven E. Tobias, Brian S. Friedlander. – N.Y. : Three Rivers Press, 1999. – 250p.
8. Goleman D. Working with Emotional Intelligence / Daniel Goleman. – L. : Bloomsbury, 1996. – 352p.

9. Gottman J., Declaire J. Raising an Emotionally Intelligent Child / John Gottman. – N.Y.: Simon & Schuster, 1998. – 240p.
10. Gottman J. What am I feeling? / John Gottman. – Seattle : Parenting Press, Inc., 2004. – 48 p.
11. Lynn A. 50 Activities for Developing Emotional Intelligence. – Amherst, Canada : HRD Press, 2000. – 294p.
12. Saarni C. The Development of Emotional Competence, N.Y. : Guilford Press, 1999. – 384p.
13. Stanley T. The Contrarian: Changing Moral Climates / T. Stanley // History Today. – 2011. – Volume: 61 Issue: 8. – P. 125-132.

ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЛІГІЙНОЇ КАРТИНИ СВІТУ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ФРЕНКА ПЕРЕТТІ

Полякова П.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження релігійної картини світу та її лінгвальна репрезентація останнім часом все більше цікавить не тільки вітчизняних дослідників, але й зарубіжних. До тлумачення поняття “релігійна картина світу” здебільше зверталась філософія та література, у лінгвістиці, проте, це питання потребує більш широкого та фундаментального осмислення.

Об'єктом детального вивчення стають релігійні тексти, лексика, молитви, мовна репрезентація релігійних концептів та художня література зокрема. Вивчення релігійної картини світу у межах когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, соціолінгвістики, соціолінгвістики, етнолінгвістики та стилістики представлено роботами таких вчених як В.І. Карасик, Ю.Т. Листрова-Правда, О.В. Сергєєва, Л.М. Майданова, Ж.П. Белова, М.П. Одінцева, Г.Н. Складєвська, Л.П. Крисін, Р.И. Горюшина та інші.

Галузь релігії займає одне з головних місць у будь-якій мовній картині світу. Релігійність як домінанта національного менталітету зазначається такими дослідниками, як В.Д. Арутюнова, Н.А. Бердяєв, Н. Булгаков, А. Вежицька, В.Г. Гак, Г. Гачев, Ю.Н. Караулов, В.Б. Касєвіч, Н.Б. Мечковська, А.К. Тимофєєв та інші.

Релігійна картина світу узагальнює релігійний досвід людей і робить головним предметом своєї уваги співвідношення повсякденної емпірії та потойбічного. Земне і небесне, людське і божественне – предмет релігійних роздумів. Причому той світ, світ божественного визначає людей і в їх фізичному бутті, і в бутті духовному. Центральний пункт релігійної картини світу – образ Бога як вищої істинної реальності. Вона виражає ієрархічну впорядкованість створеного Богом світу і місце людини в ньому, залежно від його ставлення до Бога [1; с. 53-58].

Між двома формами вираження духовної культури етносу – мовою і релігією – спостерігається тісний зв'язок, який обумовлюється їх взаємопроникненням і взаємовпливом. У мові знаходять відображення і релігійні уявлення, що формують релігійну картину світу, яка «містить уявлення про надприродне, віру в реальність надприродного, і ця ознака дає можливість відрізнити релігійну

картину світу від нерелігійної» [3; с. 98-150]. Змістом релігійної картини світу є уявлення про Бога, про Його волю, про Його Заповіт, або вимоги по відношенню до людей; вчення про людину, суспільство, світ та його кінець, про шляхи порятунку, про потойбічний світ; релігійно-етичні та релігійно-правові уявлення і норми; уявлення про належний порядок культу, церковної організації, взаєминах кліру та світу, а також уявлення про історію розвитку і вирішення цих проблем [1, с. 15-89].

Варто звернути увагу на те, що релігійна картина світу не може бути спільною для всіх мов та національностей. Це означає, що вона може варіюватись відповідно до релігії, а якщо говорити про християнство, то відповідно до конфесії. Враховуючи те, що наше дослідження проводиться на матеріалі творів Френка Перетті, який у своїх творах відображає протестантський світогляд, то і релігійна картина світу також буде відповідною.

В якості основи для дослідження і систематизації релігійної картини світу у творах Френка Перетті, ми використовуємо таке ментально-психічне утворення як фрейм. У сучасній лінгвістиці практично всі лінгвісти визнають, що основною характеристикою фрейма є те, що він включає повний комплекс знань про ситуації або об'єкти, що існують в даний історичний момент в даному соціумі. Структурно фрейми складаються з вершини (або теми, вершинних вузлів, ядра, макрофрейма) і слотів (або мікрофреймов, підфреймов, терміналів, вузлів). При цьому вершинні вузли завжди фіксовані і відповідають поняттям, які вірні і справедливі по відношенню до передбачуваної ситуації, а слоти представлені прикладами. Таким чином, фрейм мислиться як ієрархічно організована система знань про означене. Фрейм може розглядатися як один із способів ментальної репрезентації релігійної картини світу, як її образний вимір.

У релігійній картині світу є наявними два ядра, що є повністю протилежними, хоча і залежать один від одного, це "GOD" та "MAN", які в той же час є суб'єктом та об'єктом. Варто зауважити, що вони можуть змінюватись – суб'єкт стає об'єктом і навпаки. Християнство представляє Бога як творця Всесвіту, а людину, як Його творіння. При цьому Бог та людина залежать один від одного. Відповідно до цього, ми можемо спостерігати велику кількість вузлів, які тісно пов'язані між собою: причина – "SIN", процес – "REPENTANCE" – як те, що повертає людину до Бога, "PRAYER", "WORSHIP" – як засіб, те, що підтримує стосунки між Богом та людиною, "SPIRITUAL WARFARE" – практичне життя християнина, "CHURCH" – місце, де відбувається процес поклоніння, результат "SALVATION" – завдяки цьому людина отримує вічне життя. [4, 5]

Взагалі, у творах Перетті дуже гарно вимальовується та лінгвайно репрезентується релігійна картина світу. Варто продовжити дослідження у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максапетян А.Г. Языки описания и модели мира / А.Г.Максапетян // Вопросы философии. – 2003. – №5. – С. 53-58.
2. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика. Пособие для студентов гуманитарных вузов и учащихся лицеев. М.: Аспект Пресс, 2000. 207 с.

3. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и мышление/ отв. ред. В.М. Солнцев. М.: Наука, 1988. 244 с.
4. Frank Peretti. The Oath / Frank Peretti by Thomas Nelson Inc. – 1995
5. Frank Peretti. This Present Darkness / Frank Peretti by Crossway Books – 1986

СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНА ІНДКАЦІЯ МОВЛЕННЯ

Попович Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова є найважливішою характеристикою соціального статусу людини. Проблема соціальної індикації мови ґрунтовно розроблена в соціолінгвістиці: освітлено розчленування мови на географічні і соціальні діалекти, виявлено і описано різні соціолекти, встановлено характеристики сленгу, досліджуються професійні мови та жаргони, визначено типи комунікативної стратегії людей в умовах ситуативної та соціальної нерівності, розроблено апарат вивчення показників соціального статусу людини, зокрема, індикатори і маркери [4, с. 193].

Істотним каналом вираження статусних стосунків є **невербальна комунікація**, а саме: фонація, кінесика, проксемика, мовчання і супроводжуючі мову невербальні дії.

За допомогою **фонації** уточнюється склад учасників спілкування (шепіт обмежує, а гучний голос розширює коло учасників комунікації). Значимою виявляється і висота голосу. У США високий голос у жінок асоціюється з жіночністю і товариськістю, а низький голос – з орієнтацією на статус; у чоловіків високий голос асоціюється з товариськістю, прагненням домінувати й агресивністю, а низький голос – з упевненістю у собі [2, с. 55].

Кінесика значною мірою виражає статусні стосунки, жести й міміка вищестоячого межам певного етикетного спілкування характеризуються більшою свободою, аніж жести й міміка нижчестоячого учасника спілкування. Максимально фронтальна орієнтація тіла характерна для людей, що спілкуються із вищестоячими чоловіками, мінімально фронтальна орієнтація – для людей, що спілкуються з нижчестоячими жінками [1, с. 50].

Мовчання також є комунікативно значущим. Показником статусної індикації виступають дві основні функції комунікативно значущого мовчання: мовчання для говоріння і мовчання замість говоріння. Людина, що прагне домінувати (у європейській та північноамериканській традиції), перебиває співрозмовника, тобто прагне увесь час говорити. Мовчання стає знаком нижчестоячого. Мовчання замість говоріння багатозначне, воно означає згоду з реплікою, небажання говорити, нерішучість, дотримання принципу ввічливості та ін. Небажання говорити може бути показником небажання контактувати із представником нижчої статусної групи. У такому разі мовчання стає знаком вищестоячого [1, с. 52].

Останнім часом улінгвопсихотерапії увагу дослідників привертають так звані **іконосистентні висловлювання**, тобто висловлювання, що характеризуються неузгодженістю вербальної й невербальної інформації. Статусна іконосистемність проявляється як ввічливе прохання, вимовлене безапеляційним тоном команди, як порада, витримана в тональності ультимативної погрози, набагато рідше – як наказ в нерішучому тоні прохання.

Соціальна індикація мови простежується у фонетиці, лексиці й граматиці, а також виражається інтонаційно: чим вище статусна позиція учасників спілкування, тим ймовірніше, що комуніканти підтримуватимуть вишукано ввічливу бесіду, неспішно, з рівною інтонацією, модулюючи голос. **Інтонаційні особливості** мови є одним із відправних точок у визначенні статусу людини. Слухачі роблять висновок про вірогідний соціальний статус мовця, прослухавши аудіозапис розмови всього лиш впродовж 10-15 секунд [3, с. 168].

У Британії, на думку дослідників, існують три **рівні акцентного престижу**. Перший рівень включає RP (received pronunciation – прийнята у вищому суспільстві вимова), деякі іноземні акценти, а також акценти, властиві шотландському й ірландському діалектам. Другий рівень поширюється на британські регіональні акценти. Найнижчим престижем користуються носії акцентів (соціолектів), властивих співтовариствам у великих промислових містах [1, с. 64].

Визначено різноманітні сигнали соціального статусу людини в мовленні та спілкуванні: багатство лексики, використання жаргону, вміння побудувати граматично правильне речення, точність позначення, швидкість мовлення, паузація, виразність інтонації, уміння підтримувати й регулювати дистанцію в спілкуванні та ін. Дотримання статусної дистанції досягається також шляхом використання спеціального мовлення – професійної мови (технолекту) і жаргону.

Індексами підпорядкованого положення виступають характеристики «слабкої мови»: 1) обмежувачі типу sortof, kindof, I guess, 2) надввічливі форми, наприклад, «Wouldyouplease», «I'dreallyappreciateitif», 3) питання question-tags, 4) інтонаційна емпфаза, мова як би з курсивним виділенням слів so, very, 5) «порожні» прикметники, наприклад, divine – «божественний», charming – «чарівний», sweet – «милий», adorable – «чудовий», 6) гіперкорректна граматики і вимова, 7) недостатній прояв почуття гумору, тощо [5, с. 73].

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В.И. Язык социального статуса. М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333с.
2. Chaika E. Language: The Social Mirror. 2nd ed. – Cambridge: Newbury, 1989. – 374 p.
3. Harms L. S. Listener Judgements of Status Cues in Speech // The Quarterly Journal of Speech 47. – 1961, No. 2. – P. 164–168.
4. Labov W. The Study of Language in Its Social Context // Advances in the Sociology of Language. J. A. Fishman (Ed.). – Vol. 1. – The Hague: Mouton, 1976. – P. 92–151.
5. Preston D. R. Sociolinguistics and Second Language Acquisition. – Oxford: Blackwell, 1989. – 326 p.

СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ І.-Є. КОРЕНЯ **BHEL-* У ГЕРМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Прищепчук І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання про встановлення закономірностей семантичного розвитку лексичних одиниць у діяхронії залишається одним з найменш вивчених у сучасному

порівняльно-історичному мовознавстві. Існують спроби встановити типологію семантичних перетворень лексики, проте вони потребують більш ґрунтового опрацювання [2, 4].

Об'єктом дослідження тез є дієслова, континуанти і.-є. кореня **bhel-* 'блискучий, білий' і його розширень у германських та слов'янських мовах, а предметом – семантичні зсуви, що відбуваються у цих дієсловах, на підставі аналізу яких вважаємо можливим виділити певні моделі семантичної еволюції.

Спостерігаємо семантичний розвиток за моделлю 'світити' – 'полірувати, терти до блиску' у таких лексичних одиницях германських мов: нім. *bohne(r)n* 'натирати підлогу', снн. *bōnen* 'терти до блиску', нідерл. *boenen* 'натирати підлогу'. У слов'янських мовах розвиток значення відбувається з певною модифікацією моделі до 'світити, сяяти' – 'білити (робити білим), виділятися білим кольором', 'вбілювати', 'прати', 'прикрашати', 'білити за допомогою вапна чи крейди', 'чистити, очищати від шкаралупи, шкірки, лузги': болг. *беля* 'очищувати від шкірки, кори', 'білити', ч. *běliti* 'білити', слв. *bielit*, 'білити; відбілювати', 'чистити від шкірки чи кори', рос. *белить* 'робити білим', укр. *білити, білувати* 'білити крейдою, фарбувати у білий колір, 'білити полотно (на сонці)', блр. *бяліць* 'білити' [5, с. 196; 7, с. 120].

Багато слов'янських континуантів і.-є. **bhel-* 'блискучий, білий' демонструють еволюцію за схемою: 'світити, сяяти' – 'втрачати колір, бліднути', 'втрачати сили, чахнути': слн. *bledéti* 'бліднути, блякнути, линяти', ч. *blednouti* 'бліднути, чахнути', слвц. *blednúť* 'бліднути', п. *bladnąć*, 'бліднути', укр. *бліднути* 'бліднути' [5, с. 110–112].

За схемою 'світити, сяяти' – 'ставати блідим темним' – 'змішувати' – 'помилятися' відбувався розвиток гот. *blandan* 'змішуватися', дісл. *blanda* 'змішувати', шв., норв. *blanda* 'мішати', датск. *blande* 'мішати', англ. *blend* 'мішати' дангл, дсакс. *blandan* 'мішати', сангл. *blenden* 'мішати', двн. *blantan* 'мішати' від пгерм. **bland-*, що у свою чергу походить від і.-є. **bhleudh-* 'блідий', 'бути чи робити хмарним, мерехтіти, помилятися'. Сюди ж відносимо й англ. *blunder* 'грубо помилятися' [2, с. 108–109]. Можемо зробити припущення, що у запропонованій схемі трансформації значень не вистачає ланки 'погано бачити', оскільки етимологами неодноразово зверталася увага на семантичний зв'язок понять 'світити' і 'бачити' [3, с. 341]. У слов'янських мовах значення 'помилятися' часто переходить у значення 'ходити навмання, поволі рухатися' [5, с. 125–126].

Наведемо приклади для семантичної моделі 'світити, сяяти' – 'дивитися': укр. *блимати, бликати, блискотіти* 'кліпати очима, кидати погляди', дісл. *bligja* 'уважно дивитися' [2, с. 108; 5, с. 116].

Не зовсім прозору мотивацію має модель 'світити, сяяти' – 'плести': англ. *braid* 'заплітати, зав'язувати стрічкою, плести'. Для формулювання семантичної схеми маємо вказати на засвідчений семантичний зв'язок 'світити' – 'швидко рухатися', отже, при відновленні цієї значеннєвої ланки, семантична схема набуває переконливості [2, с. 341; 6, с. 194].

Численими є приклади для властивої слов'янським мовам моделі 'світити, сяяти' – 'світити тьмяним світлом, блищати, блискати (про блискавку), бити': укр. *блимати, бликати, блискотіти* 'світити слабким, тьмяним світлом, мерехтіти', ч. *blyskati* 'блискати (про блискавку)', п. *blyscac* 'сяяти, блищати, мерехтіти' [6, с. 116].

У германських мовах знаходимо семантичні трансформації за моделлю 'світити, сяяти' – 'червоніти, зашарітися': англ. *blush* 'почервоніти, зашарітися', сангл. *bluschen* 'сяяти, бути чи стати червоним' від дангл. *blyscan* 'почервоніти, зашарітися', нідерл. *blozen* 'зашарітися', шв. *blossa* 'почервоніти' [2, с. 108; 6, с. 182].

Деякі з опрацьованих схем є притаманними обом групам мов (принаймні на певному етапі розвитку). Проте існують семантичні моделі, що є власне германськими або власне слов'янськими. Перспективним вбачається більш ґрунтовний аналіз діалектного матеріалу та зіставлення зазначених семантичних схем з аналогічними схемами розвитку семантики інших і.-є. коренів.

ЛІТЕРАТУРА

1. ЕСУМ : Етимологічний словник української мови : у 7-и т. / [гол. ред. О. С. Мельничук]. – К. : Наукова думка, 1982 – 2012. – Т. 1 – 6.
2. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. I. – 616 с.
3. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. II. – 368 с.
4. Трубаков О. Н. "Молчать" и "таять". О необходимости семасиологического словаря нового типа / О. Н. Трубаков // Проблемы индоевропейского языкознания: Этюды по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. – М. : Наука, 1964. – С. 100–105.
5. ЭССЯ : Этимологический словарь славянских языков : Праславянский лексический фонд / [под. ред. О. Н. Трубачева]. – М. : Наука, ИРЯ РАН, 1975. – Вып. 2. – 238 с.
6. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English Language / Ernest Klein. – Amsterdam : Elsevier, 1966. – Vol. 1. – 853 p.
7. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bern, München : Franke Verlag, 1959. – 1183 p.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АСОЦІЙОВАНОГО ЧЛЕНСТВА З ЄС АРАБСЬКИХ КРАЇН СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Пророченко Н.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Базою для забезпечення співробітництва арабських і європейських країн став проект Євро-Середземноморського партнерства (EUROMED), започаткований у 1995 р., який передбачав двосторонні угоди про асоціацію з ЄС і створення макрорегіональних інтеграційних структур. Так, на теперішній час угоди

про асоціацію укладені між ЄС та такими країнами Південного і Східного Середземномор'я: Алжиром (2005), Єгиптом (2004), Ізраїлем (2000), Йорданією (2002), Ліваном (2006), Марокко (2000), Тунісом (1998), Туреччиною (1963), Палестинської національної автономією (тимчасове з 1997).

У 2004 р. в якості першого етапу регіональної інтеграції Йорданією, Марокко, Тунісом і Єгиптом було укладено Агадирську угоду про створення зони вільної торгівлі. За заявою Ліги арабських держав (ЛАД), передбачалося, що до Агадирської угоди до 2015 р. приєднаються всі 22 арабські держави, а до 2025 р. вона стане однією з потужних економічних організацій. Вже у 2005 р. більшість країн-членів ЛАД стали членами зони вільної торгівлі Великого Близького Сходу, яка фактично замінила Агадирську угоду. Переговорний процес між ЄС та країнами Південного Середземномор'я планувалося продовжити в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), яка стала запроваджуватися ЄС з 2004 р. *й до якої серед інших була залучена Лівія, з якої на той момент було знято міжнародні санкції.*

В ході співпраці відбувалася поступова лібералізація економіки й розширювалося співробітництво з міжнародними фінансовими інститутами. Проте, це мало неоднозначні наслідки для арабських країн. Так, вони були активніше залучені до світових господарських зв'язків, тут зміцнювалися ринкові механізми, спостерігалось зростання ВВП, країни змогли залучити інвестиції, розпочали модернізацію інфраструктури та отримали технологічну підтримку. Співпраця з європейськими країнами сприяла поширенню інформаційної відкритості, нових уявлень про стандарти життя, рівня освіти. В той же час, арабські країни змушені були у відповідь на це дотримуватися фінансової дисципліни, якої вимагали МВФ та СБ, зменшувати соціальне навантаження на бюджет. Особливо відчутним це виявилось для таких країн як Єгипет, Туніс, Сирія, де відсутній потужний нафтовидобувний сектор, а економіка обтяжена значним державним сектором, високими демографічними показниками. Ситуацію погіршила світова криза 2008 р., в ході якої скоротився зовнішній попит та зросли світові ціни на продовольство.

«Арабська весна» відкрила нові можливості для Євросоюзу відмовитися від колишньої практики, коли прагматичний підхід Брюсселя перетворював його програми на надто обтяжливі у фінансово-економічному плані та складні у досягненні морально-політичних результатів.

У лютому 2011 р. в ЄС було ініційовано розробку нової регіональної політики, де зазначалося, що політика сусідства має бути ціннісно-орієнтована. В підсумковому документі саміту було вперше визначено принцип обумовленості: тобто взаємозв'язку між допомогою країнам-партнерам та проведенням ними політичних і економічних реформ. Було зазначено також, що ЄС застосовуватиме диференційований підхід до кожної країни щоб забезпечити необхідне врахування індивідуальних потреб та пріоритетів. Було поставлено завдання розвивати відносини не тільки з державними структурами, а й з громадянським суспільством. Пріоритетними напрямками сприяння з боку ЄС визначено: зміцнення демократичних інститутів, забезпечення демократичного управління та соціальної справедливості, підготовка вільних виборів.

8 березня 2011 р. був оприлюднений перший офіційний документ, щодо модернізованої концепції співробітництва з арабськими країнами, розроблений Єврокомісією та апаратом Високого представника ЄС у зовнішніх справах і політиці безпеки – «Партнерство з Південним Середземномор'ям в ім'я демократії і спільного процвітання». В якості основних політичних завдань документ визначав, перед усім, адресне сприяння демократичним трансформаціям та формуванню демократичних інститутів через забезпечення фундаментальних свобод, конституційних та правових реформ і боротьбу з корупцією.

Другим важливим завданням було проголошено необхідність поширення партнерства за вузько державні рамки за рахунок взаємодії з народами, підтримки громадянського суспільства й роботи з молоддю.

Не слід думати, що ЄС дбає тільки про поширення демократичних стандартів у світі, його гомогенізацію та стабільність. Європа має на Сході цілком реальні економічні інтереси. Це транспортування нафти з Нігерії, Судану, Саудівської Аравії через країни Південного Середземномор'я. Не менш важливим в сучасних умовах світової економічної стагнації є й експорт європейської продукції у країни Північної Африки та Близького Сходу. ЄС залишається головним торговельним партнером Магрибу (70% експорту регіону забезпечує саме ЄС). Тому третім ключовим напрямком політики сусідства є стійкий економічний розвиток та створення робочих місць. Він передбачає, зокрема, підтримку малого та середнього бізнесу, реформи системи освіти та охорони здоров'я. Водночас гострою залишається проблема залучення іноземних інвестицій. Недостатня активність європейських країн в інвестуванні економік північно-африканських країн нестабільністю, відсутністю кваліфікованої робочої сили, відповідного європейським стандартам законодавства, ефективних механізмів стимулювання притока капіталовкладень та гарантій їхньої безпеки, корупцією.

Звісно, будь-який інтеграційний проект має політичну мотивацію і потребує міжнародних угод. Але, домінування політичних міркувань над економічними загрожує конфліктами, які підривають стабільність. В той же час, політичне оформлення економічно взаємовигідних об'єднань дає стійкий політичний ефект – прискорення розвитку країн, що інтегруються.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СЕМАНТИКА НОМІНАЦІЙ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Птуха В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні серед учених точаться далеко не безпідставні дискусії щодо витлумачення поняття національно-культурного компонента значення мовної одиниці, одна з яких пов'язана з суміжністю слів-термінів на позначення національно-маркованої лексики: *безеквівалентна лексика* (Є. Верещагін), *реалії* (Г. Томахін), *лакуни* (Ю. Сорокін), *фонова лексика* (В. Ощепкова), *культурема* (В. Воробйов). Усі ці терміни корелюють із **широким** розумінням *національно-культурного компонента* значення мовної одиниці – тією його частиною, яка відображає зв'язок мовного знака і певної національної культури (Л. Спиридовська) і є визначальними для матеріальної і духовної культури

народу (В. Кононенко). Натомість **вузьке** розуміння пов'язане з визначенням національно-культурного компонента, який є елементом семантичної структури слова (А. Волошина, М. Комлев).

Спираючись і на широке, і на вузьке розуміння національно-маркованої лексики пропонуємо таке визначення поняття **національно-культурного компонента семантики номінативних одиниць на позначення одягу** – частини значення в їх семантичній структурі, яка через способи семантичної транспозиції, словотвірної деривації та процеси фразеологізації відображає національно-культурні релікти вбрання представників англomовної та української спільнот, пов'язані зі звичаями, обрядодіями, традиціями, ритуалами, побутом. Окрім того, культурна інформація, закладена у семантичній структурі назв одягу, формувалася під впливом і таких позамовних факторів, як мода, епоха, соціальні й інші події, а також широкі контакти носіїв різних мов. Трансляція цієї інформації наступним поколінням, ідентифікуючи їхню етносвідомість і культуру, відбувається за допомогою мови, а тому лінгвісти (О. Галинська, О. Селіванова) її іменують як лінгвокультурна інформація [3, с. 4].

Лінгвокультурна інформація номінацій одягу дає змогу реконструювати мотивацію їх образності і символіки через способи семантичної транспозиції – метафоризацію і метонімізацію. *Метафора* кваліфікується як така, що має концептуальну природу і розглядається як засіб, при якому форма мовної одиниці переноситься з одного референта на інший на основі подібності при відтворенні у свідомості людини [2]: англ. *chamber pot*, укр. *котелок* “круглий головний убір”. *Метонімію* розглядають як засіб, при якому назва однієї реалії використовується на позначення іншої, з якою вона пов'язана асоціативно чи за суміжністю [5]: англ. *tam-o'-shanter* “шотландський капелюх”, укр. *cap'янці* “вид дорогих жіночих чобіт”.

Національно-культурна семантика номінацій одягу може виявлятися і через способи словотвірної деривації. Загалом словотвірна номінація передбачає здійснення певних операцій зі змінами формальної будови вихідної одиниці (слова чи словосполучення) для творення похідних слів з новим лексичним значенням за дериваційними правилами і словотвірними типами [4, с. 9–10]. Зіставлення способів словотворення в різних мовах допомагає розкрити специфіку дериваційної “техніки” номінацій одягу в англійській та українській мовах, а також встановити найпродуктивніші способи словотворення в обох мовах: афіксальний (префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний) в українській мові (*чобітки*, *патинок*) та композитна номінація (осново- і словоскладання (*bathrobe*), конверсія (*shrug*), редуплікація (*flip-flops*), а також аббревіація (*sou'wester*) – в англійській.

Іншим аспектом вираження національно-культурної специфіки найменувань одягу є перенесення на предмети інших лексичних сфер, тобто, коли назва одягу або його елемент є джерелом походження *онімної* лексики (антропоніми, топоніми), а також *апелятивної* (людина, артефакт, рослинний і тваринний світ), у чому, власне, й виявляється зовнішній вияв мотивації назв одягу в обох мовах. Зазначений тип перенесення реалізується через спосіб семантичної транспозиції в англійській мові (*boot*, *jacket*), а також лексико-семантичний спосіб та афіксація (суфіксація) (*кожушок*) – в українській.

Національно-культурні особливості назв одягу виявляються і у процесі фразеологізації, коли назва одягу набуває образного значення у складі фразеологічної одиниці. Семантична структура фразеологізму з компонентом-назвою одягу, яка виникла в результаті цієї трансформації, залежить більше від позамовних факторів, аніж семантично окремого слова, відповідно, у фразеології найяскравіше відображено своєрідність життя і побуту народу: англ. *get one's shirt out* “вийти із себе”, укр. *трусити штаньми* “боятися”.

Отже, національно-культурний компонент семантики номінативних одиниць на позначення одягу виявляється через способи семантичної транспозиції, засоби словотвірної деривації (афіксація в українській мові та композитна номінація – в англійській) і процеси фразеологізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березович Е. Л. Язык и традиционная культура [монография] : Этнолингвистические исследования / Елена Львовна Березович. – М. : Индрик, 2007. – 600 с.
2. Блэк М. Метафора / М. Блэк // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 153–172.
3. Галинська О. М. Лінгвокультурна інформація англійських та українських інтертекстуальних фразеологізмів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / О. М. Галинська. – К., 2012. – 19 с.
4. Хмара Г. В. Типи номінування одягу і взуття в сучасній українській мові (функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Г. В. Хмара. – Харків, 2006. – 20 с.
5. Barselona A. Metonymy / A. Barselona // Strazny Ph. Encyclopedia of Linguistics. – N. Y. : Fitzroy Dearborn, 2005. – P. 680–682.

ЧЕРГУВАННЯ ІНДИКАТИВ/СЮБЖОНКТИВ У ПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ, ЩО ФУНКЦІОНУЮТЬ ЯК ІМЕННА ЧАСТИНА ПРИСУДКА

П'ятецька А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Наявність особливих морфологічних показників у суб'єктиві (С) і в індикативі [1, с. 108-115] дає змогу твердити, що у сучасній французькій мові існує граматична категорія способу, під якою ми розуміємо систему граматичних форм, призначенням яких є вираження відношення висловлювання до дійсності.

Модальність С виражається в тому, що в протилежність індикативу він використовується мовцем не для актуалізації дії, а для її інтерпретації [4, с. 17, с. 318, с. 371] у плані суб'єктивної оцінки (можливості або неможливості її існування).

Специфіка С полягає в тому, що цей спосіб переважно використовується у складнопідрядному реченні (СПР) – 86%; С з'являється у підрядному реченні (ПР) при наявності в головному лексем (дієслів, іменників, прикметників, прислівників), названих нами корелятами С, за допомогою яких мовець здійснює інтерпретацію дії ПР.

Найбільш яскраво модальність С виявляється у випадках його чергування з індикативом в однакових лексико-синтаксичних умовах.

Абстрактні іменники, що виступають у функції підмета, за своєю семантикою та характером синтаксичних зв'язків з ПР можуть бути поділені на три групи.

До першої групи належать іменники, що виражають волю, бажання, необхідність та ін.: *but, désir, intention, intérêt, volonté, passion, vœu, volonté, etc.* Наприклад: *Mon désir est précisément qu'Octave vive selon son coeur, sans se sacrifier à des intérêts d'argent (M. Aymé).*

Другу групу становлять іменники, що виражають суб'єктивну оцінку: *bonheur, crainte, chance, danger, différence, difficulté, dommage, drame, etc.*

Після іменників цієї групи в ПП відзначались як індикатив, так і С майже в рівній пропорції (С становить 55%): *La justice est que les enfants mangent à leur faim et n'aient pas froid (L. Aragon); Ma joie est que tu sois âgé et que je sois jeune (E. Zola).*

До третьої групи належать іменники, номінативному значенню яких не властиві ні вираження бажання, волі, необхідності, ні суб'єктивної оцінки: *avis, condition, destin, empêchement, étiquette, fait, fin, force, idée, loi, motif, pensée, etc.*

Звичайно ці іменники супроводжуються ПП з присудком в індикативі: *Le fait est qu'il t'aimait (J.-P. Sartre).*

Разом з тим після іменників цієї групи відзначені ПП з присудком в С: *La fin exprimée par la première phrase est que le malade soit opéré (G. Gougenheim).*

Індикатив і Сюбжонктив є смислорозрізняювальними ознаками і сприяють розкриттю мети повідомлення. Наведені факти свідчать про те, що вибір способу засновується не тільки на семантичному критерії підмета; він залежить також від змісту всього висловлювання (констатація-повинність) і від актуального членування речення [5, с. 295, с. 317].

Здавалося б, найвищий ступінь повинен сприяти використанню С в ПП. Однак і в цьому випадку зареєстровано чергування індикатива і С: відповідно 49 на 51%. Наприклад: *Le plus grave était qu'il prétendît introduire dans son service des réformes d'une portée considérable (M. Aymé); Le plus étrange était qu'il ne songeait plus du tout au sujet... (R. Du Gard).*

Спостерігали С після таких прикметників і прислівників найвищого ступеня: *le mieux, le moins, le plus fâcheux, le plus grave, le plus incroyable; le plus sage, le plus simple, le plus utile, etc.* Після *le pire, le plus curieux, le plus extraordinaire* відзначали чергування способів; найвищий ступінь прикметників *le plus bizarre, le plus comique, le plus étonnant, le plus étrange, le plus pénible, le plus singulier, le plus surprenant, le plus tragique, le plus troublant* супроводжувався, згідно з дослідженням матеріалом, індикативом.

Підмети-іменники, що виражають суб'єктивну оцінку, так само як і субстантивовані прикметники, у позитивному чи в найвищому ступені допускають в ПП чергування способів, яке засновується не стільки на їхньому семантичному наповненні, скільки на комунікативній меті мовця.

Дієслово-зв'язка, поєднуючи головну і підрядну частини, водночас відокремлює ПП від безпосереднього впливу і управління з боку корелята-підмета, а це ставить ПП в умови опосередкованого управління і надає мовцеві

більше свободи у виборі способу залежно від комунікативної мети. Вклинення вказівного займенника *se* між підметом і дієсловом-зв'язкою ще більше послаблює вплив головної частини на ПП.

Отже, аналіз вживання способу показав, що *C* в ПП не є простим знаком підрядності, а сприяє вираженню як модальних значень, так і актуального членування речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байдак Л.В. Диференційні ознаки сюбжонктива та їх місце в дієслівній системі сучасної французької мови. – В кн.: Іноземна філологія. – Львів, 1973. – Вип. 30. – С. 108-115.
2. Байдак Л.В. Чергування індикатив/сюбжонктив в означальних реченнях сучасної французької мови. – В кн.: Іноземна філологія. – Львів, 1975. – Вип. 37. – С. 84-90.
3. Bally Ch. Linguistique générale et linguistique française. – Berne: A. Francke s.a. 1950 – 440 p.
4. Chevalier J. Cl., Blanche-Benveniste Cl., Arrivé M., Peytard J. Grammaire du français contemporain. – Paris: Larousse, 1964. – 495 p.
5. Wagner R.-L., Pinchon J. Grammaire du français classique. – Paris: Hachette, 1994. – 640 p.

ТЕМАТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТА РОЗПОДІЛ ПРАГМАТИЧНИХ РОЛЕЙ В ЛИСТУВАННІ В. НАБОКОВА ТА Е. ВІЛСОНА(період 40-х рр.)

Радзівська Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Істотною особливістю епістолярної комунікації виступає характер її співвіднесеності з безпосередньою комунікацією, він визначає майже всі релевантні для аналізу епістолярії ознаки такі, як комунікативно-прагматичні ролі учасників комунікації, тематичний репертуар спілкування, лексичні та синтаксичні засоби, що формують текстову структуру.

У одних випадках епістолярне спілкування є продовженням безпосереднього, коли в листуванні беруть участь давно знайомі один з одним комуніканти і продовжують тим самим традицію (часто тривалу), що склалася в межах безпосереднього спілкування. Найчастіше цей випадок представляє “транспоноване” у писемний режим приватне спілкування, в якому, як правило, відтворюється тематика та мовленнєві стереотипи, сформовані в процесі безпосереднього спілкування. Натомість у інших випадках епістолярія не підкріплюється подібною традицією, що спостерігається, коли в листування вступають носії мови, особисто не знайомі або мало відомі один одному. Цей другий випадок представляє, якщо звернутися до культурної ретроспективи, листування письменниці М. Шагінян та композитора С. Рахманінова, Ол. Блока та Андр. Белого, їхнє особисте знайомство відбулося лише після певного етапу епістолярного спілкування [2].

Саме до цього другого випадку формування епістолярної комунікації належить листування Володимира Набокова та Едмунда Вілсона, яке тривало з 1940р. до початку 60-х рр.[3]. До Е.Вілсона (1895–1972), найавторитетнішого

американського критика середини ХХ ст., Набоков, за рекомендацією свого брата, композитора М.Набокова, особисто знайомого з Е.Вілсоном, звернувся у пошуках літературної роботи (серпень 1940р.). Е.Вілсон, на той час редактор впливового журналу “NewRepublic”, замовив Набокову, про якого знав лише те, що він російський письменник, досконало володіючий англійською мовою, кілька рецензій на видання, пов’язані з російською темою [1].

Початковий етап епістолярного спілкування Набокова та Вілсона позначений двома парами прагматичних ролей, які відображають несиметричний характер відносин між комунікантами. Ці ролі зумовлені основними інтенціями обох кореспондентів, які актуалізуються в межах цієї комунікації, а саме, інтересом Е. Вілсона до російської літератури та культури, прагненням вивчити російську мову, щоб знайомитися з творами російської літератури в оригіналі та, з боку Набокова, намаганням увійти до професійної спільноти, що представляє американський художньо-літературний дискурс, та зайняти в ній своє місце. Згідно з цим в епістолярії цього періоду вирізняються дві площини, які визначені двома парами ролей: (1) “авторитетний критик – новачок” у американському художньо-літературному дискурсі та (2) “вивчаючий російську мову, літературу, культуру – носій російської мови та культури”. Комунікативна діяльність, пов’язана з реалізацією цих ролей, втілюється у відповідній тематиці та дискурсивних формах. Так, серед різновидів втілення ролі “авторитетного критика” можна назвати численні практичні поради (стосовно організації справ з видавцями), роз’яснення (напр., того, як прийнято писати рецензії в Америці), інструкції, докори (щодо необережної поведінки Набокова) тощо. Мовне втілення ролі “новачка” спостерігаємо в актах подяки (за сприяння у справах, при отриманні стипендії, у відносинах з видавцями), проте типовим для Набокова тут виступає відсутність запитань та значна стриманість у висловленнях про свої проблеми.

Розвиток цієї епістолярної комунікації має досить інтенсивний і динамічний характер: первісно несиметричні стосунки поступово, завдяки співробітництву двох літераторів, постійному обміну думками, спільній роботі переростають у паритетні, близькі до симетричних, коли обидва починають сприймати один одного як рівні комунікативні та професійні партнери, частково завдяки толерантності позиції Е. Вілсона. Етапним моментом, який зумовив динаміку стосунків двох літераторів у початковий період їх кореспонденції, стало знайомство Е. Вілсона з першим англomовним твором Набокова, романом “The Real Life of Sebastian Knight”, він був вражений його мовою та сюжетом. У листі від 20.10.1941р. відображена його щира реакція (проте не стільки критика, скільки читача), яка показує усвідомлення ним рівня майстерності та обдарованості його епістолярного партнера, яке дало поштовх для глибшого розуміння його особистості і зрештою призвело до переходу епістолярного спілкування в площину паритетного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельников Н. “Хороший писатель – это в первую очередь волшебник...” / Н. Мельников // Иностранная литература. – №1. – 2010. – С.80–96.

2. Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації / Т.В. Радзієвська. – К.: Інститут української мови, 1993. –192с.
3. The Nabokov–Wilson Letters / Ed. by Simon Karlinsky. – N.–Y.: Harper &Row, 1979.

ДЕФІС У СКЛАДНИХ ІМЕННИКАХ СУЧАНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТИ FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG)

Радзійон В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Написання складних слів разом або через дефіс відноситься до критеріїв їх виділення і слугує для відмінності їх від словосполучень.

Критеріями виділення складних слів у германських, зокрема німецькій, та слов'янських мовах є з'єднання двох або більше слів та їх структурно-значеннєва цілісність [1, с. 129]. Цілісність слова виражає семантичну єдність: воно підкреслює, що предмет або явище будуть визначені в першу чергу як певна єдність.

У мовознавстві виділяють внутрішні (фонетичні, морфологічні, орфографічні) і зовнішні (синтаксичні) ознаки цілісності. Внутрішні ознаки цілісності стосуються однієї лексичної одиниці, зовнішні ознаки відносяться до цілісності лексичних одиниць у мовленні.

Фонетична ознака вказує на наявність об'єднуючого наголосу складного слова у порівнянні з рівноправним акцентом в частинах словосполучення. Морфологічна ознака визначає морфологічну єдність складного слова у порівнянні зі словосполученням. Вона полягає в тому, що в складному слові об'єднуються або неформлені (*Springbrunnen*), або оформлені бази (*Reisemüdigkeit*). До зовнішніх ознак цільнооформленості відносяться: характер сполучуваності компонентів складного слова на відміну від сполучуваності слів у словосполученнях, порядок компонентів складного слова на відміну від порядку слів у словосполученнях, наявність або відсутність службових елементів і характер синтаксичних зв'язків [2, с. 133].

Питання про творення складних слів багато лінгвістів поєднують з тенденцією їх написання разом, але слова, які написані через дефіс, також є складними словами. Таким чином, спосіб написання (орфографічний критерій) може бути використаний як додатковий критерій виділення складних слів [2, с. 130].

У німецькій мові тип складних іменників, що пишуться через дефіс, хоча на перший погляд і непродуктивний (у порівнянні з англійською мовою, наприклад), але заслуговує уваги.

Складні іменники, написані через дефіс, що зазначені у словниках, можна поділити на дві групи. Це або посесивні утворення типу *Schmücke-dein-Heim* та *Feld-Wald-und-Wiesen-Mensch*, або терміни: *Buhl-Krankheit*, *Lalande-Element*, *Saatband-Legemaschine*, *Helfer-Zelle*, *Faber-Syndrom*, *Kabellängen-Ausgleich*.

Але при аналізі сучасних випусків німецької газети F.A.Z. було виявлено значну кількість складних іменників, що пишуться через дефіс. Їх можна класифікувати таким чином:

1) комбіновані аббревіатури: *DOSB-Präsident*, *Nobel-BMW*, *Neonazi-Terroristen*, *NBA-Profi*;

2) складні іменники, у яких перший БС (безпосередній складник) – власна назва: *China-Geschäft, Snowden-Enthüllungen, Ford-Autohaus, Twitter-Eintrag*. Але: *Nahostkonflikt, Markuskrankenhaus, Ostküstenmedien*;

3) складні іменники, у яких один з БС – англіцизм: *Forward-Darlehen, Radsport-Team, Happy-Hour-Tourismus, Carsharing-Nutzer*. Але: *Börsencrasch, Standortmarketing, Babynahrung, Partyluder*;

4) складні іменники, у яких перший БС – назва виду спорту: *Fußball-Experiment, Tischtennis-Rekordmeister, Kung-Fu-Einlage Eisschnelllauf-Gemeinschaft*;

5) складні іменники, у яких перший БС – число: *2:2-Ausgleich, 30000-Einwohner-Stadt, 5000-Distanz, 450-Euro-Job*;

6) складні іменники, у яких перший БС – числівник: *Eine-Million-Marke, Drei-Schicht-Betrieb, Acht-Gang-Automatik, Fünfzig-Jahr-Feier*;

7) субстантивовані словосполучення: *Kaffee-über-die-Hose-Schütten, Erst-jetzt-recht, Immer-so-weiter, Im-Takt-bleiben*;

8) складні іменники з першим елементом *noch* та *anti*: *Anti-Bauhaus-Clique, Anti-Nazi-Initiative, Noch-Karstadt-Chef, Anti-Garzweiler-Resolution*;

9) складні іменники, у яких перший та другий БС мають відношення протиставлення: *Mensch-Maschine-Schnittstellung, Ost-West-Konflikt, Positiv-Negativ-Analyse, Gestern-Heute-Kontrast*;

10) складні іменники, перші БС яких є словосполученням, які характеризують останній БС (складні іменники синтаксичну типу): *Herren-auf-der-Kippe-Figuren, Krieg-schafft-frieden-Weltmacht-Politik, Ballbesitz-Taktik-Technik-Truppe, Sportler-des-Jahres-Gala*. Але: *Echtzeitkommunikation, Ganztageschule*.

Відсутність чітких правил (у порівнянні з українською мовою) використання дефісу в складних словах призводить до можливості різного написання (*Skiunfall* та *Ski-Verband* у статті "*Der nächste Cowboyhut für Maria Höfl-Riesch*"; *Jazz-Avantgardisten* та *Jazzmusiker* у статті "*Kann denn die Musik sich selbst zuhören?*" [3]). Особливо це стосується написання складних іменників з компонентами-англіцизмами. Так, в одному випуску газети були виявлені різні способи написання (разом або через дефіс) англійських слів: *Online-Geld, Online-Händler* але *On-line-Handel*; *Offshore-Wind, Offshore-Geschäft* але *Off-Shore-Konto*; *Callcenter-Angestellte* але *Call-Center-Gesellschaft* [3].

Питання про написання складних іменників німецької мови через дефіс ще залишається відкритим. Так, аналізу та класифікації підлягають, наприклад, такі іменники: *Veteranen-Referendum, Wunder-Regie, Eintracht-Vorstellung, Abschluss-Pressekonferenz, Partei-Kanon, Würge-Attacke*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке / Е. Н. Бортничук, Н. В. Василенко, Л. П. Пастушенко – К. : Вища школа, 1988. – 262 с.
2. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / Олег Давидович Мешков. – М.: Наука, 1986. – 208 с.
3. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 12.2013. – № 286, 287, 290.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ВІКТОРІАНСЬКОЇ АНГЛІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ОНОМАСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Рибакова К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Образ країни найбільш яскраво проявляється в знакові періоди історії. Оскільки вікторіанський період є одним із найбільш значних в історії Англії, то вербалізація образу Вікторіанської Англії, реалізованого в англomовних поетичних текстах, надає цікавий матеріал для дослідження. Для зазначеної доби є характерним особливий пласт історико-культурної ономастичної лексики, яка являється своєрідним лінгвістичним показником епохи. Топоніми як складники ономастичної лексики представляють один із засобів відображення географічної реальності. В англomовній художній літературі вікторіанського періоду виділяється клас топонімів, який утворився у період Кримської війни 1853-1856 рр. У результаті суцільної вибірки в текстах зазначеного періоду було виокремлено понад 1334 топоніми, із них 340 одиниць виявлено у поетичних художніх текстах. Власне у поетичних текстах проявилися унікальні риси образу Вікторіанської Англії – це застосування прийому персоніфікації, або уособлення, що наділяє неживі речі людськими властивостями, коли предмет або явище «оживають» за принципом подібності.

Антропологічні риси міста-фортеці як живої істоти проявляються у вживанні присвійного займенника жіночого роду *her* замість традиційного особового займенника *its* при описі астроніму Sebastopol у поемі “Night scene at the fall of Sebastopol” де, описана облога міста англійськими військами: *The toils, the flames, the thunders of the siege / Are quench'd and hush'd. Night shrouds in funeral pall / The fallen fortress, and her shattered mounds — / Each rent and ruined fort, and crumbling wall* [4, p. 113].

У корпусі поетичних текстів виявлено біля 70 випадків використання займенників архаїчних форм із географічною номенклатурою кримського походження, які наділяють ці об'єкти реального світу антропоморфічними властивостями, підкреслюючи таким чином їхню важливість у картині світу британців того періоду, вербально втілюючи образ Вікторіанської Англії. Як один із проявів уособлення, або персоніфікації, у поетичних текстах є архаїчна прономінальна (замість імперсональної) форма звернення до неживих істот (географічних об'єктів) як до живих антропоцентричних сутностей. Так, із астронімами Sebastopol, Balaclava, Inkerman, урбанонімами Malakoff і Redan і гідронімом Alma вживаються форми займенників другої особи однини *thine, thy, thou, thee*. Самим широковживаним є присвійний займенник другої особи однини *thy* (83 % від загальної кількості). Він є найбільш частотним для топоніму Sebastopol (27 випадків): *Either Russ, or Frank, or Turk, / Right of nations or of creed, / Chance-poised victory's bloody work: / Any flag i' the wind may roll / On thy heights, Sebastopol* [2, p. 28-29] або *And is thy day of sorrow come? / And are thy guns for ever dumb? / And thou no more hear beat of drum, / Sebastopol?*

[6, p. 19]. Для оніму Balaclava / Balaklava також характерно вживання скороченої форми займенника *thy* (25 випадків): *But there are which never to oblivion can give room, / Till in flame earth's records perish, till the thunder-peal of doom. / And of these through all the ages married to immortal fame, / One is linked, and linked for ever, Balaklava, with thy name* [7, p. 18], або *Balaclava, Balaclava, / Far thy still and grassy plain / Thick is strewn with England's bravest. / High is heaped with England's slain; / Shot and shell have done their work well; / They shall never charge again. / Balaclava, Balaclava, / O'er thy still and grassy plain* [1, p. 104]. Така висока частотність вживання цих двох онімів із архаїчним займенником свідчить про надзвичайну важливість згаданих географічних об'єктів на шкалі значущості життєвих цінностей вікторіанців, які у поетичній тканині тексту звертаються до цих двох міст як до живих істот. Іншим топонімам кримського походження також надаються антропоморфічні риси у формі звернення: *Oh ! Inkerman, that dreadful scene / Of slaughter who can tell. / Where hand to hand each foeman fought / Within thy lonely dell* [5, p. 40]; *Though till now ungraced in story, scant although thy waters be, / Alma, roll those waters proudly, proudly roll them to* [7, p. 7]; *Thy Malakoff and dread Redan, / Where late the life's blood freely ran, / Are wrapt in solitude and gloom / Once mighty City such thy doom* [3, p. 22]. У той же час у віршованих текстах також зустрічається повна форма вищезазначеного займенника – *thine* (2,8 %): *Oh, river Alma, gentle flood. / So lately red with human blood, / Upon thy banks the fruitful vine / And willow pale shall still be thine* [3, p. 10]. Особовий займенник другої особи однини у називному відмінку *thou* (5,6 %) застосовується до топоніму Sebastopol: *Still, still, we triumph in our prize. / And our loud shouts shall rend the skies / To think that thou no more shalt rise, / Sebastopol!* [6, p. 18] і до топоніму Alma: *O thou river ! dear for ever to the gallant, to the free. / Alma, roll thy waters proudly, proudly roll them to the sea* [7, p. 9]. Особовий займенник другої особи однини в об'єктному відмінку *thee* (2,8 %) також вживається з онімом Sebastopol: *'T will be, I ween, another sway / Thy children's children shall obey. / When flags of freedom o'er thee play, / Sebastopol.* [6, p. 19] або *Long, through all future coming years, shalt thou delight thy soul / With thoughts of these, thy sons, who won for thee Sebastopol* [1, p. 134].

Спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що характерною рисою поетичних текстів вікторіанського періоду є явище персоніфікації, що наділяло топоніми кримського походження антропоморфічними властивостями, підкреслюючи таким чином їх важливість у системі цінностей британців, віддзеркалюючи особливості втілення образу Вікторіанської Англії.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bennett W. C. Proposals for and Contributions to a Ballad History of England W. C. Bennett. – L. : Hamilton, Adams and Co., 1868. – 145 p.
2. Craik D. M. Poems / D. M. Craik. – Boston, Ticknor and Fields, 1866. – 160 p.
3. Franklin R. Notes on the War and the blessing of peace / R. Franklin. – Lincolnshire : Barton-upon-Humber, 1856. – 34 p.
4. Hamilton J. Poems, Essays, and Sketches / J. Hamilton. – Glasgow : James Maclehose, 1870. – 400 p.

5. Hayward A. The battles of the Crimea with other poems / A. Hayward. – Canada : J. C. Ansley, 1855. – 75 p.
6. Tilt J. Lays of Alma, and other poems / J. Tilt. – L. : Booth, 1856. – 200 p.
7. Trench R. Ch. Alma and other poems / R. Ch. Trench. – L. : John W. Parker and Son, 1855. – 44 p.

СЛОВОВІРНІ ГНІЗДА З ВЕРШИНАМИ-ОНІМАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Рибачківська Л.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні увага дослідників спрямована на всебічне вивчення комплексних одиниць словотвору – словотвірних ланцюжків, словотвірних парадигм, словотвірних гнізд (праці В.В. Грещука, М.Ю. Казак, О.М. Тихонова, М.Ю. Федурко, І.О. Ширшова та ін.).

Основоцентричний аспект дослідження словотвору передбачає встановлення адекватної йому комплексної одиниці класифікації й опису дериваційної системи. Такою одиницею, на думку багатьох учених (В.В. Грещук, С.П. Гірняк та ін.), є словотвірне гніздо (СГ).

Не дивлячись на багату історію вивчення (В.С. Виноградов, Р.О. Винокур, О.А. Земська, О.С. Кубрякова, В.В. Лопатін, А.І. Мойсеїв, О.М. Тихонов, І.С. Улуханов, М.Н. Янценецька та ін.), СГ залишається структурою, що розглядається в різноманітних дослідженнях: історичних (Н.О. Ярошенко), семантичних (І.В. Арнольд, С.П. Гірняк, О.В. Дияк), структурних (С.П. Гірняк, С.С. Риженко, Г.В. Алікаєва).

Зіставному дослідженню гнізд приділяється мало уваги, в цьому аспекті вони випадають з поля зору дослідників. Проблематика і перспективи зіставно-типологічного опису словотвірних систем слов'янських мов на матеріалі СГ накреслюються протягом останніх двадцяти років ХХ ст. (О.М. Беляївська, М.П. Білоус, Т.І. Величко, В.І. Верещака, В.В. Лопатін, Є.С. Отін, Н.О. Павленко, І. С. Улуханов), але на сьогодні цей напрямок перебуває ще у стадії формування і пошуків. Щодо зіставлення СГ неспоріднених мов, то цей аспект репрезентовано поодинокими статтями: за допомогою аплікативної моделі зіставлялись СГ і ряди російської та англійської мов (І.В. Альтман, П.А. Соболева). Єдина спроба зіставлення СГ однієї лексико-семантичної групи на матеріалі трьох мов (російської, англійської і кабардинської) була зроблена Є.М. Медніковою і М.З. Кушхабієвою. Усе це зумовлює *актуальність* зіставлення СГ неспоріднених мов.

СГ в дериватологічній системі мови є найважливішими комплексними одиницями (М.Ю. Федурко), вони не обійдені увагою дослідників в українській мові: визначення принципів укладання СГ, їх формально-сислової структури, обґрунтування ролі кореня в структуруванні гнізда, вивчення семізації й семемізації в СГ кореня *зелен-* (І.І. Ковалик); СГ коренів з повноголосним сполученням – *оро-* (В.І. Верещака); СГ коренів зі значенням: *говоріння* (М.І. Голянич), *руху* (М.П. Лесюк); *мислення* (Г.Я. Василевич) та *почуттів* (Н.Я. Тишківська);

в англійській мові: динамічну синхронію СГ (С.М. Єнікєєва), віддієслівні гнізда староанглійської мови (Д.А. Бабаджанова), сучасної англійської мови (В.А. Алексенко, В.Н. Шевчук, О.В. Дергаусова, О.А. Кузнецова); в англійській та узбецькій мовах: порівняльно-типологічний аналіз СГ юридичної термінології (Г.А. Халілова); в українській і російській мовах: нові СГ з ключовими словами сучасної доби, СГ з вершинами-аббревіатурами та СГ з *онімічним компонентом* (О.А. Стишов).

Незважаючи на те, що ономастичний матеріал має величезний культурознавчий потенціал, у контрактивному аспекті ономастика ще не достатньо досліджена, не приділяється належної уваги вивченню онімів. Онімія певної мови є відображенням культури суспільства, тому виникає необхідність детального вивчення ономастичного матеріалу, зокрема у вигляді зіставлення СГ.

Попередньо проаналізувавши СГ з вершинами-онімами в українській та англійській мовах, можна відмітити, що за наповнюваністю в обох мовах вони можуть бути як елементарними (гніздо являє собою словотвірну пару: англ. *Ukraine* – *Ukrainian.*), так і багатослівними (гніздо – три і більше слів: укр. *Алмати* – *алматинець, алматинський*).

У порівнюваних мовах провідним способом творення дериватів в аналізованих СГ є морфологічний, серед підспособів якого домінує суфіксація, а потім іде творення складних слів, префіксація, постфіксація. Інші способи словотворення представлено мінімально.

Після проведення аналізу СГ з вершинами-онімами в українській та англійській мовах ми дізнаємося, що в обох мовах є більше спільного ніж відмінного, що є типовим для обох мов.

Подальше дослідження проблеми зумовлене об'єктивною потребою вивчення СГ в контрактивному аспекті. Адже в процесі такої роботи з'являється можливість для глибинного занурення у словотвірні процеси; з'ясування парадигматично-синтагматичних зв'язків, що існують між спільнокореневими лексемами; виявлення продуктивності тих чи інших словотвірних моделей; констатації породжувальної здатності твірного слова. Виникнення нових СГ із різними вершинами, заповнення лакун у відомих із них, виявлення обсягу і взаємовпливів усередині гнізд та ін. також були й залишаються актуальними в українському та англійському мовознавстві. Особливе зацікавлення викликає проблема дослідження СГ на основі онімів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : моногр / С. М. Єнікєєва // ДВНЗ “Запоріж. нац. ун-т” МОН України. – Запоріжжя, 2006. – 302 с. – Бібліогр. : С. 265–298.
2. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.
3. Стишов О. А. Нові словотвірні гнізда з онімами в ролі вершин у сучасних українській і російській мовах / О. А. Стишов // Ономастика і апелятиви : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2007. – Вип. 30. – С. 161–167.

4. Тараненко О. О. Ключові слова // Українська мова: Енциклопедія. – вид. 2-ге (випр. і доп.). – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 255–256.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА НІДЕРЛАНДСЬКІЙ МОВАХ

Родюк М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Частиномовна належність дієприкметника і по цей час викликає дискусії в лінгвістичній літературі. Досить широкого висвітлення вона набула в англomовних і німецькомовних наукових працях. Нідерландська лінгвістика певною мірою відображає різноманіття підходів до вивчення дієприкметників, яке спостерігається в зарубіжній науковій літературі, однак, у зв'язку з особливостями нідерландської мови, вона розглядає дієприкметники під іншим кутом зору. Відсутність єдиного погляду на проблему частиномовної належності дієприкметника пояснює її актуальність і вказує на необхідність поглибленого вивчення даного явища.

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей функціонування дієприкметників в сучасній нідерландській мові.

Матеріалом слугують дієприкметники теперішнього і минулого часу, вибрані з англomовних, німецькомовних та нідерландськомовних публіцистичних текстів останніх десятиліть.

Слід зазначити, що в сучасній германістиці переважає погляд на дієприкметник як форму дієслова: більшість як німецьких, так і нідерландських вчених розглядають дієприкметники як нефінітну форму, що входить до класу «дієслово». Це О. Бехагель, В. Вільманс, Г. Пауль, П. Айзенберг, Г. Хельбіг та Й. Буша, О.І. Москалькая, В.Г. Адмони, О.І. Шендельс, П. Вейланд [1, с. 132], Л.А. те Вінкел [2, с. 5], П. Слеймайн [3, с. 5].

Проблема частиномовної належності актуальна не тільки для нідерландської лінгвістики, але й для германістики в цілому, зокрема для вивчення англійської і німецької мов. Але функціонування дієприкметника в нідерландській мові відзначається суттєвою специфікою. Найкраще це видно на прикладі функціонування дієприкметників минулого часу.

(1) Wij **zijn** gisteren **getrouwd**, en hebben een super geweldige dag gehad!
We married yesterday and had a wonderful day;

(2) Zij kwam uit een groot gezin uit Hoogkaspel en ze **zijn getrouwd** door de toenmalige burgemeester Schakel. *She came from a large family from Hoogkaspel and they were married by the mayor Schakel;*

(3) Hij en Gloria **zijn getrouwd** sinds 1968. *He and Gloria are married since 1968.*

Речення (1), (2), (3) можна скороти до наступного прикладу:

(4) Wij/Zij **zijn getrouwd**. *Then are married.*

Приклад (4) в такій його формі не дає нам чіткого розуміння, яку саме функцію, прикметника або дієслова, виконує в ньому дієприкметник «getrouwd», і тільки спираючись на приклади (1), (2), (3), можна з'ясувати, що в нідерландській мові дієприкметник «getrouwd» може інтерпретуватися, як частина аналітичної перфектної форми дієслова активного (приклад (1) або пасивного стану

(приклад (2)) або як прикметник, що стоїть після дієслова-зв'язки (приклад (3)). В англійській і німецькій мовах така множинність інтерпретацій в даному випадку неможлива. Як видно із прикладів (1a) і (2a) дієприкметник або взагалі не використовується, або при ньому вживається інше допоміжне дієслово, яке виключає можливість його прикметникового тлумачення:

(1a) Apparently **they married** yesterday in a private ceremony with no fanfare;
Stephany und Frank Tortugaf **haben** gestern **geheiratet**.

Olga und Detlef Mastel **haben sich** gestern **getraut**.

(2a) Scott Bennett and Brooke Follenius **were married** by Judge Jim Ketchum on the grounds of the Amagansett American Legion on June 16;

Wir **wurden** von Vikar Anton Hopp, den ich aus meiner Lehrzeit in Arbon her kannte, **getraut**.

Що стосується прикладу (3), то в англійській і німецькій мовах також використовується дієслово-зв'язка «to be», але при цьому в німецькій мові буде використовуватися дієслово «verheiraten», а не «heiraten» або «trauen».

(3a) Kim Jong Un **is married**, North Korea confirms;

Karam und Kartari Chand **sind** 86 Jahre miteinander **verheiratet**. *Karam and Kartari Chand are married for 86 years.*

Вищенаведені приклади засвідчують те, що нідерландська мова, в порівнянні з двома іншими найбільш близькими до неї германськими мовами, а саме: німецькою і англійською – має ряд особливостей, що стосуються функціонування дієприкметників, які потребують поглибленого вивчення. Так, видається перспективним в подальшому визначити структурні властивості дієприкметників теперішнього і минулого часу в кореляції з їх використанням як в ролі дієслова, так і в ролі прикметника та дослідити функціонально-семантичні властивості вживання дієприкметників з урахуванням їх походження від дієслів різних структурно-семантичних класів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Weiland P. *Nederduitsche spraakkunst* / P. Weiland – Amsterdam: Johannes Allart, 1805. – 328 с.
2. Winkel te L.A. *Antwoord aan Prof. W. G. Brill op zijnen brief over de definitie van het werkwoord* / L. A. te Winkel // *De Taalgids*. – 1861. – № 3. – С. 1-9
3. Sleeman P. *Verbal and adjectival participles: Position and internal structure* / P. Sleeman // *Lingua*. – 2011. – № 10. – С. 1569 – 1587.

ПЕРЕДАЧА РЕЧЕВОГО ОБРАЗА ПЕРСОНАЖЕЙ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ

Романенко М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Среди различных проблем художественного перевода особое место занимают проблемы передачи художественно-стилистических средств, использованных автором в оригинале. Помимо речи повествователя, в художественном произведении воплощаются разные типы речи персонажей: литературно-письменной, диалектной, жаргонной, терминологической и т.д. Прямая речь в художественном произведении, должна отображать речевую индивидуальность

персонажа, особенности языка, находящиеся в тесной связи с образной характеристикой литературного героя. Речь персонажей характеризуется целым рядом факторов: родом его занятий, образованием, территориальной принадлежностью и даже его мировоззрением [1].

Речь персонажей является средством непосредственной связи читателя с ним без помощи автора, поскольку она является прямым источником информации для читателя. Такое изображение героев называется “репродуктивным методом”, под которым подразумевается передача особенностей речи персонажа без авторской речи [3].

Эмоциональность речи персонажа также играет важную роль в раскрытии его личности и национальной принадлежности. Языковая картина мира как понятийная категория, проходя через этническую картину мира и своеобразным образом преломляясь, отражается в ней как в зеркале. Если даже этническая картина мира изменится, то ядро, образующее специфику её культуры и мировоззрения, останется неизменным. Это является той системой ценностей, которая отличает представителей того или иного национального общества от представителей других народов [2, с. 162].

В этой системе эмоции часто выражаются в имплицитной форме, и поэтому их национальные особенности остаются вне поля зрения. Если в какой-либо культуре внимание акцентируется на индивидуальных качествах личности, то в этом случае эмоции выражаются не посредством отдельных номинаций, а окольным путём [4, с. 43].

Основную проблему при передаче речевого образа персонажа средствами языка перевода составляет тот факт, что в речевой характеристике персонажей при переводе теряются речевые особенности и, таким образом, в тексте перевода возникают “экспрессивно-эмоциональные лакуны” [3].

При переводе диалогов задача переводчика усложнена стократно, так как он должен учитывать не только авторский стиль, но и передавать особенности и характер героев, входить в образ и говорить словами разных персонажей, создавая завершённый характер каждого из них.

При переводе диалогов с английского языка основная сложность состоит в том, что регистры общения в русском речевом обиходе намечены более дробно, чем в англоязычном. И устанавливать их в переводе надо исходя не из словарных значений, а из обстоятельств разговора, характера и индивидуальных данных собеседников, их отношений, намерений и прочих факторов, совокупность которых именуется “коммуникативной ситуацией” [3].

Итак, различия между переводом и оригиналом художественного произведения касаются не только формы, но и содержания. Перевод по объёму и составу информации всегда уступает оригиналу, и потери экспрессивно-стилистических особенностей оригинала, к сожалению, неизбежны в процессе перевода.

ЛИТЕРАТУРА

1. Геворкян Г.А. Некоторые особенности передачи речи персонажей в переводе рассказа Ф.С. Фицджеральда «Ледяной дворец» [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье: <http://fitzgerald.narod.ru/critics-rus/gevorkan-icepalace.html>

2. Квициниа Ш.И. Идиоматика художественного текста как лингвокультурологическая проблема / Ш.И. Квициниа // Языкознание. Реферативный журнал: Социальные и гуманитарные науки. Серия 6. – 2009. – № 1. – С. 161–164.
3. Мамедова З. Способы речевой характеристики в художественном произведении [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье: <http://www.jurnal.org/articles/2010/fill7.html>
4. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций / В.И. Шаховский // Языкознание. Реферативный журнал: Социальные и гуманитарные науки. Серия 6. – 2009. – № 1. – С. 38–44.

МОВЛЕННЄВИЙ АКТ «СКАРГА» В АНГЛОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Романчук С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативна модель будь-якого мовленнєвого акту включає адресанта, його інтенцію, висловлення, обставини, котрі впливають на реалізацію його інтенції та результат. Комунікативна ситуація «скарга» в англomовному інституційному дискурсі виникає за наявності мотиву, адресанта, дискурсу скарги, адресата та бажаного перлокутивного ефекту. Адресант, який скаржитися, маючи свій власний досвід та ставлення до комунікативної ситуації, що виникла, та володіючи зрозумілими для адресата комунікативними навичками, ініціює скаргу з метою отримати сатисфакцію проблеми, котра виникла у зв'язку з неприйнятними з його точки зору діями адресата. Всі зазначені вище компоненти мовленнєвого акту «скарга» взаємопов'язані та взаємообумовлені. Мотив – є одним з ключових компонентів даного мовленнєвого акту.

У англomовному соціумі інституційний дискурсивний жанр «скарга» представлений у двох площинах – діловому та юридичному дискурсах. У діловому інституційному дискурсі скарга представлена у вигляді *листа-скарги (letter of complaint)*, а в юридичному – *позовом або рекламацією (claim)*.

На відміну від листа-скарги, рекламації або позови містять повідомлення про проблеми, котрі виникли з вини адресата (доставка не того товару, який потрібно, затримка поставок та ін., коли є факт матеріальної чи моральної шкоди) та спонукання адресата до їх вирішення, найчастіше залучаючи третю сторону (суд). Вони є більше стандартизованими та більш формальними на відміну від листів-скарг, котрі відносяться до того ж жанрово-тематичного типу, що й рекламації, але відрізняються від останніх тим, що проблеми, вирішення яких вимагають в них адресанти, можуть виходити за межі комерційних відносин і стосуватися більш широкого кола питань.

Для досягнення позитивного перлокутивного ефекту використовують інформативний спосіб впливу, котрий виражається експліцитно. Мовленнєвий акт інформування може виражатися за допомогою перформативного дієслова семантики інформування + етикетний зворот або дієсловом – посиланням на канал комунікації. Наприклад: *I am writing to express my concern about the above order for office stationary ...* або *I am writing to you to complain about...*

Мова ділових скарг виключає емоційно-забарвлену лексику (*disgusted, infuriated, enraged, amazed*). Для цього типу нехарактерні жорсткі претензійні формулювання та емоційно-експресивні елементи, а використання стилістично забарвленої лексики емоційно-експресивного характеру обмежується лексемами та словосполученнями негативної оцінки: *unfortunately, still waiting, faulty, damaged, refund, insist*. У текстах ділових скарг, як і в інших видах ділової комунікації, використовуються офіційні кліше, наприклад, *I am writing in response, on a number of occasions, My former employers would be happy to provide you with references if required..., to prevent such accidents from occurring*.

Лист-рекламація або позов завжди відрізняється жорсткою композиційною будовою. Увесь лист ділиться на невеликі абзаци, де коротко формулюються претензії адресанта, причому кожний абзац містить нову претензію-звинувачення. Така композиційна чіткість разом з емоційно забарвленими елементами посилює враження категоричності.

Мовленнєвий акт «скарга» відноситься до класу оцінних мовленнєвих актів, оскільки дієслово *complain* містить оцінний компонент у своїй семантичній структурі. Засобом вираження іллокутивної сили скарги слугують лексичні одиниці із негативною оцінною семантикою (*ill comment, charge, rebuke, unduly debit*), а також слова, котрі включають в свою семантику оператори заперечення (*lack, never, no, nothing*).

Дослідження мовленнєвого акту «скарга» дає можливість виявити причини виникнення скарги, визначити її мету, а послідовний аналіз компонентів структури даного мовленнєвого акту дозволяє визначити умови існування та природу англomовного дискурсу скарги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кожина М.М. Мовний жанр і мовленнєвий акт (деякі аспекти проблеми) [Текст] / М. Н. Кожина // Жанри мовлення. – Саратов, 1999. – С. 52–61.
2. Почепцов О.Г. Речевой акт и организация дискурса [Текст]. О.Г. Почепцов // Человек и речевая деятельность: вестник Харьковского Университета. – Харьков: ХГУ, 1989. – №339. – С. 47-51.
3. Boxer D. Ethnographic interviewing as a research tool in speech act analysis: the case of complaints [Text] / D. Boxer // Speech acts across cultures: challenges to communication in a second language. Berlin: Mouton de Gruyter, 1996. – P. 217 – 239.
4. Olshtain E. The Learning of Complex Speech Act Behaviour / E. Olshtain, A. Cohen // TESL Canada Journal / Revue TESL Du Canada, Vol. 7, No. 2, 1990. – P. 45–65.
5. Searle J.R. Expression and Meaning Studies in the Theory of Speech Acts / J.R. Searle. – Cambridge University Press, 1981. – 187 p.

НЕСПРАВЖНІ АНГЛІЦИЗМИ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Рубан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

До категорії несправжніх англiцизмiв запозичень ми вiдносимо слова, якi лише подiбнi до запозичень з англiйської: вони утворенi самою французькою мовою, але за англiйськими словотвiрними моделями. Деякi мовознавцi називають

цю категорію слів *французькими утвореннями* [2], хоча інші взагалі не вважають їх запозиченнями [3]. Головною особливістю несправжніх англіцизмів є те, що вони "сконструйовані" у французькій мові за допомогою англійських елементів [1, с. vi–vii]. Кожна з частин такої лексеми або виразу була колись запозичена з англійської мови, а потім використана для створення нової лексичної одиниці, неіснуючої в мові-донорі, наприклад: *brushing*, *fly-tox* або *silentbloc*.

У процесі вивчення питання несправжніх запозичень, окрім проблеми їх виявлення, постає також проблема їх термінологічного розмежування з іншими різновидами запозичень. Хоча в дослідженнях майже всіх лінгвістів, які займаються вивченням англійських нововведень, можна знайти категорію несправжніх англіцизмів, проте розуміння природи цього явища часто-густо різне. Так, деякі дослідники використовують цей термін на позначення тих слів, які наявні в англійській мові, але з іншим значенням, або ж відносять до цієї категорії будь-яку лексичну одиницю, яка не існувала в цій формі в англійській мові, а могла бути результатом скорочення або помилки.

Нерідко науковці, використовуючи назву "несправжній англіцизм", вкладають у неї цілком інший зміст. Так, Ж. Дарбелене, Н.К.В. Спенс, П. Треказ та інші трактують несправжні англіцизми як непрямі запозичення, тобто те, що в працях багатьох інших авторів кваліфікується як новоутворення або деривація.

Ніколь К. В. Спенс, наприклад, тлумачить поняття "несправжній англіцизм" досить широко, вказуючи на різні шляхи їх походження у французькій мові. Він зазначає, що трапляються випадки, коли слова чи вирази, які вважають несправжніми англіцизмами через незнання їх етимології та історії проникнення у французьку мову, виявляються автентичними запозиченнями з англійської мови, навіть якщо йдеться про не дуже поширену або неправильно запозичену англійську лексику, яку самі англійці не вважають рідною. Так, лексема *wattman*, яку всі, в тому числі й англословне населення, вважали просто вигаданою, насправді колись існувала в англійській мові [3, с. 326]. Проте вчений не заглиблюється в розгляд цього питання, а задовольняється тим, що розподіляє всі запозичені лексеми на дві широкі категорії, змішуючи при цьому слова з абсолютно різною етимологією. У цій класифікації дериваційні утворення та новоутворення віднесено до категорії несправжніх англіцизмів, але при цьому мовознавець заперечує англійський вплив у творенні лексеми *politique-fiction*, аргументуючи це тим, що ні елемент *politique*, ні *fiction* не є англіцизмами, а це означає, на його думку, що тут немає очевидного зв'язку з англійською мовою [3, с. 328]. Але, як зазначає М. Хофлер, можна встановити такий зв'язок між новоутворенням *politique-fiction* та англійським запозиченням *science-fiction*, яке й стало прикладом для його створення [1, с. 223]. А якщо дотримуватись логіки Н.К.В. Спенса, то *station-service*, яке він визначає як англіцизм, насправді ним не є, бо обидві лексеми існують у французькій мові незалежно одна від одної.

Аналізуючи приклад *baby foot* (гра в настільний футбол), П'єр Треказ зазначає, що ця лексема за своєю етимологією може бути названа корінною лексичною одиницею, оскільки була створена у французькій мові та не існує в такому вигляді в англійській. Проте, позаяк слово складається з двох англійських елементів, то заперечити вплив англійської мови на створення *baby*

foot важко [4, с. 19]. Саме тому, слідом за П. Треказом, ми вважаємо доцільним розглядати подібні словосполучення як англіцизми, виділяючи їх в окрему групу несправжніх англіцизмів.

Утворення в мові неологізмів з іноземних елементів, які найчастіше належать французькій мові, свідчить про те, що явище запозичення має набагато більший вплив на французьку мову, ніж це може здатися на перший погляд. Саме тому ми не можемо погодитися з тими авторами, які не розглядають несправжні англіцизми як запозичення.

Наше тлумачення цієї групи англійських запозичень загалом відповідає поглядам М. Пікона та П. Богаара [2]. Але, на відміну від них, ми не ставимо знака рівності між несправжніми англіцизмами та псевдоангліцизмами, тобто не вважаємо ці два поняття синонімами.

Несправжнім запозиченням є *New Look* (у словнику – *new-look*): [...] *la silhouette New Look des années 1940, les tailleurs de Chanel des années 1950* [...] (M 8–9.02.09, 10); деякі утворення на **-man**, наприклад *recordman (m)* і *perchman (m)*: *Pinay [...] un bronze des bains de mer torse nu, recordman de l'invitation à dîner chez le citoyen inconnu* [...] (CE № 4631, 7); *Depuis ses débuts (comme perchman), Bender n'a jamais été aussi enthousiaste: "Tarantino est au top", dit-il* (NO № 2323, 116). Це й *trekking (m)* від *trek (m)*: *Randonnées pédestres faciles trekking (larges choix)* (NO № 2323, 99); і *sponsoring (m)* від *sponsor (m)*: *Autre terrain sur lequel il faudra jouer plus fin, le sponsoring de quelques syndicats par les organisations patronales* [...] (CE № 4631, 3) та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Höfler M. Dictionnaire des anglicismes / Manfred Höfler. – P. : Larousse, 1982. – xxvi, 308 p.
2. Misanchuk M. Anglicismes dans la presse française: L'Express et le Nouvel Observateur (1991 à 1995) / Mélanie Misanchuk. – Calgary : Alberta, 1997. – 445 p.
3. Spence N.C.W. Qu'est-ce qu'un anglicisme? / N.C.W. Spence // Revue de linguistique romane 53. – 1989. – P. 323–334.
4. Trescases P. Le franglais vingt ans après / Paul Trescases. – Montréal : Guérin, 1982. – 150 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

CH : Le Canard Enchaîné, juillet 29, 2009. – № 4631. – 8 p.

NO : Le Nouvel Observateur, 14–20 mai, 2009. – № 2323. – 155 p.

ЗАГАЛЬНЕ І СПЕЦИФІЧНЕ У РОЗВИТКУ АРТИКЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сабо О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Артикль як службова частина мови є детермінативом іменника і передає граматичну категорію означеності – неозначеності. Серед граматичних особливостей сучасної англійської мови найскладнішою є специфіка вжитку артиклів. Це пов'язано не лише з відсутністю артиклів в українській, російській та

в більшості інших слов'янських мов. Багато інших граматичних особливостей, притаманних англійській мові, а саме використання видо-часових форм дієслова, предикативних конструкцій, узгодження часів відсутні також. Навчання цим особливостям сучасної англійської мови – складний процес, що потребує знання правил та відпрацювання граматичних структур. Незважаючи на те, що ці мовні особливості розподіляються і об'єднуються іншим чином, вони корелюють із граматичними категоріями нашої мови.

Вжиток артиклів нерідко викликає сумніви навіть за умови бездоганного знання правил. Причина полягає у відсутності в українській мові, на відміну від англійської, категорії означеності – неозначеності як необхідної граматичної категорії, що має завжди вказувати на іменник. В італійській, німецькій чи французькій вона наявна, що суттєво спрощує засвоєння англійських артиклів, хоч правила їх використання не завжди співпадають. Подекуди розвиток нових значень артиклів викликає несприйняття навіть у самих носіїв мови [4].

До загальних рис виявлення категорії означеності – неозначеності слід віднести наведені нижче характеристики.

Артикль, що відображає граматичну категорію означеності – неозначеності зустрічається у багатьох типологічно різнорідних мовах: в грецькій, германських, романських, деяких слов'янських, в албанській, угорській, семітських, полінезійських та інших мовах [1, с. 46]; [2, с. 37].

У будь-якій мові може виникнути необхідність виділити особу, предмет, поняття з ряду подібних, проте далеко не в усіх мовах, навіть однієї мовної сім'ї, виділяється граматична категорія означеності – неозначеності. Вона відсутня в українській, російській, більшості інших слов'янських мов (за винятком болгарської та македонської), санскриті, латині, китайській, японській, тамільській, тайській, які формально зовсім не мають артиклів [5]. Проте "ті ж відтінки значення, які у грецькій, французькій, німецькій і англійській передаються додаванням "означеного артикля", в інших мовах передаються іншими засобами" [3, с. 41].

Найчастіше для передачі означеності – неозначеності використовуються означений та неозначений артиклі, проте є мови і з одним артиклем, і такі, де їх кількість сягає чотирьох. Наявність понятійної дихотомії значення означеності – неозначеності – найбільш розповсюджене явище в усіх артиклевих мовах.

Означені артиклі в германських і романських мовах розвиваються із вказівних займенників "той", "та", "то", а неозначені – з числівника "один" [1, с. 45]; [5]. Проте, незважаючи на ідентичність походження, особливості їх вжитку можуть відрізнятися у різних західноєвропейських мовах.

Розглянувши загальні риси категорії означеності – неозначеності, перейдемо до специфічних особливостей розвитку артиклів англійської мови.

Специфічною ознакою англійської мови є існування опозиції трьох артиклів.

Формальна відсутність артикля не розглядається як нейтральність, а має свої правила вжитку і визначається як нульовий артикль.

Унікальна можливість виникнення значущого нуля обумовлена незалежністю артикля від граматичних категорій роду числа та відмінку означуваного іменника, що пояснюється специфікою історичного розвитку англійської мови.

До того ж, деякі дослідження сучасних текстів свідчать про динаміку розвитку нових правил їх вжитку. Так, в англійському науковому мовленні може вживатись більше нульових артиклів ніж означених.

Збереження сильного вказівного значення в означеного артикля є культурно-специфічною особливістю англійської мови, що створює великі можливості для його метасеміотичного використання.

Артиклі належать до основних дейктичних засобів, що характеризують англійський дискурс з погляду означеності – неозначеності. Вжиток артиклів може виявитись складним і протирічливим через множинність трактувань цих понять у конкретних мовних ситуаціях. Поширення випадків відсутності артиклів у науковому та газетно-публіцистичному стилях свідчать про розширення функцій нульового артикля у сучасній англійській мові [4].

Виявлення культурно-специфічних рис англійського артикля можна спостерігати як в наведених вище фактах, так і на всіх етапах, пов'язаних з його виникненням, розвитком, розширенням чи модифікацією значень. Його відсутність в давньоанглійській, розвиток трьохчленної опозиції, представленої означеним неозначеним і нульовим артиклями в середньоанглійський період через втрату граматичних показників роду числа і відмінка внаслідок аналітизації англійської мови, віддзеркалюють комплекс взаємодії екстралінгвістичних і лінгвістичних чинників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. А. Артикль // Лингвистический энциклопедический словарь / [Гл. ред. В.Н. Ярцева]. – [2-е изд. доп.]. – М.: Большая Российская Энциклопедия, – 2002. – С. 45-46. – 709 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова Олена Олександрівна. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.
3. Трубецкой Н.С. Отношение между определяемым, определением и определенностью / Николай Сергеевич Трубецкой. Избранные труды по филологии [Под общ. ред. Т.В. Гамкрелидзе и др.]. – М.: Прогресс, 1987. – С. 37-43.
4. Тымчук Е. В. Общее и отдельное в артиклевой системе английского языка: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. [Електронний ресурс] / Елена Викторовна Тымчук. Москва, 2006. – 411 с. Режим доступа до автореф.: <http://www.dissercat.com/content/com/content/obshchee-i-otdelnoe-v-artiklevoi-sisteme-angliiskogo-yazyka>
5. Артикль.[Електронний ресурс]. – Режим доступа до статті: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D1%8C>]

МОДИФІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НІМЕЦЬКИХ ГОЛОСНИХ ФОНЕМ В ОЗВУЧЕНОМУ ТЕКСТІ

Савош Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Коли йдеться про аналіз фонетичних характеристик озвученого тексту, то в першу чергу розглядається питання про вплив контексту на індивідуальні параметри окремих звуків, а також яким чином жанрова приналежність може проявлятися на сегментному рівні.

До сьогоднішнього часу було проведено низку експериментальних досліджень для виявлення *поведінки* фонем в різних умовах. Так, наприклад, О.І. Стеріополо зазначає, що ступінь варіативності німецьких голосних досить чітко корелює з жанром цілого мовленнєвого висловлювання. В отриманих результатах зазначено, що, чим звичайніша композиція тексту і бідніший його емоційний зміст, тим ближчі до своїх алофонів німецькі монофтонги. Чим складніший текст за своїм семантичним навантаженням і більш різноманітніші модальні характеристики, тим більша варіативність голосних [5, с. 159]. Вчений робить акцент саме на читанні тексту як більш автоматичному процесі, в якому простежується більш частіше варіювання голосних, ніж у переказі. Для останнього характерне членування тексту, вмотивоване з умінням формувати і висловлювати думки, з навиками запам'ятовування прочитаного. Тому в ньому прослідковується більша кількість наголосів, а також уповільнення темпу мовлення, що, як правило, викликає нормативну реалізацію фонем, або незначне відхилення від норми [там само, с. 162.].

Проведений С.І. Гусєвою аналіз німецьких приголосних звуків у спонтанному монологічному мовленні свідчить про те, що фонетичні характеристики сегментів на інформативно важливих частинах висловлювання відрізняються більш чіткою просодичною картиною у порівнянні з аналогічними параметрами менш важливих уривків. У той самий час можна говорити про певну залежність фонетичної реалізації найменших сегментів мовлення від комунікативного завдання висловлювання [1, с. 33–34].

В. І. Кузнецов вважає доцільним розгляд зв'язного тексту, що дозволяє простежити кількісну і якісну редукцію як в ненаголошеному, так і в наголошеному складах. Крім того, варіювання фонем може досягати такого рівня, коли голосна трансформується в іншу фонему [2, с.210.]. Кузнецов висуває гіпотезу, породжуючи або сприймаючи зв'язне мовлення та окремі слова людина користується різними мовленнєвими механізмами. Таким чином, питання про розрізнявальну функцію голосних може розглядатися не з позиції фонетики ізолюваного слова, а зв'язного мовлення [там само, с. 14].

Мова не є стабільним явищем, має динамічний характер і їй притаманні зміни на всіх рівнях, але варіативність сегментних одиниць проявлятиметься першочергово. Варіативність голосних може викликати зміни в самій системі: деякі фонemi здатні втрачати свій фонемний статус або представляти алофони інших фонем. Такі наслідки компенсуються ймовірною появою нових фонем або цілого класу фонем. Будь-яка кількісна зміна в складі фонем зумовлює виникнення нових зв'язків або зникнення старих [2]. Цей процес відбувається внаслідок нестабільності вияву тієї диференційної ознаки, яка забезпечує певне протиставлення фонем. Послаблення прояву диференційної ознаки виникає внаслідок впливу різноманітних модифікацій, що визначають специфіку функціонування фонем у мовленні.

Серед них, на думку Кузьменко Т.М., більш яскраво вираженою є редукція голосних, притаманна багатьом мовам з динамічним наголосом. Дослідниця зупиняється більш детально на варіативності наголошених німецьких голосних, а саме на їх редукції [4]. Редукція як одне з важливих явищ модифікацій

голосних викликає фонетичне перетворення всієї системи вокалізму мови [6]. Незважаючи на те, що редукція передбачає поступову нейтралізацію протиставлень фонем, а відповідно, й спричиняє елізію голосних, вона також є одним із чинників розвитку вокалізму. Поява різноманітних новоутворень, а саме: заміщення одних фонем іншими в однакових фонетичних умовах, монофтонгізація дифтонгів тощо – може зумовити поступову зміну системи голосних фонем сучасної німецької мови.

Комплексний фоностилестичний аналіз тексту передбачає першочергово вивчення його фонетичних компонентів на сегментному рівні. Опис реалізації звукових сегментів на матеріалі підготовленого читання коротких літературних текстів дозволяє встановити різницю між стилями на фонемному рівні за характером модифікацій звуків і за кількістю відхилень від стандартної вимовної норми, що уможливорює в подальшому виокремлення фонетичних стилів.

Тому доцільним є простежити шлях модифікаційних процесів звуків від нормативної реалізації до утворення шва або повної елізії, а також встановити, як один і той самий сегмент модифікується залежно від функціонального стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусева С. И. Коммуникативная перспектива высказывания и реализация сегментных единиц (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка) : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19 / Гусева Светлана Ивановна. – СПб., 2001. – 403 с.
2. Зиндер Л. Р.. Теоретический курс фонетики современного немецкого языка. – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 1997. – 185 с.
3. Кузнецов В. И. Вокализм связной речи / В. И. Кузнецов. – СПб. : Изд-во СПб. гос. ун-та, 1997. – 248 с.
4. Кузьменко Т. М. Редукція наголошених голосних у сучасному німецькому мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови – німецька" / Т. М. Кузьменко. – К. : КНЛУ, 2006. – 20. с.
5. Стериополо Е. И. Реализация немецких гласных в чтении и пересказе // Экспериментально-фонетический анализ речи : проблемы и методы; отв. ред. Л. В. Бондарко. – СПб., 1997. – Вып.3. – с. 151–162.
6. Стериополо Е. И. Система гласных и её реализация в речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка): дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.19. / Стериополо Елена Ивановна. – СПб., 1995. – 422 с.

ХУДОЖНЄ ТЕКСТОТВОРЕННЯ З ПОЗИЦІЙ НАРАТОЛОГІЇ: КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ФРАНЦУЗЬКУ ПРОЗУ XVIII – XIX СТ.

Савчук Р.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні десятиріччя відображають суттєві зміни в уявленнях про мову, дискурс, мовленнєву діяльність, а отже і про художній текст як результат цієї діяльності. Теорія текстотворення художнього твору тісно пов'язана зі здобутками

й надбаннями лінгвістики тексту (Є.О. Гончарова, І.М. Колегаєва, І.А. Щирова), стилістики художнього мовлення (О.А. Бабелюк, М.П. Брандес, О.М. Кагановська, В.А. Кухаренко, І.В. Смушинська), семіології (Р. Барт, Ж. Лакан, У. Еко), когнітивних поетики і риторики (Л.І. Белєхова, О.П. Воробйова, М. Freeman, R. Tsur).

Наратологія як інтегрована дослідницька технологія вписується у контекст дискурс-аналізу, оскільки охоплює мовознавчі й літературознавчі інструменти у розкритті взаємозалежності у творі форми й змісту. Саме тому застосування інструментарію наратології, в тому числі й когнітивної, для встановлення й окреслення наративних принципів і наративних тактик текстотворення французької художньої прози XVIII – XIX ст. шляхом розкриття лінгвокогнітивних і семіотичних особливостей французького наративного дискурсу вказаного періоду видається нам цілком на часі.

Нагадаємо, що під *наративними принципами художнього текстотворення* ми розуміємо спосіб побудови й організації просторової, темпоральної, мовленнєвої і модальної сіток різних типів оповіді, що визначаються мовною свідомістю письменника як суб'єкта текстотворення і втілюються в оповідному просторі його художніх творів.

Аналіз сучасних теорій із проблеми форматування текстової тканини художнього твору засвідчує справжнє розмаїття наративних прийомів і принципів у текстотворенні французької художньої прози XVIII – XIX ст. Таким чином, актуальність подібної розвідки зумовлена необхідністю переосмислення поняття художнього наративу у світлі сучасних теорій, а також спрямованістю лінгвопоетологічних студій на виявлення наративних засобів моделювання й відтворення оповідної реальності у французькому наративному дискурсі вказаного періоду.

Дослідження основних принципів французького художнього текстотворення з позицій наратології ґрунтується на провідних положеннях власне самої наратології (Р. Барт, В. Шмід, J. – M. Adam, G. Genette, J. Pier et F. Berthelot), когнітивної наратології (R. Baroni, D. Herman, A. Nünning), психонаратології (Bortolussi, M. Dixon), лінгвосеміотики (Р. Барт, Ж. Лакан, У. Еко, J. Kristeva), когнітивної поетики (О.П. Воробйова, М. Freeman, R. Tsur), на концепціях структурного аналізу оповідного тексту Р. Барта та наративної напруги (*tension narrative*) в художньому творі Р. Бароні, що вможливають трактування *французького наративного дискурсу XVIII – XIX ст. як когнітивно-семіотичного простору* розгортання й взаємодії просторової, темпоральної, мовленнєвої і модальної сіток різних типів оповіді, що забезпечують реконструкцію глобальної ментальної репрезентації світу історії (дієгезису).

До прикладу, в наративній поетиці французьких письменників XVIII ст. переважає *об'єктивна оповідь*, яка форматується гетеродієгетичним оповідачем. Як відомо, гетеродієгетичний, або всезнаючий оповідач (йдеться про оповідь з позиції він / вона) не має жодних проблем у відтворенні психологічного стану персонажів. У такому разі формуються дещо відсторонена або ж зовсім нейтральна перспективи бачення, проте правдивий ракурс, оскільки саме

гетеродієгетичний оповідач є основним носієм інформації і лише він відповідає за всю стратегію оповіді. Складнішою постає ситуація представлення внутрішнього життя персонажа. Тут мають місце традиційна *суб'єктивна оповідь*, *психо-оповідь* або ж наративна модель *гетеродієгетичного оповідача в інтрадієгетичній позиції* (оповідач, який у певному сегменті оповіді поринає і лишається в мовній свідомості свого персонажа).

Традиція французької прози XIX ст. свідчить про значне домінування в манері ведення оповіді оповідача, граматично втіленого 1 особою однини. Однак, у наративній манері письменників як XVIII ст., так і XIX ст., ситуація творення й форматування оповіді може відрізнятися від традиційної й дещо видозмінюється, формуючи *скомпліковану оповідь*, де оповідач може набувати видозмінених форм, непритаманних традиційним типам оповіді. Відтак, якщо особливістю *суб'єктивної оповіді* є те, що психологічне / емоційне переважає над подієвим, а *об'єктивна оповідь* фокусується виключно на події та/чи дії, то в *скомплікованому типі оповіді* емоційно-чуттєве подається саме через подієвість, хоча й обмежену (у порівнянні з традиційними типами оповіді).

Вважаємо, що в такій оповіді об'єктивний пласт твору (події та/чи дії, які стосуються персонажа) нашаровується на суб'єктивний, що втілюється в оповіді через функціонування такого текстового конструкта, як оповідач.

Отже, якщо *скомплікована оповідь* вибудовується гетеродієгетичним оповідачем, то він може отримувати вираження в оповіді через текстові елементи з оціночним компонентом, зважаючи на те, що останні імплікують суб'єкт оцінки, тобто того, хто сприймає або знає й, переповідаючи, надає власну оцінку або висловлює свою позицію. Оповідач, у такому разі, постає суб'єктом, а відтак і носієм певного емоційного стану, деякого переживання, котре він утілює в оповіді, що й являє собою його комунікативну інтенцію у комунікативній ситуації. Якщо ж *скомплікована оповідь* вибудовується на *гомодієгетичній*, то певні наративні сегменти в ній можуть вирізнятися “*гаснучою суб'єктивністю*”, що вможливорює вкраплення об'єктивної або нейтральної перспектив бачення. В цьому разі формується об'єктивна площина персонажного буття гетеродієгетичним оповідачем під впливом “екранних технологій”, а весь простір оповіді конструється шляхом номінації об'єктів або переміщень персонажа, подібно до чітко фіксованих рухів кінокамери.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДІАЛЕКТІВ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Самойленко К.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із різновидів корейської національної мови, поряд з літературною мовою, є територіальні діалекти, яким притаманні специфічні риси на різних структурних рівнях і саме які є основою формування сучасної літературної корейської мови. Діалекти зберігають численні неповторні мовні явища, які вже втрачені літературною мовою та розвивають ті, які не набули розвитку. Діалектологія пов'язана з історією народу – носіїв мови, через те, що діалекти

являють собою єдине джерело знань про минулі зв'язки населення різних територій, історичних процесів зближення і розходження носіїв різних діалектів і мов. Тому, актуальність вивчення діалектів полягає, на сам перед у тому, що завдяки діалектам можна відтворити і зрозуміти історію розвитку мови в цілому та прослідкувати певні етапи розвитку, а також ближче пізнати культуру народу, мову якого вивчаємо. Також актуальність дослідження зумовлена відсутністю системного опису фонетичного, фонологічного, лексичного та граматичного рівнів кожного територіального діалекту.

З появою літературної мови – ~~한국어~~ в основу якої було покладений сеульський варіант центрального діалекту, у 1930-х роках почався активний процес вивчення діалектів корейської мови. Вивченням корейських діалектів займалися такі корейські мовознавці як: Цой Хьон Бе, Хон Гі Мун, Чон Мон Су та інші. А, також, значний внесок у дослідження діалектології корейської мови зробив японський вчений Огура Сімей, який був автором вельми ґрунтовної праці “Вивчення діалектів корейської мови”. З вітчизняних мовознавців потрібно віддати належне Рамстедту Г та Холодовичу А.А, які теж своїми дослідженнями в сфері діалектології зробили значний внесок у розвиток корейського мовознавства.

Метою дослідження являється розрізнення та вивчення мовних ареалів корейського півострова та їх особливостей.

Діалекти, які називають корейською мовою ~~한국어~~ (*самхурі*), або ~~방언~~ (*бангон*), що схожі між собою, не виділяються в окрему самостійну мовну систему, а лише утворюють систему, яка входить в структуру, а самі діалекти залишаються лише діалектними різновидами корейської мови.[5, 33]

Відомості про діалекти корейської мови, що вкрай необхідні не тільки для дослідників корейської мови, але й, наприклад, і для дослідників алтайської групи мов, в зв'язку із спорідненістю корейської мови з останніми, на жаль, ще не досить вивчені в Україні, хоча питання корейської діалектології вже привертало увагу багатьох мовознавців як в Кореї так і за її межами.

Діалектне членування сучасної корейської мови, обумовлене багатовіковою історією, виділяють 6 діалектів, розповсюджених у різних провінціях корейського півострова:

- 1) Північно-східний діалект (охоплює головним чином провінцію Хамгьон та Янган)
- 2) Північно-західний діалект (охоплює в основному територію провінцій Пхьонан, Чаган і частину провінції Хванхе)
- 3) Центральний діалект (поширений на території середньої Кореї- провінції Кьонгі, Північна Чхунчхон, частина провінції Канвон і частина провінції Хванхе)
- 4) Південно-східний діалект (охоплює територію провінцій Кьонсан, а також частину провінції Канвон – південніше Чумінджін – і частково райони морського узбережжя провінції Південної Чолла)
- 5) Південно-західний діалект (поширений на території провінції Чолла і частині провінції Південної Чхунчхон)
- 6) Діалект острова Чечжу

Судячи з такого поділу, помічаємо що один діалект поєднує в собі особливості мови декількох провінцій корейського півострова. Також, окрім такого поділу на діалекти, часто визначають діалекти згідно з провінціями в яких вони використовуються, наприклад: діалект провінції Кёнгсан, діалект провінції Хамгён, діалект острова Чечжу.і інші.

Останнім часом, більшість жителів Кореї є двомовними, оскільки володіють і літературною мовою і діалектом. Таким чином, також завдяки спілкуванню людей з різних провінцій, відбувається діалектична дифузія, тому розмежування територіального діалекту і проведення чітких кордонів між ними має досить умовний характер, оскільки зробити це складно.

Відмінності діалектів можна помітити на усіх рівнях мови: фонетичному, фонологічному, лексичному, синтаксичному, наприклад діалекти Північної Кореї, до якої належать північно-східний та північно-західний діалекти визначаються як “цокаючі”, 찰[цаль]пн – 찰[чаль]пд. Також неоднозначне розмежування звука “ㄱ” літературної мови, якому в північнокорейських діалектах інколи відповідає звук “с”, а інколи “ш”. Також неоднозначне розмежування звука “ㄷ”. Звукові “ㄷ” літературної мови в північнокорейських діалектах інколи відповідає звук ㅌ наприклад 찰[ць]пн[1,33].

Діалекти Південної Кореї, до якої входять центральний, південно-східний, південно-східний і південно західний характеризуються більшою варіативністю складових елементів, ніж північнокорейські діалекти. Наприклад:

Слово	Літ.мова	Чечжу	Хамгён	Кёнсан	Чолла	Чхунчхон
Кішка	고피 гояні	고피 гонегні	고해 гое	고피 гоней	가피주피 гетері\чжвіені	고피 гоней

Не тільки з погляду на лексику можна визначити відмінності між діалектами, велику різницю становить граматики, яка є однаковою в усіх діалектах, але передає різне значення. Також хотілося б відмітити закінчення та інтонацію, що являються найбільшими ідентифікаторами діалектів.

Отже, у процесі дослідження було визначено та диференційовано мовні ареали розповсюдження діалектів корейської мови та встановлено особливості діалектів Південної та Північної Кореї. Але через те, що питання діалектів ще до кінця не вивчене, тому таке дослідження, а саме вивчення мовних рівнів діалектів, є досить актуальним та можуть бути плідними для корейців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кан Д.С., Микитюк А.В., Пешкова І.С. Особливості перекладу з корейської мови – Київ : Ленвіт., 2006. – 50с.
2. Ким Б. Очерки корейской диалектологии// Т.1 Пхеньян, 1959
3. Ким Б. Очерки корейской диалектологии// Т.2 Пхеньян, 1959
4. Огура Сімпей, Діалекти Хванхедо і Хамгёндон, Токіо, 1940. – 200с.
5. Рамстедт Г., Введение в алтайское языкознание, перевод с немецкого Л. С. Слоним, М., 1957. – 33с.

6. Рамстедт Г., Грамматика корейского языка, перевод с английского А.А. Холодовича, М., 1951. – 200с
7. 김병제 조선어방화개요상, 고학출판사, 평양, 1959
8. 김병제 조선어방어언론위해 “조선어문”, 1959
9. 한영순 평양보조주 평양방어언론특성 “조선어문”, 1956, № 4,5.

ЕКСПРЕСИВНИЙ ЧИННИК В ЗАГОЛОВКАХ БУЛЬВАРНОЇ ПРЕСИ ІСПАНІЇ

Самофалова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Газетний заголовок як елемент текстової композиції заслуговує на пильну увагу лінгвістів, передусім, унаслідок динамічного характеру функціонального стилю публіцистики і преси, про який свідчать численні інноваційні дослідження цього стилю.

В якості прояву текстового рівня і як складена одиниця тексту, заголовок з недавнього часу став розглядатися в якості об'єкту лінгвістичних досліджень і, передусім, в області лінгвістики тексту. Так, заголовок визначають як "першу ознаку тексту", який функціонує як "повноважний представник тексту", як "сильно спресований згусток тексту" [3, с. 92], як "організуючий елемент тексту", – усе це, без сумніву, справедливо, оскільки кожна з вище названих характеристик відображає суть заголовка. У значно більшій мірі виражена точка зору відносно функцій заголовків, їх позначень та їх кількості.

Саме "жовта" преса, а згодом і бульварна, зробила заголовні комплекси ще у кінці ХІХ століття особливим оформлювальним елементом. Також вона першою звернулася до експлуатації такої особливості заголовних комплексів, як функція сигналу значущості матеріалу. У "жовтій" та бульварній пресі заголовки вже давно використовуються як повноцінний різновид ілюстрацій. Такі заголовки постійно балансують на межі правди і брехні.

Пошук нових способів подання матеріалу відкриває безліч можливостей для різних мовних і стильових експериментів. Автор тексту часто звертається до "перевертання" існуючих норм і правил в мові, оскільки це є одним з найважливіших інструментів вираження думок, почуттів того, хто пише. Широке поширення в газетних текстах отримала "мовна гра". Мовна гра використовує не лише принцип протиріччя, контрастності, але і інші механізми, що дозволяють розпізнати новий тип газетної комунікації. Приведемо деякі з них:

- омонімія з графічним виділенням;
- паронімія з виділенням аббревіатур, власних назв, загальних імен;
- зміщення логічного наголосу;
- метафора.

Останніми роками в журналістській практиці з'явилася нова форма створення заголовків – перефразування: в рядку прецедентного тексту, взятого для заголовка, якесь слово змінюється, і фраза набуває зовсім іншого змісту.

Журналістський текст функціонально ефективний тоді, коли виявляється здатним включити уяву читача і актуалізувати його культурні знання. Істотне значення для досягнення ефективності мають прецедентні тексти, що включаються в публіцистичний текст.

Домінуючими джерелами прецедентних текстів в заголовках є:

- художня література (ліричні твори і художня проза);
- тексти популярних музичних творів;
- прислів'я і приказки.

Багато заголовків іспанських бульварних видань побудовані у вигляді питань, які також є одними з чинників вираження експресії. Іноді даються окремі слова, словосполучення і речення з виступу того або іншого світського персонажа. Часто в цілях емпізи в заголовках використовується повтор.

Такі заголовки додають "живий елемент" газеті або журналу. Від серйозних заголовків читач перемикається на більше йому близькі, прості і зрозумілі.

Відмічені мовні засоби посилюють описову, прагматичну функцію назви статті і робить її ще цікавішою для читача. Прагматичну функцію газетних заголовків посилює широке використання експресивно забарвленої лексики: фразеологізмів, гра із словами, побудована на протиставленні їх лексичних значень, порівняння, "комунікативні фрагменти", образні асоціації та інші лексичні засоби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдарева Е.Ф. Языковая игра как форма выражения эмоций: Дис. канд. филол. н. – Волгоград, 2002, с.12-13
2. Воронцова Ю.А. Языковая игра в текстах средств массовой информации. Екатеринбург, 2006
3. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М., 1998
4. Мельцер-Евстратова С. Газетный заголовок как средство выражения авторской установки. СПб., 2005, 200 с.
5. Печетова Н. Ю. Функции заголовка как коммуникативной единицы газетного текста [Электронный ресурс] / Н. Ю. Печетова. – Режим доступа: <http://smus.usn.ru/text/5/pechetova.doc>.
6. Francescutti, L. P. (2009): "El tiempo de los titulares. Un análisis verbal de la titulación en la prensa española durante el periodo 1980/2005", Estudios sobre el mensaje periodístico, 15, Madrid, Servicio de Publicaciones de la Editorial Complutense, págs. 243-259.

ТЕНДЕНЦІЇ ДО ЗМІН У ВИКОРИСТАННІ ФОРМ ВВІЧЛИВОСТІ У СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ РОДИНІ

Свердлова Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з особливостей японської мови, яка привертає увагу кожного, хто з нею стикається, є існування в ній лексико-граматичних форм ввічливості 敬語 (кейго) – «шаноблива, поважна мова». Кожному японцю доводиться

в розмові вживати для передачі одного і того ж змісту різні лексичні одиниці і навіть різні граматичні форми, в залежності від того, з ким і про кого він говорить. У порівнянні з європейськими мовами, японська мова в плані висловлення ввічливості має чимало особливостей, з яких найбільш значимі дві: наявність не тільки лексичних, але й граматичних форм ввічливості, а також жорстка соціальна детермінованість правил вживання лексичних одиниць і граматичних форм у категорії ввічливості [3, 4].

Сучасне японське суспільство взагалі і родина зокрема зберігають від минулого ряд специфічних особливостей, і головна серед них – патріархальність. А разом з патріархальністю і чіткою сімейною ієрархією залишаються чинними правила ввічливості в спілкуванні. Проте, останнім часом вони зазнають певних змін під впливом тенденцій, які спостерігаються в сучасній японській мові – тенденції до спрощення граматичних форм взагалі і форм ввічливості зокрема, а також до зближення та взаємопроникнення форм ввічливості [1, 2]. Мається на увазі використання депрециативних форм в значенні гоноративних та адресивних, а також використання гоноративних форм як адресивних. В японській родині також спостерігається тенденція до стирання патріархальних розбіжностей і використання неввічливих (фамільярних) форм стосовно усіх членів своєї сім'ї. Проте в цьому процесі існують і деякі особливості.

Аналіз художніх творів сучасних японських авторів, таких як Йосімото Банана та Муракамі Харукі, засвідчив, що використання кейго в родині залежить від того, наскільки дружніми є стосунки між членами сім'ї. Зазвичай у проаналізованих нами творах використання 敬語 в родині має тільки лексичне навантаження, оскільки зберігається лише під час називання співрозмовника, тобто мається на увазі використання імен або спеціальних слів, які позначають старшу сестру, батька, мати тощо. Граматичний аспект ввічливості майже відсутній у цих творах. Спілкуючись між собою, члени родини частіше за все використовують прості форми дієслів та прості речення, що зближує сім'ю. Відсутність 敬語 може бути пояснена тим, що описані сім'ї переважно дуже дружні та близькі, а застосування підвищеної ввічливості стосовно батьків та інших старших членів родини утворило би певний психологічний бар'єр.

Нами було проведено опитування 20 японців у віці 17 – 60 років, різних професій та соціальних статусів, стосовно використання форм ввічливості в родині. Аналіз результатів анкетування показав, що 100% опитаних японців використовують кейго у повсякденному житті по відношенню до начальства, викладачів, старших колег (семпаїв), людей, старших за віком, малознайомих людей, а також не дуже близьких друзів. При цьому 70% опитаних японців зазначили, що зовсім не використовують граматичний аспект кейго у родині. Інші 30% наголосили на тому, що використовують тільки 丁寧語 (тейнейго – адресив) по відношенню до дідусів, бабусь, або близьких родичів, але звертаючись до батьків уникають застосування такого ввічливого стилю та переходять на розмовну мову.

Нами були також поставлені питання, які дали змогу дізнатися, чи використовується лексичний аспект ввічливої мови у японській родині. На противагу тому, що 70% респондентів не використовують граматичний аспект

кейго, 85% опитаних звертаються до лексичного аспекту під час спілкування у родинному колі. Так, наприклад, майже усі опитані японці називають батьків «お父さん» (ото:сан) та «お母さん» (ока:сан), старших братів та сестер «お兄さん» (оні:сан) та «お姉さん» (оне:сан), а до молодших звертаються за іменами. 15% респондентів дозволяють собі застосовувати звичайну побутову лексику та називають батьків «パパ» (папа) та «ママ» (мама). Цікавим фактом є те, що вік цих 15% опитаних знаходиться в межах від 17 до 20 років, тобто це учні старшої школи, які ще живуть з батьками та самі не заробляють. Нам здається імовірним, що вони потрапляють під вплив друзів, сучасної музики та культури, а також американського стилю життя, і це відбивається на формі їх спілкування з членами родини.

Таким чином, можна зробити висновок, що мова кейго є невід'ємною складовою японського суспільства. Ввічлива мова використовується японцями кожного дня у різних ситуаціях і стосовно різних, частіше за все «вищих» людей. Що ж до застосування кейго в родині, то на сьогоднішній день в ній використовується лише лексичний аспект цієї мови, тобто мається на увазі використання спеціальних слів стосовно вищих членів родини, зокрема батьків. Граматичний аспект ввічливої мови майже не використовується у спілкуванні між членами родини, оскільки це призводить до відчуження та будування прохолодних, надто офіційних стосунків. Незначна кількість японців, особливо похилого віку, застосовують в родині 丁寧語 (тейнейго) та змушують своїх дітей використовувати ввічливу мову, але таких людей стає все менше і менше. Подібні зміни можуть призвести до того, що через декілька десятиріч років мова кейго зовсім не буде використовуватися в родинному колі японців, хоча і залишиться важливою ознакою японського суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпатов В.М. Категории вежливости в современном японском литературном языке. М., Наука, 1973. Издание 2-е. М., УРСС, 2006. – 238 с.
2. Алпатов В.М. Япония: язык и общество. М., Наука, 1988. Издание 2-е. М., Муравей, 2003. – 201с.
3. Исидзака Седзо. Кейгохо:, – сб «Нихон-Бумпо:-ко: дза», вып.1, 1957. – С. 275-280.
4. Плетнер О.В., Поліванов Є.Д., Граматика японської розмовної мови, М., (Праці Моск. Ін-ту сходознавства ім. М. М. Наріманова, XIV), 1930. – 189 с.

ПЕРЕКЛАД Л. УКРАЇНКИ ФРАГМЕНТУ З «МАКБЕТА» В. ШЕКСПІРА

Семен Г.Я.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Шекспір написав трагедію «Макбет» в 1606 році, вона була видана у 1623 році, після смерті драматурга. І.Я. Франко відмічав, що «текст «Макбета» незвичайно трудний для перекладу, задля своєї лапідарності, різноманітності стилю і багатства натяків на різні мало звісні нам відносини» [2, с. 334].

Письменник аналізував переклади Шіллера та Куліша і вважав переклад останнього вдалим. Це була перша талановита спроба перекладу трагедії на українську мову, хоч до оригіналу було ще дуже і дуже далеко.

Шекспір був одним із найулюбленіших письменників Лесі Українки. Вона включила основні твори Шекспіра у програму перекладацької діяльності молодих письменників київського літературного гуртка «Плеяда». Письменниця вивчила англійську мову, читала Шекспіра в оригіналі. Цьому сприяв її дядько М.П. Драгоманов. Леся Українка переклала 1, 2 та більшу частину 3 сцени першого акту трагедії «Макбет».

Переклад залишився незакінченим. У листі до Олени Пчілки 3.III.1898 року з Ялти Леся Українка писала: «Якось я переклала першу сцену з Макбета – пришлю тобі...» На основі цього листа переклад датується початком 1898 року. Переклад Лесі Українки високо оцінила критика. Петро Одарченко відмічає, що «Леся Українка відтворює в своїх перекладах всі особливості оригіналу, майстерно володіє білим віршем, уникає архаїки, досягає відповідності розміру, ритму, музичальності, близькості до англійського духу шекспірівського твору» [1, с. 61].

Для розвитку подій у трагедії велике значення мають віщування сестер-чарівниць. Тут Шекспір вживає стилістичний засіб парадоксу. Далі в тексті парадоксально звучать висловлювання Макбета і Банко. Леся Українка зберегла у перекладі суперечливість тверджень:

2 Witch. When the hurlyburly's done,
When the battle's lost and won. (Act I. Sc. 1)

2 Відьма. Коли перешумить війна
І щастя й горе дасть вона.

Значну трудність представляє переклад фрази «Fair is foul, and foul is fair» (Act I. Sc. 1). У Лесі Українки: «Зло до добра, добро до зла!» Зло та добро не ототожнюється так, як це зроблено в оригіналі, але збережена рима із наступним рядком: «Хай вітер несе нас, хай криє нас мла!»

Дослідники та коментатори завжди підкреслювали, як виграє переклад від того, що перекладач і сам є поетом. У оригіналі «foul» та «fair» повторюються у першій фразі Макбета на сцені: Macbeth. So foul and fair a day I have not seen! Л. Українка не зберегла цього дистантного повтору: Який тяжкий і славний був сей день! (Акт I. Сцена 2), але змогла відтворити атмосферу піднесеності та радості від перемоги над повстанцями, хоч ціною великих втрат.

Алогізм оригіналу збережено у віщуваннях відьом, котрі вони проголошують, зустрівшись з Макбетом та Банко:

1 Witch. Lesser than Macbeth, and greater.

2 Witch. Not so happy, yet much happier.

3 Witch. Thou shalt get kings, though be none:
So all hail, Macbeth and Banquo!

1 Відьма. Ти менший від Макбета, хоч і більший.

2 Відьма. Не так щасливий, але щасливіший.

3 Відьма. Ти зродиш королів, сам королем не будеш.
Макбете й Банко, слава!

В перекладі збережено узагальнюючий характер висловлювання Банко:

Ban. And oftentimes to win us to our harm,
The instruments of darkness tell us truths,
Win us with honest trifles, to betray's
In deepest consequence.

Не раз, щоб нас до згуби допровадить,
Нам темна сила спершу правду каже
Аби ми віри поїняли, а потім
В безодню заведе. (Акт I. Сцена 3)

Парадокс адекватно передається Лесею Українкою у знаменитому монолозі Макбета «Вже сказано дві правди»:

Mac. This supernatural soliciting
Cannot be ill; cannot be good: - if ill,
Why hath it given me earnest of success,
Commencing in a truth? I am Thane of Cawdor.

Мак. Таке надземне піклування
Не може бути зле: але й не добре, якщо зле,
Нащо воно мене запевнило в удачі.
І з правди почало? Я – Тан Кавдорський. (Акт I. Сцена 3)

На цьому місці переклад уривається. Можна висловити великий жаль з приводу того, що поетесі вдалося перекласти так мало.

У перекладі прекрасно передано високий поетичний піднесений стиль оригіналу, відтворено використання засобу парадоксу для показу подальших кривавих подій, таємничість відьомських чарувань, сумніви головного персонажу твору, присутні рима, збережено ритм, образи оживлені, передана загальна атмосфера трагедії. Світова література багато втратила через те, що такий багатообіцяючий початок не мав свого продовження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Одарченко П. Леся Українка і В. Шекспір / П. Одарченко // Українська мова і література в школі. – К., 1992. – №1. – С. 56-62.
2. Франко І.Я. «Макбет» / І.Я. Франко // Франко І.Я. Твори в 20-ти томах / І.Я. Франко – К.: Держ. вид-во худ. літ., 1955. – С. 323-337.
3. Українка Л. Твори в п'яти томах. Художні переклади, статті (1884-1910). Т.4. – К.: Держ. вид-во худ. літ., 1955. – С. 441-449.
4. Shakespeare W. Two Tragedies (The Tragical History of Hamlet, Prince of Denmark, Macbeth) / W. Shakespeare; Ed. A.T.Парфенов. – М.: Vyšsaja Škola, 1985. – 286 p.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ І МОВНИХ ЗМІН

Семененко Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Варіативність визначається як "альтернативний спосіб сказати те ж саме" [1, с. 34]. Суть варіативного підходу ґрунтується на трьох аспектах, на які мало звертають увагу дослідники, що працюють в рамках інших наукових парадигм

[19]: по-перше, упорядкована неоднорідність [4, с. 187-188] – мова не є однорідною, її неоднорідність зумовлена і упорядкована низкою мовних факторів, внутрішніх і зовнішніх, вона не є продуктом необмеженого довільного розвитку. Мовна компетенція включає здатність контролювати таку неоднорідність. По-друге, мова змінюється, мовні зміни не є сталими або різкими. На проміжних етапах процесу в силу поступовості мовних змін спостерігається варіативність, коли традиційні варіанти і інновації співіснують. Тобто, зміни завжди передбачають варіативність, однак, варіативність не завжди веде до зміни (існують так звані стабільні варіанти). Мовні і соціальні фактори тісно пов'язані в процесі розвитку мовної зміни. По-третє, проникаюче соціальне значення: мова несе багато нелінгвістичної інформації. Вибір мовця серед низки альтернативних лінгвістичних засобів на позначення одного і того самого явища (пропозиція) часто включає важливу екстралінгвістичну інформацію про, наприклад, його вік, стать, або соціально-економічний клас.

В рамках варіативного підходу можна виділити п'ять основних проблем дослідження [4, с. 183-187]: (1) проблема обмежень – вивчення обмежень на зміну, якщо такі є, що визначають можливі і неможливі зміни та напрямки розвитку зміни (*constraints problem*); (2) проблема передачі – досліджуються шляхи перебігу мовної зміни (*transition problem*); (3) проблема інтеграції – способи інтеграції мовної зміни в оточуючу систему мовних та соціальних відносин (*embedding problem*); (4) проблема оцінки – вивчається оцінка зміни членами мовної спільноти та ефект такої оцінки (*evaluation problem*); (5) проблема приведення в дію – визначаються причини перебігу мовної зміни в конкретному місці та в конкретний проміжок часу (*actuation problem*).

Варіативісти прагнуть відповісти на ці запитання використовуючи кількісні методи аналізу на основі спостереження за вибором мовців серед дискретних альтернатив з тим самим реферативним значенням чи граматичною функцією. Більше того, вибір варіюється у систематичний спосіб, і тому його можна обчислити і змодельовати [1]. Перевагою кількісного методу є можливість моделювати одночасні полівимірні фактори впливу на вибір мовця, відслідковувати навіть незначні граматичні тенденції і закономірності в даних та оцінити їхнє відносне значення [3].

Інновації не стають змінами без процесу дифузії. Фактори, які впливають на розповсюдження інновацій серед соціальних груп, пов'язані з ідентифікацією, а саме, бажанням мовців ідентифікуватися з певними групами залежно від соціального престижу та інших чинників, що визначають статус мовця в суспільстві. Соціолінгвістичні змінні, наприклад, вік і стать, впливають на ступінь відкритості соціальної групи до інновацій: так, молоді жінки більше схильні до підхоплення інновацій, ніж чоловіки, а особи похилого віку є консервативнішими за молодь [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Labov, W. Sociolinguistic Patterns / Labov, William. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
2. Milroy J., Milroy L. Linguistic change, social network and speaker innovation / Milroy, James and Lesley Milroy // Journal of Linguistics. – 1985. – No 21. – P. 339–384.

3. Tagliamonte S. Analyzing Sociolinguistic Variation / Tagliamonte, Sali. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 298 p.
4. Weinreich U., Labov W., Herzog M. I. Empirical foundations for a theory of language change / Weinreich, Uriel, William Labov, and Marvin I. Herzog // Directions for Historical Linguistics. – University of Texas Press, 1968. – P. 95–188.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА ЯК ВИРАЗНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

Семененко Л.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

З кінця минулого століття провідне місце в мовознавчій науці посіла антропоцентрична парадигма, яка поставила в центр лінгвістичних досліджень людину. Починаючи з цього часу, мову і зміни в ній вчені стали вивчати з погляду її носія, через прийому його сприйняття інформації і довкілля, в якому він перебуває, що, у свою чергу, безпосередньо пов'язане з тим культурним середовищем, у якому перебуває мовець. Ці і подальші дослідження сприяли введенню в лінгвістику терміна “картина світу”, під яким розуміють уявлення про довкілля, цілісний образ світу, що формується в людському мозку людини в процесі пізнавальної діяльності.

У межах антропоцентризму розвивається ціла плеяда напрямів сучасної лінгвістики, серед яких когнітивна лінгвістика, що вивчає мову як пізнавальний механізм, який безпосередньо бере участь у кодуванні і трансформації мови, та лінгвокультурологія – наука, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію мови як системи, що функціонує в певному культурному соціумі, і культури. В. А. Маслова зазначає, що лінгвокультурологія вивчає прояви культури народу в мові [3, с. 6].

Очевидно, що при взаємодії мов відбувається накладання (“боротьба”) не лише значень слів, а й культурних кодів, закріплених за певним мовним знаком в ментальності носія мови. Найбільш помітна така взаємодія в лексико-семантичній системі мови.

Варто зазначити, що не всі лексичні пласти мають маркований культурний компонент, а лише ті групи слів, що безпосередньо пов'язані з ментальністю соціуму та які прямо відображають світогляд народу. До таких груп ми відносимо суспільно-політичну лексику, яка становить одну з мікросистем національної мови, що залежно від комунікативних потреб у суспільно-політичній царині видозмінюється або припиняє своє функціонування за відсутності таких потреб. Ця підсистема пристосовується до умов і до політико-культурного середовища функціонування, змінюючи свій склад і структуру залежно від волі, вподобань і бачень носіїв.

Слова, що належать до цієї групи лексики, референціально (денотативно) й сигніфікативно (поняттєво) пов'язані з такою специфічною сферою людської діяльності, як політика зі всією сукупністю об'єктів, що її складають, і є невід'ємними атрибутами цієї сфери.

Функціональний бік політичних лексем пов'язаний не тільки зі структурою мови, але й із політичною системою загалом, яка формується за політичними інтересами, цілями держави, історичним розвитком та культурними надбаннями, тобто цілеспрямованими соціальними діями людей. Ці дії спрямовані на задоволення пов'язаних з політикою потреб громадськості в політичній, юридичній, економічній, військовій та інших сферах суспільного життя. Це такі лексеми: *автократія, бездержавність, більшість, бюджет, вітчизна, геноцид, голодомор, дисидент, злука, імперія, кандидат, комітет, мажоритарний, мазепинець, ментальність, меншовик, мир, нардеп, озлидніння, олігарх, пролетаріат, соборність, спільнота, ура-патріотизм, фракція* і т. ін.

Спробуємо на прикладі двох мов – української й польської – з'ясувати, чи мають суспільно-політичні лексеми культурний компонент у своєму значенні.

Візьмемо для прикладу слово *опозиція*. Якщо брати до уваги значення² суспільно-політичної лексеми, то в тлумачних словниках в обох мовах воно трактується так: укр. *опозиція*¹. Протидія, опір кому-, чому-небудь; протиставлення своїх поглядів, дій або своєї політики іншим діям, протидіям або політиці. 2. Загальна назва партій, груп, які виступають проти правлячої партії, групи або проти політики уряду, а також парламентські фракції цих партій. // Група, угруповання в складі однієї партії, що виступає проти лінії її керівництва [1, с. 848] і пол. *opozycja* 2. “Grupa ludzi wewnątrz parlamentu lub poza nim, mająca odmienną niż rząd poglądy i broniąca ich wszelkimi dostępnymi środkami” [4]). Аналізуючи подані визначення, зазначимо, що обсяг значення наведеної лексеми український словник подає дещо ширше, аніж польський., проте в політичному мовленні вони вживаються з аналогічним значенням, пор.: *Пропозиції для опозиції стосовно входження в уряд виглядають як тактичний крок із боку президента* (Українська правда, 2014, 10.02). *W środę, gdy w Sejmie rząd i opozycja mówili o Ukrainie jednym głosem, przez chwilę się wydawało* (Gazeta Wyborcza, 2014, 25.02).

Зазначимо, що для того, щоб виявити специфіку лексеми певної мови, досліджувати лише лексичне значення недостатньо. Для ширшого вивчення обсягу наповнення мовного знака залучають знання про концепти як комплексні дискретні одиниці свідомості, за допомогою яких відбувається процес людського мислення.

В.І. Карасик пропонує розглядати культурний концепт як багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються понятійний, образний і ціннісний аспекти. Понятійний аспект – це мовна фіксація концепта, його позначення, опис, ознакова структура, дефініція, порівняльні характеристики певного концепта відносно до іншого. Образний аспект – це зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, які в тому чи іншому вигляді відображені в нашій свідомості. Ціннісний аспект концепта характеризує важливість цього утворення як для особистості, так і для колективу [2, с. 154].

Отже, можемо зробити висновок, що значення слів, які існують у конкретній мові, становлять єдину систему поглядів (колективну філософію), що в загальних рисах притаманна цілій нації. Спосіб концептуалізації дійсності, який належить

²Беремо до уваги лише семантику, що розкривають суспільно-політичний зміст.

носіям певної мови, універсальний, національно специфічний, тому носії різних мов можуть бачити світ із деякими відмінностями, з характерними для їхнього ментального світу особливостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград, Перемена, 2002. – 477 с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М.: Академия, 2001. – 183 с.
4. Słownikjęzykapolskiego[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://sjp.pwn.pl/>

СТРУКТУРНІ ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОРЕЙСЬКИХ ВІРШІВ «СІДЖО»

Семеряко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну його відповідність. Вона базується на передачі специфічного для оригіналу співвідношення змісту і форми шляхом відтворення останньої або створення функціональних відповідностей цим особливостям. Особливо яскраво проблема повноцінності перекладу торкається текстів художнього стилю та поезії.

Предметом дослідження багатьох мовознавців та перекладознавців багато століть поспіль ставала саме можливість художнього перекладу поезії, точніше можливість передати не тільки загальний зміст твору, а і його специфічну структуру для збереження національного забарвлення, оригінальності та колориту.

Глибоке поняття розбіжностей в структурі двох мов може по-справжньому захистити перекладача як від смислових помилок, так і від буквализму, який веде до насилля над мовою перекладу. Досить наївно вважати, що робота перекладача художніх творів потребує тільки глибокого практичного знання мов та «мовної інтуїції», а далі – розкриття і «перетворення» образів оригіналу, «конгеніальності» чи «співзвучності» з автором, і т.п., теоретичні ж знання і розуміння ролі відповідностей і розбіжностей між двома мовами при цьому необов'язкове або другорядне, чи має просто «технічне значення» і до творчості відношення не має. Як «мовна інтуїція», так і «розкриття образів» і «перетворення», звісно, грають величезну роль в роботі перекладача художньої літератури, і поезії в тому числі; вони необхідні, але ними робота не вичерпується. Знання закономірностей, існуючих у відношенні між двома мовами, таке ж необхідне; воно дозволяє чітко визначити вибір засобів, потрібних для передачі особливостей оригіналу, не порушуючи при цьому вимог норм літературної мови, на яку робиться переклад. Важливо при цьому звертати увагу на закономірності в багатьох необхідних відхиленнях від буквальної точності перекладу.

До 20-х років XX століття у перекладі переважала манера «згладження» [1, с. 131], тобто віддалення від адекватності перекладу для більш довершеного звучання. Але це призвело до зниження рівня якості перекладів, що змусило нову модерністичну епоху стати на шлях часткового формалізму тексту. Це допомогло віднайти певний баланс між точністю та художнім обрамленням перекладеного матеріалу. Великий внесок в цей процес внесла Анна Ахматова, Олександр Блок та багато інших відомих поетів того часу [3, с. 78].

По суті, Анна Ахматова стала однією з першопрохідників не просто в теорії перекладу поезії, а зокрема в корейській, як такий. І, хоча вона виступала більше аматором, ніж науковцем, в її творчості налічується більше трьох тисяч перекладених на російську мову «сіджо», «хянга», «кайо» та інших різновидів корейської віршованої творчості.

Варто зауважити, що над перекладами з корейської мови, в тому числі і на українську мову, також займалися О. Жовтіс, В. Маркова, Є. Витковський, В. Тихомиров, Н. Тимофєєва, Н. Мальцева, Г. Ярославцева, В. Швиряєва, С. Бичкова, П. Пак Ір та інші, як корєєзнавці, так і перекладачі широкого профілю. Їх професійний інтерес до поезії був викликаний труднощами співставлення російської, української та корейської мов, особливо у рамках віршованих розмірів, тим паче, що слов'янська манера римування не має аналогів у корейській, і навпаки. Тобто співвідношення української манери силабо-тонічного віршування з азіатською варіацією верлібру.

Слід зазначити, що такі структурні елементи віршів, як стопи, клаузули, рими, цезури, строфи, перенесення вивчаються загалом на структурному рівні. Проте теоретичного осмислення потребує співставлення художнього перекладу твору з максимально точним збереженням структурних особливостей манер віршування. Ці елементи є основними організаційними засобами для збереження колоритності вірша.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю вивчення можливостей перекладу стилістичної структури корейських віршів «сіджо» у системі опису поетичного стилю як складного явища, наділеного специфічними структурними характеристиками. Крім того, актуальною є необхідність виявлення закономірностей передачі особливостей, тобто нюансів, у системі перекладу корейських віршів.

Мета нашого дослідження – дати комплексну характеристику особливостей побудови корейських віршів «сіджо» та знайти оптимальні варіанти перекладу зі збереженням структурного формалізму та оптимальним художнім забарвленням.

Об'єктом дослідження є твір автора Юн Сон До та його переклади.

Предметом дослідження служать наявні стопи, клаузули, цезури, рими, строфи, перенесення, тропи як характерні особливості побудови корейських віршів «сіджо».

Теоретичною та методологічною основою роботи є мовознавчі праці та перекладацькі роботи корейців та перекладачів з корейської мови. Метою та завданнями дослідження зумовлено його методи. Для безпосереднього визначення структурно-функціональних елементів віршів «сіджо» використовується метод лінгвістичного опису. Для визначення функцій цих елементів застосовується функціональний метод та репрезентативний метод, а також метод контекстуально-лінгвістичного аналізу.

Матеріалом дослідження служать опрацьовані приклади «сіджо» та їх переклади на російську та українську мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федоров А.В. «Основи загальної теорії перекладу» – Москва, «Вища школа», 1983 р.
2. «Методика викладання літератури» – укладач І.Карпенко, Київ, «Світ», 1974р.

ТERTIUM COMPARATIONIS У ЗІСТАВЛЕННІ СТРАТЕГІЙ ВВІЧЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО І АНГЛІЙСЬКОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Сергієнко К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Ефективність зіставних досліджень залежить від вдало вибраного еталона, на основі якого визначається реалізація певної ознаки. Тому дослідники – контрастивісти вважають, що для цього необхідна особлива метамова. Метамова, як правило, не відображає жодної з реально наявних мовних систем, а втілює в собі якийсь ідеальний тип, що служить інструментом їх порівняння. В ідеалі метамова має бути універсальною для зіставлення систем різних мов, що уявляються як вияви мови-еталона і виводяться з неї. Порівняння мов із єдиною мовою-еталоном позитивно вплинуло б на результати досліджень, даючи змогу отримати позитивні результати, що легко піддаються зіставному аналізу. Однак такої мови ще не сконструйовано. На практиці в ролі метамови найчастіше використовують одну з мов (порівнювану або якусь третю). Але зіставлення з якоюсь мовою, умовно прийнятою за еталон, не має абсолютного характеру і дає відносні результати, які не завжди є надійною підставою для висновків [1].

У значенні «мова-еталон» часто використовують синонімічний термін *tertium comparationis*, що означає третій член порівняння, або основа зіставлення. Ці терміни є ширшими за поняття «мови-еталон», оскільки охоплюють не тільки природну чи штучно сконструйовану мову, а й вужчі, конкретніші об'єкти як основу порівняння, наприклад, якусь поняттєву категорію: причинність, посесивність, модальність, детермінація, починальність, каузативність і т. ін. Їх часто не зовсім коректно називають мовою-еталоном, однак це не мова, а лише основа порівняння, *tertium comparationis*, третій член, поняття, засоби маніфестації якого є предметом зіставлення у досліджуваних мовах. Поряд з категоріями, як *tertium comparationis* у зіставленні можуть виступати також окремі концепти, пропозиції (семантичні інваріанти, спільні для всіх членів модальної і комунікативної парадигм речень і похідних від них конструкцій), моделі ситуацій і цілісних текстів, при цьому враховуються етнокультурні особливості зіставляваних мов, соціальні, вікові, ситуативні співвідношення учасників акту спілкування. [1]

Tertium comparationis у зіставленні стратегій ввічливості українського і англійського ділового мовлення є різнорівневі лінгвальні засоби відтворення стратегій ввічливості українського і англійського ділового мовлення, серед яких ми розглянемо категорію часу, категорію активності/пасивності, конструкцію або синтагму.

Так, наприклад, зіставивши речення, відібрані із ділових листів згідно класифікації та значення стратегій ввічливості, ми бачимо, що часові показники в англійській та українській мовах є різними, тобто аломорфними.

Я гарантую – I shall guarantee.

Агентство застосовує гарантії – The Agency shall apply safeguards.

Ми вирішуємо це питання з ... – We have now taken the matter up with ...

Іншою основою зіставлення граматичних засобів, які відтворюють стратегії ввічливості українського і англійського ділового мовлення, є категорія активності/пасивності. Наприклад, в реченнях: *Сподіваємось на швидку відповідь – Your early reply would be appreciated*, спостерігаємо аломорфізм: українському активному стану відповідає англійський пасивний стан.

При порівнянні синтаксичних конструкцій, які передають значення стратегій ввічливості у зіставляваних мовах, *tertium comparationis* є конструкція або синтагма. Певний аломорфізм виявлено як в структурах, що мають максимальну довжину (речення), так і в коротших синтагмах англо-українських відповідників (чотири-, три- і двокomпонентні синтагми). Наприклад,

We are very interested in these and, for that matter, in any other cameras you may manufacture. – Ми дуже їми зацікавлені, а також будь-якими фотоапаратами, які Ви виготовляєте.

Морфолого-синтаксичні моделі у зіставляваних мовах у символічній нотації мають вигляд:

Англійська структура – Pron Vaux Adv PP prep Pron(demonstr) conj Pron (demonstr) N prep Pron(indef) Pron(def) N Pron Vmod V.

Українська структура – Pron Adv Pron(person, instr) PP conj Avd Pron(indef) N conj Pron V.

Отже, у даних прикладах спостерігаємо незбіг синтаксичних структур англійського й українського речень.

Як показав аналіз, *Tertium comparationis* у зіставленні стратегій ввічливості українського і англійського ділового мовлення є багатокомпонентною моделлю опису, що включає, зокрема, категорію часу, активності/пасивності, конструкцію або синтагму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 424 с.

ІСПАНОМОВНА РЕЛІГІЙНА КАРТИНА СВІТУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СЕМАНТИКИ СЛОВА

Сидоренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний етап розвитку вітчизняного мовознавства характеризується підвищеним інтересом до вивчення семантики слова в культурному, соціальному та національному аспектах. Це зумовлено соціальними змінами, які відбуваються у мові та суспільстві, мовними та позамовними чинниками носіїв мови та культури.

Іспаномовна релігійна картина світу в контексті досліджень семантики слова не була ще предметом системного лінгвістичного дослідження ні в зарубіжному, ні у вітчизняному мовознавстві. Питанням про семантичні особливості саме в релігієзнавстві займалися такі вчені, як М. Макаров, М. Еріксон, М. Волович.

Мовна одиниця, на позначення понять пов'язаних із релігійними почуттями, віруваннями людини, визначається як слово або словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям будь-якої релігії або релігієзнавчої науки.

Важливим об'єктом дослідження є процес взаємодії іспанського суспільства зі становленням словникового складу слів спеціального ужитку.

Основою для творення іспаномовної релігійної картини світу стала латинська мова. Багато слів та словосполучень були утворенні під впливом арабської мови.

Центром функціонально-семантичного поля сакральності є біблеїзми і християнізми, а периферією – терміни нехристиянських релігій [1, с. 17]

Функціональний підхід до явища, що розглядається, залежить від того, яку функцію виконує для носія мови та чи інша одиниця.

Так, реалії – це слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і сторонні для іншого.

Реалії є носіями національного та історичного колориту, вони, як правило, не мають чітких еквівалентів в інших мовах, а відповідно, не підлягають перекладу за «загальним положенням» і вимагають особливого підходу [3, с. 124].

Реалії є характерними для релігієзнавства. Деякі реалії подібні до власних імен. У текстах, які ми досліджуємо, реалії вживаються самостійно (Cesar – Цезар, Adán– Адам, Magdalena– Магдалена, Noé– Ной), так і у термінологічних сполуках (Ángel del Señor–Янгол Господній).

Назви предметів релігійного культу (altar – вівтар, ícono – ікона) та назви релігійних свят (Pascua– Пасха, Navidad– Різдво) мають еквіваленти в інших мовах, а тому не відносяться до реалій.

Складним є питання щодо розумінням слова Dios(Бог). Кожна релігійна течія вкладає своє розуміння в це поняття. Один і той самий релігійний текст може мати декілька різних перекладів, одне й теж саме слово, або словосполучення – своє пояснення [4, с. 88].

Для християн, католиків та протестантів слово Бог означає Трійцю: Бог-Отець, Бог-Син, Бог-Святий Дух. Для мусульман слово Бог – це один єдиний Бог-Творець (Аллах), для мормонів, слово Бог розуміється як, по-перше, його ім'я Ієгови, по-друге, його син Іісус, по-третє, людське «Я».

Біблія насичена образними висловами, фразеологізмами, прислів'ями. Фразеологічні одиниці різняться ступенем експресивності. Серед них є стилістично нейтральні, і ті, що наближуються до термінів або номенклатурних найменувань [2, с. 35].

Для системного та послідовного дослідження іспаномовної релігійної картини світу в контексті дослідження семантики слова, необхідно чітко розділяти слова та словосполучення за релігійною тематикою: релігійні реалії, фразеологізми та образні вислови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жерновой Є.Г. Релігійна термінологія сучасної французької мови: генеза, семантика, функціонування: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.05 "Романські мови" / Євген Георгійович Жерновой; – Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2003
2. Львовская З.Д. Теоретические проблемы перевода. – М.: Наука, 1985
3. Родзевич Н.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Наукова думка, 1957
4. Johnson Paul. Historia del Cristianismo. – Barcelona, 1999

КОМБІНАТОРНА СЕМАНТИКА НІМЕЦЬКИХ ПОРТРЕТНИХ ДІЄСЛІВ ЯК РЕГУЛЯТИВНИЙ ФАКТОР ПЕРЕКЛАДУ

Синегуб С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Беззаперечним у сучасних мовознавчих та перекладознавчих розвідках є той факт, що вони мають антропоцентричну спрямованість та описують номінативний потенціал ціннісно-концептуального світу людини. Хоча новітні мовознавчі та перекладознавчі студії є багатовекторними, їх спільною рисою виступає тенденція дослідження соціально-культурних явищ в рамках когнітивної парадигми. Оскільки когнітивна семантика, яка обумовлює процес номінації, розглядає значення як ментальне явище, актуальним представляється розгляд комбінаторно-семантичних властивостей німецьких портретних дієслів (ПД) в процесі їх відтворення українською мовою. Така можливість є, на наш погляд, цілком обґрунтованою завдяки концептуальній природі значення, в основі якого лежить «специфічна прототипна категорія, що актуалізується в будь-яких контекстах цього значення. Концептуальна природа значення «портретна характеристика людини» дозволяє розглядати «портрет» як лінгвокультурний концепт та аналізувати комбінаторні можливості його вербальних репрезентантів – ПД, які впливають на вибір мовних засобів у їх подальшому відтворенні українською мовою.

Об'єктом аналізу було обрано само цю групу слів, оскільки під ПД ми розуміємо дієслова, які об'єднуються на основі імплікованого інтегрального семантичного компоненту «зовнішність людини», наприклад:

1. Das Bübchen trippelte gewichtig zum Katheder vor. (J.Becher).
2. Der Hesener starrte Griesbühl an... (W.Steinberg).

Перспектива включення дієслова до арсеналу засобів мовної репрезентації та подальшого відтворення якісної ознаки, якою безумовно є «портретна характеристика людини», може бути обґрунтована тим, що 1) дієслово, як і прикметник, відносяться до означуваних частин мови; дія, стан у дієсловах виступають як предикативна ознака субстанції; 2) дієслово і прикметник є різними засобами вираження семантичної ознаки; 3) дієслово виражає процесуальну, непостійну ознаку, яка приписується предмету у певний проміжок часу; 4) наявність якісної ознаки в семантичній структурі дієслова відзначалась багатьма лінгвістами (Кацнельсон, Шахматов, Кубрякова). Аналізуючи комбінаторно-семантичні властивості відокремлених ПД, не можна залишати поза

увагою специфіку речення, як багаторівневої мікросистеми, яка здатна виступати засобом репрезентації і водночас відтворення «портретної характеристики людини». Дослідження емпіричного матеріалу показує, що ПД в структурі німецького речення організує предикат, який визначає кількість актантів-поширювачів. Порівняльно-типологічний та перекладацький аналіз контекстів з ПД в німецькій та українській мові доводить, що ПД в функції предикату зумовлюють шляхи та способи відтворення семантики «портретна характеристика людини». Зазначений фактор є вирішальним при створенні так званого «портретного дискурсу», який, з свого боку, може бути відокремлений в структурі текстового цілого як самостійна і відносно незалежна одиниця.

Крім того, комбінаторна семантика німецьких ПД обумовлює вибір синтаксичних конструкцій для відтворення семантики «портретності». Найбільш продуктивними з них є: 1) A+P+[L] – ПД суб'єктного пересування, 2) A+P+[D] – ПД мовлення, фізіологічних проявів людини, інхоативи, ПД емоційного стану; 3) A+P+Pt – каузативні ПД. Релевантність таких комбінаторно-семантичних моделей для створення, а у подальшому й відтворення так званого «портретного дискурсу» підтверджує порівняльно-типологічний та перекладацький аналіз контекстів. Порівнюючи синтаксичні моделі ПД різних груп між собою та їх відтворення українською мовою, слід звернути увагу на те, що синтаксична модель може бути оптимальною, якщо в її складі заповнені певні позиції. Так, наприклад, синтаксична модель ПД суб'єктного пересування є оптимальною, якщо в її складі заповнені позиції: а) суб'єкта дії – номінації чітко визначених семантичних груп; б) обставинна позиція способу дії; а обставинна позиція місця та напрямку дії, обов'язкова для конструктивної завершеності речень з нейтральними дієсловами руху, має для ПД суб'єктного пересування факультативний характер. У зв'язку з цим, не викликає сумніву той факт, що кількість актантів-поширювачів та їх синтаксичні ролі обумовлені комбінаторною семантикою аналізованих лексичних одиниць, яка виступає основним регуляторним фактором відтворення досліджуваної групи дієслів. В процесі відтворення речень з ПД різних типів було виявлено, що комбінаторно-синтаксичний потенціал дієслівних лексем по відношенню до просторових обставин характеризується різною інтенсивністю. Отже, ПД можуть бути поділені на такі, що мають облігаторний комбінаторно-синтаксичний зв'язок з зазначеним актантом-поширювачем (невелика група односкладових та префіксальних ПД – *schlürfen, schleichen, umherstiffeln*), і ПД з факультативною комбінаторно-синтаксичною залежністю (більшість ПД суб'єктного пересування).

ПРИНЦИПЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЧАСТЕЙ РЕЧИ ПРИ ОБУЧЕНИИ РКИ

Синица И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Являясь одним из основных методических принципов обучения, функциональный принцип предполагает усвоение лексического и грамматического материала на основе его функций в речи. Сочетание языковой и речевой линий

особенно важно при обучении иностранным языкам. Формирование у студентов способности успешно реализовать задачи взаимопонимания и взаимодействия с носителями изучаемого языка с учётом лингвокультурных традиций и норм – одна из задач преподавания русского языка как иностранного. Реализация этой задачи приводит к выработке коммуникативной компетенции у учащихся. Под коммуникативной компетенцией понимается «способность и реальная готовность к общению адекватно целям, сферам и ситуациям общения, готовность к речевому взаимодействию и взаимопониманию» [2, с. 27]. Следует вспомнить, что коммуникативная компетенция является совокупностью лингвистической, социолингвистической, дискурсивной, стратегической, социальной, социокультурной и др. [1, с. 98-99]. Таким образом, коммуникативная компетенции предполагает осведомлённость учащихся в особенностях функционирования языка, знание правил построения текста и отбора языковых средств. Практика преподавания иностранных языков убедительно доказала плодотворность параллельного изучения теоретических характеристик и функциональных особенностей языковых единиц разных уровней. Особенно это эффективно при изучении морфологии русского языка иностранными учащимися.

Критерии выделения частей речи в русском языке многоступенчаты и сложны. Именно при изучении морфологической классификации слов русского языка заметна продуктивность функционального подхода. Несомненно, изучение морфологических признаков определённой части речи должно идти параллельно с анализом её функционирования в предложении и тексте. Получив необходимые знания о том, какие части речи и почему являются знаменательными и служебными, студенты сталкиваются с реальным функционированием этих слов. И тогда возникает вопрос: местоимение или частица, категория состояния или наречие, союз или частица и т.д. Сложность для иностранного студента, изучающего русский язык, состоит в том, что ни одна из грамматик, ни один из учебников не приводят полный перечень слов, принадлежащих к определённой части речи. В таких случаях и проявляется эффективность функционального принципа определения частеречной принадлежности слова. Именно конкретная синтаксическая позиция слова в предложении и его сочетаемостные свойства проявляют дифференцирующие качества. Так, слово *пусть* в русском языке может принадлежать как к частицам, так и к союзам, что отражено во многих словарях современного русского языка. Словарные пометы и дефиниции подсказывают учащимся, на что следует обращать внимание. Читаем: «*пусть, частица и союз 1. частица. В сочетании с глаг. 1 и 3 л. ед. и мн. ч. образует повелительное наклонение со значением: а) долженствования, приказания. ... – Поди скажи кучеру, пусть подаст лошадь к воротам. Марков ...; б) разрешения, согласия. – Хорошо, друг мой, пусть будет по-твоему! Достоевский ...; в) (также в сочетании с частицей “бы”) пожелания. [Дон Гуан:] О пусть умру сейчас у ваших ног, Пусть бедный прах мой здесь же похоронят. Пушкин ... ; г) предостережения, угрозы. [Сосипатра:] Вот пусть они попробуют теперь показаться куда-нибудь в публичное место; они оценят силу и меткость*

русского остроумия. А. Островский ... 2. *частица*. Употребляется для выражения примирения с чем-л., принятия чего-л.; означает: в с ё р а в н о, н и ч е г о н е п о д е л а е ш ь. – *Он меня не понимает... пусть! Он предполагает во мне одни дурные чувства – пусть!* Тургенев ... [3, с. 562]. Словарь, таким образом, констатирует наличие у *пусть* как частицы формообразующего и модального значения. При этом *пусть* как формообразующая частица обязательно находится в контактно или дистантно расположенной препозиции с глагольной формой и поэтому вместе с ней выполняет одну функцию, выступает одним членом предложения – предикатом. Выражая модальное значение 'безразличие', 'равнодушие', частица в приведенных предложениях занимает позицию обособленного вводного члена предложения.

Иные свойства проявляет данное слово как союз: «3. *уступительный союз*. Употребляется для выражения допущения в значении: допустим, положим, готов согласиться. *Мы ставим мерку, пусть никто не дорос до нее, все-таки по ней можно судить об относительном росте каждого.* Добролюбов ... – *Почему он смотрел так пренебрежительно? – подумал Мечик. – Пусть он вытащил меня из огня, разве это дает право насмехаться?* Фадеев ... 4. *уступительно-ограничительный союз*. Употребляется в простом предложении в значении: *х о т я б ы, д а ж е. Обычный журнальный очерк, в котором открывалась ему крупница нового, радовал его больше, нежели хорошо сбитый, но внутренне пустой роман крупного, пусть даже близкого ему, литератора.* Павленко ...» [3, с. 563]. Способность *пусть* функционировать как собственно уступительного или уступительно-ограничительного союза также обладает структурно-синтаксическими особенностями. Прежде всего, уступительное значение *пусть* актуализирует, организуя связь между частями сложноподчинённого предложения, т.е. союз *пусть* связывает две предикативные части. Находясь в одной из частей сложного предложения, *пусть* в то же время маркирует границу между главной и придаточной частями. Уступительно-ограничительное значение *пусть* приобретает только в простом предложении, связывая между собой однородные члены.

Следует отметить, что наблюдения за функционально-семантическими свойствами анализируемого слова в современном русском языке свидетельствуют о значительном разнообразии его значений по сравнению с отмеченными в лексикографических источниках. Этот факт даёт основания для продолжения изучения функциональных особенностей этого и других слов русского языка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Быстрова Е.А. Обучение русскому языку в школе: учеб. пособие для студентов педагогических вузов / Е.А. Быстрова, С.И. Львова, В.И. Капинос и др.; Под ред. Е.А. Быстровой. – М.: Дрофа, 2004. – 240 с.
3. Словарь русского языка: В 4-х т./ АН СССР, Ин-т рус.яз.; Под ред. А.П. Евгеньевой. – 3-е изд., стереотип. – Т.3. П-Р. – М.: Русский язык, 1987. – 752 с.

ПРО ЧАСОВІ ВІДНОСИНИ В ОБ'ЄКТІ МОВОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СИНХРОНІЯ, ДІАХРОНІЯ ЧИ ПАНХРОНІЯ?

Ситько Ю.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Мета цих тез – продемонструвати, що система апіорних категорій І.Канта може продуктивно застосовуватися до лінгвістичних понять. Робота носить методологічний характер і прагне дедуктивного визначення апіорних уявлень про мову у зв'язку з поняттями часу та модальності.

Ми приписали поняттям синхронії, діахронії та панхронії епістеміологічного значення та зіставили їх динамічним категоріям І.Канта. Результат зіставлення наведено у таблиці, де жирні заголовки відображають терміни Канта, а набране великими літерами – лінгвістичну термінологію.

		III. Відносини		
		1. Субстанція і акциденція СИНХРОНІЯ	2. Причина і наслідок ДІАХРОНІЯ	3. Взаємодія ПАНХРОНІЯ
IV. Модальність	1. Можливе – неможливе СУБ'ЄКТИВНЕ	$v \ddagger P$	$S \sim \uparrow P \rightarrow S \uparrow P$	$S \sim \uparrow P - S \ddagger P$
	2. Дійсне – недійсне ОБ'ЄКТИВНЕ	$S \ddagger P$	$S_1 \uparrow P \rightarrow S_2 \uparrow P$	$S_1 \ddagger P - S_2 \ddagger P$
	3. Необхідне – випадкове ЗАКОНОМІРНЕ (суб'єктивно-об'єктивне)	$S \ddagger v$	$S \sim \uparrow P \rightarrow S \uparrow v$	$S \sim \uparrow P - S \ddagger v$

Логічні вирази у хвостовику таблиці ми даємо відповідно до обґрунтувань, наведених у [1; 2]. Нумерація схем складається з римського номеру категорії та арабського номеру поняття в цій категорії. Тому, наприклад, схема $v \ddagger P$ має номер III 1 IV 1.

СИНХРОНІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ

Ідея синхронії передбачає таке уявлення у дослідника, за якого об'єкт розглядається як незмінний в часі, що співпадає з кантовим поняттям субстанції та підпорядкованих їй акцидентів і формалізоване нами через одиничні та загальні категоричні судження (символ $\ddagger$). Можна визначити синхронію як дослідницьку програму з субстанціоналістським поглядом на об'єкт дослідження, яка була сформульована Соссюром.

Апіорна схема III 1 IV 1 дає уявлення про мову (об'єкт) як про *суб'єктивну* (представлену лише у внутрішньому відчутті) субстанцію. Мова за такого розуміння не передбачає в собі ніяких змін, але може мати реалізації у мовленні, яке розглядається як своєрідна проекція індивідуальної унікальної мови. Прикладами такого підходу є генеративістські теорії Н.Хомського.

Застосування апіорної схеми III1 IV2 дає уявлення про мову (об'єкт) як про незмінну в часі *об'єктивну* (представлену лише у зовнішньому відчутті)

подільну субстанцію. Мова при такому підході уявляється як об'єктивна цілісна множина фактів, в якій на практиці мова та мовлення не розрізняються. Приклади: статистична і корпусна лінгвістики, комп'ютерна лінгвістика.

Застосування схеми III 1 IV 3 дає уявлення про мову (об'єкт) як про незмінну в часі необхідну, суб'єктивно-об'єктивну (таку, що представлена у зовнішньому відчутті та підпорядкована внутрішньому відчуттю, отже дуальну) подільну річ. Мова за такого розуміння є індивідуальним незмінним у часі уявленням про множину об'єктивних неіндивідуальних (тому соціально значущих) мовних фактів, яка проєцирується (реалізується) у мовлення. Прикладами такого розуміння синхронії можуть слугувати функціоналістські теорії мови, наприклад, концепція О.В.Бондарко.

ДІАХРОНІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ

Діахронія як дослідницький підхід передбачає об'єкт як послідовність змін у часі, перехід від одного стану до іншого. Тому мова визначається як плинна в часі, що відповідає кантовому поняттю відношення зміни, яке ми формалізували через імплікацію (символ $\rightarrow$) між частковими категоричними судженнями (символ $\dagger$).

Апріорна схема III 2 IV 1 передбачає «соліпсичну діахронію», тобто уявлення про мову як про мовлення, потік об'єктивних подій, зумовлених схильністю індивіда. Саме «схильність» до мови за такого підходу є основним рушієм мовлення і змін в ньому. Мовлення є потоком індивідуальних актів у формі реальних подій, односпрямовано пов'язаних з семантикою. Так витлумачена діахронія є уявленням про актуальне функціонування індивідуальної мови у мовленні, яке доповнює генеративізм Н. Хомського.

Апріорна схема III 2 IV 2 дає ідею мови як безначальної і нескінченної послідовності мовленнєвих актів. Такий ланцюг подій нескінченно продовжується назад в історію мови, що перетворюється на безперервний потік причин та наслідків так, що утворювані ланцюги розходяться (дивергенція) чи сходяться (конвергенція). Головною проблемою такого підходу є пошук достатньої підстави зміни, справжньої причини з множини минулих подій. Еталоном цього підходу є порівняльно-історичне мовознавство взагалі, а особливо домолодогораматичний компаративізм.

Апріорна схема III 2 IV 3 втілює погляд на мову як на процес зміни ментальних станів, викликаний індивідуальною здатністю. Цей підхід розглядає не реальні факти, а факти досвіду у зв'язку з особою носія мови. Потік мовлення розуміється як ряд причин та наслідків у часі. Головною і проблемою такого погляду є встановлення зв'язку об'єктивних (матеріальних) подій з особистими мовленнєвими діями (ментальними станами). Прикладом такого підходу могло б бути дослідження змін мовних систем у часі.

ПАНХРОНІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ

Пархронія як дослідницька програма передбачає мову як позачасову (інваріантну) систему субстанціональних складових з універсальними властивостями. Позачасовий характер мови відповідає кантовому поняттю взаємодії, формалізованому диз'юнктивним судженням. Панхронію визначимо як дослідницьку програму з системним поглядом на об'єкт.

Апріорна схема III 3 IV 1 утворює уявлення про мову (об'єкт) як про взаємодію індивідуальності та матеріальних мовленнєвих явищ. Такий погляд передбачає уявлення про мову як про унікальний потік прояву індивідуальності у реальності, а його фокусом є ідея втілення індивідуальності у мові. Цей підхід можна назвати романтизмом, бо індивідуальність у ньому протиставлена матерії. Романтичними підходами ми вважаємо ідеї штучних знаків і їх систем від окремих неологізмів (*небозём* В.І.Даля) до планових мов.

Апріорна схема III 3 IV 2 утворює уявлення мову як про практично необмежену в часі взаємодію (тривале взаємне обмеження) об'єктивних мовних сутностей. Ця ідея веде до уявлення про мовні системи і підсистеми, що співіснують у матеріальних об'єктивних формах. Так витлумачена панхронія збігається з тим, що називають синхронічним мовознавством, оскільки вивчає мову у *проміжку часу*. Прикладом її може бути концепцію сучасної літературної мови. Це популярний у мовознавстві ХХ ст. підхід, тому відповіддю на запитання у заголовку є панхронія другого виду.

Апріорна схема III 3 IV 3 дає уявлення про мову як про взаємодію індивідуальності та закономірності як *продукта* свідомого (і тому активного) *пізнання* світу. Цей на мову передбачає узагальнююче уявлення про мовну систему як про спосіб обмеження особистості її досвідом комунікації у матеріальній формі, притаманний кожній особистості у будь-який час з урахуванням унікальних форм реального досвіду. Отже, така панхронія – це панхронія лінгвістичних універсалій. Саме так вважав і Ф.де Соссюр: «ці загальні принципи існують незалежно від конкретних фактів; коли йдеться про конкретні факти, панхронічна точка зору вже не має місця» [3, с. 96].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ситько Ю. Опыт как отношение энергоматерии и энергоинформации // The Peculiarity of Man / Pod red. R. Stefańského. – 2012. – 16. – S. 44–68.
2. Ситько Ю. Формы опыта как отношения энергоматерии и энергоинформации // The Peculiarity of Man / Pod red. R. Stefańského. – 2013. – 18. – S. 219–244.
3. Соссюр Ф. де, Курс общей лингвистики / Редакция Ш. Балли и А. Сеше; Пер. с франц. А. Сухотина. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.

ПРАГМА-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Сіленко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама є одним із інструментів психологічного впливу на суспільство і водночас – невід'ємною складовою життя сучасної людини. Впливаючи на психіку людини, реклама викликає бажані зміни в її мотивах, цілях, загалом у його особистості, підсвідомості, поведінці, діях, учинках [1, с. 27].

Рекламне повідомлення є обмеженим у часі, а відповідно, об'ємом письмового повідомлення, до головних особливостей якого належать поєднання інформативності та експресивності спрямованих на реалізацію прагматичного впливу на реципієнта. Рекламний текст не випадково характеризуються

лаконічністю, глибиною імплікативного змісту, вдало підібраними мовними засобами, що групуються в трьох компонентах – стилістичному, лексичному і структурному [2, с. 41]. Доречним є використання теорії мовленнєвих актів відносно рекламного тексту, де лінгвістична прагматика викликає зацікавленість з позиції функціонування мовних одиниць у турецькому рекламному тексті, відношень між висловленням, відправником повідомлення і контекстом. Адресат завжди змушений продумувати відповідну стратегію побудови мовленнєвої дії, яка базується на врахуванні різних аспектів адресанта: його освіти та інформованості, психологічної та вікової характеристики. Ці змінні складники і детермінують стратегію побудови мовленнєвого впливу засобом мовленнєвого акту, що є одним із ключових понять прагматики і розглядається в теорії мовленнєвих актів, є поштовхом розвитку прагматики в цілому.

Саме прагматичний аспект рекламного тексту передбачає вибір екстралінгвістичних та лінгвістичних засобів і рекламних стратегій. Прагматичний аспект є важливим логічним і емоційним стержнем висловлювання. Оцінка адресантом і адресатом окремих фрагментів дійсності залежить від їхніх фонових знань, відношення і настанови комунікантів, а їхню оцінку екстралінгвістичних умов комунікативного акту в рекламних текстах репрезентовано за допомогою вербальних і візуальних засобів вираження інформації; за їх допомогою маємо можливість прослідкувати реалізацію прагматичного аспекту на різних рівнях рекламних текстів, оскільки сигнали прагматичності діють на всіх мовних рівнях.

Рекламне повідомлення є яскравою мовленнєвою формою соціальної взаємодії, змістом якої є вплив адресанта на адресата. Рекламний текст вирізняються серед інших типів текстів своєю чітко встановленою прагматичною спрямованістю. Адресант, намагається досить ретельно підбирати мовні засоби, які можуть вплинути на емоційний стан і дії реципієнта, активізувати його фонові знання, що спричиняє відповідну стилістичну конотацію.

Одним із часто вживаних засобів рекламного тексту є метафора, що створює додаткову експресивну насиченість тексту, наприклад: *Esinin kaynağı*. Епітети підсилюють виразність рекламного образу, роблять його наочним, збагачують зміст вислову, підкреслюють індивідуальну ознаку рекламованого об'єкта і є одним із найбільш уживаних тропів у турецьких рекламних текстах: *Kullanışlı, modernlik ve renkli “mavi” jeans*. Вдало вибраний епітет обумовлюється основним завданням – позитивною оцінкою продукту чи послуги. За допомогою порівняння встановлюється перевага одного виду продукції над іншим чи виділяються найбільш характерні якості товару, що рекламується, наприклад: *Yeni Mitsubishi Lancer – köperkbalığı atağı*. Гіпербола допомагає використати прийом умисного, образного, нереального перебільшення для адресанта оцінки предмету, явища або дії: *Hızımıza kimse yetişemiyor!* На синтаксичному рівні образ рекламованої продукції утворюється за допомогою таких стилістичних фігур, як анафора, паралелізм, епіфора, які допомагають зацікавити адресата засобом трансформації інформації і вплинути на споживача. Різноманітні стилістичні засоби допомагають мінімалізувати мовлення і більш точно охарактеризувати поняття, предмет чи дію.

При дослідженні турецьких рекламних текстів виявлено, що їхні адресанти прагнуть уникнути зайвих асоціацій і досягають експресії за рахунок мовних ресурсів, тобто мовних тропів, стилістичних фігур. З'ясувалося, що концентрація різноманітних стилістичних засобів в "обмеженому просторі" реклами є інтернаціональною рисою. Не менш вагомою стилістичною зброєю авторів рекламних текстів ми вважаємо використання ідіом, цитат, алюзій, а також низки ігрових прийомів (спотворення ідіом, іншомовних вкраплень, гри слів тощо). Турецький рекламний текст є одним із творів, у якому використовуються різноманітні засоби – від іконічних до мовних, де мова є засобом спілкування чи/або передавання інформації та інструментом, який використовують для впливу на продуцента. Прагматичні цілі реалізуються в рекламних текстах завдяки реалізації мовних засобів, що включають в себе одиниці мови, які взаємодіють у межах рекламного тексту й утворюють його прагматичний аспект, пов'язаний з проблемою впливу і мовного маніпулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Елена Вячеславовна Медведева. – 2-е изд., испр. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 280 с.
2. Ребрій О.В. Прагматичний аспект перекладу рекламних текстів / О.В. Ребрій : зб. наук. праць – Харків, ХНУ, 2003. – Вип. 609. – с. 41-45

УКРАЇНСЬКІ АНТРОПОНІМИ В ОНОМАСТИКОНІ НИЖНЬОГО ПОВОЛЖЯ: ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СТУПІНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Сінельнікова В.В.

Київський Національний університет культури і мистецтв

Поява українських поселень на території сучасної Волгоградської області РФ має давню історію: протягом ХУІІ – ХХ ст. українські козаки, чумаки та селяни-кріпаки стихійно або урядово організовано заснували у волзьких та донських степах близько 100 своїх більших чи менш компактних поселень. Сьогодні в них мешкає понад 56 тисяч осіб (за переписом 2002 р.), що визначають своє етнічне походження як українське – це близько 3,1% від усього її населення. На півночі області (зокрема Руднянський, Данилівський і ряд інших районів) дослідники навіть вирізняють «своєрідний український етнічний острів» [2, 3]. Ономастикою саме цього регіону, побутування і збереження у ньому українських антропонімів (а саме прізвищ – «вуличних імен»), стало об'єктом нашої розвідки.

«Вуличні імена» досі існують в українських селах одночасно з офіційними прізвищами і мають активний вжиток у побутовому спілкуванні селян. Зрозуміло, що ареал розповсюдження «вуличних імен» являє собою обмежену систему, що найчастіше охоплює одне або кілька найближчих українських поселень. Ці прізвища мають давнє коріння і виконують не тільки функцію самоназви людини. В умовах діаспори, за визначенням Б. Ажнюка, «особові імена людей виступають насамперед носіями ознаки етнічного обличчя мовного середовища» [1, с. 244]. Додамо також, що окрім звичайної розпізнавальної функції, прізвища в українських селах Нижнього Поволжя несуть величезне

інформаційне навантаження. Давалися вони колись за особливостями характеру, мови чи статури, місцем проживання людини, за якимось визначними подіями і були наслідком стихійної народної творчості. Зазвичай від носія цього прізвиська воно з часом переходило на усіх членів його родини. Таким чином, можемо говорити про існування в українських селах Волгоградської області великої кількості як індивідуальних, так і династичних, родинних прізвиськ.

Наприклад, у селі Ільмень Руднянського району усіх членів родини Стебловських називають Колобки: усі вони не худенькі («не ходять, а перекочуються»). Смілянські отримали прізвисько Хилозадів за надмірну худобу членів родини, а Рудьки (прізвище Скороцько) – за колір волосся; Кожедуби (Ревенко) – за міцну статуру, Закрутніі (Шинкаренко) у с. Міусово Данилівського району – за місцевістю проживання (за кручею). Прізвиська в українських нижньоволзьких селах давалися і методом «від противного», зокрема людина з прізвиськом Голобородько отримала його за бороду величезного розміру. Часто підґрунтям для появи прізвиська ставали мовні особливості чи особливості поведінки, способу життя його носія, наприклад: у с. Тернове Єланського району один з селян отримав прізвисько Шут за те, що часто повторював приказку «Шути б його взяли!» Інший був названий Суриком за те, що любляв співати пісню з словами «У Сурика – празник, Сурик – на базарі»; а у с. Осички Руднянського району голова родини Гусевих отримав прізвисько Буркин за взуття (бурки), яке любляв носити.

Багато прізвиськ в українських селах Волгоградської області мають прозорі значення: Пиріжкові, Свиначеві, Селезні, Гребешки, Поросятини, Курятини, Мотузки, Волошки, Бульбини, Халепини, Панчоха (усі з с. Ільмень Руднянського району). Однак етимологія багатьох «вуличних імен», що мають давнє походження, сьогодні вже є втраченою в колективній пам'яті селян: наприклад, Жовна, Каленики, Лялюки, Хандибол, Неберичини, Бурелька, Бабаки, Колешня, Ревени (усі з с. Ільмень), Бульки, Курик, Кудрон, Дризя, Жолдак (усі з с. Осички того ж району), Куричок, Заклада (с. Тернове Єланського району). Однак, активне побутування цих «народних назв» у повсякденному спілкуванні мешканців українських сіл Нижнього Поволжя є свідченням того, що українські переселенці у своїй етнічній пам'яті намагалися зберегти все, що пов'язувало їх з материнською Україною.

В окрему групу можна віднести прізвиська, що походять від особових імен: Йоськини, Панасови, Герасимові, Маринчини, Пилипчини, Янові, Мотчини, Зинцеві, Протасови, Лазареви, Ніканори, Сахрони (від Софрон), Терешки (від Терентій), Ніканори (від Никанор), Семакови, Семени (від Семен), Лесикові (від Лесик – Олексій), Вакули й Вакулі (від Вакула) Лавринови (від Лаврин або Лавр), Лазареви (Лазарь) та інші (прізвиська, зафіксовані у Руднянському, Данилівському, Єланському районах). Окреме місце вантропонімічній системі українців Нижнього Поволжя займають андроніми – зручні й інформативно змістовні ідентифікатори одружених жінок. Як зазначає А. Чуб, «в українській неофіційній антропонімічній системі андроніми належать до найбагатшого та найуживанішого розряду назв людей за родством, що походять від того антропоніму, якій найкраще ідентифікує її чоловіка у даному середовищі»

[4, с. 196-198], наприклад: від офіційного прізвище чоловіка або батька (Москальов – Москалиха, Ковтун – Ковтунка, Стаценко – Стаценчиха); від «вуличних династичних фамілій» – родинних прізвищ (Митрачі – Митричиншиха; Коновали – Коновалиха, Кудряші – Кудряшиха); від особових чоловічих імен (Тишко – Тишиха, Кузьмич – Кузьмичиха, Василь – Василича); від особових чоловічих прізвищ (Лахвет – Лахветиха, Цверкун – Цверкуха, Шкалик – Шкаличка). Андроніми й самі виступали у якості моделі для створення діалектних онімів інших розрядів. Наприклад, в ономастиконі цікавлячого нас регіону були зафіксованими такі українські «вуличні прізвища»: Рибальчихи (від Рибальчиха), Лікарцеви (від Лікарка). Додомо також, що в українських родинних прізвищах маємо значну кількість онімів, що походять від особових жіночих імен: Кишинчини (від Кишинка), Лижчини (від Ліза), Альончини (від Альонка), Льосини (від Льоса – Олександра), Зінцови, Зінци (від Зінка – Зінаїда), Маринчини (від Маринка).

Створення прізвищ, як наслідок стихійної народної творчості, хоча й має давнє коріння, але не стало для українських сіл півночі Волгоградської області архаїчним і забутим процесом. Наприклад, у 1960-ті рр. у с. Ільмень з'явилося «вуличне ім'я» Пасажирчини, у 1970-ті – прізвище Левітан (знову прізвище «від обратного» – дали його людині без голосу), у 1980-ті на сільській фермі з'явилася корова Ізаура як дань моді на перші телесеріали, наприкінці ХХ ст. – підприємець з прізвищем Новоруський.

Звернемо увагу на те, що, як у давніх, архаїчних «народних назвах», так і в нових стійко зберігаються асимілятивно-дисимілятивні процеси та зміна звуків (фонем), які є притаманними саме українській мові (у сучасній російській мові ці давні мовні процеси фактично зникли). Зокрема, це збереження у вимові української фрикативної приголосної гйісторичні зміни приголосних *г, к, х* в положенні перед голосними переднього ряду у *з, ц, с* (Маринчини (від Маринка), Пилипчини (від Пилипка), Сліпенчини (від сліпенька), Льосини (від Льоха), Шишчини (від шишка), Мотчини (від Мотька) тощо. Таким чином, можемо стверджувати, що, якщо протягом сторіч мова побутового спілкування українських переселенців певним чином і взаємодіяла з мовою російськомовного оточення та дещо видозмінювалася, у «народних назвах», які мають давнє походження, усі мовні процеси, що є притаманними саме українській мові, до сьогодні зберігаються у незміненому вигляді, хоча ареал використання українського діалекту стрімко зменшується й обмежується на сучасному етапі збереження лише родинним колом і переважно людьми старшого покоління.

Таким чином, разом з Б. Ажнюком можемо стверджувати, що етнічність і збереження культури виявляються значно стабільнішими, ніж збереження мови: «Маргінальна, але все ще «жива» етнічність зберігається досить довго після того, як рідна мова занепадає и зовсім втрачається... Збереження цієї маргінальної ідентичності сприяє підтриманню поваги, інтересу та ностальгічних почуттів до етнічної рідної мови» [1, с. 275]. Збереження до сьогодні такого значного ономастичного прошарку українських антропонімів у Нижньому Поволжі як ознаки етнічної самоідентифікації волгоградських українців є тому підтвердженням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. – К., 1999. – С. 244.
2. Супрун В. Украинские говоры в России: проблемы их изучения [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://srcc.seun.ru/ukrvolga/science/govori.html>
3. Синельникова В. Традиционная культура и быт украинцев Волгоградской области (конец ХУІІ – начало ХХІ в.в.). – Камышин: МАУ «Медиа-холдинг», 2009. – 264 с. с доп.
4. Чуб А. В. Андронимы в контактирующих говорах. // Ономастика Поволжья: Тез. докл. ІХ междунар. конф. Волгоград, 9 – 12 сент. 2002.г. / Отв. Ред. В. И. Супрун. – Волгоград, 2002. – С.196 – 198.

ПЕРСУАЗИВНИЙ ГОЛОС ПЕРЕКЛАДАЧА

Скрябіна В.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Голос – робочий інструмент тлумача [2, с. 155]. Його не можна змінити, однак його можна правильно поставити. Це допоможе уникнути зайвих зусиль при тривалому перекладі чи при перекладі для великої аудиторії. Просодичні компоненти голосу також створюють імідж перекладача, сприяють формуванню його персуазивного профілю.

Персуазивністю в сучасній лінгвістиці називають певний вплив автора усного чи письмового повідомлення на його адресата з метою переконати в чомусь, закликати до здійснення чи нездійснення певних дій [3, с. 14]. Перекладач спочатку сприймає оригінальне персуазивне повідомлення, намагається якомога повніше зрозуміти всю інформацію. Далі він має забезпечити розуміння вихідного повідомлення реципієнтом перекладу і здійснення бажаного впливу на нього, а це передбачає вміння говорити переконливо.

Голос тлумача, як і голос публічного мовця, повинен володіти потенціалом персуазивного впливу на емоційний стан слухачів, передавати найрізноманітніші відтінки значень, привертати мимовільну увагу за рахунок гучності, перепаду висоти тону, тембру і т.д. Голос в мовознавстві визначають як сукупність лінгвістично релевантних просодичних параметрів (1) мелодія (мелодика, рух тону, інтонаційний контур), 2) діапазон; 3) гучність; 4) темп; 5) паузація; 6) наголос; 7) ритм; 8) якість голосу (тембр)) [4].

Інтонація перекладача служить ключем до правильної інтерпретації аудиторією змісту промови. Так, персуазивна промова відрізняється помірним темпом, чіткою артикуляцією і ритмічною організацією (що є наслідком постійного контролю над мовленням), наявністю різних видів наголосу на найбільш важливих компонентах висловлення.

Напрямок *мелодики*, мелодійний рівень та мелодійний діапазон є ключовими в експлікації психоемоційного стану мовця [5, с. 231]. Для вираження впевненості в собі та в істинності своїх суджень політики, наприклад, послуговуються простими (низхідна, висхідна) та складними (низхідно-висхідна, висхідно-низхідна) тональними конфігураціями. [1, с. 9]. Перекладач повинен відтворити

інтонацію мовця. Проте синхронні тлумачі часто не знають наперед, яку інтонацію збирається використати оратор, тому їхнє мовлення може звучати неприродно за рахунок частих висхідних тонів, яких варто уникати.

Працюючи над власною манерою усного мовлення, перекладач повинен навчитися правильно ділити його на словосполучення і граматичні конструкції, які будуть зручні для сприйняття слухачем. Необхідно уникати уривчастого мовлення, поспіху, монотонності; темп мовлення транслятора повинен відповідати темпу оратора, і навіть якщо перекладач у чомусь невпевнений або нервує, його голос повинен звучати спокійно і впевнено. Чітка ритмічна організація персуазивного мовлення тлумача досягається за рахунок виділення наголошених складів і фразового наголосу, який, у свою чергу, організовує висловлення і виділяє його смисловий центр.

Важливу роль у ритмічній організації персуазивного висловлення грає його *паузація*. Пауза в публічній промові – це засіб привертання уваги слухачів до важливої частини повідомлення. Тлумач же використовує паузи між синтагмами, щоб узяти дихання, змінити інтонацію, виділити емоційно марковане слово чи зворот.

В умовах емоційного тиску, в яких зазвичай працюють тлумачі, дуже важко слідкувати за своїм голосом, адже напруга ускладнює вокальне виконання і погіршує витривалість. Правильне дихання допомагає знизити напругу і вивільнити голос тлумача. Для цього фахівці рекомендують застосовувати *діафрагмальне дихання*, яке здійснюють за допомогою діафрагми та нижньої частини грудної клітини. Таке дихання глибоке, повільне і стабільне, воно допомагає розслабитися і зняти напругу з голосових зв'язок.

Успіх тлумача значною мірою залежить від релевантних просодичних компонентів, що притаманні персуазивному мовленню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипова А. М. Ритмическая система английской речи / А. М. Антипова. – М. : Высш. шк., 1984. – С. 9.
2. Мирам Г. Э. Профессия: Переводчик / Г. Э. Мирам. – К. : Ника-Центр, 1999. – 160 с.
3. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия / В. Е. Чернявская. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 136 с.
4. Яковлева Е.В. Просодические образы в английской речи : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.04 / Е. В. Яковлева. – Москва, 2002. – 404 с.
5. Ladefoged P. A Course in Phonetics / Peter Ladefoged. – Harcourt : Harcourt College Publishers, 1982. – 300 p.

АНІМАЛІСТИЧНА ЛЕКСИКА В АСПЕКТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Смирнова А.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Сприйняття світу тварин носіями української і китайської мов на основі уявлень про нього віддзеркалює особливості їх національного характеру, духовного досвіду, менталітету, що фіксуються мовою, тому без знайомства

з цим світом адекватна міжкультурна комунікація виявляється неможливою. Таким чином, включення зоонімів як національних маркерів культури в широкому навчальному процесі навчання української мови як іноземної є однією з актуальних проблем в аспекті міжкультурної комунікації, яке розглядається в теорії і практиці «як спілкування мовних особистостей, що належать різним лінгвокультурним співтовариствам» [1, с. 53].

Найяскравіша специфіка міжкультурної комунікації виявляється при аналізі комунікативних невдач, що провокують невинуватене перенесення стереотипних образів своєї культури в сприйняття культури країни мови, що вивчається. Так, в ході асоціативного експерименту, проведеного в групах китайських студентів-філологів (студенти, які вивчають українську як іноземну в мовному середовищі), було встановлено, що найбільші відмінності на емоційному рівні спостерігаються в сприйнятті дракону (міф.), лисиці, мавпи, свині, козла, кози, бика, корови, барана, вівці, миші, півня (студентам запропонували над словами-стимулами змія, тигр, собака, вовк, осел, козел /коза, дракон, кіт /кішка, мавпа, щур, свиня, бик /корова, лисиця, заєць, баран /вівця, кінь, півень, лев, миша поставити знак (+) або (-) в залежності від того, які емоції викликають у них ці найменування тварин) [2, с. 266 .]

На другому етапі асоціативного експерименту з реєстрацією ланцюга відповідей було встановлено, що оцінки і емоції студентів розрізняються також за якістю і інтенсивністю слів-асоціатів: образ кішки асоціюється у китайців із лінню і підступністю; образ свині також асоціюється з лінню, вовк – це злісний, лютий і підступний ворог, тоді як у росіян свиня – паршива і брудна; вовк – сірий і голодний. Китайці пов'язують образ дракона з уявленнями про владу і божественність; мавпа асоціюється з розумом і кмітливістю; собака – з відданістю і вірністю, баран і вівця – із слухняністю і м'якістю. Виражені з цієї причини позитивні емоції, які виникли в ході експерименту, що простежуються через асоціації, різко контрастують з оцінками носіїв української мови: дракон – зло; мавпа – горила, зоопарк, дурна; собака – злий; баран – тупий; вівця – паршива.

Результати асоціативного експерименту дозволили виявити особливості національних стереотипів сприйняття тварин в китайському мовному сприйнятті і привели до думки продовжити дослідження в цьому напрямі. Для того, щоб підтвердити свої припущення про різницю в сприйнятті світу тварин в китайській і українській культурах, був проведений констатуючий експеримент, який показав низький початковий рівень (текстовий, концептуальний) сформованих уявлень про сприйняття світу тварин українцями [3, 56 с.]

Дослідження зоонімів в астрологічному руслі поступово зайшла у безвихідь, оскільки, по-перше, вивчена астрологічна література носила країнознавчий характер і не претендувала на науковість, по-друге, дослідження в даному напрямі відводили убік від мети справжньої роботи і, по-третє, пізнання студентів в цій області обмежувалися загальновідомими фактами. Крім того, кількість найменувань тварин перевищувала можливості їх вивчення на різноманітному текстовому матеріалі [4, 71 с.]

З урахуванням особливостей українського менталітету як навчального лексичного матеріалу було відібрано п'ять найменувань тварин: ведмідь, вовк, лисиця, собака, кіт. Підставами для відбору стали наступні критерії: частотність

вжитку основних найменувань тварин, їх порівняльна і узагальнена статистична цінність, частотність використання назв тварин: в міфах, казках, загадках, повір'ях, колискових піснях, у галузі фразеології [5, 303 с.]

Облік сфер найбільш активного вживання найменувань тварин багато в чому розв'язав проблему відбору анімалістичних текстів для включення їх у навчальну програму: оповідання, казки (народні та авторські), загадки, пісні, байки, публіцистичні статті [6, 23 с.]

Ми можемо зробити висновок про необхідність навчання адекватному сприйняттю і розумінню національно-культурної своєрідності анімалістичної лексики, що сприяє формуванню лінгвокраїнознавчої компетенції китайських студентів, необхідної для ефективного здійснення міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с.
2. Киселева М.С. Формирование лингвокультурологической компетенции иностранных студентов на материале текстов этнокультуроведческого содержания. Дис. канд. пед. наук. СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. – 266 с.
3. 语文。 – 北京: 小学新实验课本, 中央教育科学研究所教学法研究室, 1990。 – 53–56页
4. Изучение фразеологизмов с компонентом-зоонимом в курсе современного русского языка //Банк методических идей. Вып.1. – Курган, 1991. – С. 69–71.
5. Баранов И.Г. Верования и обычаи китайцев. – М. : Муравей-Гайд, 1999. – 303 с.
6. Гохуа У. Национально-культурные аспекты семантики русских номинативных единиц (с позиций носителя китайского языка). Автореф. дис. канд. филол. наук. – М., 1995. – 23 с.

МАЛОФОРМАТНІСТЬ ТЕКСТІВ СУПЕРОБКЛАДИНОК АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Смоляна А.Л.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Однією з характерних ознак текстів на суперобкладинці англomовної літератури, яким притаманний рекламно-інформаційний характер, є їх мала форма. Особливість малоформатності може визначатися умовами нелінгвістичного характеру, оскільки рекламований об'єкт є одночасно і рекламоносієм. Формат суперобкладинки детермінує формат текстів, які на ній розміщуються. В результаті основним завданням адресанта є створення малоформатного тексту, але такого, що характеризується ємністю та максимальним впливом на адресата. Л.П. Чахоян та Н.А. Штейнберг зазначають, що «текстом малої форми є будь-яка кількість висловлювань, що об'єднані спільною метою створення нового уявного образу світу у адресата з метою здійснення ним реальних дій, що дозволяють наблизитися до цього нового образу світу» [1, с. 112].

У складі рекламно-інформаційного колажу на суперобкладинці усі типи текстів відзначаються малою формою: анотація, біографія автора, ключова фраза, цитати з рецензій та відгуків критиків, цитати з книги та авторські цитати, текст-анонс інших творів. Проте вони об'єднані спільною метою – представити образ книги та здійснити вплив на адресата.

До основних рис малоформатних текстів дослідники відносять значний семантичний потенціал, що дозволяє адресату побудувати новий уявний світ. Текст повинен мати особливі прагматичні параметри, наприклад, (1) прагматичну мету – вплив на емоції та інтелектуальну діяльність реципієнта; (2) прагматичний статус адресанта (як прескриптора) та адресата (як особи, що має можливість оцінювати та діяти відповідно до своєї оцінки). Такий текст повинен бути настільки інформативним, щоб бути самодостатнім та не вимагати мовленнєвого продовження [1, с.113].

Аналіз текстів на суперобкладинці англомовної літератури свідчить про правильність даного твердження вченими. Іntenцією адресанта є надати уявлення про рекламовану книгу у найбільш вигідному світлі. Як результат, він прагне створити текст, який здатен переконати читача придбати книгу. Такий параметр, як малоформатність вимагає особливого підходу до організації такого тексту. На суперобкладинці зустрічаються тексти невеликого розміру, проте всі вони відрізняються за своїм обсягом. Різний обсяг свідчить про різні способи адресанта реалізувати свою комунікативну інтенцію.

Наприклад, текст на суперобкладинці книги Ернеста Хемінгуея “The Sun Also Rises” [2], загальний обсяг якого складає 5 речень, представлений цитатою з твору (1) та анотацією (2), що містить оцінку книги та інформацію про зміст:

(1) *“It is an age of moral bankruptcy, spiritual dissolution, unrealized love and vanishing illusions.”*

(2) *The Sun Also Rises is one of Ernest Hemingway’s masterpieces and classic example of his spare but powerful style. A poignant look at the disillusionment and angst of the post World War I generation, this story introduces two of Hemingway’s most unforgettable characters: Jake Barnes and Lady Brett Ashley. Follow the flamboyant Brett and the hapless Jake as they journey from the wild nightlife of 1920s Paris to the brutal bullfighting rings of Spain with a motley group of expatriates.*

First published in 1926, The Sun Also Rises helped to establish Hemingway as one of the great writers of the twentieth century.

Поданий приклад дозволяє адресату, незважаючи на малу форму, отримати інформацію про тематику твору, характер подій у ньому, головних персонажів та про автора. Читач дізнається з цитати (1) про описаний у творі період післявоєнних років, коли панував моральний занепад (*moral bankruptcy*), духовний розпад (*spiritual dissolution*), нездійснене кохання (*unrealized love*) та втрачені ілюзії (*vanishing illusions*). Адресант акцентує увагу на цитаті з книги, що виражає загальний настрій та ідею твору, розміщуючи її у двох місцях на суперобкладинці – на звороті та задньому клапані. Анотація (2) інформує адресата про зміст твору, в якому головні герої подорожують з Парижу до Іспанії разом з групою емігрантів (*...they journey from... Paris to... Spain with a motley group of expatriates*). Книга “The Sun Also Rises” принесла Ернесту Хемінгуею всесвітню славу видатного письменника XX століття. Проте останнє речення не стільки інформує про славу автора, скільки оцінює денотат реклами. Адже саме цей твір зробив автора знаменитим, тому його варто прочитати “... *The Sun Also Rises helped to establish Hemingway as one of the great writers of the twentieth century.*” Іntenція адресанта виявляється також у наданні аксіологічної

інформації. Перше речення анотації надає оцінку твору та автору: "...one of Ernest Hemingway's masterpieces and classic example of his spare but powerful style." Наступне речення оцінює характер твору "A poignant look at the disillusionment and angst of the post World War I generation..." та героїв "...Hemingway's most unforgettable characters".

Отже, в межах малоформатного тексту представлена така інформація:

- автор твору всесвітньо визнаний письменник;
- рекламована книга представляє повоєнну епоху, коли панували загальне розчарування, моральний та духовний занепад;
- книга є шедевром та класичним прикладом особливого стилю автора.

Інформація, подана у концентрованому вигляді, покликана вплинути на почуття та емоції читача таким чином, щоб викликати його інтерес до твору.

Отже, текстам на суперобкладинці англomовної літератури як текстам малої форми притаманні такі ознаки:

1) такі тексти несуть в собі інформацію, що є самодостатньою; 2) такі тексти мають значний семантичний потенціал, що дозволяє реципієнту вивести інференції; 3) комунікативна ситуація таких текстів має особливі прагматичні параметри: адресант має статус прескриптора та соціально престижної особи, адресат – статус особи, що оцінює та має можливість діяти згідно своєї оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чахоян Л.П., Штейнберг Н.А. Диалектика текстов малых форм (на материале книжных рекламных эссе) // Диалектика текста. – Т. II. – Изд-во СПбГУ, 2003.
2. Hemingway Ernest. The Sun Also Rises. – New York: Harper Collins, 2011.

КОНЦЕПТОСФЕРА ПРАВА У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ АНГЛОСАКСОНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСІВ

Сніцар В.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення мови у тісному зв'язку з людиною, її світосприйняттям, ментальною діяльністю є пріоритетним напрямом сучасної лінгвістики. Це передбачає аналіз мовних одиниць, що конденсують увесь складний комплекс культури і психології народу, неповторний спосіб його мислення.

Право багатьох країн сформульовано різними мовами, зафіксовано різними способами, використовує різну техніку, відображає різні суспільні структури, культуру, традиції тощо. Оскільки юридична метамова тісно пов'язана з екстралінгвальною дійсністю, незважаючи на універсальність правових понять, кожній юридичній терміносистемі притаманні терміни, що позначають особливості національної правової системи. Виразниками національної специфіки англосаксонської правової системи є концепти *ratio desidendi*, *obiter dictum*, що виражають концепцію судового прецеденту, поняття *trust*, *tenure* (вид реального права, об'єктом якого є нерухомість), *joint tenancy* (спільна власність) тощо.

Юридична матерія, як відомо, має словесно-символічну природу. Право виникло в глибоку давнину не як поняття сукупності норм, а як релігійно-моральне позначення справедливості у найзагальнішому сенсі.

Східні слов'яни вважали право таким, що йде від Бога. Специфіка слов'янської правової традиції, на думку В.В. Іванова та В.М. Топорова, полягає у архаїчній нерозчленованості понять *права, справедливості і закону*, які мають божественне походження [1, с. 235]. Ідеї істинності поєднуються у терміні *правда*, що походить від праслов'янського **pravъ* "правий, правильний, справедливий", який представлений розгалуженою групою похідних, що виражають ідею правильності, справедливості: *право, справедливість, праведний, правосуддя* тощо. У міфологічній свідомості значення "прямий, правильний" вступає в опозицію зі значенням "кривий, неправильний". Протиставлення *правди, правоти* (та інших похідних від псл. **pravъ*) і *неправоти, кривди* пронизує усю термінологію найдавніших слов'янських правових текстів.

У глибинах міфолого-релігійної свідомості давніх германців формується уявлення про *правду* як щось міцне, надійне, непорушне та її співвіднесеність з символом *Світового дерева*, що в міфологічних уявленнях багатьох народів слугував своєрідним зразком космоустрою, переходом від хаосу до упорядкованого світу: дангл. *trēow* "правда" (правда)- іє. **dru-* "tree"; гот. *triu* "дерево". У давньогерманських номінаціях *правди* семантичні компоненти 'правильний, істинний, правдивий'; 'угода' вказують на тісний зв'язок цього поняття, з одного боку, з юридичною сферою: дісл. *réttr* "right, correct" (правильний); гот. *sonjis*, дісл. *sannr* "true" (правдивий, істинний); дангл. *trēow* "truth, faith" (правда, довіра); гот. *triggwa* "treaty, covenant" (угода), а з іншого – з магіко-релігійною сферою (дісл. *trúa* "believe" (вірити), двн. *wār* "wahrhaft, wirklich, recht" (дійсний, справжній, правдивий), дісл. *Vár* ('Вар', ім'я богині) [2, с. 54].

Українська правова культура впродовж багатьох віків характеризується полярно-дуальною структурою: основні культурні цінності в середовищі українського суспільства розміщені в дво полюсній ціннісній сфері: "закон – беззаконня" (*Закон для громади, що віжки для коня; Де гроші говорять, там закони мовчать; Той, хто силу має, винним не буває*); "правда – кривда", "справедливість – несправедливість" (*Маленька правдонька всі неправди переважить; Правда в постолах, а кривда в чоботях; Правда за горами, а кривда за плечима*).

Поняття *правди* у свідомості англосаксонського етносу корелює зі стражданнями та болем: *A reproach stings because its true; Truth has a scratched face; Nothing hurts more (worse) than truth*. Англійцям властиве осмислення онтологічної сутності правди, вони вірять в ідеали правди та торжество справедливості: *Truth will conquer, falsehood will kill; Truth will out; Truth will come to light; Truth and oil are ever above*.

Між законом і порядком простежується опосередкований зв'язок: в архаїчній свідомості простір сприймався як світ "своїх", в якому панує порядок і закон, а все, що знаходилося за його межами, є неупорядкованим і становить загрозу. В українській культурі порушення закону співвідноситься з порушенням порядку, виходом за встановлену межу. Семантичні компоненти слова *закон*, за давніми переконаннями, свідчать про дуальність простору – "кінець – початок". Зв'язок з уявленнями про обмежений простір реконструюється з праслов'янського кореня **kon* – "кінець, початок, межа", пов'язаного з іє. **kon-* / *ken* – "виникати,

починати(ся)" [3, с. 227]. Формулювання "порушення закону" означає вихід за встановлену межу, що відокремлює упорядкований світ від навколишнього хаосу.

В англійській культурі порушення закону співвідноситься з порушенням правила, норми: лексема *law* походить від дангл. *lagu* "law, ordinance, rule, regulation; district governed by the same laws", що, в свою чергу, сягає дісл. **lagu* "something laid down or fixed" [4, с. 1774], тобто закон співвідноситься з установленим правилом.

Правові терміни англійської та української мов у своїй глибинній структурі відображають пов'язане з релігією та сакральністю розуміння права, закону як справедливості, порядку, що пояснюється спільним індоєвропейським походженням правових термінів двох мов, спільними уявленнями про природу фундаментальних правових понять англосаксонського та українського етносів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов В. В. О языке древнего славянского права: к анализу нескольких ключевых понятий / В. В. Иванов, В. Н. Топоров // Славянское языкознание : VIII Междунар. съезд славистов (Загреб–Любляна, сент. 1978 г.) : [докл. совет. делегации]. – М. : Наука, 1978. – С. 221 – 240.
2. Топорова Т. В. Древнегерманские представления о праве и правде / Т. В. Топорова // Логический анализ языка : Истина и истинность в культуре и языке. – М. : Наука, 1995. – С. 52 – 55.
3. Етимологічний словник української мови : [у 7 т.]. / [ред.-упоряд. О. С. Мельничук.]. – К. : Наукова думка. – Т. 2 – 1056 с.
4. Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English / [ed. by E. Partridge]. – L., N. Y. : Routledge, 2006. – 4246 p.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ ВЫРАЖЕНИЯ И ФОРМ ДИАЛОГИЧНОСТИ В НАУЧНОМ ТЕКСТЕ

Сокур И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Вопрос о диалогичности письменного научного текста рассматривается во многих работах. Исследователи акцентируют внимание на проявлении диалогичности в письменном научном тексте, поскольку «емкая и гибкая логическая структура диалога может служить не только целям живого научного общения, но и письменного воплощения научной мысли» [1, с. 162].

Выражение диалогичности в письменном научном тексте чрезвычайно многообразно по своим разновидностям (языковые средства и формы). Диалогичность обнаруживается в тексте через сочетание повторяющихся в определенных контекстных условиях разноуровневых языковых средств. На основе глубокого анализа и изучения различных гуманитарных и естественнонаучных текстов Л.Р. Дускаева выделяет синтаксические, морфологические, лексические языковые средства-маркеры выражения диалогичности [3, с. 166-186]. Исследовательница отмечает максимальную частоту

употребления синтаксических средств выражения диалогичности: средства передачи чужой речи: прямая речь (цитация), косвенная речь, ссылки, сноски; вводные слова и словосочетания, указывающие на источник информации и выражающих модальность согласия и несогласия; конструкции связи побудительного характера; вопросно-ответные комплексы; сложноподчиненные предложения с придаточным условия; риторические предложения; отрицательные конструкции; восклицательные предложения; вставные конструкции, указывающие на порядок изложения, пояснительные и разъяснительные высказывания.

Н.А. Красавцева, анализируя языковые средства выражения диалогичности на материале естественнонаучных и гуманитарных научных текстов английского языка, также отмечает наибольшую частоту употребления синтаксических средств выражения диалогичности [4]. Наименее частотными, по наблюдениям Н.А. Красавцевой, являются лексико-грамматические средства.

Обширный и глубокий анализ форм выражения диалогичности в письменном научном тексте был осуществлен профессором М.Н. Кожиной [5, с. 68]. Исследовательница выделяет следующие формы диалогичности в письменной научной речи: 1) «разговор» с другим упоминаемым лицом/-цами, идейными (теоретическими) противниками и единомышленниками, схематично эту форму обозначают: Я – ОН, ОНИ; 2) сопоставление (или столкновение) двух и более различных точек зрения по какому-либо вопросу: ОН1 – ОН2; поскольку эти точки зрения обычно, анализируясь, оцениваются автором, то эту форму можно представить и так: ОН1 – ОН2 – Я; 3) разговор с читателем, обращение к нему с целью привлечь его внимание к содержанию речи, точнее – к сомышлению, совместному рассуждению, тем самым, это форма: Я – ВЫ, МЫ С ВАМИ; 4) разговор со своим вторым Я, не двойником, а объективированным Я: Я1 – Я2. Представленные формы являются основными и могут варьироваться в зависимости от излагаемого материала.

Таким образом, анализ научной литературы показал, что языковые средства и формы реализации диалогичности в письменных научных текстах не зависят от характера текста и всегда остаются неизменными. М.Н. Кожина и Л.Р. Дускаева, сопоставляя гуманитарные и естественнонаучные тексты, отмечают, что различия касаются только частоты использования тех или иных лингвистических средств и их функций и не имеет принципиальных различий [6, с. 147]. Что позволяет говорить о диалогичности как функциональном семантико-стилистическом свойстве научного текста в целом. Важно отметить, что все языковые средства и формы выражения диалогичности в научном тексте являются важными и необходимыми, поскольку обеспечивают двусторонность коммуникативно-познавательной деятельности и помогают читателю адекватно интерпретировать текст.

ЛИТЕРАТУРА

1. Славгородская Л. В. Научный диалог (лингвистические проблемы) / Л. В. Славгородская – Л., 1986. – 168 с.
2. Зотов Ю. П. Проблемы создания диалогического эффекта в научной коммуникации / Ю. П. Зотов // Диалог о диалоге: межвуз. сб. науч. тр. – Саранск: Изд-во МГУ им. Н.П. Огарева, 1991. – С. 5–14.

3. Дускаева Л. Р. Диалогичность как функционально семантико-стилистическая категория (ФССК диалогичности) / Л. Р. Дускаева // Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII – XX вв. Т.2. Стилистика научного текста (общие параметры). – Ч.2.: Категории научного текста: функционально-стилистический аспект / Под ред. проф. М.Н. Кожиной. – Пермь, 1998. – С. 166–186.
4. Красавцева Н. А. Выражение диалогичности в письменной научной речи (на материале английского языка) / Н.А. Красавцева – Одесса: АКД, 1987. – 15с.
5. Кожина М. Н. Диалогичность как категориальный признак письменного научного текста / М. Н. Кожина // Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII – XX вв. Т.2. Стилистика научного текста (общие параметры). – Ч.2: Категории научного текста: функционально-стилистический аспект / Под ред. проф. М. Н. Кожиной. – Пермь, 1998. – С. 124–165.
6. Кожина М. Н., Дускаева Л. Р. Выражение диалогичности в естественнонаучных текстах / М. Н. Кожина, Л. Р. Дускаева // Стилистика текста в коммуникативном аспекте: межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, 1987. – С. 146 – 152.

ОНОМАСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗІСТАВЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ (НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТІВ ДОБРО-ЗЛО) СУЧАСНИХ АРАБСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Соловйова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Значення мовних одиниць досліджується лінгвістичною семантикою, яка виникла у кінці XIX ст. і продовжує сьогодні активно розвиватись. Лінгвістична семантика поділяється на лексичну і граматичну [6]. Значення в лексичній семантиці може вивчатись у двох основних напрямках: від форми (графічної чи звукової оболонки) слова, тобто плану вираження, до його значення, плану змісту, і навпаки. Відповідно до цього виділяються два аспекти лексичної семантики – семасіологію й ономасіологію.

Семасіологія (від грец. *semasia* – значення і *logos* – поняття, значення) — це аспект лексичної семантики, в якому значення вивчаються в напрямку від плану вираження до плану змісту.

Ономасіологія (від грец. *onomasia* – “називання, йменування”) — 1) підрозділ лінгвістики, який вивчає процеси найменування; 2) аспект лексичної семантики, в якому значення вивчається у напрямку: від плану змісту до плану вираження. Вона вивчає номінацію: перехід від предмета чи явища до їхнього позначення в мові. Основоположником ономасіології традиційно вважають вченого А. Цаунера, який у 1903 році запропонував термін “**ономасіологія**”. Проблеми ономасіології розглядаються у працях Н. Арутюнової, О. Земської, Ю. Караулова, О. Кубрякової, О. Залевської, О. Снитко, В. Телія та ін. [7].

Ономасіологічний аспект контрастивної лексикології арабської і української мов ставить за ціль вивчення формально-структурних відмінностей лексичних одиниць зіставляваних мов. В науковій практиці для слів, які мають такі відмінності використовується також термін “**диференційна лексика**”.

У ширшому значенні ономасіологічні параметри зіставлення – це такі ознаки відмінностей, які можуть вказувати на різні засоби номінації одних й тих самих предметів у різних мовах, як от в арабській і українській [3, с. 235]. (235, Манакін)

Сучасна теорія номінації охоплює та вирішує широке коло питань: від пошуку закономірностей концептуалізації та категоризації людського досвіду, встановлення кореляції знання та значення лексичних одиниць, когнітивної інтерпретації цілісного поняття акту номінації та умов його здійснення, поняття ономасіологічної структури вторинних одиниць номінації та відображення у результатах номінації змін у концептуальній картині світу мовного колективу до питань варіювання номінацій у лексичній структурі тексту [5, с. 68].

Зазначимо, що внутрішня форма фразеологізмів в арабській і українській мовах досліджена не на достатньому рівні, оскільки на міжмовному рівні знаходиться значна кількість фразеологічних одиниць (ФО) змодельованих за спільним принципом мотивації (лише для близькоспоріднених мов) і за різним принципом мотивації (для неспоріднених мов). Трапляються навіть випадки концептуально-семантичної ідентичності серед арабських і українських фразеологізмів на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО, наприклад:

(1) خير يا طير؟

“Добро, мов птаха?” (палест., сауд.)

Укр.: погані діла (справи); життя, як собаці на перелазі; добре, як голому в кропиві; живемо, як горох при дорозі: хто не йде, той скубне; впав у біду, як курка в борщ [21 с.].

(2) إِنَّ خَيْرًا مِنَ الْخَيْرِ فَاعِلُهُ وَإِنْ شَرًّا مِنَ الشَّرِّ فَاعِلُهُ

“Добро добром чиниться, а зло злом твориться” (ліван.) [2, с. 27].

(3) فِي الشَّرِّ نَجَاةٌ حِينَ لَا يُنْجِيكَ إِحْسَانٌ

“У злі порятунк, коли не рятують тебе жодні добрі вчинки” [2, с. 30-31].

Йдеться про людину, яка не здатна виправитися за допомогою добра. Укр.: горбатого могила виправить; клин клином виганяють.

(4) إصْبِرْ عَلَى الْجَارِ السَّوِّءِ، يَا يَرْحَلُ يَا تَجِي لَهُ دَاهِيَةٌ

“Терпи дурного сусіда: (рано чи пізно) він поїде або з ним трапиться нещастя” (єгип.) [2, с. 98-99].

Вживається, щоб показати, що не варто вступати з сусідом у конфлікт. Укр.: з сусідом дружи, а тин городи; добре, як сусід близький, а перелаз низький.

(5) حَلَاوَةُ اللِّسَانِ وَقِلَّةُ الْإِحْسَانِ

“Слова солодкі, а вчинки огидні” (букв.: мало благодіянь) (лів.) [2, с. 132-133].

Вживається, щоб охарактеризувати людину, яка обіцяє пухові перини, а в реальності пропонує дошку з шипами; або того, хто гарно говорить, але тільки не діє відповідно з своїми словами. Укр.: говорить гарно, але слухати огидно; м'яко стеле, але твердо спати; гомінливий (красномовний), але на руку лихий (нечистий).

Наведені паремії свідчать про єдність лінгвосеміотичних моделей, які покладені в основу зіставляваних мов, і які виражають єдність семантичного континуума, а також специфіку самої мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов Х. К. Арабско-русский словарь: Ок. 42000 слов. – 6-е изд., стереотип. / Х. К. Баранов. – М.: Изд. “Русский язык”, 1984. – 944 с.
2. Лингвострановедческий словарь арабских паремий (с лексико-фразеологическими комментариями) / Е. В. Кухарева; Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т), каф. языков стран Ближнего и Среднего Востока. – М.: МГИМО(У) МИД России, 2007. – 277 с.
3. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. – К.: Знання, 2004. – 236 с.
4. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К.: Наук. думка, 2008. – 1104 с.
5. Швейцер А. Д. Проблемы контрастивной стилистики (к сопоставительному анализу функциональных стилей) // Вопросы языкознания. – 1991. – №4. – 315 с.
6. <http://lection.com.ua/leksikologiya/leksikologiya-i-fonetika-ukrainskoi-movi/onomasiologiya-y-semasiologiya-osnovni-aspekti-leksichnoyi-semantiki>
7. <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/description/onomasiologiya/429>

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСОБІВ МОВИ ПРАВА

Соломко З.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Вчені-лінгвісти розглядають мову права з двох різних перспектив – як ієрархічну систему юридичних текстів, які є як середовищем, так і інструментом права, та як систему юридичної термінології.

В Україні співвідношення між *правом* і *мовою* є предметом ще відносно молодого міждисциплінарного напрямку під назвою правнича лінгвістика (Н.В. Артикуца 2008; І.В. Арендаренко 2003; А.А. Мельник 2001; В.Г. Рогожа 2005; Ю.Ф. Прадід 2002). У німецькомовних країнах співвідношення між цими поняттями розглядається як проблема методології та філософії права і завдяки своєму старшому віку німецькомовна правнича лінгвістика (нім. Rechtslinguistik) має значно більше теоретичних напрацювань.

Незважаючи на достатньо різнобічне вивчення проблем правничої лінгвістики як науки та професійно спрямованого навчання студентів юридичних факультетів ІМ, аналіз наукових досліджень, а також програмних документів свідчить про відсутність чітко визначених словників-мінімумів, необхідних майбутнім юристам для прийняття рішень у типових та конфліктних ситуаціях професійного спілкування іноземною мовою, оскільки мовлення юриста повинне відрізнятися насамперед точністю та однозначністю, чому сприяє багатство словникового запасу і словникової чистоти.

Визначальним у рамках нашої доповіді є підхід до мови права як до системи текстів, адже професійна комунікація маніфестується саме у них, точніше в окремих але пов'язаних між собою дискурсно (а в юриспруденції також ієрархічно).

Шаблій О.А. вслід за німецькими лінгвістами зазначає, що у юридичному тексті та контексті терміни та інша юридична лексика слугують лише „цеглинками“ [2, с. 67–68], які не можна вважати самодостатніми, та все ж ЛО виконують

у ньому ключову роль. Про значення окремих слів у творенні права влучно висловилася українська дослідниця-документознавець А.В. Красницька наголосивши, що слово – вихідний матеріал законодавства та законотворчості в цілому. Воно виступає засобом передавання думки, ідей законодавця. За допомогою слів створюється текст мови права, набуваючи форми, матеріалізуючись у правові норми [1, с. 342]. За аналогією до функцій мови права, П.Сандріні слушно стверджує, що правнича лексика слугує не лише фаховій комунікації, але й правозастосуванню, регулюванню певних життєвих ситуацій й, зрештою правопевності загалом [3, S. 165–177]. Для здійснення такого роду комунікації юристу слід оперувати відповідними фаховими лексичними одиницями (ЛО).

Серед фахових ЛО, які використовуються юристами під час професійного спілкування, німецькі та українські лінгвісти виділяють декілька груп, а саме: 1) власне терміни (слово+словоформа); 2) аббревіатури; 3) вільні словосполучення; 4) сталі словосполучення (кліше), фразеологічні одиниці; 5) мінітексти.

У зв'язку з тим, що юридична лексика – це власне терміни (в мові права відбувається перехід звичайної лексики в термінологію завдяки відповідному контексту), слід наголосити, що активні процеси інтернаціоналізації європейського права віддзеркалюються у термінологічному складі мови права, про що свідчить тенденція запозичення термінологічних одиниць з мов-„продуцентів“.

Специфіка німецького словотвору зумовлює застосування різних трансформацій, що сприяє повноцінному відтворенню змісту вихідних термінів українською мовою. Продуктивним способом формування німецькомовної правничої лексики є конверсійні утворення. Серед різних форм конверсії (субстантивація, вербалізація, ад'ективація, адвербалізація), в досліджуваній нами спеціалізованій лексиці особливою активністю відзначається субстантивація, що пов'язано з найбільшою цінністю іменників з метою предметної номінації. Характерною ознакою терміносистеми правового євролекту слід вважати тенденцію аббревіації.

Узагальнюючи сказане констатуємо, що мова права – це гетерогенна терміносистема різних рівнів, яку лінгвісти-правознавці розподіляють на групи, наголошуючи на тому, що слід уважно ставитися до термінологічного словотвору у галузі права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красницька А.В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: [посібник] / А. В. Красницька. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 528 с.
2. Шаблій О.А. Переклад юридичних текстів (на матеріалі правничих термінологічних систем ФРН та України) / О.А.Шаблій // Бібліотека інституту філології : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2005. – 189 с.
3. Sandrini P. Globalisierung und Mehrsprachigkeit: Translation im Wandel // Translation in der globalen Welt und neue Wege in der Sprach- und Übersetzer Ausbildung. Innsbrucker Ringvorlesung zur Translationswissenschaft II. – Frankfurt am Main : Langenscheidt, 2004. – S. 165–177.

ФОНЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛАТЕРАЛЬНОЇ /l/ У МОВЛЕННІ НОСІЇВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У НІМЕЧЧИНІ, АВСТРІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

Сольська Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення фонетичних характеристик фонемі /l/ у наголошеній позиції фонетичного слова (ФС) в мовленні носіїв трьох національних варіантів (НВ) німецької мови дозволило встановити вплив як позиційно-комбінаторних чинників, так і національної варіативності на реалізацію сонорної /l/.

Інтервокальна позиція сприяє збереженню стабільності вияву диференційних ознак приголосної /l/, яка у 100% випадків реалізується нормативно в німецькому й австрійському підготовленому мовленні (ПМ). Однак у передвокальній і поствокальній позиціях спостерігається розширення алофонічного ряду латеральної /l/ за рахунок збільшення кількості модифікацій, які охоплюють вокалізацію [ɫ], веляризацію [ɫ̥], палаталізацію [ɫʲ], часткове оглушення [ɫ̥] варіантів бічної /l/, а також їхню елізію. Характер цих модифікаційних явищ та ступінь їхнього прояву неоднаковою мірою притаманні трьом різним НВ німецької мови.

Вокалізація алофонів латеральної /l/ має місце в поствокальній позиції у мовленні носіїв усіх НВ німецької мови, однак найбільше поширена у вимові німців, де вокалізований варіант [ɫ] сягає 35% реалізацій приголосної: *er zäh[ɫ]t hat, ich wi[ɫ] nicht mitkommen, komm Wa[ɫ]di*. Встановлений факт дозволяє розглядати вокалізацію алофонів сонорної /l/ після голосних характерною рисою мовлення носіїв німецької мови у Німеччині.

Веляризовані алофони [ɫ̥] фонемі /l/ зафіксовані виключно у мовленні швейцарців. Веляризація [ɫ̥] наявна в усіх фонетичних позиціях, проте відбувається особливо інтенсивно в інтервокальному (36,8%) і поствокальному (58,3%) положеннях, насамперед, в оточенні голосних заднього ряду, до яких у швейцарському НВ німецької мови належать і довга, і коротка голосні низького підняття [ɑ:] – [ɑ] [1], як-от *alle Re'ga[ɫ̥]e, sehr 'sto[ɫ̥]z auf mich*.

Отримані дані аудитивного аналізу узгоджуються з результатами спектрального аналізу, унаочненими сонаграмами слова “Waldemar” на рис. 1.

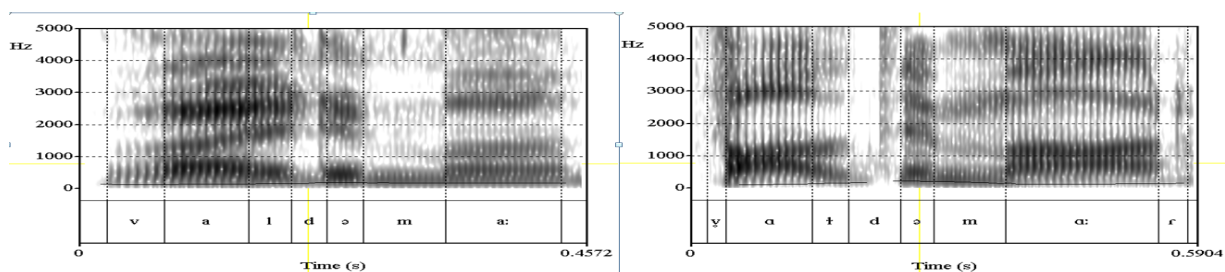

Рис. 1. Сонаграми слова “Waldemar” у ПМ диктора К. Г. (німецький НВ –ліворуч) та диктора М. П. (швейцарський НВ – праворуч)

Сонаграма ліворуч відображає реалізацію бічної фонемі /l/ у слові “Waldemar” як основного алофона [l], перша форманта якого знаходиться в області низьких частот $F1 = 462$ Гц, значення другої форманти дорівнює $F2 = 1918$ Гц, що відповідає нормативним показникам спектру приголосного ($F1 = < 500$ Гц, $F2 = 1800 - 2000$ Гц

[2, с. 27]). Веляризований варіант [ɮ] сонорної /l/, представлений на сонаграмі праворуч, характеризується суттєвим зниженням значень другої форманти F2 = 1212 Гц, у той час як показники F1 приголосного F1 = 431 Гц наближаються до еталонних.

Палаталізація відтінків [ɮ] латеральної /l/ зумовлюється, головним чином, комбінаторним впливом голосних переднього ряду [i:], [ɪ], [y:], [ʏ], наприклад, *vie[ɮ]* – *zu* – *viel*, *das* – *Publikum* – *brü[ɮ]t*, *ich* – *wi[ɮ]* – *nicht* – *mitkommen*. Палаталізовані алофони [ɮ] складають незначний відсоток (у межах 1,7 – 4,8%) вживання приголосної /l/ в усіх досліджуваних НВ німецької мови.

Внаслідок прогресивної асиміляції за глухістю до глухих шумних приголосних алофони бічної /l/ можуть частково втрачати дзвінкість, приміром, *unser* – *K[l̥]aus*, *p[l̥]ötzlich*, *ganz* – *[l̥]angsam*, *endlich* – *[l̥]eise*, *f[l̥]üstert*, *sagt* – *[l̥]inda*. Оглушений ненапружений алофон [l̥] поширений у мовленні представників усіх трьох НВ німецької мови: модифікований [l̥] становить 10,6% реалізацій сонорної /l/ у передвокальній позиції в мовленні німців, 11,8% – в австрійському та 12,4% – у швейцарському вимовлянні.

Елізія відтінків фонemi /l/, зафіксована лише після голосних, визначається певною обмеженістю в наголошеному складі ФС досліджуваних НВ німецької мови (в межах 2,8% – 4,8%).

Отже, аналіз фонетичних характеристик відтінків фонemi /l/ у підготовленому мовленні дикторів німецького, австрійського та швейцарського НВ німецької мови дає змогу встановити високий ступінь варіативності вияву диференційних ознак „спосіб творення” та „участь голосових зв’язок” сонорної /l/. Зазначене підтверджується такими модифікаційними процесами, як вокалізація [ɮ], палаталізація [ɮ], часткове оглушення [l̥] й випадіння варіантів бічної /l/, що властиві мовленню носіїв усіх досліджуваних НВ німецької мови. При цьому вокалізація алофонів сонорної /l/ після голосних є визначальною рисою вимови дикторів-німців, у той час як веляризація відтінків [ɮ] фонemi /l/ відображає специфіку НВ німецької мови у Швейцарії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стеріополо О. І. Функціонування голосних /a:/ – /a/ у національних варіантах німецької мови в Німеччині, Австрії і Швейцарії / О. І. Стеріополо, Т. М. Сольська // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – 2013. – Вип. 11. – С. 144–151.
2. Machelett K. Das Lesen von Sonagrammen in der Phonetik / Kirsten Machelett. – München : LMU, 1994. – 252 S.

КОНЦЕПЦІЯ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ У ПРАЦЯХ МУХАРРЕМА ЕРГІНА

Сорокін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Синтаксичний ярус становить найбільш складний з погляду "пересічного індоєвропейського мовця" розділ граматики тюркських мов, зокрема й турецької. Обмежена представленість складнопідрядних речень і розгалужена система так

званих клауз (за термінологією Ш. С. Айлярова, "розгорнутих членів речення [1]), що являють собою невласливі звичним для нас індоєвропейським мовам інклюзивні синтаксичні конструкції, є ключовими, проте не єдиними особливостями тюркських мов. Уже більш ніж півтора століття науковці-тюркологи по всьому світі "ламають списи" навколо кваліфікації й інтерпретації синтаксичних явищ тюркських мов і співвідношення цих явищ з європейськими мовами.

На сьогодні у світовій тюркології сформувалися три підходи до кваліфікації і класифікації складнопідрядних речень і клауз.

Перший із них, найбільш поширений, полягає у тому, що для кваліфікації синтаксичних явищ вдаються до універсальної теорії синтаксису (А.М. Кононов та ін.). Основним постулатом цього підходу є те, що реченнями (зокрема й підрядним у складнопідрядному) вважаються лише ті, які інтегровані навколо особової форми (так званий *verbum finitum*). Зважаючи на те, що предикативність ("особовість") у турецькій мові є морфологічною категорією із чіткою парадигмою, то фактично реченням є лише таке слово чи поєднання слів, що містять афікс предикативності [2]. Усі інші синтаксичні утворення визнаються: а) словосполученнями; б) колокаціями слів; в) клаузами, інтегрованими навколо відповідних дієслівних центрів (з погляду функціональної теорії основною вимогою до клаузи, на відміну від словосполучень і колокацій слів, є наявність таксисної семантики).

Другий підхід, до якого схиляються небагато тюркологів, діаметрально протилежний попередньому баченню синтаксичної системи турецької мови. Так, реченням визнається будь-яке слово чи сполучення слів, що інтегроване навколо дієслівного центру й містить судження. Відповідно до цього реченням визнаються всі ті синтаксичні утворення, що в попередньому пункті кваліфікувалися як клаузи. Маргінальним виявом такої інтерпретації є так званий "еквівалентнісний підхід", у межах якого реченням вважаються єдності, що мають своїм еквівалентом речення (зокрема й підрядне) в індоєвропейських мовах, передусім російській (П.І. Кузнецов, П.С. Аровіна, В.І. Сурова).

Третій підхід, який сходить до концепції відомого французького тюрколога початку ХХ ст. Жана Дені, посідає своєрідне медіальне положення між двома описаними вище синтаксичними концепціями. Віддаючи данину традиційним для індоєвропейського мовознавства синтаксичним підходам, Ж. Дені, втім, не визнає їх універсальними й каже про наявність специфічного типу складних речень, властивих лише тюркським мовам [3], якому він дає назву "квазіречення". Квазіречення становить інтегровану навколо дієслова синтаксичну конструкцію, що містить судження, проте не має у своєму складі особової форми дієслова.

На фоні цих гіпотез і теорій доволі показовими й цікавими з погляду наукового аналізу є підходи, що трапляються у працях турецьких лінгвістів, хоча, мусимо констатувати, турецькі мовознавці не приділяють значної уваги теоретичним аспектам синтаксису, тому в багатьох випадках не виявляється можливим встановити позицію автора щодо інтерпретації складних синтаксичних явищ; маємо лише констатацію наявності того чи іншого варіанта сполучення слів із низкою прикладів. Утім, із наявних праць можна зробити висновок,

що турецьке мовознавство більше тяжіє до тієї концепції, що була вище описана у другому підході, дихотомічно членуючи всі синтаксичні єдності, інтегровані навколо дієслів, на: а) речення (*cümle, tümce*); б) підрядні, або другорядні, "бічні" речення (*yan cümle, yan tümce, yan cümlecik*), причому до цієї групи належать підрядні (другорядні) речення як ті, що містять, так і ті, що не містять *verbum finitum*.

З огляду на викладене доволі цікавою видається концепція відомого турецького мовознавства Мухаррема Ергіна [4], яка, на відміну від концепцій інших тюркологів, тяжіє до традиційно поширеніших в індоєвропейському мовознавстві інтерпретацій. Так, М. Ергін, виділяючи в системі турецького синтаксису складені (складні, за більш звичною для нас термінологією, складнопідрядні – *birleşik cümleler*) речення, де-факто інтерпретує їх як такі, що складаються з двох чи більше речень (*yardımcı cümle*), що містять дієслово в особовій формі. М. Ергін виділяє два основних типи таких речень: 1) умовне речення (*şartlı birleşik cümle*); 2) речення зі сполучником *ki* (*ki'li birleşik cümle*). Крім того, М. Ергін додатково диференціює третій тип *складених* речень – так звані асиндетичні речення, або "речення-матрьошки" (*iç içe cümleler*) [3, с. 384], між складниками яких немає синтаксичного зв'язку, що загалом не властиво системі турецького синтаксису. Важливим для теорії синтаксису є також думка М. Ергіна про те, що "розгалужена система дієприкметників і дієприслівників дає широкі й різноманітні можливості для реалізації суджень у простих, незалежних реченнях" [3, с. 382].

І хоча концепція М. Ергіна далека від оптимальності, оскільки за її межами залишається певна кількість фактичних синтаксичних реалізацій, що підпадають під клас *складених речень*, проте сам факт намагання здійснити теоретичну інтерпретацію синтаксичних явищ, що загалом не властиво працям турецьких граматистів, безумовно є науково значущим.

Детальний аналіз синтаксичних концепцій турецьких мовознавців, що є перспективою наших досліджень на майбутнє, дозволить європейським дослідникам тюркських мов долучитися до сучасних граматичних концепцій, що панують у Туреччині й одночасно подивитися на певні явища тюркських мов під іншим ракурсом, насамперед властивим тим працям, на авторів яких істотно не вплинула європейська лінгвістична традиція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айляров Ш. С. Развернутые члены предложения в современном турецком языке. – М.: Изд. МГУ, 1974. – 230 с.
2. Сорокін С. В. Функціонально-семантичне поле екзистенційності та категорія предикативності в турецькій та українській мовах // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2007. – Вип. 11. – С. 312–318.
3. Deny J. Grammaire de la langue turque. (Dialecte Osmanlı) / J. Deny. – Paris: E. Leroux, 1920. – 1218 p.
4. Ergin M. Türk Dil Dilgisi. – İstanbul: Bayrak Basımevi, 1993. – 384 s.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Сотников А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Усно-мовленнєва комунікативна компетенція передбачає здатність слухати, розуміти та виконувати певні комунікативні дії. Комунікативна компетенція є метою та результатом навчання, але цей результат стає реальним лише при наявності лінгвістичної компетенції і високої вмотивованості учнів [1]. Формування фонетичних навичок впливає на звичну артикуляцію, передбачає формування фонематичного слуху й оволодіння технікою вимови іншомовних звуків у слові, словосполученні, реченні та мовленнєвому потоці у процесі як говоріння, так і читання. До того ж, оволодіння іншомовною інтонацією передбачає формування аудитивних навичок сприйняття інтонаційного малюнку та його адекватне відтворення [2, с. 7]. Виокремлюють різні підходи до навчання іншомовній вимові та формуванню фонетичної компетенції у навчальних закладах. Найбільш уживаними є традиційний і комунікативний. Традиційний підхід передбачає, що навчання будується не на простій імітації іншомовної вимови, а на свідомому засвоєнні вимовних дій та їх акустичних корелятивів. Іншими словами, наслідком зорово-дотикового спостереження за артикуляцією є виховання моторного відчуття, яке згодом набуває важливого значення для засвоєння техніки іншомовного мовлення.

Таким чином, завдання викладача при традиційному підході зводиться до навчання студентів усвідомлювати вимовні дії, сегментувати фонаційні відрізки на складові елементи з подальшим аналізом, інтегрувати їх до нового незвичного сполучення, в доведенні до автоматизму артикуляційних навичок. Щодо іншомовної слухо-вимовної бази, вона формується на початковому етапі, а потім її можна лише закріпити [3, с. 68–69]. Пояснення іншомовних фонетичних явищ поєднується з демонстрацією еталонних зразків або з голосу викладача, або у цифровому записі. Тренування вимови передбачає інтенсивне використання двох типів вправ, активне слухання зразка та свідомі імітація. Серед типових вправ можна назвати такі: тренування уваги (розрізнення голосних по тривалості), нотування звуків, що відсутні в рідній/першій або другій іноземній мові, виконання вправ на повторення певних звуків або інтонаційних моделей. При цьому слід оптимізувати корисність таких вправ, звертаючись до актуального матеріалу (прислів'я, приказки, афоризми). Вивчення діалогів або віршів передбачається при достатньому рівні сформованості фонетичної компетенції.

За комунікативним підходом використання одноманітних вправ призводить до руйнування вже сформованої фонетичної компетенції, оскільки з навчання усувається саме комунікативна спрямованість. Саме процес навчання моделює процес комунікації. Навчання фонетиці іноземної мови має бути зануреним у реальні обставини спілкування, і вимова не додається до мовлення, а виступає невід'ємним компонентом, і фонетична компетенція формується одночасно з лексичною та граматичною. Це дозволяє викладачеві моделювати реальну

мовленнєву ситуацію з подальшим аналізом помилок і корекцією. Наприклад, розмова у магазині має передбачати правильне використанні відповідних інтонаційних моделей (протиставлення інтонаційної моделі розповідного та питального речення), правильну вимову фонем (протиставлення довгих і коротких голосних в англійській мові), використання відповідного наголосу (фразового, логічного, ядерного), правильне розташування ядра висловлення та розуміння механізму явищ елізії, асиміляції і редукції. Необхідно, щоб студенти розуміли важливість правильної вимови, і доцільним є наведення реальних прикладів неуспішної комунікації внаслідок порушення правил вимовної іншомовної норми.

Для формування фонетичної компетенції іноземної мови слід поєднувати традиційний і комунікативний підходи, оскільки оволодіння інтонацією та вимовною нормою передбачає комбінацію акустичних, моторних, смислорозрізняючого та комунікативно цілісного аспектів.

Досвід роботи зі студентами-іноземцями вказує на основні проблеми формування фонетичної компетенції: відсутність певних фонем в рідній мові, різна ритмічна організація рідної мови, значна інтерференція рідних інтонаційних моделей (наприклад, у студентів з Китаю). Традиційний підхід зазвичай спрямований на формування акустичних і моторних навичок вимови без урахування комунікативної спрямованості спілкування. Комунікативний підхід зосереджується на комунікативному та смислорозрізняючому аспектах без урахування акустичного та моторного аспектів. З огляду на те, що для студентів-іноземців англійська мова є другою іноземною з великою інтерференцією російської основної, лише поєднання обох підходів може дати бажаний результат. Цілком зрозуміло, що майже неможливо сформувати стовідсоткову фонетичну компетенцію, але її можна максимально наблизити. Доцільним є навчання студентів фонетичним аспектам на першому курсі й інтегрувати фонетичний аспект до практичних занять з англійської мови, починати заняття з фонетичної зарядки, частіше виконувати вправи на аудіювання з подальшим аналізом інтонаційних та фонетичних явищ, та залучати контекст. Щодо додаткових матеріалів для самостійної роботи, можна порадижити використання курсів Sound Right (відпрацювання правильної вимови), Stress Time (відпрацювання правильного ритму мовлення), Meet the Parkers (аналіз та відпрацювання інтонаційних моделей).

ЛІТЕРАТУРА

1. Калмыкова Е.И. Реализация взаимодействия лингвистической и коммуникативной компетенции // Сб. науч. тр. МГЛУ. – М., 1999. – Вып. 431. – С. 65–66.
2. Маслыко Е.А. Настольная книга преподавателя иностранного языка / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько. – Минск : Вышейшая школа, 2001. – 518 с.
3. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.

АМЕРИКАНСЬКА ФОЛЬКЛОРНА ПІСНЯ ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сташко Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Міжкультурна комунікація та її особливості сьогодні вивчаються в рамках різних наук: таких, як культурологія, психологія, лінгвістика, етнологія, соціологія, кожна з яких використовує свої підходи до їх вивчення. Дослідження в цій галузі набувають все більшого значення у зв'язку з процесами глобалізації та інтенсивної міграції, а сучасна культура перестає бути культурою якогось конкретного регіону і все більше стає культурою часу. Е.Я. Кокаре та інші відомі дослідники фольклору говорять насамперед про «суспільну функцію в конкретно-історичному процесі його багатовікового розвитку та активний зв'язок зі всіма сторонами життя людини, її матеріальною та духовною культурою» [1, с. 27].

В нашому дослідженні ми сфокусували увагу на загальному фольклорно-лінгвістичному аспекті, який допомагає вірно інтерпретувати цінності народу чи етносу. Фольклор пов'язаний як і з матеріальною, так і з духовною стороною. Народні пісні мають особливу енергетику, а їх аналіз та інтерпретація сприяють кращому розумінню людей та епохи. Американська фольклорна спадщина багата культурними знаками, що закарбували народний життєвий досвід, його вподобання та настрої.

Американський пісенний фольклор – це не просто віршована проза з музичним супроводом, він акумулює все і відразу, без заборон чи обмежень, загалом та в деталях пропонує образи народних улюбленців та символи епох, тощо. Для прикладу варто звернутися до пісні “Billy Boy”, в якій працююча мати хоче таку ж працюючу дружину для свого сина. Це характеризує націю з раціоналістичними поглядами. Тема праці досить популярна в кожній нації, з пісень видно, де прості люди працюють та як проводять вільний час. Наприклад, “I’ve Been Working on the Railroad”, “Pat on the Railway” – це пісні працівників залізниці, “What Shall We Do with a Drunken Sailor?” та “Blow the Man Down”, “Captain Kidd”, “Roll the Old Chariot Along” – моряків, а “Pick a Bale of Cotton” – робітників плантацій бавовни.

Те, чим пишаються американці оспівано в таких піснях, як “Hail Columbia”, “Home on the Range” чи “Red River Valley”, де акцентуються патріотичні настрої та любов до своєї країни. Всім відомо, що американці – не лише патріоти, а й свободолюбива нація, що і підтверджується ще в 18 столітті в пісні “Down in the Valley”. Людині потрібна свобода, це як ковток свіжого повітря, і в горах дихається однозначно краще, ніж внизу на долині у в’язниці.

Пісня “A Bicycle Built for Two” віддзеркалює настрої кінця 19 століття, коли велосипед прийшов на зміну коневі та став надзвичайно популярним та романтичним транспортним засобом. Ця пісня зазнала змін в 20 столітті, а велосипед знову увійшов у моду. Тут ми свідчимо не лише відображення настроїв, а й глобальний позитивний вплив пісні на захоплення та стиль життя.

Негативні сторони також присутні, зазвичай вони засуджуються або висміюються. Пісня “Go Tell Aunt Rhody” яскраво змальовує споживацький підхід суспільства 18 століття до представників флори та фауни. А саме до гусей – їх їли, їхнє пір’я використовувалось для письма, а пухом підбивались подушки. Тому випадкова смерть гуски була трагедією для бідної сім’ї. Як це не дивно, але ця пісня є колисковою. В Америці 17-19 століття процвітало рабство, і чорні рабині доглядали дітей білих рабовласників, співаючи своїх пісень. Багато колискових пронизані сумом та віддзеркалюють життя рабів, як наприклад, “All the Pretty Little Horses” чи “Hush Little Baby”.

Інтерпретуючи американські фольклорні пісні ми розуміємо, що вони дозволяють зробити екскурс і в історію, і в загальнолюдські відносини, і в принципи та правила суспільства одночасно. Кілька куплетів розкривають цілий світ; вертикальний контекст дає букет відтінків життя. Фольклор має досліджуватись комплексно і обов’язково включати загальну інтерпретацію для подальших лінгвістичних досліджень та правильного розуміння створених образів. Культурні коди служать ідентифікаторами народу. Крос-культурна комунікація буде неповною та бідною без скарбів фольклору, в тому числі і пісенного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кокаре Э.Я. Комплексный анализ народной песни // Фольклор. Песенное наследие. АН СССР. Ин-т мировой литературы им. А.М. Горького. – М.: Наука, 1991. – С. 27-29.
2. Appleby A., Stone J. America’s All-Time Favorite Songs. – New York. London. Sydney.: Amsco Publications., 1991. – 398 p.
3. Malkoc A.M. Old favorites for all ages. – Washington, DC: USIA, 1994. – 131 p.
4. Osman A.H. and McConochie J. If you feel like singing. USIA. – 1993. – 95 p.

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ЗАГОЛОВКІВ У ПОЕЗІЇ Л. КОСТЕНКО

Степанюк О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Множинність функцій заголовка можна пояснити тим, що він є актуалізатором практично всіх текстових категорій. Зоголовок та його еквіваленти виконують дві найважливіші функції: творення тексту та встановлення контакту з читачем [2, с. 6–10].

Заголовок – це структура, що передуює текстові, стоїть над ним і перед ним. Тому заголовок сприймається як мовний знак, який перебуває поза текстом і має певну самотійність. Водночас заголовок – повноправний компонент тексту, входить у його структуру й утворює цілісність тексту. На думку вчених, заголовок проходить три етапи: на першому сприймається узуальне значення мовних знаків, які створюють заголовок, що попередньо готує читача до сприйняття і розуміння тексту. На другому етапі сприймається смисл заголовка, що становить основу побудови „читацької моделі” тексту або попередньої гіпотези. Третій етап – завершальний: сприйняття смислу заголовка на його виході з тексту [1, с. 58].

Серед лінгвістів і досі нема єдиної думки про статус заголовків. Дехто вважає заголовки номінативними предикативними утвореннями, а дехто розглядає заголовки як речення лише з психологічного боку. Інші вважають заголовки різними реченнєвими утвореннями [1, с. 58].

У художньому тексті заголовок ніколи не стоїть осторонь від текстового розгортання, він „задіяний” у лексичне поле твору, трансформується митцем у потрібному для нього ракурсі. Заголовок як текстова одиниця – зовнішній індикатор тексту і може здійснювати дві найважливіші функції: **текстоутворювальну** і **текстооформлювальну**. Часто заголовок поетичного твору є основним засобом введення тексту в загальномовний і позамовний контекст, одночасно пов’язуючи текст і з екстралінгвістичною ситуацією, й адресата з адресантом [1, с. 58].

У поетичних творах Ліни Костенко заголовки досить часто є не лише представниками художніх текстів, а й ключами до їх змісту. Заголовки поезій автора експліцитно чи імпліцитно виражають ідею твору, авторський концепт, крім того, концентрують смислову специфіку віршів, несуть художню інформацію. Часто заголовок готує читача до сприйняття і розуміння інформації надалі, допомагає прогнозувати зміст тексту.

Експресивність заголовків ряду поезій Л. Костенко пов’язана з їх своєрідністю. Перш за все, це введення автором у заголовки імен персонажів, про котрих ідеться у подальшому викладі, або інших власних назв: „*Повернення Шевченка*”, „*Іспанка Карменсіта*”, „*Ван-Гог*”, „*Тінь Сізіфа*”, „*Ображений Торквемада*”, „*Кінь Калігули*”, „*Чадра Марусі Богуславки*”, „*Брейгель*”, „*Шлях на Голгофу*”. Інформативність імені передбачає знання читачем попередньої інформації про об’єкт. Інколи значення імені, особливо асоціативне, звернене до власних можливостей тлумачення, до образної уяви, до можливостей інтелекту реципієнта: „*По-Лицю-Дош*” (ім’я воїна одного зі знищених племен в Америці).

Експресивність заголовка може досягатися завдяки трансформації крилатого виразу („*Finita la tragedia*”) або відомої назви твору („*Дума про братів неазовських*”).

Одним із стилістичних прийомів, до яких вдається Л. Костенко, є спеціальне графіко-зображальне оформлення заголовків, викликане спеціальною настановою, – підкреслити центральну позицію назви у контексті, концентрувати увагу на певному образі: „*22*” (у філософській ліриці), „*I*”.

Індивідуальна образність заголовків поезій автора досягається створенням несподіваних сполучень слів із новими естетичними значеннями. У таких заголовках, що мають **проблемний** характер, часто вживаються музичні, літературознавчі, мистецькі терміни у поєднанні з абстрактною лексикою: „*Пастораль XX сторіччя*”, „*Смертельний падежас*”, „*Альтернатива барикад*”, „*Мимовільний парафраз*”, „*Українське альфреско*”, „*Акварелі дитинства*”, „*Зоряний інтеграл*”, „*Астральний зойк*”.

Своєрідними „євфемізмами ввічливості” є заголовки „*Коректна ода ворогам*”, „*Відозва до балакучого гостя*”, що виконують імперативну функцію. Такі заголовки не лише корегують процес сприйняття інформації, а й дають читачеві настанову чи рекомендацію, обґрунтування яких подається у тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту / І.М. Кочан // К., 2006. – 423 с.
2. Мороховский А. Н. Некоторые основные понятия стилистики и лингвистики текста / А.Н. Мороховский // Лингвистика текста и методика преподавания иностранных языков. – К., 1981. – С. 6 – 15.

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРІЮ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Степанюк О.В., Чеберко Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Історія розвитку української мови, охоплюючи своїм змістом історико-культурні, географічні аспекти, забезпечує основи для усвідомлення й виховання теоретико-методологічної і морально-етичної суті національної ідеї, для утвердження українознавства як філософії буття громадян незалежної держави, висвітлення історії її буття у широкому контексті зв'язку з етногенезом українців. Історичне мовознавство нагромадило значний матеріал про формально-структурні особливості української мови. Інтерес до її походження, територіального поширення й функціонування виявився в розробці різних теорій вітчизняними та зарубіжними лінгвістами (М. Красуський, М. Марр) ще в минулому сторіччі; цю ж тенденцію спостерігаємо і в наш час.

Незаперчним є те, що наша мова досить древня, що розвивалася й оформлювалася протягом багатьох віків. Формування власне української мови бере свій початок у період існування Київської Русі. Церковнослов'янська мова на Русі перебувала у стані постійного розвитку, будучи активно використовуваним живим засобом літературного спілкування. У галузі лексики в ній можна було спостерігати ті ж процеси, що і в старослов'янській мові X ст., зокрема утворення синонімічних рядів, а звідси лексичне варіювання. У більшості випадків лексичні і словотвірні варіанти входили до складу усталеного лексичного запасу старослов'янської мови.

Боротьба думок, що точилася навколо питання про походження і формування української мови, була зумовлена відсутністю єдиної точки зору на походження українського народу. Основоположниками концепції, згідно з якою український народ виділився з давньоруської народності внаслідок розпаду Київської Русі, були російські історики М. Карамзін, М. Погодін, С. Соловйов, В. Татищев. Ця ідея лягла в основу теорії єдиної давньоруської мови, якої пізніше дотримувалися всі радянські історики й лінгвісти. Існувала також концепція, що виражала офіційні погляди царської адміністрації на українську мову як наріччя. Автохтонну теорію походження українського народу як етнічного й соціально-історичного цілого започаткували й обґрунтовували історики М. Грушевський та М. Брайчевський, які на основі наукових даних довели самостійність історичного шляху розвитку українців.

У XVI-XVII ст. видавці релігійної літератури, що спеціалізувалася на ортодоксальному православ'ї, всіляко уникали запозичених форм із західноєвропейських мов, вважаючи їх “засміченнями”.

Варто також згадати окремі сторінки з історії української мови: 1720 р. – указ Петра I про заборону друкування книг українською мовою; 1753 р. – заборона викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії; 1769 р. – указ Синоду про вилучення українських букварів у населення; 1863 р. – указ Валуєва про заборону видання книжок українською мовою; 1876 р. – вийшов Емський указ, який наклав обмеження на ввезення з-за кордону книжок, виданих українською мовою, за винятком документів і пам'яток. Заборонялася українська мова на сценах театрів, не дозволялося друкування текстів у нотних збірниках; 1888 р. – указ про заборону вживання української мови в офіційних установах і хрещення українськими іменами; 1895 р. – заборона друкування дитячої літератури українською мовою. Подібні розпорядження видавалися й за радянської доби, зокрема урядові документи 1927 – 1928 рр., які кваліфікували культурно-освітню політику наркома освіти УРСР О. Шумського як «фашизм в УРСР».

Після утворення СРСР у 1922 р. і проведення XII з'їзду РКП було взято курс на зміцнення довіри національних республік до центральної влади. Із цією метою виявлено далеко більшу увагу до національних мов і культур. У резолюції X з'їзду КП(б)У від 29 листопада 1927 р. подано статистичні дані щодо українізації книговидання, школи, преси, наукових установ, до яких було залучено вчених із інших міст і навіть із-за кордону, відзначено роботу над упорядкуванням українського правопису, над підготовкою термінологічних словників тощо. Значно зросла масова преса.

Репресії 30-х років XX ст. загальмували лінгвістичну та лексикографічну діяльність, тому мовознавча спадщина доби Розстріляного Відродження потребує детальнішого дослідження. Найбільш результативно її вивчали за межами України, зокрема Юрію Шевельову належить чимало розвідок. Він виділяє дві школи у тогочасній термінологічній нормалізаторській діяльності – київську (пуристичну), представники якої орієнтувалися на народне розмовне мовлення, шукаючи питомих мовних засобів для формування терміносистем, і поміркованішу харківську школу.

Українізацію припинили за наказом Сталіна у 1933 році. Припиняється ведення документації українською мовою, яку також витісняють з наукової сфери, поширилась впроваджувана згори практика зближення української мови з російською. Перекладені українською мовою слова вилучали, замінюючи їх кальками з російської мови. У такий спосіб було репресовано всю термінологічну лексику, створену на україномовній базі.

У 60-80-х роках XX ст. певних успіхів досягло українське мовознавство, особливо практичне. Широко розгорнулися дослідження в галузі української ономастики, особливо гідронімії. Всебічний опис лексики і фразеології, фонетики, морфології, синтаксису і стилістики української мови здійснено у п'ятитомній праці «Сучасна українська літературна мова» (1969–1973 рр.). Вийшли друком десятки монографій, присвячених дослідженню окремих частин мови, теоретичних питань граматики української мови.

У цьому зв'язку слід відзначити, що набуття українською мовою статусу державної є фундаментальним чинником розвитку усієї мовної системи, що виявляється на різних рівнях – стилістичному, словотвірному, граматичному.

Демократизація суспільного життя, важливі зміни в економіці, виникнення нових культурних реалій, функціонування української мови у різних галузях суспільства – усе це зумовило потужні процеси розвитку української мови кінця ХХ – початку ХХІ ст. Вони здійснюються під впливом цілої сукупності чинників, які визначають активізацію та актуалізацію потенцій української національної мови.

СИНТАКСИЧНІ МОДИФІКАЦІЇ ПИТАНЬ-ПЕРЕПИТІВ

Стрельченко Н.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Всебічне вивчення мовних явищ можливе за умови розгляду їхніх структурних та функціональних особливостей, узагальнення інваріантних характеристик та модифікацій, що реалізуються у спілкуванні.

Розглядаючи питання-перепити як "дослівне чи перефразоване повторення попередньої репліки або її частини, щоб підтвердити правильність її розуміння або виразити здивування чи недовіру" [4, с. 64] на основі функціонально-семантичного критерію, доцільно проаналізувати їх у системі стимул – питання-перепит з точки зору структурних модифікацій. На думку Г.Г. Почепцова, відношення між синтаксичними одиницями можна пояснити за допомогою поняття *синтаксичного процесу*, за допомогою якого похідна одиниця утворюється з вихідної. Синтаксична деривація відбувається на рівні речення та членів речення [2, с. 213]. Відповідно до зміни структури синтаксичного елементу, Г.Г. Почепцов виділяє процеси, пов'язані з її ускладненням (розширення, ускладнення, суміщення, розгортання, приєднання, включення) та компресією (заміщення, репрезентація, опущення) [2, с. 213–230]. У цій роботі стимул розглядаємо як вихідну структуру, а питання-перепит – як похідну, яка може відрізнятися від стимулу повнотою структури, частиномовною приналежністю та лексичним наповненням.

Серед прикладів **заміщення** ("використання слів з узагальненим структурним значенням, які раніше згадувалися у мовленні" [2, с. 229]) варто відзначити використання особового займенника *her* замість імені (1), особового займенника *it* і заперечної частки *not* (2), а також слів-замісників *do so* (3) замість повнозначних частин мови з репліки-стимулу.

(1) *"What about Princess Dragomiroff?" "Oh, her? I know her, of course. I thought you meant anyone – anyone from – from that time"* [3, с. 294].

(2) *"What a stroke of luck for us!" exclaimed the doctor. "Is it not?" said Poirot* [3, с. 86].

(3) *"It was the bell of Madame la Princesse Dragomiroff. She desired me to summon her maid." "And you did so?"* [3, с. 111].

Синтаксичний процес **репрезентації** ("використання частини синтаксичної одиниці як репрезентанта цілого" [2, с. 229]) спостерігається у питанні-перепиті (4), де модальне дієслово *could* використовується замість складеного дієслівного присудка.

(4) *"You didn't hear him snore after you had had the scare about a man being in your compartment?" "Why, Mr. Poirot, **how could I?** He was dead"* [3, с. 136].

Звернемося до питань-перепитів у прикладі (5), що ілюструє синтаксичні процеси опущення й розгортання. **Опущення** (еліпсис) – це "переведення в імплікацію структурно необхідного елементу конструкції", який може бути відтворений на основі дистрибутивних відношень з попереднього тексту або при співвіднесенні з "типовою" структурою [2, с. 229–230]. Питання-перепит *Scent?* співвідноситься з додатком з репліки-стимулу *Just a rustle and a sort of smell of scent* (де опущено підмет і присудок *I heard*) і повторює її останній елемент (виражений іменником *scent*).

(5) (A) "*You saw her? [...]*" (B) "*Didn't see her. Wasn't looking that way. Just a rustle and a sort of smell of scent.*" (A) "***Scent? A good scent?***" [3, с. 173].

Питання-перепит *A good scent?* є прикладом синтаксичного процесу **розгортання**, який визначається як "модифікація – на основі синтаксичного зв'язку залежності – одного елементу речення іншим, який йому підпорядковується" [2, с. 227]. У цьому випадку утворюється синтаксична іменна група, де *good* виступає означенням, тобто має синтаксичний статус члена речення на відміну від процесу **присднання** ("модифікації слів як синтаксичних елементів частками" [2, с. 228]). Наприклад, у питанні-перепиті (6) "*I have an enemy.*" "***Only one enemy?***" [3, с. 45] вжито протиставну частку зі значенням обмеження-виключення *only* [1, с. 58].

Вартим уваги є також поєднання кількісного числівника з іменником (*one enemy*), яке, на думку Г.Г. Почепцова, характеризується відношеннями **ускладнення** [2, с. 226] члена речення (дodatка), за якого елементи, що складають одиницю, є синтаксично взаємозалежними [2, с. 216].

Включення – це "введення до складу речення елементів типу модальних слів та їх функціональних еквівалентів," які відрізняються від членів речення специфікою семантики, незалежністю від решти складу речення і, у зв'язку з цим, свободою позиційного переміщення в межах речення, а також відокремленим характером" [2, с. 228]. У питанні-перепиті (7) включеним елементом є дискурсивний маркер *really*, позиція якого не є визначеною в реченні й "залежить від типу імпліцитної інформації, яку привносить мовець" [1, с. 95].

(7) "*Your next question will be – How did my handkerchief come to be lying by a murdered man's body! My reply to that is that I have no idea.*"

"You have really no idea?" [3, с. 299]

Таким чином, розгляд питань-перепитів крізь призму синтаксичних процесів дозволяє глибше зрозуміти системні відношення, що лежать в основі функціональних реалізацій питань-перепитів у порівнянні зі структурою репліки-стимулу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Л. М. Службові слова у мові та мовленні: Секрети успішної комунікації: навч. посіб. / Л. М. Волкова. – К. : КАФЕДРА, 2012. – 204 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. – М. : Высш. школа, 1981. – 285 с.
3. Christie A. *Murder on the Orient Express* / Agatha Christie. – London : Harper, 2007. – 347 p.
4. Teschner R. V. *Analyzing the grammar of English* / R. V. Teschner, E. E. Evans. – [3rd edition]. – Washington, D. C. : Georgetown University Press, 2007. – 248 p.

ПРОБЛЕМА ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ФОНЕМ ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Субота С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Давньоанглійська мова (*Old English, Anglo-Saxon*) представлена групою споріднених діалектів германських племен, які потрапили на Британські острови в середині V століття. Як правило, виокремлюють чотири основні діалекти: нортумбрійський, мерсійський, усекський та кентський. Хронологічні межі давньоанглійської мови охоплюють період від VII ст. (появи перших писемних пам'яток англійської мови) до XII ст.

Кількість голосних фонем давньоанглійської мови визначається різними дослідниками неоднозначно – 17 [1, с. 36–37], 18 [4, с. 84; 12, с. 53; 14, с. 12–14], 20 [5, с. 23], 24 [13, с. 36–37]. Погляди дослідників розходяться стосовно включення до системи вокалізму давньоанглійського періоду таких голосних, як /ø/, /ø:/, /ie/, /ie:/, /io/, /io:/, /ui/, /ui:/, /ə/. Деякі вчені також включають до системи давньоанглійського (далі да.) консонантизму приголосні /S/, /G/, /C/ [10, с. 54; 11, с. 95; 14, с. 15–16]. Різниця у поглядах дослідників на кількість і склад фонем пояснюється, на нашу думку, по-перше, різними хронологічними межами у виокремленні да. періоду, а, відповідно, й фонетичними процесами, що відбувалися в цей час і, безсумнівно, вплинули на кількість та склад фонем досліджуваного періоду, по-друге, включенням до системи фонем одиниць, вживання яких у певних діалектах тривало довше, ніж у інших діалектах. Так, фонеми /ø/, /ø:/ перетворилися на /e/, /e:/ в усекському діалекті у VIII-IX ст., а в кентському діалекті цей перехід був завершений лише в X ст. [5, с. 104–105; 14, с. 10]. Дифтонги /ui/, /ui:/ вже в IX столітті повністю монофтонгізувалися в /y/, /y:/ [13, с. 38–39]. Як бачимо, фонеми /ø/, /ø:/, /ui/, /ui:/ зникли ще до середини да. періоду і не мали великого значення для подальшого розвитку системи фонем англійської мови. Зважаючи на вище згадані причини, а також на те, що фактичний матеріал вибірки засвідчує відсутність /ø/, /ø:/, /ui/, /ui:/ у фонемному складі проаналізованих слів [6], включення цих одиниць до системи фонем да. періоду є недоцільним.

Незважаючи на те, що функціонування дифтонгів /ie/, /ie:/, /io/, /io:/ в да. період було обмежено хронологічними та територіальними чинниками (/io/, /io:/ перейшли до кінця IX століття в більшості діалектів в /eo/, /eo:/ [7, с. 115; 13, с. 37–46], /ie/, /ie:/, характерні для усекського діалекту, в IX столітті монофтонгізувалися в /y/, /y:/ або в /i/, /i:/ [12, с. 53]), фактичний матеріал вибірки засвідчив наявність графем, що позначають на письмі звуки, в яких реалізуються ці фонеми, тому варто включити їх до фонемного інвентарю досліджуваного періоду [6].

Більшість вітчизняних вчених датують фонетичні процеси, що зумовили появу фонем /S/, /G/, /C/ XI-XII століттям, тобто кінцем да. періоду, і не включають їх до системи фонем да. періоду [1, с. 49–50; 4, с. 44; 5, с. 23]. Цікаво зазначити, що більшість сучасних зарубіжних дослідників англійської мови подібно вітчизняним вченим датують появу цих фонем кінцем да. періоду, але включають їх до фонемного інвентарю да. періоду [7, с. 117–120; 10, с. 54; 12, с. 54].

Враховуючи те, що фонери /S/, /G /, /C/ починають з'являтися лише наприкінці да. періоду, вони не можуть бути включені до фонемного інвентарю, який найповніше характеризує весь досліджуваний період. Ми також не розглядаємо геміновані приголосні, які були досить поширені в досліджуваний період (в да. період могли подвоюватися всі приголосні, крім напівголосних /j/, /w/), як окремі фонери, оскільки вони є подвоєнням приголосних фонем [8, с. 68; 9, с. 206; 12, с. 89]. Зважаючи на вище перелічені чинники, ми не розглядаємо їх як самостійні фонери да. періоду.

Розходження у поглядах дослідників стосовно визначення системи фонем да. періоду викликані також різними підходами до інтерпретації фонем та алофонів досліджуваного періоду. В.Д. Аракін, Р. Стоквел не розглядають короткі дифтонги [æQ], [eo], [ie], [io] як самостійні фонери, визначаючи їх як позиційно обумовлені варіанти фонем, що виникли внаслідок фонетичних процесів переломлення, палатального та велярного умлауту [1, с. 37; 3, с. 71–72; 15, с. 372–389]. Так, дійсно, короткі дифтонги могли виникнути внаслідок дії ряду фонетичних процесів, однак фонетичні умови, що їх зумовили в процесі розвитку мови могли зникати, як наприклад, у випадку з палатальним умлаутом, коли суфікс, у складі якого була голосна переднього ряду, міг зникнути ще у дописемний період, а відповідно, зникає позиційна обумовленість варіанта фонери, на основі якої ґрунтується подібна інтерпретація. Тому ми розглядаємо короткі дифтонги як самостійні фонери.

І. Іванова, Л. Чахоян розглядають [k], [k'] не як комбінаторні варіанти фонери /k/, а як самостійні фонери, оскільки, на їх думку, відношення додаткової дистрибуції, в яких знаходилися ці два алофони фонери /k/ на початку да. періоду (палаталізований варіант [k'] вживався лише перед голосними переднього ряду), були зруйновані в результаті дії палатального умлауту, що зумовив перехід голосних заднього ряду в голосні переднього ряду, коли [k] опинився перед голосними переднього ряду [3, с. 53–54]. Виходячи з того, що палаталізація велярних приголосних виникла внаслідок наближення артикуляції велярних приголосних до вимови наступних голосних переднього ряду, а джерело асимілятивного впливу, тобто палаталізації, було відсутнє, то велярні приголосні не зазнавали асиміляції, тому розглядаються у нашій роботі у позиції перед голосними заднього ряду як непалаталізовані. Р. Хогг, автор "Граматики давньоанглійської мови", у розділі, присвяченому палаталізації приголосних [12, с. 263], описує ряд випадків, коли палаталізований приголосний в результаті випадіння голосного переднього ряду, опинявся в позиції перед приголосним і повертався до свого попереднього стану, тобто ставав непалаталізованим, наприклад, да. *seōcīP* → *sēcP* "шукає".

Низку інших звуків, що існували в да. період, варто розглядати як позиційні або комбінаторні алофони фонем досліджуваного періоду, оскільки всі вони перебувають у відношеннях додаткової дистрибуції.

Враховуючи все вище згадане, ми вважаємо, що система фонем давньоанглійської мови, найвірогідніше, містила 22 голосних: /i/, /i:/, /y/, /y:/, /e/, /e:/, /æ/, /æ:/, /Q/, /Q:/, /o/, /o:/, /u/, /u:/, /æQ/, /æQ:/, /eo/, /eo:/, /ie/, /ie:/, /io/, /io:/; і 16 приголосних: /p/, /t/, /k/, /f/, /θ/, /h/, /s/, /b/, /d/, /g/, /m/, /n/, /r/, /l/, /j/, /w/.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аракин В. Д. История английского языка / Владимир Дмитриевич Аракин. – [2-е изд.]. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2003. – 272 с.
2. Иванова И. П. История английского языка / И. П. Иванова, Л. П. Чахоян, Т. М. Беляева. – СПб. : Лань, 1999. – 512 с.
3. Ильиш Б. А. История английского языка / Б. А. Ильиш. – М. : Высшая школа, 1968. – 420 с.
4. Расторгуева Т. А. История английского языка / Т. А. Расторгуева. – [2-е изд.]. – М. : Астрель, 2003. – 348 с.
5. Смирницкий А. И. Древнеанглийский язык / А. И. Смирницкий – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1998. – 318 с.
6. Субота С. В. Варіативність фонемної структури кореневої морфеми в давньоанглійській мові (діахронічне дослідження на матеріалі лексикографічних джерел) // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – Вип. 23. – С. 154–161.
7. Barber C. The English Language: A Historical Introduction. / C. Barber, J. C. Beal. – [2nd ed.]. – N.Y. : Cambridge University Press, 2009. – 306 p.
8. Campbell L. A Glossary of Historical Linguistics / Lyle Campbell. – Edinburg: Edinburgh University Press, 2007. – 237 p.
9. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / David Crystal. – [6th ed.]. – Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 529 p.
10. Elly van Gelderen. A History of the English Language / Elly van Gelderen. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006. – 334 p.
11. Hogg R. A History of the English Language. / R. Hogg, D. Denison. – N. Y. : Cambridge University Press, 2006. – 495 p.
12. Hogg R. A. Grammar of Old English. Phonology / Richard Hogg. – Vol. 1. – Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 2011. – 368 p.
13. Plotkin V. Y. Dynamics of the English Phonological System / V.Y. Plotkin. – Berlin; New York : De Gruyter Mouton, 2010. – 155 p.
14. Quirk R. An Old English Grammar / R. Quirk, C. L. Wrenn. – [2nd ed.]. – London : Methuen & Co ltd., 1960. – 166 p.
15. Stockwell R., English Words: History and Structure / Robert Stockwell, Donka Minkova – [2nd ed.] – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 219 p.

МЕТАФОРИЧНА МОДЕЛЬ *РЕАЛЬНЕ-ІРРЕАЛЬНЕ* В СУЧАСНОМУ ІСПАНСЬКОМУ НАРАТИВІ

Сутуліна Л.Г.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Метою дослідження є з'ясувати підстави для метафоричного відображення поняттєвою сферою-метою *ірреальне* поняттєвої сфери-джерела *реальне* в окресленій метафоричній моделі.

На сучасному етапі розвитку мовознавства вивчення феномену метафори оформлюється в окрему лінгвістичну теорію когнітивної лінгвістики – теорію метафоричного моделювання (А.М. Баранов, Ю.М. Караулов, А.П. Чудінов).

Прикладами сучасних метафоричних моделей є такі: *час – це гроші; життя – це подорож; політика – це театр*. Метафорична модель є бінарною когнітивною сполукою, що має фреймово-слотову структуру і яка утворена внаслідок метафоричної проекції поняттєвих елементів із сфери-джерела на сферу-мету. Російський мовознавець А. П. Чудінов надає таке визначення: “Метафорична модель – це схема зв’язку між поняттєвими сферами, що формується у свідомості мовців і яку можна зобразити певною формулою $X - це Y$ ” [1, с. 70]. Метафоричні моделі є типовими схемами, що відображають специфіку національної ментальності на певному етапі розвитку суспільства, а тому повинні розглядатися у наративі у тісній взаємодії з умовами їх виникнення й формування, з урахуванням авторських прагматичних настанов.

Аналіз наративної структури іспанських романів кінця XX – початку XXI століття засвідчив, що метафорична модель, особливим чином перетворюючи реальність у вигаданий світ, виступає одним із структурних елементів наративу.

Методики когнітивної лінгвістики (метафоричне моделювання, концептуальна інтеграція) екстраполюються на аналіз художнього наративу, уможлиблюючи на основі визначення передтекстових пресупозицій авторського письма побудову когнітивної метафоричної моделі як цілісної структури.

У контексті активізації буму спогадів із властивими йому етичними проблемами ні один із іспанських романів кінця XX – початку XXI століття, у яких травматичне минуле розглядається з точки зору демократичного сьогодення, не має однозначного прочитання. Наявність елементів потойбічного у наративній тканині цих літературних творів викликає у читача відчуття страху не лише шляхом сприйняття моторошних образів притаманних готичним романам, вжитих з метою створення особливого фантастичного топосу та яскравішого змалювання надприродних істот, але й також через зв’язок із реальним страхом та тривогою прихованими у соціально-політичному контексті травматичних спогадів минулої історичної епохи. Двозначність на архітекстуальному рівні, що виникає в результаті сплетіння жанру готичного роману та роману-спогаду є характерною ознакою сучасних іспанських романів. Цю двозначність пропонуємо представити у вигляді метафоричної моделі *травматичні спогади – це прояви потойбічного, тобто реальне – ірреальне*.

Метафорична модель *реальне – ірреальне* заснована на розробленій в рамках теорії концептуальної інтеграції моделі змішаних просторів Ж. Фоконьє і М. Тернера [2, с. 308]. Спочатку здійснюється метафорична проекція прототипів із вихідних ментальних просторів у загальний (породжувальний) простір. Останній, доповнюючись фоновими знаннями і логічними висновками утворює якісно нову концептуальну структуру – змішаний простір, яка вже не залежить від вихідних просторів і має власні потенції для подальшого розвитку. Вихідний простір 1 (сфера-джерело) – становить поняттєва сфера *травматичні спогади / реальне*; вихідний простір 2 (сфера-мета) – формує поняттєва сфера *потойбічне / ірреальне*. Породжувальний ментальний простір відзначається прагматичним потенціалом *страх, тривога, приховування, бажання забути, замовчення, залишок сліду, відбитку, повторне повернення*. Змішаний простір (бленд) утворює

ментальну структуру *травматичні спогади* – це прояви *потойбічного*, тобто *реальне – ірреальне*. Поняттєві вектори сфери-джерела *травматичні спогади* (пам'ять, реальні факти, колективна тривога, небажане пригадування, історико-політичний наратив) шляхом метафоричної проекції переходять у поняттєві вектори сфери-мети *потойбічне* (уява, ірреальне, індивідуальний страх, воскресіння з мертвих, художній наратив).

Дослідження метафоричної моделі крізь призму художнього наративу з урахуванням взаємодії лінгвокогнітивних і традиційних методів аналізу художнього тексту сприяє комплексній інтерпретації моделі, різнобічному дослідженню шляхів її розгортання у рамках певного фактичного матеріалу.

Матеріалом для вивчення метафоричної моделі *реальне-ірреальне* в іспанських романах кінця ХХ – початку ХХІ століття є проза таких авторів: Х. Маріас, Х. Марсе, К. Мартін Гайте, Е. Мендоса, Х. Марія Меріно, А. Муньос Моліна, Х. Наварро, Р. Регас, А. Родера, Т. Лука де Тена, А. Трап'єльо, К. Руїс Сафон. Визначною спільною ознакою зазначених художніх творів є травматичні спогади про недемократичне минуле Іспанії: Громадянська війна 1936-1939 років, диктатура Ф. Франко та розпочатий у 1975 році період Переходу до демократії.

Отже, метафорична модель *реальне – ірреальне* є одним із механізмів структурного упорядкування сучасного іспанського наративу.

Комплексне дослідження метафоричної моделі *реальне – ірреальне* в іспанських романах кінця ХХ – початку ХХІ століття передбачає з'ясування її семантико-структурних, лексико-стилістичних, граматико-синтаксичних і лінгвопрагматичних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации / А. П. Чудинов. – Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2003. – 248 с.
2. Fauconnier, G. Mental Spaces. Conceptual Integration Networks / G. Fauconnier, M. Turner // Cognitive Linguistics: Basic Readings / edited by Dirk Geeraerts. Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2006. P. 303–371.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ВАРІАТИВНОСТІ

Танчинець М.

ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди

Мову не можна розглядати як гомогенну систему, у ній закладено обов'язкове варіювання. Мова й одиниці мови знаходяться в процесі постійного розвитку. Причини, що породжують лінгвістичне варіювання, чисельні й досить різнопланові. На кожному ярусі мови (фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному) варіювання має свої особливості, специфічні передумови зародження, існує й розвивається завдяки низки причин. Виділяють дві основні груп факторів, що викликають варіювання мовної системи – зовнішні і внутрішні.

Внутрішні причини мовних змін полягають у самому мовному коді, різноманітності структурних потенцій системи мови та її перебудови в процесі

розвитку мови, тенденції до матеріальної та розумової економії, а також у характері функціонування елементів мови. Причини змін у мові слід шукати в самій системі мови, оскільки, як відмічає Е.Г. Туманян [5, с. 88], у будь-якій мові закладено внутрішній стимул до спонтанного розвитку, основою якого є наявність внутрішнього протиріччя в самій природі мови як певним чином організованої субстанції, що виконує комунікативні функції. Явище варіативності одиниць мови, на думку В. М. Солнцева [2, с. 231], зумовлено, з одного боку, існуванням кожної одиниці у вигляді певного класу, а з другого, використанням у мовленні лише одного представника цього класу, оскільки завдяки лінійності мовлення одне місце може займати лише один елемент класу.

Б.О. Серебренников [1] та А.Ю. Степановичус[3] поділяють внутрішні фактори виникнення мовних варіантів на структурні та функціональні. Структурні причини спрямовані на покращення мовної техніки й мовного механізму. До них відносяться асимілятивні й дисимілятивні процеси, спрощення груп приголосних, економія мовних засобів, усунення зайвих засобів мовлення та ін. Функціональні причини соціолінгвістичного варіювання сприяють збереженню мови в стані комунікативної придатності й визнаються найважливішими імпульсами розвитку, наприклад, збереження комунікативно відпрацьованих мовних засобів; усунення форм, що втратили функцію; компенсація комунікативно необхідних мовних елементів та ін.

Таким чином, до внутрішніх причин варіювання можна віднести: внутрішні протиріччя системи (нееквівалентність форми й змісту, що виникла в результаті нерівномірного розвитку цих категорій); взаємодія різночасових систем і різномовних систем; взаємодія різних форм існування національної мови; факт аналогії (парадигматичної та синтагматичної); тенденція до економії (лінійної, матеріальної чи розумової).

У рамках зовнішнього фактору варіювання виділяють лінгвістичні й екстралінгвістичні причини змін. Лінгвістичні передумови мовних змін характеризуються як такі, що є замкнутими в мові, але лежать поза структурою мови (позаструктурні). До позаструктурних факторів відносять типи контактування мов, що залежить від рівня історичного розвитку носіїв мови й інших соціальних умов. Екстралінгвістичні причини мовних змін лежать за межами мови (позамовні). Прикладами позамовних факторів є розпад людських колективів, ріст виробничої сили суспільства та ін.

Д. Крістал [6, с. 290] розглядає соціальну спрямованість зовнішнього фактору в кількох напрямках: просторовому чи географічному (вплив територіальних діалектів та існування локальних різновидів літературної мови); міжмовні контакти (запозичення одного й того ж слова із різних мов, вплив мови-посередника, умови білінгвізму); стратифікаційному (соціально-економічне положення, вид заняття, вік, стать); функціонально-стилістичному (сфера комунікації, ситуація спілкування, тема спілкування).

Враховуючи широкий спектр факторів, що зумовлюють варіативність сучасної англійської мови, А.Д. Травкіна [4, с. 96] поділяє зовнішні причини варіативності категоріально на соціомовні й соціальні. До соціомовних

(прагматичних) факторів належать: соціально-статусний, віковий, професійний, соціотериторіальний (регіональна й діалектна неоднорідність), готовність мовної свідомості як частини суспільної свідомості до варіативності, мода й престижність, протиріччя нормалізаторської діяльності, сфера і частота використання слова. До власне соціальних факторів відноситься демократизація суспільства, наслідком якої є демократизація мови, а також міграційні процеси й мобільність населення. Таким чином, неможна не враховувати вплив соціальних перетворень, які нерідко служать поштовхом до зміни форми позначуючого чи, навпаки, сприяють збереженню традиції варіативності, яка в цілому зумовлена еволюцією мови й потребами комунікації.

Отже, варіювання викликається не однією, а комплексом причин, виникає під впливом різних екстралінгвістичних факторів, забезпечується паралелізмом мовних засобів і зумовлюється еволюцією мови й потребами комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серебренников Б. А. О материалистическом подходе к явлениям языка / Б. А. Серебренников. – М.: Наука, 1983. – 319 с.
2. Солнцев В. М. Язык как системно-структурное образование : научное издание / В. М. Солнцев. – 2-е изд., доп. – Москва: Наука, 1977. – 341 с.
3. Степановичус А. Ю. Дихроническая фонология и проблемы древнеанглийского вокализма: автореф. дис. на соискание уч. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / А. Ю. Степановичус – Л., 1977. – 50 с.
4. Травкина А. Д. Типологически-релевантная вариативность стандартной произносительной формы английского слова: дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 / Травкина Альбина Дмитриевна. – Тверь. – 2001. – 325 с.
5. Туманян Э. Г. О природе языковых изменений / Туманян Э. Г. // Вопросы языкознания, 1999. – №3. – С. 86 – 97.
6. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / David Crystal. – Cambridge: Cambr. Univ. Press, 1995. – 489 p.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ СПРЯМОВАНОГО АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Терехова Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Антропоцентричний напрям розвитку сучасної лінгвістики спрямовано на вивчення мови у взаємозв'язку з людиною: її психікою, соціальними характеристиками, гендерними особливостями, етнокультурною приналежністю тощо. Людина як особистість поєднує в собі як індивідуальні, так і соціальні властивості, що відбиваються у мовній свідомості. Засвоєння особистістю норм суспільного життя та культурного досвіду здійснюється за допомогою соціалізації та інкультурації. “Культурна ідентичність формує ціннісне ставлення людини до себе, інших людей, суспільства, світу загалом,” [1, с. 122] внаслідок чого особистість обирає певний тип, форму і манеру спілкування.

У межах психолінгвістики сучасні вчені намагаються виявити багатоаспектність мовної свідомості за допомогою різноманітних експериментальних методів дослідження. Для вивчення національно-культурної специфіки мовної свідомості представників різних етносів традиційно використовують метод асоціативного експерименту або шкалування.

Отже, вивчення етнокультурної специфіки мовної свідомості як окремого народу, так і в порівнянні з іншими, є актуальним, оскільки висвітлює національно-культурні особливості фрагментів образів світу, які стоять за словом у кожній мові, що є надзвичайно важливим з позицій проблем міжкультурної комунікації.

Мета дослідження в цілому – виявлення загального і специфічного у формах існування та функціонування мовної свідомості носіїв близькоспоріднених мов, проведення комплексного зіставного аналізу асоціативних полів слів, пов'язаних із внутрішнім світом людини.

Предметом роботи є зіставне вивчення мовної свідомості українців, росіян і білорусів.

Об'єктом дослідження обрано групу слів (100), що пов'язані із внутрішнім світом людини. Слова-стимули відбивають найважливіші сфери її буття: родина; моральні цінності; батьківщина; суспільство; мистецтво, освіта, наука, релігія, закон тощо. Аналіз асоціативних полів стимулів дає цілісне уявлення про людську особистість, що є представником певного етносу.

Матеріал одержано внаслідок проведення вільного та спрямованих асоціативних експериментів на межі ХХ та ХХІ сторіч серед студентів вищих навчальних закладів України, Росії, Білорусі (по сто представників від кожного народу).

Наукова новизна полягає в застосуванні методу асоціативного гештальту до аналізу матеріалів спрямованих асоціативних експериментів.

Наукові результати вбачаємо у виявленні структури асоціативних полів слів-стимулів та репрезентації особливостей образів мовної свідомості представників українського, російського та білоруського етносів.

Методику проведення асоціативного експерименту (вільного та спрямованого) ґрунтовно розроблено та висвітлено у працях психолінгвістів і вона не потребує додаткового роз'яснення. Значну увагу слід приділити методикам аналізу одержанного та класифікованого експериментального матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій подає різноманітні способи вивчення якісного та кількісного складу асоціативного поля. Більш глибоко вивчено шляхи аналізу матеріалів вільного асоціативного експерименту. Способів аналізу наслідків спрямованого асоціативного експерименту в науковій літературі подано значно менше (наприклад: В.О. Маслова 1988; Л.І. Харченкова, Ю.О. Шашков, 1999; Д.І. Терехова, 2000; Н.В. Дмитрієва, 2000, Ю.О. Сорокін, Мітамура Макі; 1996 та інші). Вище зазначені роботи охоплюють невеликий обсяг слів.

Наприклад, аналіз порівнянь проведено за наступною класифікацією: 1) порівняння з тваринами та рослинами; 2) порівняння з предметами та речами об'єктивної реальності; 3) порівняння з явищами природи; 4) порівняння,

вирази та словосполучення, які характеризують зовнішній та внутрішній стан людей, їх поведінку, відношення. Безумовно, запропонована класифікація є надзвичайно цінною, проте вона не відображає усього розмаїття якісного наповнення асоціативних полів.

Пропонуємо для аналізу асоціативних полів методику асоціативного гештальту, який виявляється в тому випадку, коли асоціати семантично тяжіють до певних характеристик, групуючись навкруги декількох найчастотніших реакцій, що позначають певний набір мисленнєвих образів. Ці образи “сигналізують” про типові зв’язки референта, що позначається в певній культурі вихідним словом [3, с. 119]. Така структура допомагає найбільш детально виявити національно-культурну специфіку образів мовної свідомості.

Висновки та подальші перспективи досліджень. Вивчення образів мовної свідомості народів за допомогою методів психолінгвістики є ефективним для виявлення національно-культурної специфіки фрагментів образів світу представників певного народу та їх ціннісних пріоритетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куранова С. І. Основи психолінгвістики : [навч. посіб.] / С. І. Куранова. – К. : ВЦ “Академія”, 2012. – 208 с.
2. Терехова Д. І. Особливості сприйняття лексичної семантики слів (психолінгвістичний аспект) : [монографія] / Діана Іванівна Терехова. – К. : Київський державний лінгвістичний університет, 2000. – 244 с.
3. Марковина И. Ю. Специфика языкового сознания русских и американцев: опыт построения “ассоциативного гештальта” текстов оригинала и перевода / И. Ю. Марковина, Е. В. Данилова // Языковое сознание и образ мира. – М., 2000. – С. 116–132.

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ КОЛОРОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Терехова С.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення колористичної лексики, або колоронімів, регулярно привертає увагу сучасних дослідників протягом багатьох десятиліть. Історія вивчення кольору починається за межами лінгвістики, у філософії (праці Аристотеля й Платона), фізиці (праці І. Ньютона, В. Освальда, М. Ломоносова, Т. Юнга, Д. Максвелла та ін.), проте поліпарадгмальне вивчення мовних репрезентацій кольорів спектру лише розпочинається в наш час.

Як відомо, досліджуючи феномен кольору, Й. Гете у своєму «Вченні про колір» (1810 р.) визначив кореляцію «світло – колір – емоція», започаткувавши психологічні основи вивчення колоронімів. Психолінгвістичні розвідки О. О. Потебні, І. Подолян, А. Порожнюк та ін. щодо колористичної лексики спроектували ідеї Й. Гете, М. Люшера, Г. Гемгольца про психологічні особливості сприйняття кольорів людиною на мовний матеріал.

Залучаючи у процесі поліпарадигмального дослідження рівні аналізу поняття (концепту), власне мовної репрезентації і відповідних їм асоціацій [Терехова 2010; 2012] у поєднанні із даними міждисциплінарного підходу, можна бачити не лише особливості сприйняття й усвідомлення колоронімів носіями української, російської та англійської мов, а й встановити лінгвокультурологічну специфіку їх сприйняття, експлікації та визначити типові асоціації, пов'язані з номінацією кольорів, установити особливості концептуального членування так званої «палітри кольорів», тобто, репрезентацій складових спектру, дослідити територіальні та соціальні особливості вживання колоронімів носіями порівнюваних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терехова С. І. Типи референції в системі просторових, часових та особових координат (на матеріалі української, російської та англійської мов) / С. І. Терехова : Монографія. – К. : КСУ ; ТОВ "Альфа Реклама", 2010. – 340 с.
2. Terekhova S. Gnoseological aspects of referential representations studies in Ukrainian, Russian and English (multy-paradigm approach) / S. Terekhova // International Science Ukrainian Edition. Humanities and Medical Science. – N. Y. : LuLu Press Inc., 2010. – Vol. 2. – P. 89–101.

КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ КОНЦЕПТУ “SPACE” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ткаченко Н.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення особливостей функціонально-семантичних репрезентацій концепту SPACE в англійській мові передбачає насамперед класифікування досліджуваного матеріалу, що найбільш показово може бути представлене з позицій лінгвокультурологічного підходу.

Лінгвокультурологічний підхід до класифікації мовних одиниць висвітлений у багатьох працях (Н. Ф. Алефіренко, В. В. Воробйов, І. О. Голубовська, Ю. О. Карпенко, І. В. Корунець, М. П. Кочерган, В. В. Красних, В. А. Маслова, І. Г. Ольшанський, З. Д. Попова, І. А. Стернін, В. Н. Телія, С. І. Терехова та ін.). Ґрунтовні класифікації мовних одиниць викладені у працях І. В. Корунця, Ю. О. Карпенка, М. П. Кочергана, В. А. Маслової, С. І. Терехової [3; 4; 5; 8].

Класифікація лінгвокультурних репрезентацій розробляється з позицій семантики, синтактики й прагматики. Лексико-семантичні та функціонально-семантичні репрезентації ФСП “space” були класифіковані насамперед за їхніми лексичними та граматичними ознаками. До різнорівневих репрезентацій функціонально-семантичного поля “space” належать морфологічні, лексичні, синтаксичні одиниці мови. За лексико-граматичними критеріями виокремлюють класи просторових лінгвокультурем (термін введений В. В. Воробйовим), схожих за концептуальним змістом, за принципом структури, за мовним рівнем, за семантико-стилістичним критерієм, за категорійною, просторово-часовою

семантикою, за вживанням, за внутрішньою формою, за етичним, естетичним, прагматичним змістом та ін [8, с. 65-66]. За витоками лінгвокультурами простору поділяють на історизми, архаїзми, побутові, інтернаціоналізми, топоніми, номінації артефактів, предметів, соматизми, професійні, політичні, економічні терміни та ін [4, с. 151-153].

Лінгвокультурні репрезентації визначаються антропологічними чинниками: фізичними, соціальними, психологічними, культурними. Репрезентації ФСП “space” в англійській мові реалізуються у топонімах, назвах артефактів, позначенні простору як свого/чужого, етичного, естетичного, мовленнєвої поведінки у просторі. Англійські лінгвокультурні реалії у складі ФСП “space” включають семантичні парадигми: синоніми, антоніми, сталі словосполучення; стилістичні засоби: метафори, метонімії, символи, фразеологізми, образні порівняння, епітети та ін. Джерелами лінгвокультурам є особливості менталітету носіїв англійської мови, літературні тексти різної жанрово-стилістичної належності, які реалізуються насамперед в архетипах, міфологемах, символіці, репрезентаціях соціокультурних і національно-культурних концептів [7; 6, с. 37].

Класифікацію лінгвокультурних функціонально-семантичних репрезентацій концепту SPACE можна продемонструвати на прикладі англійських топонімів. За семантичним критерієм англійські топоніми поділяються: за естетичною семантикою, наприклад: *Golden Green* [10, с. 46]; за історичною семантикою, наприклад: *Caledonian Canel* [10, с. 260]; структурно-семантичні, наприклад: *Yorkshire, Lancaster*; оцінні, наприклад: *Highgate* [10, с. 46]; прагмасемантичні, наприклад: *Guildhall* [10, с. 129]; семантико-стилістичні, наприклад: *Great Metropolis* [10, с. 149] та ін. Приклади свідчать про те, що англійські топоніми являють собою лінгвокультурно марковані репрезентації, у семантиці яких переважають етичні, естетичні, історичні, прагматичні значення.

Просторові відношення як зміст одиниць мови (й мовлення) та екстарополяція їх у соціальну, ментальну, культурну сфери життя являють собою мовну універсалію [3; 4; 5; 8, 9]. Лінгвокультурологічна класифікація одиниць мови з просторовою семантикою обіймає опозиції: різностильові, різножанрові, національні, соціальні, вікові, ритуальні, обрядові, гендерні, позитивні-негативні; за етичним змістом: дидактичні та розважливі, за прагматичним змістом – адаптивні, стратегічні та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороб'єв В. В. Лінгвокультурологія : монографія / Владимир Васильевич Вороб'єв. – М. : РУДН, 2008. – 336 с.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
3. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства / Ю. О. Карпенко. – К. : Академія, 2008. – 324 с.
4. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2001 – 464 с.
5. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.

6. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : АКАДЕМА, 2001. – 208 с.
7. Мацько Л. В. Стилiстика й iсторiя української лiтературної мови у лiнгводидактичному полi пiдготовки українських фiлологiв / Л. В. Мацько. – Львiв: Вiсник Львiвського ун-ту. Серiя фiлологiя, 2010. – Вип. 50. – С.112-116.
8. Терехова С. І. Система орієнтаційних координат у мові і мовленні (на матеріалі української, російської та англійської мов) / С. І. Терехова. – К.: Видав. центр КНЛУ, 2007.– 400 с.
9. Ульман С. Семантические универсалии / С. Ульман // Новое в лингвистике. – М. : Прогресс, 1970. – Вып. V. – С. 250–298.
10. Khimunina T., Konon N., Walshe I. Customs, Traditions and Festivals of Great Britain / T. Khimunina, N. Konon, I. Walshe. – Л. : Просвещение, 1974.

АНТРОПОНІМИ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Ткачівська М.Р., Ладовська С.Б.

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

З давніх давен і до сьогодні особливе місце в житті кожного народу займає художній переклад, який, з одного боку, виступає одним із продуктивних шляхів збагачення та розвитку національної мови, з іншого – є ефективним засобом міжкультурної комунікації. В науковій літературі художній переклад визначають як вид словесної творчості, внаслідок якої тексти, написані однією мовою, відтворюються засобами іншої лінгвальної системи [7, с. 164]. Іншими словами, художній переклад виступає змістовим, стилістичним й прагматичним відповідником першотвору [4, с. 18-19].

Однією з ключових проблем, яка виникає на шляху перекладача художніх творів, є переклад власних назв. Вивченню власних назв присвячені наукові праці О. В. Суперанської, М. П. Кочергана, Ю. О. Карпенка, О. Ю. Карпенка, С. І. Влахова, С. П. Флоріна, В. В. Виноградова, І. В. Корунця, Т. Р. Кияка, А. М. Науменка, О. Д. Огуя та інших [6]. Тим не менше дослідження ономастики залишається сьогодні надзвичайно актуальним.

Власні назви, які служать для виділення названого ними об'єкта з низки подібних, поділяються на антропоніми (імена людей), топоніми (географічні назви), теоніми (назви божеств), зооніми (клички тварин), астроніми (назви небесних тіл) тощо [5, с. 187]. Нашу увагу привернули антропоніми, зокрема їх відтворення у художньому перекладі.

Здавалося б, саме при перекладі антропонімів немало б виникати ніяких труднощів, адже вони, як правило, транскрибуються. Але не все так просто, як здається на перший погляд. В науковій літературі антропоніми поділяються на окремі підгрупи, кожна з яких вимагає окремого підходу при перекладі.

За словами Т. Р. Кияка, А. М. Науменка та О. Д. Огуя, транскрипції піддаються перш за все **звичайні імена**, які в художньому творі виконують номінативну функцію. Сюди належать такі імена, як *Назар, Тарас* [3, с. 131].

Докорінно іншого підходу вимагають **вигадані** (не лише вказують на об'єкт, а й часто характеризують його з іронічної точки зору) та **смислові імена** (поєднуючи властивості метафори та порівняння, характеризують своїх героїв). При відтворенні таких антропонімів замість транскрипції необхідно звернутися безпосередньо до перекладу, що дасть змогу виразити закладену в таких іменах смислову та емоційну інформацію. Як приклад Т. Р. Кияк, А. М. Науменко та О. Д. Огуй наводять цитати з роману Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель», в якому «*дюк де Франрепа*», тобто «*герцог Любитель-поїсти-на-чужий-рахунок*», в перекладі на українську звучить як «*герцог де Лизоблюд*» [3, с. 132].

Чимало труднощів виникає при перекладі **книжних імен**, що перегукуються з фольклорними чи літературними мотивами, тобто містять натяк на певні обставини. Як зазначають автори книги «Теорія і практика перекладу», саме через асоціації з висловом «*бідний як церковна миша*» створюється своєрідний емоційний фон навколо героя Ф. Достоевського – князя Мишкіна. Єдиним правильним рішенням при відтворенні таких антропонімів є пошук у мові перекладу відповідного вислову з ідентичною оцінкою [3, с. 133].

Великої уваги вимагає переклад імен, які мають повну і коротку форму: *рос. Александр – Шура, англ. Роберт – Боб*. При перекладі таких антропонімів перекладач повинен врахувати, що це одне і те ж ім'я [1, с. 157].

При перекладі роману Т. Гаврилів «Де твій дім, Одиссею?» перекладач Г. Фляйшманн найчастіше вдається до транскрипції. Перекладач використовує такий перекладацький прийом при перекладі імен та прізвищ відомих українських та іноземних особистостей, історичних осіб та державних діячів, наприклад: «...однак був він уже не **Моцартом**, а **Хуаном Карлосом I, Альбертом II Райнером III, принцом Анрі, понтифіком, королевою Беатрікс**» [2, с. 47] – «... warabernichtmehr **Mozart, sondern Juan Carlos I., Albert II., Rainier III., Prinz Henry, derPontifex, Königin Beatrix**» [8, с. 47].

Зовсім по-іншому Г. Фляйшманн підходить до перекладу книжних імен. Дуже часто перекладач звертається безпосередньо до перекладу або ж використовує антропоніми, що несуть в собі таке ж саме або подібне смислове наповнення: «було зображено чудернацьку корону...з якою не зрівнялася б ні корона перського хана, ні індійського магараджі; ні китайського богдыхана, ні **хмеля Богдана**» [2, с. 154] – «in der Mitte war eine seltsame Kronedar gestellt... mit der sich weder die Kronedes persischen Schachsnoch des Indischen Maharadschas, weder des Häuptlings der Apachennoch **des Hetmans der Kosaken**» [8, с. 147]; «*Вітаю Вас, **пане Никме!***» [2 с. 14] – «*Begrüße Sie, **Herr Noman!***» [8, с. 15]. І в першому, і в другому прикладі автор переклав власні назви героїв, що дало змогу зберегти їхнє функціонально-стилістичне забарвлення.

Підсумовуючи наведені вище думки, підкреслимо, що переклад антропонімів вимагає неабиякої майстерності, яку продемонстрував Г. Фляйшманн в перекладі роману Т. Гаврилів «Де твій дім, Одиссею?».

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, – 224 с.

2. Гаврилів Т. Де твій дім, Одиссею?: Роман / Т. Гаврилів. – Львів: ЛА «Піраміда», 2006. – 312 с.
3. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 529 с.
4. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Підручник / М. П. Кочерган. – Вид. 2-ге. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 368 с.
6. Паламарчук О. Українські оніми в чеських перекладах художньої літератури / О. Паламарчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/48_2009/48_2009_027_Pal
7. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації / М. Г. Шемуда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21.
8. WoistdeinHaus, Odysseus? Havryliv, Tymofiy / Fleischmann, Harald (Üb.) – Ammann, 2009. – 297s.

ДІАЛЕКТОЛОГІЯ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Тогобицька А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

В розрізі вивчення корейської мови, постають дуже важливі та актуальні питання, які, загалом, мають полегшити та спростити вивчення мови, а також принципи її використання.

Корейська мова представляє значний інтерес для багатьох дослідників, через свою дедалі зростаючу популярність, зумовлену розвитком Кореї, як економічним, так політичним, і поширенням впливу країни на всесвітню картину.

Діалектні форми корейської мови становлять 99% від загально-вживаної усної розмовної мови. Тобто, як такої літературної мови не існує, яка була б використана серед більшості населення. Таким чином, представляючи собою великий пласт, який, на жаль не досліджується та не вивчається (принаймні у вищих навчальних закладах). Проте робота спрямована саме на проведення певного аналізу діалектних форм корейської мови, а також встановлення відповідників, узагальнення щодо приблизного географічного розташування того чи іншого мового ареалу.

Сучасна загальнонародна корейська мова утворює систему, що включає в себе риси єдності та розбіжності між різними ступенями діалектного членування. Близькі один до одного діалекти корейської мови не наближаються до самостійних мовних систем, а утворюють одну систему, будучи при цьому лише діалектними різновидами корейської мови. Діалектне членування сучасної корейської мови уявляється нам досить складним та багатоманітним.

Корея характеризується багатопластовим різноманіттям діалектичних форм. Така особливість обумовлена багатьма факторами, серед яких виділяють основні: географічне положення, історичні аспекти.

Розташованість ареалів ближче до того чи іншого середовища як наслідок має у собі вплив цих мов, а також змішання лексики та фонетики. Діалектне розчленовування сучасної корейської мови, що обумовлене його багатовіковою історією, з погляду його сучасного стану, має шість основних діалектів.

Порівняно більш вивченим розділом корейської діалектології є фонетика, проте і тут багато питань ще вимагають глибокого і всестороннього вивчення. В області фонетичних відповідностей по діалектах необхідно на широкому матеріалі встановити, наскільки вони поширені і, головне, в якому ступені закономірні. Для історії мови особливо цікавими є ті фонетичні явища з діалектів, які є залишками колишніх, стародавніх епох в розвитку мови і служать наочною ілюстрацією історії складання фонетичного ладу сучасної корейської мови. Тому вельми цікаві такі діалектизми, які зберігають сліди зниклих або таких, що зазнали видозмін звуків, сліди дії закону гармонії голосних і т. д.

Отже, дослідження теми діалектів корейської мови є надзвичайно перспективною справою, адже, як зазначалося вище, не існує літературної мови як такої, яка була б вживана більшістю населення країни. А це означає, що лише діалектні явища можуть допомогти розкрити проблеми світобачення того чи іншого народу, їх звичок, побуту, що в свою чергу відкриє шлях до більш легкого опанування мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов Р.И. Общенародный язык и местные диалекты. М., 1954.
2. Блумфилд Л. Язык. М., 1968, 38 – 40 ст.
3. Брук С.И. Арреальные исследования в языкознании и этнографии. Тез. 5-й конф., Уфа, 1985.
4. Ван Тонъ, Хак-су Ким, Русско-корейский словарь, составил Институт корейской культуры, 1987.
5. Вестник Центра корейского языка и культуры. Вып. 2. СПб «Петербургское востоковедение», 1997.
6. Вопросы корейского и китайского языкознания № 236., Издательство Ленинградского университета, 1958.
7. Вопросы филологии (сборник статей), изд-во ИМО, М., 1957.

ЯВИЩА ПОЛІМЕСІЇ ТА ОМОНОМІЇ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Урядова В.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема розрізнення багатозначності та лексичної омонімії – це проблема семантичної тотожності слова. Це стає зрозуміло із загальних визначень цих понять: омоніми визначаються як різні слова, що співпадають в плані вираження; багатозначне слово – як одне слово зі складною семантичною структурою, представленою кількома семантичними варіантами (значеннями) [1, с. 61].

Межа між полісемією та омонімією не є стійкою, вона постійно порушується, причому не лише з боку полісемії, коли внаслідок випадіння «проміжної ланки» зв'язок між окремими значеннями полісемантичного слова втрачається, і воно розпадається на два різних слова-омоніма, але й також з боку омонімії, коли

між омонімічними словами виникає семантичний зв'язок, і слова зливаються в одне полісемантичне. Як наслідок, в мові постійно виникає величезна кількість суміжних випадків, що спричиняють певні труднощі. Наявність таких випадків зовсім не означає, що між омонімією та полісемією немає межі. Просто обидва явища мають польову структуру: центр, де специфічні ознаки даного явища виражені найяскравіше, та периферію, де вони проявляються менш чітко.

Відносність критеріїв розрізнення полісемії та омонімії, а також суб'єктивність в виборі засобу словникового опису підтверджуються тим, що одні й ті самі слова по-різному трактуються різними словниками.

Більш суттєвими виявляються труднощі, пов'язані з внутрішнім протиріччям полісемії, що характеризується одночасно і множинністю семантики, і безперечною семантичною єдністю. При вирішенні цього протиріччя деякі дослідники відмовляються взагалі визнавати полісемію, зводячи різні значення полісемантичного слова до одного загального значення, або розділяючи слово на ряд моно семантичних омонімів. Обидва підходи свідчать про недостатньо чітке розуміння діалектичної сутності протиріччя, що розглядається. Полісемантичне слово дійсно володіє великою кількістю значень, але ці значення являють собою лише різні прояви спільного семантичного цілого, або різні лексико-семантичні варіанти слова. Ці варіанти різняться між собою дистрибуцією, участю в синонімічних або словотвірних рядах (що і стає проблемою розмежування їх з омонімами), але при цьому вони взаємопов'язані, утворюють єдину систему, що виступає в якості позначуваного словесного мовного знака. Принципова різниця між полісемією та омонімією полягає в тому, що при омонімії ми маємо справу з різними позначуваними, тоді як при полісемії позначуване одне й те саме [2].

Традиційно, розмежування омонімів та окремих значень багатозначного слова (що також називаються семемами або лексико-семантичними варіантами) здійснюється на основі критерію наявності або відсутності спільних семантичних ознак у лексичних одиницях, що порівнюються.

Традиційно прийнятим є розмежування полісемії та омонімії, ґрунтоване на наявності або відсутності спільного значення у лексем однієї звукової оболонки. Головним чином, це значення проглядається історично. Наприклад: *다리* («нога»): *사람의 다리* («нога людини»), *책상의 다리* («ніжка стола») тощо. В данному випадку слово *다리* виникло внаслідок історичного розгалуження одного значення, і тому вступає в полісемічний зв'язок.

Як демонструє нам наступний приклад, полісемічними визнають слова, що мають між собою певний зв'язок (просторовий, часовий, лексичний тощо). Але в будь-якому полісемічному ряду існують основне значення та похідні від нього. Наприклад:

- 눈(«очі»)이 밝다 (основне значення)
- 식물의 눈(«паросток»)이 튼다 (похідне значення)
- 그물의 눈(«отвір»)이 잘다 (похідне значення)
- 저울의 눈(«показник терезів»)을 봐라 (похідне значення)
- 그녀는 눈(«самооцінка»)이 높다 (похідне значення)

В корейській мові можна знайти слова, які внаслідок історичних змін мають різну фонетичну оболонку, але раніше мали, очевидно, один корінь та були пов'язані між собою полісемічним зв'язком, хоча на сьогоднішній день визнаються лише омонімічними. Так, наприклад, існує думка про те, що такі слова, як *고개* («вершина гори») та *고개* («голова») в далекому минулому мали один корінь, але в процесі історичних мутацій перейшли із розряду полісемічних до розряду омонімічних [3].

Дериваційна структура полісемії побудована за певною ієрархією: головну роль відіграє завжди одне – основне, або головне значення; всі інші значення прямо чи посередньо підпорядковані головному. Дериваційна структура багатозначного слова не є однотипною, даною раз і назавжди. В процесі історичного розвитку вона нерідко істотно видозмінюється. Перебудова деривації може відображатися у зміні відношення між головним та другорядним значеннями і навіть в розщепленні єдиної структури на дві [4]. Саме тому необхідно розрізняти етимологічні, тобто історично зняті, та актуальні, що проявляються в слові даної епохи, дериваційні відношення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черемсина М. И. Теоретические проблемы синтаксиса и лексикологии языков разных систем / Редколлегия: А. П. Деревянко и др. – Новосибирск: Наука, 2004.
2. Лексикология и грамматика восточных языков. Сборник статей. Отв. ред. Н. А. Сыромятников, М.: Наука, 1975.
3. Цхай Е. В. Явление полисемии в корейском и русском языках. Сопоставление тюркских и славянских языков с корейским: Материалы Международной Научной Конференции по контрастивной лингвистике. – Ташкент, 2005.
4. Языки мира: Монгольские языки. Тунгусо-манчжурские языки. Японский язык. Корейский язык / Ред.: В. Н. Ярцева и др. РАН Ин-т языкознания. – М.: Индрик, 1997.

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІДЕАЛІЗОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ СИТУАЦІЇ РИЗИКУ

Ущина В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Моделювання сценарію як лінгвокогнітивної структури ґрунтується переважним чином на аналізі актів комунікації, в основі яких лежить певна модель поведінки. Зазвичай до створення моделей звертаються при вивченні явищ, недоступних для простого спостереження, до яких, зокрема, належить і ризик. Не претендуючи на вичерпне визначення, ми тлумачимо ризик як вид суб'єктної діяльності в ситуації невизначеності і необхідності вибору, який може привести як до позитивних, так і до негативних результатів. Таке розуміння ризику нашоюхує на усвідомлення необхідності виявлення критеріїв, які дозволили б охарактеризувати конкретну ситуацію як ситуацію ризику, змоделювати її, а також описати закономірності, що зумовлюють вибір тих чи інших дій (у тому числі й дискурсивних) суб'єктами цієї ситуації.

Під час побудови інвентарю лексичних одиниць, які номінують названу ситуацію, основою пошуку стало слово „risk”, семантична структура якого корелює з поняттєвим ядром концепту РИЗИК/RISK, що лежить в основі сценарію ситуації ризику. До вербальних маркерів ядерної зони цього концепту відносимо первинні номінації ризику в англійській мові, які не є численними, однак демонструють варіативність способів його концептуалізації, представлених різними частинами мови: іменником *risk*, дієсловом *to risk*, прикметником *risky* (і його антонімами *riskless*, *riskfree*), а також прислівником *riskily*. Число номінацій ризику виростає за рахунок включення до номінативного поля концепту лексем, для яких це значення не є первинним, однак вони виявляються близькими синонімами, так званими „сусідами ризику по семантичному простору” [3, с. 80]: *risk* (n.) 1) *chance*, *possibility*; 2) *danger*, *peril*, *jeopardy*; 3) *chance*, *hazard*, *uncertainty*, *speculation*, *venture*; *risk* (v.) 1) *put at risk*, *endanger*, *imperil*, *jeopardize*; 2) *take the risk of*, *chance*, *venture*; *inf.* – *grin and bear*; 3) *gamble*, *hazard*, *chance*, *venture*; *risky* (adj.) *dangerous*, *fraught with danger*, *hazardous*, *perilous*, *unsafe*, *precarious*, *touch-and-go*, *tricky*, *uncertain*; *inf.* *chancy*, *dodgy*, *dicey* [OPT, p. 703].

Фреймова структура дескрипцій концепту РИЗИК/RISK становить систему взаємозалежних компонентів, які об’єднують у дієслівній рамці абстрактні поняття, або, за Ч. Філлмором, семантичні ролі [2], що є базовими конститuentами фрейму. В основі семантики слова „risk” лежить референція до „можливості небажаних наслідків у результаті виконання певних дій суб’єктом” [3, с. 79]. Основними актантами дієслова „risk” є АГЕНС, ПАЦІЄНС, БЕНЕФІЦІАНТ, ІНСТРУМЕНТ, МЕТА, ПРЕДМЕТ РИЗИКУ. Активна роль у комунікативній події ризику належить АГЕНСУ – джерелу дій, продуценту висловлення, у якому вербалізована його/її позиція щодо ситуації ризику. АГЕНС в інтересах БЕНЕФІЦІАНТА – нерідко себе самого, але іноді і ПАЦІЄНСА або третьої особи, реалізує мовленнєву дію, породжуючи висловлення (ІНСТРУМЕНТ), завдяки якому він/вона або окреслює власну позицію, або намагається вплинути на позицію ПАЦІЄНСА стосовно ризику, що обговорюється.

Когнітивний образ предметно-референтної ситуації ризику (тобто ситуації, у якій суб’єкти обговорюють різного роду ризику) спирається на знання про предмет спілкування, попередній досвід, що з ним пов’язаний та ймовірніше прогнозування. Цей образ може бути представлений у вигляді схеми або моделі – певної базової структури репрезентації знань про предметно-референтну ситуацію. Проте необхідно пам’ятати про наповнення моделі ситуації у разі її динамічної, діяльнісної реалізації, коли домінантним виявляється процедурне знання. Тоді йдеться уже про комунікативну (процедурну) ситуацію ризику, основою когнітивного моделювання якої є не предмет мовлення, а тип діяльності її суб’єктів, їхні цілі і способи їх досягнення. Відтак, когнітивна модель процедурної ситуації повинна бути представлена у вигляді сценарію, що динамічно розвивається, а його компонентами (слотами, етапами, епізодами, фазами) слугуватимуть моделі окремих дій, їх послідовність і порядок.

Ці ментальні моделі по-різному експлікуються у мовленні, по-різному тематизуються, і, відповідно, форми вираження когнітивних образів метакомунікативної (предметно-референтної) і комунікативної (процедурної)

ситуацій неоднакові у різних типах дискурсу, у різних стильових регістрах. Структура метакомунікативної ситуації повніше представлена в медіа-текстах про ризику, в той час як комунікативна ситуація чіткіше простежується у спонтанному усному мовленні. Крім того, слід зауважити, що організація дискурсу визначається не самими комунікативною чи метакомунікативною ситуаціями, а лише їх феноменологічною проекцією [1, с. 158].

У дискурсі ризику, таким чином, актуалізовано як мінімум дві когнітивні моделі: одна з них належить до структури предметно-референтної (метакомунікативної) ситуації ризику, а інша відображає процедурну (комунікативну) ситуацію спілкування, тобто сценарій самої мовленнєвої взаємодії суб'єктів у ситуації ризику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. – М. : ИТДГК „Гнозис”, 2003. – 280 с.
2. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания: Пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. XXIII: Когнитивные аспекты языка. – С. 52-93.
3. Fillmore Ch. J. Toward a frame-based lexicon: the semantics of RISK and its neighbors / Ch.J. Fillmore, B.T. Atkins // Frames, Fields and Contrasts [ed. by A. Lehrer, E.F. Kittay]. – Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1992. – P. 75-102.
4. Oxford Paperback Thesaurus / Compiled by Betty Kirkpatrick. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 909 p.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕРСІЇ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з неоднозначних проблем сучасної лінгвістики є узгодження визначення терміна “концепт” з методиками концептологічних студій. Всебічна оцінка багатогранності феномена концепту лежить у площині вивчення його природи. Наукові дискусії щодо правомірності виокремлення такого типу концептів як синтаксичні, спричинюється їхнім понятійним підґрунтям. Синтаксичні концепти є, у першу чергу, ізоморфними до граматичних явищ ментальними багатшаровими мовно-мовленнєвими утвореннями. Очевидно, адекватне вивчення синтаксичного концепту можливе через поєднання даних про сигніфікативне та денотативне значення синтаксичної форми у художньому прозовому тексті.

При погляді на синтаксичний концепт як на фрейм, виявляється одна з основних характеристик фрейму – фрактальність [1]. Таким чином, концепт, як зокрема і фрейм, можна назвати фракталом, проте, важливим є не термінологічне уточнення, а сама властивість фрактальності концепту. З одного боку, концепт є понятійно цілісним ментальним утворенням, з іншого боку, він може мати складну системно-мережеву і багатшарову структуру із властивостями фракталу. Ця бінарність спричиняє рекурсивне “мерехтіння”, результатом якого є розбіжності, подальше ускладнення трактувань та розмивання поняття. Такою

складною мережевою структурою характеризується метамовний концепт ПРОПОЗИЦІЙНА ПРЕДИКАЦІЯ, який потенціює розгортання основних метамовних концептів із ознаками фрактала, а саме: ПРЕДИКАТИВНІ ВІДНОСИНИ, ПОРЯДОК СЛІВ, ІНВЕРСИВ, ПАРЦЕЛЯТ. В орбіту активізації цих концептів входять метамовні концепти тема та рема, а також підмет та присудок. В термінах системного підходу ці концепти містяться у сфері мовних знань автора про організацію і функціонування синтаксичних підсистем системи синтаксису речення французької мови.

Основна концептуальна ознака порядку слів є його фіксованість, що відображується у лінійності будови французького речення, яка виникає в силу екзистенціального феномена часу. Прямий порядок слів у реченнях французького тексту передає організацію мислення автора, а інверсія віддзеркалює зворотній порядок думки.

Серед конструкцій з інверсією у сучасному французькому художньому прозовому тексті найчастотнішими є конструкції з абсолютною інверсією $P(GV) + S(GN)$, яка зустрічається у мовленні оповідача, що реалізується у вставлених реченнях у складі двокомпонентних речень з мовленням персонажів. Не в останню чергу на формування цих двокомпонентних речень у кожному конкретному художньому тексті впливає обрана автором фокалізація (наративна перспектива). Незважаючи на виразну приналежність кожного з компонентів до різних мовленнєвих планів – компонент мовлення персонажа та компонент мовлення оповідача, у вставлених реченнях, вони формують реченнєву єдність і являють собою злиття дискурсів оповідача та персонажів.

Частотною є також фокусна локативна і темпоративна інверсії, де тему репрезентують обставини місця або часу, які представлені прийменниковою або прислівниковою синтагмами: $ADV(loc, temps)+V(P)+N(S)$. Цей тип інверсії являє собою зразок ізоморфної відповідності між дискурсивним та фразовим синтаксисом, оскільки у рамках актуального членування темою є локатив чи темпоратив, а ремою – комплекс підмета і присудка [2: 93-94]. Причому, значення конструкції $ADV(chrono-loc)+V(P)+N(S)$ не дорівнює у смисловому плані конструкціям із схемами $ADV(chrono-loc)+N(S)+V(P)$. Динамічність і відсутність часової рамки процесу, який окреслюється присудком у конструкціях $ADV(chrono-loc)+V(P)+N(S)$, сама наявність локатива у реченнях з інверсіями свідчить про вербалізацію перцептивної інформації. Здійснюється взаємопроникнення перцепції та мовної діяльності, інакше кажучи, відбувається їхня консолідація у нерозривну когнітивну структуру.

У реченнях з локативами і темпоративами, після яких автор уживає інверсію, зустрічаються й інші одиниці з просторово-часовими семами. Показовою є абсолютна інверсія у реченнях з присудком, вираженим антонімічними дієсловами *demeurer* та *s'ensuivre*, які семантично передають локативні та темпоративні значення на тлі вживання відповідних часових форм *Imparfait* та аористичного *Présent* індикативу.

Статус складної інверсії з клітиками у сучасній французькій лінгвістиці залишається невизначеним. Цей тип інверсії зустрічається не тільки у розповідних, а й у питальних реченнях французького художнього тексту і покликана

відображати дубітатив та хезитацію, що позначається на авторському виборі пунктуаційного оформлення таких речень за допомогою знака питання та трьох крапок.

Разом із віднайденими типами інверсій, необхідно відзначити відсутність інверсії у питальних реченнях мовлення персонажів, що сигналізує про авторську інтенцію імітації усного мовлення у діалогах сучасного французького художнього прозового тексту – відповідного художнього прийому, застосування якого сприяє уявній інтерпретаційній візуалізації подій, які описуються. Наявність інверсії у повних питальних реченнях має інші, ніж звичайне маркування питання, функції: так означаються підкреслена ввічливість мовця, віддалені, офіційні відносини між персонажами, незгода з опонентом і вороже ставлення персонажів один до одного.

Таким чином, у когнітивному процесі текстотворення художнього тексту одним з основних концептів, які репрезентуються у синтаксичних структурах є ІНВЕРСИВ, а інверсія, відповідно є ключовою ознакою сучасного французького художнього прозового тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С.А. Лексическое значение: принципы построения концептуальной сети / С.А. Жаботинская // *Zlovo z perspektywy jezykoznawcy i tlumacza*, / Pstyga, Alicja (red.). – Gdansk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 2005. – Т. II. – С. 53–62.
2. Willems D. L'impact de l'ordre des mots sur la prédication: la relation sujet-prédicat / D. Willems // *Travaux de Linguistique*. – 1993. – №26. – pp. 89–101.

ОНТОЛОГИЯ ФИЛОСОФСКОГО ДИСКУРСА

Хамдамиан Али

Киевский национальный лингвистический университет

С поворотом философии к лингвистической проблематике, категория дискурса приобрела в ней методологические значения. В классической философии дискурсивное мышление, развертывающееся в последовательности суждений, противопоставляется интуитивному мышлению, схватывающему целое независимо и вне всякого последовательного развертывания. Разделение истин на непосредственные (интуитивные) и опосредованные (принимаемые на основе доказательства) проведено уже Платоном и Аристотелем. Плотин проводит различие между всеобщим, целостным, не частичным и неиндивидуальным единым Умом, и дискурсивным умом, в своем движении, охватывающем все отдельные смыслы. Фома Аквинский противопоставляет дискурсивное и интуитивное знание, рассматривая дискурсивное мышление как движение интеллекта от одного объекта к другому [2, с. 669].

Философия не создает научной теории дискурса, но проблематизирует саму эту возможность. Она начинает с того, что проводит различие между дискурсом и текстом как динамическим и статическим элементами языка, неоконченной и оконченной речью. Построение философского рассуждения означает конструирование самих принципов конструирования всякого возможного дискурса.

Дискурс противопоставляется трактату, неспециализированное повседневное мнение – профессиональному экспертному суждению, в особенности при обсуждении проблем общественной значимости. Это понятие дискурса соответствует новой картине мира, которая отказывается от монотеоретизма и от наукоцентризма [1, с. 361].

Философский дискурс строится на базе основных идей – как основная тема и аргументация. Если рассмотреть каждый этап построения дискурса, то можно сказать, что дискурс начинается с установления вопроса, идеи, о том, как именно этот вопрос, эта гипотеза важны. Философ в самом начале стремится заявить важность проблемы, чтобы убедить своего читателя остаться с дискурсом до конца. Это может быть и коммуникативная стратегия автора, но, на самом деле, дискурс сам себя толкует и ведет читателя за собой. На первом этапе дискурс дает обсуждаемой теме важность и определенную ценность, и именно поэтому всегда и ожидаются надежные и твердые выводы. Философский дискурс на основе архетипов объективности и интесубъективности реализует процесс аргументации. На втором этапе с помощью конкретных фактов и доказательств, используя статистические данные, исторические факты, общепринятые утверждения и убеждения, ссылаясь на научные авторитеты, аргументирует не только важность, но и правильность движения к истинности. Свойства философского дискурса:

- философский дискурс – идеологичен;
- у философского дискурса бесконечные границы (в силу погруженности автора в интесубъективные отношения);
- философский дискурс противопоставляет Pro – Contro, то есть является активным участником спора;
- философский дискурс категоризирует проблемы и с их помощью категоризирует знания, опыт с целью достижения желаемого результата.
- обязательным компонентом философского дискурса являются эпистемические модусы, которые выполняют важную функцию в репрезентации мысли автора, а также определяют стратегию коммуникативного движения на адресата.

Дискурс рождается именно как размышление, как попытка выразить философское "удивление"; философия не может рассматриваться просто как одна из разновидностей дискурса, а лежит в самом дискурсивности основании, и любой дискурс, например, "дискурс красками", или теоретический дискурс науки, в каком-то смысле уже обременен философией. Сегодня понятие дискурса индексирует собой двуединый сдвиг в центральной проблеме философии – проблеме обоснования знания.

Философский дискурс рассматривается в наши дни преимущественно в двух смыслах. Первый – как совокупность всего вышесказанного в области философии в том или ином аспекте: философский дискурс эпохи, философский дискурс постмодернизма, философский дискурс Канта и далее – философский дискурс (вообще).

Вторым смыслом ориентирует на конкретные тексты, которые можно рассматривать как отдельные реалии в общем философском дискурсе. Именно они могли бы стать объектом анализа, основой, на которой формируется общее представление о философской дискурсивности, как она очерчена в нашем анализе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Касавин И.Т. Текст. Дискурс. Контекст / Касавин И.Т. – М., 2008. С. 361 – 372.
2. Новая философская энциклопедия из-ства. Мысль – М. 2010. С. 668-670

ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА АРАБСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. ІСТОРІЯ ЇЇ РОЗВИТКУ (КОРОТКО)

Хміль Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Фонетика є однією із найдавніших галузей арабського вчення про мову. Становлення її пов'язане з необхідністю дотримання орфоепічних норм доісламської арабської поезії і Корану. Звідси – початковий теоретичний і практичний характер арабської фонетичної традиції. Фонетична теорія середньовічних арабів є одним із найважливіших компонентів розвитку мовознавчої думки як у давнину, так і в цілому. У фонетичному відношенні АЛМ характеризується широко розвиненою системою приголосних фонем, які вже втрачені в інших семітських мовах (інтердентальні, дзвінки і глухі ларингальні, фарингальні й увулярні фонemi). У дослідженні фонетики були досягнуті великі успіхи (Халіль ібн Ахмад ~718 - ~791, “Кітаб аль-айн”; Абу Алі ібн Сіна – Авіценна, 980 – 1037; Сібавейхі ... - 794, “Аль-Кітаб”).

У фонетичних розділах граматичних праць описувалися або тільки артикуляція арабських звуків, або також їх комбінаторні зміни. Істотний вплив на арабів справила індійська система класифікації звуків, заснована на врахуванні місця артикуляції та інших артикуляційних ознаках.

У ході подальшого розвитку, у сфері арабського середньовічного мовознавства все більша увага приділялася загальнотеоретичним питанням артикуляційної і акустичної фонетики. Найвищим досягненням з цієї точки зору є праці Ібн Джіні й Ібн Сіні (Авіценни). Авіценна ввів поняття кореляції для встановлення відносин між звуками. Халіль ібн Ахмад розробив фонетичний принцип побудови словника арабської мови та арабську систему оголоси – харакат. Випадки гемінації кваліфікувалися як результат повної прогресивної чи регресивної контактної асиміляції. Описувалися асиміляція часткова і дистактна. Досліджувалися питання про взаємодію приголосних і голосних, про заміну приголосних, про метатезу, про втрату гамзи, про елізію, про виникнення єднального голосного, про палаталізацію, веляризацию, про звуковий символізм.

Протягом відомої нам історії АЛМ її фонетична система зазнала деяких змін у порівнянні з періодом 8-10 ст. Відбулась втрата надмірних диференціальних ознак і, відповідно, перебудова опозицій: латеральний емфатичний d^{l} > простий емфатичний d ; інтердентальний емфатичний t^{d} > t .

В системі емпатичних утворились опозиції з глухості \ дзвінкості – *f: d, s: z*.

Палаталізація *g > ʒ* зруйнувала бінарну опозицію *g: k* з глухості \ дзвінкості.

Аналіз фонетичних трактатів показує, що з самого ж початку фонетика арабів будувалася на основі глибоко продуманих теоретичних передумов. Одночасно слід зазначити, що ми не володіємо матеріалом, який дозволив би нам простежити шляхи і процес становлення як всієї граматичної системи арабів, так і фонетичної її частини.

Арабська фонетична теорія і методологія опису фонетичної системи арабської мови є важливими компонентами історії лінгвістичної думки в цілому і свідчать про високий рівень розвитку лінгвістики того часу.

Арабська граматична традиція вплинула на західне арабське мовознавство, що розвивалося з 16-18 ст. в Західній Європі (спочатку в Іспанії та Голландії, а потім і в інших країнах). Незважаючи на те, що європейська арабістика так само як пізніше, з 19 ст., і російська (перша арабська граматики російською мовою вийшла в 1827), почала вивчати факти арабської мови в руслі нових загальномовних течій (молодого граматизму, порівняльно-історичного мовознавства та типології), вплив арабської граматичної традиції виявляється в багатьох роботах, особливо в описових граматиках класичної арабської мови протягом усього 20 ст.

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИИ ЯЗЫКА И РЕЧИ В РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (НА ФРАНЦУЗСКОМ МАТЕРИАЛЕ)

Хожаниж И.В.

Харьковский национальный педагогический университет им. Г.С. Сковороды

Одним из направлений в современной лингвистике являются вопросы, связанные с взаимодействием языка и речи, которые находят отражение в использовании языковых единиц в речи [В.Г. Гак, Ж. Фоконье, Л.М. Минкин и др.].

Двуединная онтология сложного языкового высказывания заключается в том, что он представлен в пространстве языка пропозитивной моделью с ее обобщенным сигнификативным значением. Это виртуальная сторона знака, которая актуализируется в речи в виде высказывания, называя конкретное событие [Ф. Кифер]. В процессе актуализации складываются разные отношения между сигнификативным (системным) и денотативным значением сложного лингвистического знака (высказывания). В этом случае часто возникает асимметрия между сигнификативным значением (как постоянным содержанием синтаксической формы) и денотативным (рече-функциональным) значением. Например, общевпросительное высказывание может выражать утверждение или побуждение. Форма высказывания теряет семантическую мотивацию [Я. Тестелец]. Подобная асимметрия возникает как правило, в речевых реализациях, в ряде случаев такие конструкции возможно рассматривать как системные клише, в которых целевая установка (иллокуция) не отвечает синтаксической структуре (ее сигнификативному значению).

Пропозицию (синтаксический концепт, предложение) и высказывание возможно определить как единицы соответственно языка и речи. Интеграция языка и речи – это интеграция свойств пропозиции и высказывания в речезыковом акте. Предложение / высказывание как две формы языкового знака признаются Ж. Муанье, в частности в виде когнитивной структуры в динамике мыслительных операций, в контексте общего представления о кинетизме мысли, ее движении от общего к частному, которое представляет базовую когнитивную формулу [Л.М. Минкин]. Всякое изменение означаемого языкового знака, в нашем случае вопросительного предложения, связано с изменением его означающего [Ж. Муанье]. Последнее тем или иным способом стремится приспособиться или прийти в то или иное соответствие со своим означаемым. Так, на вопрос *L'avez-vous dit?* говорящий для выражения согласия использует слово-фразу *oui*, а на вопрос в вопросительно-отрицательной форме – ответ словом *si*. Семантическая неоднородность общего вопроса зависит от разной степени актуализации его означаемого языкового знака. На ранней актуализации рождается вопрос, близкий по значению к сообщению. Своеобразие соответствия означаемого и означающего в общих вопросах в том, что прямой порядок слов сохраняется не только при соответствующей интонации, но и при специальных прагматических операторах типа *n'est-ce pas?*, *pas?*, *hein?* и др. Очевидно, что такие вопросы отличаются наличием в них информации известной, по мнению говорящего, его собеседнику, что в определенной мере согласуется с общемодальным иллюкутивным содержанием общевопросительного высказывания. Поэтому такие конструкции могут занять определенное (видимо срединное) место в смысловом континиуме вопросительное – утвердительные высказывания. Как бы продолжая эту мысль, С. Реми-Жиро определяет основу (проформу), а по существу пропозицию общего вопроса, в терминах Г. Гийома, различая при этом вклад, который он называет номинальным сегментом вопросительной пропозиции, а также опору вербальный сегмент конструкции. Причем номинальный сегмент является статическим компонентом, а опора – динамическим, что можно представить в виде схемы: *apport dynamique* (глагольная форма) + *support statique* (лицо). Такая пропозиция в сравнении с повествовательной является семантически неполной (незавершенной) и соответственно, ответное высказывание мыслится как полное. *Etait-il votre ami ? – Oui, c'était mon ami* (А. Сами). Подобное толкование проформы общего вопроса представляет как бы конкретизацию пропозитивной модели в морфосинтаксических терминах, а также в интервербальной перспективе типа *Le chien. Il dort ?* Причем во временном плане такой микродиалог соответствует «прошлому» настоящего адресата, в целом дающее представление о двух хронотипах в настоящем времени коммуникации [Г. Гийом]. Таким образом, пропозиция общего вопроса для того, чтобы актуализироваться в речи, должна существовать как мысленное условие, когнитивное основание ее воплощения в конкретном высказывании речи.

Языковой этап в соответствии с фразовым целеустремлением Р. Вален рассматривает как неосознанную ментальную активность субъекта речи благодаря рефлексам, оперативным схемам, программам, обеспечивающим ее постоянную

воспроизводимість, в то время как дискурсивное целеустремление реализується осознанно (осознанная ментальна активність) в определенных формах вираження. Таким образом, находит свое подтверждение взаємна каузація мови і мислення в області синтаксиса. Теоретично можливо провести границю між неосознаним і свідомим на границі мови / мови. Однак в реальній комунікації ця границя дуже подвижна, і мовлячий використовує структуру загального питання для передачі коннотативного значення утвердження, побажання і т.д.

Потенціальні властивості реалізації мовної одиниці в мові / дискурсі обумовлені своєобразними ментальними константами, заданими («алгоритмічними») побудовами, що часто викликає «конфронтацію» пов'язану з креативною мовною діяльністю суб'єкта при дискурсивному целеустремленні. Г. Гійом розглядає подібне явище в аспекті співвідношення устоявшогося-неустоявшогося в мовно-мовному акті, цілісність якого може бути виражена формулою «вираження + виразителісність» (експресивність) – це устоявшийся імпровізаційний аспект мови. В психомеханізмі мовної діяльності експресивність представляє собою змінну по відношенню до вираженню (основному вмісту), в нашому випадку загального питання.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР АНТИУТОПІЧНОГО РОМАНУ

Хороз А.В.

Херсонський державний університет

Антиутопія вже протягом багатьох десятиліть є об'єктом пильної уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, які досліджують її семантико-синтаксичні, лінгвостилістичні та жанрові характеристики [2; 5; 7]. Однак, суперечка з утопією, визначення антиутопії як самостійного жанру з характерними для цього жанру ознаками, до цих пір породжує коло дискусій.

Це і зумовлює актуальність обраної теми та визначає її мету.

Метою нашого аналізу є окреслення концептуального простору художнього тексту антиутопічного роману. Матеріалом для дослідження слугували класичні романи-антиутопії “1984” Джорджа Оруела та “The wanting seed” Ентоні Берджеса. Для виявлення культурних концептів, які є домінуючими для роману-антиутопії, у контексті нашого дослідження ми використовуємо розроблену в рамках когнітивної лінгвістики методику концептуального аналізу [1, с.3 – 4], а також розроблену В.Г. Ніконовою методику способів ідентифікації художніх концептів [3, с.194 – 195].

Семантико-концептуальний аналіз досліджуваного матеріалу дозволив виділити в концептуальному просторі антиутопічного роману декілька концептогруп, пов'язаних із осмисленням відповідних концептів: першу – складають концепти *телеомного порядку*, а другу – концепти *логіко-філософського порядку*. Кожна із концептогруп підрозділяється ще на дві підгрупи. Перша концептогрупа представлена підгрупами “КОХАННЯ” та “ЩАСТЯ”, які

утворюють підгрупу емоційно-телеономних концептів, а “СВОБОДА” та “ЗНАННЯ” – підгрупу власне-телеономних концептів. Друга концептогрупа містить категоріальні концепти “ЧАС” та “ПРОСТІР”.

Концептами *телеономного порядку* є вищі духовні цінності, котрі відбивають сенс життя людини, втілюють певний моральний ідеал, якого людина прагне все життя [4, с. 89]. Концепт КОХАННЯ та ЩАСТЯ утворюють підгрупу емоційно-телеономних концептів, а СВОБОДА та ЗНАННЯ – підгрупу власне-телеономних концептів.

Складниками емоційно-телеономного концепту КОХАННЯ виступає власне ідея кохання як почуття, а також більш конкретизований елемент – ідея відносин між чоловіком та жінкою. Ключовими елементами є власне лексичні одиниці *love* та *woman* і *man*, які в певному контексті також асоціюються з концептом ЛЮБОВ. Аналізуючи роман-антиутопію, для якого слово «кохання» стає огидним: “*I love you, 'he mouthed, as through a window. Dirty words from man to woman in that place of anti-love*” [6; с.23]; взаємостосунки між чоловіком і жінкою зводяться до «партійного боргу», який має на меті народження дітей тільки для служби державі “*to beget children for the service of the Party*” [8, с. 84], або дітонародження і зовсім вважається злочином [6], можна дійти висновку про те, що у концептуальному просторі антиутопічного роману концепт КОХАННЯ перетворюється на концепт АНТИ-КОХАННЯ.

Мовним індикатором концепту СВОБОДА є, власне лексема, *freedom*. Аналіз словникових дефініцій лексеми *freedom* дозволив виділити наступні основні змістові ознаки ядра концепту СВОБОДА: *freedom the state of being free or at liberty rather than in confinement or under physical restraint; exemption from external control, interference, regulation, etc.; the power to determine action without restraint; political or national independence; personal liberty, as opposed to bondage or slavery*. Лексема *freedom*, потрапляючи в концептуальний простір антиутопічного роману, повністю втрачає своє значення, як можливість або право зробити, сказати, думати так, як забажається, без контролю та обмежування, перетворюється на антиконцепт РАБСТВО з лексемою *slavery*. “*FREEDOM IS SLAVERY*” [8, с. 8].

У свою чергу, концепт ЗНАННЯ вербалізується за допомогою лексеми *knowledge*. Аналіз словникових дефініцій лексеми *knowledge* дозволив виділити наступні основні змістові ознаки ядра концепту ЗНАННЯ: *knowledge the facts, feelings or experiences known by a person or group of people; the fact or state of knowing; awareness, consciousness, or familiarity gained by experience or learning; the perception of fact or truth; clear and certain mental apprehension; the sum or range of what has been perceived, discovered, or learned*, яка в свою чергу перетворюється на антиконцепт НЕЗНАННЯ, з лексемою *ignorance*.

“*IGNORANCE IS STRENGTH*” [8, с. 8].

Концепти *логіко-філософського порядку* є універсальними ментальними утвореннями, котрі репрезентують наднаціональні цінності, не мають прескриптивних настанов та є аксіологічно індіферентними. [4, с. 87]. До них ми відносимо категоріальні концепти – ЧАС та ПРОСТІР. У романі “1984” Дж.Оруела відбувається десемантизація лексичних одиниць з темпоральним

значенням таких як *минуле, теперішнє, майбутнє*, бо межі між ними більше не існує, а у Е. Берджеса стерто кордони в межах зміни світлої та темної частин доби (*день-ніч*). Докладніше див. [8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети / С.А. Жаботинская // Вестник МГЛУ: Лексика в разных типах дискурса. – 2003. – № 478. – С. 1-18.
2. Любимова А. Ф. Жанр антиутопии в XX веке: содержательные и поэтологические аспекты: учебное пособие по спецкурсу. – Пермь, 2001. – С. 35.
3. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра: Монографія / Віра Григорівна Ніконова. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.
4. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
5. Юрьева Л. М. Русская антиутопия в контексте мировой литературы / Лидия Михайловна Юрьева. – М.: ИМЛИ РАН, 2005. – 317 с.
6. Burgess A. The wanting seed / N. Y.: London W.W. Norton and Company, 1963. – 285 p.
7. Kumar K. Utopia and Anti-utopia in Modern Times. Oxford; New York: Blackwell, 1987. – P. 447.
8. Horoz A. Verbalization of the concept Time in the anti-utopian novels “1984” by G. Orwell and “the wanting seed” by A. Burgess // Issue 11 /November 2013 / (The Advanced Science open access journal) – United States, 2013.
9. Orwell G. «1984»: Книга для чтения на английском языке// СПб.: КАРО, 2011. – 384 с. – (Серия «Modern Prose»).

ЗМІСТ ТА МЕЖІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Цибка В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Розуміння базових концептів і функцій політичного дискурсу (далі ПД), його жанрового простору та зв'язків з іншими видами комунікації безпосередньо залежить від поглядів дослідників на природу політичної діяльності та її місце в житті суспільства. Аналіз різних точок зору на ці питання, причин їх популярності та еволюції є важливим завданням з огляду на постійне зростання інтересу до мови політики, що відбувається на фоні стрімких суспільно-політичних змін у сучасному світі.

Основні відмінності у поглядах на політику стосуються характеру відношень між людьми та ступеню інституціоналізації цього виду діяльності. По-перше, політику розглядають як співробітництво задля спільного добробуту або як сферу діяльності, в основі якої лежить проблема завоювання, утримання та використання влади [1, с. 369; 2, р. 3]. Акцент на конфліктній природі політики був посилений у марксизмі ідеєю класової боротьби як рушійної сили історії й до сьогодні залишається важливим елементом політичних ідеологій лівого

спрямування. По-друге, поруч із традиційним уявленням про політику як вчення про державу, тобто інституційну владу, існує думка про необхідність включення до політичної сфери усіх форм соціальної влади [1, с. 370; 3, р. 71]. Інституціоналізовані та неінституціоналізовані форми владних відносин пропонується розглядати як різні рівні політики – офіційний та особистісний [5, с. 23] або макро- та мікрорівень [2, р. 3]. Перехід до більш широкого тлумачення даного поняття був пов'язаний з розмежуванням уявлень про державу та суспільство, а зараз прихильники такого визначення політики, навпаки, вказують на необхідність повернення до античної нероздільності політичного та соціального аспектів через ускладнення соціальних процесів і втрату політикою своєї автономії в умовах глобалізації та зміни функцій сучасної держави [1, с. 370]. Обґрунтованість такого погляду на політику доводять і когнітивні дослідження метафори та нейрокогнітивні експерименти з використанням функціональної магнітно-резонансної томографії, які демонструють безпосередній зв'язок між когнітивними процесами і структурами знань, що використовуються для осмислення інституціоналізованих та неінституціоналізованих форм владних відносин [4; 5].

У комунікативних дослідженнях політика розглядається переважно як боротьба за владу, що пояснюється світоглядною позицією науковців, підвищеним інтересом до конфліктних ситуацій і традицією вивчати форми спілкування, спрямовані на консенсус і співробітництво (зокрема, бюрократичний і переговорний дискурс) поза межами теорії політичної комунікації. Об'єктом основної уваги дослідників є інституційні форми ПД (цей вид дискурсу в цілому відносять до інституційного типу комунікації). Останнім часом помітним стає інтерес до вивчення спілкування на політичні теми між пересічними громадянами, що дає можливість глибше проникнути в політичну свідомість суспільства та відображає зростання впливу інтернету та соціальних мереж на політичний процес. Такі форми комунікації відносяться до периферії інституційного дискурсу, оскільки її учасники не є професійними політиками, однак залишаються повноправними учасниками політичного. Прагнення вивчити відношення між мовою та владою в її різних проявах стало причиною формування напряму критичного аналізу дискурсу, завданням якого є розкриття прихованого ідеологічного виміру комунікації та структури владних відносин у суспільстві, що лежить в його основі. Об'єктом таких досліджень часто стає комунікація поза межами інституціоналізованих політичних відносин.

Розширене тлумачення поняття *політика* робить можливим віднесення до ПД практично всіх форм комунікації [3, р. 53, 70]. Одним із аргументів на користь такого погляду є те, що люди спілкуються між собою як представники певних соціальних груп, а оскільки ключовим елементом у відношеннях між групами в суспільстві є влада, то вона знаходить безпосереднє вираження в дискурсі [6, р. 7]. Крім того, виконуючи акумулятивну та трансляційну функції, що полягають в накопиченні, збереженні та передачі інформації від покоління до покоління, мова забезпечує стабільність соціальної системи, закріплює існуючу соціальну ієрархію [3, р. 70]. І, нарешті, якщо розглядати владу як можливість контролювати поведінку іншої людини [6, р. 17-18], то зв'язок між мовою і

владою стає ще більш очевидним, оскільки будь-яке використання мови в процесі спілкування передбачає вплив на свідомість адресата з метою регуляції його поведінки.

На фоні фундаментальних змін ролі держави в сучасному світі та постійних інновацій у сфері комунікації можна очікувати подальшого розмивання кордонів між центром та периферією ПД, між його інституціалізованими та неінституціалізованими формами. Дедалі ширше визнання переваг кооперативної поведінки в різних сферах життя, відкриття її біологічних механізмів та посилення критичного ставлення до проявів нерівності в суспільстві сприятиме збільшенню уваги дослідників до форм політичної комунікації, спрямованої на досягнення консенсусу та гармонізації відносин між людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ольшанский Д.В. Политико-психологический словарь. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 574 с.
2. Chilton P. Analyzing political discourse: theory and practice. – London, New York: Routledge, 2004. – 226 p.
3. Corcoran P. E. Language and Politics // New directions in political communication: a resource book / ed. by D. L. Swanson, D. Nimmo. – Newbury Park, London, New Delhi: Sage publications, 1990. – P. 51–85.
4. Lakoff G. Moral politics. – Chicago: University of Chicago Press, 1996. – 413 p.
5. Schreiber D. Political cognition as social cognition // The affect effect: dynamics of emotion in political thinking and behavior / ed. by W.R. Neuman et. al. – Chicago, London: The University of Chicago Press, 2007. – P. 48–70.
6. van Dijk T.A. Discourse as interaction in society // Discourse studies. A multidisciplinary introduction / ed. by van Dijk T.A. – London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 1997. – V.2: Discourse as social interaction. – P. 1–37.

ПРОСТІР І ЧАС В КИТАЙСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Цимбал С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вчення про простір і час відноситься до числа найважливіших розділів онтології, оскільки вивчення будь-якого явища передбачає його просторово-часовий опис (зокрема, відповіді на питання: де? і коли?).

Під простором розуміють протяжність предметів (довгий, високий, великий і т.д.) і їх розташування відносно одне одного (праворуч, вище, далі і т.д.). Під часом розуміється тривалість процесів, їх послідовність (раніше, пізніше), а також швидкість їх протікання (швидше, повільніше) [7, с.114].

Існує поняття, яке органічно вміщує в себе всі основні особливості і аспекти китайського погляду на простір. Це поняття середини, або, точніше, серединності (中[zhōng], чжун). Воно зафіксовано в якості самоназви протокитайської цивілізації вже всередині 2 тис. до н.е. і до цього дня слугує найменуванням Китаю, а саме – 中国 [zhōngguó] (чжунго), «Серединна держава» [4]. Для китайського світогляду дуже важливим є поняття Центру, середини, існування

якоїсь ідеальної точки, рівновіддалену від усіх кордонів культурної ойкумени (простору, заселеного людьми). Такий центр, середина, знаходиться в стані абсолютного спокою, рух розходитьсЯ від нього концентричними колами. Чим далі на периферію, тим енергійніше рух і перетворення, тим неспокійніше існування. Стародавні китайці сприймали себе і свою цивілізацію як Середину світу і якщо вже мова йде про простір, то система центр – периферія буде нагадувати кола води, що розбігаються від центру. Цей цілісний підхід відрізняється від західного двоїстого уявлення про протилежності, які неминуче повинні вступити в конфлікт [1, с.56]. Тобто, картина світу китайською взагалі не передбачає наявності «двополюсного» або, тим більш, «багатополюсного» світу, Китай в ній виступає не «морем, що вбирає у себе всі ріки», а свого роду «центром тяжіння», відносно якого повинні бути врівноважені всі окраїни [3, с.35].

Якщо говорити про традиційне древньокитайське сприйняття часу, то це – циклічна послідовність ер, династій, царювань, що мають літургичний порядок і підпорядковані строгому ритму [2, с.38]. Це пояснює поклоніння перед минулим, традиціями і домінування циклічного соціального часу. Традиції, звичаї, ієрогліфіка, соціальне минуле, зафіксовані в соціальній пам'яті цивілізації, ніби зациклювали історичні структури китайського суспільства, що стимулювало «течію» історії Китаю сповільнюватися [5, с.24], що і забезпечило підхід до часу та до історії як до безперервного процесу. Китайці не схильні до деталізації часового процесу в тому ступені, в якому це зустрічається, наприклад, у європейців, але вони також приділяють величезну увагу сприйняттю моменту, миті часу. Таким чином, можна виділити два акценти в китайському сприйнятті часу: безперервність часового процесу і дискретну зміну окремих імпульсів часу – моментів [6, с.163].

Ще одним цікавим явищем у дослідженні сприйняття часу китайцями є такий найпоширеніший спосіб відліку часу у всіх народів, як календар, що для китайців був священним документом, який підтримувався правлячим монархом, сприяв не тільки практичним цілям, але підтверджував згоду між небом і імперією. Китайський календар об'єднує у собі елементи як місячного, так і сонячного календарів, але, окрім астрономічних циклів Місяця та Сонця, використовує також цикли Землі та інших планет Сонячної системи, тому ще має назву циклічного. Цей цикл вміщує 60 років (干支 [gānzhī] ганьчжи), що постає комбінацією по 10 (天干 [tiāngān] тяньгань, «небесні стовбури»), і по 12 років (地支 [dìzhī] дічжи, «земні гілки»). «Небесні стовбури» вміщують в себе 5 стихій (дерево, вогонь, земля, метал та вода), кожна з яких відповідає двом циклічним знакам, які, в свою чергу, об'єднуються під «правлінням» однієї з 5 планет (Юпітер, Марс, Сатурн, Венера та Меркурій), а «земні гілки» підпорядковані дванадцятьом тваринам китайського зодіаку (Пацюк, Бик, Тигр, Кролик, Дракон, Змія, Кінь, Вівця, Мавпа, Півень, Пес та Свиня).

Поняття простору і часу, що завжди опинялися в центрі уваги китайських філософів та мудреців, звісно, не могли не вплинути на світосприйняття та, взагалі, відчуття себе у часі та просторі сучасних китайців. Просторово-часові уявлення древніх носили космічно-соціальний характер та збереглися до сих пір у свідомості молодого покоління: динаміка світу є динамікою переходу

протилежностей одне в одного, час і простір органічно співвіднесені одне з одним [5]. Головна закономірність реальності, що включає в себе рух по колу, циклічність та безперервність, в свідомості китайців об'єднала простір і час в одне ціле, в поняття «юйчжоу» (宇宙 [yǔzhòu], Всесвіт), що виразила єдність простору і часу як атрибутів Всесвіту, перетворення простору в час і часу в простір, а також ідею субстанційності і структурної впорядкованості Всесвіту. Ідея руху реальності по колу взята з «Книги змін» («І цзин»), там йшлося про природність такого руху. Ці категорії до цих пір постають як одні з фундаментальних в китайській філософії та культурі та є одними із характерних особливостей світосприйняття китайського народу [8, с.44].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арин О.А. От Сунь Цзы до Джозефа Ная/ О.А. Арин // Азия и Африка сегодня. – 2013. – № 5. – С. 55-61.
2. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Искусство, 1984. – 350 с.
3. Девятков А. П. Красный дракон. Китай и Россия в XXI веке. – М.: Алгоритм, 2002. – 288 с.
4. Малявин В.В. Иеротопии в китайской религии: образ и пространство. [Электронный ресурс]: Средоточие. – 2012. – Режим доступа: <http://sredotochie.ru/?p=1195>
5. Поликарпов В.С. Время и культура. – Харьков: Изд-во Харьковского гос. ун-та "Вища школа", 1987. – 160 с.
6. Прохорова Н.В. Общество и государство в Китае: XXXLII научная конференция: К 100-летию со дня рождения Л.И. Думана / Ин-т востоковедения; сост. и отв. ред. С.И. Блюмхен. – М.: Вост. лит., 2007. – 352 с. – ISBN 5-02-018544-2 (в обл.). С. 161-167.
7. Селиверстова Н.А. Основы философии: Учебное пособие / Н.А. Селиверстова; под ред. проф. В.Н.Дуденкова. – СПб.: СПбГТИ (ТУ), 2011. – 188 с.
8. Філософія: Підручник. // Андрущенко В.П., Волович В.І., Горлач М.І., Головченко Г.Т., Губерський Л.В., Єфімець О.П., Кремень В.Г., Підберезький М.К., Рибалко В.К. / За ред. проф. М.І. Горлача, проф. В.Г. Кременя, проф. В.К. Рибалка. – Харків: Консум, 2001. - 671 с.

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ТЕОНІМІВ У ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ І ЛАТИНСЬКІЙ ЕПІГРАМІ

Чемелюх М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання мотивації теонімів у давньогрецькій та латинській епіграмі досі не мало широкого висвітлення, проте є надзвичайно перспективним, оскільки допомагає глибше розкрити механізми авторської стратегії окремих авторів і архітекстуальну стратегію жанру загалом. Досліджуваний матеріал складають епіграми Палатинської антології, а також 12 книг Марка Валерія Марціала.

Розглянемо мотивацію теонімів на прикладі бога Пріапа. Його ономасіологічна характеристика в давньогрецьких епіграмах відрізняється складною багатокомпонентною структурою. Вона актуалізується в текстах насамперед за рахунок субстантивних і ад'єктивних лексем із локутивною семантикою. Їх можна розподілити на дві групи:

1. Локус морського берега.

Його формують синтетичні лексеми, що не мають еквівалентів в українській мові: αἰγιαλῖτα “той, що живе на морському березі” (6.33, 193), φυκόμενον, “житель берегів, багатих водоростями” (6.193), ὁ λιμενίτας “охоронець порту” (10.1), ἐνормίτας “той, що знаходиться в порту” (10.2), ὁ λιμενормίτης “охоронець портової стоянки” (10.5). Більшість подібних композитів утворюються за допомогою поєднання іменників, які належать до семантичного поля “море”, та агентивного суфікса -της/-τάς. Аналітичні конструкції трапляються значно рідше (λιμένων δαίμονι “бог портів” (10.6), πόρου φύλακα “охоронець переправи” (10.7)), але містять, як правило, ті ж лексичні компоненти, що і композити.

2. Локус сільської місцевості.

τῷ κηπουρῷ “охоронець саду, садівник” (6.2), ἀγροιώτῃ “сільський” (6.22).

На локус сільської місцевості також часто вказують іменники, що синтаксично не пов'язані з теонімом “Пріап”. Це можуть бути власне локутивні маркери (ἐφ' αἵμασιαῖσι “на огорожі” (16.236), πρασιαῖς “на городі” (16.237), πολυκτεάνοις ἐν ἀρούραις “на багатій ниві” (16.243)), а також харчові маркери (λαχάνων “овочів” (16.236, 237, 260), φυτὰ “рослини” (16.243)).

Незалежно від свого локусу, Пріап найчастіше характеризується іменником φύλαξ “охоронець”, який зазвичай виступає частиною композитів і аналітичних конструкцій: ξηρῶν κληματίδων φύλακα “охоронець всохлих виноградників” (16.238), Ἀγροφύλαξ “охоронець поля” (16.243), πόρου φύλακα “охоронець переправи” (10.7). Семантичний компонент “охоронець” мають і інші лексеми: καλύβην καὶ φυτὰ ῥυόμενος “той, що охороняє хату та рослини”, ὁ λιμενίτας “охоронець порту” (10.1), ὁ λιμενормίτης “охоронець портової стоянки” (10.5). У цю ж умовну парадигму входить і лексема φῶρ “грабіжник” (16.236, 237, 261). Умовний грабіжник, від якого Пріап захищає сади, стає головним антагоністом бога-охоронця в епіграмах, вплітаючись у тканину тексту та логічно доповнюючи створювану інтертекстуальну картину.

У текстах також обіграються інші ознаки Пріапа, такі як його величезний статевий орган (16.242, 243, 261; 11.224) та дерево, з якого виготовлялися його статуї (6.22, 232). Ці згадки також є маркерами умовної парадигми Пріапа, сприяючи ідентифікації бога.

У латинській епіграмі Пріап з'являється у восьми епіграмах (1.35, 3.58, 6.72, 6.73, 8.40, 10.92, 11.18, 11.72), проте домінуючим мотивом є лише у 6.73 та 8.40. Пріап у римській епіграмі знаходиться лише в одному локусі – садовому, але охоронні функції бога тут зображуються в іронічному контексті (8.40: et siluam domini focus reserues: si defecerit haec, et ipse lignum es “і охороняй деревину для господарських вогнищ: якщо ж цього не вистачатиме – ти й сам дрова”). У характеристиках бога відсутні композити та майже немає інших компонентів ономасіологічної зв'язності. Найчастіше підкреслюється величезний

статевий орган Пріапа, в основному, завдяки вживанню поширеної у Марціала лексеми *mentula* на позначення *membrum virile* серед іменників, які характеризують цього бога, наприклад, *Phidiaca rigeat mentula digna manu* “стирчить *mentula*, гідна руки Фідія” (6.73). Сам текст, містячи в собі традиційне епіграматичне прославлення зображуваного об’єкту (в даному випадку статуї Пріапа з дорогого кипарису) та “Я” – референцію від імені бога, вводить читача у парадигму грецьких епідейктичних епіграм. Поєднання лексеми *mentula* та згадки про Фідія, знаменитого грецького скульптора, у епідейктичному контексті створює комічний ефект. Великий розмір чоловічого органу Пріапа у латинських епіграмах найчастіше протиставляється лексемі *gallus* “скопєць, служитель Кібели” (*Gallo turpis est nihil Priapo* “нема нічого огиднішого за скопця Пріапа” (1.35), *collatus cui gallus est Priapus* “поруч з якою Пріап є скопцем” (11.72)), на відміну від грецьких епіграм, де Пріап протиставляється грабіжнику. Відбувається зміщення акцентів, Пріап, не формуючи власної умовної парадигми, стає частиною глобальної еротичної парадигми, що наскрізно проходить через усю латинську епіграму.

Таким чином, у давньогрецькій епіграмі завдяки теонімам відбувається типізація певного тексту. Вони зв’язують епіграми за змістом за рахунок багаторазового дублювання певних лексем і словотвірних компонентів, утворюючи специфічні інтертекстуальні парадигми. Теоніми є спайками цих парадигм, їхніми ядрами. Проте у латинській епіграмі вони втрачають своє концептуалізуюче значення та не створюють навколо себе умовних парадигм, перебуваючи на периферії інших інтертекстуальних систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селиванова Е. А. Концептуализирующая функция ономазиологической связности в художественном тексте // Язык. Текст. Дискурс: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК / Под ред. проф. Г.Н. Манаенко. Выпуск 7. – Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2009. – 448 с. – С. 46 – 54.
2. Martialis M.Val. Epigrammaton libri // Ed. F. G. Schneidewin. – Lipsiae : Teubner Verlag, 1881. – 368 S.
3. The Greek Anthology with an English translation by W.R. Paton in five volumes. – London : William Heinemann, New York : G. P. Putnam’s sons, 1920.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ У ЗАГОЛОВКАХ ДО ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Чепурна З.В., Лисенко Г.Л.
НТУУ «КПІ»

Відомо, що термінологічний інструментарій – надійний засіб верифікації (встановлення достовірності) у будь-якій галузі знань, тому й зрозумілими є намагання вчених підібрати найбільш точний термін, який би відображав суть об’єкта пізнання. Очевидно, що пошуки з метою заповнення існуючих в терміносистемі науки про крилаті слова (КС) прогалин будуть продовжуватися до появи таких визначень, які найбільш повно відповідали б висунутим вимогам та знайшли б підтримку значної частини лінгвістів.

Вибір публіцистики для аналізу обумовлений тим, що газетна лексика та газетний матеріал демонструють сучасний міжрегіональний узус німецької мови, характеризуються тематичною, стилістичною та авторською різноманітністю.

У випадку із заголовками задача полягає у повідомленні узагальненого уявлення про зміст самого тексту, при чому ці дані художньо оформлені. Заголовки несуть певний комплекс когнітивної, емоційної і естетичної інформації, мають свою замкнену структуру [1, с. 242-243].

Щодо крилатих виразів, то вони як роздільно оформлені одиниці виявилися протиставленнями крилатим словам - ціліснооформленим одиницям, що призвело до неоднозначної інтерпретації терміна «крилаті слова». Про доцільність розподілу крилатих слів на власне «крилаті слова» і «крилаті вирази» говорили А.П. Коваль і В.В. Коптілов [3, с. 29]. Але дана пропозиція українських вчених не знайшла підтримки серед інших науковців.

А.А.Реформатський розрізняє ідіоматику і фразеологію, а крилаті слова він вважає об'єктом розгляду першої. Широке розуміння фразеології представлено і в праці А.І.Сфімова. Автор стверджує, що до фразеологічних засобів мови належать не тільки ідіоми, але й приказки, прислів'я, афоризми письменників, крилаті рядки віршів, звороти науково-термінологічного характеру і т.д.

Ю.Н.Афонькін вважає крилаті слова фразеологізмами і, перед усім, за своїм оформленням. Виключення складають лише історичні імена, які стали загальними (*Крез, Меценат*), а також імена міфологічних і літературних персонажів (*Аполлон, Обломов*).

Виноградов виділяє 3 типи фразеологізмів: лексичні, предикативні та компаративні фразеологізми. На основі їх характеристики і прикладів фразеологізмів, наведених автором, робимо висновок, що крилаті вислови можна віднести як до лексичних (*Ахіллесова п'ята, яблуко розбрату*), так і до предикативних фразеологізмів (*Мислю, отже, існую* Декарта; *Треба їсти, щоб жити, а не жити, щоб їсти* Сократа) [1, с. 162].

Відомі визначення КС, маючи варіації у наукових текстах, мають ряд принципово спільних рис.

Проаналізувавши визначення поняття, ми можемо переконатися в нечіткості концептуального ядра КС. Це підтверджують результати експерименту, проведеного Дядечко Л.П. Необхідно було виявити КС в тексті і вказати джерело, з якого, на думку інформанта, походить зворот. Крім власне КВ (крилатих виразів) різного походження в категорію КС були зараховані: цитати-ремінісценції; прямі цитати; прислів'я; твори усної народної творчості малих форм; афоризми; парадоксальні визначення; лозунги; кліше, штампи, канцеляризми; порівняння; ідіоми; слова оцінки, а також контексти, що їх включають [3, с. 150-151].

Функції крилатих слів у мовленні подібні до функцій фразеологізмів. Вони дозволяють точно, стисло і влучно охарактеризувати ситуацію, особу або подію і виразити своє ставлення до них. В деяких випадках вони можуть навіть виступати як пряме позначення тієї чи іншої складної ситуації, - якщо в мові нема більш коротких, а головне – загальноприйнятих слів для її найменування, пор., наприклад, крилате слово *Дари данайців*, зміст якого можна передати лише

за допомогою багатослівного опису: "підступні дари, які несуть із собою загибель для тих, хто їх отримує". Крилаті слова у формі цілого речення ("крилаті фрази") узагальнюють, подібно до "анонімних" прислів'їв, життєвий досвід, конденсуючи його у формі сентенції (*Друзі пізнаються у біді*) або ж приписуючи певну лінію поведінки (*Живи й жити давай іншим*). В багатьох крилатих фразах кристалізовані у вигляді формулювань, лозунгів, девізів і т.д. певні філософські, соціальні, політичні погляди (*Все тече, все змінюється; Я мислю, - значить, існую; Людина людині - друг, товариш і брат*).

Крилаті слова, особливо їх національно-самобутня частина, є багатим джерелом лінгвокраїнознавчих матеріалів про країну, мова якої вивчається, її історію і культуру. Особливий інтерес з цієї точки зору представляють цитати, які зберігають пам'ять про історичні події, що характеризують їх (*Мамаєве побоїще, дубина народної війни, генеральна репетиція Жовтневої революції*); описові вирази, які замінюють прямі назви міст країни (*Мати міст руських, північна Пальміра, колиска революції*); перифрастичні характеристики історичних осіб (*Сонце російської поезії, Залізний Фелікс*). Знайомлячись з ними, людина розширює свій загальний кругозір.

Серед прийомів перекладу найуживанішим є прийом калькування, а також пошук ідентичних чи аналогічних відповідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика. – СПб: Изд-во «Союз», 2001. – 278 с.
2. Дядечко Л.П. Крылатые слова как объект лингвистического описания, история и современность. Монография. – К.: Київський національний університет, 2002. – 293 с.
3. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті слова – важливий стилістичний засіб// Укр. мова і література в школі. – 1964. - №7. – с. 29-30.

ПОЛЬОВА СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОГО ПРИЄДНАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Чернікова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Прагматична інтерпретація висловлення перехід (*énoncé-énonciation*) на просторі оперативного часу мовленнєвого акту, може реалізовуватись в різних синтаксичних формах: приєднувальними сполучниками і безсполучниковим зв'язком для окремих членів пропозицій, або для конструкцій залежної предикації. При цьому між базовою частною і приєднанням можуть складатися автосемантичні і синсемантичні відносини.

Структурні показники приєднання у визначенні кола ПК не є релевантними. Для опису приєднання як мовленнєвого явища у деяких сучасних дослідженнях пропонується використовувати поняття "польової структури". Цей аспект представлений перш за все у роботах А. П. Сковородникова, який увів у

дослідження приєднання поняття "польова структура", характеризуючи приєднання як один із типів логіко-граматичних відношень однопорядковий з такими типами відношень, як протиставні, причинні, наслідкові і так далі[3, с. 70]. ПК як польову структуру розглядали також[1, с. 9][2, с.41] та інші. Дослідники відмічають градаційність ПК, у зв'язку з чим даному явищу постулюється польова структура. У центрі поля розташоване основне, приєднуюче значення, сполучникових та безсполучникових ПК. До периферії поля відносяться супутні семантичні значення додатку, уточнення, пояснення, судження, оцінювання тощо. Необхідність такої класифікації пов'язана із вивченням функціонування мовних одиниць та їхньою роллю у комунікації.

У синтаксичному плані структури, які мають спеціальні показники приєднувального зв'язку, характеризуються рисами сильної видокремлюваності. Безсполучникові ПК не мають особливої форми, що протиставляє ці побудови іншим синтаксичним утворенням.

Так, у наступній приєднаній конструкції:*Elle leva les yeux vers Sanglar. Et aussitôt, pires qu'auparavant, la détresse et l'horreur furent en elle.* [5,с. 67] приєднуючий зв'язок здійснюється за допомогою сполучника *et* (і), що вводить експлікацію стану персонажу. З іншого боку, у такій безсполучниковій побудові: *Rosine, plus jolie que jamais, dans un délicieux ensemble d'organdi blanc, venait de réapparaître sur la terrasse. Elle avait une carte de visite à la main.* [4,с. 207] приєднання реалізується за допомогою мікрорематичного елементу *elle* (вона), що маркує макротематичний референціатор *Rosine*.

Отже, категорія "поля" дозволяє виявити семантико-прагматичний статус комунікативно приєднаних автосемантичних та син семантичних елементів. У процесі змін у складному знаку при приєднанні важливу роль відіграє інтонація, що передається на письмі специфічним маркером паузи у вигляді крапки або інших розділових знаків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов А. А. Структура и функции присоединительных конструкций в современном русском литературном языке: дисс. на соискание учён. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 "Русский язык" / А. А. Виноградов. – М., РГБ, 2006. – 197 с.
2. Прияткина А. Ф. Синтаксис о сложного предложения / А. Ф. Прияткина. – М.: Высшая школа, 1990. – 176 с.
4. Сковородников А. П. О соотношении понятий "парцелляция" и "присоединение" (на материале русского литературного языка) / А. П. Сковородников // В. Я. – Саранск: Изд-во Морд. ун-та, 1978. – 77с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Benoît, CU = Benoît P. Les compagnons d'Ulisse / P. Benoît. – P.: Albin Michel, 1967. – 256 p.
5. Genevoix, MR = Genevoix M. Lamotte rouge / M. Genevoix. – P.: Editions du Seuil, 1979. – 288 p.

АЛІТЕРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДСИЛЕННЯ ВИРАЗНОСТІ ТРОПІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ Д. СІММОНСА «ГІПЕРІОН» ТА «ПАДІННЯ ГІПЕРІОНУ»)

Чернікова О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Розглядаючи художні англомовні твори, можна помітити, що зображально-виражальні засоби мовлення, або тропи, часто підсилюються за допомогою звукопису [4]. Питання функціонування звукопису в сучасній лінгвістиці не менш актуальне, ніж питання ролі тропів – він розглядається як складова поетики художнього тексту [1], як кодоутворювальний елемент мовлення [5], як важливий елемент внутрішнього мовлення людини, яке трансформується в текст [4] і як значний структуроутворювальний фактор художнього тексту [3].

Оскільки як система тропів, так і звукопис виступають засобами атракції в художньому мовленні, виникає питання щодо взаємодії цих двох феноменів у конкретних художніх текстах. Дослідження, присвячене цьому питанню, виконано на матеріалі 200 тропів (у вигляді сполучень слів) з алітераційним компонентом, вилучених методом суцільної вибірки з творів Дена Сіммонса "Гіперіон" і "Падіння Гіперіону", що належать до "нереалістичної художньої літератури" (speculative fiction).

У матеріалі дослідження тропи з алітераційним компонентом представлені нерівномірно. Найпопулярнішими виявилися епітети [1, с. 238] – їх 63% з усіх вибраних тропів. Окремі епітети несуть ознаки метафори або метонімії. Найбільшу частотність алітераційних епітетів помічено в ділянках тексту, де присутні: а) пейзажні описи: *the sprawling maze of slums and saloons*; б) описи живих істот: *the flayed face of the murdered man*.

Крім того, епітети з алітераційним компонентом присутні в описах ситуацій (*marvellous melodrama*, предметів (*gilded pillow*, почуттів (*fly-in-the-face-of-reason faith*).

Епітети, що містяться у матеріалі дослідження, здебільшого складаються з прикметника та іменника, що підтверджує дані про високу частотність алітераційних виразів типу "предмет – ознака" [4, с. 118].

Переходячи до метафор [1, с. 444], слід зауважити, що вони складають набагато меншу частину тропів з алітераційним компонентом у вибраному матеріалі – їх лише 29%. Деякі з них містять як метафоричну, так і епітетну складову.

Алітераційні метафори використовуються в описі пейзажів: *lattice-work of leaves* і *labyrinths of leaves*, їх можна помітити в описах героїв: *hooded in deep hollows*, в описах природи: *gusts whistled and whined* (тут алітераційний компонент підсилений за рахунок ономапої), *the clouds cleared*, в описах ситуацій: *pure poetry of pain*.

Алітерація пов'язує компоненти сполучень слів, що містять метафори, досить складними способами: *illogic loops that... derailed our dialogues*, де перша частина (епітетна) пов'язана через повтор одних приголосних (*l-l*), а друга (метафорична) через інший повтор – *d-l-d-l*.

Перейдемо до зображально-виражального засобу порівняння [1, с. 546]. Порівняння в нашому матеріалі представлені лише як 10% від всіх вибраних сполучень слів. Порівняння в "Гіперіоні" та падінні "Гіперіону" в основному помічено в описах: *his voice carried the cadence of litany, as red as raw meat*.

Наступний зображально-виражальний засіб – метонімія [1, с. 444] – представлений у 8% матеріалу дослідження.

Метонімію в "Гіперіоні" і "Падінні Гіперіону" найчастіше можна побачити знов-таки в описах: *illuminated only dust and death*, де окремі характеристики Гіперіону під час війни переносяться на вигляд всієї планети і підкреслюються повтором *d-d; evergreens and everblues*, де згадується яскрава природа тієї ж самої планети, і кольори її переносяться на весь пейзаж.

Наступний троп – іронія [1, с. 313] складає всього 5% матеріалу: *old Weeping William Rex; the reassuring ritual; veteran voyeur*.

Останній виділений троп – гіпербола [1, с. 158]. У вибраному матеріалі виявилось лише 2% сполучень слів, що представляють цей зображально-виражальний засіб: *simply ceased to be; the Web's worst village idiot*.

Розгляд 200 сполучень слів, що містять зображально-виражальні засоби з алітераційним компонентом, вибрані методом суцільної вибірки з творів Д. Сіммонса "Гіперіон" і "Падіння Гіперіону", показав наступний розподіл між шістьма знайденими видами тропів: епітет – 63%, метафора – 29%, порівняння – 10%, метонімія – 8%, іронія – 6%, гіпербола – 2%. Семантичний компонент одиниць матеріалу набуває додаткової атракції за рахунок присутньої у сполученнях слів алітерації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. — К. : Академія, 2007. — 752 с
2. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста / Юрий Михайлович Лотман // Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии. — СПб. : Искусство-СПБ, 2001. — С. 18—254.
3. Москвин В. П. О типах и функциях звуковых повторов / Виктор Петрович Москвин // Русская словесность. — 2006. — № 8. — С. 63—69.
4. Чернікова О.І. Зіставно-типологічна характеристика ідіокодів звукових повторів в англійському та українському художньому мовленні (на матеріалі оригінальних творів Дж.Р.Р. Толкієна та їх українських перекладів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Чернікова Олександра Іванівна. — Київ, 2013. — 308 с.
5. Jakobson R. The Sound Shape of Language / Roman Jakobson; Linda R. Waugh. — Berlin; New York : Mouton de Gruyter, 2002. — 336 p.
6. Meijer P. J. A. Phonological Encoding : The Role of Suprasegmental Structures / Paul J. A. Meijer. — Proef. — Nijmegen, 1994. — 131 p.
7. Simmons D. Hyperion / Dan Simmons. — NY : Bantam Books, 1995. — 504 p.

ОБСЯГ ФІКЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНОГО КОНТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК Р. ДАЛА)

Чміленко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття контексту використовується досить широко у мовознавчих дослідженнях (праці Н.М. Амосової, І.В. Арнольд, Г.В. Колшанського,

В.А. Кухаренко, М. Ріффатера), його визначають як семантико-граматичну та комунікативну єдність певного текстового елементу (слова, висловлення, періоду) із текстовим ситуативним оточенням як індикатором значення та функціональної ваги цього елементу [4, с. 252]. Підґрунтям терміну вважають поняття герменевтичного кола, розробленого ще М. Флаціусом у XVI ст., який вважав, що різне оточення слова в мовленні зумовлює його різний зміст.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях типологія контексту значною мірою залежить від підходу до його визначення. Контекст визначають не тільки як лінгвістичний, суто вербальний контекст, текстовий стилістичний та комунікативний, але й такий, який має широке значення (психологічний, соціокультурний, вертикальний, зовнішній та ін.) [4].

Контекстуальні зв'язки слова в тексті мають особливе значення при розумінні художнього твору, адже його текст характеризується множинністю смислів. Цей процес передбачає перехід від його зовнішньої форми (сукупності мовних засобів, що виражають задум автора) до внутрішньої форми (смыслу тексту) шляхом згортання унаслідок розумової діяльності читача. Результатом такої діяльності є сукупність "сильних позицій", тобто фрагментів, у яких міститься змістовно-концептуальна інформація [3, с. 36-39], яка у свою чергу розвивається поступово і неритмічно [3, с. 125-138]. Таким чином, смисл тексту складається з семантичної інформації, що міститься в його концептуально-значущих фрагментах, якими у текстах літературних казок виступають фікціонально марковані контексти [5].

У фікціональному світі літературних казок Р. Дала присутні чотири типи предметів, які можна охарактеризувати із погляду їх відношення до опозиції фікціональність – реальність. Реальні функціонально-фікціональні, фікціональні реально-функціональні та абсолютно фікціональні предмети виступають тими чарівно-фантастичними елементами, що визначають зміст фікціонально маркованих контекстів, формуючих змістовно-концептуальну інформацію літературних казок Р. Дала [5].

Проте виокремлення фікціонально маркованих контекстів у літературних казках Р. Дала зумовлене не тільки змістовним, але й формальним показником, тобто параметром обсягу контексту. Фікціонально марковані контексти нерівнозначні за своїм обсягом, що зумовлено матеріалом дослідження. Для виявлення значення досліджуваної лексичної одиниці дослідники застосовують метод контекстуального аналізу та залучають такий обсяг контексту, який необхідний для вирішення поставленого завдання. Це може бути як обсяг речення, так і обсяг надфразової єдності. Також виділяють наступні типи стилістичного контексту, які охоплюють різні рівні тексту: словосполучення, речення та надфразова єдність, глава, текст, позамовна ситуація. Окрім цього виділяють міжрівневі явища, такі як абзац (сполучення кількох над фразових єдностей) та частина тексту у обсязі кількох глав.

Відмінною рисою стилю Р. Дала, яка характеризує структурну будову його казкових творів, є часте використання абзаців, що, можливо, продиктоване спрямованістю його казок на адресата (дитину молодшого та середнього шкільного віку), прагненням до наочності, виділення важливої інформації в тексті. Абзац можна розглядати як композиційний прийом, який полегшує

читачеві сприйняття висловлювання, оскільки він графічно відображає логічну та емоційну його структуру. Також потрібно відмітити те, що усі великі за об'ємом літературні казки автора поділені на частини. Кількість цих частин змінюється від 15 до 30, проте у середньому їх об'єм є невеликим. Окрім того, письменник використовує в основному короткі речення, тобто прості пропозиції, які містять від 3 до 5 простих членів речення, а також складносурядні і складнопідрядні речення, що містять короткі пропозиції і не більше одного підрядного. Подібні пропозиції характерні для дитячого мовлення і для тексту казки, призначеної для дітей. У якості прикладів наведемо початкові пропозиції казки "The Witches":

In fairy-tales, witches always wear silly black hats and black cloaks, and they ride on broomsticks.

But this is not a fairy-tale. This is about REAL WITCHES.

The most important thing you should know about REAL WITCHES is this. Listen very carefully. Never forget what is coming next.

Отже, проблема визначення обсягу фікціонально маркованого контексту може бути вирішена з урахуванням природи літературних казок Р. Дала, особливостей їх жанрових характеристик, структурної будови та специфіки адресата.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колшанский конт Г.В. Контекстная семантика / Колшанский Г.В. – М.: Наука, 1980. – 149 с.
2. Кухаренко В.А. 8 Інтерпретація тексту / Кухаренко В.А. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
3. Новиков 14 А.И. Семантика текста и ее формализация / Новиков А.И. – М.: Наука, 1983. – 215 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова О.О. – Полтава: Довкілля-К., 2006. – 716 с.
5. Чміленко О.М. Поняття фікціонально маркованого контексту (на матеріалі літературних казок Р. Дала) / О.М. Чміленко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – Вип.27 – К., 2013. – С. 165-168.

ПРОЯВИ ОСНОВНИХ АРХЕТИПІВ К. Г. ЮНГА У ТВОРЧОСТІ ПУ СУНЛІНА

Чуб І.О.

Київського національного лінгвістичного університету

Пу Сунлін був великим прибічником конфуціанства. Саме тому автор реміфологізує розповіді про лисиць, які, виконуючи компенсаторну функцію, несли справедливість у суспільство, де царювали «антиконфуціанські» бюрократичні принципи.

Оскільки лисиці є «продуктом» міфічного походження, то відповідним є дослідження цього образу через архетипну критику К. Г. Юнга та теорію «колективного несвідомого». Можна прослідкувати розвиток образу лисиці в збірці «聊齋誌異» «Ляо – чжай – чжи – і» Пу Сунлін.

Карл Густав Юнг розглядає міф як явище, що акумулює вікову мудрість певного народу [5. 78]. Через архетипи – «колективне несвідоме» основні образи міфу «подорожують» крізь віки, знаходячи свою актуальність в різних епохах [3. 148]. Таке переродження відбулося з образом чарівної лисиці у новелах Пу Сунліна.

Пу Сунлін в розповідях про лисиць звертається до архетипних образів, тим самим самореалізується в літературі через поглиблення в надра колективної підсвідомості. Використовуючи образи лисиці, які декілька століть акумулювали вічні сили людського існування, Пу Сунлін вносить власне індивідуальне бачення (показує процес індивідуального психічного розвитку), відкриваючи центр психіки, яким по К. Г. Юнгу є архетип самості.

На думку К. Г. Юнга, для мистецтва плідним є об'єднання стихії стародавнього міфу і сучасної інтелектуалізації. Література посідає чільне місце серед досліджень швейцарського психолога [2. 68-69]. Він сприймав творчий процес як одухотворення архетипів, їх розгортання та пластичне оформлення. В такому випадку об'єктом психологічного дослідження є конкретний твір мистецтва та творча людина як виняткова особистість [4. 114].

Аналізуючи через архетипну критику К. Г. Юнга творчий доробок Пу Сунліна, можна на прикладі чарівної лисиці переглянути існування «колективного несвідомого» [1 9].

Через використання образу міфічної лисиці, Пу Сунлін вивільняє архетипні образи, виведені та описані К. Г. Юнгом. Проаналізувавши декілька новел, можна прослідкувати домінування певних архетипів. Лисиці притаманні переважно архетип маски, тіні та чаклуна. За допомогою втручання чарівної лиси розвивається архетип самості у головних героїв новел.

В більшості випадків фантастична лисиця виступає трікстером, бо її природа руйнувати. «Чистої води» деміургом лисиця виступає досить рідко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев В. М. Китайская литература. – Ляо Чжай. Рассказы о людях необычайных. – М.: 1978 – 247 с.
2. К. Г. Юнг Структура психики и архетипы/ К. Г. Юнг; пер. с нем. Т. А. Ребеко. – М.: Академический Проект, 2007.—303 с.
3. Мелетинский Е. М. Историческая поэтика новеллы. – М.: «Наука», 1990 – 275 с.
4. Analytical Psychology: its Theory and Practice/ The Tavistock lectures C G Jung. – London
5. James E. O., Myth and Ritual in the Ancient East. An Archeological and Documentary Study, London, 1988. – 286
6. 蒲松齡 《聊齋誌異》北京 一九九八

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВА ЯПОНСЬКА МОВА. УСНІ МОВНІ ЖАНРИ.

Шепельська І.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Ієрархізація японського суспільства, саме розшарування його за чотири стану (самураї, селяни, ремісники і торговці) значно вплинула на формування

ділового стилю. Однією з особливостей японського офіційно-ділового мовлення є значна кількість запозиченої лексики, переважно з англійської мови. Зростання кількості термінів, пояснюється лише тим, що запозичені слова мають більш вузьке конкретне значення. Ознаками офіційно-ділового стилю також є специфічні обов'язкові форми звернення; початок, будівництво і закінчення розмови; негнучка структура ділового повідомлення. Використання чемних форм відіграє істотне значення у письмовому і усному діловому спілкуванні. Найбільш чемним вважається звернення з професії, що підкреслює виняткову важливість співрозмовника як професіонала. У діловому спілкуванні поширене «звеличення» співрозмовника, підкреслена ввічливість.

Усне офіційно-ділове мовлення доцільно розділити на офіційне (формальне) і неофіційне (неформальне), де перше за формою вираження близьке до письмового жанру ділового спілкування, а друге – до повсякденного, побутового жанру, але зберігає специфічні риси «бізнес-мови» усного мовлення. Для офіційного усного ділового спілкування характерні ті ж особливості, що і для письмової кореспонденції та ділової документації, тобто: достовірність, об'єктивність і нейтральність тону викладу; точність викладу, яка виключала б різне тлумачення; повнота інформації і стислість викладу; зведення до мінімуму особистого моменту; використання логічних, а не емоційно-експресивних засобів оцінки ситуацій і фактів; тематична однорідність і логічна зв'язаність інформації; чіткість структури і композиції. Неофіційне усне ділове спілкування не виключає емоційного забарвлення реплік; об'єктивність, повнота інформації, стислість і достовірність не завжди супроводжують даному виду спілкування, може також бути відсутніми і тематична однорідність. Подібний вид комунікації залишається діловим в силу особливої мовної ситуації і тематики, складу учасників бесіди, а також використання особливої лексики і мовних зворотів.

Усні мовні жанри в більшості своїх проявів є діалогічність, тобто в них задіяно щонайменше два співрозмовника. Будь-яка бесіда знаходиться в стані постійної зміни, протягом діалогу відбувається постійна зміна мовних жанрів. Наприклад, розмова може початися з вираження прохання, яку потім змінить рада, а закінчитися схваленням або висловлюванням критики. У ритуалізованій діловій мові японців, крім тематичних і смислових факторів, що впливають на зміст відповідного висловлювання, існують кліше і шаблонні вирази, застосування яких ситуативно і регламентується соціальними, груповими, віковими та, нерідко, гендерними факторами. У діловому світі Японії, що складається з людей різного віку та соціального стану, форми ввічливості *кейго* є одним з найважливіших інструментів налагодження і підтримки коректних і доброзичливих відносин. Навички використання ввічливих форм відіграють ключову роль як у письмовому, так і в усному діловому спілкуванні на японській мові. Лінгвістичну (мовну) ввічливість в широкому плані слід розглядати як спосіб коректного мовного вираження відносин між мовцем, слухачем і людьми, про яких йде мова, в рамках прийнятих правил і традицій. Наступним за важливістю для використання форм звернень до ділового мовлення є ознака приналежності до групи, «свій - чужий». Форми звернень, властиві спілкуванню з «чужими», збігаються з формами звернень, притаманними спілкуванню з вищими за статусом «своїми».

Традиції ділового спілкування та тенденції його розитку відображають процеси, які відбуваються в японській мові і культурі, в наслідок чого вивчення різновидів офіційно-ділового стилю спілкування виявиться корисним для вивчення мови в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпатов В.М. Япония: язык и общество, М., 2003.
2. Лаврентьев Б.П. Курс общественно-политического перевода : (сборник официально-документальных текстов на японском яз.) М., 1980.
3. Свинина Н.М. Деловой стиль японского языка в устной форме, М., 2008.
4. Свинина Н.М. Жанр деловой беседы, Москва, 2007.
5. 日露ビジネス辞典、東京、2003.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ ТРОХИМА ЗІНЬКІВСЬКОГО

Школа Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Рік смерті Т. Шевченка був роком народження Т. Зіньківського. Т. Шевченка називали «батьком Тарасом», двадцятирічного Т. Зіньківського – «дядьком Трохимом».

Трохим Зіньківський (1861–1891 рр.) – військовий юрист, етнограф, мовознавець, лексикограф, письменник, перекладач (псевдоніми та криптоніми – Т. Звїздочот, П. Певний, Т. З., Т. S, Z.).

Діяльність письменника привертала увагу таких дослідників, як Б. Грінченко (В. Чайченко), С. Єфремов, О. Кониський, О. Огоновський, В. Самійленко (Сивенький), М. Сумцов, М. Уманець та ін. Художню спадщину письменника досліджували літературознавці В. Древянський, О. Засенко, С. Кіраль, Л. Костецька, В. Скрипка, П. Соколов, В. Шевчук та ін.

До творчого спадку митця зверталися й мовознавці – А. Поповський, Ю. Шевельов.

Народився Т. Зіньківський у м. Бердянську Запорізької області в сім'ї портового робітника.

Мову письменник розглядав не тільки як засіб комунікації, мова, у його розумінні – «вираз народнього світогляду; органічний витвор усього життя народу; у їй відбивається, як у дзеркалі, його душа, його думки і погляди».

Неперевершеним авторитетом для митця була мова Т. Шевченка, котрий «один варт цілої літератури». У ній спостерігається певна унормованість, яка була відсутня в попередників Кобзаря, що мали нахил чи то до бурлеску, чи «...до етнографічного копіювання місцевих діалектів».

Т. Зіньківський зауважив, що Т. Шевченко ввів у літературний вжиток той тип живої народної мови, на якому сам був вихований і який стоїть близько до загальнонародного. Мова Т. Шевченка – синтез елементів народної мовної стихії з книжними мовними засобами. Це, на думку дослідника, свідчить про високу культуру поета, який володів загальнолюдським інтелектуальним багатством. Внесок Т. Шевченка в розвиток української культури Т. Зіньківський

окреслив так: «Нема чого розводитись про те, що таке для України-Русі Шевченко. Всі ми знаємо, що се поет наш всенародний, наша невмируща слава, програма наша політична, суспільна й межинародна. По ньому знає світ Україну, по ньому дізнається про її душу, її будущину».

Лексикон Т. Шевченка – норматив для Т. Зіньківського, який у суперечливих мовних питаннях апелює до авторитету Кобзаря: «Чи українське се слово «топорище», – пише він Б. Грінченку. – У Шевченка можна здогадуватись воно зветься обухом: «...треба миром, громадою обух спалить та добре вигострить сокиру». В іншому листі: «Знову «нескінченні» степи – не до вподоби мені се «нескінченні» крашче хоч-би Шевченкові «безкраї».

Слово Т. Шевченка постійно цитоване письменником як у його науково-популярних статтях («Національне питання в Росії», «Тарас Шевченко в світлі європейської критики», «Молода Україна, її становище і шлях»), так і в епістолярію.

Зокрема, у статті «Національне питання в Росії» (1889 р.), виступаючи проти національних утисків, Т. Зіньківський звертається до Т. Шевченка:

Од молдована аж до Фіна, на всіх языках все мовчить,
Бо благоденствує;
Лицеміри, людодіди – Господом прокляті!;
Обідрана сиротою
Понад Дніпром плаче:
Тяжко-важко сиротині,
А ніхто не бачить,
Тільки ворог, що сміється....

У 1889 р. на роковинах Т. Шевченка Т. Зіньківський виступив із рефератом «Тарас Шевченко в світлі європейської критики», який пізніше було опубліковано в журналі «Правда». Опрацювавши великий масив європейської періодики (німецької, французької, польської, російської), де було вміщено відгуки про творчість українського генія, дослідник дійшов висновку, що найвище поцінували Кобзаря німці, залучивши його до складу малої кагорти світових геніїв.

У статті ««Молода Україна, її становище і шлях», апелюючи до слів Кобзаря «Сини мої на чужині, На чужій роботі!», Т. Зіньківський закликав українську інтелігенцію працювати на збагачення своєї власної культури.

У листах до Б. Грінченка Т. Зіньківський зауважував, що всі українські письменники «слідують за Шевченком» і, відстоюючи те чи інше положення, керувався авторитетом Кобзаря: «порівняй у Шевченка», «у Шевченка», «Шевченкові».

Т. Шевченка вирізняла «мовна орієнтація на засвоєння старослов'янizmів». Т. Зіньківський також відстоював наявність старослов'янizmів в українській мові. У листі до Б. Грінченка він писав: «Возглашу та немощен – церковної мови вплив. Отже, чи до речи позичатись нам в церковній мові, не важко буде відповісти, що коли позичати, то позичати именно з церковної, яко корня, ніж з кацапщини. Наконець, и Шевченко уживав часом церковнословянизми, хоча би:

Радуйся, ниво неполитая!
Радуйся, земле, не повитая!
Квітчастим злаком».

В іншому листі до Б. Грінченка Т. Зіньківський слушно зазначав: «Мені здається *«прийняти»* а не *«принять»*, бо-ж и *приймати* як и *прийти*, *вийти*, *вийшов*, *здіймати*. Се від ст. слов. (старослов'янського слова – Г.Ш.) *приити*, *приимати*, *соимати*».

Отже, розвиваючи нормативні традиції, закладені Т. Шевченком, Т. Зіньківський як лексикограф, публіцист, перекладач своєю творчістю сприяв зміцненню основ української літературно-національної мови.

ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ А.-Г. ГОРБАЧ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Шум О.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

За мету нашого дослідження ми ставимо розгляд особливостей ідіостилю перекладача, зокрема при відтворенні українських фразеологізмів німецькою мовою. У якості ілюстративного матеріалу ми обрали твори «Любаска» В.Габора та «Дивись назад» Г. Пагутяк, а також їхні переклади німецькою мовою, здійснені А.-Г. Горбач („Die Geliebte“ та „Sieh zurück“ відповідно).

Розглядаючи питання власного стилю перекладача ми спираємося на наукові розвідки М. Іваницької [2], А. Науменка [3] та М. Новікової.

Так, на думку А. Науменка, ще не так давно дослідники не надавали особистості перекладача особливого значення, сприймаючи його просто як належне [3, с. 142]. Науковець виділяє три складові індивідуального стилю перекладача. За його твердженням, перекладач як необхідний учасник філософсько-психологічного процесу сприйняття оригіналу як об'єкта довкілля обов'язково повинен бути присутній у тексті перекладу. І це (тобто перекладач як суб'єкт сприйняття) є першою складовою частиною індивідуального стилю перекладача, у межах якої перекладач виступає як особистість із різноманітними іпостасями (ликами): як етнографічна, історична, соціальна, етнічна та ін. особа [3].

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що перекладач не лише транслює авторські особливості іншою мовою, а й привносить у переклад власне розуміння, а відтак – формує власний стиль перекладу [3, с. 143]. Таким чином, тяжіння перекладача до будь-якого виду трансформацій авторських одиниць у перекладі може розглядатися як його індивідуальна риса.

М. Іваницька, досліджуючи німецько-українські літературні взаємини, доходить висновку, що в іншій культурі країну репрезентують не стільки спорадичні переклади, скільки цілеспрямована праця перекладачів, котрі забезпечують якість перекладу та його рецепцію чужомовним реципієнтом завдяки поступовому пізнанню літературного процесу вихідної культури [2, с. 31]. Таким чином, ступінь розуміння перекладу читачем цілком залежить від майстерності перекладача.

Нагадаємо, що стійке сполучення двох і більше слів, яке у процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула і звичайно являє собою семантичну

цілісність, називається фразеологічною одиницею, або фразеологізмом [1, с. 11]. Фразеологізм складається не менше як з двох слів-компонентів, причому як складники у ньому виступають не лише повнозначні, а й службові слова

Щодо функціонально-стилістичних властивостей фразеологізмів, то серед них виділяють три групи [1, с. 110]:

- фразеологізми, що належать до розмовного стилю;
- фразеологізми, що належать до книжних слів;
- стилістично нейтральні фразеологізми.

Стилістичне забарвлення фразеологізмів великою мірою залежить від стилістично нейтральних фразеологізмів.

Фразеологізми бувають різної синтаксичної будови: можуть мати форму незалежного речення, підрядного речення, словосполучення (предикативного, підрядного чи сурядного), а також являти собою поєднання повнозначного слова із службовим.

На нашу думку, відтворення фразеологічних одиниць при перекладі – дуже важке завдання. Переклад фразеологічних одиниць, особливо образних, становить значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. При перекладі стійких сполучень слів варто також враховувати особливості контексту, у якому вони вживаються. При перекладі фразеологізму перекладачеві необхідно передати його зміст і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вислів в німецькій мові й не випустивши при цьому з виду стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності в мові перекладу ідентичного образу перекладач змушений вдаватися до пошуку «приблизної відповідності» [1].

З перекладацької точки зору фразеологічні одиниці діляться на дві групи:

- 1) фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти в інших мовах;
- 2) безеквівалентні фразеологічні одиниці.

Таким чином, залежно від того, якого способу передачі фразеологізму переважно дотримується перекладач, можна говорити про риси його ідіостилу.

З проаналізованого матеріалу ми доходимо висновків, що при перекладі фразеологізмів А. Г. Горбач передає їх стилістично нейтральними словосполученнями, що характеризує перекладацьке рішення, а відтак і особистий стиль перекладача, наприклад: *покинути напризволяще* [4, с. 292] – *fehlen Dat. keineswegs* [5, с. 126]; *дати собі ради* [4, с. 292] – *sehr gut zurechtkommen* [5, с. 126].

Подальші дослідження у даній галузі, на нашу думку, сприятимуть глибшому і детальнішому розгляду питання стилю перекладача та його співвіднесення зі стилем автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефіренко М. Теоретичні питання фразеології. – Харків: Вища школа, 1987. – 133 с.
2. Іваницька М. Л. «Своє» та «чуже» у теорії перекладу та структурі мовної особистості перекладача: [стаття] / М. Іваницька. – [Електронний ресурс]. – (Режим доступу) <http://zavantag.com/docs/2053/index-14667-1.html>

3. Науменко А. М. Складові індивідуального стилю перекладача: [стаття] / А.Науменко. // Новітня філологія. – М., 2009. – №13 (33). – С. 141-153. – (Режим доступу) http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/2010_13/13-16.pdf
4. Квіти в темній кімнаті: Сучасна укр. Новела. / Літ. ред. В. Даниленко. – К.: Генеза, 1997. – 432 с.
5. Ein Rosenbrunnen (Junge Erzähler aus der Ukraine. Eine Antologie) von Anna-Halja Horbatsch. – Brodina Verlag, 1998. – 206 S.

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ

Щибрик Т.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Виникнення, вираження та специфіка індивідуальних емоцій залежать від багатьох чинників. Емоції зазнають впливу від культури певної країни, економічних факторів, освіти та професійної діяльності індивіда, гендерних факторів, віку, сімейного стану, життєвих умов, особливостей психічного складу особистості, її схильності до переживання певних емоцій, психосоматичного здоров'я індивіда та ситуативної специфіки, що впливає на вираження емоцій [3, с. 503–504]. В цілому спостерігається позитивна кореляція між загальним задоволенням життям, добробутом та такими емоціями, як щастя, задоволення, подив, гордість та негативна кореляція з емоціями суму, огиди, страху, хвилювання, відчаю. Проте, не виявляється співвідношення з іншими емоціями, насамперед, з емоцією гніву, оскільки індивіди, які в цілому задоволені життям, часто переживають емоцію гніву, що відносить вище зазначену емоцію до статусних емоцій, які виникають як реакція на порушення норм поведінки інших людей. Тож, індивіди, які переживають гнів, відчують право і здатність судити поведінку інших. Жінки переживають емоції частіше (20 разів в день (40 %)), інтенсивніше та експресивніше, ніж чоловіки – 15 разів на день (30 %). Віковий фактор проявляється в тому, що особи віком більше 40 переживають емоції з меншою частотою, інтенсивністю та експресивністю, ніж ті, які ще не досягли 40, насамперед, це стосується емоції гніву, що пояснюється тим, що у людей страшого віку більш реалістичні погляди та очікування від життя у поєднанні з усвідомленням недосконалості навколишньої дійсності та значним життєвим досвідом, що надає мудрості. Позитивні емоції у людей, старших 40, відзначаються довшою тривалістю. Ситуативний (контекстуальний) чинник емоцій виявляється в тому, що емоції виникають як реакція на певне оточення навколишнього середовища. Встановлено, що робоча обстановка підвищує вірогідність виникнення негативних емоцій, в першу чергу, гніву і зменшує вірогідність продукування позитивних емоцій щастя, радості, задоволення. В домашньому оточенні частіше переживається емоція хвилювання, рідше – емоція гніву. В публічному середовищі найчастіше виникає емоція щастя і найрідше – емоція гніву, суму. [4, с. 659]. Особливості психіки індивіда та темперамент визначаються його генотипом, який породжує інстинктивну поведінку, та соціотипом, який визначається соціальними нормами поведінки, обраними

індивідом для виживання у суспільстві. Культура впливає на емоційне життя індивіда та вираження емоцій через встановлені соціальні системи поведінки та вірування. Соціальні системи відрізняються, насамперед індивідуалізмом чи колективізмом. Східні суспільства наголошують на перевазі групової гармонії над особистісними інтересами, на відміну від західних суспільств, які віддають перевагу правам індивіда, навіть за рахунок інтересів певних груп. Субординація індивідуальних інтересів колективним призводить до більшої стриманості у вираженні емоцій на Сході, аніж на Заході [1, с. 170].

У мовленні активація певних емоцій залежить від максим П.Грайса, згідно з якими керування діалогом базується на наступних постулатах: якості (правдивості інформації); кількості (інформативності повідомлення); релевантності (адекватності інформації); способу комунікації чіткості повідомлення); ввічливості та принципу кооперації спілкування [2, с. 47]. У разі невиконання цих максим спілкування іде в конфронтаційному напрямку, і продукуються негативні емоції.

Отже, емоції взаємозалежно продукуються на чотирьох рівнях: культурному, індивідуальному, реляційному (у взаємовідносинах), психічному. Суспільство формує емоційні переживання, де концептуальні репрезентанти соціальних ситуацій і їхні емоційні значення підтверджуються або відкидаються специфічними діями чи спостереженнями. Культура уможливорює інтерпретувати соціальні емоційні ситуації, люди, в свою чергу мотивуються дотримуватися цих кодів під час комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Averill, J. Emotions and Creativity, East and West/ James R. Averill, Kyum Koo Chon, Doug Woong Hahn// Asian Journal of Social Psychology (4): Blackwell Publishers Ltd., 2001. – 165 – 183.
2. Grice, P.H. Logic and conversation./ Paul H.Grice// Cole P. and J.L.Morgan, eds. Speech Acts. – New York: Academic Press, 1975. – 41 – 58 p.
3. Scherer, K. Emotions in everyday life: probability of occurrence, risk factors, appraisal and reaction patterns / Klaus R.Scherer, Tanja Wrang, Janique Sangsue // Trends and developments: research and emotion. Social Science Information. Vol.43(4). – London: SAGE Publications, 2004. – 499 – 570 p.
4. Wilhelm, P. Frequency estimates of emotions in everyday life from a diary method's perspective: a comment on Scherer et al.'s survey-study "Emotions in everyday life"/ Peter Wilhelm, Dominik Schoebi, Meinrad Perrez// Social Science Information. Vol. 43 (4). – London: SAGE Publications, 2004. – p. 647 – 665.

ФАКТОР ГЕНДЕРА У ВИКОРИСТАННІ ЗАЙМЕННИКІВ THOU ТА YOU У РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКИЙ ПЕРІОД

Яковлева К.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Задокументовані судові процеси є маніфестацією розмовного жанру, в рамках якого можна прослідкувати сукупний вплив факторів віку, соціального становища, статі тощо на формування дискурсивних актів. У цій статті

розглядається проблема впливу гендеру як соціального конструкту на використання займенників другої особи однини *thou* та *you* у текстах судових проваджень від 1616р. по 1681р. Цей період є частиною вирішального, довшого (1560-1760pp.) періоду в історії займенників другої особи однини англійської мови, адже наочно демонструє процес поступового відмирання займенника *thou* аж до моменту, коли він виходить з ужитку [5, с. 65]. Метою дослідження, таким чином, є підтвердження гіпотези про те, що стать має вплив на динаміку використання того чи іншого із вказаних займенників мовцем стосовно адресата та самим адресатом. У статті переважна кількість прикладів представляє жінок у ролі свідків та підзахисних, а чоловіків – суддів, адвокатів, прокурорів, тобто владний дискурс, зумовлений рангом у суспільстві, також має місце, однак основним завданням є саме аналіз ролі гендеру.

Обрана тема є мало висвітленою у вітчизняній лінгвістиці, у чому і полягає її актуальність.

Ми спираємося на праці таких науковців як Finkenstaedt T. “*You und Thou: Studien zur Anrede im Englischen*” (1963p.), у якій вчений зосереджує свою увагу на усному слові, а його підхід семантичний, не формальний: він намагається розв’язати питання про те, чому люди перейшли від вживання *thou* до *you* [1].

Trudgill, P. “*Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich*” (1972p.) [2]; у своєму дослідженні Традгілл співвідносить фонетичні і фонологічні змінні із соціальним класом, віком і стилістичним контекстом, однак також враховує біологічну стать як соціолінгвістичну змінну. Іншою важливою працею Традгілла є “*Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*” (1995p.) [3] – вагоме дослідження із соціолінгвістики, у якому йдеться про тісний зв’язок між мовою та суспільством і багатьма факторами, які впливають на те, як ми говоримо. Окрім названих вище додаються довілля, раса, релігія, регіон та політика.

Taavitsainen, I. та Jucker, A. H. “*Diachronic perspectives on address term systems: Introduction.*” (2003p.) [4]; у переважній кількості глав книги йдеться про системи займенників та, зокрема, критерії, які керують процесом вибору між більш особистим або більш віддаленим, ввічливішим займенником, як от *thou* та *you* у новоанглійський період. Декілька статей розглядають ситуації, коли може використовуватись більш ніж два поняття, а подекуди навіть зазначені випадки одночасної появи займенникових та іменникових форм звертання. Книга є безцінним джерелом підходів і стратегій, які застосовуються у сучасних соціолінгвістичних студіях.

Walker, T. “*Thou and You in Early Modern English Dialogues. Trials, Depositions, and Drama Comedy*” [5] – дослідження, яке охоплює галузі корпусної лінгвістики, історичної прагматики та історичної соціолінгвістики. Головною метою є доведення гіпотези про те, що екстралінгвістичні і лінгвістичні фактори, виділені попередніми дослідниками (зокрема зазначеними вище у цьому абзаці), є особливо релевантними у виборі і відносній дистрибуції *thou* та *you* (2007p.)

Джерелами дослідження є приклади з текстів судових процесів. Дослідження базується на методах макро- і мікроаналізу, пояснювального опису, що проводиться

у діяхронічному зрізі, а з огляду на апеляцію до соціальних та логіко-психологічних позамовних явищ досліджуваний текстовий матеріал отримує зовнішню інтерпретацію, що в свою чергу вводить дослідження до царини прагматики.

У текстах, обраних для розгляду у цій статті, присутні мовці як чоловічої так і жіночої статі для того, щоб дослідити можливі відмінності у використанні займенників на основі статі мовця та/або адресата. До 1640р. жінки виступають лише адресатами у цих текстах. Якщо *thou* вживається для звернень до підлеглих або людей нижчих за будь-яким параметром, то жінки, які у ранній модерній Англії вважались нижчими від чоловіків, найбільш імовірно отримували *thou* в якості звертання [3, с. 101]. Важливо також відмітити наявність шаблонного вживання *thou*, передбаченого протоколом судового засідання. Цей займенник з'являється як кліше у вступній та заключній частинах судового провадження, і його використання за таких умов буде виділено окремо.

Цілком очікуваним є те, що чоловіки частіше використовують форми *thou*, ніж жінки, у судових провадженнях; владні учасники судових процесів – адвокати і судді – виключно чоловіки. Жінки лише зрідка з'являються в ролі підзахисних (у чотирьох провадженнях) або свідків. Було б дивно зустріти звертання жінки за допомогою займенника *thou*, з огляду її нижчу позицію стосовно чоловіків, а також у її роль у суді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Finkenstaedt T. "You und Thou: Studien zur Anrede im Englischen". - Berlin: Walter de Gruyter. – 1963.
2. Trudgill, P. "Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich". – *Language in Society* 1: 179-195. – 1972.
3. Trudgill, P. "Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society". - *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. 3rd ed. London: Penguin. – 1995.
4. Taavitsainen, I. та Jucker, A. H. "Diachronic perspectives on address term systems: Introduction." – [Pragmatics and Beyond New Series 107], I. Taavitsainen and A. H. Jucker (eds), 1-25. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. – 2003.
5. Walker, T. "Thou and You in Early Modern English Dialogues. Trials, Depositions, and Drama Comedy". – John Benjamins Publishing Company. – 2007.

СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА УЗАГАЛЬНЕНО-ОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ясакова Н.Ю.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

В українській мові вираження узагальнено-особового значення переважно пов'язане з переосмисленням семантики другої особи. Ти-суб'єкт частіше не експлікований відповідним займенником, а його персональна віднесеність встановлюється завдяки особовій формі дієслівного предиката, напр.: *Вип'єш з криниці водички – і помолодшаєш* (В. Шевчук). Проте односкладність не виступає специфічною ознакою узагальнено-особових речень [Ломтев 2007, с. 151], що зумовлює некоректність використання відповідного терміна у класифікації тільки

односкладних структур. Наявність *ти* у функції підмета не руйнує узагальнено-особової семантики, напр.: *Сни – це ніби мандрівка туди, куди ти ніколи більше не потрапиш* (Г. Пагутяк). Тому логічним є розгляд *ти* узагальненого як такого, що реалізується у двох комбінаторних варіантах – нульовому й ненульовому [ТФГ, Персональність, с. 44].

Через узагальнення однотипних дій кількох осіб або однотипних ситуацій, що стосуються однієї особи, конкретна персональна віднесеність суб'єкта узагальнено-особових речень не має значення. Він сприймається як представник сукупної абстрактної множини, членом якої є сам мовець. Т. Булигіна і О. Шмельов пов'язують творення семантики узагальненості зі змінним фокусом емпатії, а рефренційні особливості узагальнено-особового речення з ти-суб'єктом розглядають як наслідок його прагматичних характеристик [ТФГ. Персональність, с. 53, 62].

Нейтралізація означеності / неозначеності суб'єкта в узагальнено-особових реченнях із ти-суб'єктом дозволяє відображати результати колективного досвіду носіїв мови, напр.: *Людей питай, а свій розум май; Їж борщ з грибами – держи язик за зубами* (прислів'я). За їхньою допомогою мовець може вказувати на однотипність, подібність осіб, які беруть участь у комунікації, апелювати до життєвого досвіду співрозмовника, напр.: – *Він [Василь Петрович] завжди розповідав, бувало, щось цікаве, чого й у підручниках не вичитаєш* (Б. Антоненко-Давидович); *Тоді був серпень, і спека стояла така крута, що йдеш і млієш* (Г. Тютюнник). За найширшого узагальнення суб'єктом узагальнено-особових речень виступає не тільки мовець, співрозмовник, деякі з третіх осіб, а й усі, хто не бере участі в комунікації. Такі речення описують риси, ситуації, які, на думку мовця, є типовими для людини загалом, напр.: *Медитацією над борщем ситий не будеш* (В. Слапчук). Узагальнене *ти* в такому разі корелює з іменником *людина* й може безпосередньо співвідноситись із ним у тексті, напр.: *Людина повинна бути оригінальною, – сказав інженер. – Якщо в тебе немає оригінальності, то ти повинен хоча б вигадати її* (П. Загребельний).

Узагальнення може стосуватись і однотипних, повторюваних дій одного суб'єкта – мовця, напр.: *Вийдеш, було, з хати і чуєш його молоточок...* (Г. Тютюнник). Завдяки вживанню форми другої особи фокус емпатії в таких висловлюваннях не має чіткої локалізації: узагальнюючи власні дії, мовець дистанціюється від них. Ситуації, описані в реченнях, подані як такі, де співрозмовник залучений до кола суб'єктів, однак те, що реальним діячем є саме мовець, не викликає сумнівів.

Ви-суб'єкт в узагальнено-особових реченнях переважно експліковано, напр.: *Де ж ви в степу знайдете не то кілка чи хворостину, а навіть хмизу або дубчика?* (І. Нечуй-Левицький). Він не досягає того рівня узагальнення, який властивий ти-суб'єкту, віддаляючи фокус емпатії від мовця. Тому узагальнено-особова семантика речень із ви-суб'єктом менш виразна й різноманітна.

У сфері третьої особи засобом творення узагальненої семантики виступає іменник *людина*. У реченнях із суб'єктом у третій особі предикативну ознаку макимально об'єктивовано. Мовець є потенційним носієм предикативної ознаки опосередковано, як належний до класу людей, напр.: *Часом людина навіть гадки не має, що чоловік, котрий їй усміхається, може її ненавидіти* (В. Шевчук).

Через унікальну індивідність *я* речення з *я*-суб'єктом надзвичайно рідко реалізують близьке до узагальнено-особового значення, напр.: *І я вчений на хліб печений. Їмо хліб троякий: чорний, білий і ніякий* (прислів'я). Натомість послаблена означеність множинної форми *ми* призвела до частотності його вживання у нереперентному узагальненому значенні, напр.: *...Ми переважно боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін* (Ю. Андрухович). Таке філософське *ми* близьке за значенням до узагальнено-особового *ти*, що вказує на всіх людей як суб'єктів одного типу. Як і в реченнях із *ти*-суб'єктом, семантика узагальнення виразно реалізується за відсутності суб'єктної синтаксеми, коли акцентується значення предиката, напр.: *Що маємо – не дбаємо, а втративши – плачем* (прислів'я).

Формування узагальнено-особового значення відбувається завдяки втраті семантики означеності, яка властива первинним конкретно-особовим значенням займенників, що вказують на учасників комунікації. Через перенесення фокусу емпатії на іншого комуніканта мовець подає себе як одного з множини суб'єктів типової, повторюваної дії. На поняттєвому рівні поява узагальнено-особової семантики зумовлена співмірним онтологічним статусом *я* і *ти*, наявністю предикатів, що можуть бути приписані всім реальним або потенційним учасникам спілкування. Найвиразніше узагальнено-особове значення виявляється у реченнях із *ти*-суб'єктом, проте його відтінки реалізують і речення із суб'єктами, що належать до сфери першої та третьої особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории / Тимофей Петрович Ломтев. – Изд. 3-е. – М. : URSS, 2007. – 200 с.
2. Теория функциональной грамматики. Персональность. Залоговость / [А. В. Бондарко, Т. В. Булыгина, Н. Б. Вахтин и др.]; отв. ред. А. В. Бондарко. – СПб. : Наука, 1991. – 670 с.

TRADUCCIÓN DE LAS EXPRESIONES Y PALABRAS PICANTES EN ESPAÑOL

Avdeeva Svetlana

La Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

En todos los idiomas existen expresiones de doble sentido, juegos de palabras y algunas *palabrotas* (palabras *malsonantes*) que conviene aprender antes de llegar a un país. Nuestro objetivo con estos artículos es que ustedes aprendan a reconocer el doble sentido en algunas oraciones, y entiendan el significado de palabrotas que se usan en España en el lenguaje cotidiano; pero les recomendamos que no usen las palabras y expresiones que explicamos.

Como en todos los idiomas, en español existen infinidad de maneras de denominar el acto sexual en sí mismo. La forma más usada es "hacer el amor", y existen palabras vulgares que se usan en el lenguaje coloquial. De éstas nos ocuparemos a continuación. En España, la manera más común de nombrarlo es "follar"; seguido muy de cerca por el verbo "joder"; ambas voces son malsonantes. Por favor, no las use. Hay maneras

técnicas, casi asépticas, de nombrar el acto sexual como: "copular" (verbo) o "coito" (sustantivo); aunque no son tan usadas en el ámbito coloquial, sí se usan en un contexto, por ejemplo, médico.

Todas las palabras hasta ahora mencionadas son conocidas por el conjunto de los hispanohablantes. En casi toda Latinoamérica se usa el verbo **"coger"** para denominar el acto sexual, aunque para los españoles ésta es una palabra neutral sin connotación sexual. También es muy popular en Latinoamérica utilizar los verbos "tirar" y "comer".

Expresiones hay también varias; quizás las más populares sean: "echar un polvo", como *recoge* el *refrán*: "Sábado, sabadete, camisa limpia y *polvete*". Con la expresión "echar un polvo" hay que tener cuidado. Recuerdo una anécdota de un profesor de español, a quien una alumna le dijo "se echa un polvo... esta tarde..."; el profesor se quedó perplejo, y sus compañeros de clase se morían de risa. Lo que en realidad esta estudiante quería decir es que estaba "hecha polvo", es decir, cansadísima. "Estar hecho polvo" significa en España estar cansado, sin connotación sexual.

Hay *infinidad* de voces, expresiones coloquiales y vulgarismos con connotaciones sexuales, corrientes en el lenguaje coloquial de España: por lo cual, no estaría mal que usted conociera algunas de ellas para no *sentirse en Babia* cuando las oiga; pero no le recomendamos su uso, porque podría *empobrecer* o *comprometer* su lenguaje.

Los españoles son *fogosos* y malhablados. Pero si este tópico es en efecto verdadero, ¿por qué son así? El cineasta Luis Buñuel, un experto en el tema de la sexualidad (como lo demuestra en su extensa filmografía), dio una respuesta *concisa*: "gracias" al pecado. Casi todas sus películas «cabe destacar "Belle de jour" y "Ese oscuro objeto del deseo" o "Viridiana") son una demostración muy plástica de este hecho. Para quien no las haya visto, sin embargo, Buñuel formuló *con picardía* una frase que ya *se ha hecho célebre* y que ilustra pedagógicamente lo que quiere decir: 'La sexualidad sin pecado es como comerse un huevo sin sal'.

En el lenguaje, las cosas se reflejan como en un espejo. Aplicada a la lengua española, la "teoría" de Buñuel nos sirve para elaborar nuestra propia teoría: en el español *se aprecian* dos tendencias contrarias que tienen su origen en el pecado. Una, oculta, *elude* y *alude* al mismo tiempo. La otra es *transgresora* y nombra *impúdicamente*. Podemos ejemplificarlo con dos expresiones. La primera es antigua, *refinada*, del más puro *abolengo* español, y es de las expresiones que prefieren ocultar: 'Llevarse al huerto' a alguien. Una cita oral de la Real Academia de la Lengua Española nos puede ayudar a entender cómo se usa esta expresión: "Pero, bueno, que te digo yo que ha *ligado*, y además es que no sabes cómo ha ligado, es que se ha llevado un bombón al huerto que no te digo nada".

'Llevarse al huerto' es, según la Academia, 'seducir sexualmente'. En este caso, la *afortunada* o *afortunado* se ha llevado un 'bombón' a la cama, y nos podemos imaginar que, al tratarse de un bombón, lo ha hecho *con arte y maña*, y quizá con engaño. Esta es precisamente la connotación que tiene la expresión. Si *nos remitimos* a su procedencia, podremos entenderlo mejor. Aunque no hay certeza con respecto al origen, existen dos interpretaciones que tienen fuerza. Una hace alusión a la traición de Judas en el huerto o monte de los Olivos, y supone, por tanto, llevar a alguien con

engaños hacia lo que le *perjudicará*. La otra hace alusión al huerto de la casa de Melibea, escenario en el que *se fraguan y consuman a escondidas* los amoríos de Caliste y Melibea, personajes del clásico español "La Celestina" (1499). Caliste a Melibea, en el huerto:

"¿Los gloriosos santos que se deleitan en la visión divina, no gozan más que yo ahora al estar junto a ti"

La segunda expresión, aunque es una analogía, está, por su vulgaridad, más cerca de todas esas expresiones o palabras que designan *sin pudor* lo prohibido, intentando *romper* su *maleficio*. La venerable Academia de la Lengua ha preferido no incluir dicha expresión; así que no podemos citarla. Pero su significado salta a la vista. Se trata de la expresión 'mojar el churro'.

El chocolate con churros es una de las costumbres preferidas de los españoles, muy apreciada entre los estudiantes que *trasnochan*, y a primeras horas de la mañana realizan el ritual del chocolate con churros, antes de irse por fin a la cama, solos... o acompañados. Es aquí donde reside el vigor de la expresión, y no sólo en las claras analogías *churro/falo*, chocolate/vagina y mojar/penetración, con las que se hace alusión al acto sexual. Esta expresión es usada exclusivamente por los hombres y a menudo *omitiendo* el "churro: -¿Qué tal? ¿Mojaste anoche? -¡Qué va! No *me comí una* roso.

LITERATURA

1. Albir A. H. Traducción y traductología. Torre E. – Madrid, 2007. – 279 p.
2. Giammatteo M. Léxico, gramática y texto. Editorial Biblos, 2009. – 17 p.
3. ECOS, Febrero, 2010. – 16 p.

PRINZIPIEN DER KOGNITIVEN UND SPRACHLICHEN GESTALTUNG

Bezsmertna I.Ju.

Kyjiwer Nationale Linguistische Universität

Jeder Text ist das Ergebnis eines komplizierten kognitiv-sprachlichen Prozesses, das gilt in besonderem Maße für den bewusst gestalteten und in schriftlicher Form festgehaltenen Text, der zielgerichtet eine kommunikative Aufgabe erfüllen soll und dementsprechend das kommunikative Bedingungsgefüge optimal zu berücksichtigen hat. Die Untersuchung des Prozesses der Lösung einer Kommunikationsaufgabe muss also sowohl auf die gnoseologische Durchdringung des Sachverhaltes, wie auch auf die sprachliche Materialisierung der Aussage gerichtet sein [1].

Im Sinne der integralen funktionalen und operativen Sprachbeschreibung und im Sinne einer effektiveren Gestaltung des Lehrens und des Erlernens vom Deutsch als Folgesprache (Tertiärsprache) empfiehlt es sich also, beim Prozess der Lösung einer Kommunikationsaufgabe drei Phasen zu unterscheiden und voneinander zu trennen, auch wenn sie einander bedingen und durchdringen. Wir verstehen diesen Texterzeugungsprozess als einen mehrfach gegliederten Auswahlprozess, der auf der Grundlage des Kommunikationsbedürfnisses und der Kommunikationsbedingungen erfolgt, und unterscheiden:

1. den denotativen Auswahlprozess

Wir verstehen darunter die Erfassung des Sachverhalts auf der Grundlage der kommunikativen Einstellung und entsprechend den Objektbedingungen als eine Auswahl aus dem erkannten Wirklichkeitsbereich.

2. den kompositionellen Auswahlprozess

Wir verstehen darunter den gedanklichen Aufbau des Textes entsprechend dem kommunikativen Bedingungsgefüge als eine Auswahl aus den Gliederungsvarianten.

Das Ziel dieses Prozesses ist der Kommunikationsplan in Verbindung mit den kognitiv-sprachlichen Operationen der Kommunikationsverfahren.

3. den linguistischen Auswahlprozess

Wir verstehen darunter die sprachliche Realisierung des Kommunikationsplanes entsprechend dem kommunikativen Bedingungsgefüge als eine Auswahl aus den linguistischen Mitteln der Lexik und Grammatik.

In allen drei Auswahlprozessen werden Prinzipien sichtbar, die herauszuarbeiten und zu verallgemeinern unsere Aufgabe ist.

1. Der denotative Auswahlprozess

Unter der Voraussetzung, dass jeglicher Beschäftigung mit einem Problem bzw. einem Text eine gesellschaftlich begründete oder begründbare Ziel- und Aufgabestellung zugrunde liegt, gilt die erste Frage dem WAS einer Darstellung.

Erstes Prinzip: Umfassende Kenntnis und richtige Analyse der objektiven Realität

Das erste Prinzip einer kognitiven und sprachlichen Gestaltung ist die allseitige Erfassung eines Sachverhalts als Abbild der objektiven Realität. Dabei geht es darum, die objektive Realität auf der Grundlage der subjektiven Haltung richtig zu analysieren.

Zweites Prinzip: Nutzung des erkannten Sachverhalts für die kommunikative Aufgabenstellung

Dieses Prinzip ist der eigentliche Kern jeder produktiven gedanklichen Arbeit und führt zur eigentlichen schöpferischen Leistung. Auf der Grundlage einer möglichst umfassenden Bewältigung der objektiv gegebenen Sachverhalts und ihrer Wertung sind die Beziehungen zu den Forderungen der Kommunikationssituation herzustellen und Schlussfolgerungen für die Lösung der gesellschaftlichen Aufgabestellung zu ziehen.

2. Der kompositionelle Auswahlprozess

Die Aufgabe des kompositionellen Auswahlprozesses besteht darin, einen optimalen Weg zu finden, WIE das Ergebnis des denotativen Auswahlprozesses, der Gedanke als Gegenstand einer Mitteilung, übermittelt werden kann.

Drittes Prinzip: Gedankliche Diskursivität

Die Forderung nach Verwirklichung dieses Prinzips ergibt sich aus unserer Gewohnheit zum Denken in Abläufen und Zusammenhängen. Richtige, kritisch begründete Darlegung der Fakten und der Beziehungen zwischen ihnen, sachgerechte Anordnung der Stoffelemente sowie Logik der Schlussfolgerung sind die Hauptmerkmale dieses Prinzips.

Viertes Prinzip: Optimaler Ausgangspunkt

Auf Grund des Prinzips der Diskursivität hat der Ausgangspunkt einer Gedankenkette als Ableitungsbasis eine exponierte Stellung im Kommunikationsplan und ist entscheidend für den weiteren Ablauf der Gedankenentwicklung.

Fünftes Prinzip: Aktivierende Argumentation

Dieses Prinzip zielt auf den Leser als Kommunikationspartner, der mittels des Kommunikationsplanes nicht nur informiert und überzeugt, sondern auch aktiviert und mobilisiert werden soll. Dieses Prinzip wird vor allem im Kompositionsdetail wirksam, z.B. in der Anwendung spezifischer Kommunikationsverfahren [2] (begründen, folgern usw.) und in der Methode des Darlegens (induktiv, deduktiv).

Sechstes Prinzip: Beschränkung in der Ausführlichkeit

Bei diesem Prinzip handelt es sich um die verantwortungsbewusste Entscheidung des Textproduzenten, mit welchem Grad an Vollständigkeit er das ausgewählte Denotat darstellen soll.

3. Der linguistische Auswahlprozess

Der linguistische Auswahlprozess ist das eigentliche Kernstück der modernen Stilistik. Hier geht es um das WIE durch das konkrete sprachliche Detail.

Siebtens Prinzip: Fasslichkeit und Verständlichkeit

Aus der kommunikativen Bestimmung des Textes leitet sich zwangsläufig die Forderung nach Fasslichkeit und Verständlichkeit des Textes ab. Während sich die Fasslichkeit mehr auf die Darlegung des Inhalts bezieht, bezieht sich die Verständlichkeit mehr auf die sprachliche Formulierung im Einzelnen. Trotzdem bilden sie eine nahezu untrennbare Einheit.

Achstes Prinzip: Rationalität und Emotionalität

Im Gegensatz zu der heute weitverbreiteten Praxis, das rationale und das emotionale sprachliche Gestaltungsprinzip zu trennen, bildet das Rationale und Emotionale wirklich eine Einheit und zwar nicht nur in den polemischen Schriften. Zwar gibt es auch häufig in den Schriften – gegenstandsbedingt – unterschiedliche Grade der Expressivität [3].

Die hier angeführten Prinzipien der Sprachgestaltung auf der Grundlage der kognitiven und psychologischen Basis spielen eine wichtige Rolle im Unterricht vom Deutsch als Folgesprache (Tertiärsprache) für die Texterzeugung verschiedenen Umfangs.

LITERATUR

1. Брандес М.П. Стилистика текста. – Москва: Изд. Московский университет “Книжный дом”, 2004.
2. Vgl. W.Schmidt / H. Harnisch Kommunikationspläne und Kommunikationsverfahren. – in: Linguistische Studien, Reihe A, Heft 8 – Berlin, 1974, S.31 ff.
3. Vgl. W. Kirchgäßner Probleme der Einheit von Rationalem und Emotionalem im Erkenntnisprozess. – Berlin: Akademie-Verlag, 1971.

LÉXICO DE LOTERÍA EN EL ESPAÑOL CONTEMPORÁNEO

Bobchynets L.I.

La Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

La lotería ocupa el papel importante en la vida de los españoles. Este hecho se revela no sólo en el carácter azaroso español sino también en el desarrollo de la industria de juegos de azar que pertenecen a la esfera de ocio y comprenden juegos de naipes, apuestas deportivas, casino, juegos a los dados, bingo, juegos a máquinas de azar. La lotería pertenece a apuestas del Estado y contribuye considerablemente a la economía española.

Los pioneros en lotería fueron los italianos en 1448 con el *Lotto*. La primera lotería de España nació en 1763 para aumentar los ingresos del Estado y se llamaba *La Lotería Primitiva*. En este juego público se sacaban a la suerte cinco números de noventa, y se premiaba diversamente a los que tenían en sus billetes algunos de dichos números o sus combinaciones [2, p.843]. Más tarde *La Lotería Primitiva* se convierte en *La Lotería Moderna* el primer sorteo de la cual se celebra en 1812 [5]. En este juego público se premian con diversas cantidades varios billetes sacados a la suerte entre un gran número de ellos que se ponen en venta [2, p.843].

Analizando las definiciones de la palabra “lotería” podemos concluir que la lotería es 1) el juego público de azar; 2) lugar donde despachan los billetes para este juego; 3) cualquier sorteo, rifo o juego, cuyos premios se obtienen al azar; 4) asunto en el que interviene la suerte o azar. El último sentido es figurado.

Las loterías de fama a nivel internacional y cuyos billetes se venden vía Internet a todo el mundo son el Sorteo Extraordinario de Navidad (“El Gordo”) y el Sorteo Extraordinario del Niño, celebrados el 22 de diciembre y el 6 de enero respectivamente. El primer sorteo de La Lotería de Navidad se celebró en 1812 en Cádiz [3]. La lotería más moderna es EuroMillones la historia de la cual comenzó en 1994. Los premios de la lotería de EuroMillones resultan de la suma de las apuestas hechas en los países europeos participantes. El hecho que el fondo se acumula después de cada sorteo que no tiene acertante, éste – aún luego de unas pocas semanas sin ganador – llega a ser alto y puede alcanzar los 190 millones de euros [4]. El juego más tradicional de lotería en España es La Lotería Nacional.

Presentamos la clasificación semántico-temática del léxico de lotería en el español contemporáneo según las nociones que están a base de los términos. Así distinguimos:

- 1) nombres de lotería: *La Lotería de Navidad, La Quiniela, EuroMillones, La Primitiva, EuroJackpot, Bonoloto, La Lotería Nacional*, etc. (Son nombres propios);
- 2) nombres de apuestas: *apuestas simples, apuestas múltiples*;
- 3) nombres de objetos materiales del juego de lotería: *el billete, el bombo, las bolas*;
- 4) nombres de combinaciones ganadoras / nombres de aciertos (en cifras): *3 números principales y el número clave, 5 números principales*, etc.;
- 5) nombres de personas: *jugador, perdedor, ganador, loterero*;
- 6) verbos o frases verbales que denominan las acciones del juego: *tocarle lotería a alguien, sacar el gordo, ganar la lotería, sortear*;
- 7) nombres de premios: *primer premio, segundo premio, el gordo, premio especial*.
- 8) nombres de temas de los billetes de lotería: *La mujer en la pintura española, Rutas españolas, Deporte, Castillos de España, Artesanía española, Relojes, Faros de España*, etc. (Son nombres propios).

Existe también *La Lotería mexicana* que es de gran interés porque pertenece al juego de naipes parecido a bingo y tiene su propia terminología [6].

En comparación con otras esferas de juegos de azar el léxico de lotería contiene pocos préstamos del inglés. Ellos son *el jackpot*, y el nombre de lotería *EuroJackpot*. El análisis morfológico certifica que la mayoría de términos de lotería son palabras simples, por ejemplo, *premio, el gordo*. Hay también palabras derivadas como *sorteo*,

ganador. Notamos gran cantidad de frases terminológicas, nominales o verbales, por ejemplo, *sacar el gordo*, *ganar la lotería*. Los casos de palabras compuestas son raros: *Bonoloto*, *EuroMillones*, *EuroJackpot*. La representación gráfica inglesa de los anglicismos demuestra que aún no tiene lugar su adaptación gráfica en el idioma-recipiente.

En conclusión subrayamos el papel importante de lotería en la sociedad española contemporánea que se hizo una tradición que está representada en la expresividad del idioma español. No se puede imaginar a españoles con su amor a azar sin jugar a lotería. Según Ferdinand De Saussure, “las costumbres de una nación tienen repercusión en su lengua” [1, p. 48].

Hace falta mencionar la actitud crítica de españoles a lotería que se revela en refranes, por ejemplo: “No hay mejor lotería que el trabajo y la economía. No hay mejor lotería que trabajar noche y día”.

Como vemos, el enriquecimiento del léxico de lotería está estrechamente ligado a los factores extralingüísticos que son la popularidad creciente de juegos de azar incluso los juegos en línea (en el internet) y el amor especial de los españoles a lotería.

LITERATURA

1. Saussure F. de. Curso de lingüística general / Ferdinand de Saussure; [traducción, prólogo y notas de Amado Alonso]. – Buenos Aires : Editorial Losada, 1945. – 260 p.
2. Diccionario de la Lengua Española, [vigésima edición, tomo 2]. – Madrid : Real Academia Española, 1984. – 1417 p.
3. La Lotería de Navidad. [Recurso electrónico]. – modo de acceso: <http://loteriadenavidad.laverdad.es/historia.html>
4. La Lotería “EuroMillones”. [Recurso electrónico]. – modo de acceso: <http://es.euro-millions.com>
5. La Lotería Primitiva. [Recurso electrónico]. – modo de acceso: <http://www.angelfire.com/ga/garnata/LOTERIA.html>
6. La Lotería mexicana. [Recurso electrónico]. – modo de acceso: <http://www.loteria-mexicana.com/es-mx>

LENGUA COMO VÍNCULO DE LA UNIÓN DE LAS NACIONES

Varenychenko A.M.

Universidad nacional lingüística de Kyiv

Según dice la leyenda, después del Diluvio universal los descendientes de Noé eran numerosos, constituían un pueblo único y hablaban la única lengua. Una vez y bajo ciertas condiciones históricas surgió la idea de construir la Torre de Babel como símbolo de poder de la humanidad unida. Y gracias a la comprensión mutua se logró a subir la Torre a la altura muy considerable. Pero el proceso fue condenado a frustrarse...

Al enterarse de que la auténtica esencia del proyecto fue arrogancia y un impertinente desafío a la paz u obediencia a las políticas morales que reinaban en la sociedad unida y para salvar a la gente y no permitir que el mal se extendiera, Dios quebrantó la unidad: los albañiles dejaron de entenderse al echarse a hablar los idiomas diferentes. La Torre resultó inacabada y los descendientes de Noé se dispusieron por todas partes y crearon numerosos pueblos de la tierra.

A partir de la segunda mitad del siglo XX y hasta ahora se está observando un fenómeno muy sorprendente en su fondo – la adhesión de los estados soberanos a un todo único. La Torre de Babel representaba una encarnación concentrada de la idea de la unidad u omnipotencia. Lo más asombroso es que la contemporánea Europa civilizada sea la contraedora de su espíritu. La idea de la unión “en honor propio” se reflejó en la Unión Europea. Hasta el edificio del Parlamento de la UE fue construido según el proyecto único – en forma de la Torre inacabada. Es decir, el gobierno de la Europa unida se identifica con sus constructores tenidos los afanes correspondientes y recursos eficaces, uno de los cuales es el instrumento lingüístico.

En los comienzos de la historia de Europa, en la Alta Edad Media, los habitantes del continente hablaban muchas lenguas, pero eran exclusivamente lenguas habladas, puesto que en la mayor parte del continente la única lengua escrita era el latín, lengua de la iglesia y utilizada por la población culta. Con el paso del tiempo las distintas lenguas vulgares alcanzaron una mayoría de edad, tuvieron un cultivo literario y un apoyo político, se usaron en forma escrita y acabaron desplazando al latín. Pero la ideología del nacionalismo lingüístico popularizada en el siglo XIX contribuyó a consagrar el papel específico de las distintas lenguas [1].

Paralelamente con esta diversidad todos los pueblos que constituyen Europa han mantenido desde sus comienzos relaciones frecuentes e intensas en todos los órdenes, lo que implica el uso de lenguas comunes. Cuando el latín dejó de desempeñar este papel era alguna lengua europea la que ocupaba su puesto o se proponían lenguas artificiales. La mayoría de las lenguas habladas en Europa son lenguas con una tradición cultural más o menos importante y con un apoyo político igualmente importante. Y a medida que el mundo se va globalizando y las relaciones se hacen más intensas, la necesidad de uso de una lengua común se hace mayor. Con ello se produce una tensión creciente entre tendencia a usar lenguas comunes y voluntad de mantener la variedad lingüística[1].

Inmediatamente después de la creación de la UE surgió la necesidad urgente de adoptar decisiones sobre el funcionamiento lingüístico de la nueva entidad. Se decidió que todas las lenguas oficiales de los países firmantes serían lenguas oficiales y lenguas de trabajo de la nueva organización. La UE, como organización, trabaja con 20 lenguas oficiales. Cada Estado decide, al adherirse a la UE, cuál o cuáles de sus lenguas nacionales desea que se utilicen como lenguas oficiales de la UE [2].

El texto de una publicación puede servir de resumen a las anteriores consideraciones: “Para el funcionamiento de la UE la comunicación a escala europea es una prioridad. Los documentos oficiales y la información de carácter general sobre la Unión se presentan en las once lenguas oficiales de la Unión, de modo que todos los ciudadanos tengan acceso a la información que les afecta directamente. Todo ciudadano tiene derecho a dirigirse a la Comisión en su lengua materna. Como microcosmo que es del conjunto de la Unión la comisión cuenta con hablantes nativos de todas las lenguas oficiales y de otras. Dado que no es realista esperar que cada funcionario hable todas las lenguas tiene que haber un compromiso. En la Comisión y a efectos prácticos la documentación interna se produce normalmente en tres lenguas: inglés, francés y alemán. Es frecuente que cada funcionario hable por lo menos una de ellas y son las lenguas utilizadas normalmente en las reuniones internas.” (*Al servicio del ciudadano europeo*) [1].

En la práctica la situación lingüística en la UE puede resumirse así: todos los discursos orales y todos los documentos escritos que reflejan decisiones de cualquiera de los organismos de la UE se traducen a todas las lenguas oficiales para que la información general sobre el funcionamiento de la UE se ofrezca al público en todas las lenguas oficiales [1].

Además, como es sabido, la UE desde el comienzo ha afirmado que mantendrá y defenderá la pluralidad cultural y lingüística del continente y propone como objetivo que los europeos sean capaces de utilizar dos lenguas extranjeras. En función de este objetivo la UE ha puesto en funcionamiento un cierto número de iniciativas para fomentar la enseñanza de lenguas extranjeras en los países integrados en la UE. En la actualidad estas iniciativas se agrupan en el programa *Sócrates*, con subprogramas como el *Lingua*, el *Leonardo* – dedicado a la enseñanza profesional, y el *Erasmus* – a promover la movilidad de los estudiantes universitarios [1].

Las lenguas y su uso forman parte del núcleo central de la UE, que tiene la responsabilidad formal de respetar la diversidad cultural y lingüística de sus ciudadanos. Esto significa, entre otras cosas, dar a todos los ciudadanos idéntico acceso a la legislación y a las instituciones de la UE en su propia lengua nacional. También significa permitir a todos los ciudadanos de la UE utilizar y desarrollar su propia lengua como parte de su identidad y herencia culturales, con independencia de si su lengua es una lengua oficial de la Unión Europea o no. Promueve activamente la enseñanza y el aprendizaje de lenguas adicionales para facilitar que los ciudadanos comprendan a sus vecinos y se comuniquen con ellos y para incrementar sus propias cualificaciones profesionales y la movilidad en el mercado único [2].

FUENTES

1. Las lenguas oficiales y la pluralidad lingüística en la Unión Europea [Fuente electrónico] / Acceso: URL: www.ehu.es/
2. Muchas lenguas, una sola familia. Las lenguas en la Unión Europea [Fuente electrónico] / Acceso: <http://sic.conaculta.gob.mx>

FIVE TIPS TO MAKE A CONTRACT MORE UNDERSTANDABLE

Vasylenko O.B.

Kyiv National Linguistic University

Why are so many commercial contracts hard to read? One common reason is that a contract is a crossroads where complex commercial, financial, technical, and legal ideas meet. Another reason is that lawyers often fail to organize this complex information well, and as a result, the intersection turns into a hopeless traffic jam.

In drafting a complex contract lawyers should strive to construct the legal bridge - a document that leads the readers quickly and safely where they need to go, and, if possible, is a thing of beauty. How do lawyers do that? Here are five suggestions that can help any drafter, regardless of experience, to assess and improve the organization of any contract. While these principles are often ignored or underused, if followed consistently, they will help make most contracts easier to understand.

1. Provide a Short, Specific Title. Start each contract by giving it a short, specific title. This task takes little time for the drafter, and it can greatly help a reader understand

the contract's subject matter. For example, the title "Widget Sales & Services Agreement" tells the reader at a glance what the contract is about. Simply calling a contract "Agreement" is less helpful, since it provides little information about the subject matter and fails to distinguish one contract from another. On the other hand, a longer title such as: "Agreement for the Sale of ABC Brand Spare Parts for Widgets and for the Provision of Certain Related Services" is unique and does tell about the subject matter, but it's too long for easy reference. A reader would have to study a title like this instead of just scanning it.

2. Tell the Reader on the First Page What the Contract is About. Too often, poorly written recitals fail to tell what the contract is about. They may describe the parties' businesses or the background of the business situation, or even tell what the parties desire. But they never quite tell what the contract is about. Sometimes it happens that a 20-page contract can never tell what the contract is about. Instead, the frustrated reader is left to discern this from an exhibit. A better approach is to start each contract—just after the parties' names—by directly and concisely stating the contract's purpose. The following format is desirable: "1. Object. This contract specifies the terms on which XYZ will sell widgets to ABC and provide technical services in connection with these sales." This one sentence explains the contract's basic purpose. It may also be helpful to add some detail about the broad outlines of the contract, or to give some background information. The main thing is that this statement of purpose should be direct and concise, and come at the beginning of the contract. In his book *Advanced Legal Writing & Editing*, Bryan Garner suggests that, in writing a legal brief, a drafter should strive to phrase the issue in fewer than 75 words. The reason is that an issue that exceeds 75 words is likely to require greater concentration on the reader's part. A longer issue is harder work - a more daunting task. Of course, writing a contract is different from writing a legal brief. But it's usually possible to state a contract's purpose in less than 75 words, and doing so will help the reader understand the contract.

3. Use Section and Subsection Headings. Headings help the drafter and the reader better comprehend information. When multiple ideas appear together, people naturally seek a connection. Normal prose fills this need with a topic sentence for each paragraph. But a contract often does not have normal paragraphs with topic sentences. In their place, or in addition to a topic sentence, a good heading helps the reader find the connection between ideas in a contract section. Headings provide a checklist of contract topics. The process of adding a heading forces the drafter to ask, "What am I trying to say?". Asking this question helps to pull together similar or related ideas, and to keep unrelated ideas apart. Putting related ideas together helps bring focus and identify omissions or redundancies. Of course, omitting an important idea may cost your clients money, damage their important business relationships, or unnecessarily draw them into litigation. Redundancy is at least annoying and may confuse a reader who expects each contract provision to mean something unique. So if an idea appears twice, readers may logically seek some interpretation (perhaps a wholly unintended one) for one or both redundant statements. Inexperienced drafters sometimes try to emphasize ideas through repetition. Sensing that they have never made the point clearly, they repeat it several times. A better approach is to state the idea just once and clearly.

4. Use Subsections and Lists. A good system for numbering sections and subsections helps a drafter better define the relationship, relative importance, and hierarchy of information. Again, the process of adding numbers makes you ask, "Does this idea belong on its own, or does it belong in the same section with another idea? Should it have its own article, or is it a subsidiary idea, requiring only a section? Should this idea be broken down into smaller parts?" Asking these questions, in turn, helps the drafter organize material in a logical way.

5. Add a Table of Contents. Assuming that you have chosen good section headings and section numbers, adding a table of contents to a longer contract can help the drafter see the big picture and determine whether the ideas appear in a logical order. A table of contents also helps the reader find information quickly. Unlike a letter or a legal brief that is meant to be read from beginning to end, a contract is also a reference document. So it helps if the reader can quickly find the answer to the specific question at hand and skip over other information. A table of contents can help the reader to quickly understand a contract's organization and find the required information. Some word-processing programs can create a table of contents automatically.

Organization makes a big difference in how well a reader can understand a contract, especially if it's complex. Consistently using the five principles outlined in this article - a good title, a statement of purpose, headings, subdivisions and lists, and a table of contents - will go a long way toward improving organization and helping make your contract understandable.

LITERATURE

1. Bryan Garner. *Advanced Legal Writing & Editing* / B. A. Garner; LawProse, Inc. – 1994. – 212p.
2. David T. Daly. Five easy ways to make a contract more understandable, <http://www.michbar.org/generalinfo/plainenglish/columns/152.cfn>.

ČESKÁ SPORTOVNÍ SLOVNÍ ZÁSoba V OBJETÍ ANGLICIZMŮ

Vaščenko O.O.

Kyjivská národní lingvistická univerzita

V dějinách každého jazyka, díky kulturním, politickým a hospodářským stykům, je možná pozorovat neustálý proces půjčování slov z různých vedlejších, nebo mnohem vzdálenějších jazyků. Český jazyk není výjimkou z tohoto pravidla. Přejatá slova z cizích jazyků do češtiny procházejí dlouhým, někdy i složitým procesem. Významnou část dnešní slovní zásoby tvoří slova převzatá z klasických jazyků a patří k oblasti kultury a vědy. Například, z řečtiny se dostala *abaton*, *ideograf*, *typ*, z latiny *kultura*, *kúra*, *kurie*, *herbář*, *tabule*, *kapsa*, *skříň*. Vzhledem k těsným historickým kontaktům byla řada slov přejata z němčiny. V období národního obrození byla řada slov programově přejímána ze slovanských jazyků – polštiny *báje*, *věda*, *půvab*, *otvor*, ruštiny *vzduch*, *příroda*, *chrabrý* aj. Z italštiny pochází řada pojmů z oblasti hudby *duet*, *soprán*, *piano* a bankovníctví *konto*, z francouzštiny *blůza*, *manžeta* [1]. Mnohé tyto pojmy se ujaly a jsou běžně používány.

Svá slova půjčil češtině i jazyk anglický. K. Kučera poukazuje na to, že většina anglicizmů se v českém jazyce rozšířila převážně až v průběhu 20. století. Skutečný zlom nastal po r. 1989, kdy anglicizmy dokládají orientaci společenského života na jiné a nové oblasti [2]. Ale vliv angličtiny, jako zdroje přejímaných slov, lze výrazněji pozorovat i mnohem dřív až od poslední třetiny 19. století. Tehdy se začaly přejímat anglické výrazy v oblasti módy, sportu a mnoha dalších oblastí českého života.

Ottův slovník naučný, který je dobrým zdrojem informací, zejména o historických faktech (z let 1888–1909) má hodně sportovních odborných výrazů, které jsou původem z angličtiny, jako *jachta*, *jacht*, *jachting*, *baseball* [bejzból], *game* [gejm], *off side* [ofsajd], *Croquet*, *Fieldball*, *forwards*, *team* [tím], *volleyballová*, *hockeyová*, *lawntennisová raketa*, *tabletennisová raketa*, *ping-pong*, *back* [bäk], *canoe* [khenú] / *kanoe*, *paddock* [pedok], *pádlo*, *pádlování*, *tandem*, *tandemový přívěs*, *table-tennis* [thejbl thenys], *walk-over* [uok-óvr], *base-ball*, *cricket*, *croquet*, *fieldball*, *fives*, *football*, *lawn tennis*, *polo*, *racket*, *forwards*, *goal*, *halfbacks*, *backs*, *goal keeper*, *goalman* apod. [3].

Podle dějin českého a československého sportu je možná prozkoumat proces rozvoje české sportovní slovní zásoby a uvidět jak se rozšiřuje kvůli jejich počestřování a vytvoření nových lexikálních jednotek. Prozkoumáme dějiny českého fotbalu, nebo české kopané. M. Jenšík, J. Macku ve své knize *Kronika českého fotbalu* konstatují, že: «Dějiny české kopané začínají r. 1535, kdy vyšel v Praze spisek rad, kde je mimo jiné doporučováno hrát pro zdraví míčové a jiné hry. První zmínka o tréninkovém utkání pochází z Roudnice datovaná r. 1887. O pet let později vyšla první fotbalová pravidla a o sedm let později vznikl první klub AC Královské Vinohrady [4, s. 26]. A to znamená, že od té doby v českém jazyce se objevují hodně slov v této sportovní oblasti. Ke dnešnímu dnu, podle Internetového programu Lexiko, který je webové hnízdo, v němž jsou shromážděny a prezentovány dílčí výsledky práce oddělení současné lexikologie a lexikografie ÚJČ AV ČR, jsou zaregistrovány v originálu, počestřené podobě a odvozené 30 jednotek jako *flagfootball*, *football*, *footballista*, *footballovati*, *footballový*, *antifotbal*, *beachfotbal*, *fotbalář*, *fotbalizace*, *galafotbal*, *maxifotbal*, *superfotbalista*, *superfotbalový*, *tempo-fotbal* apod. [5].

Přibližně kolem r. 1922 dorostenci sportovního klubu Slavia v Praze na Letné začali hrát tzv. «fotbal přes provaz». Nohejbal využívá prvků z fotbalu, volejbalu a tenisu a od slova vznikla dvě odvozování *nohejbálek*, *nohejbalový*.

Rozmach v přejímání anglicismů po listopadu 1989 byl vyvolán zvýšením prestiže angličtiny v našem prostředí, uvědoměním si její důležitosti pro mezinárodní komunikaci, ale i významnou pozicí, kterou zaujímají anglicky mluvící země v oborech, jejichž slovní zásoba je přejímána. V tomto období nastal velký rozvoj v oblasti fitness. Z Ameriky se dostávaly nové směry, kterými aerobik je spojen. Vznikala nová soukromá fitcentra, a vynikla nová slova, která se součástí sportovního lexika: *low impact aerobik*, *high impact aerobik*, *step aerobik*, *dance aerobik*, *aqua-aerobik*, *therarobik*, *kangoorobik*, *fitball aerobik*, *slide aerobik*, *funk aerobik*, *kick box aerobik*, *baby aerobik* [6].

Občas, tato slova ztrácí punc odbornosti a přesahují do jiných vrstev komunikace. Například, anglický sportovní výraz *fair play*, což zejména ve sportu znamená «hra podle pravidel; čestné jednání» často se používá v některých masmédiích i je součástí běžné mluvy.

Zajímavým pro lingvisty je sportovní slang. Hovoří jím totiž jak osoby, které sport aktivně pěstují pro zábavu a potěšení, stejně jako lidé, pro něž je sport zdrojem obživy, tedy profesionální sportovci, trenéři, funkcionáři, sportovní žurnalisté atd. Na základě anglických slov byla vytvořena *čutačky/šutačky* (české synonymum – *kopačky*), *čutalisti* (české synonymum – *fotbalisté*) atd. [7, s. 41].

LITERATURA

1. Velký akademický slovník cizích slov – elektronicky, verze 1.0, 1999, verze 2.0, 2005.
2. Kučera K. K nejnovějším vlivům angličtiny na český jazyk // Přednášky z XXXIV a XXXV běhu LŠSS. – Praha, UK, 1995. – S. 77-82.
3. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. – V Praze: J. Otto, 1888-1909. – 28 sv. : il.
4. Kronika českého fotbalu / Miloslav Jenšík, Jiří Macků. – 1. vyd. – Praha: Olympia, 1997-1998. – 2 sv. : il., portréty.
5. Lexiko - webové hnízdo, v němž jsou shromážděny a prezentovány dílčí výsledky práce oddělení současné lexikologie a lexikografie ÚJČ AV ČR, v. v. i. – <http://lexiko.ujc.cas.cz/index.php>.
6. Gymnastika pro moderní ženu / Helena Jarkovská, Zlata Wálová; fotogr. Zdeněk Lhoták; graf. úprava a vazba Miloš Jirsa. – 1. vyd. – Praha: Olympia, 1990. – 278s.
7. Etymologický slovník jazyka českého / Václav Machek. – 5. vyd. – Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. – 866 s.

DISCOURSE MARKERS WITHIN THE SCOPE OF COMMUNICATIVE STRATEGIES AND TACTICS

Volkova L.M.

Київський національний лінгвістичний університет

Communication is a strategic process involving an optimal choice of language means in accordance with the speakers' objectives. Discourse markers [4, p.52-54] defined in modern linguistics as "mystery words" [1, p.152] turn out to be indispensable means of helping interlocutors to verbalize various communicative strategies and tactics to influence the hearer in the process of verbal communication. Though it is generally believed that vagueness, ambiguity, and imprecision are to be avoided in the process of communication, the study of actual language in use proves the contrary. People prefer not to sound perfectly clear because they have certain communicative goals that supersede the goal of clarity. In natural communication it is often achieved by appropriate strategies and tactics. The article is aimed at revealing the role of discourse markers in communicative indirect strategies. In this respect, of special interest are particles because of their implicit semantics [4, p.55-58].

Of all the discourse markers characterized by a noticeable strategic potential, the particle *anyway* stands out as the most informative and multifunctional. In the utterance-initial position *anyway* is a marker of the conversational strategies of topic changing, of closing the topic of conversation, the strategy of answer evading. Consider the following example:

"Which countries do you think Germany must be near?" he pressed on.

I thought about it carefully. "France".

"France, I see. So Germany is 'near France', is it?"

Something about the way Tom said this made me feel I'd made a cataclysmic gaff. Then it occurred to me that Germany is of course connected to Eastern Germany and therefore it is far more likely to be close to Hungary, Russia or Prague.

"Prague," I said. At which Tom burst out laughing.

"Anyway, there's no such thing as general knowledge any more," I said indignantly [2, p.116].

In the discourse fragment given above *anyway* is used as a component of the pre-closing tactic. Its scope of meaning can be revealed in the following way: *though you consider all that funny, I'm not going to develop this embarrassing for me topic.* For Bridget, this pre-closing tactic is part of a face-saving strategy. She does not want to look like an ignorant person who does not know the location of Germany.

The following example illustrates the use of *anyway* as the main component of the strategy of changing the topic of conversation:

"I also know you deserve your nickname of being 'Kissinger's shadow.' Isn't it true that you were as privy as any man alive to every significant decision he ever made?"

"That's a slight exaggeration," George replied, trying to affect humility. And then joked, "I mean, he didn't take me into his confidence about marrying Nancy. Anyway, what's the thrust of your book?" [3, p.613].

The speaker uses *anyway* in the last utterance of this discourse fragment to introduce the implicit proposition *though it might be interesting to you, I don't want to discuss my relations with a well-known politician.* The speaker resorts to the strategy of the topic changing to weaken a possible negative effect on the hearer. At the same time, George tries to save his face since a sudden change in the topic of conversation does not agree with Rules of Rapport.

The discourse fragment to follow is a perfect example of the strategic potential of the temporal discourse marker *yet*.

"Toni," he responded with pleasure. "It's nice to hear from you. What made you call me at this ungodly hour?"

"The whole truth? I've been pining here, hoping you'd make a house call. Since it didn't look like it was going to happen, I phoned your apartment. When I got no answer, I decided to find out whether you were on a heavy date or buried in research. Is there someone in your life yet?" [3, p.514].

The meaning of "a temporal change in the future" inherent in the semantic structure of *yet* makes it possible for this discourse marker to serve as a component of the tactic of inducement. In the present example, *yet* correlates the utterance *Is there someone in your life yet?* with the implicit proposition *There will be someone in your life sooner or later.* This correlation reveals the speaker's well-hidden indirect strategy of inducement because it transforms the interrogative utterance into the indirect speech act of a directive: *It's about time for you to find a girlfriend.*

The unique ability of function words to serve as hedges in speech communication makes them a perfect means of manipulating the listener. Speech manipulation is always performed secretly. The speaker wants to induce the listener to come to certain conclusions, to change his point of view or to perform specific actions. The discourse

marker *after all* is a perfect example of a function word with a strong manipulating potential used in the manipulative strategy. When used in the initial position, this unit reveals the speaker's hidden intention to make the hearer change his point of view. Consider the following example:

"I still think I should sing a reprise just before the curtain," she replied. "After all, who are the public flocking to see if not Theodora Hamilton?"

To which Zero Mostel answered, "Zero Mostel" [3, p.435].

As is clearly seen, the presence of a concessive particle suggests that the speaker performs the act of reasoning in order to manipulate the hearer. The mere fact that the speaker finally failed to get the result she desired creates a humoristic effect.

LITERATURE

1. Brinton L.J. Historical Discourse Analysis / Laurel J. Brinton // The Handbook of Discourse Analysis / [eds. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen and Heidi E. Hamilton]. – Malden: Blackwell Publishing, 2003. – P. 138– 160.
2. Fielding H. Bridget Jones: The Edge of Reason / Helen Fielding. – L.: Picador, 2000. – 422 p.
3. Segal E. The Class / Erich Segal. – N.Y. : Bantam Books, 1985. – 531 p.
4. Volkova L.M. Function Words in Language and Speech: Secrets of Felicitous Communication / L.M.Volkova. – K.: Освіта України, 2012. – 204 p.

COMPLEX ENCOURAGEMENT ACTS: THEIR PROSODIC ORGANIZATION IN MODERN ENGLISH FICTION

Guzerchuk O.O.

Kyiv National Linguistic University

Nowadays the fact that the mechanisms of communication processes are at the focus of contemporary linguistic studies cannot be disputable [4; 6]. The psychological and pedagogical investigations [7; 9] demonstrate that encouragement is the essential element of cooperative interaction since it belongs to the utterances aimed at supporting the addressee [1]. Yet it was proved that these studies lack the all-embracing analysis.

Thus, the **aim** of this work is to identify the prosodic means organizing complex encouragement utterances of both empathetic and rational types using the auditory analysis. Our **task** is to establish the common and differentiating features of complex empathetic and rational encouragement utterances. In order to cope with this task we analyzed 200 audiofragments taken from modern English fiction containing encouragement utterances. The analysis was performed by the native speaker informants and the Ukrainians, competent and experienced phoneticians in the field of auditory analysis.

The investigation revealed that structurally encouragement utterances can be divided into simple (containing one act) and complex ones (including several acts) [8]. It was established that the actualization of a certain encouragement type is achieved due to the variation of the tonal prosodic parameters such as types of scale and terminal tone, tonal range type and the tonal interval at the juncture of a pre-terminal part and the nucleus.

The auditory analysis of complex encouragement utterances revealed that they are characterized by the certain regularities of prosodic organization. Both complex and simple encouragement utterances were classified according to their pragmatic intention into empathetic and rational ones [2]. Empathy [5] or the rational evaluation made by the addresser in a certain situation is an impetus for him/her when choosing the linguistic means to perform an encouragement act.

Thus, the general prosodic organization of empathetic encouragement utterances was qualified by the auditors as the one that arouses the compassion to the interlocutor, i.e. empathy, which was the impetus for the addresser to initiate the encouragement act. As far as complex rational encouragement utterances were concerned the addresser appealed predominantly to the intellectual faculties of the listener and was rather reserved in expressing the feelings of commiseration or fellow-feeling to the interlocutor.

The results of the auditory analysis of the complex empathetic and rational encouragement utterances enable us to prove that their prosodic organization demonstrates a wide range of similarities. These similarities can be explained by various reasons, one of them being that the majority of the intonational parameters under analysis are actualized according to the norms of neutral speech.

The abovementioned encouragement acts, irrespective of their types, are actualized within the frame of the descending stepping scale, medium voice range, low falling terminal tone and zero tonal interval at the juncture of pre-terminal part and the nucleus. Besides, the empathetic and rational encouragement types were qualified as the ones that tend to intonational parallelism. On balance, in the process of auditory analysis it was established that the actualization of similar intonational models was typical in the complex encouragement acts. As A. A. Kalita [3, с. 34-38] mentions, the parallelism creates a certain rhythm in the fragment or the whole discourse and is used as a means of establishing the linkage between the syntagms and utterances in speech.

Thus, it should be emphasized that complex empathetic and rational encouragement types coincide in the following prosodic parameters: descending stepping scale, medium voice range, low falling terminal tone and zero tonal interval at the juncture of pre-terminal part and the nucleus.

LITERATURE

1. Голубничая О. И. Семантико-функциональные особенности высказываний, направленных на поддержку адресата (на материале английского языка) : дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Голубничая Ольга Ивановна; Киевский государственный лингвистический университет. – К., 1994. – 171 с.
2. Гузерчук О. О. Обоснование классификации структурных и функционально-семантических признаков высказываний ободрения / О. О. Гузерчук // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологи : сборник статей по материалам XXIX международной научно-практической конференции. – Новосибирск: Изд. «СибАК». – № 10 (29). – 2013. – С. 53-58.
3. Калита А. А. Проблеми інтонаційної зв'язності дискурсу / А. А. Калита // Вісник КДЛУ. Дослідження молодих вчених. Серія «Філологія». – К.: КДПІЯ. – Вип. 2. – 1997. – С. 34-38.

4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 476 с.
5. Козяревич Л. В. Вербальні і невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англomовної прози ХХ століття): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Козяревич Ліана Василівна; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 191 с.
6. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / Олена Олександрівна Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.
7. Adler A. The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings / A. Adler / ed. by H. L. Ansbacher, R. R. Ansbacher. – New York: Harper & Row, 1956. – 503 p.
8. Dijk T. A. van Studies in the Pragmatics of Discourse / Teun Adrianus van Dijk. – The Hague etc.: Mouton Publishers, 1982. – 331 p.
9. Evans T. Encouragement: The key to reforming classrooms / T. Evans // Educational Leadership. – Vol. 54. – No. 1. – 1996. – P. 81-85.

THE ENGLISH LANGUAGE SOCIOLINGUISTIC VARIATION IN INTERNATIONAL LANGUAGE CONTACTS

Dvorzhetska M.P.

Kyiv National Linguistic University

Contemporary researches of the English language spread in the world are concentrated on the objective revelation of the language sociolinguistic diversity in the world of interactive language contacts. [1, c. 39-48]

Sociolinguistics is the study of the effect of any and all aspects of society, including culture norms, expectations, and context, on the way language is used, also effects of language use on society.

It also studies how language varieties differ between groups, separated by certain social variables, e.g. ethnicity, religion, gender, level education, age, etc., and how creation and adherence to these rules is used to categorize individuals in social and socioeconomic classes. [2, c. 48-56]

The reasons for the English language sociolinguistic variation reflect the modern status of the language system development, and its variable application in discourse.

A particular problem in the case of the English language – as it is for some other world languages – is that there is no single sociocultural context in which it is used as a native language without variation.

Sociolinguistic variation involves those specific features of a society and its culture which are manifested in the communicative behavior of the society members.

The features may be classified as "universal experiences", "social rituals" and "social conventions". [3, p. 79-82]

Today, with the rapid development of telecommunication and transport systems, the influence of global market economy, and the wide spread of pop culture, we experience a dramatic increase of English sociocultural types (sociolects) of oral English discourse realizations. [4, p. 13-19]

Valuable sociolinguistic information is obtained by the analysis of ways words are spoken by various individuals, groups, taking into consideration many factors, such as:

1. the area in which speakers grew up;
2. the area in which they now live;
3. their ethnic group;
4. their social group;
5. their education and social, modernized pronunciation accents (sociolects).

[5, p. 48-52]

Sociolects are differentiated by linguistic features that serve the communicative intentions of different social groups of speakers in society.

Sociolects specify communicative language features of the language unified social subsystems, on the one hand, and differences from the language territorial dialects, on the other hand.

Standardization of the English language sociolects is a very actual modern linguistic problem open for experimental investigations of the language system development.

LITERATURE

1. Швейцер А.Д. К проблеме социальной дифференциации языка / А.Д. Швейцер// Вопросы языкознания. М., 1982 – №5. – С. 39-48.
2. Trudgill P. *Introducing language and Society*/ P. Trudgill. – London: Penguin Books, 1992. – 79 p.
3. Петренко А.Д., Мележик К.А., Петренко Д.А., Бридко Т.В., Храбскова Д.М. Социальные Аспекты Языковой Вариативности // Саки: Видавництво ПП «Підприємство Фенікс», 2013. – 276 с.
4. Olga Kulchytska. *Living Language. Now we are in Charge Project: Theoretical Framework* //Ivano-Frankivsk, NAIR, 2014. – 142 p.
5. Dvorzhetska M.P. Linguistic Diversity of the English language in Multicultural World // Вісник КНЛУ. Том 16. № 2 – 2013. – p. 48-52.

DIFFICULTIES IN THE PROPER NAMES RENDERING IN TRANSLATION OF J. GALSWORTHY'S EPIC NOVEL "THE FORSYTE SAGA"

Deineko Iryna

Kyiv National Linguistic University

It is general knowledge that translation studies share its object of investigation both with literary studies and linguistics. Like the former, it focuses on the style of individual creative writers, and like the latter, it focuses on the style of social groups of language users, also it studies how the style of translation correlates with that of the original work.

The objective of our work is to dwell on some aspects of J. Galsworthy's style in his epic novel "The Forsyte saga" in terms of correlation of the author's style with that of the translator, namely author's choice of the proper names and their rendering in translation. We refrain from evaluating the quality of translation, as the only existing translation of the novel into Ukrainian is performed by O. Terekh, and we cannot compare it to other works.

Although the author is still following in the footsteps of classic realists, his style stands aside from the polished exquisite style, prevalent till the very end of the 19th century. J. Galsworthy is one of the founders of a new literary tradition, when literary language is brought closer to the actual colloquial speech, it is true for author's words, as well characters. He prefers shorter, somewhat abrupt sentences proper to the colloquial speech to an overly complicated syntax, characteristic of the 19th century prose.

One of the difficulties, faced in the process of translation, is rendering of the proper names. In many cases the proper names contribute to the style of the text, help creating humorous, ironic or on the contrary, solemn effect. Having analyzed numerous sample texts, Ukrainian scholar A. Gudmanian [1, p. 423] names five major ways of conveying the foreign names into a foreign language: 1) transplantation – when a foreign proper name is included into a translated text preserving the original graphics; 2) additional letters or characters, not present in the target language; 3) transliteration – automatic substitution of a source language letters by those of the target language; 4) translation; 5) transcription. The author believes that the first two ways are not suitable for translation of the foreign texts into Ukrainian.

Quite often proper names, specifically, names of persons, in belles letters are expressive and informative, as they define considerable bulk of implicit information of the text. It is the author himself who chooses certain names for his characters, thus tis process is purely subjective; also the author is the one who knows everything about the characters, such as their personalities, occupation, morals and physical features. Sometimes a name can reflect a creative idea, genre, literary school, style. Ukrainian scholar O. Palamarchuk believes that during translation there are three main ways to incorporate proper names in the target language text: primarily they are transcribed, less often they are translated and even more rarely they undergo transliteration.

Taking into consideration the above information, it is of crucial importance to translate the proper names bearing in mind the style of the text, as the connotation of the foreign proper names can interfere with the style of the text. For instance, according to the Ukrainian scientist Y. Chala, when translating “The Forsyte Saga” into Ukrainian, O. Terekh conveyed the name of the estate “*Mapledurham*” as “*Мейнлдергем*”, which is not the best choice, as in English the name sounds quite melodic, whereas in Ukrainian the name produces a somewhat aggressive image. The scientist continues to argue that as the name of the girl, who lives in the estate, Fleur, was previously explained in the text as “flower”, it would be more appropriate to use the direct translation into Ukrainian, such as “*Клеми*” (“Maples”) [2, p. 452]. However, we believe that the other possible option would be to give the exact transcription of the name, such as “*Мейнлдарем*”, as it is pronounced in English.

It is accepted nowadays that the proper names, in particular, the names of persons, are very important for the context and impact perception of a literary work. Some names are popular among all classes and groups of English society, and Y. Chala cites the following ones as the example: *John, Michael, Anthony, Peter, Richard, Anne, Mary, Joan, Katherine, Mark, Edward* etc. Other first names are associated with the upper class society, some of them may be obsolete, others are still in use, and to some extent all of them seem pompous, pretentious and refined: *Algernon, Archibald, Claude, Eustace, Egbert, Brenda, Cynthia, Reginald* etc [2, p. 455]. Choosing such names for some of

their offspring, Forsytes strived to be associated with aristocracy, with whom they often shared lifestyle, if not descent. Y. Chala believes that these nuances are lost in translation and Ukrainian readers won't be able to grasp the subtle choice of the proper names, as all of them just sound equally foreign. However, we believe that due to the widespread of the English media nowadays, it is quite possible for the readers to distinguish between the regular names and the old-fashioned upper-crust ones.

Having analyzed theoretical and practical data, we can conclude that when translating the J. Galsworthy's novel into Ukrainian, O. Terekh succeeded in adequate rendering of the author's style, while leaving his own imprint on the work.

REFERENCES

1. Гудманиян А. Відтворення власних назв у перекладі : Дис ... д-ра філол. наук 10.02.16 / А. Г. Гудманиян. – Ужгородський держ. ун-т. – Ужгород, 1999. – 446 с.
2. Чала Ю. Відтворення «асоціативного шлейфу» антропонімів в українських перекладах / Ю. П. Чала // Наукові записки. – Випуск 95 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство) : У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 452-456.

BESONDERHEITEN DER PRÄSENTATION VON GRAMMATISCHEN STRUKTUREN IN DEN GEGENWÄRTIGEN LEHRWERKEN DAF

Dovgei O.I.

Nationaluniversität Uzhgorod

Das Lehrwerk im Fremdsprachenunterricht ist ein Mittel, das die Verständigung auf der globalen Ebene erleichtert. Das Lehrwerk machte in den letzten Jahrzehnten dank dem wissenschaftlichen und technologischen Fortschritt verschiedene Entwicklungsstufen durch. Das Lehrwerk bestimmt, was im Fremdsprachenunterricht passiert [3, 63]. In der Geschichte des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache lassen sich je nach dem Wissenschaftler drei bis fünf Phasen unterscheiden, die sich durch Methoden des Lehrens und Lernens kennzeichnen. Die wichtigsten Merkmale, nach welchen man das Lehrwerk zu einer oder zur anderen Generation zurechnen kann, sind folgende [1, 34]:

- In welchem inhaltlichen Zusammenhang werden grammatische Regeln und Strukturen eingeführt?

- Wie werden Regeln abgebildet oder erklärt?

- Welche Übungen erhalten die Lehrwerke?

Wir stellen hiermit nur einige Typen von DaF-Lehrwerken vor, die vor besonders großen Bedeutung im Lernprozess waren und zur Zeit immer noch aktuell bleiben oder immer wieder mehr Popularität erwerben.

Die Lehrwerke der Grammatik-Übersetzungs-Methode sind durch eine Gleichsetzung von Sprache und Grammatik charakterisiert. Ziel dieser Methode ist nicht die praktische Beherrschung der Sprache, sondern die Einsicht in deren formalen Aufbau und Regelsystem. Mit diesem Begriff werden Lehrwerke bezeichnet, in denen die Vermittlung der Regeln der Sprache Ziel aller Übungen, Tabellen und Tests ist. Unterrichtsziel ist nicht die freie Verwendung einer Sprache im Gespräch oder im schriftlichen Text, sondern Kenntnis und Reproduktion des formalen Systems.

Die Unterrichtssystematik in diesen Lehrwerken lässt sich leicht erkennen: Kontextualisierte Beispiele → Isolierte Beispiele mit Erklärung → Erklärung der

Struktur → Anwendung der Regel in Übungen. Manchmal wird zum Schluss noch die Regelanwendung in einer Übersetzung gefordert. Dies hat der Methode ihren Namen gegeben [1, 38]. Der geschriebenen, literarisch geformten Sprache wird die ganze Aufmerksamkeit gewidmet, die gesprochene Sprache findet keine Berücksichtigung im Fremdsprachenunterricht. Zusammenfassend ist das wichtigste Lernziel die Vermittlung des Sprachsystems. Die Lerner sollen Regeln formulieren und anwenden können. Ziel aller Überprüfungen des Lernfortschritts ist logischerweise dann der Nachweis der Grammatikkenntnisse.

Bei den **Lehrwerken der audiolingual/audiovisuellen Methode** steht dagegen die dialogische Sprechfertigkeit der Lerner im Mittelpunkt. Die Textsorte, die man am meisten in diesen Lehrwerken findet, ist der Dialog. Das Kennzeichen der Methode ist auch die Ausweitung des Materialangebots. Im Mittelpunkt der Methode liegt die Konsequenz: nicht Regeleinsicht und Regelanwendung sollten trainiert werden, sondern Reiz-Reaktionsketten sprachlichen Verhaltens [1, 47].

Ein Vorteil des audiolingual/audiovisuellen Fremdsprachenunterrichts liegt vor allem in der Tatsache, dass die Lerner sehr schnell auch ohne Kenntnis komplizierter Regeln im Anfangsunterricht korrekte Sätze produzieren können, d.h. sie imitieren. Auch komplizierte Strukturen können durch die Wahl von Übungsformen, die keine grammatische Regelkenntnis voraussetzen, von den Lernern rasch angewendet, d.h. nachgesprochen werden. Problematisch ist aber andererseits, dass die Lerner selbst hier als gesteuerte Objekte des Lernprozesses ins Blickfeld kommen. Ein weiteres Problem: wird der gesamte Spracherwerbprozess in dieser Methode organisiert, wird denjenigen Lernern, die gewohnt sind, durch Regeleinsicht kognitiv zu lernen, eine wichtige Lernhilfe verwehrt. Individuelle Lernwege und -bedürfnisse können im Rahmen dieser Konzeption kaum berücksichtigt werden. Solcherweise stehen den Vorteilen, die diese Methode im Vergleich zur Grammatik-Übersetzungs-Methode bietet, auch eine Reihe gravierender Nachteile gegenüber.

Eine der in den letzten Jahren besonders populären Methode, die dem Prinzip der Lernerorientierung folgt, ist heutzutage der so genannte **entdeckender Grammatikunterricht**. Die Lehrwerke, die auf dieser Methode beruhen, sollen Lernenden helfen, Grammatik besser zu verstehen und Grammatikregeln selbst zu entdecken. Das zugrunde liegende Prinzip besteht aus drei Schritten:

- Sammeln (Strukturen aus einem Beispieltext herauslösen);
- Ordnen (Strukturen vergleichen, ordnen, Regelmäßigkeiten finden);
- Systematisieren (Strukturen systematisieren, danach Regel formulieren).

Auf dieser Art und Weise können Lernende für sie verständliche und anwendbare Regeln formulieren. Schon bei der Durchführung der einzelnen Schritte, die zur Regelfindung führen soll, lernen sie aktiv in Kooperation mit Mitlernenden. Gleichzeitig können Lehrpersonen die Lernprozesse beobachten, sich einen Überblick über Lern- und Verstehensprobleme verschaffen und helfen, wo es nötig ist [4, 18].

LITERATUR

1. Funk H., Koenig M. Grammatik lehren und lernen. Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. – Kassel, München, Tübingen: Langenscheidt, 2001. – S. 34–48.

2. Bausch, K.-R. Handbuch Fremdsprachenunterricht. – Tübingen, 2007. – S. 34.
3. Götze L. Vier Lehrwerkgenerationen // Handbuch für Spracharbeit, Teil 3: Lehrwerksanalyse. – München, 1990. – S. 63–65.
4. Karagiannakis E. Wladimir Kaminers Deutsch für Anfänger im Daz-Unterricht. Teil II: Lebendige Grammatik ausgehend vom Text // Deutsch als Zweitsprache. – Baltmannsweiler: Schneider Verlag, 2007. – S. 16–30.

¿PODEMOS EVADIR LA ENSEÑANZA DE LA GRAMÁTICA EN EL PROCESO DE FORMACIÓN DE TRADUCTORES E INTÉRPRETES DE ESPAÑOL?

Castro Rodríguez A.J.

Universidad Nacional Lingüística de Kiev

Históricamente la enseñanza de la gramática ha ocupado y continúa erróneamente ocupando un lugar de honor en los programas y las aulas de LE. Muchos colegas se sorprenden cuando después de haber empleado un sin número de horas en la enseñanza formal de la LE, un buen número de aprendientes, que en algunos grupos puede llegar al 50%, no está en condiciones de desenvolverse con fluidez en el proceso de comunicación. Tal situación se hace extensiva a aquellos estudiantes que realizan con cierta destreza los ejercicios en clase. Entonces, algo no funciona muy bien en el proceso de enseñanza de las LE. Ante tal situación, podríamos preguntarnos lo siguiente: ¿Son lo suficientemente naturales y verosímiles las muestras de lengua que ponemos a disposición de los estudiantes? La respuesta negativa no se hace esperar. A veces tenemos la impresión de que algunos manuales de español como LE, en especial aquellos que no han pasado por el filtro de un corrector de estilo nativo, han sido escritos por personas que conocen la LE, pero que no la hablan.

Ciertamente, existen partidarios y detractores de la gramática. La realidad es que la mayoría de los Centros Docentes dedica un tiempo considerable a la enseñanza de la gramática. De esta situación se desprende otra pregunta: ¿Por qué un buen número de profesores insiste en dedicar un precioso tiempo a la enseñanza de la gramática y no a la práctica oral de la LE?

Es lógico que cada docente tenga sus propios motivos: la inexistencia de un programa que tenga en cuenta las recomendaciones metodológicas del Instituto Cervantes, la falta de manuales nacionales adecuados, el no deseo de usar manuales editados en España o América Latina, etc.

En más de una ocasión hemos sido criticados por la tendencia a concentrarnos en el uso real de la LE en situaciones “naturales” de comunicación. La condición de profesor nativo da la posibilidad de explotar la intuición de la lengua materna y los alumnos confían en que lo que les dice el profesor nativo corresponde al uso auténtico de la lengua. El uso por parte de profesores no nativos de manuales escritos por o con la participación de profesores nativos también permite al profesor no nativo ser lo suficientemente real en el proceso de enseñanza.

Podemos, hasta cierto punto, comprender que un profesor no nativo se sienta más seguro operando dentro del marco de ciertas reglas gramaticales, aún más hoy, cuando muchos manuales y materiales didácticos se publican con las claves de respuesta.

Ahora bien, ¿podríamos enseñar una LE evadiendo totalmente la enseñanza de la gramática? Antes de intentar dar alguna respuesta a esta interrogativa tendríamos que formular una serie de preguntas relacionadas con el proceso de enseñanza de una LE: 1. ¿Tenemos que enseñar gramática a todos los alumnos?, 2. ¿Por qué y para qué tenemos que enseñar gramática?, 3. ¿Cuándo tenemos que enseñar gramática?, 4. ¿Cómo tenemos que enseñar gramática?, 5. ¿Cuál es el resultado de la enseñanza de la gramática? 6. ¿Cuál es la reacción de los estudiantes ante la enseñanza de gramática?

Al formar a los futuros traductores e intérpretes, debemos dar respuesta a la más importante pregunta en el proceso de enseñanza de una lengua extranjera: ¿Cuál es el objetivo principal que persiguen los estudiantes al aprender una lengua? Por supuesto, que la respuesta correcta, a nuestro entender, sería la siguiente: El objetivo principal sería aprender a usar la lengua extranjera como vehículo de información, como instrumento de comunicación y de trabajo. Estamos obligados a orientar el proceso de enseñanza hacia el uso de la gramática y no hacia el estudio de sus normas, hacia el uso cotidiano del lenguaje que permita tener una reacción instantánea en el proceso de trabajo, en el proceso de comunicación profesional.

Muchos colegas sienten pasión por enseñar reglas gramaticales. Sin embargo, cuando aprendemos una L, los padres, familiares, amigos, otros hablantes, no nos dan reglas y somos nosotros mismos los que ordenamos esas reglas que descubrimos en el proceso de comunicación. Por el contrario, cuando aprendemos una LE invertimos los procesos normales de aprendizaje de la lengua M. Por supuesto, las condiciones de aprendizaje son diferentes, pero, ¿por qué debemos crear más diferencias de las naturales y acusar, al mismo tiempo, a los estudiantes de que no prestan la atención suficiente y el interés necesario en el proceso de aprendizaje de una LE?

A nuestro entender, la enseñanza explícita de la gramática se debe reservar para cuando el estudiante ya tenga cierto nivel de dominio de la LE, digamos, el nivel B1. Pero por el contrario, los programas actuales no toman en consideración las recomendaciones metodológicas del Marco Común Europeo de Referencia para la enseñanza de lenguas extranjeras, así como las recomendaciones metodológicas del Instituto Cervantes, bajo el pretexto infundamentado de que la formación de traductores e intérpretes no se corresponde con tales recomendaciones. Al intentar formar a “traductores universales”, se recarga al alumno con un sin número de muestras de la lengua que carecen de naturalidad y verosimilitud, se obliga al estudiante a que aprenda aburridas listas de palabras extraídas de fuentes de poca confianza metodológica, etc. Como resultado, tenemos que al llegar al cuarto año de la carrera, y tras haber estudiado la lengua no menos de tres años, los conocimientos declarativos no permiten al estudiante usar adecuadamente la LE, e incluso, le bloquean e impiden la comunicación ágil y fluida que necesita un intérprete. El futuro intérprete no sólo necesita saber la LE con corrección, sino, y ante todo, con fluidez y dinamismo, es decir, tener un conocimiento instrumental de la misma.

Saber emplear una lengua no es lo mismo que tener unos conocimientos sobre ésta. Que los alumnos aprendan una regla y un sin número de palabras de dudoso uso no garantiza el uso correcto de la lengua en el proceso de comunicación. Por consiguiente, y para dar respuesta a la interrogativa que sirve de título a la presente ponencia, es necesario el aprendizaje de la gramática, pero éste debe estar supeditado a la auténtica práctica oral y escrita de la LE y a la rentabilidad lingüística, es decir, la

gramática que debe saber un intérprete es un conocimiento de fondo y, a diferencia de un filólogo, no constituye el objetivo principal de aprendizaje y, por consiguiente, no debe ocupar el lugar de honor que muchos le conceden.

LE RÔLE DES FONCTIONS PROSODIQUES DANS L'ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS

Комірна Є.В.

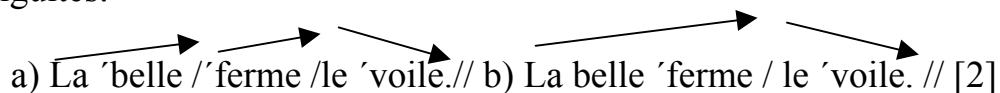
Київський національний лінгвістичний університет

Le rôle des facteurs prosodiques, en particulier, l'intonation, dans le processus de perception et de compréhension est important car la cohésion syntaxique ne suffit pas à donner au discours sa cohérence. Pendant les cours de français il est nécessaire de prendre en considération la réalisation des faits prosodiques lorsque le locuteur gère mal la hauteur mélodique dans l'apprentissage d'une langue étrangère. Le rôle de l'intonation est surtout spécifique en français car c'est une langue qui n'utilise pas l'accent pour caractériser les unités-mots et qui ne dispose que de l'intonation pour associer des éléments de sens au sein du même groupe. [3] Selon E.Lhote *"L'intonation: organise l'ensemble de l'énonciation; structure la pensée du locuteur à travers la syntaxe de la phrase; exprime l'état d'esprit et, éventuellement, l'état émotionnel de celui qui parle; traduit l'intention de communication du locuteur; trahit des distorsions entre les mots et le sens que le locuteur veut donner; dévoile à l'auditeur des ambiguïtés cachées, des intentions qui ne sont pas exprimées clairement (seulement à qui sait entendre!); oriente le choix et l'interprétation de l'auditeur; suggère des pistes multiples de compréhension, des choix préférentiels à faire dans l'interprétation, en particulier dans le non-dit"* [2] Dans le processus d'enseignement il convient de tenir compte des fonctions suivantes de l'intonation:

1. Fonction distinctive sert, en cas d'absence de marques syntaxiques, de distinguer le but de communication d'une phrase (déclarative, interrogative ou impérative). Selon Di Cristo c'est une fonction modale qui fonctionne à deux niveaux: un niveau de modalité primaire ou non expressif, et un niveau de modalité secondaire ou expressif: a) Tu manges avec lui demain. b) Tu manges avec lui demain? c) Tu manges avec lui demain! [2]

2. La fonction démarcative (selon Di Cristo "fonction de désambiguïisation") permet de retrouver l'organisation sémantique d'un énoncé, et donc de lever certaines ambiguïtés:

a) La 'belle /'ferme /le 'voilé.// b) La belle 'ferme / le 'voilé. // [2]

Cependant au cours de l'émission d'une unité accentuelle les faits prosodiques se réalisent en toute leur complexité. La prosodie assume une fonction syntaxique: le profil prosodique global d'un énoncé (une phrase) donne des informations sur sa modalité syntaxique (affirmation, interrogation, question, ordre, etc. A l'intérieur de l'énoncé, l'intonation permet d'indiquer la hiérarchie des constituants qui se construisent sur les bases de contraintes morphosyntaxiques minimales: (le petit chien mort) (sera enterré) (le petit chien) (mord la laisse). La segmentation accentuelle et intonative sert à distinguer «mort» adjectif de «mord» verbe. [1]

Fonction rythmique sert à organiser les structures rythmiques. Selon le principe d'équilibre rythmique, ou eurythmie, a priori universel: deux syllabes contigües dans la chaîne parlée ne pouvant pas être accentuées, seront jugés aprosodiques; les groupes prosodiques qui se succèdent dans la chaîne doivent être de taille équivalente (couramment 3 à 4 syllabes), peuvent difficilement se constituer autour d'une seule syllabe et ne peuvent pas excéder 7 syllabes à débit moyen. Ainsi, à l'énoncé *L'autobus de Serre Chevalier va arriver* devrait correspondre la segmentation intonosyntaxique (l'autobus de Serre Chevalier) (va arriver) mais la suite (l'autobus) (de Serre Chevalier) (va arriver) sera rythmiquement plus optimale (8+4 syllabes / 3+5+4 syllabes) est donc préférée. [1]

Fonction sémantico-pragmatique sert à articuler un énoncé autour de deux éléments centraux: le thème (topic), élément donné dont on dit quelque chose, et le rhème (focus), information nouvelle: *Les touristes, ils sont partis. Les touristes*, entité référentielle (le thème), est extrait en position initiale, alors que *ils sont partis* (le rhème), est encodé par une proposition subséquente. Dans ce cas, la fin du champ gauche est marquée par un contour montant, ou continuatif alors que le champ focal est réalisé par une proéminence initiale sur le focus et un contour terminal descendant, ou conclusif, à la fin de la zone focale. En cas de réorganisation de la phrase *Ils sont partis, les touristes* le thème repris, situé dans le champ droit, est indiqué par une intonation parenthétique basse. Une telle organisation vaut pour toutes les unités, non seulement celles qui encodent des entités référentielles ou des actes prédicatifs: *en été comme en hiver, qui quitte sa place la perd*. Le circonstant en tête d'énoncé (cadrage thématique), est soumis au même marquage de champ gauche et donc ponctués par une frontière de continuation majeure.

BIBLIOGRAPHIE

1. A. Lacheret. La prosodie au coeur du verbal. / Anne Lacheret. // Rééducation Orthophonique, 2011. – №246. – P. 87-104.
2. E. Lhote. Enseigner l'oral en interaction. / Elisabeth Lhote. – Vanves: Hachette F.L.E., – 1995. – 460 p. / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://courseweb.edteched.uottawa.ca/phonetique/pages/bibliographie.htm#lhote_enseigner
3. E. Pedoya-Guimbretière. Apprendre, enseigner, acquérir: la prosodie au coeur du débat. / Elisabeth Pedoya-Guimbretière. / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id=qRc6CvSENaEC&pg=PA64&lpg=PA64&dq=E.+Pedoya>

GRAMMATICAL MEANS OF REALIZATION OF INDIRECT EVALUATION IN MODERN ENGLISH CONVERSATIONAL DISCOURSE

Kulish N.Y.

Київський національний лінгвістичний університет

People communicate with each other performing speech acts. The content of communication may be identical, or almost identical, with the content intended to be communicated. As a consequence, the meaning of evaluation in Modern English

conversational discourse realizes as direct and indirect, explicit and implicit [2, c. 86]. In general, an indirect speech act is a kind of speech activity the illocutionary aim of which cannot be realized directly in the verbal structure of the utterance [1, c. 292]. That is to say, indirect evaluative utterances contain at least two illocutionary forces, one of them used for transmitting the propositional content of the sentence and the other for providing or uttering positive or negative attitude of the speaker towards somebody or something. The matter is that indirect evaluation combines various linguistic means of its realization involving the help of certain grammatical phenomena and pragmatic means [1; 2].

Thus, linguists single out such mostly used grammatical means of realization of indirect evaluation in Modern English discourse [1; 2; 3]:

1) modal verbs. When somebody reproaches himself or another person for something done, it means that the person has a negative attitude towards the event and the doers of the action. The absence of the evaluative elements in the proposition of the following sentences indicates that this negative assessment is indirect.

Gray shook his head in frustration as he scribbled away. “Why would anyone want to be a lawyer?” [4, c. 26]

2) modal words such as “*evidently*”, “*probably*” etc.:

“One week ago today, he handed a little paper known as the pelican brief to the FBI here in town. Evidently, the brief implicates an obscure person in the killings. The brief gets passed around, then sent to the White House, then beyond that no one knows. Two days later, Callahan cranks his Porsche for the last time. Darby Shaw claims to be the unidentified female mentioned there. She was with Callahan, and was supposed to die with him.” [4, c. 219]

3) the Subjunctive mood that implicates in the very case regret for something that cannot be done due to the physical conditions of the object of evaluation and thus creates a relatively negative indirect evaluation of a person:

Darby sipped slowly and watched him. The music was soft and the lights low. “I’m getting a buzz,” she said.

“That’s about right for you. A glass and a half and you’re history. If you were Irish you could drink all night.” [4, c. 89]

Sometimes such utterances may mean the desirable action for the speaker, so they express the positive evaluation:

“Would you do me a favor?” she asked.

“Maybe.”

She paused and looked at the sofa. “Would you mind sleeping on the sofa tonight? I mean, I haven’t slept well in a long time, and I need the rest. It would, well, it would be nice if I knew you were in here.” [4, c. 270]

4) some of the conjunctions, “*unless*”, “*but*” in particular. Thus, such an utterance may soften some negative shade of meaning in self-assessment and implicate new positive information about the person.

“How tall are you?”

“Five-ten.”

“How much do you weigh?”

"I was afraid of this. I usually lie, you know. Two hundred, but I plan to lose it. I swear."

"I'll see you tomorrow, Gavin."

"I hope I see you, dear." [4, c. 21]

5) particles, especially "even", "still", "already", "yet", "at last", "anyway", "really", "only". For example, the concessive particle "really" is usually used to show the true to life state of events. In addition to this, the speaker may be afraid that the hearer does not consider his words as trustworthy or reliable and that is why this speaker subconsciously persuades the hearer in what is said with the help of verbal means:

Four blocks away, Fletcher Coal paced in front of the President's desk and listened intently to the phone in his ear. He frowned, then closed his eyes, then glared at the President as if to say, "Bad news, Chief. Really bad news." [4, c. 222]

6) the Present Continuous tense of the verb that is sometimes used in the utterance to express some irritation of the subject of evaluation and hence to implicate some negative attitudes towards something or somebody.

Callahan stared at her. "You are telling me you skipped classes for three days, ignored me, worked around the clock playing Sherlock Holmes, and now you're throwing it away." [4, c. 90]

Taking everything aforementioned into account, we can name such grammatical means of realization of indirect evaluation in Modern English conversational discourse as modal verbs and modal words, the Subjunctive mood, conjunctions, particles and the Present Continuous tense.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М. Я. Практикум по теоретической грамматике английского языка : [учеб. пособие] / М. Я. Блох, Т. Н. Семенова, С. В. Тимофеева. – М.: Высш. шк., 2004. – 471 с.
2. Гончарова Н. В. Аксіологічна структура англomовного діалогічного дискурсу (на матеріалі худ. прози) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.0 / Гончарова Наталія Віталіївна. – К., 2002. – 182 с.
3. Evans V. New Round-Up 6 / V. Evans, J. Dooley. – Harlow : Pearson Education Limited, 2011. – 256 p.
4. Grisham J. The Pelican Brief / John Grisham. – N.Y. : Island Books, 1993. – 436 p.

LE CARATTERISTICHE PRINCIPALI TIPOLOGICHE E LA CLASSIFICAZIONE DELLE UNITA' FRASEOLOGICHE

Kuznetsova M.O.

Київський національний лінгвістичний університет

La natura doppia di una lingua (lingua come il mezzo di comunicazione e riflessione dell'attività cognitiva del parlante) dà possibilità al linguista di accettare l'opinione di antropologi e filosofi i quali affermano che nella lingua sempre esiste la riflessione del mondo esterno, del mondo dove abita l'uomo. La lingua viene usata per influenzare sul mondo, per approvare la condotta dei membri di un gruppo linguistico, per esprimere impressioni, pensieri.

La fraseologia di qualsiasi lingua è una importantissima eredità linguistica, dove lasciano le loro tracce le scienze come: filosofia, storia, antropologia ed anche la cultura nazionale, i costumi, le credenze, fantasie del popolo. Grazie alla fraseologia noi possiamo ritornarci indietro, al passato non solo della lingua ma al passato della storia, della cultura.

La lingua è il mezzo più importante della comunicazione umana, perfetto strumento della trasmissione dei pensieri. I mezzi fondamentali che rispecchiano realtà estralinguistica sono le parole, le UF (unità fraseologiche), le frasi che denominano le cose ed i fenomeni della natura. Il processo di includere certi giri stabili nella fraseologia, o invece di escluderli dal repertorio delle UF, fuori dei limiti di questo sussistema del linguaggio, è sempre motivato dal fatto che essi si estraggono dalla memoria e si riproducono come un insieme o si creano nel processo della comunicazione orale.

Partendo da questo criterio, la fraseologia si determina come un ramo di scienza che studia il sistema fraseologico della lingua nel suo stato contemporaneo e nel suo sviluppo storico, nei suoi collegamenti con il lessico, con la formazione delle parole da una parte, e con la grammatica dall'altra.

Lo studio delle UF di qualsiasi idioma insieme all'analisi profonda della ricchezza fraseologica dell'idioma stesso è una tappa necessaria nel processo di ricerca nella conoscenza dei valori spirituali di un popolo. E, cioè quello che consente di rispondere a una serie di domande più difficili che si riferiscono alle unità significative della lingua, al carattere lessicale dell'accezione della parola che le accompagna, ai problemi della composizione delle parole ed all'etimologia, ai problemi dell'ortografia, della stilistica, ecc.

Si sa che le UF sono presenti in una lingua nello stato compiuto (perfetto), cioè in altre parole, possiedono caratteristiche come, ad esempio, la stabilità nel loro uso. Questo fenomeno si manifesta nel fatto che le parole, formando parte dell'UF, perdono a volte il loro significato essenziale. I componenti dell'UF non possono esercitare un ruolo nominativo indipendente, neanche se la locuzione idiomatica potesse essere disintegrata semanticamente. La stabilità della UF si basa sui diversi tipi di invariabilità di uno o dell'altro elemento, insieme a tutti i cambiamenti normativi. Gli scienziati indicano i seguenti tipi di invariabilità delle UF:

1. Stabilità dell'uso - la UF è l'unità della lingua e non la formazione individuale. La riproduzione di certi giri stabili nel processo del parlare come un insieme è l'indice di questo tipo di microstabilità.

2. Stabilità semantico-strutturale - la UF è composta almeno di due parole, è una formazione creata per separazione e non possiede un significato tipico, cioè non può servire d'esempio per la formazione di UF analoghe secondo il suo modello semantico-strutturale.

3. Stabilità semantica - l'invariabilità del significato fraseologico si basa su stabilità del significato.

4. Stabilità lessica - è l'invariabilità completa dei cambiamenti o la possibilità del cambiamento normativo dei componenti.

5. Stabilità sintattica - è invariabilità dell'ordine dei componenti della UF o il cambiamento dell'ordine dei componenti nei limiti delle variabilità; per esempio, l'inversione grammaticale nell'uso del verbo nella forma passiva.

BIBLIOGRAFIA

1. Шадрин Н.Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика. Под ред. Скребнева Ю.М. – Изд-во Саратовского ун-та, 1991.
2. Cherdantseva T. Proverbio e modo di dire/ Studi di grammatica italiana. M.: CeRo, 1996.
3. Черданцева Т.З. Итальянская фразеология и итальянцы. – М.: ЧеРо, 2000.
4. Сучасна українська літературна мова. За ред. Грищенко А.П. – К.: Вища школа, 1997.
5. Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Гелиос, 1991.

DIE ZEHN REGELN FÜR KLARES JURISTENDEUTSCH

Malynovska I.A.

Kiewer nationale linguistische Universität

Nicht nur Laien haben Probleme, Juristendeutsch zu verstehen. Auch Anwälte müssen viel zu oft mit Bandwurmsätzen in Gesetzen und Urteilen kämpfen. Juristendeutsch klingt nicht nur gestelzt. Es ist auch umständlich und schwer zu begreifen. Weil Juristen aber an dieses Deutsch gewöhnt sind, fällt es ihnen schwer sich davon zu trennen. Dass ein Großteil ihrer Mandanten sie nicht versteht, scheint viele Anwälte entweder wenig zu kümmern oder aber sie wissen keinen Ausweg aus dem Sprachdickicht. Manche verfallen in Frustration: Soll der Mandant eben nachfragen oder zum Lexikon greifen. Nicht gerade kundenfreundlich. Eben so wenig die Ausflucht, Juristen müssten ihren Status oder Stand mit einer verklausulierten Sprache dokumentieren: Alles andere klingt doch zu schlicht. Und dann das Hauptargument gegen klare Worte: Das muss so kompliziert sein, sonst ist es falsch.

Das mutet erst einmal ganz einleuchtend an, aber keiner der Vorwände gegen klares Deutsch greift. Erstens ist Verständlichkeit zwingende Voraussetzung jedweder Kommunikation, gerade der des Anwalts. Zweitens heißt niveauvolles und differenziertes Kommunizieren nicht: umständlich, langatmig und verschachtelt. Und drittens wird ein Fachtext nicht falsch, wenn er einfach formuliert ist im Gegenteil: Oft versteht sogar der Fachmann erst dann den Inhalt [2, 38]. Die Angst vor dem Ungewohnten lässt Juristen oft vor einfachen Worten scheuen; im Jargon fühlen sie sich sicher. Kurz und klar zu sprechen oder zu schreiben, haben sie im Studium nie gelernt. Im Gegenteil: Je länger und komplizierter, desto wissenschaftlicher und klüger klinge ein Text, lehrten Professoren. Dass vieles Wissen nichts nützt, wenn es die Mitmenschen nicht erreicht, war kein Thema.

Verknoteter Satzbau, verworrenes Obrigkeitsdeutsch oder steife Floskeln sind gerade keine Zeichen für gehobenes geistiges Niveau. Das kommt vor allem in der Wortwahl zum Ausdruck. Inzwischen haben das schon einige große Anwaltskanzleien und sogar Universitäten erkannt und wollen die Juristensprache bürger- und mandantenfreundlicher machen.

In der Wirtschaft ist das Problem schon längst bekannt: Verklausulierte Briefe stören die Kommunikation mit den Kunden und Mitarbeitern. Viele Unternehmen, die bei ihrer internen oder externen Kommunikation mit Verwaltungssprache zu

kämpfen haben, leisten sich Inhouse-Seminare zur klaren Sprache. Vor allem Versicherungen, Krankenkassen und Verbände haben wegen ihres hohen Juristenanteils Kommunikationsprobleme. Klare Kommunikation spart übrigens bares Geld: weniger Nachfragen, weniger Ärger und sogar weniger Widersprüche. Doch wie geht das, einfach zu kommunizieren? Zunächst muss der Kanzleistil mit den substantivierten Verben weg, auch das damit oft kombinierte Passiv. Nicht: Es muss unsererseits eine Untersuchung des Falles durchgeführt werden. Sondern mit Verben und Aktiv: Wir müssen den Fall untersuchen[1, 33]. Das ist kürzer, klarer und trotzdem richtig. Dann müssen sich Juristen angewöhnen, mit der wichtigsten Botschaft für den Leser zu beginnen. Nicht: Nach eingehender Überprüfung der Sach- und Rechtslage musste der Unterzeichner zu der Schlussfolgerung gelangen, dass im vorliegenden Fall eine gerichtliche Auseinandersetzung seitens des Unterzeichners empfohlen wird. Das ist umständlich und langatmig. Klarer ist: Sie sollten die Sache vor Gericht austragen. Zu diesem Ergebnis sind wir gekommen, nachdem wir die Sache eingehend geprüft haben. Auch Abstrahierungen und Verneinungen stören: Es ist eine nicht unwesentliche Tatsache für den Ablauf des Prozesses, dass der Angeklagte im Rahmen seiner Einlassung unflätige, nicht der Ehre förderliche Äußerungen im Laufe der Verhandlung gegenüber dem Opfer geäußert hat. Puh! Warum denn so aufgeblasen? Es geht auch klarer: Es ist für das Verfahren bedeutsam, dass der Angeklagte das Opfer in der Verhandlung beleidigt hat. Oft ist in juristischen Texten das Wichtige im Nebensatz versteckt, wie in folgendem Satz des BVerfG: Der Kläger des Ausgangsverfahrens hat eine Stellungnahme zur Verfassungsbeschwerde abgegeben, die er nicht für begründet hält [3, 109]. Das klingt befremdlich; besser hieße es: Der Kläger des Ausgangsverfahrens hält die Verfassungsbeschwerde nicht für begründet, wie er in seiner Stellungnahme ausgeführt hat. Das ist sofort zu verstehen. Die Hauptsache steht im Hauptsatz, die Nebensache im Nebensatz. Könnten sogar Gesetze kürzer und klarer sein? Ja, sie könnten, z. B. § 254 I BGB: Hat bei der Entstehung des Schadens ein Verschulden des Beschädigten mitgewirkt, so hängt die Verpflichtung zum Ersatz sowie der Umfang des zu leistenden Ersatzes von den Umständen, insbesondere davon ab, inwieweit der Schaden vorwiegend von dem einen oder dem anderen Teil verursacht worden ist. Das geht einfacher: Hat der Geschädigte den Schaden mitverschuldet, so hängen die Verpflichtung zum Ersatz und dessen Umfang von den Umständen ab, vor allem davon, inwieweit der eine oder der andere Teil den Schaden vorwiegend verursacht hat. Das sind zehn Wörter weniger. Nun kann man der Meinung sein, Gesetze müssten nicht einfacher sein, weil sie sich überwiegend an Fachleute richten. Aber warum dürfen Fachleute Gesetze nicht besser verstehen? Es geht ja in erster Linie nicht um Fachbegriffe, sondern um den Satzbau. Für Laien jedenfalls gilt: Wenn Recht für die Menschen gemacht ist, müssen es die Menschen auch verstehen [4, 84]. Anwälte müssen Mandanten nicht mit Juristendeutsch belästigen. Sie sollten das Fachchinesisch für ihre Kunden übersetzen. Und nebenbei ist das auch eine gute PR für die Kanzlei. Und nun noch mal in aller Kürze zehn Tipps für klares Juristendeutsch:

1. Wichtiges nach vorn
2. Belangloses weglassen

3. Vorsicht mit Adjektiven
4. Hauptsachen in Hauptsätze
5. Kurze Sätze, wenige Nebensätze, keine Schachtelsätze
6. Verben einsetzen, keinen Nominalstil
7. Viel Aktiv, wenig Passiv
8. Konkret, nicht abstrakt
9. Positive Begriffe, keine Verneinungen
10. Fremdwörter und Fachbegriffe vermeiden

LITERATURVERZEICHNIS

1. Durmüller, S., Bd.I, ZPR, 1981. –33 S.
2. Neumann, U. Juristische Fachsprache und Umgangssprache. – Frankfurt / Main, 1992. – 38 S.
3. Werner K. Bundesrechtsanwaltsordnung und Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufs.– Köln: Verlag C.H. Beck, 1960. – 109 S.
4. Wesel, U. Juristische Weltkunde. – ISBN, 2009. S. – 84 S.

CHARACTERISTIC FEATURES AND TYPES OF HORROR NOVELS AND STORIES

Markova Yuliia

Kyiv National Linguistic University

As noted by M. Hills, "category of horrible plays one of the leading roles in Gothic aesthetics and in general pre-romanticism aesthetics, as according to pre-romanticists, horror and fear can evoke strong feelings as well as bring aesthetic pleasure" [3, p. 42].

The success of horror novel directly depends on the writer's ability to create a tense atmosphere and stir up readers' strong feelings.

In childhood a person may be afraid of shadows in the dark or "monsters" under the bed. Kids' imagination is especially boisterous. Grown-ups have more sophisticated and reasonable dreads. Adults' fears are: fear of illness or death of their nearest and dearest, fear of losing control of their lives, fear of not being recognized by a society or inability of realizing their ambitions. Horror itself is virtually an interference with a person's comfort zone [2, p. 28].

It can be distinguished the following specific features of horror fiction:

- Unbelievable and unexpected events, taking place in common situations, but somehow connected with supernatural elements
- These events happen on a routine life background, so a reader could compare him/herself with main characters
- This genre investigates the dark side of the human's personality
- Characters are mostly ordinary people, whose inner world can be associated with that of ours. Although heroes often shown as a bit weird and reserved
- Lives often depend on main hero's luck
- The mood of the story is dismal, ominous and immediately affects the reader's perception

- The plot contains sudden terrifying events
- Violence can be present in a story and even described in details
- In majority of cases a story is told in a third person
- Writing style is simple [5, p. 59].

Horror literature has its own different thematic varieties.

Here are main of them:

- Horror novels about appearance change and supernatural events. People and places that used to be safe and friendly become threatening and at any moment they may rise against those who remained unchanged or even replace them. Inability to recognize people and environment scares people splits personality and forces to change. After all, one cannot expect that his/her own home can become dangerous for him/her and his/her family.

- Supernatural horror novels that cover a lot of themes: these may be tales about personality disorders and changes of a shape; ghost stories; stories about somniphobia – dreams and conscious intrusion; reviving of sinister nocturnal creatures – zombie tales.

- Gothic novels.

- Horror novels with a house as a scene. Such tales are based on a human's need of safety.

- Ghost novels.

- Multiple personality; mind and body possession by other forms of life (aliens) novels.

- Cosmic horror novels.

- Vampire novels, werewolf novels etc [1, p. 75].

The contemporary horror tale differs from its predecessors in its representation of female victim. In the Gothic tale all the fright and fluster were evoked at the expose of female character. Traditionally, the heroine was present or future wife of the male protagonist. Her dismay awoke villain's imagination and libido and compelled a hero to fall upon risk. According to T. Magistrale and M. Morrison, "modern heroine of Gothic and horror novels, however, often have to fight with the monster without the support of courageous men shoulder" [4, p. 5].

But not only has an image of a female hero changed, but an image of the modern monster as well. In horror novels written before the 1960's monster rarely resembled a human being. There always was something that referred him to alien: clothing, body composition or similarity to the animal. However, since then they have acquired more "human" resemblance. As noted by R. Salomon, "ubiquitous monster in the books of the 1980s usually appears as a serial murderer. He gripped by terrible feelings inside, but doesn't differ from us outside" [6, p. 21].

N.Carroll suggested that "modern horror novels are too bloody in comparison to their predecessors" [1, p. 28]. Such a tendency can be explained by the daily stress experienced by readers every day. People are exposed to so much violence – both real and fictional – that they take its depiction the literature absolutely composedly. Therefore, the authors have to invent even more horrific images.

LITERATURE

1. Carrol N. The Philosophy of Horror / N. Carrol. – New York: Chapman and Hall, 1990. – 250 p.
2. Datlow E. Anthology of Horror / E. Datlow. – Malden: Arrow Publishers, 1991. – 320 p.
3. Hills M. The Pleasures of Horror / M/ Hills. – New York: Continuum, 2005. – 240 p.
4. Magistrle T. A Dark Night's Dreaming / T. Magistrle, M. Morrison. – South Carolina: University of South Carolina Press, 1996. – 150 p.
5. Robinson W. Studying Horror Fiction / W. Robinson. – London : Penguin Group, 1989. – 99 p.
6. Salomon R. B. Mazes of the Serpent: An Anatomy of Horror Narrative / R. B. Salomon. – New York : Cornell University, 2002. – 180 p.

LEGAL LANGUAGE AND GLOBALIZATION

Parfenova L.V.

Kyiv national linguistic university

The idea of globalization has different meanings to different people. However, many people believe the idea rests on the integration of economic, political, and cultural systems across the globe. The process that drives globalization is based on a combination of economic, technological, sociocultural and political forces. This article deals with the influence of globalization on legal language.

The common law became a global system with the growth of British colonial power. Today, it is the dominant legal system in (virtually) all countries where the population is English-speaking or in which English enjoys the status of an official language.

Common law is normally expressed with the help of the English language. The current importance of English is manifested by the fact that, according to one estimate, some 1,200–1,500 million people today have a fair command of the language; the number of individuals with a knowledge of the language comparable to a mother tongue stands at around 670 million. From the standpoint of language of the law, it is essential to know that English enjoys the status of official language, more or less completely, in 75 States (some of these, it is true, are mini-States) or administrative territories. This is the case for many African countries [2].

So we can say that a lot of legal translation workers and attorneys begin their day early by translating and securing international patents, trademarks, copyrights, and contracts into dozens of different languages.

They do need to know the basic terminology of international law to work with legal cases or international contracts. Here are some words they really need to know [3].

Sources of International Law

source of law	general principles of law
source of evidence for law	resolutions of international organizations
primary source	decisions of international tribunals
subsidiary (secondary) source	<i>opinio juris</i>

general international law	state practice
regional international law	acquiescence
customary law	equity
local custom	equitable principles
treaty	<i>jus cogens</i>
multilateral treaty	fundamental norm
bilateral treaty	unilateral act/declaration

English is the most important language in international contracts. Non-native speakers of English also use it. Thousands of lawyers in non English-speaking countries are daily drawing up contracts in English. These documents often contain language similar to traditional common-law lawyers' contracts. This can give rise to serious problems:

1. Lack of legal expertise. Individuals with often modest knowledge of English commit a lot of mistakes;

2. Making copy, word for word, the text of a contract commonlaw lawyers can thus cause confusion, mistakes, and misunderstandings because they are not aware of the traps contained in the language of the document.[1]

To resolve problems of this kind, specialists in international law have to develop terminology that can be used and understood in the same way in different countries.

LITERATURE

1. Mattila, Heikki E. S., Comparative Legal Linguistics, Ashgate, 2006, 346 pp.
2. Globalization and its Effects on Language Translation, The marketing analysis, 2010; Feb 5.
3. Jonathan Law; Elizabeth A. Martin, A Dictionary of Law, Oxford University Press; 2013.

LE PECULIARITÀ DEL LINGUAGGIO GIURIDICO. PROBLEMI E STRATEGIE DI TRADUZIONE.

Petrova O.V.

Київський національний лінгвістичний університет

Tra le varie tipologie di traduzione, la traduzione giuridica rientra sicuramente tra quelle che meritano di essere trattate con particolare attenzione, in quanto presenta difficoltà e problemi specifici, che non è dato riscontrare per altre tipologie di traduzione effettuate in altri settori. La principale difficoltà della traduzione giuridica risiede nella divergenza, e in alcuni casi nell'assenza, dei concetti giuridici tra la lingua di partenza e la lingua di arrivo, ovvero tra il sistema giuridico di cui il testo di partenza è espressione e il sistema giuridico in cui deve essere prodotto il testo di arrivo. Di conseguenza, la principale ragione della difficoltà della traduzione giuridica risiede nell'intraducibilità non dei termini, bensì dei concetti, in particolare di quei concetti che sono propri di alcuni sistemi giuridici ma non di altri [1, p. 83].

La specificità della traduzione giuridica deriva dal rapporto di "dipendenza" che esiste tra la lingua e il diritto. L'importanza della lingua per il diritto è fondamentale: la lingua, infatti, serve a "definire" dal punto di vista giuridico atti, aspetti della vita

umana già esistenti, concetti e istituti quali, per esempio, l'“omicidio”, il “divorzio”, l' “omicidio preterintenzionale”, ecc. Ne deriva che il diritto non può manifestarsi, giungere a espressione, senza l'ausilio della lingua. Più precisamente, la sua sopravvivenza è garantita esclusivamente dall'uso della lingua.

Il problema principale della traduzione giuridica risiede nel fatto che esistono diverse fonti del diritto: ne deriva che i testi legislativi sono spesso difficilmente comparabili tra loro [2, p. 28]. Ai fini della traduzione, va sottolineato che la traduzione giuridica equivale a una traduzione di una sequenza di parole da una lingua all'altra. Come per altri tipi di traduzione, l'unità di base della traduzione giuridica è il testo, non la parola. Il traduttore giuridico, quindi, nel determinare la sua strategia dovrà tenere conto di considerazioni di carattere pragmatico [3, p. 5].

Prima di dare inizio al processo di traduzione del testo di partenza è fondamentale essere a conoscenza della funzione del testo di arrivo, ovvero sapere chi sono gli effettivi destinatari, quali sono le loro aspettative e lo scopo della traduzione [4, p. 262].

La componente che presenta maggiori difficoltà per il traduttore è certamente il “vocabolario”, tratto altamente differenziato e differenziante tra le varie lingue che è al centro dei processi interpretativi e costituisce il momento focale dei processi traduttivi. I termini sono profondamente radicati in un contesto socio-istituzionale, e il loro significato può mutare con il modificarsi di quel contesto. Tuttavia, occorre ricordare che una lingua speciale, come quella giuridica, non si compone solo di termini tecnici. Il traduttore, quindi, non deve concentrarsi esclusivamente sulla terminologia, ma prestare attenzione anche all'aspetto formale del testo. Va, infatti, precisato che il carattere problematico della traduzione giuridica non si limita ai concetti espressi dai termini, ma si estende anche ai nodi, ai cardini del testo, ovvero alle relazioni logico-semantiche espresse dalle congiunzioni, o, con un termine più tecnico, dai connettivi. È fondamentale, inoltre, tenere presente che il processo traduttivo nel suo complesso deve essere finalizzato ai criteri di giudizio di accettabilità del testo tradotto da parte del giurista destinatario, i quali si fondano sulla riconoscibilità, nella lettura del testo tradotto, delle analogie e delle differenze esistenti tra il suo sistema giuridico e quello di partenza [5, p. 115].

Per risolvere i problemi terminologici si è rivelata fondamentale la consultazione, oltre che di dizionari specializzati, di testi paralleli e altre fonti giuridiche; in tal modo è stato inoltre possibile reperire collocazioni fisse e informazioni aggiuntive sui termini (per esempio: il fatto che un ricorso, o una domanda, vengano accolti o respinti; che una procedura venga avviata). A livello terminologico le maggiori difficoltà di traduzione sorgono quando i referenti esistano solo parzialmente o non esistano affatto nella lingua di arrivo. Questo vale sia con riferimento alle formule di rito che con riferimento ai termini. In questo caso, la maggior parte degli autori concorda sul fatto che il traduttore giuridico ha, sostanzialmente, tre possibilità.

La prima consiste nella cosiddetta “ricezione diretta”, ovvero nella semplice trascrizione del termine, o espressione, dalla lingua di partenza nella lingua di arrivo, la quale può essere accompagnata da una spiegazione del relativo significato in una nota a piè di pagina [2, p. 40-41]. La seconda possibilità a disposizione del traduttore giuridico consiste nell'individuare, nella lingua di arrivo, il termine dal significato più vicino a quello espresso nella lingua di partenza. Questa seconda strategia può essere

fatta coincidere con la ricerca dell'equivalenza funzionale [4, p.262]. In alternativa, il traduttore può ricorrere a una perifrasi. Il traduttore può, infine, creare, nella propria lingua, un neologismo necessario per esprimere tutti e soli i significati del termine espresso nella lingua di partenza, cui eventualmente far seguire una nota a piè di pagina. Tali neologismi possono consistere anche in calchi, in traduzioni "letterali" [2, p. 22-32]. È possibile anche applicare un procedimento che preveda la combinazione di alcune tra queste possibilità.

BIBLIOGRAFIA

1. Jacqueline Visconti. I problemi dei testi giuridici. La voce dell'Europa in traduzione multilingue / Jacqueline Visconti; // Rivista di Psicolinguistica Applicata – №3. – 2001. PP.83-109.
2. Rodolfo Sacco. Trattato di diritto comparato. Introduzione al diritto comparato. – T.: UTET. – 1992. – p. 280.
3. Susan Šarčević. New Approach to Legal Translation. – B.: Kluwer Law International. – 1997. – p. 324.
4. Federica Scarpa. La fisionomia della sentenza in Inghilterra e in Italia: un'analisi orientata alla traduzione. Traduttori e giuristi a confronto. Interpretazione traducete e comparazione del discorso giuridico. – B.: CLUEB. – 2000. – p. 262.
5. Rita D., Snel Trampus. La traduzione e i linguaggi giuridici olandese e italiano. Aspetti e problemi. – T.: Italo Svevo. – 1989. – p. 175.

HEDGING AS AN ANSWER-EVADING STRATEGY IN MODERN ENGLISH CONVERSATIONAL DISCOURSE

Poklyatska I.A.

Київський національний лінгвістичний університет

The dialogical discourse is an apparent context for the use of evasive language, just as it is ironically said that people are renowned for asking questions but evading answering them. According to L.A. Zadeh, "**evasion** is the intended use of unclear messages, that is, vague, ambiguous, or non-straightforward communication, frequently occurring in response to difficult or awkward situations" [5, p. 5]. Recognising answer-evading strategies is very important for making communication felicitous; otherwise, they could mislead and cause misunderstanding.

Hedging is one of the answer-evading strategies; its essence lies in the use of vague language for the purpose of linguistic avoidance of full commitment or precision. By including a particular term, choosing a particular structure, or imposing a specific prosodic form on the utterance, the speaker signals a lack of a full commitment either to the full category membership of a term or expression in the utterance (content mitigation), or to the intended illocutionary force of the utterance (force mitigation) [1, p. 32]. So, hedging is attenuation of the full value which the utterance would have, absent the hedging.

Simply put, if people hedge against something unpleasant or unwanted that might affect them, they do something which will protect them from it. If one hedges a problem or question, one avoids answering the question or committing oneself to a particular action or decision.

The term '**hedge**' was first used by G. Lakoff in his article *Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts* to mean "words whose job is to make things more or less fuzzy" [4, p.461]. In his article *Fuzzy-Set – Theoretic Interpretation of Linguistic Hedges*, L. Zadeh followed G. Lakoff in using the new designation 'hedge' and analyzed English hedges from the point of view of semantics and logics [5]. The question was further investigated by W. Chafe (1982), G. Leech (1983), P. Brown and S. Levinson (1987), L. Urbanová's (2003), J. Kozubíková-Šandová (2010), and other linguists. The general and most balanced definition of hedging is that **hedging** is a linguistic strategy employed by conversationalists to weaken the illocutionary force of utterances, to reduce the intensity of utterances and also their directness.

Every utterance carries its own meaning in a particular context and reflects the attitude of the speaker to reality; therefore, context is crucial when interpreting functions of particular utterances [4, p. 495]. The contextual factor is considered as the strongest factor of functional sentence perspective. The 'immediately relevant context' may be further divided into 'verbal' and 'situational'.

There exist several classifications of hedging devices: R. Quirk et al.'s classification **according to semantic differences**, P. Brown and S. Levinson's classification **within the framework of negative politeness**; J. Holmes' classification **according to their contribution to discourse meaning**. The latter classification is the most universal one as it reflects the attitude of the participants to the content of the message [2, p. 186]. According to the relationship to discourse meaning, hedges may be divided into following groups:

- **speaker-oriented hedges**, which include linguistic devices that are used to express speaker's doubts and uncertainty in relation to the validity of the particular proposition;
- **hearer-oriented hedges**, which express uncertainty or hesitation relating to the hearer;
- **content-oriented hedges**, which relate to the content of the message; when using a content-oriented hedging device, the force of the speech act is attenuated and thus it indicates uncertainty and evasiveness of the speaker [2, p.191].

J. Kozubíková-Šandová distinguishes nine functions of hedges that are most frequently used in the dialogical discourse: ***attenuation of the forthcoming message, hearer-oriented uncertainty, hesitation, content-oriented uncertainty, evasiveness, assumption, unspecified reference, detachment, and negative politeness*** [3, p. 94].

Attenuation of the forthcoming message together with assumption are two most frequent functions, which can be explained by the fact that people do not want to sound too authoritative and reserved so they use hedging devices to soften their propositions [3, p.97]. A very low frequency of occurrence of functions of detachment and evasiveness confirms a high degree of speaker's involvement in the dialogical discourse [1, p. 38]. It relates to the fact that by being detached and evasive, people would not be able to establish a contact with others.

In conclusion it should be mentioned that the hedging devices occur very frequently in the dialogical discourse; therefore they belong to important linguistic means of showing speaker's involvement in the dialogical discourse. It is due to the fact that, on the one hand, the desire to show power and assert themselves in front

of others is in humans' nature and people do not want to look uncertain or hesitant. On the other hand, they aim at being closer to their interlocutors, and, as a result, they show a high degree of involvement in their language.

LITERATURE

1. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 352 p.
2. Holmes J. Hedges and Boosters in Womens and Mens Speech / J. Holmes // Language & Communication. – 1990. – Vol. 3. – P. 185–205.
3. Kozubíková-Šandová J. The Non-Observance of Grice's Maxims in Political Interviews / J. Kozubíková-Šandová // Theories in Practice. Proceedings of the First International Conference on English and American Studies / [eds. R. Trušník, K. Nemčoková]. – Zlín: TomášBaťa University, 2010. – P. 89–99.
4. Lakoff G. Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts / G. Lakoff // Journal of Philosophical Logic / [eds. P. M. Peranteau, J. N. Levi, G. C. Phares]. – Chicago: Chicago Linguistic Society, 1972. – Vol. 2. – P. 458–508.
5. Zadeh L. A. A Fuzzy-Set – Theoretic Interpretation of Linguistic Hedges / L. A. Zadeh // Journal of Cybernetics. – 1972. – Vol. 2. – P. 4–34.

FARBADJEKTIVE IM DEUTSCHEN UND IM UKRAINISCHEN

Politschuk N.M.

Bohdan-Chmelnytskyj-Universität Tscherkasy

Die Umgebung des Menschen ist dank der Farben und Farbtöne schön bunt. Sie spielen eine wichtige Rolle in unserem Leben. Aus diesem Grunde sind sie zum Untersuchungsobjekt vieler Wissenschaftszweige [2, c. 1], darunter auch der Linguistik, geworden.

Sprachliche Einheiten mit der Bedeutung "Farbe" werden in der Linguistik Farbbezeichnungen genannt. Sie sind durch verschiedene Wortarten im Deutschen und im Ukrainischen vertreten: *grün* – *зелений*, *grünen* – *зеленіти*, *das Grün* – *зелень*. Besonders intensiv werden in den letzten Jahren die Farbadjektive am Material verschiedener Sprachen von heimischen Sprachforschern untersucht [1; 2; 3; 5], aber es fehlt an vergleichenden Forschungen.

Im vorliegenden Beitrag werden die Farbadjektive im Deutschen und im Ukrainischen aus der Perspektive ihrer Wortbildung und Semantik im vergleichenden Aspekt betrachtet. Als sprachliches Material für die Analyse dienen Nominationen aus dem Bereich der Damenmode, die dem deutschen Katalog [9] und den ukrainischen Frauenzeitschriften [6; 7; 8] entnommen worden sind.

Neben den Simplizia, die die Grundfarben (*rot*, *червоний*) bezeichnen, sind solche Wortbildungsarten wie Konversion (*Flieder* → *flieder*) Derivation (*fliederfarbig*, *бузковий*) und Komposition (*mintgrün*, *м'ятно-зелений*) festgestellt worden. Im Deutschen werden die Farbadjektive vorwiegend durch Konversion und Komposition gebildet. Im Ukrainischen dagegen hat Derivation den Vorrang (*бузок* → *бузковий*). Im Unterschied zu Simplizia bezeichnen adjektivische Wortbildungskonstruktionen [4] (im Weiteren WBK) hauptsächlich verschiedene Farbtöne (*kirsch-*, *rost-*, *feuerrot*; *медовий*, *пісочний*, *лимонно-жовтий*).

Die WBK sind semantisch durch substantivische Basen motiviert, dies ermöglicht die Farbadjektive in verschiedene Gruppen aufzuteilen:

1. Pflanzenwelt (Bäume, Büsche, Blumen, Gräser): *lind, fuchsia, mint, flieder; бузковий*;
2. Früchte (Obst, Beeren, Gemüse): *pfirsich, himbeerrot, aubergine; персиковий, малиновий, баклажановий*;
3. Tierwelt (Tiere, Fische, Vögel): *hummer, camel; омаровий*;
4. Metalle: *gold, silber, kupfer; золотистий, срібний, мідний*;
5. Edelsteine, Mineralien: *rubin, smaragd, koralle; рубіновий, смарагдовий, кораловий*;
6. Stoffe und Flüssigkeiten: *khaki, aqua; хакі, блідо-голубий*;
7. Nahrungsmittel (Essen und Getränke): *honig, creme, sekt; медовий, кремовий*;
8. Naturerscheinungen: *flamme, sonne; племенистий*.

Die Farbadjektive in der Kombination mit den Substantiven, die verschiedene Kleidungsstücke der Damenmode bezeichnen, verfügen über eine hohe Expressivität. Sie rufen positive emotionelle Assoziationen hervor, die mit Schönheit der Blumen, der Edelsteine, mit leckeren Speisen, besonders Früchten, und Getränken verbunden sind. Auf diese Weise sind die Nominationen dieser Art in Werbetexten beider Sprachen pragmatisch "geladen". Ihre Funktion besteht darin, das größte Interesse der Kunden am Kaufen zu fördern.

LITERATUR

1. Горлачова В.В. Структура семантичного поля кольоропозначень у сучасному російськомовному рекламному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 – російська мова / В.В. Горлачова. – Дніпропетровськ, 2011. – 19 с.
2. Кантемір С.О. Синтагматичні та парадигматичні властивості прикметників кольору в німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – германські мови / – С.О Кантемір. – Одеса, 2003. – 20 с.
3. Семашко Т. Семантична структура лексичних одиниць на позначення кольору в українській мові. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/go/article/.../2293>.
4. Fleischer, W., Barz, I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. – Tübingen : Max Niemeyer, 1995. – S. 235–237.
5. Lalajan, N.S., Podvoiska O.V. Vergleichende Grammatik der deutschen und der ukrainischen Sprache : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / N.S. Lalajan, O.V. Podvoiska. – Winnyzja : Nova Knyha, 2013. – S.86–89.

QUELLENANGABEN

6. Жінка. – 2013. – № 4.
7. Лада. Осінь-зима 2010-201. – Режим доступу до журн.: <http://woman-ua.com/arts>.
8. Jijour. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://jijour.com/sukns-2013>.
9. Quelle 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kaufnavigator.de>

MESSAGE AUTHORIZATION AND MEANS OF ITS EXPRESSION IN MODERN ENGLISH DISCOURSE

Radchuk O.V.

Kyiv National Linguistic University

Authorization is “a pragmasemantic modus category which characterizes the dictum information according to the ways of its acquisition and creates the second structural-semantic plane of an utterance indicating the author of an utterance, stating and evaluating of the pieces of reality” [3, p. 70]. The aim of this research is to analyse the structural and semantic organization of the authorized utterances in the English language with a special regard to the function of the authorization markers in them.

According to G. Zolotova (semantic approach), three pragmasemantic types of authorization are distinguished: the qualification authorization, the authorization of perception, the authorization of expression [4, p. 137]. The qualification authorization is found in the utterances that contain the qualification of subjects and phenomena of reality and reveal the content of some notions. The authorization of perception is distinguished if the subject of perception is presented in the utterance. The authorization of expression is pointed out in the utterances which contain a message about some feature of an object which ‘turns out to be the subject of the authorization model at the moment of its action (either definite or mental)’

Formally, authorization may be of two types: explicit and implicit. It is explicit when the information is rendered in an authorized way. Implicit authorization occurs when the data are conveyed in an objective way, separated from the author. Such type of information transmission is used in two cases: when people speak about common knowledge and when the authorization meaning is obvious, consequently, there is no need in pointing it out [2, p. 4].

According to their semantics and pragmatic meanings we single out three main classes of authorization markers:

1) authorization markers with verbs of argumentation, e.g. to quote, recite, refer, allude, argue, confirm, prove, demonstrate, compare, oppose, correlate, show, debate, reflect, analyse, assess, judge, criticize, examine, investigate, explore, etc. The pragmatic functions of authorization markers with verbs of argumentation are those of persuasion.

2) authorization markers with mental verbs, e.g. to know, think, suppose, guess, mean, imply, feel, remember, believe, understand, grasp, see, find, decide, listen, consider, expect, wonder, etc. Authorization markers with verbs of mental activity serve mainly for the expression of the speaker’s thoughts and representation of his world outlook.

3) authorization markers with verbs of speaking, e.g. apologize, announce, ask, claim, order, offer, question, report, request, speak, tell, say, recommend, mention, foretell, explain, shout, tell, retell, describe etc... [2, p. 10]. Apart from mere denoting the process of uttering a message, their pragmatic function is that of saving face and getting the information needed.

The basic model of speech acts complicated by an authorizing element is the constative: *The sun shines brightly*. To complicate this utterance, let us add an authorizing component : *He says that the sun shines brightly*.

The promissive can represent a construction complicated with an authorizing element as well: *I promise I will visit you soon* (the basic model: I will visit you soon).

The same transformation can be done with the directive, what results into the emergence of an authorizing element: *Don't mention anything about his comings*

He ordered: "Don't mention anything about his comings".

The quesitive is not an exception to this rule: *Come down, please. She asked* [the boys] to come down.

The authorizing constructions can take initial, medial, or final position in the sentence, what predetermines their semantic-pragmatic loading [1]. If an authorizing construction stands in the initial position, the communicative value of the authorizing markers diminishes and, thus, the message itself gets more value. The authorization markers occurring in the medial position are not of an assertive character, they function rather as a commentary on the message itself. If the authorization markers stand in the final position, they bear more informational significance than at the beginning of an utterance; rather often the authorization markers in this position indicate that the speaker is not quite sure about something, he is making suggestions, trying to guess what the matter could be.

It should be born in mind that nonverbal/extralinguistic factors such as social status, experience, age, profession, mental state of the speaker considerably affect the validity of the message and largely predetermine its perception by the audience. If the speaker is a shy youngster with no distinct profession or kind of occupation, and he is trying to dwell on some serious matters of the experts, the audience would find it hard to believe him. Neither is the audience likely to trust a delirious or mentally sick person.

LITERATURE

1. Березенко В. М. Вірогідність як параметр констативного висловлювання та засоби її вираження в сучасній англійській мові: Дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / В. М. Березенко – К., 2003. – 213 с.
2. Гніздечко О. М. Авторизація наукового дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект (На матеріалі англомовних статей сучасних європейських та американських лінгвістів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / О.М. Гніздечко. – К., 2005. – 20 с.
3. Золотова Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова. – М.: Гнозис, 1998. – 259 с.
4. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г. А. Золотова. – М.: Либроком, 2005. – 352 с.

POLITENESS PRINCIPLE AND ITS STRATEGIES IN MODERN ENGLISH CONVERSATIONAL DISCOURSE

Regent A.I.

Київський національний лінгвістичний університет

Politeness is a form of behavior that establishes and maintains comity. That is the ability of participants in a social interaction to engage in interaction in an atmosphere of relative harmony. The Politeness Principle is proposed by Geoffrey Leech and defined as a series of maxims which explain how politeness operates in conversational exchanges.

Leech proposes the following maxims of conversation:

- Tact maxim: Minimize cost to other. Maximize benefit to other.
- Generosity maxim: Minimize benefit to self. Maximize cost to self.
- Approbation maxim: Minimize dispraise of other. Maximize praise of other.
- Modesty maxim: Minimize praise of self. Maximize dispraise of self.
- Agreement maxim: Minimize disagreement between self and other. Maximize agreement between self and other.
- Sympathy maxim: Minimize antipathy between self and other. Maximize sympathy between self and other [1, p. 5].

In the theory of P. Brown and S. Levinson [2, p. 61] communication is considered to be potentially dangerous and antagonistic. They explain politeness by deriving it from more fundamental notions of what it is to be a human being. The basic notion of their model is 'face'. Face can be regarded as 'the public self-image of a person and it refers to that emotional and social sense of self that everyone has and expects everyone to recognize.' Politeness is an instrument or tool that serves to protect one's own face by saving the participants' faces. The notion of 'face' is not dimensional, it consists of two parts: positive and negative face.

- Positive face is the positive consistent self-image or personality that people have and their desire to be appreciated and approved of by at least some other people.
- Negative face is defined as 'the basic claim to territories, personal preserve, rights to non-distraction – freedom of action and freedom of imposition'.

Negative face is found in ways of mitigating the imposition:

- Hedging: Er, could you, er, perhaps, close the, um, window?
- Indicating deference: Excuse me, sir, would you mind if I asked you to close the window?
- Apologizing: I'm terribly sorry to put you out, but could you close the window?
- Impersonalizing: The management requires all windows to be closed.

In everyday speech speakers adapt their conversation to different situations. Among friends they take liberties or say things that would seem discourteous among strangers, and they avoid over-formality with friends. In both situations the speaker tries to avoid making the hearer embarrassed or uncomfortable and using face-threatening acts (FTAs). Face-threatening acts are acts that infringe on the hearers' need to maintain his / her self-esteem, and be respected. It follows from this that in the cases when the consideration of the hearer's positive or negative face yields the significance of the utterance, speakers will try to reduce the damage to the hearer by making use of so-called politeness strategies.

Brown and Levinson [2, p. 65] single out four strategies of human behavior: the bold on record strategy, the positive politeness strategy, the negative politeness strategy, off-record indirect strategy.

The *bald on-record strategy* does nothing to minimize threats to the hearer's 'face':

- An emergency: Help!
- Task oriented: Give me those!
- Request: Put your jacket away.
- Alerting: Turn your lights on!

The *positive politeness strategy* shows that you recognize that your hearer has a desire to be respected. It also confirms that the relationship is friendly and expresses group reciprocity:

- Attend to the hearer: You must be hungry, it's a long time since breakfast. How about some lunch?

- Assume agreement: So when are you coming to see us?

The *negative politeness strategy* also recognizes the hearer's face. But it also indicates that you are imposing on them in some way. Some other examples would be to say, 'I don't want to bother you but...' or 'I was wondering if...'

- Be indirect: I'm looking for a pen.

- Request forgiveness: You must forgive me but....

- Minimize imposition: I just want to ask you if I could use your computer.

Off-record indirect strategies take some of the pressure off of you. You are trying to avoid the direct FTAs of asking for something or saying something.

Give hints: It's a bit cold here.

- Be vague: Perhaps someone should have been more responsible.

- Be sarcastic, or joking: Yeah, he's a real Einstein!

These strategies are not universal, they are used more or less frequently in the other cultures, but they help speakers to avoid unpleasant situations which can be in communication, and, of course, to 'save their face' without being recognized by their interlocutors that they are uncertain in their thoughts.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown P. Universals in language usage : Politeness phenomena / P. Brown, S. Levinson / [ed. by E. Goody]. – Cambridge : Cambridge University Press, 1978. – 324 p.
2. Brown P., Stephen C. L. Politeness : some universals in language usage / P. Brown, C. L. Stephen. – Cambridge : Cambridge Univ. Pr., 1988. – 365 p.
3. Grebe N. Politeness : A theoretic review of Brown and Levinson's Politeness theory / Nadja Grebe. – München : München GRIN Verlag GmbH, 2009. – 22 p.

LE COSTRUZIONI ENFATICHE. IL DATIVO ETICO.

Rossella Natili

Київський національний лінгвістичний університет

Cosa sono le costruzioni enfatiche?

Le costruzioni enfatiche altro non sono che delle piccole frasi formate di norma da: un pronome clitico personale, un verbo e un complemento oggetto. Esse sono delle strutture con le quali l'interlocutore mette in evidenza la sua **partecipazione emotiva** al processo che si appresta a fare: è un aspetto dell'emotività tipicamente italiana.

Tali costruzioni enfatiche si utilizzano perlopiù nel **contesto informale** e si riconoscono nella traduzione per due ordini di motivi:

- spesso sono accompagnate da interiezioni ed esclamazioni.

Es. *Oh, beviamoci una bella birra!*

- si trovano, nel testo scritto, all'interno di romanzi, nei dialoghi e nelle descrizioni di azioni.

Es. *Era seduta al tavolo e si godeva la sua pizza, se la mangiava con gusto.*

In lingua ucraina non esistono costruzioni simili mentre in russo sì. Una struttura che si appresta ad una comparazione è data dall'aspetto perfettivo del verbo + -ка

Es. выпью-ка я воды – *mi berrò un po' d'acqua* съем-ка я пиццу – *mi mangerò un po' di pizza*

Origini e sviluppo

Le costruzioni enfatiche sono di derivazione latina e nel linguaggio tecnico si parla di DATIVO ETICO.

Osserviamo una frase di Cicerone:

Quid mihi Tulliola agit? – che cosa mi combina la piccola Tullia?

In italiano il dativo etico ha due sfumature di significato:

1. quando è espresso per mezzo dei pronomi di prima singolare *mi* e quarta persona plurale *ci*, si vuole esprimere un interessamento affettivo verso l'interlocutore

Es. *Ma cosa mi combini?*

Es. *Stavamo aspettando Dante quando all'improvviso ci troviamo di fronte Virgilio.*

2. Se invece ad essere coinvolti sono i pronomi di seconda persona singolare *ti* e di quinta persona plurale *vi*, il dativo etico è dovuto alla volontà di coinvolgere gli interlocutori, affinché vengano resi partecipi attivamente dell'azione:

Es. *Ecco che ti saltano fuori Renzo e Lucia*

Es. *Vi si è di nuovo rotta la macchina o avete trovato una nuova scusa?*

Attenzione al fatto che spesso, sempre con una funzione affettivo-intensiva, il pronome atono può riferirsi non al soggetto dell'azione, bensì ad un interlocutore generico, espresso alla seconda persona singolare.

Es. *Entro al cinema e chi ti incontro? Il mio ex compagno di classe.*

Es. *Mi giro all'improvviso ed eccoti il castello.*

All'imperativo

Al modo imperativo, per le persone *tu*, *noi*, *voi*, bisogna ricordare che i pronomi seguono il verbo invece di precederlo, come invece fanno all'indicativo, al congiuntivo e al condizionale.

Es. *Mangiati la tua mela e zitto!*

Per quanto riguarda Lei e loro, la posizione del pronome è davanti al verbo

Es. *Si mangi la mela e taccia!*

Si mangino le mele e tacciano!

BIBLIOGRAFIA

1. Serianni, Luca (1988), *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria. Suoni, forme, costrutti*, con la collaborazione di A. Castelveccchi Torino, UTET.
 2. Serianni, Luca (2000), *Italiano. Grammatica, Sintassi, Dubbi*, Torino, Garzanti
- SITOGRAFIA
3. [http://www.treccani.it/enciclopedia/dativo-etico_\(Enciclopedia_dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/dativo-etico_(Enciclopedia_dell'Italiano)/)
 4. http://francescamasini.caissa.it/Publications_files/masini_atti_SLI2008.pdf

INTERCULTURAL STUDIES DEVELOPMENT

Sokolets I.I.

Kyiv National Linguistic University

The world nowadays is global and increasibly globalized, therefore people from different cultural backgrounds often live together, in multicultural societies or “intercultural society” and they have to cope with the day-to-day diversity around them, develop appreciation and recognition for these differences, which will lead to peaceful and enriching lives together.

A key to open the doors into a new society and a tool in the efforts to understand the complexity of today’s world can be intercultural learning. Moreover, it may enable us to better face the challenges of the current realities. It is also a personal growing process with collective implications.

Young people are most open to intercultural learning processes, to get in touch with each other and discover and explore diversity.

The term “intercultural learning” can be understood on different levels. On a more literal level, it refers to an individual process of acquiring knowledge, attitudes or behaviours that is connected with the interaction of different cultures. Very often it is seen in a larger context to denote a concept of how people with different backgrounds can live together peacefully, and the process that is needed to build such a society.

All ideas about intercultural learning are built on an implicit or explicit idea about culture – basic assumptions, values and norms that people hold and use in daily life. Very often looking at culture implies looking at the interaction of cultures – the apparent differences of how people can think, feel and act, at intercultural experiences. Culture is the end product of learning, in a most general sense of the term. The things people say and do, their social arrangements and events, are products or by-products of their culture as they apply it to the task of perceiving and dealing with their circumstances.

For the purposes of the intercultural studies, culture is defined as the shared patterns of behaviours and interactions, cognitive constructs and affective understanding that are learned through a process of socialization. These shared patterns identify the members of a culture group while also distinguishing those of another group. Culture includes not only material things such as cities, organizations, and schools but also intangible things, such as ideas, customs, family patterns and languages.

As far as the relationships between culture and language are concerned, they are aptly described by Gay Witherspoon, a linguist, who wrote: “If we look at culture from a linguistic point of view, we get a one-sided view of culture. If we look at language from a cultural point of view, we get a one-sided view of language”.

Language is generally believed to be the essential instrument of ethnic expression, a viaduct of the cultural identity. It is an embodiment of human thought and shaper of human action. For most, language is inextricably linked to the very essence of being human and of belonging to a specific cultural group. Cultural meanings are intricately woven into the texture of the language.

In the UK, The growing importance of intercultural awareness within Modern Languages Higher Education has led to the development of “intercultural studies” as an emerging interdisciplinary field. The relationship between Modern Languages and Cultural Studies is changing, underlining the value of linking ethnography, history, language, philosophy and psychology in new course combinations.

Intercultural awareness emerges as a key component of Modern Languages and Area Studies in the UK. Intercultural awareness as a term is diffuse in its interpretation and is applied differently in different Higher Educational environments. In its narrowest definition, it may be seen as an attribute of personal outlook and behavior which can be developed in an individual, rather than as an objective field of study.

However, when applied in practice, it emerges as the central but diversively constituted core of an integrated curriculum and as such combines a range of disciplines which, until recently, have been thought of as disparate. When viewed from this perspective the study of cultural diversity and its learning outcomes become a distinctive, eclectic field, having its own properties – Intercultural Studies. Now previously termed “Modern Languages Departments” are placed at crossroads of a number of different subject areas. The mission of many newly amalgamated units is to enhance students’ understanding of the meaning of the term “culture”, to increase their insight into the relationship between “culture” and “language” and to enable them to account for the nature and experience of cultural difference.

The ways in which these objectives are realized vary from university to university in the UK and Northern Ireland, and in the European Union as a whole.

In the UK Higher Education intercultural awareness is often seen as an adjunct to foreign language acquisition or as a specialized component of Translation Studies.

In more practical modules intercultural awareness is approached from the standpoint of “real life” behaviour, generally involving professional situations for which students or employees can be trained. In such cases the Modules are often components of “vocationally oriented” courses, for example, in management tourism.

Approaches to teaching and learning intercultural awareness can be “linguistical” and “behavioural”. Linguistically oriented include courses in translation and rewriting, contrastive stylistic analysis and the sociolinguistics of a language. More traditional linguistically-based approach to the development of intercultural awareness is through the comparative analysis of lexis and, particularly, of metaphor.

The synchronic approach can be complemented by its diachronic analogue: the philological analysis of the origins of words within a given field, considering the similarities, differences and crossovers between two cultures, whose histories overlap.

Though not very new, these methods are effective and easily accessible to students. They are widely practised within modern languages courses in the UK, as a component of language programmes.

So, as the idea of “culture” has changed, so too has the insight into relationship between intercultural understanding and language, and intercultural studies involves intercultural perspective with its values – the respect of human rights, solidarity, and equality of opportunities, participation and democracy. These are values of the European institutions, the basis for European cooperation, and in the UK intercultural studies is a complex, eclectic hybrid “interdiscipline”, which is transforming the way Modern Languages Higher Education is perceived and taught.

STILISTISCHE BESONDERHEITEN DER DEUTSCHEN VERBEN

Hodakowska Natalia

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Jede Wortart zeichnet sich durch lexikalische und grammatische Eigenheiten aus, die ihre Bedeutung und ihren Stilwert bedingen. Ein und derselbe objektive Sachverhalt kann mit Hilfe von verschiedenen Wortarten sprachlich ausgestaltet werden. Das Verb ist dazu berufen, Tätigkeiten, Zustände, Ereignisse festzustellen, sie zeitlich zu bestimmen, mit Handlungs- und Zustandsträgern zu verknüpfen, die Geschehensrichtung anzugeben, sie nach ihrer Realität einzuschätzen [1, S. 112].

Die Verben können sogar das Leblose beleben, wenn man die Gegenstände personifiziert, ihnen Bewegungen, Gefühle, Handlungen zumutet; so entstehen **verbale Metaphern**: *Die Sterne zittern... Da trudelte der Mond über die Dächer.. Die Fensterflügel miaute*. In diesen Metaphern, wo der Übertragungsbegriff im Verb steckt, ist auch die Wahl des Verbs beachtenswert. Die Verben tragen zur bildhaften und bildlichen Gestaltung bei. Eine Metapher steckt auch in den Verben: *krebsen* (als Gangart des Menschen), *vor Wut kochen*, *jmd. andonnern*, *etwas ausschnüffeln*. Den bildhaften Verben stehen als Gegenstück die Funktionsverben mit verblasster Bedeutung gegenüber, die in Verbindung mit abstrakten Substantiven „**Streckformen**“ bilden. Sie werden sehr oft in der offiziellen Sachprosa und der Publizistik gebraucht: *zur Kenntnis bringen*, *in Kenntnis setzen*, *zur Kenntnis nehmen*, *Kenntnis bekommen* (*erhalten*, *erlangen*).

Das Verb spielt eine bedeutende stilistische Rolle. Das Verb widergibt die Dynamik der Handlung. Diese Funktion erfüllen die sogenannten absoluten dynamischen Verben und ihre Anhäufung steigert die Dynamik der Aussage.

Zur Bestimmung des Zeitpunktes, zu dem sich eine Handlung vollzieht, zu dem ein Ereignis stattfindet, bedienen wir uns der Tempora. Der Verfasser schriftlicher Arbeiten entscheidet sich, wenn er komplexe Wirklichkeitsprozesse widerspiegelt, für eine Grundform. So schildert er beispielsweise ein Geschehen im Imperfekt oder im Präsens. Doch kaum ein Text wird trotz der Forderung, sich für eine zeitliche Grundform zu entscheiden, diese ausschließlich aufweisen. Um differenzierte temporale Beziehungen zwischen mehreren Sachverhalten sichtbar zu machen, ist die Verwendung unterschiedlicher Zeitformen sogar geboten. Eine relative Einheitlichkeit der Zeitebene kann auch hier gewahrt bleiben, wenn es sich um den Zusammenstoß einer vollendeten und einer unvollendeten Aktion handelt, wobei die Formen der vollendeten und unvollendeten Gegenwart bzw. Vergangenheit verwendet werden.

Die Modi dienen zur Wiedergabe der Sehweise, der Einstellung des Sprechers zur Wirklichkeit und werden stilistisch vielfach ausgewertet [1, S. 125]. Es gibt bestimmte stilistische Unterschiede zwischen *Aktiv und Passiv*. Die Aussage mit dem Verb im Aktiv ist lebendiger, energischer, als die Aussage mit dem Verb im Passiv. Die unmotivierte Verwendung des Passivs beschwört eine stilistische Gefahr herauf: die Entpersönlichung der Aussage, die der Autor auf Grund der Vorzüge des Aktivs (Lebendigkeit, Anschaulichkeit) möglichst vermeiden sollte, es sei denn, sie ist bewusst erstrebt [2, S. 151]. So liegt bis zu einem gewissen Grade eine Eintönigkeit in der mit dem Passiv gebildeten Aussage, die besonders durch zusammengesetzte Formen bewirkt wird, die die entsprechende Aktivform nicht aufzuweisen braucht, z.B. *Es wird gesungen*; *es wird getanzt*. Eine Möglichkeit zur Vermeidung des Passivs wäre in diesem Falle,

d.h. wenn der Handlungsträger unbekannt oder unwesentlich ist, die Verwendung unpersönlicher Pronomen, z.B. *Man singt und tanzt*. In verschiedenen Fällen allerdings ist die Anwendung des Passivs geraten, da gerade dadurch der stilistische Wert einer Aussage erhöht werden kann.

Die Passivkonstruktion ist stilistisch geboten, wenn der Blickpunkt des Autors, seine Perspektive mehr auf dem Gegenstand der Handlung, weniger auf dem Handlungsträger liegt. Das führt meist dazu, dass der Handlungsträger gar nicht mehr genannt ist, wodurch der Gegenstand der Handlung nur noch schärfer hervorgehoben wird.

Wenn wir von der Modalität eines literarischen Textes sprechen, so meint man einerseits die Beziehungen des Autors zum Inhalt seiner Aussage und andererseits die Beziehung der literarischen Figuren zum Inhalt ihrer Rede, ihrer Worte und ihrer Gedanken. Der Standpunkt der literarischen Figuren ist dabei nicht immer mit dem Standpunkt des Autors identisch. Die Modalität der Aussage ist äußerst vielfältig. Neben der Zustimmung zu einem Vorhaben können Zweifel am Verlauf eines Geschehens bestehen. Die Überlegungen über einen Sachverhalt können mit Sicherheit erfolgen, sie können aber auch von Unsicherheit diktiert und widerspruchsvoll sein. Der Autor oder die literarische Figur kann einem Vorfall sehr kritisch gegenüberstehen, eine ablehnende Haltung einnehmen, sich offen davon distanzieren. Andererseits kann eine Zustimmung wirkliches, aber auch nur mögliches Geschehen betreffen. Die Annahme von Möglichkeiten kann einen sehr unterschiedlichen Sicherheitsgrad aufweisen. Alle diese Beziehungen zur literarischen Wirklichkeit als dem Inhalt der Aussage können graduell verschieden sein, die Zustimmung kann vorbehaltlos oder zögernd sein, der Zweifel berechtigt oder unberechtigt. Für alle diese Möglichkeiten hat die Sprache den entsprechenden Ausdruck. Oft sind es nur kleine, unscheinbare Wörter, eingeschobene Adverbien, die beispielsweise Feinheiten im Verhalten zweier Personen zueinander sichtbar machen. Jede Aussage muss in der Art und Weise, in der sie getroffen wird, motiviert sein. Der entsprechende sprachliche Ausdruck muss genau überlegt sein, soll er die vielfältigen Möglichkeiten der Modalität klar widerspiegeln. Nur dann kann der Leser die Absicht des Autors richtig erfassen, nur dann kann er nachempfinden, was die Figuren in ihrem Inneren bewegt.

Das Verb besitzt hohe Aussagekraft. Der Autor kann diese Wortart stilistisch nutzen, um die Aussage bewegt zu gestalten, um das Leben in seiner Bewegung und Entwicklung darzustellen.

LITERATUR

1. Riesel E., Schendels E. Deutsche Stilistik. – Высшая школа. – М, 1975. – 316 с.
2. Faulseit D., Kühn G. Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache. – VEB Bibliographisches Institut. – Leipzig. – 1975. – 286 S.

MULTI-PARTY COMMUNICATION: INTERACTIVE APPROACH

Chkhetiani T.D.

Kyiv National Linguistic University

A 'state of the art' survey of interactional linguistics proves that talk-in-interaction has been in the focus of scholarly interests since the seminal work by Sacks et al.

(1974). For the last three or four decades it has reached its peak, being primarily concerned with a two-party talk (traditionally termed as dyadic face-to-face interaction), be it a conversation, discussion or interview. In this field, a variety of natural data has been collected whereas a multi-party approach in the study of talk-in-interaction has been largely neglected in spite of its high-frequent occurrence in humans' communication. A few works in interactional linguistics which date back to the late 90's (Berrier 1997, Schegloff 1995) were aimed to bridge this gap. Multi-party interactions pertain to communicators of different small groups which occur in ordinary situations, typical of which is a three-member family getting together and having talks at the table.

This study deals with a conversation as the most general face-to-face multi-party interaction involving three to four (and sometimes more) participants of different gender and age, cultural background and sociability, with allocated roles and the hierarchy of relationships between participants. These pragmatic factors influence the dynamics of conversation, its construction and further development in case every participant makes a contribution such as "is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange", i.e. sticking to the Cooperative Principle and the four maxims distinguished by Grice (1975:67) alongside the Principle of Politeness (Brown, Levinson 1978). Apart from these factors, there are aspects which are crucial in assuming interactional roles by participants. They are the following:

a) turn-taking, especially the relationship between its frequency and leadership. The relationship here is always direct, i.e. the more frequently a participant takes turns, the more leadership he claims;

b) topic initiation, which is also leadership related, i.e. the case when one of the participants attempts to appoint himself/herself as leader or when s/he is let to perform such a role by others. S/he can easily switch to a different subject of conversation and even make it run smoothly into discussion or any other type of interaction;

c) speech acts of agreement and disagreement and their impact on "alliances and schisms". This is the case with a four-party conversation when it breaks up into two distinct, simultaneous discussions on different subjects, each involving two participants (Berrier 1977:330).

Roles assumed by participants in the course of interaction with one another are of three types. They are: a) functional roles, b) task-oriented roles, and c) maintenance roles. Whether participants perform a), b) or c) roles depend on the type of interaction and the size of the small group. The best size in terms of total interaction and efficiency is between three and four members in comparison with larger groups which consist of up to seven members. Larger groups tend to be more formal, more structured, and, more often than not, need participants with assigned roles of the a) and b) type, whereas a small group can function effectively without designated roles. Designated roles are a must in such multi-party interactions as discussions, television debates, TV shows etc., where cooperation among its members and shared perceptions are important for their efficiency. Designated roles include a moderator who reduces tension, makes interaction more manageable and acceptable (particularly in television

debates), interpreter (explaining the meaning and significance of what is being said), mediator who is a ratified participant, coalitioner who is appointed to modify relations of dominance. The mentioned designated roles are functional.

Task-oriented roles are goal related, i.e. to gather information, make recommendations, solve a problem, or complete a project. Here belong information or opinion giver, information or opinion seeker, expeditor (this roles helps to stick to the agenda, to bring communication back on course when it goes astray), idea person (generates an idea which serves as a basis for the final decision), and analyzer.

The c) type is specific to both small- and large-group interactions and is of prime concern in this study. Here belong “maintenance roles” of a leader, active listener, harmonizer to reduce or reconcile differences and misunderstandings, gatekeeper who sees that everyone has a chance to enter the interaction, to encourage the shy, compromiser who aims at achieving compromise because of circumstances or the wishes of the others, competitor or competer who competes with other participants to gain attention).

Either with or without assigned roles, a multi-party interaction is arranged in such a way that each participant influences and is influenced by every other in the group to maintain order, since the more people are engaged in conversation, discussion etc., the more information, more ideas, more opinions are shared, on the one hand, and the greater the tendency for dominant or aggressive participants to monopolize the discussion, on the other hand.

REFERENCES

1. Berrier A. Four-party conversation and gender // *Pragmatics*. – Antwerp, 1997. – Vol. 7, No. 3. – P. 325-366.
2. Brown P., Levinson S. Universals in language usage: Politeness phenomena // *Questions and politeness: Strategies in social interaction*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1978. – P. 56-289.
3. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation // *Language*. – Baltimore, 1974. – Vol.50, No.4. – P. 696-735.
4. Schegloff E. Parties and talking together: Two ways in which numbers are significant for talk-in-interaction // P.T. Haves, G. Psathas (eds.) *Situated order*. – Washington, D.C.: International Institute for Ethnomethodology and Conversation analysis and University Press of America, 1995. – P. 31-42.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КУРТУАЗНОГО РОМАНУ

Маковецька К.

Київський національний лінгвістичний університет

Французький куртуазний роман є прикладом переходу від народних творів до авторських, і ніколи непереставав поза увагою дослідників. Специфіку куртуазного дискурсу широко вивчають франкомовні науковці, йому присвячені праці переважно літературознавчого характеру (Frappier J, Bezzola R., Huchet J.-Ch. Burnley D. Мейлах М. Б, Михайлов А. Д, Е. Мелетинский,)

З утвердженням феодалізму закріплюється привілейоване становище феодального класу, в XII ст. остаточно оформлюється класова свідомість феодалів та їхня ідеологія. Щоб довести своє право на панування, феодальний клас пред'являє «претензії на монопольне володіння «благородством» як у прямому, так і в найширшому значенні цього слова . Це поняття благородства знайшло найбільш повне вираження в інституті освяченого церквою «рицарства» – спільності всіх благородних воїнів, рівних між собою. Рицарство ідеологічно згуртовувало всі шари класу і дещо стирало їхню майнову нерівність. Воно також сприяло різкому відокремленню феодалів від «неблагородних», тобто від усього іншого населення» .

Розквіт рицарської літератури зумовили багато причин. Неабияке значення мали контакти з арабізованою Іспанією та країнами Близького Сходу (в результаті хрестових походів). Вони сприяли зміцненню міжнародних зв'язків Європи, розширенню кругозору європейців, знайомили їх з вищою і витонченішою культурою арабських країн, з досягненнями їхньої науки, філософії, поезії. Але головною причиною є економічна стабілізація, культурний вибух XII ст. Це час піднесення європейських міст, які стають центром світської освіти і вільнодумства. В Європі помітно зростає інтерес до знань світського характеру, зокрема до античної спадщини – творів Арістотеля, Платона, Вергілія, Овідія, Ювенала, Стація та ін. Все це вело до послаблення церковно-релігійного впливу та поглиблення процесу секуляризації європейської культури. Секуляризація (лат. se-cularis – мирський, світський) – звільнення від впливу церкви, в громадській та розумовій діяльності, в художній творчості.

Лицарський роман став одним з найпоширеніших жанрів куртуазного дискурсу. Творцями цих романів були поети, яких називали труверами (від франц. – вигадувати – середньовічний мандрівний епічний або ліричний поет і співець ХІ–ХІV ст., переважно з північних провінцій Франції). Вони перебували на службі в замку магната, де високо цінували талант і мистецтво складати романи. Трувери писали про подорожі та пригоди лицарів, ідеалізуючи феодальний лад та дворянську верхівку. Сюжети творів запозичували з античної літератури або з легенд і переказів народів Західної Європи.

Лицарський роман на перших порах відчуває на собі вплив героїчного епосу (віршована форма до 13 ст., потім з'являються монологи, в яких найчастіше аналізується душевний стан, і діалоги, які надають більшій динаміки сюжету.)

Батьківщиною рицарського роману є Північна Франція. Тут при феодальних дворах і замках в XII ст. вже панувала витончена куртуазна культура і створювалися літературні центри. В силу історичних обставин саме у цій частині Франції переплелися кельтські, англосаксонські та французькі культурні традиції, що підготувало це середовище до сприйняття фольклору і легенд різних народів і часів. Становлення рицарського роману проходило в руслі загального літературного процесу. Роман зазнав впливу різних літературно-історичних джерел. Він – «сучасник» міської літератури, історіографії, тематично роман багато чим пов'язаний з «жестами» (наприклад, темою воїнської доблесті, морального обов'язку, честі). Разом з тим роман – вже принципово новий жанр зі своїми проблемами і поетикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bezzola R. Les origines et la formation de la littérature courtoise en Occident. V. 1-2. – Genève-Paris: 1984.
2. Frappier J. Amour courtois et Table Ronde. – Genève: 1973.
3. Huchet J.-Ch. L'amour discourtois : la «fin'amors» chez les premiers troubadours. – Toulouse: 1987.
4. Lafitte-Houssat J. Troubadours et cours d'amour. – Paris: 1979.
5. L'imaginaire courtois et son double. – Napoli: 1992.
6. Мейлах М. Б. Язык трубадуров. – М.: 1975.
7. Михайлов А. Д. Французский рыцарский роман. – М.: 1976.

АНІМАЛІСТИЧНІ ОБРАЗИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОЕТИКИ СОНЕТРАЮ ЕДМУНДА СПЕНСЕРА «АМОРЕТТИ»

Ніколаєнко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з центральних в культурному просторі епохи Відродження є проблема взаємин людини і природи. Філософська думка Відродження складає нову пантеїстичну картину світу, яка тяжіє до заперечення божественного творіння, до ототожнення Бога та природи, до обоження природи та людини. Бог у філософії Відродження не творить світ з нічого, він “спів-вічний” світу. Бог зливається з законом природної необхідності. Природа перетворюється на обожений, наділений всіма необхідними силами першопочаток усіх речей.

Поряд з Любов'ю, Часом і Творчістю, Природа посідає одне з чільних місць в образній системі спенсерівського художнього світу. Природні образи є одними з найчастіше вживаних у творчості поета (*Cantos of Mutebilitie*, “Королеві фей”, “Коліні Клауті” та “Аморетті”).

Спенсер наслідує платонівську ідею розумного створення світу: світова душа як еманція Бога наповнила первинну матерію духом (душею), що прагне повернення до свого першоджерела.

У своїх поглядах на природу Е. Спенсер спирається на традиції, що вже усталилися у пізньосередньовічній та ренесансній культурі, модифікуючи їх у власний оригінальний спосіб.

Природа Спенсера корелює з образами Бога, Христа, божественної Любові, Провидінням (Мудрістю, Знанням) і Мінливістю. Спенсер бачить всесвіт як органічний: природа – не механічний або математичний конструкт, позбавлений розуму, природа для нього є цілеспрямованою божественною силою.

Спенсерівська палітра образів природи завжди неповторна та яскрава настільки, що можна говорити про індивідуальну манеру письма поета. Вибір анімалістичних та флористичних образів нетрадиційний. Варто зазначити, що несподіваність образів Спенсера часто зумовлена тим, що поет обирає гротескно негативні порівняння з метою поглибити та увиразнити силу почуттів ліричного героя, відтворити мікрокосм його духовного життя з метою занурити реципієнта у вир пристрастей ліричного героя та спонукати до співпереживання з ним.

В усіх сонетах Спенсера чітко простежується найбільш вживаний композиційний прийом, побудований на основі певних асоціацій. Поет використовує яскраві образи для передання почуттів, стану душі ліричного героя, відображення динаміки його взаємин з ліричною героїнею. Іноді беруться за основу поведінкові моделі, портретні характеристики і риси, що приписуються певним природним феноменам тощо, що накладається на асоціативні образи тварин, рослин, стихій і т. д. Видається можливим трактувати цей засіб художнього увиразнення як асоціативний паралелізм.

На основі типових топосів, що були досить традиційними в епоху Відродження, Спенсер створив власну картину анімалістичного світу, який складається з 19 образів тварин. Ці образи можна об'єднати у чотири групи:

I. Дзеркальні одиничні образи, що використовуються згідно з їхніми функціями у розгортанні дискурсу Любові. У симетрично розташованих парах сонетів використовуються образи: змія (сонет 2 – 86), зозуля (19 – 85) і павук (23 – 71).

II. Дві пари полярних сонетів з домінантним анімалістичним образом в кожному з них. В першій парі сонетів (67 і 71) Спенсер використовує ідеалізовані образи “дикої лані” і “благородної бджоли”, ототожнюючи їх з ліричною героїнею. Поет застосовує другорядні образи гончих (67) – для створення експресивного ефекту граничного виснаження після тривалого та невдалого полювання – і павука (71) для зображення ліричного героя, який полонив кохану. У другій парі сонетів (85 і 89) Спенсер використовує образи “дрозда” і “голуба”, ототожнюючи їх з ліричним героєм – закоханим поетом. Другорядний за значенням образ зозулі у 85 сонеті характеризує пересуд і заздрість, притаманні вищому світу.

III. У трьох сонетах (20, 53, 56) зображені три образи хижаків (лев, пантера і тигр). Е. Спенсер використовує ці образи для того, щоб краще підкреслити жорстокість коханої, намагаючись досягти висхідної градації і стереоскопічного ефекту. Хижаки зображені поетом з різними гранями проявлення необхідних якостей. В образі лева – жорстокість і великодушність по відношенню до другорядного образу “дурної овечки” (*silly lamb*). Гротескний образ пантери втілює “зовнішню” красу та “приховану” небезпеку. Образ тигра передає жорстокість і кровожерливість.

IV. Образи дельфіна (38), риби (47) і птаха (65) використовуються для віддзеркалення маргінальних ситуацій. Образ дельфіна – життя / смерть, образ риби – розум / безглуздість, образ птаха – полон / свобода.

Відтак, природа є одним з найбагатших джерел образності в ліричній творчості Е. Спенсера. Витоками його анімалістичних образів були антична міфологія, біблійні сюжети та середньовічні бестіарії. Спенсер використовує їх в індивідуальний спосіб, збагачуючи новими барвами з метою увиразнення дискурсу Любові.

ЛІТЕРАТУРА

6. Curbet J. Edmund Spenser's Bestiary in the Amoretti (1595) / J. Curbet // ATLANTIS. – 2002. – Vol. XXIV (2). – P. 41–58.
7. Knowlton E. C. Spenser and Nature / E. C. Knowlton // The Journal of English and Germanic Philology. – 1935. – Vol. 34 (3). – P. 366–376.
8. Prescott A. Complicating the Allegory: Spenser and Religion in Recent Scholarship / A. Prescott // Renaissance and Reformation / Renaissance et Reforme. – 2001. – Vol. XXV (4). – P. 9–23.
9. The Spenser Encyclopaedia / Edited by A. C. Hamilton. – Toronto and Buffalo : U of Toronto P, 1990. – 2447 p.
10. The Yale Edition of the Shorter Poems of Edmund Spenser / Edited by W. Oram, E. Bjorvand, R. Bond, T. Cain, A. Dunlop, R. Schell. – New Haven and London : Yale UP, 1989. – 830 p.

ВЗАЄМОДІЯ ЛІТЕРАТУРИ І МУЗИКИ: ОНОВЛЕНА МОДЕЛЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДРАМАТИЧНОЇ ПОДІЇ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ Ф. МІНЬЯНА «КВАРТЕТ»)

Работяга Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Ритм, голос, спів, поліфонія – поняття, що виникають на перетині музики і літератури. Через свою синкретичну природу театральне дійство є сприятливим полем для розвитку цих естетичних категорій. Що доводить, зокрема, «театр голосів» Ф. Міньяна. Французький драматург активно працює над оновленням драматичних форм, які б дозволили уловити і передати світовідчуття людина кінця ХХ ст. У цих пошуках він неодноразово звертається до музики. За лібрето Ф. Міньяна було реалізовано низку музичних спектаклів («Жожо» (премія Мольєра за кращий музичний спектакль, 1991 р.), «Леон», «Анн-Лор і фантоми», «Андре»), більша частина написаних ним п'єс була поставлена у форматі радіоспектаклів.

Теоретичне висвітлення особливостей літературно-музичних зв'язків відбувається у річищі інтермедіальних студій. Вони зосереджуються на вивченні місця музики у літературі. Очевидно, що ця присутність може проявлятися на змістовому рівні (мотиви, персонажі), але вона може також бути визначальним чинником у виборі засобів виразності.

Альберт Гір зауважує, що музика є впорядкуванням звуків, а література – слів. Ознакою обох цих систем є наявність синтагматичної структури, проте звук на відміну від слова не є повноцінним знаком, адже він позбавлений

денотату. Вчений вважає, що такі поетичні ознаки поетичного мовлення, як рима, алітерація, віршовий ритм тощо є прикладами впорядкування синтагматики незалежного від семантичного компоненту висловлювання [1].

Вивченням взаємозв'язку музичного звучання і усного мовлення займається просодія. Розглядаючи мовний знак з точки зору музичного мистецтва вона зосереджується на дослідженні особливостей акцентування і силабічного поділу. Здавалось би просодія стосується насамперед віршованих текстів, проте, як зазначає Жан-П'єр Ренгаєр, “у театрі гідному називатись театром завжди присутнє художнє опрацювання мовленнєвого матеріалу, який полягає у незвичайному вживанні звичайної мови, в якому завжди присутні ознаки поезії. Слід розглядати якість лексичного наповнення, розподіл реплік у діалозі, виходячи з того, що драматичний текст, про що часто забувають академічні дослідники, написаний для того, щоб його вклали у вуста, прокричали, прошептали, проспівали, тобто промовили” [4; с. 102].

Поетика сучасного драматичного тексту характеризується суперечливістю висловлювань персонажів. Театральне письмо часто бере за основу патології мовлення й наближається, то до *логореї* (нестриманий мовленнєвий потік), то до *афазії* (паралічу мовлення). Ідея запровадження мовленнєвих розладів пов'язана перш за все з пошуком нових форм поетичності, таким чином, у ХХ ст. європейська драма винаходить нові принципи метричного оформлення мовлення драматичних персонажів. Логорея в результаті естетичного опрацювання стає справжнім зразком поетичного співу, яким свого часу у французькій традиції була олександрійська строфа.

Оновлення засобів виразності тісно пов'язане зі змінами, загальної структури драматичної дії. Ганна Липківська зауважує, що “власне вся новітня європейська та американська драматургія, а також найкращі зразки післявоєнної радянської драматургії – вже базуються саме на таких принципах сюжетотворення, з переважанням “підводних течій” над фабульними колізіями, суб'єктивного бачення та переживання подій – над їхнім об'єктивним плином» [2; с. 187]. Фабула у такій драматургії – послаблена, наче розріджена. Часто кількісні зміни поступово й повільно нарастають без якісного прориву, котрий або трапляється наприкінці або неможливий в принципі. П'єса Ф. Міньяна “Квартет” (*Quatuor*, 1986 р.) написана за цим самим принципом., П'єса, як підказує сама назва, є водночас драматичною і музичною структурою, у ній задіяно чотири персонажі: літня жінка Сюзанн, її син Нано, Лілі і Росс.

Подією, яка служить зовнішнім обрамленням дії є День народження Сюзанн. Нано забирає матір з дому, відводить її у квартиру, де він мешкає разом з Лілі і Роберто. Після вечері Сюзанн повертається додому, куди до неї у фінальній сцені приходить Лілі. Драматург дотримується хронології викладу подій. Особлива увага приділяється деталям: Сюзан то вдягає пальто, ретельно застібаючи гудзики, то повільно знімає його, то знову вдягає перед тим, як піти додому. Насправді описаний процес і є дією, що відбувається на сцені у теперішній момент. По своїй суті вона містить досить мало конфліктного напруження. Проте протистояння між персонажами проявляється у їхніх діалогах, які стосуються переважно їхнього минулого. Кожен з них згадує окремі епізоди, які стали визначальними у формуванні його стосунків з іншими учасниками розмови.

Описуючи драму Ф. Міньяна, французька критика проводить аналогію з віршованим жанром “кокалян” (соq-à-l’âne – з фр. “нісенітниця”) – це серія каламбурів, перехід від одного предмету розмови до іншого відбувається у них з випущенням логічної зв’язки між висловлюваннями [3]. Щодо оформлення мікроконфліктів у “Квартеті”, то тут переважають короткі діалоги, які обмежуються кількома репліками; часто одна й та сама фраза повторюється кілька разів на різних етапах розвитку ситуації; подекуди діалог закінчується тією ж фразою, якою він починався. Прикладом витіснення прямої драматичної дії мікроконфліктами, які реалізуються у мовленні персонажів, є репліка Сюзанн “... я вже звикла до цього з Нано, він постійно хворів, саме тому, що він постійно хворів, я аж так його любила, і мене непокоїло, що я його аж так любила, і саме через те, що я його аж так любила, він постійно хворів...” [5; с. 61].

Таким чином, у сementичному плані маємо логічну структуру, у якій, в результаті часткових повторів міняються місцями причина і наслідок. Текст структурується не за законами логіки, а за законами музики – надлишок слів, який переобтяжує висловлювання, тобто логорея, перетворюється на білий вірш. Звуковий ряд утворює мелодію, звуки об’єднуються у певні групи, які повторюються у чітко структурованій послідовності. Отже, п’єса Ф. Міньяна «Квартет» є зразком драми, що балансує на межі між матеріалом для спектаклю і родом літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гир А. Музыка в литературе: влияния и аналогии. Перев. с нем. И. Борисовой / Альберт Гир // Вестник молодых ученых. Гуманитарные науки. – №1, 1999 г. – с. 86–99;
2. Липківська Г. Світ у дзеркалі драми / Ганна Липківська. – К.: Кий, 2007. – 356 с.;
3. Mayer C.-A.. Le Coq-à-l’âne / C.-A. Mayer // Bulletin de l'Association d'étude sur l'humanisme, la réforme et la renaissance. – Tome II La littérature populaire aux XVème et XVIème siècles. Actes du deuxième colloque de Goutelas, 21-23 septembre 1979. N°11, 1980 – pp. 105-117.
4. Ryngaert J.-P. Ecritures dramatiques contemporaines 2e ed./ Jean-Pierre Ryngaert. – P. : Armand Colin, 2011. – 220 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Minyana Ph. Ruines romaines. Quatuor / Philippe Minyana. – P.: Edilig, 1986. – 94 p.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ВИМІРИ ТЕОРІЇ *DISABILITY*

Узлова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ліберальна критика соціальної дискримінації, емансипаторні рухи початку 70-х рр. XX ст., а згодом політика мультикультуралізму посприяли розвитку нової теорії сприйняття особливого тіла – *disability studies*, що зародилася

на перетині соціології, медицини, постструктуралістської критики влади, теорії марксизму, фемінізму, постколоніальних і квір студій. Прихильники концепції *disability* виводять інвалідність чи хворобу за межі медичного дискурсу, розглядаючи їх не як негативний фізіологічний досвід окремого індивіда, а як соціальний, культурний і політичний феномен, штучний конструкт, нав'язану метафору, що слугує для підтримки вже існуючої суспільної ієрархії, побудованої на бінарних опозиціях (білий – чорний, чоловік – жінка, здоровий – хворий тощо), у яких привілейованою виявляється домінуюча група. На початку свого існування теорія *disability* займалася аналізом відображення у продуктах культури етапів формування уявлення про хворого як про Іншого. Згодом дослідники почали ставити під сумнів саме поняття “неартикульованої норми”. Сьогодні ракурс літературознавчих досліджень звузився до інтерпретації хвороби чи інвалідності як художніх прийомів, які відіграють провідну роль у процесі конструювання ідентичності героїв художніх текстів.

Виділяють п'ять основних методологічних категорій, які використовуються для аналізу функцій зображення *disability* в художніх текстах. Перша модель – *негативна образність* – вказує на кількісну перевагу негативних зображень *disability* у красному письменстві, що корелює із принизливою стереотипізацією хворих у реальному житті, виявляючи метафоричний опортунізм літератури та текстуальну природу конструювання стереотипів. Друга модель – *соціальний реалізм* – розкриває потребу радше у реалістичному зображенні інвалідності з її проблемним співвідношенням між фізіологією та ставленням до неї, ніж у неплідних метафорах, що превалюють у белетристиці та публіцистиці. Третя модель – *новий історизм* – досліджує образи *disability* безпосередньо в їхньому історико-культурному контексті. Своєрідним відгалуженням нового історизму є *біографічна критика*. Прихильники цього методу беруть до уваги особистий досвід автора, розглядаючи інвалідність як плідне джерело творчості. Основною характеристикою такого підходу є включення суб'єктивного дискурсу в процес інтерпретації: біографічна критика дозволяє дослідникам як аналізувати твори авторів, що мають ті чи ті вади, так і використовувати власний досвід *disability* для (ре)інтерпретації класичних текстів, де зображено інвалідність або хворобу. Остання категорія, *трансгресивне повторне присвоєння*, представляє собою доволі радикальний підхід до історії дегуманізуючого сприйняття інвалідності та хвороби у текстах культури. Аспекти інвалідності, що систематично пригнічувалися і контролювалися, протиставляються руйнівному тиску норм. Однією з найпопулярніших у західному літературознавстві є запропонована Д. Мітчелом та Ш. Снайдером *теорія наративного протезу*, яка ілюструє процес *трансгресивного повторного присвоєння*. Автори наполягають, що в історії літератури скалічена (disabled) фігура відіграє роль “головного тропу дискваліфікації” [4, с. 3]. Позиція недотримання норми перетворює інвалідність чи хворобу на “милицю, на яку спирається літературний наратив для [досягнення] своєї репрезентативної сили, підривного потенціалу та аналітичного усвідомлення” [4, с. 49]. Стосунки між тілом і мовою виявляються обманом, подібно до протезу, що має на меті “нормалізувати” дефект, але, натомість, слугує для зумисного

підкреслення різниці між не/нормальним, а нормальне тіло саме по собі виявляється “недосяжною вихідною передумовою” [4, с. 7]. Інвалідність як *нарративний протез* стає причиною розповідання історії, але конвенційний аналіз підтверджує імператив норми, створюючи (протезну) ілюзію цілісності після усунення “дефекту”.

Деякі теоретики (М. Коркер, Т. Шекспір, Д. Морріс, Дж. Портер) наголошують на нерозривності зв’язку концепції *disability* з засадничими положеннями постмодернізму. Спільними ознаками обох явищ вважається невизначеність місця людини у світі, неоднозначність організації системи знання і влади, принцип плюралізму (“і-і” замість “або-або”), а також розуміння світу як тексту. У зв’язку з тенденцією до наративізації будь-якої сфери дійсності, зокрема медицини, виникають не лише нові теоретичні галузі, але й нові жанрові модифікації, зокрема патографія – субжанр, що включає твори, сюжетною основою яких є хвороба чи хвороба та одужання. В літературознавстві з’являється таке поняття як “*скалічений оповідач*”, який розповідає історію своєї хвороби для іншого тією ж мірою, що і для самого себе, відповідно оповідач і реципієнт одночасно входять у простір історії для іншого [1, с. 3].

Отже, прихильники теорії *disability* в літературознавстві розглядають художній наратив з кількох точок зору: як естетичне обрамлення для індивідуального досвіду хвороби; як можливість реалізації терапевтичного ефекту розповідання історії; як взаємовплив культурних метанаративів та індивідуального досвіду, що розширює значення понять страждання, одужання, ідентичності, Іншості тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Frank A. W. *The Wounded Storyteller : Body, Illness, and Ethics* / Arthur W. Frank. – Chicago : University of Chicago Press, 1995. – 231 p.
2. Goffman E. *Stigma : Notes on the Management of Spoiled Identity* / Erving Goffman. – Harmondsworth : Penguin, 1963. – 168 p.
3. Mitchell D. T. *Narrative Prothesis : Disability and the Dependencies of Discourse* / David T. Mitchell, Sharon L. Snyder. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000. – 228 p.
4. Morris B. D. *Illness and Culture in the Postmodern Age* / David B. Morris. – Berkeley ; London ; Los Angeles : University of California press, 1998. – 345 p.

ЗОРО-СЛУХОВІ ПІДКАЗКИ ДЛЯ ПЕРЕКАЗУ АНГЛОМОВНОЇ КАЗКИ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Бігич О.Б., Мокіна А.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із завдань нашого дослідження проблеми навчання старших дошкільників англійського усного мовлення методом розповідання є створення опор, які, будучи орієнтирами для дітей під час аудіювання англійських казок, водночас слугують підказками для їх переказу.

З метою перевірки впливу зображальної наочності (створена нами мультимедійна презентація в Power Point) на процес переказування старшими дошкільниками прослуханої англійської казки у жовтні–листопаді 2013 року ми провели експериментальне навчання. Досліджувався вплив статичної наочності з зоровими (анімовані об'єкти) та слуховими (функціональні шуми) орієнтирами на переказ детального змісту прослуханої казки. Представимо результати експерименту.

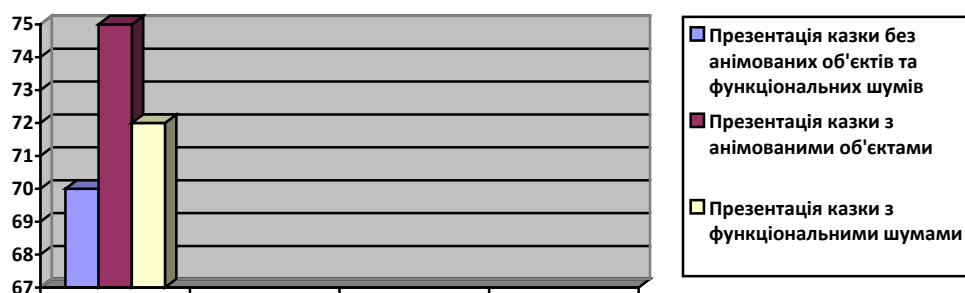

**Рис. 1. Вплив зображальної наочності на переказ казки
“The Very Hungry Caterpillar”**

Детальність у переказі змісту казки “The Very Hungry Caterpillar” в опорі на її презентацію без анімованих об'єктів та функціональних шумів (зорові й слухові підказки) склала 0,7; в опорі на презентацію казки з анімованими об'єктами (зорова підказка) – 0,75; в опорі на презентацію казки з функціональними шумами (слухова підказка) – 0,72 (див. рис. 1). 5

Рис. 2. Вплив зображальної наочності на переказ казки “The Frog Family”

Детальність у переказі змісту казки “The Frog Family” в опорі на її презентацію без анімованих об’єктів та функціональних шумів (зорові й слухові підказки) склала 0,67; в опорі на презентацію казки з анімованими об’єктами (зорова підказка) – 0,91; в опорі на презентацію казки з функціональними шумами (слухова підказка) – 0,88 (див. рис. 2).

Рис. 3. Вплив зображальної наочності на переказ казки “Pete the Cat”

Детальність у переказі змісту казки “Pete the Cat” в опорі на її презентацію без анімованих об’єктів та функціональних шумів (зорові й слухові підказки) склала 0,7; в опорі на презентацію казки з анімованими об’єктами (зорова підказка) – 0,76; в опорі на презентацію казки з функціональними шумами (слухова підказка) – 0,74 (див. рис. 3).

Отже, для навчання старших дошкільників переказу змісту прослуханих англійських казок доцільно використовувати статичну презентацію казки з анімованими об’єктами чи з функціональними шумами. Недостатньо ефективним є використання статичної презентації без анімованих об’єктів та функціональних шумів.

Такі результати навчання старших дошкільників переказу змісту англійської казки зумовлені передусім особливостями розвитку їхнього зорового та слухового сприймання [1, с. 129]. Так, надзвичайно вагомою є роль зорових відчуттів і сприймань у діяльності шестирічної дитини: біля 80% інформації про оточуючий світ дитина отримує за допомогою зору. У шестирічному віці покращується гострота зору. Виявлено її залежність від умов діяльності – гострота зору значно підвищується в ігровій ситуації. Зростають точність і тонкість розрізнення кольорів: шестирічна дитина не лише виокремлює основні кольори, але й їхні відтінки. Значно знижується кількість помилок у сприйманні кольору. Має свої особливості й слухова чутливість старших дошкільників: підвищуються гострота тонального слуху та здатність розрізняти висоту звуків.

Перспективу подальших наукових розвідок ми вбачаємо в укладанні моделі навчання старших дошкільників англійського усного мовлення методом розповідання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломинский Я. Л. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста : [Книга для учителя] / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько. – М. : Просвещение, 1988. – 190 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ ДЛЯ СЕМАНТИЗАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Бірецька Л.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Засобами зображальної наочності для семантизації термінологічних лексичних одиниць є інтелект-карти, карти розуму, пам'яті (англ. mind maps). Термін “mind maps” та методика створення інтелект-карт були запропоновані Тоні Бьюзеном – психологом, автором методики запам'ятовування, творчості та організації мислення.

Працюючи над створенням інтелект-карти, варто пам'ятати, що центральне, ключове поняття розміщується посередині (можна створювати карту на аркуші паперу, на дошці чи інтерактивній дошці з використанням сучасних безкоштовних інструментів: MAPMYself, XMind, NodeMind, FreeMind, Mind42 та ін). Інтелект-карта є графічним оформленням процесу асоціативного мислення, відправною точкою якого є центральний об'єкт чи поняття. Навколо центрального об'єкту/поняття, у контексті заданої теми, розгортаються інші, які відносяться до теми і які врешті утворюють цілісну вузлову систему. Для кращого запам'ятовування і засвоєння понять бажано використовувати малюнки, картинки, надписи різними кольорами, тобто всі можливі асоціації, пов'язані із заданим об'єктом/поняттям [2, с. 65]. Загальні правила створення інтелект-карт в процесі формування англомовної лексичної компетентності майбутніх лікарів на етапі семантизації термінологічної лексики пропонуємо такі варіанти використання інтелект-карт:

1) Інтелект-карти створюються викладачем заздалегідь і використовуються на практичному занятті з метою розкриття значення відповідної лексичної одиниці. В такому випадку, після семантизації, доцільно надавати інтелект-карти у розпорядження студентів для створення ними банку інтелект-карт;

2) Інтелект-карти створюються студентами самостійно під час формування англомовної лексичної компетентності у процесі читання професійно-орієнтованих текстів;

3) Інтелект-карти створюються викладачем разом із студентами під час аудиторного заняття в процесі вивчення медичної лексики.

Наведемо приклад вправи для формування декларативних знань про утворення медичних термінів англійської мови на основі словотвірних елементів латинської мови.

Приклад: *Тип вправи:* умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна; *вид:* створення інтелект-карти для набуття відповідних лексичних знань. *Інструкція.* Для кращого запам'ятовування словотвірних елементів латинських та англійських медичних термінів теми “Cardiovascular system” укладемо Інтелект-карту, яка стане Вашим власним довідником, куди Ви будете додавати нові елементи, постійно розширюючи свої знання словотвору термінологічних одиниць, що допоможе Вам в майбутній навчальній та професійній діяльності. Для цього Ви можете використовувати малюнки, картинки, надписи різними кольорами, тобто всі можливі асоціації. Зразок Інтелект-карти подано на мал.1.

чтение надо рассматривать как один из видов коммуникации. Суть процесса получения информации сводится к декодированию смысла, заложенного автором в тексте [1, с. 55].

Для функционирования чтения как речевой деятельности необходимо соблюдать ряд условий:

1) Содержание текстов должно быть значимым в глазах студентов соответствующего возраста. Поддержанию этого условия способствуют регулярные задания, связанные с самостоятельным выбором текста самим студентом для какой-либо последующей работы, с обязательным объяснением, почему он отклонил другие тексты. Такие ситуации выбора могут создаваться преподавателем, например, на дом задается прочитать одну из трех указанных газетных статей, студент сам выбирает книгу для дополнительного чтения из ряда рекомендованных и др.

2) Следует стремиться к тому, чтобы фактический материал, содержащийся в текстах на иностранном языке, использовался студентом в другом виде учебной деятельности. Наибольшие возможности в этом отношении кроются в чтении газет на иностранном языке. Этой же цели могут служить и некоторые задания, имеющие «смысл» в глазах студентов, например, подбор фактического материала по темам, которые изучаются на уроках иностранного языка, материалы по темам страноведческого характера, статьи, дополняющие курсы по другим предметам.

3) Перед чтением текстов следует ставить задачу вычитывать определенную информацию, устанавливать общую идею текста, оценивать текст/ идею автора/ отдельные факты, излагаемые в тексте и т.д.

4) У студента должна быть четкая ориентация на ожидаемый результат его деятельности. Он должен быть уверен, что от него ожидается понимание содержания текста, а не что-либо иное (например, воспроизведение языка текста).

5) Необходимо соблюдать и ряд организационных моментов: текст всегда должен выступать как смысловое целое, поэтому рекомендуется читать его целиком и за один раз; нецелесообразно повторно читать один и тот же текст, не изменив при этом задания и т.д. [2, с. 62].

Первым требованием к проведению чтения текста является адекватность (соответствие) задания развиваемому в данный момент виду чтения. Вторым требованием является адекватность форм проверки развиваемому виду чтения и их соответствие поставленной задаче (заданию). Третьим требованием является соответствие текста развиваемому виду чтения.

Требования к пониманию различны при разных видах чтения. Основным компонентом смыслового начала текста является его тема, идея, и каждый конкретный текст представляет собой ее раскрытие. Установление темы и характера ее раскрытия – главные объекты понимания, независимо от вида чтения. Понимание текста как целостного речевого высказывания связано всегда с его оценкой читающим.

При проведении ознакомительного чтения преподаватель намечает объекты контроля, т.е. выделяет в тексте те факты, понимание которых обеспечивает понимание его содержания. При этом виде чтения проверяется понимание

только основного содержания текста. Если, по мнению преподавателя, студенты будут испытывать затруднения в понимании основных фактов, то он составляет предложения, содержащие аналогичные языковые явления, которые он разбирает со студентами до чтения текста. Аналогично он поступает и с содержащимися в тексте незнакомыми реалиями. Окончив проверку понимания основных фактов, преподаватель проверяет понимание текста на уровне смысла, студенты устанавливают идею текста (тему), как она раскрыта и обязательно дают свою оценку прочитанному.

Для развития изучающего чтения используются небольшие тексты или части (в два-три абзаца) длинных текстов, представляющие интерес в познавательном отношении. Целью данного вида чтения является точное понимание читающим всей информации. Точность понимания можно проверить с помощью вопросов, верных/неверных утверждений, тестов, парафраза, интерпретации фактов текста, обсуждения его содержания и т.д. При видах работы, требующих воспроизведения текста, основное внимание уделяется правильности передачи всей информации, а не воспроизведению его языковой стороны.

Просмотровое чтение можно развивать только на длинных текстах или на ряде текстов (журналы, книги, газеты). Для развития умения быстро определять круг вопросов, затрагиваемых в том или ином источнике, студенту необходимо знание структурно-смысловой организации статей различного типа. Знакомство с их структурами осуществляется в процессе изучающего и ознакомительного чтения. Сначала студенты упражняются в быстром просмотре «старых» (читавшихся ранее) текстов, а затем и «новых». Выполнение соответствующего задания и является в данном случае проверкой понимания.

Подводя итог, подчеркнем еще раз, что при практике студентов в чтении объектом контроля всегда является только та часть информации, которую читающий должен извлечь из текста в зависимости от цели чтения. Дифференцированное одноразовое чтение большого количества разнообразных текстов намного эффективнее многократного чтения небольшого количества одних и тех же текстов для становления зрелого чтеца.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейзе А.А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / А.А. Вейзе. – Москва, 1985. – 127 с.
2. Фоломкина С.К. Обучение чтению / С.К. Фоломкина. – Москва, 1980. – 76 с.

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Висотченко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Писемне мовлення відіграє важливу роль в житті людей, тому що використовується в різноманітних галузях діяльності людини, а отже є фактором розвитку суспільства. Саме тому навчання іншомовного писемного мовлення є одним з основних питань у методиці викладання іноземних мов як у вищих навчальних закладах (ВНЗ), так і в середніх закладах освіти.

Загальновідомо, що метою навчання іноземних мов на мовних факультетах ВНЗ є формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції, яка полягає у здатності породжувати адекватні поставлені цілям іншомовні тексти. Формування комунікативної компетенції є неможливим без оволодіння студентами писемним мовленням.

Володіння іншомовним писемним мовленням слід розглядати як необхідний компонент професійної діяльності у будь-якій сфері суспільно-політичного, економічного та культурного життя. Формування і розвиток умінь побудови письмового повідомлення, яке здатне функціонувати як засіб міжкультурної комунікації, є метою навчання іноземної мови у ВНЗ. Належний ступінь володіння мовою потребує вільного використання рецептивної та продуктивної форм писемного мовлення. Основу навчання вказаного виду мовленнєвої діяльності складає писемне висловлювання думок (продуктивність).

Чинниками різкого зростання уваги до названого виду мовленнєвої діяльності були не лише лінгвістичні, лінгвокраїнознавчі, психолінгвістичні, методичні та психологічні поновлені дані. Суспільні зміни в засобах масової комунікації, а саме поява телефаксу, комп'ютера, електронної пошти змінила ставлення до іншомовного писемного мовлення, яке слугує засобом комунікації і мовної підготовки та професійної освіти студентів.

Ще одним важливим аргументом є роль, яку писемне мовлення відіграє у навчальних програмах, згідно з якими воно є розповсюдженим способом перевірки знань не лише у ВНЗ Європи та США, але й у вітчизняних ВНЗ. Без відповідних письмових робіт у формі тесту не складається жоден іспит. Це свідчить про те, що оволодіння навичками та вміннями писемного мовлення слугує і засобом перевірки знань.

Навчання писемного мовлення передбачає цілеспрямовану роботу протягом всього курсу вивчення іноземної мови. Особлива увага приділяється навчанню писемного мовлення на молодших курсах, оскільки під час перших чотирьох семестрів навчання у ВНЗ формується база знань, які в подальшому слугують для вдосконалення навичок та вмінь писемного мовлення майбутніх фахівців.

На початковому етапі основною метою навчання писемного мовлення є формування у студентів графічних й орфографічних навичок та писемно-мовленнєвих умінь (висловлювати власні думки, дотримуючись норм іноземної мови). Якщо брати до уваги те, що студенти володіють вже певними сформованими навичками та вміннями, то на початковому ступені мова повинна йти про корекцію, розвиток, удосконалення навичок та вмінь. Тобто протягом перших років навчання іноземних мов необхідно звернути належну увагу і на формування та удосконалення технічних навичок письма.

Ми вважаємо, що вже з перших курсів слід звертати увагу на продуктивні види письма, так звані творчі письмові роботи, які необхідні не лише для того, щоб навчити логічно висловлювати думки іноземною мовою, але й для того, щоб студенти володіли мовним матеріалом на належному рівні.

Для досягнення кінцевих вимог програми, навчальний процес з самого початку, тобто з першого семестру першого року навчання, слід організувати

так, щоб навчання писемного мовлення було систематичним та цілеспрямованим. Уміння висловлювати власні думки в письмовій формі вважається одним з основних, якого можна досягти лише за умов послідовного систематичного, поетапного навчання.

Необхідною умовою вивчення іноземних мов є рівень сформованості вмінь мислити іноземною мовою. При недостатньому рівні володіння мовою проблемою для студентів є відбір необхідного словника та граматичних моделей; студентам здається неможливим перебороти труднощі оформлення думок. У такому випадку розвитку вмінь та навичок писемного мовлення можна досягти через дії максимально наближенні до реальних життєвих ситуацій завдяки вмотивованості та комунікативності. Реалізація писемного мовлення можлива лише за умов наявності цілісної системи автоматизованих компонентів, а саме орфографічних, граматичних та лексичних навичок.

На нашу думку, також необхідно відмітити те, що в підручниках не завжди обґрунтовано послідовність зростання труднощів виконання вправ, що й спричиняє недостатню ефективність формування навичок та вмінь писемного мовлення. Відсутність комунікативних вправ не може позитивно впливати на ефективність навчального процесу.

Отже, проаналізувавши сучасний стан навчання іншомовного писемного мовлення та приймаючи до уваги все вищезазначене, ми дійшли висновку, що необхідно переглянути підхід до навчання писемного мовлення як одного з видів мовленнєвої діяльності; переглянути зміст навчання та з'ясувати основні вимоги, висунуті до навчання писемного мовлення.

ВПРАВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ WIKI-ТЕХНОЛОГІЙ

Глазунов М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогоднішній день бурхливого розвитку набуває поширення так званих інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Ці технології пов'язані зі створенням, збереженням, передачею, обробкою та управлінням інформації. Цей вживаний термін включає в себе всі технології, що використовуються для спілкування та роботи з інформацією. Особливої популярності набули технології Веб 2.0, котрі будучи інтерактивними та надзвичайно зручними в користуванні, підіймають можливості впровадження Інтернету в навчальний процес на новий рівень. Ці засоби включають в себе блоги, подкасти, вікі, віртуальні світи, режими відеозв'язку та обміну фотографіями. За останні роки вікі стали одними з найбільш популярних засобів технологій Веб 2.0, стрімко наздогнавши такі засоби як соціальні мережі та блоги [3].

Вікі є особливим інструментом Веб 2.0, що дозволяє користувачам, що знаходяться на відстані один від одного, вносити свій внесок у зміст веб-сайтів, наповнюючи їх необхідним контентом. Особливого значення вікі-технології набувають у контексті навчання студентів англomовного письма [1]. Сторінки

вікі мають зручний інтерфейс, і володіють численними перевагами у порівнянні з іншими інструментами Веб 2.0. Більшість сайтів вікі є безкоштовними і надзвичайно простими у створенні, не вимагаючи від студентів знання комп'ютерної мови програмування або кодування веб-сайтів. На відміну від блогів і форумів зміни і доповнення розміщуються не в хронологічному порядку, а кожен учасник проекту вносить зміни в збережену раніше версію документу. Будучи порівняно новим засобом Інтернету, вікі здатні підвищити мотивацію студентів, що вважаються сьогодні "дітьми цифрової епохи", зробити навчання більш ефективним та цікавим [1]. Викладачеві надзвичайно легко підтримувати зв'язок із студентами, він може контролювати роботу усіх студентів групи, маючи доступ до сторінок кожного з них. Викладач, і за необхідністю студенти мають доступ до історії створення документу, за необхідності кожен учасник проекту може повернутись до попередньої версії документу, а також відстежити, які зміни були вже внесені до документу [4]. Функція мультимедійності дозволяє додавати до документу матеріали різного формату: текстового, графічного, фото-, відео- та аудіо матеріалу. Гіпертекстова структура документу вікі надає можливість створення внутрішніх та зовнішніх гіперпосилань. Вікі забезпечує значущий контекст для письмового мовлення, і є підходящим для усіх тем. Інтерактивний аспект вікі дозволяє студентам одночасно виконувати групові проекти онлайн, а шкала задіяності студентів надає можливість викладачеві спостерігати за інтенсивністю роботи кожного студента, контролюючи та направляючи його роботу, за необхідністю надаючи коментарі та зауваження [2].

Таким чином, студенти мають можливість навчитись успішно взаємодіяти в групах. Вікі є на сьогоднішній день одним із найефективніших способів навчити студентів перевіряти, знаходити помилки та виправляти їх у письмових роботах, адже усі учасники мають можливість корегувати роботи один одного, виділяючи помилки, оцінюючи та надаючи коментарі робіт [3].

Вікі надає викладачам і студентам можливість представлення зразків мовлення, адже є надзвичайно важливим оволодіти основними сучасними зворотами та фразами, що їх вживають носії мови в реальному житті. Платформа вікі дозволяє додавати відеоролики різного тематичного напрямлення, що містять лексику, необхідну для опанування теми. Для зняття соціокультурних труднощів застосовуються пам'ятки (tips), що допомагають студентам зрозуміти певні особливості носіїв мови, що вивчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Achterman, D. (2006b). Making connections with blogs and wikis. *CSLA Journal*, 30(1), P. 29–31.
2. Goodwin-Jones, B. (2003). Blogs and wikis: Environments for on-line collaboration. *Language Learning & Technology*, 7(2), 12.
3. Mak, B., Coniam, D., & Chan, M. (2007). A buddy reading programme in Hong Kong primary and secondary schools. *English Language Teaching Journal*. Retrieved May 6, 2008: <http://eltj.oxfordjournals.org/>
4. McPherson, K. (2006). Wikis and student writing. *Teacher Librarian* 34(2), P. 70–72.

ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Горбач Е.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Як зазначають Горська Г. Б., Босенко Ю. М. та інші науковці, термін “рання професіоналізація” визначається як наближення змісту навчання студентів у ВНЗ до вимог конкретного напрямку майбутньої професійної діяльності для полегшення та прискорення професійної адаптації молодих спеціалістів. Для навчання майбутніх перекладачів вона є необхідною умовою досягнення їхньої високої майстерності.

Разом із важливістю цього питання аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє зробити висновок, що рівень та інтенсивність вивчення питань, які пов’язані із змістом та організацією професіоналізації практичних занять майбутніх перекладачів, залишається мало дослідженим, хоча дуже необхідним, тому що заняття мають носити професійно орієнтований характер. Реалізація принципу професіоналізації передбачає, насамперед, відтворення у навчальному процесі умов майбутньої професійної діяльності, тобто моделювання ситуацій реального перекладацького спілкування. І як свідчить аналіз досвіду, вправ на переклад, які використовуються на цих заняттях, недостатньо.

Практика викладання у мовному ВНЗ засвідчує, що недостатній рівень розвитку професійних мовних і мовленнєвих компетентностей не дозволяє студентам впевнено справлятися з великою кількістю завдань у ході заняття. Особливої уваги потребують мовні явища, частота та особливості вживання яких не співпадають у двох мовах та культурах. Тому необхідність їхнього детального вивчення та розробки відповідної методики навчання є дуже актуальною. До одного з таких мовних явищ відноситься функціональне граматико-семантичне поле активності/пасивності (ПАП), у якому розбіжності у двох мовах і культурах є суттєвими, що може призвести до суттєвих непорозумінь у міжкультурному спілкуванні, якщо перекладач не володіє відповідними знаннями й адекватними засобами перекладу.

Питання формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів особливо є актуальним на початковому ступені, тому що якраз таки на цьому етапі підготовки закладається фундамент у тому числі й мовної компетентності майбутнього перекладача, яка забезпечує успішність його майбутньої діяльності в умовах глобалізації сьогодишнього суспільства.

Ми, услід за Бориско Н.Ф., вважаємо, що дану проблему можна вирішити у тому разі, якщо моделювати професійну орієнтацію практичних занять з іноземної мови (у нашому випадку – німецької мови майбутніх перекладачів) у підручниках та навчально-методичних комплексах (НМК) та послідовно реалізовувати її на практичних заняттях з німецької мови, що дозволило б сенсифікувати студентів до міжмовних і міжкультурних відмінностей, проблем їх адекватного розуміння і пошуку шляхів еквівалентного перекладу, а також до проблем методів та прийомів, які використовуємо на практичних заняттях,

до можливостей прийомів та стратегій самонавчання, які стимулюють їх рефлексивне мислення та аналіз, та, сприятиме розвитку нової культури навчання [1, с. 5].

Для того, щоб ці мовні та мовленнєві знання знайшли своє відображення у реальному спілкуванні та студенти змогли правильно їх розуміти та перекладати в залежності від мети та ситуації, потрібно, щоб, у першу чергу, ними оперував сам викладач та екстраполював їх, в нашому випадку, на ПАП. Тому що, як наголошує Бориско Н.Ф., все це є малоефективним, якщо викладач сам практично не використовує на заняттях ті граматичні явища, яким він навчає студентів та вони не чують їх багаторазово у ситуативно-обумовленому контексті. Ці мовні засоби необхідно інтегрувати у вправи і завдання, які виконують студенти на заняттях, ціллю яких є формування граматичної компетентності – вживання і перекладу функціонального граматико-семантичного ПАП [1, с. 7].

Ми погоджуємося з Степановою І. Ю. [2] та вважаємо, що важливою стратегією ранньої або випереджаючої професійної підготовки перекладача в ВНЗ є інтегративна єдність взаємопов'язаних між собою трьох стратегічних напрямків: активізації руху студентів до досягнення результатів; інтенсифікації і варіативності організації навчального процесу; проблематизації і рефлексії навчально-професійної діяльності студентів у процесі підготовки на початковому ступені та, безсумнівно, реалізації даного граматичного матеріалу відповідними вправами у підручниках з урахуванням лінгвосоціокультурних розбіжностей у двох мовах.

Таким чином, постає необхідність дослідити та обґрунтувати шляхи та засоби професіоналізації процесів формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів з урахуванням комунікативного підходу, що зумовить ефективне формування професійно-зорієнтованої граматичної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н. Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку или сколько методики нужно будущему учителю? / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 3–10.
2. Степанова И. Ю. Опережающая профессиональная подготовка педагога в вузе : дис ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Степанова Инга Юрьевна. – К., 2012 – 458 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРНЕТУ У НАВЧАННІ

Гранський О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. В методиці викладання іноземних мов ця проблема розробляється з початку 80-х

років XX століття. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним [1, с. 85].

Впровадження комп'ютерних технологій в навчальний процес вимагає від ВНЗ створення спеціальних комп'ютерних класів, забезпечення закладів комп'ютерами нового покоління, а також проведення курсів підвищення кваліфікації викладачів (підвищення рівня комп'ютерної грамотності, навчання створенню дистанційних навчальних курсів, створення власної сторінки в Інтернеті, навчання роботи в блогах тощо).

Останнім часом в нашій державі розпочато створення дистанційних курсів з вивчення іноземних мов, що відповідає вимогам часу, і де необхідним є застосування Інтернет-технологій.

Розглядаючи питання щодо використання Інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов, можна виділити такі позитивний момент його впровадження:

- мотивує навчання, можливо навіть більше, ніж аудіо- та відео матеріали;
- дає можливість викладачеві застосовувати індивідуальний підхід;
- сприяє розвитку самостійності студентів, спонукає користуватися інформацією, що безпосередньо стосується їхнього особистого чи професійного життя;
- підвищує поінформованість щодо інших мов та культур;
- завдяки наявності різноманітних типів текстів підвищує мовні компетенції;
- забезпечує сучасним матеріалом, що відповідає інтересам і потребам студентів;
- пропонує автентичний і актуальний матеріал [3, с. 115–118].

Найпростіше використання Інтернету – це використання його як джерела додаткових матеріалів для викладача та студента. Це величезна довідково-інформаційна система, яка може бути використана для вивчення мови. Матеріали можуть бути роздруковані і використані під час традиційного заняття.

Використання Інтернету у процесі вивчення іноземної мови не повинно бути самоціллю. Насамперед, викладачу необхідно дати відповідь на запитання: для кого, для чого, коли, в якому обсязі повинен бути використаний Інтернет, оскільки дуже важко зорієнтуватися у величезному об'ємі інформації. Сайти, які є корисними для викладача іноземної мови і які можуть бути використані під час заняття, можна розділити на інформаційні та власне навчальні. Інформаційні сайти використовують для добору цікавих текстових документів, творчих завдань. Спеціальні навчальні сайти містять різні види робіт, вони розроблені з урахуванням рівня знань студентів. Крім того, є група вузькоспеціальних навчальних сайтів, призначених для навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння та аудіювання), вивчення фонетики, граматики, лексики тощо. У роботі з навчальними сайтами обирається той рівень складності, який відповідає рівню підготовки студентів [2, с. 28–31].

З метою вивчення іноземних мов може використовуватись як вільне спілкування в Інтернеті, так і спеціально організоване спілкування в режимі електронної пошти, електронної конференції та дошки об'яв. Це створює унікальну автентичну ситуацію діалогічного мовлення.

Найбільш широко використовується організоване спілкування за допомогою телекомунікаційних мереж: листування між окремими студентами і між цілими групами, обмін інформацією між навчальними закладами різних міст, країн. У цьому випадку викладач грає роль організатора роботи, який допомагає спланувати листування, написати лист чи скласти колективну відповідь [4, с. 99].

Зрозуміло, що робота з комп'ютером у процесі вивчення іноземних мов не повинна бути лише розвагою чи навпаки займати весь об'єм робочого часу. Використання комп'ютерних технологій повинно бути вмотивованим та доцільним.

Враховуючи всі переваги й можливості сучасних інформаційних технологій, не варто забувати, що комп'ютер, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не може повністю замінити викладача іноземної мови. Комп'ютер не потрібно протиставляти викладачу, а використовувати його як засіб підтримки його професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москалева И.С., Голубева С.К. Использование компьютерных технологий для профессиональной подготовки учителей иностранного языка / И.С. Москалева, С.К. Голубева // Иностранные языки в школе. – 2005. – № 1. – С. 83–87.
2. Подопригорова Л.А. Использование Интернета в обучении иностранным языкам / Л.А. Подопригорова // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 5. – С. 25–31.
3. Ситдикова І. Комп'ютер поспішає на допомогу / І. Ситдикова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С. 116–119.
4. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь віки / О. Токменко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С. 98–100.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Гриневич О.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти та Концепції навчання іноземних мов, основною метою навчання іноземної мови є формування у студентів комунікативної компетенції. [1, с. 3-8].

У контексті формування потрібного рівня комунікативної компетенції всі види мовленнєвої діяльності необхідні для ефективного оволодіння мистецтвом комунікації, подальшої освіти та розвитку особистості. У методиці питання навчання читання завжди займали особливе місце. [2, с. 32].

Читання – це один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Сьогодні всі аспекти мовлення тісно взаємопов'язані і спрямовані на оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації. Оволодіння комунікативною компетенцією в читанні створює надійну основу для розвитку та вдосконалення вмінь говоріння, а також письма та аудіювання.

Читання – це один із видів мовленнєвої діяльності, що має велике пізнавальне значення і фактично реалізує всі три основні цілі навчання – практичну, виховну і загальноосвітню. [8, с. 62].

У курсі навчання читання розрізняють три різні **види робіт**: 1) читання уголос з метою засвоєння техніки читання; 2) виконання низки вправ різного призначення з опорою на друкований текст; 3) читання з метою здобуття інформації – зріле або комунікативне читання (переважно про себе, мовчки).

У навчанні читання розрізняють основні дві **стадії**: підготовчу та стадію зрілого читання.

Підготовча стадія характерна для початкового і середнього етапів навчання і передбачає формування техніки та елементарних умінь читання.

Метою *стадії зрілого читання* є навчити учнів здобувати інформацію з нового тексту. Зріле читання ґрунтується на раніше сформованих навичках та елементарних вміннях. Розрізняють такі *види зрілого читання*: 1) читання з метою здобуття повної інформації з тексту, тобто ґрунтовне, вивчаюче; 2) читання з охопленням основного змісту тексту, тобто ознайомлюючи; 3) читання з метою пошуку необхідної інформації або вибіркове, переглядове. Головною методичною вимогою до зрілого, або осмисленого читання є організація учнів на розуміння того, що вони читають, власне, на здобуття інформації з тексту. [7, с. 63].

У методиці існують різноманітні **класифікації видів читання**: в слух та мовчки, перекладне і без перекладне, зі словником та без словника, аналітичне, вивчаюче, переглядове, пошукове, ознайомлюючи, тощо.

Всі методисти єдині в тому, що для ефективного читання іноземною мовою необхідно сформулювати основні базові технології роботи з текстом, що включають **наступні вміння**: ігнорувати невідоме, якщо воно не заважає виконанню поставленої задачі; прогнозувати та виокремлювати необхідну змістову інформацію; працювати зі словником; читати за ключовими словами; використовувати зноски та коментарі, що зустрічаються в тексті; інтерпретувати і трансформувати текст.

У роботі з текстом можна виділити три основних **етапи роботи**: дотекстовий, текстовий і післятекстовий етапи.

Основними цілями та завданнями дотекстового етапу є необхідність створення рівня мотивації учнів; активізація наявних фонових знань та досвіду, у тому числі мовленнєвого, мовного та соціокультурного характеру; по можливості скорочення мовленнєвих, мовних і соціокультурних труднощів, підготувати учнів до адекватного сприйняття складних у мовленнєвому та мовному відношенні і важливих для змісту окремих моментів тексту, використовуючи завдання випереджаючого характеру.

Основними завданнями текстового етапу є продовжити формування відповідних мовленнєвих навичок та мовних умінь; проконтролювати ступінь сформованості цих умінь та навичок; розвивати уміння інтерпретації тексту.

Післятекстовий етап: використовувати текст у якості мовної /мовленнєвої/ змістової опори для розвитку вмінь в усному та писемному мовленні; розвивати різноманітні інформаційно-комунікативні уміння, пов'язані з умінням систематизувати і узагальнювати отриману інформацію, інтерпретувати образно-схематичну інформацію, а також виділяти суть тексту; використовувати отриману інформацію у проектній та дослідницькій діяльності. [6, с. 25].

У нових державних освітніх стандартах особливо наголошується, що учні повинні бути знайомі із різними функціональними типами текстів: прагматичними, науково-популярними, художніми поетичними та прозаїчними текстами. У будь-якому випадку на уроках іноземної мови доцільно використовувати автентичні матеріали для формування комунікативної компетенції, в тому числі і мовленнєвої компетенції в читанні. До автентичних матеріалів відносяться матеріали, які використовуються в реальному житті тих країн, де розмовляють тією чи іншою іноземною мовою, а не спеціально створені матеріали для умов вивчення цієї мови. [10, с. 160].

Висновок

За умов відсутності іншомовного оточення читання є одним із найважливіших напрямків оволодіння іноземною мовою. Воно дає змогу отримувати необхідну інформацію, сприяє розумінню студентами важливості вивчення відповідної мови. Читання сприяє засвоєнню всіх інших аспектів іноземної мови (фонетичного, лексичного, граматичного) і видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, письма).

На початковому та середніх етапах мовної освіти навчання читання швидше виступає як засіб навчання. Найбільша увага приділяється формуванню техніки читання, розширенню мовного репертуару і розвитку базових репродуктивних умінь учнів на основі прочитаного. На старшому етапі навчання читання частіше виступає як самостійний вид мовленнєвої діяльності, коли читають не так для того, щоб правильно виконати завдання, як для того, щоб отримати необхідну інформацію з тексту і використати її. Таким чином, завдання навчання читання як самостійного виду мовленнєвої діяльності полягає в здатності вибирати інформацію з тексту у тому об'ємі, який необхідний для вирішення конкретної мовленнєвої задачі. Це передбачає оволодіння певними видами і технологіями читання. [9, с. 154].

Читання залишається оптимальним засобом розвитку та контролю суміжних мовленнєвих умінь та мовних навичок, що дозволяє оптимізувати процес засвоєння учнями нового та використання вже вивченого фактичного мовленнєвого та мовного матеріалу. Комунікативно-орієнтовані завдання на розвиток і контроль лексики та граматики, вмінь аудіювання, письма і говоріння передбачають вміння читати та будуються на основі письмових текстів та інструкцій до них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні / Іноземні мови. – 1996. – № 2. – с. 3-8.

2. Буланкина Н.Г. Развитие воображения и творчества на уроках французского языка // ИЯШ. – 1999. – № 3 – с. 15–16.
3. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) V-IX класи /керівн. автор. колективу С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1998. – с. 32.
4. Крупко А.Г. Лингвострановедческий подход в обучении французскому языку как фактор развивающего обучения // ИЯШ. – 1990. – № 6. – с. 20–26.
5. Кучма М.О. Мотивація вивчення іноземної мови сучасними старшокласниками // Іноземні мови. – 1999. – № 1. – с. 3–4.
6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999 – с. 25.
7. Методика интенсивного обучения иностранным языкам /под ред. Бухбиндера и Китайгородской. – К.: Вища школа, 1988 – с. 73.
8. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие/ Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будько и др. – Минск: Вышейш. школа, 1992 – с. 62.
9. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия /Сост. А. А. Леонтьев. – М.: Рус. яз., 1991 – с. 154.
10. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование: Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. – Липецк, 1998. – с. 160.
11. Ткачук Т.Г. Развитие интереса у школьников младших классов на уроках французского языка // ИЯШ. – 1997. – № 5. – с. 18–22.

ВИМОГИ ДО ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Гудима Ю.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Відомо, що під час вивчення англійської мови (АМ) у майбутніх учителів потрібно формувати навчально-стратегічну компетентність (НСтК), адже саме від її рівня сформованості залежить швидкість та якість формування мовленнєвої, мовної та лінгвосоціокультурної компетентностей.

Тому при укладанні підсистеми вправ для формування у майбутніх учителів НСтК в процесі англомовного діалогічного мовлення (ДМ) нами було враховано низку особливостей щодо їх укладання.

Проаналізувавши праці науковців, що вивчали досліджуване нами питання (Е. Г. Азімова, Ю. І. Пассова та Н. Д. Гальскової) нами було сформульовано такі вимоги до вправ для формування НСтК в ДМ:

1) за спрямованістю на прийом або видачу інформації – рецептивними, рецептивно-репродуктивними, продуктивними. Сприймаючи інформацію на слух мовний користувач повинен використовувати сприйнятий ним текст для відтворення власного тексту на основі почутого.

2) за комунікативністю – комунікативними, умовно-комунікативними. Вправи повинні містити певні ситуації та опори на основі яких буде реалізоване спілкування.

3) за участю рідної мови – одномовними, двомовними / перекладними. Вправи повинні бути одномовними аби створити повністю англomовну атмосферу, однак у певні вправи ми залучаємо рідну мову для перекладу та повного розуміння інформації, яка подається.

4) за функціонуванням у навчальному процесі – тренувальними, контрольними. Формуючи НСтК в ДМ тренувальні вправи переважають так, як студенти неодноразово практикуються у застосуванні стратегій, проте не слід залишати поза увагою контрольні вправи за допомогою яких студент самостійно або ж викладач може проконтролювати рівень сформованості НСтК.

5) за місцем виконання – аудиторними, самостійними. Окрім аудиторних вправ які виконуються під керівництвом викладача, обов'язковим є самостійна робота, до якої ми відносимо роботу із журналом *"The journal of achieving desired outcomes"*.

6) за часовим обмеженням – нормованими, ненормованими в часі. Обмеження у часі стимулює студентів використовувати якомога більше стратегій під час спілкування, однак вправи ненормовані у часі, такі як обговорення певних стратегій чи проблем дозволяють більш глибоко дослідити проблему.

7) за характером виконання – парними, самостійними / індивідуальними. У роботі в парах відбувається взаємоконтроль студентів та обмежується контроль викладача, проте виконання вправ самостійно дозволяє викладачеві здійснювати повний контроль роботи студентів.

8) за залученням опор – з опорами (з вербальними опорами, з опорами на пам'ятку), без опор. Використання опор повинно відбуватись лише на початкових етапах, згодом відбувається спілкування з природними опорами або без них.

9) за ступенем керованості – керованими, некерованими / з відстроєною перевіркою викладачем. Процес виконання вправи повинен відбуватись під керівництвом викладача, який спрямовуватиме роботу студентів у правильне русло, однак певні вправи на практикування не вимагають контролю викладача.

Враховуючи вміння ДМ та НСтК, якими повинен оволодіти майбутній філолог нами було укладено критерії підсистеми вправ для формування НСтК:

- урахування труднощів у засвоєнні ІМ;
- урахування особливостей індивідуального типу навчання;
- урахування індивідуальних особливостей студентів використовувати навчальні та комунікативні стратегії;
- ознайомлення студентів із різними видами стратегій;
- забезпечення регулярного повторення мовного матеріалу та використання стратегій різного типу;
- розподіл мовного матеріалу та стратегій в залежності від комунікативних потреб спілкування;
- забезпечення різноманіття вправ та виокремлення (пошук) нових стратегій в процесі навчальної діяльності;
- забезпечення узгодження аудиторної та позааудиторної роботи;
- відповідність вправ та притаманних їм стратегій як на заняттях з АМ, так і для самостійної роботи.

Однак слід також зазначити, що беручи до уваги такий компонент вправи, як контроль викладачем виконання студентами вправи або самоконтроль, ми повинні враховувати також і особливості прямих та непрямих стратегій, адже прямі стратегії, які включають в себе стратегії запам'ятовування, когнітивні та компенсаторні стратегії проконтролювати можна легко, записуючи застосовані стратегії у таблицю або ж спостерігаючи за ходом розмови студентів та ведення нотатків. Викладач сам може вибрати більш зручний для нього метод контролю. Проте, непрямі стратегії (метакогнітивні, афективні та соціальні стратегії) проконтролювати практично неможливо, так як, вони є індивідуальними та використовуються протягом усього процесу вивчення АМ. Наприклад, використання фонових знань або планування й організування власного процесу навчання навряд чи може простежити викладач на занятті. Тому ми вважаємо за доцільне застосовувати самоконтроль студента, а також обговорювати використання тих чи інших стратегій під час занять.

Перспективами нашого дослідження ми вбачаємо у розгляді об'єктів контролю, критеріїв та параметрів оцінювання рівня сформованості НСтК в ДМ у майбутніх учителів АМ.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Дяченко Я.М.

НТУУ «КПІ», ФЛ, КАМГС №3

Наша країна знаходиться на порозі вступу до Європейської співдружності. Проходить реформування вищої школи, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців. Розвиток і функціонування освіти обумовлюється всіма факторами й умовами існування суспільства. Інтеграція освіти, культури і професійної діяльності веде для перегляду змісту, форм і методів навчання. На сьогоднішній день ведеться жвава полеміка з приводу створення єдиної методики навчання іноземних мов. Однак узгодженого підходу до шляхів оволодіння цією діяльністю та знаходження оптимальної громадської наукової думки поки ще не знайдено.

Відомо, що у сфері освіти використовуються традиційні і нетрадиційні методи навчання іноземних мов, які мають як свої позитивні, так і негативні сторони. Незважаючи на це, все більше і більше практиків у сфері викладання даних дисциплін доходять висновку, що при виборі методу навчання необхідно брати до уваги як рівень професійної підготовки самого учня, так і облік індивідуальних особливостей тих, хто навчає.

Так, розділяючи точку зору психологів про комплексну структуру здібностей людини, що для викладача при виборі використовуваних в практиці методів навчання необхідно обрати той прийом навчання, який би при застосуванні його спирався на найбільш розвинені у студентів індивідуальні особливості і сформовані мотивації. На основі методики проведення тестування цих особливостей і ряду сформованих мотивів викладачеві, використовуючи вибраний метод навчання, слід сформувати комунікативну компетенцію студентів. Однак,

на наш погляд, даний аспект ще недостатньо розроблений у вітчизняній методиці. З нашої точки зору, дана проблема може ефективно вирішитися за умови, якщо:

- весь навчальний матеріал спочатку буде побудований для вирішення комунікативних;
- буде широко використана модульна система навчання по іноземній мові («English for General & Professional Use»);
- студент буде ефективно звертатися до методики самоосвіти, що дозволяє йому використовувати свій самостійний потенціал для вилучення необхідної інформації;
- буде сформовано перцептивне сприйняття та адекватне розуміння у суб'єкта, на якого спрямована двостороння іншомовна мовна діяльність;
- знайде гідне застосування на заняттях використання суспільно значущих ситуацій з проблем співвідношення та протиставлення соціальних, моральних, етичних питань;
- в процес іншомовної комунікації будуть залучені не тільки вербальні, але й невербальні засоби інофонної культури;
- будуть розвинені здібності щодо застосування умінь використовувати інтерпретаційні навички, вилучення різноманітної інформації на індивідуально особистісному рівні;
- впроваджуватиметься вміння поєднання і комбінування різноманітних видів методів з навчання іншомовної мовленнєвої діяльності;
- буде досить розвинені всі компоненти мовленнєвої діяльності, засновані на мотивації, при якій сам студент починає розуміти, що навчання володінням мови в сучасних умовах є вимогою часу.

Довіряючи комунікативному напрямку, багато практиків вважають, що групове навчання все ж набагато ефективніше індивідуальної форми: заняття проходять інтенсивніше, студенти все глибше і глибше залучаються в різноманітні види комунікацій, а використання прийому "one-to-one-and-to-all" стає прерогативою у викладацькій майстерності у багатьох викладачів.

Поряд з цим, продовжується вибір нових методів інтеракцій зі студентами. Йдеться про корпоративне, дистанційне (з Інтернет- каналів або по телефону- Skype або MSN Messenger) і, так електронному видах навчання. Вибір того чи іншого підходу до оволодіння іноземної мови залежить від цілей, завдань, мотивацій, умінь і навичок і матеріальних можливостей самих учнів. Однак, такі форми навчання не можуть досягнути тих цілей, які проголошуються освітнім стандартом, оскільки засвоєння запропонованих знань відбувається в штучній іншомовній атмосфері, внаслідок чого немає ніякого зв'язку досліджуваного предмета з обраної студентом професійною діяльністю.

Вихід із суперечливої ситуації є. Дослідники і практики застосування ефективного методу навчання іноземних мов повинні звернутися до зарубіжного досвіду залучення індивіда до іншомовної культури. Тут необхідно застосувати культурологічний, аксіологічний і синергетичний підходи з даного питання, враховуючи і аналізуючи багатofакторний і взаємовпливаючий аспекти цих феноменів.

Підтримуючи А.В Матюшину, відзначаємо, що необхідно: «а) широке ознайомлення у процесі вивчення іноземних мов з кращими зразками іншомовної культури, а не з її «сурогатами», б) вивчення цілісної сутності, а не окремих напрямків іншомовної культури при освоєнні іноземної мови; в) вибір оптимального поєднання вітчизняних культурних цінностей і цінностей іноземних держав при складанні програм з навчання іноземним мовам, що має сприяти формуванню таких якостей особистості, як патріотизм і толерантність по відношенню до іншомовних соціумів».

ЛІТЕРАТУРА

1. Матюшина А.В. Приобщение личности к иноязычной культуре в процессе изучения иностранных языков (Историко-педагогический аспект) : Дис. ... канд. пед. наук : М., 2003.
2. Рушинская И.С., Филатова М.В. Об опыте внедрения современных тенденций при обучении иностранным языкам в ИГЭУ // Электр. изд. Режим доступа к изд.: http://www.ispu.ru/files/%2074-77_0.pdf

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Іванова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні перед випускниками вищих навчальних закладів (ВНЗ) нашої країни постають не лише досить цікаві перспективи розвитку їхньої кар'єри у майбутньому, але й ряд вимог та певних проблем, пов'язаних з цим процесом. Насамперед, випускники немовних ВНЗ мають володіти іноземною мовою, бажано, не однією. Це є запорукою того, що людина зможе побудувати успішну кар'єру в своїй сфері. Саме тому в сучасній системі вищої освіти особливої актуальності набуває професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови, адже він передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах, а також у ситуаціях із врахуванням особливостей професійного мислення. Це дає можливість підготувати студента до використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності. У процесі такої підготовки широко використовується компетентнісний підхід, що дозволяє студенту не лише отримати теоретичні знання, але й сформувати здатність виконувати певну діяльність задля вирішення практичних завдань.

Володіння іноземною мовою передбачає формування у студента іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), тобто здатності вирішувати актуальні для особи завдання, використовуючи іноземну мову. Невід'ємною складовою частиною ІКК є мовна компетентність, яка в свою чергу складається з фонетичної, граматичної та лексичної компетентностей. Лексична компетентність (ЛК) відіграє величезну роль у процесі оволодіння мовою, адже це в першу чергу словниковий запас, за рахунок якого відбувається обмін інформацією між людьми.

Потрібно зазначити, що єдності у думках науковців з приводу визначення поняття “лексична компетентність” немає. Деякі дослідники сприймають ЛК як наявність певного запасу слів у межах професійного розвитку людини та здатність адекватно їх вживати, інші ж звертають увагу на здатність використовувати слово-еталон для кожного конкретного мовленнєвого завдання. На нашу думку поняття “лексична компетентність” поєднує всі вищезгадані риси. Недостатній рівень сформованості ЛК має безпосередній вплив на можливість студента використовувати іноземну мову у тих чи інших ситуаціях спілкування. Беручи до уваги актуальний сьогодні професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови, слід виділити поняття професійно орієнтованої лексичної компетентності, тобто здатності використовувати необхідні лексичні одиниці (ЛО) для вирішення тих чи інших професійних завдань. Потрібно звернути особливу увагу на вибір ЛО, вивчення яких є необхідним для здійснення процесу формування професійно орієнтованої ЛК. На вибір цих елементів мають безпосередній вплив академічні та/або професійні сфери і ситуації, в яких вони мають вживатися.

Коли ж питання вибору ЛО вирішено, сформовано словники-мінімуми, підібрано необхідний навчальний матеріал, постає питання часу. Оскільки на заняттях потрібно приділяти увагу всім видам мовленнєвої діяльності (МД), враховуючи особливості кожного з них, не завжди можливо звернути увагу студентів на певні нюанси у процесі вивчення лексики і формування лексичних навичок. Для вирішення цього питання можуть бути використані інформаційно-комунікаційні технології, адже вони мають величезний потенціал як в аудиторній роботі, так і поза нею. Кредитно-модульна система, яка використовується сьогодні у ВНЗ України, передбачає індивідуальну та самотійну роботу студентів, що потребує великої кількості часу. Використання засобів ІКТ у цих видах робіт створює всі передумови для застосування практичних та інтелектуальних умінь, а також полегшує процес контролю виконання таких робіт студентами. Роботу на занятті, тобто вивчення лексичного матеріалу та використання його у різних видах МД, можливо зробити більш насиченою та цікавою для студентів, адже ІКТ розраховані на активне сприймання та засвоєння студентами знань, вмінь та навичок. Одним з існуючих сьогодні видів ІКТ є платформа Moodle, тобто модульне динамічне об’єктно-орієнтоване середовище для навчання. Moodle – це система керування навчанням, орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами. Цей вид ІКТ може використовуватися як для дистанційного навчання, так і для проведення контрольних, самотійних та практичних робіт, оскільки в цій системі передбачені різноманітні види роботи та можливість завантаження робіт учнів у вигляді файлів на сервер. Використання платформи Moodle має величезний потенціал для навчання іноземної мови, адже передбачає логічно структурований та комплектний навчально-методичний матеріал, що покращує умови для самотійного опанування дисципліни, а також містить засоби самотестування. Виконання комплексів завдань для формування лексичної компетентності зокрема може бути більш інтерактивним та цікавим для студентів завдяки використанню платформи Moodle, що, безперечно, впливає на мотивацію студента до навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англomовної фахової лексики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Валентина Дмитрівна Борщовецька. – К., 2004. – 208 с.
2. Фоміних Н. Ю. Дидактичні можливості ІКТ щодо формування комунікативної компетенції учнів. – Горизонты образования. – №1(31). – 2011. – С. 74–79.

ОСОБЛИВОСТІ РЕФЕРАТИВНОГО ТА АНОТАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Ігнатенко В.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз наукової літератури (Емельянова Я. Б., Князева Е. Г., Комісаров В. Н., Корунець І. В., Львовская З. Д., Нестерова Н. М., Новиков О. І., Черноватий Л. М.) дозволив визначити особливості анотативного та реферативного перекладу, до яких відносимо, насамперед, таку важливу в умовах інформатизації суспільства особливість, як економія часу для споживача друкованих іншомовних текстів, завдяки подачі інформації першоджерела у стислому вигляді зрозумілою для нього мовою. Такі види письмового перекладу активізують уміння смислової переробки інформації, логічності викладу й формують увесь необхідний для перекладача спектр навичок та вмінь.

Реферативний переклад включає одночасно переклад та реферування, кожен із них характеризується певним типом відносин між текстом-оригіналом і текстом перекладу. Переклад передбачає функціональне, формальне та змістове уподібнення тексту оригіналу і тексту перекладу, у той час як реферування має на меті змістове уподібнення тексту оригіналу й тексту перекладу під час майже відсутнього формального уподібнення, що і визначає головну проблему цих видів перекладу – проблему семантичної адекватності першоджерела і перекладу. Під час реферативного/анотативного перекладу основною трансформацією є трансдукція, а кінцевий результат – це свого роду трансдукт (семантичне згортання), який не зберігає мовної форми вихідного тексту, а лише його основний зміст. Таким чином, даний вид перекладу не схожий на жодну іншу перекладацьку діяльність. Ігнорування цих особливостей у процесі навчання письмового перекладу обумовлено помилковою думкою, що названі види перекладу – це набір випадково відібраних і перекладених речень вихідного тексту. На противагу цьому науковцями (Князева О. Г., Комісаров В. Н., Корунець І. В., Латишев Л. К., Нестерова Н. М., Новиков О. І., Нямцу А. Є., Петрова О. П., Чередниченко О. І., Сафонова В. В., Сдобніков В. В.) було доведено, що реферативний та анотативний переклади – це вторинний цільний та зв'язний текст, який дуже стисло, але адекватно відображає інформацію, яка міститься у джерелі, тому виконання таких видів перекладу вимагає найвищого ступеню розуміння тексту та спеціально сформованої компетентності у відповідному виді перекладу.

Л. М. Черноватим здійснення скороченого перекладу систематизується у наступній моделі: 1) аналіз та осмислення тексту оригіналу; 2) згортання тексту оригіналу й складання анотації або реферату мовою оригіналу; 3) створення

тексту перекладу (переклад анотації та реферату мовою перекладу); 4) редагування тексту перекладу. Варіант моделі О. І. Новікова, Н. М. Нестерової передбачає здійснення другого етапу у внутрішній формі, зливаючись із першим етапом, тобто реферат мовою оригіналу в експліцитній формі взагалі не складається, а перекладач відразу породжує текст перекладу мовою перекладу. Зникає етап редагування, присутність якого у моделі Л. М. Черноватого є абсолютно виправданою. Таким чином, прибічники двоетапного підходу пропонують подібну схему, зводячи її до двох етапів: на першому етапі відбувається осмислення тексту оригіналу і його смислове згортання, тобто перехід від тексту оригіналу до його денотатного змісту, а змістом другого є власне створення мовою перекладу реферату чи анотації, що ґрунтуються на мовленнєвій компресії.

У результаті осмислення і розуміння текст в цілому фіксується в пам'яті у вигляді цілісного мисленнєвого утворення, яке не має експліцитного вираження між вихідним текстом і кінцевим результатом. Хоч “мисленнєве утворення” і не має експліцитного вираження, тим не менш є основою для формування кінцевого продукту цих видів перекладу, у яких особливими мовними засобами у короткій формі виражається основне, найбільш суттєвий зміст. Це досягається за рахунок того, що перехід до змісту робить так би мовити “прозораю” внутрішню структуру тексту, задає місце і роль у ній складових елементів і тим самим їх ієрархію. Отже з'являється проміжна ланка, що представляє собою результат осмислення і розуміння тексту в цілому, – етап згортання тексту оригіналу. Це утворення стає замислом нового тексту – тексту реферату або анотації. Виходячи з цього результат перекладу є не просто результатом редукції вихідного тексту, а смислового перетворення, обов'язковим і відмінним етапом якого є смислове згортання.

Таким чином відмінність двоетапного підходу О. І. Новікова і Л. М. Черноватого полягає у тому, що на просунутому рівні володіння мовою другий етап здійснюється у внутрішній формі, зливаючись із першим етапом, тобто реферат мовою оригіналу в експліцитній формі взагалі не складається, а перекладач одразу породжує текст перекладу мовою перекладу. Для навчання перекладачів цим видам перекладу на початкових етапах видається доцільним їх розділення.

Порівнюючи ці дві схеми здійснення скороченого перекладу, зазначимо, що схема Л.М. Черноватого є розгорнутим варіантом, характерним для початкових етапів його здійснення та навчання, тоді як схема О. І. Новікова і Н. М. Нестерової є результатом інтеріоризації, що відбувається внаслідок виконання певного обсягу дій, спрямованих на реферування чи анотування тексту оригіналу мовою перекладу.

Отже, реферативний та анотативний переклад є вторинний цілісний і зв'язний текст, абсолютне новоутворення, а не просто скорочений переказ. Цим видам перекладу характерна наявність певної послідовності етапів, особливим серед яких є етап трансдукції/семантичного згортання, прийомам якої варто навчати майбутніх перекладачів з метою формування відповідного набору стратегій, які допоможуть швидко і безпомилково виконати на високому рівні ці види письмового перекладу. Перспективою подальших розвідок

є складання комплексів вправ для формування компетентності у розглянутих видах перекладу і розробці необхідних стратегій для здійснення вищезазначених видів перекладу.

ТЕСТ ЗАГАЛЬНОГО ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ НЕМОВНОГО ВНЗ

Кладкова Т.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У методичних джерелах з викладання іноземних мов [7; 3; 4; 2] тести розподіляються на тести навчальних досягнень, тести загального володіння іноземною мовою, діагностичні тести, тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови.

Ряд авторів погоджується в тому [4, с. 163], що у загальноосвітніх шкільних закладах поточний, семестровий і підсумковий контроль здійснюється за допомогою тестів навчальних досягнень учнів в оволодінні іншомовною комунікативною компетентністю на певному ступені навчання. Такий підхід до контролю відповідно застосовується і викладачами немовних вищих навчальних закладів (НМВНЗ) під час роботи зі студентами. Як результат, у ході вивчення іноземної мови викладачі роблять акцент не на рівень володіння випускником НМВНЗ іноземною мовою, як цього потребує сучасна трансферна система освіти, а на рівень навчальних досягнень у межах вивченого матеріалу.

На нашу думку, таким чином порушуються зазначені у Програмі з англійської мови для професійного спілкування (програма АМПС) вимоги щодо системи оцінювання, де сказано, що на відміну від традиційного лінгвістично-нормативного підходу оцінювання має бути спрямованим на визначення рівня володіння студентами мовною поведінкою [5, с. 14].

Тому ми вважаємо більш доцільним і коректним застосування контролю володіння (контролю умінь), який орієнтований на загальні вміння, а не на зміст курсу; демонструє студенту, на якому рівні володіння іноземною мовою він знаходиться [1, с. 183]. При цьому для забезпечення більшої об'єктивності вищезазначений контроль має бути не нормативно-, а критеріально-орієнтованим, тобто таким, у ході якого студент оцінюється з позицій володіння іноземною мовою безвідносно до вмінь інших студентів.

Крім того, ми погоджуємося з О.О. Українською [6, с. 36], що у рамках кредитно-модульної організації навчання акцент з підсумкового контролю зміщується на рубіжний, тобто модульний. Отже, саме модульна контрольна робота (МКР) протягом всього періоду вивчення студентами іноземної мови у НМВНЗ є базовим структурним елементом системи оцінювання, зокрема нашої методики комплексного контролю сформованості мовленнєвих компетентностей майбутніх психологів.

Зважаючи на всі вищевказані факти, ми рекомендуємо викладачам НМВНЗ під час укладання МКР використовувати тести загального володіння іноземною мовою і звертатися до досвіду міжнародних тестів, таких як IELTS, FCE, TOEFL та ін.

Окремої уваги, з нашої точки зору, заслуговує питання змісту та оцінювання МКР. Розв'язання цієї проблеми залишається недослідженим у методиці викладання іноземних мов і в цьому ми вбачаємо перспективу наших подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Квасова О. Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь : [навчальний посібник] / Ольга Генадіївна Квасова. – К. : Ленвіт, 2009. – 119 с.
3. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование / Вальмар Александрович Коккота. – М. : Высшая школа, 1989. – 123 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
6. Українська О. О. Методика тестування рівня сформованості мовленнєвої компетенції майбутніх викладачів у говорінні французькою мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – К., 2009. – 300 с.
7. Hughes A. Testing for Language Teachers / Arthur Hughes. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – 172 p.

МЕТОДИЧНІ ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Коваль А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

XXI століття визначається як інформаційна ера, інформація та ресурси якої постійно оновлюються, відіграють провідну роль в усіх сферах життя. Сьогодення вимагає глибокої підготовленості до використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності майбутніх фахівців немовних ВНЗ. Проблемами дослідження можливостей використання ІКТ у навчанні ІМ займаються Т. І. Коваль, Є. І. Машбиц, Н. І. Муліна, Е. Л. Носенко, Р. Bracamonte, K. Brown, K. H. Brucher, T. Hassert, I. M. Hefzallah, M. Simonson, W. F.J. Stangl, B. Schölkopf, A. Thompson, T. Upton, та ін.

Підвищити ефективність навчання професійно орієнтованого англomовного читання майбутніх інженерів можливо лише за умови реалізації індивідуального навчання та використання електронних засобів навчання.

Зарубіжні вчені під індивідуалізацією розуміють з одного боку, лише гнучкість процесу навчання, тобто творчий підхід викладача до своєї роботи, з іншого – можливий спосіб вивчення і розвитку інтересів і здібностей студентів,

а також мотивів їхнього навчання. Більшість з них передбачає індивідуальні режими навчання, врахування прогресу кожного студента в рамках його особистих можливостей, комплектування багатоступінчатих навчальних груп і, нарешті, введення у процес навчання розширених програм.

Під індивідуалізацією навчання іноземної мови науковці розуміють пристосування навчальних впливів до індивідуально-психологічних особливостей кожного студента, з одного боку і створенню сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей студентів, з другого [4, с. 6].

Саме інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) допомагають удосконалити індивідуальну роботу зі студентами. Використання інформаційно-комунікаційних технологій – одна з характерних особливостей сучасного навчального процесу у вищій школі [4, с. 83].

До *методичних переваг використання ІКТ* для реалізації індивідуального навчання професійно орієнтованого англomовного читання майбутніх інженерів можна віднести: розширення діапазону доступних студентам та викладачам автентичних джерел інформації; можливість поєднання різних форм роботи: індивідуальної, групової та парної [2, с. 141]; “розвантаження” підручника від громіздких інформаційних текстів на користь актуальних мотивуючих текстів без “терміну придатності” та на користь вправ [1, с. 20]; значне підвищення мотивації та зацікавленості з боку студентів, з чим пов’язана інтенсифікація процесу навчання за умови вільного доступу до мережі Інтернет; доступ студентів до банків інформації; автоматизований контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності, корекція за результатами контролю, тренування, тестування; архівне зберігання досить великих обсягів інформації з можливістю її передачі, а також легкого; здійснення зворотного зв’язку, діагностики помилок і оцінки результатів навчальної діяльності студентів; формування культури навчальної діяльності, інформаційної культури студента, культури пошуку та оцінки інформації.

Всі ці переваги є актуальними в процесі реалізації індивідуального навчання професійно орієнтованого читання з використанням ІКТ.

Для ефективного навчання професійно орієнтованого читання майбутніх інженерів викладачам слід використовувати електронні засоби, серед яких можна вирізнити: *довідково-інформаційні*: гіпертекстові навчально-методичні матеріали, електронні енциклопедії, довідники та інструкції тощо; *електронні засоби, призначені для визначення рівня навчальних досягнень*: автоматизовані тести, системи комп’ютерних вправ для контролю та самоконтролю навчальних досягнень; *електронні засоби, призначені для отримання знань, умінь та навичок*: електронні підручники та посібники, електронні навчальні курси, комп’ютерні навчальні програми та тренажери [3, с. 33].

Інформаційно-освітнє середовище для майбутніх інженерів можна організувати на базі системи управління навчанням Moodle. Система Moodle дає можливість одержати: логічно структурований та комплектний навчально-методичний матеріал, що покращує умови для самостійного опанування дисципліни; засоби самоконтролю навчальних досягнень; засоби виконання вправ для навчання професійно орієнтованого читання; дистанційне опанування навчальним матеріалом, та інші.

Moodle є найпопулярнішою безкоштовною системою управління навчанням у нашій країні, вона надає можливість викладачам створювати ефективні сайти для навчання професійно орієнтованого англомовного читання майбутніх інженерів.

Використання електронних засобів у процесі навчання професійно орієнтованого англомовного читання майбутніх інженерів сприяє індивідуалізації навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н. Ф. Тенденции развития учебно-методических комплексов с учетом новых информационных и коммуникационных технологий (Интернет) / Наталья Федоровна Бориско // Іноземні мови. – 2001. – №3. – С. 19–21.
2. Евдокимова М. Г. Проблемы теории и практики информационно-коммуникационных технологий обучения иностранным языкам: Монография / Евдокимова Мэри Георгиевна. – М.: МИЭТ, 2004. – 312 с.
3. Коваль Т.І. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування: Колективна монографія/ Коваль Т. І., Асоянц П. Г., Каменєва Т. М., Майер Н. В., Синєкоп О. С., Стрілець В. В., Чуфарлічева А. Ю. Заг. ред.: Коваль Т. І. – К. :Вид.центр КНЛУ, 2012. – 280 с.
4. Николаева С. Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам: монография / Николаева С. Ю. – К. : Вища школа, 1987. – 139 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

Крисак Л.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В умовах активізації євроінтеграційних процесів у медичній галузі зростають вимоги до іноземної професійної підготовки майбутніх медиків. Сучасна підготовка фахівця-медика повинна бути зорієнтована на оволодіння ним іноземної мови, що передбачає ситуативне та адекватне користування мовленням як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах професійного спілкування. Володіння іноземною мовою для медичного спеціаліста стає його вагомим особистісною характеристикою, що передбачає здатність вступати до ділової комунікації.

Провідні науковці основні шляхи вдосконалення професійної підготовки фахівців різного профілю вбачають у застосуванні активних методів навчання (Мільруд Р.П., Скалкін В.Л.); використанні імітаційно-ігрового підходу (Китайгородська Г.О., Лозанов Г.К.); впровадженні ігрового моделювання (Гез Н.І., Єфімов Ю.М., Ніколаєва С.Ю.); орієнтації на комунікативний підхід до викладання іноземних мов (Бім І.Л., Зимняя І.А, Пассов Є.І.).

Організація навчального процесу у медичних вищих навчальних закладах (ВНЗ) сьогодні вимагає створення та впровадження в навчальний процес сучасних технологій навчання, інноваційних технологічних розробок, навчально-методичних комплексів для розвитку мотиваційної сфери студента, самостійного і свідомого

оперування навчальним матеріалом. На наш погляд, перспективний напрям підвищення ефективності викладання іноземної мови у медичних ВНЗ полягає в посиленні його професійної спрямованості. Мається на увазі використання під час занять з іноземної мови таких методів і форм навчання, що імітують зміст і соціально-психологічні особливості майбутньої професійної діяльності студентів.

Однією з сучасних технологій навчання, що дозволяє вирішити дану задачу є імітаційне моделювання, методи вирішення ситуаційних завдань, розігрування ролей, ділові ігри тощо. При моделюванні процесу спілкування в курсі іноземної мови доцільно враховувати основні, найбільш важливі параметри спілкування, до яких відносяться: особистісний характер комунікативної діяльності суб'єктів спілкування, змістовна основа процесу спілкування, взаємовідношення і взаємодія мовних партнерів, ситуації як форми функціонування партнерів, система мовних засобів, засвоєння якої забезпечувало б комунікативну діяльність у ситуаціях спілкування, функціональний характер засвоєння і використання мовних засобів, новизна спілкування [1, с. 14].

Використання моделювання у навчанні іншомовного спілкування майбутніх медиків передбачає створення ігрової ситуації, що відтворює професійну діяльність лікаря; визначення ролей, необхідних для вирішення професійних проблем; реалізацію правил професійної поведінки; критичне ставлення до виконання взятих на себе ролей; включення власних елементів рольової поведінки; вихід гри за межі однієї професійної ситуації.

За допомогою рольової гри відбувається формування та розвиток мовленнєвих навичок та вмінь, що значною мірою зумовлено зацікавленістю студентів. Під час проведення рольових ігор майбутні медики демонструють не лише знання лексико-граматичного матеріалу та навички спонтанного мовлення, але й творчі здібності. При цьому кожний студент прагне виконати свою роль якомога краще, адже від успіху кожного залежить успіх усієї гри взагалі. Таким чином, кожний студент зацікавлений в результатах не лише своєї роботи, але й роботи своїх одногрупників. У процесі такого творчого співробітництва формується вміння працювати колективно, згуртованою командою над вирішенням спільної задачі, що дуже важливо для майбутнього лікаря [2].

Особливий інтерес у студентів викликає рольова гра «Лікар-пацієнт», якій властиві риси не тільки навчальної, але й професійної діяльності. У цій грі використовуються комунікативні ситуації для вирішення конкретних питань, які виникають під час практичної роботи лікаря. З метою максимального наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності медиків у цій рольовій грі передбачені ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у своїй майбутній діяльності («Огляд пацієнта», «Розпитування пацієнта», «Постановка діагнозу», «Призначення лікування», «Консиліум»). Рольову гру «Наукова конференція» можна розглядати як своєрідну репетицію до справжньої міжнародної наукової конференції, під час якої студенти виступають з доповідями, відповідають на запитання, ведуть дискусію, відстоюють свою точку зору, наводять аргументи на користь або проти певної гіпотези, а також обмінюються інформацією про останні досягнення у сфері професійної діяльності.

Отже орієнтація занять з іноземної мови на розвиток професійно важливих комунікативних вмінь і навичок дозволяє студенту побачити цілісність процесу майбутньої професійної діяльності, краще зрозуміти сенс навчання, побачити свої помилки. Моделювання професійної діяльності в рамках рольової гри призводить до глибшого розуміння навчального матеріалу, дає можливість відчувати впевненість у своїх силах, розкриває інтелектуальні можливості студентів, формує у них необхідні для майбутньої діяльності уміння іншомовної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бжоско Е.Г., Петрова М.Н. Имитационно-моделирующие игры как средство формирования профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции // Проблемы интеграции дисциплин в процессе иноязычной подготовки в вузе: тезисы докладов международной научно-практической конференции. Барановичи – 2006. – С.13-16.
2. Гончарук О.В. Рольова гра як метод комунікативного підходу до вивчення української мови як іноземної: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.ua.edu.ua/2013/rolova-hra-yak-metod-komunikatyvn-pidhodu/>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОВІДВІДУВАННЯ УРОКІВ

Кучма О.І.

КНУ імені Тараса Шевченка

Досвід керування педагогічною практикою студентів-германістів свідчить про недостатню практичну спрямованість їхньої методичної підготовки для вирішення конкретних завдань навчального процесу (формулювання цілей уроку, розподіл часу на різні види роботи, планування алгоритму вправ та завдань, а також власних навчальних дій та дій учнів).

Надзвичайно цінним у цьому плані є зарубіжний досвід навчання методиці викладання німецької мови як іноземної шляхом взаємовідвідування уроків студентами-практикантами (напр., в університеті м. Констанц (ФРН). Тема для нашої школи не нова, новими є неформальні підходи, які враховують новітні досягнення педагогіки, теорії комунікації, психології та ін. наук. Важливо: перше заняття готують і проводять удвох (co-teaching), спостерігачі знаходяться у кімнаті поряд за затемненим склом (зняття психологічних моментів); ведеться відеозйомка для використання під час аналізу уроку.

Цей метод широко застосовують також з метою підвищення кваліфікації викладачів в університетах, гімназіях ФРН та в системі Goethe-Institut. Міжнародний досвід узагальнено, зокрема, у посібниках „Von der Besprechung zur Beratung ...“ [1], «Unterrichtsbeobachtung und kollegiale Beratung» [3] та обговорено на секції методики на Міжнародному конгресі викладачів німецької мови у м. Больцано (Італія, 2013).

Об'єктом спостереження, як правило, є якісь окремі аспекти уроку, які визначаються заздалегідь: або самим практикантом, або спільно з спостерігачами (напр., за результатами попередніх відвідувань), або відвідувачі (контролюючі особи) визначають аспекти для спостереження і повідомляють про них практиканта.

Техніка спостереження може бути різною: вільне спостереження і нотування, за допомогою попередньо підготовлених (самостійно або разом з практикантом) анкет спостереження, або за допомогою власного плану цього уроку. Напередодні спостерігачі отримують або навчальні матеріали для ознайомлення та продумування цілей уроку, або план уроку для власної оцінки можливості його практичної реалізації, або план фрагменту уроку для побудови прогнозу того, що відбуватиметься до чи після цього етапу. Кожна з технік має свої переваги залежно від мети спостереження.

Вироблена також логічна послідовність аналізу відвіданого заняття: спочатку виділяються вдалі моменти і з «учителем» обговорюються шляхи, якими вони були досягнуті. Далі тематизуються моменти, які викликають запитання чи критику для з'ясування причин невдачі. Насамкінець висловлюються альтернативні пропозиції чи ідеї на майбутнє для власної викладацької практики. Б. Цібель узагальнила мету співбесіди у формулі: 1) підкреслити те, що найкраще вдалося, 2) тематизувати те, що викликає запитання, 3) сформулювати висновки на майбутнє [2, с. 16].

Учитель, за уроком якого спостерігали, готується до заключної співбесіди, напр., за допомогою такої анкети:

Оцінка власного заняття (заповнюється відразу після уроку, вчитель вирішує, які пункти хотів би обговорити з колегами)
1. Що спонтанно спадає на думку після проведеного заняття? Які були особливо позитивні або невдалі моменти? В який момент були найкращі відчуття? Які і чому? З чим пов'язані негативні відчуття? 2. Що хотілося б самому винести на обговорення, пояснити під час заключної співбесіди? 3. Які є запитання до спостерігачів чи керівників практики? 4. Чи перебіг заняття відповідав Вашому плану? Якщо ні, то чому? Чи досягнуті цілі уроку? Які не досягнуті? Чи вплинула на поведінку учнів присутність спостерігачів? Яким чином? 5. Чи задоволені Ви своїм уроком? Чи задоволені учні? 6. Яка подальша робота планується після цього уроку (домашнє завдання, самостійне навчання, закріплення матеріалу, трансфер тощо) ? 7. Які моменти, аспекти уроку особливо важливі для Вас, з яких Ви чогось навчилися на майбутнє? Чого саме? Що б Ви зробили інакше? 8. Які аспекти своїх уроків Ви запропонували б для спостереження на майбутнє? Чи заважала Вам присутність спостерігачів? Якщо так, то як можна цього уникнути надалі?

Ефективність взаємовідвідування і цілеспрямованого спостереження полягає в тому, що активно навчаються одночасно усі учасники процесу. Систематично покращується якість навчання учнів та забезпечується неперервність процесу самовдосконалення вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Klement, K., Teml, H. „Von der Besprechung zur Beratung ...“ Zum schulpraktischen Reflektieren anregen / Rieder, A., Klement, K., Teml, H. Schulpraxis reflektieren: Wege zum forschenden Lernen in der Lehrerbildung. Studien Verlag (Sondereinband 1996). – S. 109-115.
2. Ziebel B. Unterrichtsbeobachtung und Lehrerverhalten. DaF. – Langenscheidt, 2002. – 176 S.
3. Ziebel B., Schmidjell A. Unterrichtsbeobachtung und kollegiale Beratung. Neu. Fernstudieneinheit 32. – Kassel, München: Langenscheidt, 2012. – 187 S.
4. <http://www.ricardahuchgym.de/index.php/747-qualitaetsentwicklung-mit-kollegialen-unterrichtshospitationen>

СКЛАДОВІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Майєр Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В контексті компетентнісного підходу результати навчання описуються через відповідні знання, навички та вміння. Тому результат методичної підготовки – методичну компетентність майбутніх викладачів французької мови (ФМ) – розглядаємо як сукупність методичних знань, навичок та вмінь.

У професійній освіті знання – це результат засвоєння тими, хто навчається (у нашому випадку – майбутніми викладами ФМ) системи фактів, понять, закономірностей, теорій у певній галузі (у нашому випадку – в методиці навчання ФМ у вищому навчальному закладі) [3, с. 59]. Методичні знання як складову методичної компетентності майбутнього викладача ФМ слід розглядати через специфічні методичні знання в межах окремих компетенцій та субкомпетенцій. Майбутні викладачі ФМ повинні набути знань про основні поняття і категорії методики навчання ФМ; навчально-методичні комплекси з ФМ; теорію вправ для навчання ФМ; сучасні підходи до формування у студентів франкомовної комунікативної компетентності (ФКК); інноваційні методичні технології навчання ФМ; форми, види і способи контролю і оцінювання рівня сформованості ФКК та її складників: мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей; основні організаційні форми реалізації навчально-виховного процесу з навчання ФМ; основи планування навчально-виховного процесу з ФМ [4, с. 5–6].

В процесі методичної підготовки магістранти набувають методичних декларативних та методичних процедурних знань, які з поміж інших (наукових, соціальних, предметних, мовних і метамовних), на думку О. Б. Бігич, є найактуальнішими [1, с. 19]. Підтримуючи точку зору науковця, вважаємо, що методичні декларативні знання майбутнього викладача ФМ є знаннями про систему й процес формування у студентів ФКК, а методичні процедурні знання – це знання про методи і прийоми формування у студентів ФКК.

На думку Н. В. Язикової, методична навичка – це високоавтоматизована, стійка у результаті активної практики методична дія, яка визначається умовами її виконання. Методична дія є процесом вирішення методичної задачі на основі

раніше набутих знань та сформованих способів дії (навички) в конкретних умовах навчання [5, с. 50–51]. На думку О. Б. Бігич, методичні навички формуються лише в діяльності за допомогою спеціальних методичних завдань, які її імітують, є засобом застосування студентом інтегрованих знань і вагомим джерелом їх збагачення [1, с. 24]. В широкому контексті майбутній викладач ФМ має оволодіти методичними навичками аналізу мовного і мовленнєвого матеріалу з метою виокремлення труднощів його засвоєння студентами; розробки вправ, змістових і смислових опор для стимулювання мовленнєвої діяльності студентів; розробки фрагментів практичного заняття для формування мовних і мовленнєвих компетентностей; фіксації, класифікації і виправлення помилок у мовленні студентів. Услід за О. Б. Бігич вважаємо, що сформовані методичні навички поряд із набутими методичними знаннями складають підґрунтя для формування методичного вміння [1, с. 23].

Загалом підтримуючи точку зору Ж. С. Фріцко (2006), ми уточнили поняття “методичні вміння майбутнього викладача ФМ” і визначаємо їх як здатність свідомо і самостійно реалізовувати діяльність щодо формування у студентів ФКК на основі комплексу набутих методичних знань та сформованих методичних навичок у нових ситуаціях професійно-методичної діяльності із самостійною детермінацією соціальних ролей та їх трансформацією відповідно до умов навчально-виховного процесу з ФМ. Майбутні викладачі ФМ повинні оволодіти вміннями визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання ФМ; аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси з ФМ, вправи різних типів і видів; формувати у студентів ФКК; використовувати у процесі формування ФКК інноваційні методичні технології навчання; контролювати і оцінювати рівень сформованості всіх складників ФКК; планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з ФМ [4, с.5]. До методичних умінь викладача ФМ слід віднести також уміння а) встановлювати і реалізовувати міжпредметні зв’язки з навчальними дисциплінами мовного, психолого-педагогічного і загальнокультурного циклів; б) забезпечувати необхідний рівень професійно-методичної рефлексії на власний досвід викладання/навчання ФМ; в) добирати оптимальні форми роботи, засоби навчання і контролю; г) адаптувати навчальні матеріали [2].

Методичні знання, навички і вміння майбутніх викладачів ФМ потребують уточнення і конкретизації в межах відповідних компетенцій та субкомпетенцій як складових методичної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Блинов В. И. Содержание и методика проведения аттестации профессиональной деятельности учителя иностранного языка среднего общеобразовательного учебного заведения / В. И. Блинов, К. С. Махмуриян, Е. Н. Соловова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.curator.ru/pedagog/blinov.html>
3. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.

4. Типова програма дисципліни “Методика навчання іноземних мов і культур у вищих навчальних закладах” // С. Ю. Ніколаєва, Н. Ф. Бориско. – К., 2012. – 42 с.
5. Языкова Н. В. Процесс обучения иностранным языкам как предмет профессионально-методической подготовки будущего учителя / Н. В. Языкова // Иностранные языки в школе. – № 2. – 1994. – С. 49–54.

ДИНАМИЧЕСКОЕ ЧТЕНИЕ КАК КАЧЕСТВЕННО НОВЫЙ МЕТОД ВОСПРИЯТИЯ И УСВОЕНИЯ ПЕЧАТНОЙ ИНФОРМАЦИИ

Матвеева Д.И.

ГУ: «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского»

Динамическое чтение – сплошное чтение текста, обеспечивающие полное и качественное усвоение прочитанного, которое представляется не поверхностным чтением «по диагонали», а активным созидательным процессом, в ходе которого читатель анализирует факты, суждения, проводит синтез отдельных понятий, в результате чего закладывается фундамент нового знания [3, с. 23]. Поэтому разработка методики обучения динамическому чтению требует решения таких задач, как: управления анализаторам (речевыми, слуховыми, зрительными), а также составления системы алгоритмов умственной деятельности, то есть операций извлечения и обработки достаточной для читателя информации, заложенной в тексте.

При этом динамическое чтение обеспечивает более высокое качество усвоения прочитанного, чем чтение медленное. Известный психолог Л. С. Выготский еще в 1931 г. писал: «Обычно думают, что понимание выше при медленном чтении; однако в действительности при быстром чтении понимание оказывается лучше, ибо различные процессы совершаются с различной скоростью и скорость понимания отвечает более быстрому темпу чтения» [2, с. 31].

Так, большое значение в освоении методики обучения динамическому чтению играет понятие навыка. В психологии «навык» – автоматизированное действие, которое выполняется без всяких усилий [1, с. 371]. Однако, в процессе обучения традиционным методом чтения обучаемый часто сталкивается с такими понятиями, как: субвокализация (внутреннее проговаривание), регрессия (возвратное движение глаз при чтении), ссужение поля зрительного восприятия, рассеянность внимания, отсутствие гибкой стратегии при чтении.

В процессе формирования навыка динамического чтения происходит следующее:

1. Подавляется субвокализация, то есть вырабатывается навык распознавания слов прямо по их визуальному типографическому образу, минуя внутреннее звуковое распознавание;

2. Устраняется регрессия, то есть предотвращаются возвратные движения глаз при чтении, перечитывание предложений и абзацев. Данный навык также способствует качественному развитию памяти;

3. Расширяется поле зрительного восприятия. Существуют специальные упражнения, направленные на улучшение периферического зрительного восприятия. Благодаря этому навыку за одну остановку взгляда тренированный читатель может охватить большее количество слов, вплоть до целой строки. Чем меньше переводов взгляда по строке делает читатель, тем выше скорость чтения и меньше утомляемость. При тренировке быстроты чтения необходимо учиться воспринимать строку текста за всё меньшее и меньшее количество переводов взгляда;

4. Усиливается концентрация внимания, то есть удержание внимания на чтении. Для усиления концентрации чтение сопровождается подавлением внутреннего диалога и снижением реагирования на внешние раздражители;

5. Развивается поверхностное чтение, просматривание, то есть умение быстро находить ключевые слова и тезисы в тексте, обладающем малой информативной плотностью. Для развития этого навыка применяется конспектирование, составление блок-схем, карт памяти а также упражнения по угадыванию смысла всего предложения при прочтении лишь его части. Этот навык является самым сложным в освоении, поскольку затрагивает сразу многие когнитивные процессы.

Однако необходимо отметить, что использовать метод динамического чтения лучше всего для обработки научно-технических книг и журналов, литературы, которая касается профессиональной сферы деятельности, общественно-политических и научно-популярных газет и журналов, служебной документации, отчетной документации. А применительно для изучения учебной литературы и чтения художественной литературы этот метод желательно не использовать.

ЛИТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Психология развития человека. / Л.С. Выготский/ – М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005. – 636 с.
2. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь /Б. Мещеряков, В. Зинченко/ — М.: Олма-пресс, 2004. – 595 с.
3. Шилин А. Как научиться быстро читать/ А. Шилин/ – М.: АСТ, 2001. – 272 с.

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УСНОГО МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Мельникова О.В.

Київського національного лінгвістичного університету

Постійно зростаючі вимоги суспільства щодо рівня володіння китайською мовою, потреба в наявності грамотного спеціаліста, який здатен конкурувати на ринку праці, зумовлює покращення якості освіти. Виникає протиріччя, в якому, з одного боку, постають вимоги до рівня сформованості комунікативних умінь, здатність і готовність студентів їх досягти, з іншого – несформованість відповідних комунікативних умінь студентів та нерозробленість методики навчання китайського усного мовлення на основі художніх творів (далі – ХТ), що відповідно зумовлює актуальність порушеної теми.

Одним із найважливіших питань навчання усного мовлення китайською мовою на основі читання ХТ є питання відбору текстів для навчання усного мовлення. В основу нашого відбору ХТ, що слугують базою для навчання студентів усного китайського мовлення, покладена сформульована раніше Л. П. Смеляковою [2] концепція відбору художнього текстового матеріалу для мовного ВНЗ для навчання читання. Відповідно до цієї концепції важливими є наступні принципи відбору художніх творів: 1) принцип відбору за ступенем (потенціалом) естетичного впливу на читача; 2) принцип відбору за соціокультурним потенціалом ХТ; 3) системно-літературний (літературознавчий) принцип відбору ХТ; 4) принцип новизни інформації (інформативності); 5) принцип відповідності змісту ХТ інтересам студентів; 6) принцип посильності та доступності; 7) принцип поступового збільшення обсягу текстового матеріалу для читання [2]. Повністю погоджуючись з точкою зору В. В. Черниш, зазначимо, що крім вище вказаних принципів, підбираючи художній твір для навчання читання слід враховувати: 1) значимість, привабливість сюжету текстів; 2) наявність у відібраних творах уже відомої студентам інформації; 3) відповідність мовних труднощів відібраних творів рівню підготовки студентів; 4) виховну цінність відібраних творів, їх світоглядний потенціал, актуальність проблематики з позиції загальнолюдських цінностей; 5) відповідність віковим особливостям, мовленнєвому і життєвому досвіду студентів і їх інтересам [3].

Отже, нами були перераховані принципи відбору творів для навчання читання та подальшого усного мовлення.

Метою розробленої системи вправ є формування вмінь усного мовлення. Відповідно, Ю. І. Пассов виявляє цілу систему вмінь різного порядку й характеру. До «власне мовленнєвих умінь», які безпосередньо пов'язані з формуванням умінь усного мовлення, і які також є дуже важливими для спілкування китайською мовою, вчений відносить наступні: вступати у спілкування; підтримувати спілкування; завершувати спілкування; враховувати компоненти ситуації спілкування; розуміти сказане з першого разу в нормальному темпі; перепитувати співрозмовника, якщо потрібне уточнення й пояснення; ініціювати спілкування; висловлювати основні мовленнєві функції: підтверджувати якусь інформацію, заперечувати, прохати, запрошувати, дивуватися тощо; говорити виразно, цілісно як у змістовому, так і в структурному відношенні; висловлюватися логічно та зв'язно; висловлюватися продуктивно, тобто досягати своєї мети; говорити самостійно, в нормальному темпі; говорити експромтом, без підготовки; вміння переказувати прочитане; вміння переказувати почуте. Також важливими для усного мовлення є така група вмінь, яку Ю. І. Пассов визначає як групу вмінь мовленнєвого етикету, яка в себе включає: привітання, знайомство, запрошення, згода, вдячність тощо; вміння невербального спілкування; вміння спілкуватися в різних організаційних формах; вміння спілкуватися на різних рівнях, а саме: в парах, невеликих групах (3 особи), у колективі 8-10 осіб) [1].

Задля формування зазначених умінь нами була розроблена підсистема вправ для навчання усного мовлення на основі ХТ, яка передбачає наявність двох етапів. Перший етап – це безпосередньо етап роботи з ХТ. Організовуючи

роботу з твором художньої літератури, ми повинні виокремлювати три етапи роботи: 1) що передуює читанню; 2) читання; 3) після читання твору. Відповідно до етапів роботи з текстом всі вправи для читання були поділені на три групи: 1) дотекстові вправи, що готують до читання художнього твору; 2) текстові вправи безпосередньо в читанні; 3) післятекстові вправи, що контролюють розуміння прочитаного. Другий етап включає в себе вправи на розвиток умінь усного мовлення. На цьому етапі студентам пропонуються завдання-стимули, які потребують від студентів оцінки й інтерпретації, висловлювання власної думки і ставлення до фактів, подій та героїв, що зображуються у ХТ, висування, обґрунтування власної точки зору. Такі завдання та вправи виключають «перекази-відтворення» текстів напам'ять; сприяють розвитку навичок та вмінь усного мовлення (монологічного та діалогічного), активізації розумової діяльності, що впливає на читацькі інтереси студентів, їх сприйняття художньої літератури та формуванню культурного читача.

Запропоновану підсистему вправ було експериментально перевірено та доведено її загальну ефективність. Запропонована методика навчання усного мовлення на основі ХТ може використовуватися і на старших курсах вищого навчального закладу, а також у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням китайської мови.

ЛІТЕАТУРА

1. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М. : Рус. язык. – 1977. – С. 39-42.
2. Смелякова Л. П. Теоретические основы отбора художественного текстового материала для языкового вуза (на материале английского языка): Дис...д-ра пед. наук. – К., 1992. – 390 с.
3. Черныш В.В. Обучение англоязычному чтению и аудированию с использованием аудиокниг художественных произведений / Дис...канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2001 – 281 с.

ПРО ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРУ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ «ЄВРОПЕЙСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ: ФРН І УКРАЇНА»

Морозова Л.І.

*Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Сучасна Україна, яка прагне стати повноправним членом ЄС, потребує фахівців у галузі європейських мов, що дасть змогу ефективніше розбудовувати відносини з країнами-членами ЄС у різних галузях економіки, соціально-гуманітарній сфері тощо. У свою чергу це ставить перед закладами вищої освіти України низку завдань, головними серед яких вважаємо підготовку висококваліфікованих фахівців з іноземних мов та створення сучасних засобів навчання, які враховують новітні методики вивчення та викладання іноземної

мови, зокрема особистісно та діяльнісно зорієнтоване навчання, розвиток автономії тих, хто навчається, когнітивний та рефлексивний підходи до феноменів мови, мовлення і культури та процесів оволодіння ними, функціонально-комунікативний підхід до вивчення граматики тощо,

Вихідною тезою при укладанні навчального посібника з німецької мови «Європейські демократії: ФРН і Україна» є усвідомлення того, що викладання німецької мови у вищих навчальних закладах спрямоване на розвиток німецькомовної комунікативної компетенції майбутніх учителів німецької мови у загальнокультурних, академічних та професійних сферах. Орієнтирами при цьому виступили наступні нормативні документи, як *Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen* (2004), *Profile deutsch* (2005), *European Language Portfolios* (2002), *Curriculum für den sprachpraktischen Unterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen* (2004).

Розроблений укладачами цього посібника курс німецької мови розрахований на 144 годин занять (4 кредити ECTS), з яких 90 годин (відповідно 2,5 кредити ECTS) відводиться на аудиторну роботу під керівництвом викладача та 54 години (відповідно 1,5 кредити ECTS) передбачено для самостійної роботи.

Цей навчальний посібник укладено відповідно до засад кредитно-модульної системи навчання та з урахуванням домінувальної у сучасних підручниках та посібниках з німецької мови структури видань подібного характеру [1 – 4].

В основній частині посібника представлено два модулі «Україна – незалежна європейська держава» та «ФРН – соціально-правова держава», кожен з яких побудований стереотипно та містить:

- інформаційний блок з переліком основних тем, підтем, текстів для читання та аудіювання та переліком граматичних явищ, що актуалізуються;
- блок завдань на актуалізацію наявних знань, вмінь та навичок з теми, що вивчається, який містить фотоколажі відповідної тематики та завдання до них;
- три проблемно-тематичні блоки (Teil 1, Teil 2, Teil 3) з наведеними текстами, вправами, завданнями, таблицями і т.і. для розбудови компетенцій у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі, для розбудови соціокультурної компетенції та для розвитку навчальної автономії студентів. Окрему увагу приділено завданням з розвитку рецептивної та продуктивної граматичної компетенції, при укладанні яких було поєднано граматичні явища з лексичними засобами, що вивчаються, що уможливорює узагальнююче повторення, поглиблення та розширення знань, вмінь та навичок;
- завдання для самостійної роботи з методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання.

Для читання та аудіювання були дібрані автентичні тексти з засобів масової комунікації, зокрема офіційних веб-сайтів німецьких представництв в Україні, інтернет-сторінок засобів масової інформації Німеччини т.і., що дає змогу ознайомитися з офіційною інформацією відповідної тематики у викладі носіїв мови. Блоки читання та аудіювання побудовані таким чином, що текстам передують дотекстові завдання, мета яких – активізувати наявні знання з теми,

наприклад, виклавши певні припущення щодо тематики пропонованого надалі тексту. За текстом слідує низка завдань, спрямованих на розуміння прочитаного/ прослуханого, як-то: поділ тексту на змістові частини, встановлення відповідностей між змістом тексту та висловлюваннями, розгорнуті відповіді на запитання до прочитаного/ прослуханого тощо. Завдання з лексики та граматики укладені відповідно до лінгво-стильових особливостей текстів, серед них наявні завдання на трансформацію висловлювань за допомогою певних граматичних структур, що дає змогу інтенсифікувати їхнє вживання у мовленні. Для навчання письма пропонується серія завдань з написання творів-роздумів за запропонованою тематикою. Завдання для самостійної роботи укладені відповідно до методик проектної роботи.

Таким чином, навчальний посібник з німецької мови «Європейські демократії: ФРН і Україна» враховує новітні підходи до вивчення та викладання німецької мови та в цілому відповідає наявним на сьогодні вимогам до навчальних видань подібного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Deutsch für Fortgeschrittene Niveau C. Німецький язык: уровень совершенства / Бориско Н.Ф. – Киев: ООО «ИП Логос-М», 2010. – 528 с.
2. Германия и мир: политика, общество, культура / [Бархатова Т.И., Игнатова Е.М., Пивоварова Е.В., Агранович М.Б.] – Москва: МГИМО, 2013. – 201 с.
3. Іщенко Н. Німецька мова. Підручник для студентів факультетів іноземних мов вищих навчальних закладів освіти / Іщенко Н., Карпусь А., Перковська І. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 264 с.
4. Daniels A. Mittelpunkt B2: [Lehrbuch] / [A. Daniels, Ch. Estermann, R. Köhl-Kuhn, I. Sander, E. Butler, U. Tallowitz]. – Ernst Klett Sprache GmbH, 2007. – 184 S.

МОВНИЙ ПОРТФЕЛЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ГЕРМАНСЬКІ Й РОМАНСЬКІ МОВИ

Ніколаєва С.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема укладання і використання мовного портфеля не є новою і вже має свою історію. Пригадаємо, що Європейський Мовний Портфель (ЄМП) було розроблено наприкінці минулого століття під егідою Ради Європи. Основними цілями цього документу були: сприяти розвитку полілінгвізму та міжкультурного взаєморозуміння між європейцями; підвищити мотивацію до вивчення іноземних мов (ІМ) упродовж усього життя індивіда. За останні 25 років у різних країнах Європи розроблено більш ніж сто ЄМП для різних профілів навчання та різної спеціалізації. Всі мовні портфелі, зареєстровані у Раді Європи, викладено на відповідному сайті (www.coe.int/portfolio). Наразі продовжується робота над удосконаленням мовного портфеля (МП), переробляються і Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти, особливо для рівнів володіння мовою C1 та C2.

У зарубіжній методиці навчання ІМ доведено ефективність використання МП у різних типах навчальних закладів і розроблено відповідні МП: для дошкільнят, для учнів початкової, основної та старшої шкіл, для навчальних закладів з поглибленим вивченням ІМ, для навчання окремих видів мовленнєвої діяльності, для майбутніх філологів, для студентів окремих немовних спеціальностей. Кожний з цих МП містить переліки вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності за європейськими рівнями володіння ІМ. Проте, окреслені вміння подано узагальнено, вони, зазвичай, не конкретизовані для класів або курсів навчання.

Значна увага приділяється дослідженню навчального потенціалу МП й у вітчизняній методичній науці. Пропонуються різні тлумачення поняття “портфель” або “портфоліо”. Його розглядають як форму нефіксованого контролю; форму безперервного оцінювання; технологію автентичного оцінювання; форму контролю й оцінки навчальних досягнень; метод оцінювання результатів навчання; метод оцінки навчальних досягнень, метод та спосіб організації навчання; засіб навчання, самоорганізації і саморозвитку особистості; засіб та метод навчання; засіб мотивації, форму та процес організації навчання тощо. Ми розглядаємо МП як засіб навчання і як показник володіння мовою і культурою. Основна функція портфеля – педагогічна, що полягає у розвитку в учнів здатності й готовності до самостійного вивчення ІМ та іншомовної культури.

В Україні на сьогоднішній день, наскільки нам відомо, в Раді Європи не зареєстровано жодного МП, тобто розроблені портфелі не мають статусу європейського. В теоретичному плані найдетальніше розроблено рівні володіння ІМ для учнів початкової школи (Паршикова О. О.), які можуть бути використані для укладання відповідного МП. Окремі МП, розроблені українськими науковцями й учителями, не знайшли широкого використання в навчанні ІМ і культур, наприклад, Мовний портфель стратегій в аудіюванні для молодших школярів (Ягеніч Л. В.), Європейське мовне портфоліо: Проект української версії для учнів 13-17-ти років (Карп'юк О. Д.), Мовний портфель для майбутніх філологів (Задорожна І. П.), Мовний портфель з письма для майбутніх філологів (Беженар І. В.), Мовний портфель для студентів економічних факультетів (Ягельська Н. В.) тощо. Наведений перелік укладених портфелів дає підстави констатувати, що в цьому питанні відсутні системність і наступність.

Вважаємо, що для усунення цих недоліків необхідно зробити таке.

- Починати слід з узагальнення даних про доопрацьовані Радою Європи дескриптори рівнів володіння мовою.

- Дескриптори мають бути деталізовані для підрівнів A1, A1+, A2, A2+, B1, B1+, B2, B2+, C1, C1+, C2, C2+.

- Кожен з підрівнів бажано ділити на дрібніші елементи; наприклад, B1 – B1.1, B1.2; C1 – C1.1, C1.2, відповідно до класів або курсів (модулів) навчання.

- Відповідно до уточнених підрівнів необхідно створити оновлені програми з ІМ для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

- МП слід розробляти раціонально й послідовно згідно з новими програмами: для початкової – основної – старшої школи; вищих навчальних закладів 1-го і 2-го рівнів акредитації (технікумів і коледжів), вищих навчальних закладів 3-го і 4-го рівнів акредитації (університетів, інститутів, академій, консерваторій).

- Укладач МП має враховувати особливості навчання ІМ і культури студентів мовних (викладачів, перекладачів) і немовних спеціальностей (згідно з певним фахом).
- Уточнення потребують дескриптори володіння мовою на рівні B2 для старшої школи (філологічний профіль) і вищого навчального закладу (мовні спеціальності – 1-ий та 2-ий курси).
- Нові МП мають розроблятися з урахуванням сучасної мети навчання ІМ – формування іншомовної комунікативної компетентності.
- Зміст МП треба уточнити відповідно до компонентів іншомовної комунікативної компетентності: мовленнєві компетентності, мовні компетентності, лінгвосоціокультурна і навчально-стратегічна компетентності.
- У межах кожної із компетентностей, згідно з сучасним поглядом на їхню структуру, слід давати опис знань, навичок (за необхідності), вмінь та готовностей (або інших психологічних характеристик особистості) відповідно до певного рівня володіння ІМ.
- З урахуванням вищезазначених вимог мають укладатися і МП з формування окремих компетентностей (наприклад, у перекладі).
- Окремого розгляду потребують професійні портфелі, наукові, електронні тощо.

ЕТАПИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА МАТЕРІАЛІ АВТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ

Ніщик Р.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Для того щоб розробити ефективну методику навчання майбутніх філологів англomовного діалогічного мовлення (ДМ) з використанням фразеологічних одиниць (ФО) на матеріалі автентичних художніх фільмів (АХФ), ми визначили п'ять етапів, які поєднують етапи навчання активного лексичного матеріалу та ДМ [2, с. 112, 143]. Визначені етапи представлені у Табл. 1.

Таблиця 1

Етапи навчання майбутніх філологів англomовного ДМ з використанням ФО на матеріалі АХФ

Етапи	Групи і підгрупи вправ
I етап Презентація і семантизація ФО (вербальна безперекладна та вербальна перекладна)	група вправ для презентації (з використанням АХФ), семантизації та перевірки розуміння студентами значення ФО
II етап Автоматизація мовленнєвих дій студентів з ФО у ДМ на рівні слова, словосполучення, фрази/речення	група вправ для автоматизації мовленнєвих дій з ФО у ДМ на рівні слова, словосполучення, фрази/речення

III етап Автоматизація мовленнєвих дій студентів з ФО у ДМ на рівні діалогічної єдності	група вправ для автоматизації мовленнєвих дій з ФО у ДМ на рівні діалогічної єдності (з та без використання АХФ)
IV етап Розвиток умінь ДМ з використанням ФО на рівні мінідіалогу	група вправ для розвитку умінь ДМ з використанням ФО на рівні мінідіалогу (з та без використання АХФ і різних опор)
V етап Розвиток умінь ДМ з використанням ФО на рівні діалогу	група вправ для розвитку умінь ДМ з використанням ФО на рівні діалогу (з та без використання АХФ і без використання опор)

На першому етапі відбувається презентація і семантизація ФО за рахунок виконання некомунікативних рецептивних, рецептивно-репродуктивних, некомунікативних репродуктивних та комунікативних рецептивних (в аудіюванні) вправ. Наведені типи вправ передбачають виконання завдань таких видів: аудіювання діалогів різних типів, перегляд відео фрагментів АХФ, в яких містяться тематичні ФО, знаходження та підкреслення ФО в тексті діалогів, фонетичне опрацювання і запис ФО до словників, заповнення пропусків (голосних літер, пропущеної частини (слова) ФО тощо), завдання перехресного вибору, наведення ФО за дефініцією тощо.

На другому етапі відбувається автоматизація мовленнєвих дій студентів з ФО у ДМ на рівні слова, словосполучення, фрази/речення. Студенти виконують умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні та репродуктивні вправи в імітації зразка мовлення, завданнях альтернативного вибору, відповідях на запитання, підстановці у зразок мовлення, завершенні зразка мовлення.

Третій етап полягає в автоматизації мовленнєвих дій студентів з ФО у ДМ на рівні діалогічної єдності за рахунок виконання умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправ. Основним видом вправ на даному етапі є об'єднання зразків мовлення у діалогічні єдності. Навчальні комунікативні ситуації для тренування студентів в об'єднанні зразків мовлення у діалогічні єдності частково відбираються з фрагментів АХФ.

На четвертому етапі починається розвиток умінь студентів англomовного ДМ з використанням ФО на рівні мінідіалогу. Студенти виконують комунікативні рецептивно-продуктивні та комунікативні продуктивні вправи. Основними видами вправ на даному етапі є аудіювання мінідіалогу-зразка певного типу та створення мінідіалогу певного типу з використанням ФО. Мінідіалог-зразок демонструється у фрагментах АХФ. Група вправ для розвитку умінь ДМ з використанням ФО на рівні мінідіалогу передбачає відбір навчальних комунікативних ситуацій для створення мінідіалогів з фрагментів АХФ.

Заключний етап навчання майбутніх філологів англomовного ДМ з використанням ФО на матеріалі АХФ забезпечує розвиток умінь ДМ з використанням ФО на рівні діалогу. Студенти виконують комунікативні

продуктивні вправи. Основним видом вправ є створення діалогів різних функціональних типів (діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-дискусія) [1, с. 316–317] з використанням ФО. Група вправ для розвитку умінь ДМ з використанням ФО на рівні діалогу вимагає відбору навчальних комунікативних ситуацій для створення діалогів з фрагментів АХФ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. С. Ю. Ніколаєва. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : Навчальний посібник. – К. : Ленвіт, 2008. – 285 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Олійник Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

До складу іншомовної комунікативної компетентності поряд з мовною, мовленнєвою та лінгвосоціокультурною включається і навчально-стратегічна компетентність. Її метою, згідно з Державним стандартом базової і повної середньої освіти, є формування загальнонавчальних умінь і навичок, опанування стратегіями вивчення і використання іноземної мови, що допомагають учням оволодівати іншомовною комунікативною компетентністю.

Зміст навчально-стратегічної компетентності складають знання, навички й уміння використання навчальних стратегій оволодіння мовними та мовленнєвими компетентностями а також комунікативних стратегій використання іноземної мови у спілкуванні.

Аналіз функцій навчальних стратегій (підвищення мотивації, незалежності учня в навчальному процесі, його відповідальності за своє навчання, можливість перенесення стратегій на інші навчальні предмети та їх використання впродовж всього життя для самостійного навчання, можливість рефлексії своїх дій тощо) показує, що стратегії завжди були складовою вивчення іноземної мови. Проте, вивчались вони здебільшого безсистемно та неосмислено. Але, разом з тим, відомо, що більшого успіху (при однакових здібностях) досягають ті учні, які володіють навчальними стратегіями, вміють вибирати з них ті, які найбільше підходять для вирішення конкретних проблем, навчилися гнучко пристосовувати стратегії до потреб, заданих ситуацією та оволоділи здатністю до моніторингу рівня свого успіху. Несформованість навчально-стратегічної компетентності ускладнює навчання, робить його нецікавим, вимагає значного напруження механічної пам'яті та старанності, займає невиправдано багато часу, не розвиває творчого потенціалу учня. Це приводить до того, що навчання сприймається багатьма школярами як неприємний обов'язок, який породжує значною мірою негативні емоції, загальне негативне ставлення.

Разом з тим, слід зазначити, що питання визначення рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності є досить складним і неоднозначним, адже його контроль проводиться опосередковано у процесі контролю рівня сформованості мовної та мовленнєвої компетентності. Успішно виконані контрольні вправи можуть свідчити про достатній рівень сформованості навчально-стратегічної компетентності (хоча причиною допущених мовних чи мовленнєвих помилок не завжди є недостатній рівень володіння стратегіями, крім того не очевидним є використання найбільш вдалих стратегій).

У цілому вибір і використання стратегій є досить індивідуальним, тому тут більш ефективним буде самоконтроль. Результати самоконтролю фіксуються у спеціальній таблиці, яка є компонентом “Щоденника вивчення мови”.

Розділ “Щоденника вивчення мови”

<i>Завдання (ціль)</i>	
<i>Стратегія, яку я обираю</i>	
<i>Що і в якій послідовності я маю робити</i>	1. ... 2. ... 3. ...
<i>Що мені для цього потрібно</i>	Підручник робочий зошит граматичні таблиці фонозаписи комп'ютерні програми
<i>Наскільки мене влаштовують результати роботи</i>	задоволений/а результатом повністю..... ☐ задоволений/а результатом частково..... ☐ не задоволений/а результатом..... ☐
<i>Зауваження щодо використаної стратегії та доцільність її подальшого використання.</i>	буду використовувати завжди ☐ буду використовувати іноді ☐ не бачу сенсу використовувати взагалі ☐

Контроль з боку вчителя є актуальним на етапі оволодіння учнів стратегіями чи відповідними вміннями та операціями (вміння користуватись словниками та довідниками, вміння підбирати ключові слова і створювати карти пам'яті (mind map) для підготовки монологічного висловлювання тощо). Провідними функціями контролю у процесі формування НСК є навчальна (засвоєння учнями нових прийомів роботи з навчальним матеріалом) і стимулююча (мотивація до використання більш ефективних стратегій).

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ УЧНІВ ЗНЗ

Палій О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний навчально-методичний комплекс (НМК) з іноземної мови відповідно до вимог навчальної програми має бути орієнтованим на формування в учнів комунікативної компетентності, спрямованим на ефективне оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, інструментом спілкування.

Саме на таких засадах створено НМК для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що вивчають німецьку мову як другу іноземну авторів М. М. Сидоренко та О. А. Палія.

До НМК з німецької мови для учнів основної школи входять:

- підручник;
- робочий зошит;
- методичний посібник для вчителя;
- аудіозапис діалогів, пісень, текстів для читання та аудіювання;

Невід'ємним компонентом НМК є програмовані комп'ютерні навчальні матеріали, розроблені на основі інструментальних засобів, як от: *Articulate Storyline*, *Articulate Studio*, *Adobe Captivate* тощо.

Теоретичний доробок багатьох дослідників, що вивчали аналіз, оцінювання та створення НМК з ІМ (Н. Ф. Бориско, В. Г. Редько, Л. В. Биркун, Я. Кодлюк, О. Я. Савченко, І. Л. Бім, В. П. Беспалько, Н. Д. Гальскова, Д. Д. Зуєв, Р. К. Міньяр-Белоручев, З. М. Никитенко, М. В. Якушев; Г. Нойнер, Г. Хунфельд, М. Дусценко, К. Нодари, Л. Гьотце, Б. Каст, М. Льюшман, Б.-Д. Мюллер, Г. Функ та ін.), а також способи та особливості використання комп'ютерних засобів навчання іноземних мов (К. Бітті, В. Грісхабер, П. Груба, Л. Джоунс, Є. С. Полат, П. І. Сердюков, Т. Хайфт, Г. С. Чекаль, К. Шапель та ін.), склали підґрунтя розробки та реалізації запропонованих комп'ютерних навчальних матеріалів (КНМ).

Так як і інші компоненти зазначеного НМК, комп'ютерні навчальні матеріали орієнтовані на розв'язання завдань, визначених Концепцією навчання другої іноземної мови, та покликані сформувати комунікативні навички і розвинути вміння, обумовлені чинною програмою з німецької як другої іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів.

Навчання із використанням комп'ютерних програм передбачає наявність трьох основних компонентів: комп'ютера, мережі передачі інформації і, власне, самих вправ. Сукупно вони утворюють інформаційно-інструментальне мультимедійне навчальне середовище, що забезпечує навчальну діяльність студента та контроль цієї навчальної діяльності [1]. Кожна вправа є окремим елементом мультимедійного навчального середовища, що реалізується на базі системи дистанційного навчання, наприклад, *Moodle*. Незважаючи на назву, використання подібної системи не обов'язково передбачає дистанційну організацію процесу формування іншомовної комунікативної компетентності, проте дозволяє порівняно легко організувати та детально відслідковувати самостійну роботу учнів, забезпечивши їх навчальною інформацією в різних форматах, що досить важко зробити в звичайних умовах. Орім того, розміщення КНМ в такій системі дозволяє уникнути багатьох проблем технічного характеру, пов'язаних з обмеженнями щодо операційної системи та встановленого програмного забезпечення, оскільки отримати доступ до КНМ може будь-який користувач, що зареєстрований в системі і має доступ до мережі Інтернет зі стаціонарного комп'ютера або мобільного пристрою.

Наявні у КНМ вправи спираються з одного боку, на вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь, запропоновані

Н. К. Складенко [2], а з другого – на комунікативний, особистісно орієнтований, діяльнісно орієнтований та культурологічний підходи як на підґрунтя формування іншомовної комунікативної компетентності учнів.

Вправи у межах запропонованих КНМ характеризуються: інтерактивністю, що проявляється у наданні користувачам можливості взаємодіяти з матеріалом, який повинен бути засвоєний; наявністю зворотного зв'язку як засобу, який здатний забезпечити пояснення того чи іншого мовного або мовленнєвого явища у відповідь на помилку учнів; елементами адаптивності, що дозволяють надавати учням у процесі навчання лише ті матеріали, які відповідають їхньому рівню володіння мовою; експліцитним навчанням граматики іноземної мови, що є особливо необхідним у контексті навчання флективних мов, як наприклад, німецької. У навчальних матеріалах використано такі види комп'ютерних вправ як упізнавання, альтернативний вибір, множинний вибір, співставлення, завершення, заповнення пропусків, редагування, повне або часткове відновлення тексту.

Навігація користувачів у КНМ здійснюється за допомогою спеціальної панелі, що дозволяє у будь-який момент перейти до головного меню, проглянути зміст розділу, перейти до іншого завдання, проглянути довідкові ресурси або файли допомоги.

КНМ супроводжуються статичною та динамічною графікою, автентичними аудіо та відео фрагментами.

Таким чином, ми розглянули один з варіантів комп'ютерної складової навчально-методичного комплексу з німецької мови як другої іноземної для учнів основної школи. Інші можливі варіанти та комбінації потребують подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попов Н. С. Методика разработки мультимедийных учебных пособий: Монография / Н. С. Попов, Р. П. Мильруд, Л. Н. Чуксина. – М.: Изд-во Машиностроение-1, 2002. – С. 10.
2. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Складенко // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3–7.

КІЛЬКІСНІ КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Панзига О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вирішення проблеми коректного відбору навчального матеріалу є запорукою ефективної організації самостійної позааудиторної роботи. Насамперед, дамо визначення поняттю навчального матеріалу: це спеціально відібраний і методично організований матеріал, який підлягає презентації й засвоєнню у процесі

навчання; а також включає звукові й письмові тексти, невербальні знакові повідомлення, мову жестів і міміки, факти невербальної поведінки, реалії країни, мову якої вивчається (наприклад, фотографії, листівки і т.д.) [1, с. 335]. Текст є компонентом змісту навчання іноземних мов, він складає основу навчального матеріалу та відіграє велику роль в оволодінні нерідною мовою в умовах відсутності мовного середовища [3, с. 129]. Зважаючи на це, ми будемо здійснювати відбір текстів для позааудиторної самостійної роботи. Проблема відбору текстів була і залишається об'єктом дослідження багатьох учених: О. В. Бирюк (відбір англomовних газетно-журнальних статей для читання з метою формування соціокультурної компетенції), О. Ю. Бочкарьова, Н. Р. Петранговська (відбір фахових автентичних аудіотекстів), М. Д. Стрекалова (критерії відбору змісту для домашнього читання), С. І. Шукліна (критерії відбору текстів для контролю сформованості соціокультурної компетенції в рецептивних видах мовленнєвої діяльності). Проте ми вважаємо, що деякі питання потребують уточнення, а саме кількісні критерії відбору текстів. Під кількісними критеріями відбору ми розуміємо основні ознаки, за допомогою яких кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання його чи невикористання як навчального матеріалу відповідно до цілей навчання [2, с. 116]. У процесі позааудиторної самостійної роботи ми маємо на меті сформулювати мовні компетентності у аудіюванні і читанні, враховуючи їх спільний психолінгвістичний фактор – рецепцію [4, с. 121–122]. Приймаючи це до уваги, критерії відбору будуть як спільні для обох видів мовленнєвої діяльності, так і різні. Сприйняття матеріалу для читання буде легшим завдяки можливості перечитати текст необхідну кількість разів, а слухова рецепція є однократною і неповторною. Під час читаннями можемо вибирати темп, в аудіюванні потрібно прийняти темп мовця. Читаючи є час для розмірковування, а при аудіюванні інформація надходить безперервно і, роблячи паузу, пропускається наступна частина повідомлення. Аудіювання потребує напруженої психічної діяльності, що сприяє втомлюваності. Тому текстовий матеріал, в першу чергу, має розрізнятися за кількісними критеріями, а саме: обсягом текстового матеріалу і обмеженістю мовного матеріалу [5, с. 99–103]. Оптимальний обсяг текстового матеріалу для самостійної роботи визначається: видом текстового матеріалу (художній текст, газетна стаття, оголошення, функціональний текст, інтерв'ю); видом читання/аудіювання (глобальне, пошукове, вивчаюче), кількісними параметрами (темп мовлення/читання; час звучання/читання, кількість пред'явлень тексту, наявна кількість лексичних і граматичних одиниць, кількість слів у реченні, кількість незнайомих лексичних і граматичних одиниць, кількість “спільної” лексики для англійської і німецької мов), кількістю годин, відведених на самостійну роботу студентів. Обираючи матеріал за обсягом, слід зважати на обмеженість мовного матеріалу у зв'язку з етапом навчання; рівнем володіння першою іноземною мовою, другою іноземною мовою; необхідністю задоволення комунікативних потреб.

Таким чином, ми уточнили кількісні критерії, які є основою здійснення ефективного відбору текстового матеріалу для самостійної роботи студентів за межами аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку): Дис. ... док. пед. наук: 13.00.02/ Н. Ф. Бориско. – К., 2000. – 508 с.
3. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : [учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – [6-е изд., стер.]. — М. : Изд. центр “Академия”, 2009. – 336 с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах./ Кол. авторів під керівн. С. Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 327 с.
5. Deutsch als zweite Fremdsprache: Fernstudieneinheit 26/[G. Neuner, B. Hufeisen, A Kursisa u.a.]. – Kassel – München: Langenscheidt, 2009. – 174 S.

ПРИНЦИПИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПИСЕМНИХ НАВИЧОК ТА ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Панченко Р.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Вища освіта в Україні сьогодні переживає період реформування, пов'язаний зі входженням у Європейський простір вищої освіти. Це висуває нові вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців та шляхів реалізації такої підготовки. Компетенції перекладача змінюються в наслідок змін у суспільстві, областях інтересів, теми спілкування іноземною мовою стають дедалі технічно-науковими. Проблема стосується того, що Загальна служба перекладів – самий великий користувач спеціалістів з перекладу, якій обслуговує конференції європейської спільноти – зустрічається з певними труднощами у знаходженні достатньої кількості спеціалістів необхідного професійного рівня.

На наш погляд, відкритим залишається питання врахування можливостей особистості майбутнього перекладача. Як нам відомо, не існує певних психологічних критеріїв у відборі абітурієнтів за фахом “Переклад”. Навчання майбутніх перекладачів проводиться за підручниками загальної лінгвістичної підготовки, які не враховують професійний профіль. Під час занять з першої та другої іноземної мови, на які відводиться домінуюча кількість академічних годин, не беруться до уваги певні психологічні переваги та вади з точки зору перекладацької діяльності. А безпосередньо спеціалізація починається з початком викладання предмету “Переклад”. Професія перекладача, з психологічних позицій, вимагає стійкої уваги та пам'яті, зосередженості, чіткого та швидкого реагування, уміння виділяти головне і відокремлювати зайве.

Навчання може бути більш ефективним за умови створення оптимальної професійно-орієнтованої методики, яка реалізується за рахунок відповідного

підбору і спеціально розробленого дидактичного матеріалу. При цьому необхідно надавати студентам можливість для самореалізації, враховуючи їх особливості та інтереси. Індивідуалізація як компонент методичного змісту заняття потребує від викладача урахувати всі властивості особистості кожного студента під час виконання завдань та вправ, що забезпечує мотивацію та інтерес до навчальної діяльності.

Індивідуалізація використовується під час навчання всім видам мовленнєвої діяльності, тобто пронизує весь учбовий процес. На етапі засвоєння навичок письма викладач повинен передбачити труднощі, які можуть виникнути у студента в процесі навчання; рекомендувати звернутись до додаткової і довідкової літератури; поділяти завдання на окремі невеликі етапи, що дозволить слабким студентам включитись у колективну роботу. Пропонуються наступні форми організації навчальної роботи: спільна робота, групова робота та індивідуальна робота. На етапі закріплення знань пропонується спільне завдання, а потім додаються диференційовані за складністю.

Одним із шляхів можливого покращення навчання писемного мовлення у ВНЗ є формування професійно орієнтованої компетенції. Організація диференційованої підтримки майбутніх перекладачів в її формуванні містить кілька важливих етапів:

- визначення викладачем психотипів студентів у навчальній групі;
- надання диференційованої допомоги студентам з різним рівнем володіння мовою;
- підвищення рівня особистісної самооцінки студентів з низьким рівнем володіння мовою;
- формування потреби в самостійній пізнавальній діяльності та індивідуальній саморегуляції в розумовій діяльності.

Таким чином, індивідуалізація навчання це співвідношення прийомів навчання з зазначеними властивостями особистості, тобто ці властивості ураховуються під час виконання вправ та завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павловська Ю.В. Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2013. № 1 (5), с54-58.
2. Шевченко С.П. Індивідуалізація навчання у вищій школі (на прикладі викладання іноземних мов). [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://intkonf.org/shevchenko-sp-individualizatsiya-navchannya-u-vischiy-shkoli-na-prikladi- vkladannya-inozemnih-mov/>

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА БАЗІ ФРАНКОМОВНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ

Петренко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростаюча продуктивність використання персональних комп'ютерів зробила можливим досить широке застосування технологій мультимедіа та засобів інформаційно-комп'ютерних технологій.

ІКТ можуть бути доповненням до роботи викладача у формуванні англомовної фонетичної компетентності на базі франкомовної. В такій ситуації роль викладача зводиться до забезпечення позитивної навчальної атмосфери та пояснення різниці між сегментними і супraseгментними рисами ІМ1 та ІМ2, в той час як комп'ютерна програма забезпечує роботу над аспектами фонетичної практики, які мають відповідати наступним принципам:

- студенти повинні створювати велику кількість власних речень;
- студенти повинні отримувати постійний коректний зворотній зв'язок;
- студенти повинні чути багато різних моделей від носіїв мови;
- особлива увага має приділятися просодичним елементам;
- студенти мають почуватися вільно у мовній ситуації.

Фонетична компетентність передбачає володіння не тільки звуками, сполученнями звуків, але і основними інтонаційними моделями мови, тому дуже важливим є прослуховування зразків мовлення носіїв мови. Однак за думкою Пасова головною умовою ефективного навчання фонетичного матеріалу є активне залучення артикуляційно-моторної пам'яті, тобто реальне засвоєння фонетичного матеріалу неможливе лише під час прослуховування без багаторазового повторення та імітації.

Не менш важливим є запис власного мовлення, тому що через фізіологічні причини той, хто говорить, не завжди може почути свої помилки та виправити їх.

При традиційному навчанні та в умовах аудиторії практично неможливо організувати ефективне оволодіння фонетичними навичками, в той час як використання ІКТ надає всі можливості для цього: індивідуальне прослуховування ідеальної вимови дикторів – носіїв мови, запис і прослуховування власної вимови, імітація, порівняння власної вимови з еталонною, апроксимація і т.д.

Найбільш поширеним у сфері викладання іноземних мов за допомогою ІКТ є використання готових мультимедійних продуктів і навчальних систем. Число створених комп'ютерних програм для формування різних компетентностей в англійській мові вже перевищує кількість “звичайних” підручників, але якість таких програм ще не є задовільною. Саме тому систематичне використання готових комп'ютерних навчальних програм і систем в рамках формування англомовної фонетичної компетентності на базі франкомовної не представляється можливим.

Існуючі комп'ютерні програми для формування фонетичної компетентності англійської мови зробили величезний внесок у навчання фонетики англійської мови, особливо завдяки можливості візуалізації вимови. Системи розпізнавання та аналізу мовлення, як, наприклад затверджена іноземна технологія “Computer Assisted Pronunciation Training” (CAPT), дозволяють студенту записувати, візуалізувати та аналізувати мовлення на екрані комп'ютера. Студенти, використовуючи такі програми, можуть отримати точне уявлення своєї вимови на обох рівнях – сегментному та супraseгментному.

Для реалізації всіх достоїнств використання ІКТ у формуванні англомовної фонетичної компетентності необхідно скласти і створити власну комп'ютерну навчальну програму. Будь-яка програма може бути задана за певним сценарієм, придуманому викладачем або складеним відповідно до НМК, що використовується в роботі.

Проте, для формування англомовної фонетичної компетентності на базі франкомовної, необхідно створювати комп'ютерні програми, адаптовані для вивчення фонетики ІМ2, відштовхуючись від теоретичних знань студентів з фонетики ІМ1 та їхнього попереднього досвіду вивчення фонетики. При цьому має враховуватись специфіка взаємодії фонетичних систем контактуючих мов, специфіка труднощів і послідовності введення сегментних та супрасегментних одиниць англійської мови з урахуванням рис схожості та відмінності в контактуючих мовах.

Завдяки розвитку досліджень у сфері мови і мовлення, зростаючих можливостей комп'ютерів і зменшенню їх вартості, кількість навчальних програм для користування в аудиторії та індивідуального користування швидко збільшується. Це дуже вдалий час для навчання ІМ2. Проте, необхідно більше досліджень для пошуку методів навчання, які були б сумісними з новими технологіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фоміних Н. Ю. Дидактичні можливості ІКТ щодо формування комунікативної компетенції учнів. – Горизонты образования. – №1(31). –2011. –С. 74–79.
2. Хомутова А. А. Формирование фонетической компетенции на основе мультимедиа (английский язык, языковой вуз) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)” / А. А. Хомутова. – Тамбов, 2007. – 22 с.
3. Celce-Murcia, Marianne, Donna M. Brinton and Janet M. Goodwin, Teaching Pronunciation. – Cambridge: Cambridge University Press.,1996.
4. Celce_Marcia, M. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Third Edition. – Boston, Massachosetts: Heinell & Heinell Publishers, a Division of Wadsworth, Inc., 2001.
5. Shafaei, A. Computer Assisted Learning: A Helpful Approach in Learning English. – Frontiers of Language and Teaching, Vol. 3, – 2012. – P. 108–115.

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКОМПЛЕКСІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Петрушова Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Вивчаючи іноземну мову, необхідно приділяти увагу не лише формуванню лексичної та граматичної мовної компетенції, але й конче потрібно дати уявлення про історію, традиції, спосіб життя, особливості соціально-політичної ситуації у країні, мова якої вивчається. Для рішення цієї важливої проблеми необхідне використання сучасних технологій. Незважаючи на певний прогрес (використання Internet, різних програм та ін.), однією із труднощів першого року навчання іноземної мови у багатьох студентів є мовний бар'єр, який необхідно перебороти для спілкування з носіями мови та для використання

навичок розмовного мовлення поза університетом. Сучасні технології дозволяють нам розширити рамки уроку й призводять до необхідності використання нових форм навчання. Однією з таких форм є використання навчальних відеокomплексів.

Відеометод відноситься до групи наочних методів. Він несе навчальну та виховальну функції, що обумовлюється високою ефективністю впливу наочних образів. Інформація, представлена в наочній формі, є найбільш доступною для сприйняття, засвоюється легше й швидше.

До багатьох сучасних навчальних відеокomплексів (особливо Оксфордських) є готові розробки, які пропонують вправи до кожного з етапів перегляду. У якості прикладу можливо запропонувати навчальний комплекс «Word on the street». Це нова програма з навчання англійської мови, розроблена Британською Радою та студією Бі-Бі-Сі. Програма складається з десяти півгодинних епізодів, знятих у різних частинах Британії. Журнальний формат дозволяє використовувати різні форми – драма, інтерв'ю, доповідь, міні-тест, які дають можливість розширити загальний та соціокультурний кругозір учнів, їх уміння аудіювання та говоріння, вдосконалити всі компоненти мовної компетенції, а саме: фонологічний, лексичний та граматичний.

Головні герої всіх епізодів подорожують по Великій Британії, потрапляючи у різні ситуації. Їх англійська мова ретельно аналізується експертом Британської Ради у сфері викладання англійської мови Робом Л'юїсом. Ті, хто вивчає англійську, також отримують методичні рекомендації щодо того, як найкраще засвоїти певний фонетичний, лексичний, граматичний матеріал (Language Focus). Журналісти Бі-Бі-Сі коментують численні соціокультурні явища, пов'язані з темами програми, повідомляють додаткову інформацію, відповідають на питання, що виникають в ході епізоду (Seat in the Street). Студенти також мають можливість перевірити свої країнознавчі знання, виконуючи міні-тест (Streetwise).

До відеофільмів додається і навчальний посібник із добіркою вправ до кожного епізоду, спрямований на більш глибоке опанування переглянутого матеріалу. Він побудований у доцільній три-етапovій формі постановки завдань: етап до перегляду (Pre-viewing Activities), етап перегляду (While-viewing Activities), етап після перегляду (Post-viewing Activities). Найбільшу цікавість та ґрунтовність становлять завдання третього етапу, адже серед запропонованих форм у підсумку переглянутого і міні-твори, і інтерв'ю, і складання діалогів, схем та планів.

Матеріали навчального відеокomплексу побудовані з урахуванням комунікативного та інтегрованого підходів, що сприяє посиленому формуванню комунікативної компетенції студентів, яка передбачає оволодіння розмовною англійською мовою та формування мовленнєвих вмінь шляхом ознайомлення із різними аспектами Британської культури. Навчальний матеріал спрямований як на пізнавальну діяльність учнів, так і на розв'язання певних проблемних завдань. Відеозаписи допомагають навчити студентів сприймати на слух англійську мову та удосконалювати власні мовленнєві вміння. Завдяки тому, що у зміст кожного епізоду входить декілька міні-відеоуроків по вивченню граматики (Language Focus), студенти можуть краще засвоїти автентичне мовлення ведучих при обов'язковому повторному перегляді.

Позитивним є і те, що даний навчальний комплекс можливо використовувати як на заняттях, так і автономно (у якості самостійної роботи). У даному випадку студенти мають можливість самостійно дослідити запропонований викладачем епізод, виконати усі призначені завдання та відзвітувати у письмовій та усній формі.

Отже, на нашу думку, використання навчальних відеокomплексів на заняттях з іноземної мови є провідним засобом зацікавлення студентів та сприяє активізації знань за вивченням матеріалом, залучає психологічні процеси запам'ятовування інформації, і тим самим, сприяє формуванню соціокультурної компетенції. Відеоматеріали є хоча і не повноцінною, але заміною спілкуванню з носієм мови. А візуальний ряд дозволяє студентам краще зрозуміти та закріпити як фактичну інформацію, так і лінгвістичні особливості мовлення в конкретному контексті. Використання автентичних відеоматеріалів у процесі навчання іноземній мові дійсно сприяє підвищенню рівня іншомовних знань студентів, розвиває їх інтерес до вивчення іноземної мови та залучає до простору міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кряхтунова О. В. Методика работы с видеоматериалами в иностранной аудитории. Методическое пособие для преподавателей русского языка / О. В. Кряхтунова. – Астрахань, 2011. – 60 с.
2. «Word on the Street» - веб-сайт програми - <http://learnenglish.britishcouncil.org/en/word-street>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Поглод Г.Я., Михайлюк О.Ю.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Викладання іноземної мови це знайти досконалий метод навчання, який би допоміг вивчити іноземну мову легко і досконало. До сучасних методів можна віднести аудіо метод –усний. Цей метод виник в США в середині ХХст. З введенням цього методу починається використання магнітофонів, проекторів, діапозитивів, мовних лабораторій. Цей метод активний, тому що учень постійно бере участь, однак всі матеріали підбирає вчитель.

Ситуативний метод полягає у використанні картинок і жестів, повторення. Учень передає іншому, таким чином ініціює розмову. Метод структурний-глобальний-аудіовізуальний. Використовуються картинки, фільми, діапозитиви і аудіовізуальну допомогу. Використання картинок для розмови. Комунікативний метод відрізняється передачею горизонтальних знань, фокусуючи свою діяльність між учнем і вчителем. Використовуються тексти автентичні і сучасні технології. Головна мета цього методу, що студент вже може спілкуватися мовою яку він вивчив. Тексти вживаються, які пов'язані з реальним життям, учневі відводиться роль більш активна, він повинен займатися самовдосконаленням – це виконання домашнього завдання. Метод гуманістів. Цей метод базується на захопленні, зачаровані музикою і ритмом. Використання класичної музики на уроці її ритм

і мелодія мають велике значення в процесі навчання. Слухаючи пісню на занятті, це розвиває аудіювання, також учень може читати текст пісні, слухати і розмовляти згідно поставленого завдання викладача і, навіть, написати думку про текст. Слід згадати про дидактику, це частина педагогіки, яка займається методами і технікою навчання [2, с. 245]. При викладанні іноземної мови вчитель повинен використовувати засоби, щоб стимулювали і розвивали чотири види знань: читання, письмо, слухання і мовлення. Вчитель іноземної мови повинен використовувати різні методи залежно від того чи він навчає мову як «іноземну мову» чи мову як «другу мову». «Іноземна мова» – це означає, що викладач працює в країні, де не розмовляють на цій мові і учень немає можливості використовувати її повсякденно, «друга мова» – учень проживає в країні, де розмовляють на тій мові, яку він вивчає. При цьому підручники повинні бути як інструмент гнучкий як «ящик з інструментами», як «карта, яка керує і підказує». Завдяки цьому розвиваються навички продуктивні (усне висловлювання, письмове), навички сприймання (аудіювання і розуміння прочитаного) [3, с. 1281]

ЛІТЕРАТУРА

1. Испанско-русский словарь. Москва «Русский язык» 1988
2. DiazCorralejo,2004:245”Aportaciones de la didáctica de las lenguas y las culturas”Madrid.Sociedad General Española de Libreria,S.A.
3. Pisonero,2004:1281”La enseñanza del español a niños y niñas”Madrid.Sociedad General Española de Libreria,S.A.
4. Sánchez Pérez,Aquilino(2008). Los métodos en la enseñanza de idiomas. Madrid. Sociedad General Española de Libreria, S.A.
5. Santos Unamuno,Enrique(2006)”Popular Music y culturas juveniles en el aula de ELE.<http://www.ub.es/filhis/culturele/SantosUnamuno.html>

СУБ’ЄКТИВНІ ТА ОБ’ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ВІДБОРУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Прокопчук М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна парадигма шкільної іншомовної освіти зорієнтована на таку організацію навчання, котра забезпечує комунікативно-діяльнісний характер оволодіння іноземною мовою в інтеграції з міжкультурним спрямуванням його змісту.

Зміст навчальних матеріалів для формування мовних компетенцій (МК) в другій іноземній мові (ІМ2) повинен не лише сприяти формуванню визначених програмою рівнів володіння мовним і мовленнєвим матеріалом, але й формувати особистість, яка розуміє і поважає культурні особливості інших народів, поважає власну культурну спадщину, носієм якої вона є, здатна порівнювати не лише мовні, але й культурні особливості виучуваних мов.

Під навчальними матеріалами розуміють спеціально відібраний та методично організований матеріал, який презентується та засвоюється учнями в процесі

навчання, містить тексти для читання та аудіювання, невербальні знакові повідомлення (формули, графіки, схеми), мову жестів та міміки, факти невербальної поведінки, реалії країни, мова якої вивчається.

Зміст навчальних матеріалів для формування МК в ІМ2, є компонентом змісту навчання ІМ2, який має на меті забезпечити учнів здатністю практично користуватися мовною системою ІМ2 відповідно до норм цієї мови і культури на основі набутих знань про рівневу структуру цієї системи та усвідомлення особливостей мовних явищ. Крім того, зміст навчальних матеріалів, які вміщуються в підручниках, навчальних посібниках та додаткових дидактичних матеріалів і використовуються для формування МК в ІМ2, має враховувати, з одного боку, об'єктивні чинники, пов'язані з умовами навчання та визначеним програмою рівнем володіння ІМ2, а, з іншого, суб'єктивні чинники, пов'язані головним чином із віковими психологічними особливості учнів молодшого підліткового віку, їхнім життєвим досвідом, інтересами.

Серед об'єктивних чинників, на нашу думку, найбільш вагомими для успішного формування МК в ІМ2 є:

- менша кількість годин порівняно з ІМ1, яка відводиться навчальним планом на вивчення ІМ2 та, відповідно, інші вимоги щодо рівня володіння кожним видом мовленнєвої діяльності на кінець навчання: для ІМ1 – В1+, для ІМ2 – А2+;
- методичне цілеспрямоване врахування природи штучного шкільного субординативного трілінгвізму як складного лінгвістичного, психологічного, психолінгвістичного явища в змісті чинних підручників для навчання ІМ2;
- генетична близькість ІМ1 та ІМ2;
- характер дидактично орієнтованого опису мови, який використовується при вивченні ІМ1 та ІМ2.

Найважливішими серед суб'єктивних чинників є:

- рівень професійної майстерності вчителя, володіння на достатньому рівні методикою навчання ІМ2;
- наявність в учнів досвіду вивчення ІМ1 і навичок та вмінь роботи в РМ та ІМ1;
- уміння учнів переключатися з однієї мовної системи на іншу більш легко за рахунок володіння певними навичками;
- навички учнів самостійної роботи над мовою;
- розвинутий на достатньому рівні механізм здогадки та більш розвинуте лінгвістичне мислення учнів молодшого підліткового віку;
- вищий рівень абстрагування у порівнянні з тим, який забезпечується РМ;
- достатня розвинута здатність до рефлексії та самооцінки;
- володіння учнями загальними навчальними уміннями роботи над мовними явищами рідної мови (РМ) та ІМ1, які можуть бути предметом переносу у процесі формування МК в ІМ2.

Вищезазначені об'єктивні та суб'єктивні чинники можуть слугувати пріоритетними орієнтирами в організації процесу навчання ІМ2, відбору та організації як змісту навчання ІМ2 в цілому, так і навчальних матеріалів для формування МК в ІМ2.

Предметний, процесуальний та мотиваційний аспекти змісту навчання ІМ2 повинні відображувати специфіку формування МК в ІМ2, максимально використовуючи попередній лінгвістичний (мовний) та навчальний досвід учнів молодшого підліткового віку, тобто сприяти активному використанню учнями своїх не лише набутих лінгвістичних знань та сформованих навичок РМ та ІМ1, але й умінь оперування навчальними (метакогнітивними і когнітивними) стратегіями ІМ1 та стратегіями використання ІМ1 у різних видах комунікативної діяльності (читанні, аудіюванні, говорінні та письмі).

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Пушкар О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Відбір фахового навчального матеріалу, стратегії відбору професійної лексики, критерії відбору фахових текстів відносяться до засобів формування англомовної професійно орієнтованої лексичної компетентності майбутніх учителів історії.

Проблеми відбору навчальних матеріалів для формування лексичної компетентності досліджувалися такими науковцями, як Г. А. Гринюк, Б. А. Лапідус, Ю. О. Семенчук та ін. [1, 3].

Основні стратегії відбору лексики, згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, включають відбір усних та писемних іншомовних автентичних текстів та відбір ключових слів у тематичних сферах з урахуванням професійних потреб тих, хто вивчає іноземну мову [2, с. 114]. Таким чином, одним з основних джерел термінологічної лексики для студентів істориків слід розглядати автентичні фахові тексти.

Фахові історичні тексти насичені відповідними термінами і є повноцінними щодо свого композиційного оформлення, серед яких саме наукові тексти вирізняються логічністю, безособовістю, відсутністю емоційності. Вони, на наш погляд, є найбільш придатними для формування навичок професійного мовлення студентів істориків для вивчення чинників, що впливають на фахове становлення і розвиток навичок усного й писемного мовлення.

Як вважають фахівці, автентичні англомовні наукові тексти є цінним інформаційним та пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання. Тексти за фахом є також зразками наукової прози, моделлю викладу основних теоретичних понять і категорій засобами іноземної мови, що може служити взірцем створення власного вторинного тексту при написанні рефератів з історії та інших творчих завдань [1, с. 34].

Навчальний матеріал професійної сфери для майбутніх істориків, як свідчить практичний досвід, може також базуватися на таких спеціальних іншомовних наукових текстах, як публікації результатів теоретичних та експериментальних досліджень в галузі історичної науки, матеріали наукових конференцій, статті у періодичних фахових виданнях чи у мережі Інтернет.

Провідними критеріями відбору фахових автентичних текстів вважаються критерій змісту, мовні критерії та кількісні критерії [1, с. 33].

Критерій змісту визначає цінність тексту як навчального матеріалу для читання та дозволяє передбачити, які історичні терміни слід відібрати, щоб забезпечити студентам розуміння історичних фактів у тексті.

Мовні критерії передбачають аналіз кількісних і якісних характеристик одиниць історичної лексики, її граматичного оформлення та усвідомлення стилістичних рис тексту. Мовний критерій дає можливість виділити лексико-семантичні поля термінологічної лексики фахової мови та згрупувати її за тематикою навчальних модулів. Для навчання використовуються тексти різних ступенів складності.

Формування лексичної компетенції студентів за кількісним критерієм відбору автентичних текстів передбачає визначення масиву текстів для репрезентації достатнього діапазону історичних термінів. Достатньою вибіркою для проведення лінгвістичного аналізу текстів на предмет частотності історичної лексики і виділення необхідних для практичного вживання мовних одиниць є вибірка у кількості 200–250 текстів.

Одиницями відбору галузевої лексики, необхідної студентам історикам для розуміння тексту вважаються терміни-слова і терміни-словосполучення.

Критеріями відбору іншомовної професійної лексики з фахових автентичних джерел на основі типових показників та ознак, за висновками фахівців (Г. А. Гринюк, О. О. Коломінова, Ю. О. Семенчук, Ю. І Пассов), визначено критерії професійної спрямованості; адекватності навчального матеріалу цілям навчання; частотності; практичної необхідності; тематичності.

Для відбору текстів було визначено також дидактичні та психолінгвістичні критерії: концептний (текст містить основні концепти, що віддзеркалюють професійну актуальність майбутніх істориків, наприклад, гіпотези, поняття, історичні факти, дати); дидактичний (текст заключає в собі вивчальний і виховний потенціал і містить необхідні для навчання мовні факти і явища, оскільки в науково-історичних текстах, використовуються сталі, нейтральні, клішовані “блоки” спеціальної та наукової лексики, за допомогою яких оптимально реалізується виклад та особливо трактування історичних фактів); сенситивний (відповідність змісту тексту і його мовного оформлення віковим можливостям студентів); когнітивний (текст виконує свою освітню функцію і відповідає пізнавальним потребам студентів).

Принципами відбору галузевої лексики, також визначено системність, нормативність, функціональну значущість, єдність мовної системи і мовленнєвої діяльності, частотність, навчально-методичну доцільність, комунікативну цінність, багатозначність тощо [1, с. 34].

Отже, відбір матеріалів для навчання англomовної професійно орієнтованої лексики істориків повинен відбуватися згідно із загальними принципами відбору та з урахуванням зазначених вище критеріїв як для автентичних фахових текстів, що є джерелами термінологічної лексики, так і відбору власне англійської історичної лексики для навчання майбутніх учителів історії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринюк Г. А. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів / Г.А. Гринюк, Ю.О. Семенчук // Іноземні мови. – № 2. – 2007. – С. 30–34.
2. Загальноєвропейські Рекомендації Ради Європи з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Лapidус Б. А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе / Б. А. Лapidус. – М. : Высшая школа, 1986. – 143 с.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

Савчук Т.Л.

*Національний Технічний Університет України
“Київський Політехнічний Інститут”*

Метою навчання іноземної мови в технічному вузі є створення умов для формування комунікативної компетенції, необхідної для іншомовної діяльності з вивчення та осмислення зарубіжного досвіду в профільюючих і суміжних галузях науки і техніки, а також для здійснення культурного і професійного спілкування. Реалізація даної мети залежить від змісту навчання, від використання відповідних методів і засобів навчання. Одним з таких засобів, який найбільш наочно демонструє досліджуваний предмет – іноземна мова професійного спілкування – в природній обстановці, є відеоматеріали. Під відеоматеріалом розуміється будь-який матеріал (відеофільм, відеофрагмент, відеокурс, відеопрограма т.д.), що підлягає демонстрації в навчальних цілях з використанням відеотехніки.

Відео може зіграти позитивну роль при вивченні будь-якої іноземної мови, в тому числі й англійської. Воно сприяє поліпшенню англомовного мовлення на слух і додає динамічну наочність, роблячи заняття цікавішими. Однак простий перегляд фільмів не принесе очікуваного результату у вивченні, тут важливий методичний підхід до справи. Навчання по відео умовно можна розділити на 3 етапи.

Перший етап називається переддемонстраційним. При роботі студенти позбавляються мовних труднощів, які перешкоджають сприйняттю фільму. На початку вивчають нові слова і вирази, аналізують висловлювання, прослуховують суть того, що відбувається. Перед початком перегляду вони виконують низку завдань, що стосуються переказу дій, які відбуваються, поведінки персонажів.

Другий етап називається демонстраційним. На даному етапі перегляду відео повинна відбуватися активна діяльність учня. Це може бути бачення опорного конспекту або запис опорних слів, фраз.

І на завершальному етапі (післядемонстраційним) перевіряється розуміння змісту і розмовних способів, що застосовуються у фільмі. Особливий акцент, робиться на переказі побаченого у відео. Для цього студент може вести розповідь від імені різних персонажів фільму або від імені стороннього спостерігача. Підійдуть такі вправи як: озвучування відео, обговорення ситуацій і сцен з фільму, рольове відтворення тексту (зокрема, якщо фільм багатий діалогами і полілогами).

Використання відеоматеріалів у процесі навчання професійній іноземній мові може бути дуже корисним. Підбираючи відповідний матеріал для студентів, з самого початку слід думати про мовне наповнення, яке буде використовуватися у відеоматеріалі. Звісно, вживана іноземна мова повинна бути адекватною ситуаціям реального життя, в той же час це має бути мова, якою його носії користуються в повсякденному спілкуванні. Дійові особи повинні говорити природно, але досить повільно і чітко, щоб студенти могли зрозуміти. Більше того, вони повинні говорити з природними паузами, що дасть час студентам зрозуміти інформацію. Врешті, мова не повинна бути вирваною з контексту, а це передбачає, що їй слід бути представленою у значній ситуації, щоб допомогти студентам зрозуміти основний сенс. Наступним важливим фактором при виборі відеоматеріалу є вміст. До тих пір, поки він буде привабливим для студентів і підноситься цікавим способом, їм буде подобатися працювати з ним. Крім того, передбачається, що зміст являє собою культуру країни, де говорять іноземною мовою. Останнім чинником є якість відеоматеріалу. Потрібно пам'ятати про чіткість зображення і звуку.

Існує кілька причин використання автентичного відеоматеріалу в навчанні професійній іноземній мови. По-перше, це мотивація студентів. Студенти дійсно отримують позитивні емоції, якщо вони зрозуміють матеріал, призначений для носіїв мови. Студенти відзначають, що вивчення професійно орієнтованої іноземної мови не є недосяжним для них, і це може послужити основою для подальшого використання автентичних матеріалів на аудиторному занятті. Звісно, що студенти більше зацікавлені, коли вони бачать вживання іноземної мови в реальних ситуаціях професійного спілкування. Це більше мотивує, ніж будь-який інший фактор. Підготовлений належним чином відеоматеріал може спонукати студентів до говоріння, наприклад, у рольовій грі або дискусії, "телемості" або "прес-конференції", "інтерв'ю" або виступі на конференції. Наступною причиною є повна автентичність мовного матеріалу – він не спрощений, дійові особи говорять з акцентом, типовим для тієї чи іншої місцевості, а також мовний матеріал сучасний в тому відношенні, що використовуються загальноприйняті вирази та ідіоми. Візуальна інформація (мова тіла, жести, одяг), представлена у відеофільмі, допомагає студентам зрозуміти мову, події і ситуації краще, ніж якщо використовується тільки аудіоматеріал.

Не дивлячись на активне використання відеоматеріалів у процесі вивчення іноземних мов, їх різноманітність, наявність великої кількості відеокурсів з іноземних мов, методика роботи з відеоматеріалами ще недостатньо розроблена. Використання відеоматеріалів служить не тільки для піднесення знань, але і для їх контролю, закріплення, повторення, узагальнення, систематизації, отже, успішно виконує всі дидактичні функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альбрехт К.Н. Использование ИКТ на уроках английского языка // Электронный научный журнал «Информационно-коммуникационные технологии в педагогическом образовании». – 2010. <http://journal.kuzspa.ru/articles/45/>
2. Верисокин Ю.И. Видеофильм как средство мотивации школьников при обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе № 5 2003. – С. 31

3. Соловова Е.Н. Использование видео на уроках иностранного языка // ELT NEWS & VIEWS № 1 март 2003. – С. 2.
4. Smith P. Video, Computers, and U.S. Language Education/Language Acquisition Center, University of Texas of Arlington, 1995. – 312 p.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОВОЛОДІННЯ ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ УЧНЯМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сажко Л.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У навчанні другої іноземної мови учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) необхідно орієнтуватися на їхню активну мисленнєву діяльність у цьому процесі, на реалізацію особистісних особливостей та автономію учіння.

Як підкреслюють науковці, володіння декількома мовами не викликає формування системи мислення, окремої для кожної з них. Процес опанування наступної мови збагачує, розширює поле єдиного мислення. Дослідження вчених підтверджують висловлену декілька десятиліть тому думку М. І. Жинкіна про те, мовленнєвий механізм у людини один, при вивченні кожної наступної мови цей механізм розвивається та удосконалюється.

Багатомовність, яка формується у особистості завдяки введенню у навчальний процес ЗНЗ двох і навіть більше іноземних мов, не є даниною моді. У сучасному глобалізованому світі значно зросла роль комунікації, її здійснення забезпечується передусім мовами, знання яких дає змогу вирішувати загальнопланетарні проблеми суспільства, знаходити порозуміння між народами, здійснювати контакти у всіх сферах життя, вести повноцінний діалог культур.

Процес оволодіння учнями другою та наступними іноземними мовами, як зазначають дослідники, сприяє значному зростанню вербального інтелекту учнів, їхніх когнітивних здібностей, пам'яті, мовної рефлексії та інтуїції [3, с. 107]. Значна увага приділяється науковцями також вивченню питання впливу багатомовності на розвиток мисленнєвих процесів учнів. У свій час ще Л. С. Виготський дійшов висновку про те, що при розгляді цієї проблеми необхідно зважати на вік дитини, характер взаємодії мов і також на організацію навчального процесу з вивчення іноземних мов.

Необхідно зауважити, що вивчення нової мови – це знайомство з новою концептосферою, а звідси – “когнітивна гнучкість” та підвищена здібність особистості до аналітичного мислення. Особистість, яка володіє двома та більше мовами, збагачується духовно – її змішана концептосфера, яка є результатом симбіозу концептосфер різних мов, наповнюється нюансами значень та численними асоціаціями [2, с. 145–146]. Мислення, як зазначають науковці, єдине, не може виникнути за ситуації білінгвізму чи полілінгвізму (мультилінгвізму) декілька його систем. Завдання методики навчання іноземних мов полягає у розробці таких методів, прийомів та засобів, використання яких стане найбільш ефективним для розвитку мовленнєвомисленнєвої діяльності учнів.

Підкреслимо, що за умов навчання у ЗНЗ можливості розвитку мислення декількома мовами дещо обмежені, однак при урахуванні в процесі навчання особистісних якостей учнів, надання їм автономії у виборі індивідуальної

траєкторії навчання значно поліпшить результат. У цьому контексті важливо зауважити, що кожний учень визначається самостійно зі своїм шляхом оволодіння мовою, вибираючи власні стратегії. Опановуючи наступну мову, школяр здійснює відповідні операції у психологічному просторі, який утворений єдиною для декількох мов когнітивною базою. Таке розуміння процесу опанування другою (третьою) мовою є актуальним, адже, як пише М. В. Барышников, необхідно з самого початку навчання уникати такої серйозної методичної помилки, яка пов'язана з механічним переносом прийомів навчання першої іноземної мови у методику навчання другої [1, с. 121]. Реалізація ідеї урахування індивідуальних траєкторій оволодіння іноземною мовою сприятиме уникненню недоліків у організації навчального процесу, а також уможливить удосконалення процесу розвитку особистісних якостей учнів.

Цей процес може бути успішним за умови орієнтації на особистість учня, його досвід, як соціальний, так і лінгвістичний, на інтереси та здібності. Перш за все звернімось до здібностей пізнавальної діяльності. Необхідно звернути увагу на розвиток таких здібностей в процесі оволодіння іноземними мовами, як здібності до: осмислення навчального матеріалу; розподілення, переключення та збільшення обсягу уваги; зорової та слухової диференціації; довільного та мимовільного запам'ятовування; антиципації; аналізу та синтезу; порівняння; абстрагування та узагальнення; планування мовленнєвих дій; логічного висловлювання; формулювання понять, висновків; здійснення іншомовленнєвої діяльності тощо.

Орієнтація на особистість учня пов'язана із його автономією в навчальній діяльності. Надання учневі можливості самостійно приймати рішення у визначенні шляхів досягнення окреслених цілей сприяє формуванню у нього готовності та звички активно та творчо працювати, реалізувати мовленнєвомисленнєвий потенціал. Така участь учнів у роботі має досягатись завдяки проблемній подачі навчального матеріалу, спонуканні їх до роздумів, самостійного пошуку інформації, узагальнення. Важливо при цьому особливу увагу звернути на зміст навчання іноземних мов, який має бути зорієнтований на особистість учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003. – 159 с.
2. Леонтович О. А. Русские и американцы: перадоксы межкультурного общения / О. А. Леонтович. – Волгоград: Перемена, 2002. – 435 с.
3. Щепилова А. В. Коммуникативно-когнитивный подход к обучению французскому как второму иностранному / А. В. Щепилова – М., ГОМЦ “Школьная книга”, 2003. – 488 с.

КОНТРОЛЬ У НАВЧАННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Слаба О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні випускники вищих навчальних закладів стикаються з високим рівнем конкуренції в різноманітних галузях економіки, у зв'язку з чим зростають вимоги до якості мовної підготовки у вищій школі. Запорукою попиту на

світовому ринку праці для майбутнього фахівця є вміння спілкуватися іноземними мовами в умовах професійної діяльності. Успішне ж формування комунікативної компетенції студентів залежить від взаємопов'язаного розвитку та вдосконалення всіх компонентів навчального процесу, одним з найважливіших елементів якого є контроль.

Сучасні вимоги щодо змісту навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах спрямовані на вдосконалення системи та форм контролю, серед основних недоліків якого найчастіше називають суб'єктивізм викладача, що виникає здебільшого через відсутність чітких еталонів для порівняння.

Контроль як система аналізу й оцінки знань, умінь та навичок студентів передбачає виконання таких функцій, як освітньої, діагностичної, стимулюючої, виховної, організаційної, методичної, коригуючої, функції перевірки (вимірювання) знань та оцінювання, диференціюючої, стимулюючої, розвиваючої, прогностичної, керуючої, соціалізуючої, констатуючої.

З метою досягнення надійності та об'єктивності судження про сформовану комунікативну компетенцію студентів з чотирьох видів мовленнєвої діяльності система контролю має включати діагностичний, поточний, рубіжний і підсумковий контроль в усній і письмовій формах, мета кожного з яких полягає в оцінці навчальних досягнень студентів в оволодінні іноземною мовою згідно за визначеним рівнем досягнень [1].

Діагностичний контроль вихідного рівня знань студентів реалізується впродовж у повному обсязі на першому занятті.

Поточний контроль здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу. У процесі поточного контролю домінуючою є функція зворотного зв'язку. В результаті поточного контролю викладач отримує інформацію про успішність або неуспішність організації навчального процесу з іноземної мови, що дає йому можливість своєчасно коригувати навчальну діяльність студентів з оволодіння другою іноземною мовою та свою діяльність щодо забезпечення навчального процесу.

Ефективним засобом організації контролю у навчанні іноземної мови є тестування. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю. Впровадження форм і методів тестового контролю у систему кредитно-модульного навчання іноземної мови розширює спектр функцій поточного контролю всіх видів мовленнєвої діяльності.

Рубіжний контроль проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці семестру, року.

Підсумковий контроль реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови. В ході рубіжного та підсумкового контролю на перший план виступає оціночна функція контролю, оскільки метою цих контрольних завдань є визначення та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні іншомовними навичками і вміннями за певний відрізок часу або по завершенні певного етапу навчальної роботи. Кожний з видів контролю виконує усі функції, властиві контролю, але залежно від його виду та чи інша функція має особливе значення і виступає домінуючою.

Звернемо увагу на деякі характеристики контролю, такі як конструктивність, надійність та валідність. Контроль буде конструктивним, якщо він здебільшого сконцентрований на досягненнях, а не на недоліках. Він має бути таким, щоб студенти мали можливість продемонструвати свої навички та вміння.

Для того, щоб контроль був надійним, студенти повинні знаходитись в однакових умовах, бути проінформовані про процедуру контролю, знати встановленні критерії оцінювання.

Щоб контроль був валідним, спочатку необхідно чітко визначити об'єкт контролю, його задачі, а потім упевнитися, що саме ці задачі розв'язуються.

Зрозуміло, що контроль здійснюється викладачем. Це, насамперед, стосується поточного, проміжного та підсумкового контролю. Проте практично не використовується можливість залучення студентів до цього процесу. Суттєве ж значення при вивченні іноземної мови має й такий вид контролю, як самоконтроль, який дозволяє студентам визначити, наскільки вони просунулися у вивченні мови, діагностувати свої особисті недоліки та проблеми, знаходити шляхи їх усунення та розв'язання. Формування самоконтролю у студентів дозволяє вирішити, з одного боку, проблему об'єктивності оцінки в навчанні, а з іншого боку, створює засіб саморегуляції діяльності та поведінки, які є необхідними для розвитку професійної мобільності. Самоконтроль може бути реалізований точніше, коли студенти отримують попередню підготовку. Такий спланований самоконтроль може збігатися з викладацьким контролем. Самоконтроль значно змінює ставлення студентів до навчання, знижує стресові ситуації перед тестом чи заліком, сприяє внутрішній мотивації навчання та свідомості студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю.Ніколаєва. – К. : Ленвіт, – 2003. – 273 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.

ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКІВ НОВОГО ТИПУ В НАВЧАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Тимченко Є.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Велика роль лексикографічних джерел при вивченні іноземних мов не підлягає сумніву [2; 5; 7; 8]. Протягом віків змінювалися методичні концепції викладання, що вимагало використання словників різних типів. Оскільки німецька мова традиційно вивчалася як іноземна, існують традиції укладання німецьких словників для іноземців, перш за все видавництва Langenscheidt. У доповіді розглянуто можливості використання в процесі навчання словників нового типу, що поєднують у собі семасіологічний та ономасіологічний принципи. Першою такою спробою був великий навчальний словник Langenscheidts Großwörterbuch DaF [3], детальну характеристику якого дають Köster/Neubauer [1]. Новітніми лексикографічними джерелами є Langenscheidt Power Wörterbuch та Wahrig [4; 6].

Визначальною рисою цих словників є розмежування одиниць за частотністю. У словнику [4] частотні слова містять позначку необхідності володіння ними на певному рівні відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій (A1, A2, B1, B2), у словнику Варіг [6] найчастотніші слова виділено синім кольором. Подано також стилістичні позначки та типові словосполучення (колокації). Надзвичайно важливим є врахування плюрицентричності німецької мови, оскільки існують відмінності між німецькою мовою ФРН та австрійським і швейцарським національними варіантами. Крім того, що такі слова подано як окремі леми, дається компактна інформація, наприклад, список слів, що мають у швейцарському чи австрійському варіанті інше значення тощо.

Позначення в словниках не лише наголосу, а й довготи та короткості голосних сприяє засвоєнню правильної вимови. Дуже корисним є наведення в словникових статтях не лише синонімів, а й антонімів та відповідних похідних, зокрема, номіналізацій та складних слів. Запобігання помилок служать вказівки на те, чи може прикметник вживатися атрибутивно та адвербіально, а також застереження від неможливих поєднань компонентів. Все це зумовлює широкі можливості використання словників як на заняттях, так і в самостійній роботі.

При цьому словник може використовуватися як довідник, навчальний посібник та книжка для читання [2, с. 246]. У першому випадку йдеться про контроль власної компетенції при сприйнятті чи продукуванні тексту, що передбачає швидке знаходження певної інформації. Крім того, словник може служити посібником для на вивчення алфавіту, удосконалення технік пошуку матеріалу тощо. Як книжка для читання словник передбачає роботу над лексикою та пошук інформації, пов'язаної з певною тематикою, наприклад, "Час", "Комунікація", "Звуки". Важлива країнознавча інформація щодо Німеччини, Австрії та Швейцарії міститься в додатку. Широкі можливості роботи над лексикою дають ілюстрації та комунікативні кліше, а також наведені тут слова, розрізнення яких часто становить труднощі для іноземців, причиняючи помилки: *Abend – abends* [6, с.41], *sagen – sprechen – reden* [6, с. 856], *sprachlich/-sprachig* [6, с.946], *wieder –wider* [6, с. 1152]. Численними є приклади для розмежування синонімів (напр., *печиво*: вказівка на те, що *Plätzchen* печуть самі, а *Kekse* купують).

Крім характерних для всіх навчальних словників коротких граматичних довідників, списків неправильних дієслів, правил правопису, географічних назв тощо додаток містить завдання для роботи зі словником (напр., пошук слів) з ключами [4, с. 1029-1042], лексику до методичних тем "Письмо й говоріння", "Навчання іноземних мов", що робить ці словники незамінними помічниками в організації навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Köster L., Neubauer F. Langenscheidts Großwörterbuch DaF und seine Benutzer// Zöfgen E.(Hrsg.) Wörterbücher und ihre Benutzer. – 1994. – S. 221-234.
2. Kühn P. Lernerwörterbuch und Wortschatzarbeit: Anregungen aus der Werkstatt eines Wörterbuchschreibers// Zöfgen E.(Hrsg.) Wörterbücher und ihre Benutzer. – 1994. –S. 235-247.

3. Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Völlige Neuentwicklung. – Hg. Dieter Götz, Günther Haensch, Hans Wellmann. Berlin – München – Leipzig – Wien – Zürich – New York: Langenscheidt, 1997.
4. Langenscheidt Power Wörterbuch Deutsch. – Hg. Prof. Dr. Dieter Götz, Prof. Dr. Hans Wellmann. – München – Berlin: Langenscheidt, 2009.
5. Tomaszuk J. Dictionaries users and uses// Glottodidactica, 1979. – P.103-119.
6. Wahrig. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. – Hg. Renate Wahrig-Burfeind. – München – Berlin: Wissen Media Verlag GmbH, 2008.
7. Перебийніс В.І. Лексикографічне забезпечення навчального процесу з іноземної мови // Вісник КДЛУ. – Серія філол., 1999. – Т. 2, №1. – С. 12-19.
8. Перебийніс В.І., Бобкова Т.В. Типологія навчальних словників // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2008. – С. 81-84.

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-РАДІОТЕХНІКІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА

Тищенко М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогоднішній день потужний розвиток веб-технологій та їх інтенсивне застосування в галузі освіти призводять до розширення рамок освітнього середовища. Так, навчання англомовного професійно орієнтованого письма майбутніх інженерів-радіотехніків з використанням освітніх веб-технологій можливо здійснювати не лише під час практичних занять з іноземної мови. Це не заперечує традиційним формам і методам здійснення педагогічного процесу, яке більшість науковців характеризують як комплекс комп'ютерних засобів з усім необхідним периферійним обладнанням з виходом в інформаційні локальні та глобальні мережі і різноманітним спеціалізованим програмним забезпеченням. Такому середовищу властиві інформативність, комплексність, системність, керованість, відкритий характер. Саме така навчально-матеріальна база, завдяки її дидактичним функціям, здатна забезпечити студентів доступом до широких інформаційних масивів, можливістю спілкуватися з віддаленими партнерами для оперативного обміну інформацією, ідеями, планами з питань спільних проектів, а також ресурсами для створення кінцевого продукту (наприклад, доповідей). А враховуючи те, що для майбутніх інженерів-радіотехніків комп'ютер є повсякденним засобом навчання, застосування освітніх веб-технологій для цієї категорії студентів сприятиме наближенню їх до умов, природних для професійної діяльності.

Аналіз новітніх робіт з методики використання інформаційно-комунікаційних технологій та веб-засобів дає змогу класифікувати веб-технології за наступними типами:

- прикладне програмне забезпечення;
- інструментальні програми;
- інтернет сервіси.

Використовуючи прикладне програмне забезпечення студенти можуть виконувати однотипні завдання, тобто готувати тексти, перевіряти орфографію,

створювати електронні таблиці для спрощення порівняння матеріалів, обробки зображень тощо. Важливим фактором використання такого програмного забезпечення є те, що майбутнім інженерам-радіотехнікам не потрібно набувати додаткові знання з користування такого типу програм, оскільки вони використовують їх у повсякденному житті і мають достатній досвід роботи з ними. Прикладами такого програмного забезпечення можуть бути Google Docs. Використовуючи цей пакет текстової та графічної обробки даних викладачі та студенти мають змогу створювати, формувати та зберігати величезну кількість потрібної у навчанні інформації. Google Image Editor дозволяє поєднувати всередині однієї презентації текст, графіки, числові дані та діаграми, сформовані іншими прикладними програмами веб-середовища Google.

Розглядаючи інструментальні програми слід зазначити, що вони дозволяють викладачу створювати навчальні матеріали і вносити необхідні зміни самостійно, навіть не володіючи спеціальними знаннями в галузі інформаційних технологій. До таких засобів слід віднести модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище MOODLE та спеціальні програми освітнього профілю (наприклад, English4You). Головна ідея використання цих веб-технологій в навчальному процесі полягає у шаблонності зовнішнього вигляду та розмаїття можливостей наповнення контентом, який розробляє викладач згідно навчальних потреб та вимог.

Наступним типом веб-технологій, які покликані допомогти викладачу у навчанні майбутніх інженерів-радіотехніків англomовного професійно орієнтованого письма є інтернет сервіси. Веб-журнал можна використовувати як для організаційної роботи з групою студентів, так і у навчальних цілях. До недоліків веб-журналів слід віднести асинхронний режим спілкування і відсутність можливості розвивати навички говоріння. Веб-чат є найбільш сучасним засобом спілкування сьогодні та дає змогу навчати англomовного письма у синхронному режимі. Таке навчання може супроводжуватись відео та аудіо опорою для покращення рівня розуміння навчального матеріалу.

Отже, можна дійти висновку, що використання веб-технологій спроможне більш якісно допомогти викладачу іноземної мови у навчанні англomовного письма, ніж прикладне програмне забезпечення та інструментальні програми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown, H. D. Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy. – Prentice Hall Regents, 1994. – 468 p.
2. Kessler C. Cooperative Language Learning. – Prentice Hall Regents, 1992. – 258 p.
3. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2003. – 608 с.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЯК СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Ткачук В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Іноземна мова – один з найуніверсальніших предметів, здатних збагачувати зміст навчання. Об'єднання іноземної мови з іншими предметами має на меті

вирішувати проблеми, з якими не можна впоратися не лише в межах однієї дисципліни, а й цілого циклу, оскільки необхідно застосовувати знання різних наук. Іноземна мова, зокрема англійська, сприяє розвитку особистості та її професійному становленню, закладаючи студентові уміння й навички іншомовного спілкування та орієнтуючи його у певній галузі знань.

На сучасному етапі глобалізації, інтеграції економіки країн Європейського Союзу знання англійської мови стає життєво необхідним для того, щоб знайти гідне місце на ринку праці. Переклад як спеціальність набув в останній час значної популярності. Навчання перекладу передбачає вивчення лексичного запасу іноземної мови, граматики, фонетики, правильної вимови.

Але, нажаль, сьогодні, коли характерною рисою науки є підвищений інтерес мовознавців до проблеми перекладу, методика його викладання є ще мало розробленою сферою педагогічної науки, і розвиток у студентів перекладацьких навичок і вмінь є одним із важливих та складних завдань, що стоять перед викладачами вищих навчальних закладів.

Важливим аспектом у методиці викладання перекладу як спеціальності окрім набуття лінгвістичної та перекладацької компетенцій студентами є формування розуміння завдань перекладача та кінцевої мети перекладу. Завдання перекладача полягає у виявленні та аналізі мовних та позамовних факторів, які допомагають досягти еквівалентності перекладу. Невід'ємним ланцюгом у цьому є прагматична еквівалентність тексту-оригіналу та тексту-перекладу. Кінцева мета перекладу – рівнозначний вплив текстів на своїх адресатів – стає можливою за умов урахування сукупності факторів комунікативно-мовленнєвої ситуації та культурологічних аспектів [1, с. 14]. До того ж, перекладач крім вирішення суто мовної проблеми має ще й відтворити суть, що стоїть поза словами.

Якість перекладу, у найбільш загальному значенні, залежить від рівня володіння перекладачем двома мовами, перекладацьких навичок та умінь, а також від наявності у свідомості перекладача відповідних фонових знань та пов'язаної з ними термінології [4, с. 251]. Перспективними для визначення галузей, що обов'язково мають входити до фонових знань перекладача, є вивчення відповідних досліджень, які проводяться щодо конкретних країн та мов.

Якщо проаналізувати підручники з англійської мови та практики перекладу, що використовуються у вузах України для підготовки перекладачів, то можна дійти висновку, щодо неможливості на їх основі сформувати фонові знання майбутніх перекладачів у повному обсязі. Головною причиною такої ситуації є відсутність комплексного підходу до вирішення проблем навчально-методичних матеріалів [4, с. 258].

Вирішенням цієї проблеми можуть стати підручники з практики англійської мови для підготовки перекладачів, які б відрізнялися від тих, що призначені для більш загальної мовної підготовки. Така відмінність полягає у глибшому опрацюванні лексики в межах теми. Іншою відмінністю підручника для перекладачів є неодмінна наявність перекладних вправ, аби постійно підтримувати готовність механізму переключення з одного мовного коду на інший. У кожній галузі доцільно визначити мінімальний обсяг фонових та термінологічних

знань, які мають увійти до змісту навчання обов'язкових дисциплін. Однак, слід передбачати подальше удосконалення студентів у кожній галузі за рахунок продовження її вивчення у спецкурсах на вибір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова С.В. Актуальні питання методики викладання перекладу / С.В. Баранова // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – 2002. – № 4 (37). – С. 12–15.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект/ Колектив авт.: С.Ю. Ніколаєва та ін. – Київ : Британська рада, 2001. – 245 с.
4. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності / Л.М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 376 с.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Устименко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Успішність формування компетентності у монологічному мовленні (КММ) залежить від низки факторів, що пов'язані з труднощами/проблемами, які виникають в учнів в оволодінні монологічним мовленням (ММ) на уроках іноземної мови (ІМ).

Наприклад, учні можуть бути не готові до монологічного висловлювання (не бажати говорити) або соромитися говорити, боятися зробити помилку і таким чином наразити себе на критику з боку вчителя та учнів. У цьому випадку вчитель має зняти психологічні бар'єри: створити в класі доброзичливу атмосферу, не дозволяти учням різко критикувати один одного, мотивувати учнів до продукування монологічних висловлювань, зацікавивши їх темою, яка їм близька, відома з їхнього життєвого досвіду.

Буває так, що учням немає, що сказати з певної проблеми, тому що у них відсутня інформація з певного питання навіть рідною мовою. Учням може бракувати мовних і мовленнєвих засобів для побудови монологічного висловлювання. Для вирішення цієї проблеми необхідно створювати достатній рівень опор змістовного, мовного і мовленнєвого плану. Це означає, що розвиток умінь ММ повинен спиратися на вже сформовані фонетичні, лексичні і граматичні навички в межах виучуваної теми. Учні мають уміти коректно інтонаційно і граматично висловлюватись, логічно оформлювати своє мовлення за допомогою різних засобів зв'язку. Велике значення в даному питанні відіграє змістовна і мовна цінність вправ. Завдання, що пропонуються учням, повинні укладатися з урахуванням реального інформаційного запасу тих, хто навчається.

Урахування міжпредметних зв'язків може полегшити вирішення практичних завдань оволодіння ММ. Значно допомогти можуть різні вербальні і невербальні опори.

Іноді учень не може зрозуміти мовленнєве завдання до створення монологічного висловлювання. Щоб подолати ці труднощі, вчителю потрібно завчасно знати, який тип монологу він хоче отримати від учня, створити навчально-мовленнєву ситуацію, чітко і лаконічно сформулювати мовленнєву настанову, за потреби підготувати необхідні опори.

Часто на уроці ІМ під час навчання ММ виникає ситуація, коли говорить один учень, решта мовчать, а отже, існує загроза їх виключення з навчального спілкування, неефективного використання часу на уроці. Для того, щоб подолати цю проблему, слід ширше застосовувати групові та парні режими роботи, створювати ігрові ситуації, де рівень мотивації достатньо високий, і навіть якщо говорить лише один учень, то інші не виключаються із загального режиму роботи, а виконують певні мовленнєві дії: слухають, занотовують, виписують, рахують, замальовують тощо. При плануванні уроків зі значною часткою ММ слід формулювати настанови для слухання для решти учнів групи/класу.

Слід також враховувати складний психологічний характер ММ, який впливає на успішність оволодіння ним. Так, під час монологічного висловлювання мовець виконує складні завдання. Він повинен: 1) пам'ятати все, що сказав співрозмовнику раніше; 2) представляти в цілому своє висловлювання; 3) утримувати в пам'яті ключові слова та фрази, що прогнозуються змістом майбутніх висловлювань; 4) формувати смисл фрази, яку слід виразити в даний момент; 5) будувати речення із запрограмованих компонентів; 6) долати інтерференцію рідної мови, яка заважає конструювати правильне з лексико-граматичної точки зору іншомовне висловлювання; 7) слухати власне мовлення, контролювати його нормативність, за потреби виправляти частини фрази, що вже прозвучали. Таким чином, ММ – це, перш за все, підвищене навантаження на оперативну та довготривалу пам'ять, мислення та мовленнєві механізми особистості. Навчити учнів будувати програму власних монологічних висловлювань, долаючи вказані труднощі, можна за допомогою посильних комунікативних завдань, в яких чітко сформульовані кінцеві цілі, а самі висловлювання обмежені інструкціями, спеціально створеними опорами і грамотно відібраним мовним матеріалом, необхідним для реалізації мовленнєвого завдання.

Успішність навчання ММ також залежить від індивідуальних вікових особливостей учнів, від наявності у них мотивів навчання, уваги, інтересу, від рівня володіння учнями загальними та спеціальними навчальними вміннями у вивченні ІМ, тобто від рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності учнів.

Отже, розвиток усного ММ учнів повинен здійснюватися за допомогою певної методичної системи, що включає організацію навчання, яка б сприяла успішності формування КММ. Чинниками, що позитивно впливають на навчальний процес, є сприятливі умови навчання, ефективна підсистема вправ

для навчання ММ, наявність і раціональне використання всіх необхідних засобів навчання, різноманітні й оптимальні форми роботи учнів на заняттях, відповідна структура уроків ІМ тощо.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА БАЗІ ТЕКСТІВ ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ У СТУДЕНТІВ БАКАЛАВРАТУ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Цепкало О.В.

Національний технічний університет України «КПІ»

Основною предметною діяльністю студентів технічних спеціальностей в іншомовному професійно орієнтованому навчанні є текстова діяльність, що проявляється через інтерпретацію та продукування вторинних текстів, і, таким чином, має яскраво виражений інтерактивний характер.

Аналіз низки досліджень тексту [2], [4], [5] свідчить про те, що текст, зокрема науковий, насичений діалогічністю, оскільки за ним завжди стоїть творець цього тексту, який пам'ятає про адресата і залежно від цього буде відповідним чином своє мовлення (текст).

Це ще раз підкреслює важливість того, що інтерактивність слід розуміти не лише як взаємодію учасників професійного спілкування між собою, але і як їх взаємодію з предметом (змістом) цього спілкування, що подається у вигляді інтерактивного тексту. Діяльність з обробки (розуміння, усвідомлення, присвоєння, оцінювання тощо) інтерактивного тексту виконує роль певної орієнтовної основи для іншої діяльності і, відповідно, стає структурним компонентом інших видів діяльності. Робота студента з предметним змістом, в основі якої, як правило, знаходиться науково-технічний текст, передбачає не репродукцію, а активну продуктивну діяльність, що дозволяє переводити суть (змістове ядро) вихідного (первинного) тексту в будь-яку іншу форму його відтворення. Отримання нового продукту (вторинного тексту) можливе лише за умови постійного інтерактивного спілкування студента з автором первинного тексту, перебування у своєрідному заочному (опосередкованому) діалозі з ним.

Аналіз низки наукових досліджень дає підстави виокремити наступні уміння у створенні вторинного тексту:

1. уміння розуміння первинного тексту;
2. уміння оцінювання і присвоєння інформації;
3. уміння створення вторинного тексту.

Проаналізуємо кожну із зазначених груп. Перша група умінь базується на стратегічній моделі розуміння тексту, запропонованої Т.А. ван Дейком та В. Кінчем, оскільки її теоретична сутність охоплює саме ті аспекти когнітивної психології, які важливі у процесі опрацювання науково-технічного тексту (пам'ять розуміння письмової мови і розмовна мова) [1].

Сутність уміння оцінювання полягає в тому, що увага читача спрямована на сприйняття і розуміння інформації, на зіставлення смислового змісту тексту (зрозумілого завдяки використанню описаних вище умінь розуміння тексту). З наявними у студента знаннями предметного змісту даного питання з метою

оцінювання повноти, новизни, оригінальності, важливості, корисності інформації, що міститься в тексті і можливості використання її у науковій чи професійній діяльності (а в нашому випадку – у створенні власної текстової продукції), навчання такої стратегії можна здійснювати за допомогою технології «АБРеС» («абзац–речення–слово»), розроблену І.В. Гриненком [3].

До третьої групи ми включаємо вміння створення вторинного тексту патентної документації. Наведемо аргументацію вибору текстів патентної документації для формування умінь професійно орієнтованого писемного мовлення.

Зважаючи на умови навчального процесу у ВТНЗ, вважаємо за доцільне зазначити важливу роль текстів патентної документації для моделювання ситуацій професійно орієнтованого спілкування. Для студентів бакалаврату тексти патентної документації є первинними текстами для створення опису власної модернізації (вторинного тесту). Значущість науково-дослідних завдань студентів технічних спеціальностей, специфіка структури і змісту текстів патентної документації, необхідність розвитку умінь роботи з англomовними патентами зумовили створення мультимедійного навчального курсу з дисципліни «Англійська мова професійного спрямування» до самостійної роботи для студентів IV курсу інженерно-хімічного факультету (автор Цепкало О.В.), який увійшов до банку веб-ресурсів УІТО.

Курс побудовано згідно принципу міждисциплінарних зв'язків з профілюючими кафедрами. Тематика дипломних робіт, а, відтак, і відбір мовного матеріалу, узгоджено з кафедрою машин і апаратів хімічних і нафтопереробних виробництв ІХФ НТУУ "КПІ". В курсі реалізовано методичний принцип взаємопов'язаного навчання таких видів мовленнєвої діяльності як читання, аудіювання та письмо. Особливістю даного курсу є використання засобів мультимедіа (відеоматеріали, графічна презентація опису винаходу) та забезпечення форм контролю і самоконтролю сформованості лексичних і граматичних навичок читання і письма. Всі завдання мають режим зворотного зв'язку і мають на меті підвищення ефективності самостійної роботи студентів у курсі «Англійська мова професійного спрямування» на завершальному етапі бакалаврату. Крім того, на думку наукових керівників дипломних проєктів, курс має практичну значущість у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців хімічної інженерії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ван Дейк Т. А. Стратегии понимания связного текста / Т.А. Ван Дейк, В.С. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988.
2. Глазман М. С. Научное творчество как диалог / Глазман М.С. // Научное творчество. – М., 1969. – С. 221-232.
3. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Тернопіль, 2008. – 192 с.
4. Кожина М. Н. О диалогичности письменной научной речи: Учебное пособие по спецкурсу / Кожина М.Н. – Пермь, 1986. – 90 с.
5. Славгородская, Л. В. О логико-смысловых связях в научном диалоге // Лингвостилистические исследования научной речи. М., 1979. – С. 78-90.

ЗАГАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ГОВОРІННІ

Черниш В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Навчання студентів, майбутніх учителів, англійської мови (АМ) має бути професійно орієнтованим, тому його мета та зміст повинні у першу чергу враховувати комунікативні, пізнавальні та професійні потреби майбутніх фахівців. А відтак і загальна організація навчального процесу з АМ в цілому, зокрема англomовного професійно орієнтованого говоріння (АПОГ), у ВНЗ повинна враховувати вказані потреби та створювати відповідні умови для їх задоволення. Таким чином, формування професійно орієнтованої англomовної компетенції в говорінні (ПОАКГ) у майбутніх учителів АМ повинно бути цілеспрямованим, системним, послідовним й інтегрованим. Отже, починати формування вказаної компетенції необхідно вже з першого року навчання у ВНЗ на заняттях з практики АМ. Тобто йдеться про професіоналізацію занять і навчальних матеріалів з АМ.

Таким чином, система навчання АПОГ майбутніх учителів АМ має розроблятися з урахуванням мети навчання – формування ПОАКГ. Іншими словами, увесь навчальний процес, у тому числі навчальні дисципліни філологічного циклу, зокрема практичний курс усного та писемного мовлення АМ, слід організовувати таким чином, щоб створювати сприятливі умови для формування у студентів навичок, умінь і систем наукових понять, що забезпечують здійснення всіх функцій діяльності вчителя АМ (Є. І. Долгополова).

Загальновідомо, що етапи навчання іншомовного говоріння у ВНЗ відрізняються як за тривалістю, так і за змістом. Можна виділити чотири основні етапи навчання АПОГ відповідно до етапів навчання говоріння у ВНЗ: 1) підготовчий; 2) початковий; 3) основний; 4) просунутий (М. К. Бородуліна).

На першому році навчання передбачається, що у студентів формуються вміння монологічного мовлення у формі опису, умінь підготовленого монологічного мовлення у формі повідомлення. Таким чином мовлення студентів є підготовлене за формою та за змістом.

Формування вмінь майбутніх учителів створювати професійно орієнтований монолог (ПОМ) доречно в такій послідовності: ПОМ-повідомлення (підготовлений) – ПОМ-розповідь (непідготовлений) – ПОМ-опис (підготовлений) – ПОМ-роздум (підготовлений/ непідготовлений). На кожному етапі навчання у ВНЗ формування вмінь створювати ПОМ різних функціональних типів поглиблюються. Так, до ПОМ-повідомлення (повідомлення з досвіду власної роботи, може бути у формі оголошення, лекції, інструкції, розповіді тощо) ми відносимо (подамо в рекомендованій послідовності формування відповідних умінь): ПОМ-повідомлення-стимул, ПОМ-повідомлення-дія, ПОМ-повідомлення-ситуація, ПОМ-повідомлення-відповідь, ПОМ-повідомлення-ставлення, ПОМ-оціночного характеру, ПОМ-метаповідомлення, ПОМ-виклад науково-педагогічної теми, ПОМ-передавання знань.

Представимо динаміку розвитку професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні.

Формування вмінь майбутніх учителів створювати професійно орієнтований діалог (ПОД) доречно у такій послідовності: ПОД-розпитування – ПОД-обмін думками, ідеями, враженнями – ПОД-домовленість – ПОД-обговорення (дискусія) – ПОД-суперечка (дискусія) – професійно орієнтоване інтерв'ю, тобто вміння давати інтерв'ю та інтерв'ювати інших – полі логічне спілкування (дискусія, диспут, дебати, обговорення, тематична бесіда, “круглий стіл” тощо). Особливе місце в навчанні ПОД посідає діалог етикетного характеру. Окремими вміннями, що належать до ПОД та які є важливими професійними вміннями учителя АМ є вміння виразно озвучувати та програвати в ролях уривки з п'єс, сценаріїв кінофільмів, театральних постановок, казок; уміння виразно озвучувати та імітувати дитячий фольклор.

Навчальні дисципліни психолого-педагогічного циклу, які майбутні вчителі вивчають на другому курсі, розширюють можливості студентів обговорювати професійні проблеми. На третьому курсі, коли починається курс “Методика викладання іноземних мов”, у студентів з'являється можливість обговорювати фахові проблеми, з одного боку, це оволодіння спеціальною фаховою термінологією, з іншого – це набуття відповідних методичних умінь. На заняттях з практики АМ можна запроваджувати так звані “методичні паузи” та “етюди”, під час яких проводиться аналіз власної навчальної та професійно орієнтованої діяльності. Просунутий етап навчання у ВНЗ починається на четвертому курсі та завершає період навчання на здобуття ступеня бакалавра. Передбачається, що студенти мають оволодіти всіма функціональними стилями мовлення. На четвертому курсі ми пропонуємо вносити до навчальних планів спеціально розроблені курси з формування професійно орієнтованих умінь аудіювання, читання, говоріння та письма.

Наступним етапом в розвитку вмінь АПОГ є педагогічна практика, під час яких студенти не лише проводять уроки та позакласні заходи АМ, вони готують також доповіді на певні методичні проблеми, аналізують власні уроки та позакласні заходи й відповідну діяльність учителя та інших студентів-практикантів.

Завершальним етапом розвитку вмінь АПОГ ми вважаємо написання та захист випускної кваліфікаційної роботи, що стосується певної проблеми навчання АМ. На державному іспиті відбувається захист випускної кваліфікаційної роботи, під час якої студент робить доповідь з теми дослідження та відповідає на питання членів екзаменаційної комісії та присутніх. Цей етап можна вважати контролем.

Отже, як видно, вже з першого курсу до змісту навчання залучають професійно орієнтовані елементи, починаючи від окремих елементів професіоналізації, випереджувальної та закінчується домінуючою професіоналізацією усього процесу навчання АМ та АПОГ зокрема.

ІНТЕРНЕТ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Черняк І.В.

*Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”*

Актуальність застосування нових інформаційних технологій зумовлена, перш за все, педагогічними потребами в підвищенні ефективності навчання,

зокрема, потребою формування навичок самостійної навчальної діяльності. В даний час, зі стрімким зростанням обсягу інформації, знання самі по собі перестають бути самоціллю, вони стають умовою для успішної реалізації особистості в її майбутній професійній діяльності.

Щоб навчити спілкуванню іноземною мовою, потрібно створити реальні, життєві ситуації (тобто те, що називається принципом автентичності спілкування), які будуть стимулювати вивчення матеріалу і виробляти адекватну поведінку. Це завдання намагаються вирішити нові технології, зокрема Інтернет. Відомо, що використання знань, навичок, умінь базується на перенесенні, а перенесення залежить, насамперед, від того, наскільки адекватні умови навчання тим умовам, в яких ці знання, навички, вміння будуть використовуватись. Отже, готувати того, хто навчається до участі у процесі іншомовного спілкування потрібно в умовах іншомовного спілкування, створених в аудиторії. Це і визначає сутність комунікативного навчання, яка полягає в тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування. Для користувача реалізація комунікативного підходу в Інтернеті не становить особливої складності.

Відрізняючись високим ступенем інтерактивності, Інтернет-технології створюють унікальне навчально-пізнавальне середовище, яке можна використовувати для вирішення різних дидактичних завдань з вивчення іноземної мови (наприклад, пізнавальних, інформаційних, культурних).

Як інформаційна система, Інтернет пропонує своїм користувачам різноманітність інформації та ресурсів. Базовий набір послуг може включати: електронну пошту (e-mail); телеконференції (usenet); відеоконференції; можливість публікації власної інформації, створення власної домашньої сторінки (homepage) і розміщення її на Web-сервері; доступ до інформаційних ресурсів; справочні каталоги (Yahoo!, InfoSeek/UltraSmart, LookSmart, Galaxy); пошукові системи (Alta Vista, HotBob, Open Text, Excite); розмова в мережі (Chat). Ці ресурси можуть бути активно використані на занятті.

Інтерактивність не просто створює реальні ситуації з життя, але й змушує студентів адекватно реагувати на них за допомогою іноземної мови. І коли це стається, можна говорити про мовні компетенції. Навіть за наявності помилок. Головне - вміння спонтанно, гармонійно реагувати на висловлювання інших. Тобто, ми можемо розглядати інтерактивність як спосіб саморозвитку через Інтернет: можливість спостерігати і копіювати використання мови, навички, зразки поведінки партнерів під час їх спільного обговорення.

Перевага використання Інтернету полягає, перш за все, в доступності до великої кількості автентичної інформації іноземною мовою. Автентичні матеріали, взяті з оригінальних джерел, характеризуються природністю лексичного наповнення та граматичних форм, ситуативною адекватністю мовних засобів. Комунікативна здатність студентів розвивається через Інтернет шляхом залучення їх до вирішення широкого кола значущих і досяжних завдань, успішне завершення яких приносить задоволення і підвищує їх упевненість у собі. Важливо, щоб такі завдання роблять можливим гнучке використання всіх знань і умінь студентів. Основним же критерієм, що дозволяє відрізнити цей підхід від інших

видів навчальної діяльності є те, що студенти самостійно вибирають мовні одиниці для оформлення своїх думок. У них є можливість виразити себе як особистість за допомогою іноземної мови.

На додаток до комунікативних потреб студентам необхідно засвоїти методику роботи в Інтернеті, щоб бути більш відповідальними за своє власне навчання. Їм потрібно виробити здатність справлятися з ситуацією, коли їхні мовні ресурси недостатньо адекватні; мати хороші навчальні навички; здатність оцінювати свою власну мову і успіхи, а також здатність визначати і вирішувати навчальні проблеми. Проте не треба забувати, що Інтернет лише допоміжний технічний засіб навчання і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в учбовий процес.

Інтегруючи ресурси мережі Інтернет у навчальний процес, можна більш ефективно вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички та вміння читання, безпосередньо використовуючи матеріали мережі різного рівня складності; вдосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет; вдосконалювати вміння писемного мовлення, письмово складаючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, творів; поповнювати свій словниковий запас, лексикою сучасної англійської мови; знайомитися з культурознавчими знаннями, що включають в себе мовний етикет, особливості мовної поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни мова, якої вивчається; формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності студентів на заняттях на основі систематичного використання «живих» матеріалів, обговорення актуальних проблем, що цікавлять всіх і кожного.

Кібернетичний простір містить величезний культурний та дидактичний потенціал. Однак для оптимального та ефективного використання кібернетичних мережевих ресурсів у навчальних цілях потрібна значна науково-дослідна робота, результати якої дозволять визначити загальні та окремі принципи роботи, критерії відбору мережевих ресурсів, сайтів і матеріалів, а також суттєво оновити методичні засоби та прийоми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломієць В. Служби Інтернету в неперервній освіті вчителів англійської мови // Рідна школа. – К., 2005. – № 2. – С. 42-44.
2. Кужель О.М., Коваль Т.І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: наук.-метод. зб. – Вип. 8: Педагогіка. – Одеса: Друк, 2001. – С. 23 – 24.

ПІДСУМКОВЕ ТЕСТУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК У РЕЦЕПТИВНИХ ВИДАХ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Чобітько В.І.

*Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ
«Донбаський педагогічний університет»*

В умовах докорінної реформи освіти мова йде перш за все про підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. А це в свою чергу спонукає викладачів до пошуку нових форм і методів організації навчального процесу, а також

впровадження новітніх прогресивних технологій навчання. Розробка державних освітніх стандартів, запровадження нових технологій навчання і контролю знань, умінь і навичок привертають інтерес педагогічної громадськості до тестів. Тести є частиною багатьох педагогічних новацій, вони дозволяють отримати об'єктивні оцінки рівня знань, умінь і навичок, перевірити відповідність вимог до підготовки випускників середніх навчальних закладів заданим стандартам, виявити недоліки у підготовці студентів [2, с. 114].

Оцінювання вмінь читання та аудіювання розглядалися в працях відомих вітчизняних та зарубіжних учених. Унікальність та необхідність тестового контролю саме рецептивних видів мовленнєвої діяльності підкреслюють у своїх дослідженнях С.Ю. Ніколаєва, О.П. Петрашук, І.О. Цатурова, Л. В. Гнаповська, О.Г. Квасова, Ч. Олдерсон, К. Наттолла, І. Хіттон, А. Х'юз, Л. Бахман та А. Палмер. У цих роботах розроблено теоретичні основи тестового контролю, на підставі яких вирішується проблема використання тестової методики з метою контролю сформованості навичок та вмінь студентів мовного ВНЗ, визначена специфіка організації тестового контролю в середній загальноосвітній школі, описані різноманітні прийоми тестування, тести різних форматів, види тестових завдань [2, с.114].

В даній публікації ми повністю поділяємо точку зору В Панченко, яка стверджує в своїх наукових дослідженнях, що розвиток іншомовної лексичної компетенції у студентів мовних спеціальностей ВНЗ спрямовано на оволодіння лексичними одиницями відповідно до відібраних розмовних тем і сфер спілкування. Студенти повинні засвоїти значення та форми лексичних одиниць і вміти використовувати їх у різних ситуаціях усного та писемного спілкування, тобто володіти навичками лексичного оформлення породжуваного тексту у говорінні та письмі, а також навчитися розуміти лексеми на слух і при читанні [2, с.116].

У своїх дослідженнях В. Панченко стверджує також, що рецептивні лексичні навички охоплюють навички розпізнавання та розуміння лексичних одиниць при читанні та аудіюванні та навички обґрунтованої здогадки про значення лексичних одиниць, що належать до потенційного словника при читанні та аудіюванні [2, с.116]. Аналогічної точки зору дотримуються О. Квасова та Л. Гнаповська, які висловлюють думку про те, що предметом аудіювання і читання є чужа думка, закодована за допомогою фонетичних або графічних засобів. Продуктом аудіювання і читання виступає розуміння прослуханого або прочитаного тексту, результатом вважається реакція людини на прослухане/прочитане [1, с. 15].

Оскільки цю публікацію ми присвячуємо укладанню тестових завдань для контролю рецептивних видів мовленнєвої діяльності, то зосередимось на деяких тестових методах. У своїх наукових дослідженнях О. Квасова та Л. Гнаповська підкреслюють, що серед існуючої безлічі тестових завдань для перевірки аудіювання найбільш поширеним А. Х'юз вважає множинний вибір, заповнення пропусків, перенесення інформації, нотування, частковий диктант, транскрибування. Для перевірки вмінь читання переважно використовуються множинний вибір, правильна/неправильна відповідь, короткі відповіді на запитання, заповнення пропусків, перенесення інформації [1, с.17].

В межах цієї публікації ми розглянемо приклади лише окремих тестових завдань для перевірки вмінь рецептивних видів мовленнєвої діяльності. З цією метою ми звернемось до зразка багаторівневого, валідного, апробованого іспиту з німецької мови, який було розроблено групою українських тестологів під керівництвом фахівців із Гете-Інституту в Києві та доктора Сібілле Болтон, яка є членом Асоціації екзаменаторів з мови у Європі.

Lesen Sie den Text und lösen Sie die Aufgaben 1-5.

Für jede Aufgabe gibt es nur eine richtige Lösung (A, B oder C). Kreuzen Sie die richtige Lösung an.

Weit, weit weg: Ins Ausland

Sarah Gartner, eine Schülerin aus Berlin; verbringt ein Jahr in der Hauptstadt von Mexiko, um eine neue Kultur kennen zu lernen und schreibt über ihre Erfahrungen.

Ich wohne bei einer netten Gastfamilie. Die Familie hat eine Tochter, die studiert. Sie ist zwar oft weg, aber meine Gastmutter unternimmt sehr viel mit mir. Ich bin fast ohne Spanischkenntnisse hierher gekommen, aber ich lerne jeden Tag ein bisschen was dazu. Ich gehe hier auch auf eine Sprachenschule und meine Mitschüler sind alle sehr nett und hilfsbereit. Ich habe bald gelernt, dass man einfach drauflos reden muss. Egal, ob es richtig ist oder nicht. Irgendwie versteht man mich schon.

Das mexikanische Essen finde ich super! Das meiste ist zwar ziemlich scharf, aber es nehmen immer alle Rücksicht auf mich und ich bekomme meine eigenen Saucen, die komplett ohne Chili sind.

Hier habe ich nicht viel Zeit, an zu Hause zu denken. Zweimal in der Woche habe ich Spanischkurs und es gibt viele Museen und Sehenswürdigkeiten zu besichtigen. Und dann gibt es ja auch noch die anderen deutschen Austauschschüler hier in Mexico-Stadt, mit denen ich etwas unternehme.

Ich habe viel Spaß und erlebe lauter tolle Sachen! Dass ich schon zehn Wochen hier bin, kann ich gar nicht glauben. Ich kann einen Schüleraustausch nur jedem empfehlen, es ist einfach super!

Aufgaben

1. Mit welchem Ziel ist Sarah nach Mexico gefahren?

- A** Um an einem Schüleraustausch teilzunehmen.
- B** Um eine Rundreise durch Mexico zu unternehmen.
- C** Um ihre Verwandten in Mexico-Stadt zu besuchen.

2. Was steht im Text?

- A** Es gibt Missverständnisse zwischen Sarah und ihren Mitschülern.
- B** Sarah kann sich schon auf Spanisch verständigen.
- C** Sarah unternimmt viele Reisen mit ihrer Gastmutter.

3. Welche Erfahrungen hat Sarah beim Spanischlernen gemacht?

- A** Dass man eine Sprache am besten im Ausland lernen kann.
- B** Durch Sprechen kann man die Sprache am schnellsten lernen.
- C** Man lernt am besten, wenn man eine Sprachenschule besucht.

4. Worauf wird beim Essen geachtet?

- A** Dass Sarah genug Chili-Saucen bekommt.
- B** Dass Sarah ihre Saucen selbst zubereitet.

C Dass Sarah keine scharfen Sachen bekommt.

5. Was empfiehlt Sarah?

A Als Austauschschüler ins Ausland zu fahren.

B In Mexico-Stadt tolle Sachen zu besorgen.

C Mehr als zehn Wochen in Mexico zu bleiben [3, с.10-11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнаповська Л.В., Квасова О.Г. Як готувати учнів до тестування умінь рецептивних видів мовлення // Іноземні мови. – 2008. – №1. – С. 15-20.
2. Панченко В. Прийоми тестування англomовних лексичних навичок у рецептивних видах мовленнєвої діяльності / В. Панченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Спецвип. 7. – Ч. II. – Слов'янськ: СДПУ, 2011. – С. 113-122.
3. Багаторівневий іспит (A2-B2) німецька мова. Модель тесту. Гете-Інститут в Україні / Кол. авторів: Сотникова С.І., Чобітько В.І., Мідяна Т.І. та ін. – in puncto + medien gmbh, Bonn, 2010. – 32 с.

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ АВТОНОМНОЇ РОБОТИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Шерстюк О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В області вивчення іноземних мов автономія не завжди береться до уваги укладами програм і навчальних матеріалів, в тому числі для використання on line. Тому вона може знаходитись у “серці” конфліктів між реальними потребами учнів і цілями, які ставлять перед ними освітяни. Велика кількість зарубіжних вчених (Guély, Holec, Bordieu etc.) вважають, що автономія є здатність (або спроможність) щось робити самостійно, але не є поведінкою або способом дії. Автономія знаходиться в області абстрактного, що робить важким її оцінювання й сприйняття, адже вона може реалізовуватись із різним ступенем втілення і бути, до того ж, більше або менше розвиненою у різних людей. Разом з тим, з нею не народжуються, нею треба оволодіти, або природним шляхом, або через навчання, тобто рефлексивно: систематично і свідомо. Для учня це означає мати відповідальність за власне навчання і реалізувати її в таких аспектах:

- при визначенні цілей і їх формулюванні;
- при визначенні змісту навчання і стадій просування;
- при виборі методик і технологій для втілення автономії;
- під час контролю розгортання власне оволодіння мовними компетентностями;
- при оцінюванні набутих компетентностей.

Засобами реалізації автономної роботи є, насамперед, ресурсний центр з підтримкою і консультації. Допомога учневі полягає у наданні матеріалів, доступних у центрі, в їх якості й технологічності, а також у самих “документах підтримки”, що супроводжують такі ресурси. Консультації сприяють взяттю на себе учнем відповідальності за навчання, допомагають створити, побудувати ефективні критерії прийняття учнем певних рішень обумовлюють володіння

концептуальним озброєнням, яке учневі просто необхідне. Головна функція консультацій – встановлення між консультантом і учнем “спільного майдану”, ансамблі спільних знань. На основі цього “спільного майдану” і відбувається покращення здатності учня навчатись (Gremmo).

В чому використання технічних засобів і особливо Інтернету змогло б генерувати особистісні й індивідуальні якості, спираючись на супровід процесу навчання? Які типи супроводів, людські чи інформаційні, допоможуть учневі оперувати необхідними для автономного вивчення мови знаннями, вміннями і навичками, одночасно зберігаючи власну мотивацію?

Застосування Інтернету в організації автономної роботи (1) полегшує контроль за процесом навчання, коли надається вибір місця, ритму і моментів роботи з інтерфейсом *on line*; (2) надає практично необмежені ресурси: численні матеріали, здатні відповідати різним цілям, рівням, профілям учня на будь-якій мові. Це можуть бути ресурси на іноземній мові (словники граматики, довідкові праці); автокорективні види діяльності для розвитку читання й аудіювання; автентичні документи у супроводі експліцитних критеріїв вибору матеріалів з метою збільшення відповідальності учня за свій вибір і за розподіл свого часу; засоби оцінювання набутих компетенцій: тести *on line* для визначення рівня володіння мовою, дескриптори рівнів за ЗЄР. Надаючи ресурси даного типу, слід враховувати й релятивізувати ступінь автономності користувача.

Іноді є тенденція перевіряти й оцінювати більше ніж допомагати дійсно навчатись (читати або слухати). Виходить: навчаєшся, щоб бути тестованим, і знову починаєш навчання, щоб спробувати покращити свої бали, швидше, оцінити, аніж оволодіти певними компетенціями (Demaizière). Відсилення учнів до ресурсів такого типу оцінювання *on line* може навіть зашкодити досягненню поставленої практичної мети. Найбільш корисними в режимі автономної роботи є послідовне виконання рівневих завдань (*des parcours par tâches*).

Ефективними вважаються так звані “гібридні” навчальні системи, де змішане самоуправління і пряме управління з боку вчителя. Іноді учні обирають таку схему, де засоби навчання ґрунтуються на певній кількості годин курсу, із доповненням меншою кількістю годин автономної роботи. Йдеться не про уявлення залежності й автономії як двох протилежних станів, або ще гірше таких, що взаємовиключається. Йдеться про два постійні, систематичні стани, які потрібні людській істоті для того, щоб стати собою.

Така “гібридна” освіта – не лише втілення педагогічного ідеалу автономії, а й перспектива навчання упродовж усього життя.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА НОВІТНІХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Якубовська Л.Г.

Львівська комерційна академія

Реальністю сьогодення є те, що Україна взяла курс на входження в європейський економічний та культурний простір. Глобалізація ділових стосунків у різних сферах діяльності людини підвищує попит на спеціалістів з різноманітних

галузей економіки, які б вільно володіли іноземною мовою і культурою іноземного спілкування. Під впливом цих процесів у навчальній програмі з іноземної мови в неможливому вузі відбулася: переорієнтація курсу "Іноземна мова" на курс „Іноземна мова професійного спрямування чи спілкування”, скоротилася кількість аудиторних годин та збільшилися години на самостійну роботу. Сьогодні змінюється і роль викладача: він перестає бути основним джерелом інформації, а перетворюється на організатора, консультанта, керівника та експерта самостійної роботи студентів.

Усе це потребує пошуку більш ефективних засобів навчання, які б виконували такі функції: інформуючу, формуючу, систематизуючу, контролюючу та мотивуючу. Сучасну модель навчання складно уявити без використання інноваційних технологій та новітніх методів, що перетворюють навчання іноземної мови на живий творчий процес. До інноваційних технологій належать: комп'ютери, інтернет, електронні посібники, телевізори, мультимедійні засоби, тренінгові програми. Інтернет можна використовувати: 1) як джерело додаткової інформації іноземними мовами для викладачів та студентів; 2) для виконання завдань, спрямованих на пошукову діяльність, які можуть виконуватися студентами як на заняттях (за наявності комп'ютерного класу), так і самостійно вдома; 3) як вільне спілкування в Інтернеті, так і спеціально організоване в режимі електронної пошти; 4) для здійснення інтернет-проектів. Наочність закликає до роздумів та сприяє кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Відомий вчений Бенджамін Франклін сказав: "Tell me and I forget, teach me and I remember, involve me and I learn". Коли джерелом знань виступають комп'ютер, телевізор, відео, а не лише викладач, то студенти вчаться самостійно осмислювати отриману інформацію, мислити і розуміти суть речей, робити висновки та вміти висловлювати свою думку.

Особливостями застосування інноваційних технологій є: підвищення ефективності та інтенсивності навчання, забезпечення можливостей індивідуального підходу та розвитку особистості студента і його творчого пошуку, активізація діяльності студентів, досягнення більшої об'єктивності оцінки під час контролю якості знань, використання сучасних електронних підручників, словників, довідників та комп'ютерних навчальних програм.

Одним із принципів нової концепції в навчанні англійської мови є застосування інтерактивної методики. Її суть полягає в організованій взаємодії студентів між собою та викладача із студентами, що дозволяє активізувати всіх учасників навчального процесу і залучити до спілкування. У дослівному розумінні інтерактивним може бути метод, в якому той, хто навчається, є учасником, тобто здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище [1; с. 86].

Домінуючим компонентом змісту навчання іноземної мови є — навчання різних видів мовної та мовленнєвої діяльності: мовлення, аудіювання, читання, письма. Для вирішення цих завдань викладач може використовувати у навчальному процесі методичні та дидактичні матеріали, які пропонують

видавництва: Oxford University Press, Pearson Longman, Cambridge University Press, Express publishing. Ці посібники містять аудіо матеріали для прослуховування та мультимедійні додатки з великою кількістю інтерактивних вправ для опрацювання лексики, граматики та мовленнєвих навичок, як на занятті, так і вдома. Набувають популярності інноваційні методи, прийоми і технології навчання такі як: кейси, рольові ігри, презентації, технології моделювання ситуацій, дискусії, форуми, колоквіуми, круглі столи, симпозиуми, дебати, ток-шоу, інтерв'ювання, проектні технології, які спрямовані на розвиток творчих здібностей студентів, стимулюють їх активність, «винахідливість», вміння аргументувати та дискутувати. Використання вказаних вище інноваційних педагогічних технологій забезпечує реалізацію таких основних принципів організації навчальної діяльності: мотиваційної достатності, культурологічності, практичної реалізації комунікативної компетенції, зануреності у предметний зміст навчання, предметності та інтегрованості навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності, автономії творчої навчальної діяльності, творчої співпраці [4; с.29]. Завданням вищого навчального закладу і кожного викладача сьогодні є навчити студентів самостійно вчитися, здобувати знання з різних джерел і використовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Отже особливістю використання інноваційних технологій у навчальному процесі є те, що порівняно з традиційними навчально-методичними засобами комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання забезпечують нові можливості та дозволяють реалізувати сучасні інтерактивні методи навчання на більш високому рівні. Саме інноваційні технології та інтерактивні методи викладання покликані сприяти розвитку у студентів бажання до творчої, продуктивної праці, формуванню власного світобачення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Салмай Н.М., Цибенко Н.В. Організація навчально-виховного процесу. З досвіду роботи ВНЗ I-II рівнів акредитації. 2007, №10. – С.80-95.
2. Черниш В.В. Організація і проведення рольових ігор на уроках іноземної мови. // Іноземні мови 2010, № 4. – С.7-13.
3. Фомина Т.Н. Инновационные технологии в преподавании иностранных языков в неязыковом ВУЗе / Т.Н. Фомина, Т.Г. Зеленова // Ярославский педагогический вестник. – 2003. - № 1 (34). – С. 36 – 42.
4. Авсюкевич Ю.С. Принципи навчання англomовної презентації студентів економічних напрямків // Іноземні мови. – 2008. - №1. – С. 25–30.

РОЛЬ СІНКВЕЙНА У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРАНТІВ ДИСКУСІЇ

Ярошенко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сінквейн – п'ятирядкова віршована форма, яка складається з п'яти неримованих рядків, які описують предмет, подію, явище тощо [7, с. 153]:

І рядок – тема сінквейну, вміщує одне слово (зазвичай іменник чи займенник), яке позначає об'єкт/предмет мовлення.

II рядок – два слова (зазвичай прикметники чи дієприкметники), які описують ознаки і/чи властивості обраного предмета/об'єкта.

III рядок утворено трьома дієсловами чи дієприкметниками, які характеризують дії предмета/об'єкта.

IV рядок – фраза із чотирьох слів, яка виражає особисте ставлення автора сінквейна до описуваного предмета/об'єкта.

V рядок – слово-резюме, яке характеризує сутність предмета/об'єкта.

Сінквейн виступає ефективним засобом вираження сутності [4, с. 103] і є емоційною і пізнавальною реакцією на поняття, ідею [6, с. 39].

Як зазначає О.Б. Бігич [1], будучи коротким резюме великого обсягу інформації, сінквейн є формою творчості, яка вимагає від укладача вмінь знаходити в інформаційному матеріалі найсуттєвіші елементи, робити висновки, коротко їх формулювати та виражати своє ставлення до проблеми, використовуючи лише 5 рядків. При зовнішній простоті формату сінквейн є швидким, проте потужним засобом рефлексії, синтезу й узагальнення понять, інформації тощо.

Укладання сінквейна сприяє розвитку особистісних якостей його укладача, вмінь аналізу й синтезу інформації, що допомагатиме майбутнім викладачам англійської мови (АМ) у професійній діяльності.

Питання дискусії піднімалося багатьма вітчизняними і закордонними науковцями (Н. П. Андронік, С. В. Гапонова, А. Й. Гордєєва, П. Б. Гурвич, О. Г. Китайгородська, Л. П. Коблова, Р. П. Мільруд, Е. Н. Пучко, В. Л. Скалкін, Є. В. Смірнова, Н. М. Топтигіна, Є. В. Шантарін, М. П. Янісів, K. Folse, R. McAndrew, S. Thornbury, P. Ur та інші). Дискусію визначають як розгорнуте обговорення в діалогічній формі проблемного питання, з якого існують різні точки зору. Метою дискусії є вирішення проблеми в процесі логічної і послідовної аргументації [3, с. 57].

Спираючись на напрацювання І. О. Сімкової [2, с. 40], у процесі використання дискусії виділяємо три етапи: 1) інформаційно-підготовчий; 2) ситуативно-дискусійний; 3) констатувально-інтерпретаційний.

Кожен з цих етапів втілюється у процесі обговорення студентами проблеми.

Інформаційно підготовчий етап – це свого роду переддискусія, яка може бути проведена у формі складання сінквейна, який в подальшому виступатиме вербальною опорою для обговорення.

Ситуативно-дискусійний етап передбачає проведення власне дискусії на основі ситуації, запропонованої студентам.

Особливістю дискусії, проведеної в рамках особистісно-діяльнісного підходу, є те, що проводить цю дискусію не викладач, а студент [5, с. 2]. У нашому дослідженні це передбачено ролями, які студенти отримують у завданні безпосередньо перед дискусією. Крім того, як зазначає Дж. Бірд, студенти вже довгий час навчаються разом, що сприятиме їх вільному спілкуванню, оскільки основною метою проведення дискусії є власне порозуміння студентів і досягнення консенсусу шляхом прийняття спільного рішення [5, с. 2]. Роль викладача у такій дискусії зводиться до активного глядача, який спостерігає за всім, може втрутитися за певних обставин, занотовує помилки і надає поради студентам.

Процес дискусії є аргументацією, оскільки існування протилежних точок зору виступає запорукою вдалого дискутування. Крім того, студенти володіють достатніми відомостями, інформацією, знаннями для відстоювання власних думок та спростування думок опонента, а також достатнім мовним і мовленнєвим матеріалом [2, с. 43].

На *констатувально-інтерпретаційному етапі* студенти оцінюють свій внесок у дискусію та інтерпретують роботу одногрупників, що можна теж зробити у формі складання сінкейна. Майбутні викладачі АМ таким чином на практиці вчаться проводити аналіз дискусії.

Таким чином, сінквейн може відігравати дві ролі у навчанні дискусії: роль вербальної опори для ведення дискусії і роль підсумку її результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Сінквейн як прийом формування іншомовної комунікативної компетентності / О. Б. Бігич // Найновітє постиження на европейската наука – 2012 : Материали за VIII международна научна практична конференция. 17–25.06.2012. – Том 11. Педагогически науки. – София: “Бял ГРАД-БГ” ООД, 2012. – С. 51–53.
2. Сімкова І. О. Методика навчання англomовної професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Сімкова Ірина Олегівна. – К., 2010. – 303 с.
3. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин – Л. : Русский язык, 1981. – 248 с.
4. Booth D. I've Got Something to Say: How student voices inform our teaching / David Booth. – Pembroke Publishers Limited, 2013. – 144 p.
5. Byrd J., Jr. Guidebook for Student-Centered Classroom Discussions / J. Byrd, Jr. – Interactivity Foundation, 2008. – 131 p.
6. Farrell T. S. Ch. Teaching Reading to English Language Learners / Thomas Sylvester Charles Farrell. – Corwin Press, 2008. – 107 p.
7. Wynn M. J. Creative Teaching Strategies : A Resource Book for K-8 [Teaching Method Series] / Marjorie J. Wynn. – Delmar Publisher, 1996. – 485 p.

OPEN EDUCATION RESOURCES –IMPLICATIONS FOR HIGHER EDUCATION

Kononenko S.A.

National Technical University of Ukraine “KPI”

The term “Open Educational Resources” (OER) was first introduced at a conference hosted by UNESCO in 2000 and was promoted in the context of providing free access to educational resources on a global scale. There is no authoritatively accredited definition for the term OER at present [5]. OER is often defined as “digitised materials offered freely and openly foreducators, students and self-learners to use and reuse forteaching, learning and research”. OER includes learning content, software tools to develop, use and distribute content, and implementation resources such as open licences. The OECD 2007 report suggests that “open educational

resources” refers to accumulated digital assets that can be adjusted and which provide benefits without restricting the possibilities for others to enjoy them. With regard to this working definition, it is important to note that “resources” are not limited to content but comprise three areas:

- *Learning content*: Full courses, courseware, content modules, learning objects, collections and journals.

- *Tools*: Software to support the development, use, reuse and delivery of learning content, including searching and organisation of content, content and learning management systems, content development tools, and online learning communities.

- *Implementation resources*: Intellectual property licenses to promote open publishing of materials, design principles of best practice and localise content[3].

OER is not synonymous with online learning or e-learning, although many people make the mistake of using the terms interchangeably. Openly licensed content can be produced in any medium: paper-based text, video, audio or computer-based multimedia. A lot of e-learning courses may harness OER, but this does not mean that OER are necessarily e-learning. Indeed, many open resources being produced currently – while share able in a digital format – are also printable[1].

There are some important aspects that one should be aware of while dealing with the topic of OER. Firstly, the term OER is broad and still under discussion. For some, the most important aspect of OER is that resources are given an open licence that allows duplication and some level of editing and repurposing of the material.

Secondly, OER come in all shapes and sizes. OER range in size from a single image to full courses and almost every thing in between. Hypothetically, just about any thing can be used as a resource in the service of education, which means that if licensing is not taken into account it is easy to conflate the notion of OER with ‘anything I can get from the web and use in my teaching’.

Thirdly, licensing in OER is important. The range and nature of digital resources online and the sheer number of communication and broadcast channels freely available have fundamentally changed the nature of academic practice. The education sector as a whole is increasingly participating online either by using web-based resources to support face to face learning or delivering education in the form of blended or fully online courses.

The difference between use and reuse is the fourth important aspect OER. From an individual’s perspective, a digital resource might only be used by the once, whereas the resource itself may have been used many times before by others.

Finally, it should be made clear that sharing and reuse are not new. Many of the concepts discussed here hold true for paper-based resources and pre-OER electronic resources. What is new is the level of choice and availability, and the range of formats in existence. There sources their home institution owns or subscribes to no longer have to be the primary source of information for staff or students [4, 3-4].

OER includes the following types: 1) OpenTextbooks (e.g., digital / print-on-demand); 2) OpenCourseware (e.g., Powerpoint slides, audio/videolectures) 3) Classroom Activities, Lesson Plans, Quizzes; 4) Home work and Practice Exercises; 5) Authentic L2 Content (e.g., texts, video, audio, images).

OER assume free (i.e., no acquisition fee) access to the resources and free (i.e., no royalty or license fee) permission to engage in the “4R” activities when using them. Users of OER have the rights to: 1) *Revise* – adapt and improve the OER so they better meets your needs; 2) *Reuse* – use the original or your new version of the OER in a wide range of contexts; 3) *Remix* – combine or “mash up” the OER with other OER to produce new materials; and 4) *Redistribute*: make copies and share the original OER, or your new version, with others [2, 8].

In conclusion, the greatest value of OER may not be in cost-savings, but in changing the relationship of educators and students to their learning resources by empowering them to help author, customize, and share them.

REFERENCES

1. Butcher, Neil. A Basic Guide to Open Educational Resources (OER) / Neil Butcher, Edited by AshaKanwar (COL) and StamenkaUvalić-Trumbić (UNESCO). – Vancouver : Commonwealth of Learning, 2011. – 133 pp. Available at: <http://www.col.org/PublicationDocuments/Basic-Guide-To-OER.pdf>
2. Collins, S., Levy, P. Guide to the Use of Open Educational Resources in K-12 and Postsecondary Education. – Washington: Software&Information Industry Association (SIIA), May 2013. – P. 1-33. Available at: https://www.siiia.net/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=4036&Itemid=318
3. Giving Knowledge for Free:The Emergence of Open Educational Resources / OECD. – OECD Publishing, 2007. – 149 p. – ISBN-978-92-64-03174-6. Available at: <http://www.oecd.org/edu/ceri/38851849.pdf>
4. White, D. Manton, M. Open Educational Resources: The value of reuse in higher education / M. White // JISC-funded OER ImpactStudy, University of Oxford, 2011. P. 1-29. Available at: <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/elearning/oer/OERTheValueOfReuseInHigherEducation.pdf>
5. Yuan, L., MacNeill S., &Kraan W. Open Educational Resources – Opportunities and challenges for higher education. – Joint Information Systems Committee (JISC) CETIS, 2008. – P. 1-34. Available at: http://wiki.cetis.ac.uk/images/0/0b/OER_Briefing_Paper.pdf

SEARCH ENGINES AS STIMULI OF THOUGHT COMPRESSION

Korzhov S.Yu.

Luhansk Taras Shevchenko National University

The speed of informational expansion exceeds any possible expectations. If at the beginning of previous century it was not a serious problem to follow the news and updates at least in general, it appeared totally impossible after World Wide Web creation. When one looks for something in book content, the shape of “searching thought” duplicates the sentences or words one by one; the similar happens when one looks for a necessary word in the dictionary. In the first case the searching algorithm is oriented on the key word, phrase or sentence, and in the second one it is alphabetic. Search engines allow person to focus more on ideas than on mechanical page turn-overs, but on the other hand the essence of search itself becomes more complex in

some aspects. Search engine should understand exactly what person means and give him/her back exactly what is really needed. This is not yet acquired but it is probably close to the truth.

There are several opinions about how Internet search affects human brain: whether it makes people less intelligent or it provides any positive effects. Probably both are correct in some sense, but the goal of this work specifically is to trace the way of sophisticated search proceeds and the consequences of this operation. "Our brains are sort of trained to use it; we almost become addicted to it because of all these advantages to using it" [1].

Under "*sophisticated search*" it is meant a process during which a person has to adapt the idea or the flow of thoughts to fit the search line. Such process can be divided into several stages: 1) preparation; 2) shaping the request; 3) reshaping and synonymous substituting; 4) result.

The core of interest is on and between the second and third steps. Nowadays most people do not look more than second page and again and again formulate and reformulate request using different key words to speed the process.

To create an applicable request means to express the idea so it bears the sense and is brief enough to be processed by search engine. "The calculations performed by search engines recognize the lexical and statistical properties of text, but not its meaning" [2, p. 21]. For example, one need to find some information about *the people's opinion about life conditions in Ukraine at the end of 1990s* in Google.com. The given answer vividly shows a number of irrelevant choices like "End of Communism Cheered but Now with More Reservations", "Towards the end of poverty" or even article from Wikipedia about "Holodomor". In this case it is paramount to compose the key words in a row of successive lexemes to simplify, or better to say, adapt the request for the engine's intelligence.

During the performing an online search, the ability to hold relevant points in working memory and to take away the unimportant parts plays a great role. The main task here is to lessen the sentence and leave the sense-bearing (key) words. After short considerations, which are almost always close to immediate solutions, the following words can be taken at first: *Ukraine life conditions 1990s*. And again the results do not fit for a seeker. The second variant can be as following: *Ukraine life in 1990s*. The request is granted with "Expert: Life of Ukrainians worsens, but far from poverty of late 1990s".

The finding is spontaneous, full and concrete answer has not been found yet but peripheral result shows that compressing the initial thought leads to more successful results. It worth noticing that the word paradigms' manifestation was not changed comparing the initial, middle and final word forms, but only the distribution of lexemes was violated.

In case of sophisticated search "the web user is faced with an indefinitely long list of results, most of them irrelevant. ... no way of evaluating the results obtained ... or knowing whether what we have found even scratches the surface of what is available" [2, p. 22]. But after going through the process several times sooner or later the results will obviously come up. Besides it can be at certain degree compared to

Alex Osborn's brainstorming technique (divergent thinking) when different (creative) ideas are put forward until the solution is found. The actual idea compression reflects the convergent thinking phase which "filters, fuses, and derives ideas to make them concrete" [3].

Another point is that the process of thought compression satisfies the requirements of pragmatic maxims of quantity ("make your contribution as informative as is required for the current purposes"), relation ("be relevant") and manner ("avoid obscurity and ambiguity") [4, p. 81]. The better request is explained, the faster the information is provided.

Thus, in the information abundant world it is extremely essential skill to be able to find required data. Like any communicative situation the online search using engines such as Google demonstrates the necessity of compressing ideas to the size of search line. It involves the ability to single out the key words out of sentence or sentences and vary the distribution of lexemes in the request. Notwithstanding human's natural desire to utter an uncertain amount of words and to build the utterance the way it is convenient for him/her, the process of online search forces to set the request according to its peculiarities of work. The shape of idea, or thought, has to be compressed to fit the search engine line, on the one hand, and relate to the topic on the other hand.

LITERATURE

1. Welsh Jennifer Is Google Messing with Your Mind? Search Alters Memory Patterns [Internet resource] / Welsh Jennifer // LiveScience – Available on : <http://www.livescience.com/15044-internet-google-influence-learning-memory.html>
2. Witten I.H. Web Dragons: Inside the Myths of Search Engine Technology / Ian H. Witten, Marco Gori, Teresa Numerico – Amsterdam; Boston: Morgan Kaufmann, 2007. – 261 p.
3. Kobkrit Viriyayudhakorn, Susumu Kunifuji, Mizuhito Ogawa A Comparison of Four Association Engines in Divergent Thinking Support Systems on Wikipedia [Internet resource] – Available on : <http://www.jaist.ac.jp/~mizuhito/papers/conference/KICSS10.pdf>
4. Theory of Communication: Interdisciplinary Approach / Tetiana V. Stepykina, Iryna V. Mygovych. – Luhansk : AlmaMater Press, 2012. – 447 p.

FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL USE IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

Lytvyn Olena

Ukrainian State University of Finance and International Trade

Higher education plays an essential role in society, creating new knowledge, transferring it to students and fostering innovation. Institutions throughout Ukraine are working to modernize, both in terms of the courses they offer and the way they operate. Over the past few decades, as business has developed and internationalized,

changes in education have not always followed at the same pace. Therefore, implementation of the Bologna Accord for higher education is a significant event in Ukraine.

Higher education institutions in Ukraine are looking for ways to creating better conditions for universities. The modernization agenda should include the following:

- Governance reform: university autonomy, strategic partnerships, including with enterprises, quality assurance;
- Funding reform: diversified sources of university income better linked to performance, promoting equity, access and efficiency, including the possible role of tuition fees, grants and loans.
- Curricular reform: teaching core courses in English, competence based learning, flexible learning paths, recognition, students and professors' mobility.

The advantages of these reforms for students, employers, and institutions of higher learning are substantial. Students will have more educational options, employers will have a larger and more qualified workforce from which to recruit and for universities, the greater consistency with one single system of degrees may improve their attractiveness and take internationalization aims one step further.

Ukrainian universities' focus is international – most of graduates work for international companies using English as a working language, 5% of graduates currently begin their careers outside of Ukraine. Ukrainian universities of technical and economical profile have always attracted the most ambitious and talented students because they offer the most demanding and rewarding education available nowadays. Coupled with their unique and close cooperation with the business community, this creates an educational environment that is relevant to the shifting needs of a rapidly changing economy.

These students have proven very attractive to the business community and most secure a job before they graduate. Universities of technical and economical profile are the most international educational establishments in Ukraine, with the highest mobility index – a measure of the proportion of outgoing and ingoing students in a group. The goal is that students should feel encouraged and welcome to learn foreign languages for professional use regardless of ethnic origin, religion or other beliefs, disabilities or social background.

Foreign language especially English for professional use is important for education in Ukrainian universities of technical and economical profile, with special emphasis on improving language competence and communicative skills using professional vocabulary. Professional literature, manuals and tutorials should introduce the main concepts of international activity that has been in a creative ferment in recent years, with new views emerging on such issues as the international relations, world economy, business correspondence and informational technologies.

Teaching materials should provide an up-to-date and understandable analytical framework for illuminating current events and bringing the excitement of international activity into the classroom. An approach is to help the students to grasp and retain the underlying logic of the lectures and to improve their communicative skills in English using professional vocabulary.

Tutors should motivate a theoretical development at each stage by pertinent data or policy questions and perceive two main challenges in teaching. The first is to communicate to students the exciting intellectual advances in the dynamic field. The second is to show how the development of the course has traditionally been shaped by the need to understand the changing world and analyze actual problems in the course.

A structure of lectures in foreign language should consist of the brain-storm, learning objectives, key terms, main theoretical material, questions for self-assessment, quick progress tests, and practical assignments. Theoretical material consists of real case studies that improve language competence and help to master learning material concerning learning discipline.

A structure of seminars in foreign language should consist of students' work in groups, problem-solving and case studies discussion, role games, presentations, project works, reports, essays, and practical assignments. The course reflects the need for students at this level to consolidate their theoretical awareness, increase their lexical range and, above all, boost their communicative power in both professional and social situations.

Activity types comprise: skills workouts, where students practice a specific micro-skill (such as effective interruption or voice projection) in a semi-guided way; role-plays and simulations, where students are given a scenario and perhaps some kind of 'personal agenda'; case studies, where students are confronted with an authentic business problem and then compare their solution with that of the actual company concerned; 'framework' activities, where the students decide on the content for a presentation. Preparation is essential and it may sometimes be advisable to carry out the actual fluency activity in a subsequent lesson, allowing plenty of time for feedback.

Chosen approaches partly depend on a tutor's analysis with a class and partly on the importance placed on structural sequencing, bearing in mind that students are likely to have met most of these structures before. A certain amount of recycling is, therefore, essential. But a better idea is to try to help students apply and begin to integrate their existing knowledge.

To sum it up, Ukrainian universities should open up cooperation with the world of work and to lifelong learning. It is important for higher education institutions to foster innovation, teaching both in native and foreign languages, especially in English, and an entrepreneurial mindset among students and staff.

THE CREATION OF PROJECT WORKS BY SECOND-YEAR STUDYING STUDENTS OF TRANSLATORS AND INTERPRETERS' DEPARTMENT

Petrova Tamara

Kyiv National Linguistic University

The research devoted to the planning of creation of project works by second-year students of translators and interpreters' department. Due to students' ability and desire to ground their point of view, to express themselves, to inform or convince the

audience in something they consider important project work has been chosen as a research. Using it provides current authentic teaching materials for students' presentation and encourages their interest and enthusiasm. Project work is becoming an increasingly popular within the students' classroom. It can be conducted by individuals, pairs or groups. A project involves students in deciding together what they want to do to complete a project while the teacher plays a more supporting role.

Projects can be used as teaching method, encouraging reflective thinking and problem solving skills and developing the teamwork and collaboration skills [5, p. 1; 3, p. 15]. It covers many diverse activities outside the conventional methods of teaching. It can include management games, role playing, extended essays, taped interviews, surveys, work diaries, mock newspapers, posters and films. An all-embracing definition might say that it is an activity in which students are involved in meaningful situations in the process of acquiring new skills and greater degree of insight.

Some advantages of the project work are:

1. Increased motivation – learners become personally involved in the project;
2. All four skills reading, writing, listening and speaking are integrated;
3. Autonomous learning is promoted as learners become more responsible for their own learning;
4. There are learning outcomes – learners have an end product;
5. Authentic tasks and therefore the language input are more authentic;
6. Interpersonal relations are developed through working group;
7. Content and methodology can be decided between the learners and the teacher and within the group themselves so it is more learner centered;
8. A break from routine and a chance to do something different;
9. A context is established which balances the need for fluency and accuracy [2, p. 27; 5, p. 1].

Any project work has such components:

Opening. It gives learners an idea of what projects are and what they should be aiming to produce. It is good to have examples of past projects.

Proposing. After explaining the idea behind the project the teacher asks learners to propose a scheme of work:

What do you want to include in the project?

What form will it take?

Who will be responsible for what?

Presentation. Projects need to be seen and admired. Ask also students to prepare a task for the others in the class to do which is connected to the project. It could be a quiz with questions, a crossword using vocabulary for project or comprehension questions for video that learners have made.

Evaluation. As with any piece of work a project needs to be acknowledge and evaluated. It is not enough to say “that’s great” after all work learners have put in. The teacher might use a simple project evaluation report which comments on aspects of the project such as content, design, language work and also evaluates the oral presentation stage of the project[5, p. 1-3].

The ability to present project through effective speaking is the most important thing. Any oral presentation consists of three main parts: the introduction, body and conclusion [1]. But before giving a successful oral presentation a student must develop his own presentation style but avoid commonly made mistakes. Many presentations concern interesting work, but are nevertheless difficult to follow because the speaker unknowingly makes a number of mistakes.

To organize a presentation a student should be aware of fundamental differences between oral presentation and written report. Besides a student should realize that two key issues in the presentation are:

The message: What do I want the audience to know when I finish?

The audience: How do I present my speech that the audience will understand and remember what I have to say [4].

So to prepare a good project work we propose to do exercises first. The problem of using project works by student was analyzed and presented by many methodologists but the system of exercises for preparing of project works and peculiarities of oral presentation have not been described yet. The conducted research resulted in creating methodological points of organizing a special system of exercises for preparing oral presentations in the frames of project work by students. The effectiveness of the suggested methodology will be confirmed during our further research and experimental teaching.

LIYERATURE

1. Beebe Steven A. Public Speaking. An Audience- centered Approach / S. A. Beebe, S. J. Beebe. – [2 ed.]. – N.Y.: Prentice Hall, 1994. – P. 25-56.
2. Fried-Both D. Project Work / D. Fried-Both. – Oxford: Oxford University Press, 2010. – 86p.
3. Gamble T. Communication Works / T. Gamble, M. Gamble. – [4 ed.]. – McGraw-Hill, Inc.: Prentice, 1993. – 176p.
4. Course Works. Research and Writing. Oral Presentations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://courseworks.unimelb.edu.au/researchandwriting/oralpresentations.php>.
5. Kurova A. Methodology of International Project Work [Электронный ресурс]. / А. Кurova // Электронная версия журнала «Первое сентября» English. – 2000. - № 38 – Режим доступа к журналу: <http://eng.1september.ru/2000>.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ СТУДЕНТАМИ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Воронцова К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вища юридична освіта займає вагоме місце у системі освіти України та спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців з відповідним рівнем правової культури та правосвідомості і як наслідок сприяє подоланню правового нігілізму як її антиподу, готовності до життя за умов світоглядного та культурного плюралізму, демократії, вільної конкуренції, ринкових економічних відносин [1, с. 83]. Будь-які професійні дії юриста повинні здійснюватись на засадах верховенства права та законності.

Тому актуальність даного дослідження полягає у виявленні аксіологічного підходу професійної орієнтації студентської молоді та застосуванні науково-евристичних педагогічних засад здійснення студентами-юристами правового аналізу у процесі навчання.

Сучасні умови ринку праці встановлюють високі критерії до працівників юридичних спеціальностей та як наслідок спричиняють такі ж вимоги до освіти цього напрямку. На думку відомого науковця-юриста С. Д. Гусарєва: “Кожна основна сфера суспільного життя щодо інших сфер має якості причин, або наслідків, або тих і тих разом” [2, с. 75]. На підставі цього твердження можна зробити припущення, що юридична освітня діяльність співвідноситься з юридичною діяльністю як причина-наслідок. Саме тому педагогічні засади викладання юридичних дисциплін мають здійснюватись у тісній взаємодії із сучасними тенденціями професійної діяльності юристів, а також із застосуванням систематичного моніторингу актуальних потреб соціальної діяльності.

Слід зазначити, що окремі наукові дослідження юридичної освітньої проблематики та перспектив розвитку освітньої системи здійснювали такі вчені як С. Д. Гусарєв, Р. В. Сопівник, В. Г. Кремінь, В. С. Журавський, Т. В. Фініков, Д. А. Ягофаров та ін. Однак недостатньо уваги приділялось вивченню і розробці педагогічних засад, які б спрямовувались на визначення послідовності у побудові студентами алгоритму здійснення правового аналізу.

У різних спеціалізованих секторах юридичної практики затребувані різні знання, уміння та навички, серед яких можна виділити два основні типи-запити на юристів, один – вимагає осіб, здатних ефективно застосовувати уже сформовані підходи у вирішенні тих чи інших задач: знання законодавства і правозастосовчої практики в конкретних галузях права, практичного знайомства із відповідними процедурами. Їх можна назвати юристами-виконавцями. Існує також запит на юриста-новатора, який здатний знаходити правове рішення для нестандартних проблем [4]. Саме такі суспільні запити вимагають обов’язкового використання педагогами у викладанні будь-якого фахового предмету правового аналізу, правильний алгоритм здійснення якого допомагає виявити у студентів ті навички,

які застосовуватимуться ними у подальшій юридичній практиці. Зрозуміло, що не можливо набути юридичних навичок, вивчаючи лише теоретичний матеріал. Тому в університетах існують різні форми здійснення правового аналізу, до яких можна віднести: підготовку до виконання семінарських занять, курсових чи дипломних робіт. Найбільш ефективною формою – є проходження студентами професійної практики. Хоча, через свою короткостроковість, вона, як правило, не дає значних результатів. В окремих вищих навчальних закладах активного розвитку набуває впровадження “юридичних клінік”.

Корисні наукові доробки методики здійснення студентами послідовного правового аналізу під час навчання розроблені англійськими ученими-юристами, серед яких Доктор Пітер Клінч, Девід Колб, Девід Скот та ін.

Доктор Клінч вказує на те, що правовий аналіз базується на «загальному аналітичному досвіді, здатності знайти потрібну інформацію та комунікативних здібностях» і називає основні елементи з яких складається правовий аналіз: 1) аналіз питання, тобто визначення суті проблеми та її аналіз; 2) пошук та дослідження інформації, тобто пошук даних, необхідних для вирішення проблеми; 3) комунікація, тобто правильне подання результатів аналізу [3, с. 88]. Бенджамін Блум запевняє, що навчальні завдання (і, відповідно проблеми та шляхи їх вирішення) можна поділити на декілька етапів залежно від ступеня складності процесу мислення: оцінка; синтез; аналіз; застосування; усвідомлення; пізнання [3, с. 96]. Вказані наукові розробки є надзвичайно цікавими та актуальними для застосування у педагогічній методиці викладання юридичних предметів і можуть використовуватись з метою швидкої адаптації та сприйняття студентами-правниками.

Отже, можемо зробити певні висновки, які вказують на те, що систему підготовки фахівців юридичної освітньої діяльності треба постійно приводити у відповідність до вимог як міжнародних, так і внутрішніх суспільно-державних потреб. Питання правового аналізу є невід’ємним складником аналітичного мислення як для професійного юриста, так і для студента-юриста. Тому науково-педагогічні працівники юридичних факультетів повинні постійно працювати над впровадженням та вдосконаленням методики послідовності здійснення студентами-правниками правового аналізу під час навчального процесу, яка б у подальшому стала підґрунтям їх професійного успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богачов С. В. Теоретико-правові засади правової освіти в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Богачов Сергій Валерійович. – К., 2010. – 227 с.
2. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти: [монографія] / С. Д. Гусарев – К.: Знання, 2005. – 375 с.
3. Організація професійної діяльності юриста: теорія і практика: [пер. з 2-го англ. вид.] / А. Бойл, Д. Капс, Ф. Плауден, К. Сендфорд; ред. пер. В. І. Андрейцев. – К.: Знання, 2006. – 478 с. – (Європейське право).
4. Профессиональная подготовка юристов и запрос к высшему юридическому образованию [Електронний ресурс] http://vk.com/doc197379477_162206937?hash=ce34ed038a8cf72eec&dl=28aabb49a7217e1962

ІНШОМОВНА ОСВІТА В ХОРВАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. ПЛАН РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Єнько С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ідеї створення Європейського співтовариства свого часу примусили країни континенту визначити ряд завдань у всьому комплексі політичних, економічних, соціальних, культурних питань, у тому числі й у галузі освіти. Одним із найважливіших і пріоритетних було визначено завдання створення спільного мовного простору, що зумовило й визначило велику увагу, зусилля офіційних та громадських міждержавних і національних організацій та об'єднань до вирішення проблеми навчання мов на всіх рівнях освіти, формування міжкультурного підходу (у межах кроскультурного, багатокультурного та транскультурного) на протигагу монокультурному підходу в навчанні мов, у основу якого покладено формування у молоді готовності до практичного використання мови в міжнародному та міжетнічному спілкуванні.

Дослідження розвитку мовної освіти у Хорватії зумовлено її статусом як однієї з прогресивних і достатньо розвинених країн Європи, як країни із загальновизнаними традиціями і високоякісними показниками у галузі освіти. До того ж вивчення досвіду окремих європейських країн розкриває взаємовплив національних і європейських освітніх процесів, пропонує важливий орієнтир та джерело корегування освітньої політики у власній державі.

На початку третього тисячоліття Хорватія переживає складний період трансформації суспільного розвитку й радикальних перетворень у галузі освіти, намагаючись вийти на рівень європейських та світових стандартів. Процес об'єднання Європи супроводжується формуванням загального освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту. Іншомовна освіта в Хорватії реформується з урахуванням основних досягнень європейських країн у цій галузі та відповідно до таких документів Ради Європи як “Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання”, “Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”, “Європейський мовний портфель”, “Приведення екзаменів з мови у відповідність до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти” та вимоги до Євроіспитів. Ідеї мовної політики Ради Європи знаходять все ширшу реалізацію в цій державі: збільшується кількість мов, що вивчаються. Зростає кількість осіб, які володіють принаймні однією іноземною мовою. В середніх навчальних закладах започатковано вивчення кількох іноземних мов, в університетах збільшується кількість академічних годин на вивчення іноземної мови. В деяких вищих закладах, іноземна мова вважається другою робочою мовою.

У вищих нефілологічних навчальних закладах студенти також мають оволодіти загальновживаною та професійно орієнтованою іноземною мовою. Відповідно до інструктивних документів Міністерства освіти і науки Хорватії обов'язковий курс іноземної мови становить 230 годин. Але цієї кількості годин

недостатньо для оволодіння іноземною мовою на рівні, який забезпечує особі академічну і професійну мобільність рівень B2 (просунутий незалежний користувач). У розвиненіших європейських країнах на оволодіння іноземною мовою на рівні B2 відводиться 250 годин аудиторної роботи.

Зміни у структурі міжнародних відносин сприяють переосмисленню мети вивчення іноземних мов у вищій школі, формуванню додаткової мотивації до оволодіння іноземною мовою як засобом міжнародного спілкування. У період оновлення всіх аспектів життєдіяльності суспільства та розширенням міжнародних зв'язків з огляду на стратегічну мету держави – інтеграцію в європейське співтовариство, об'єктивний рівень фахової підготовки майбутнього спеціаліста з економіки, політичних наук, екології, правознавства, соціальної роботи тощо, визначається сформованістю його професійних та особистісних якостей, серед яких володіння соціокультурними знаннями та розвинуті вміння міжкультурного спілкування, посідають особливе місце.

В Хорватії мовна освіта визнана одним з найголовніших складників вищої освіти. Без володіння іноземними мовами неможливо реалізувати соціальну та професійну мобільність людини. Наразі суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль мовної освіти в сучасному інформаційному світі.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Корченко М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Початок ХХІ століття ознаменувався не тільки переходом до постмодерної культури, інформаційного суспільства, глобалізаційними та інкультураційними процесами, які охопили всі сфери суспільного буття, а й бурхливим розвитком виробництва та новітніх технологій. Нове розуміння ролі науки в суспільному житті держави в таких умовах визначається положеннями про те, що саме наука на сьогоднішній день стає джерелом, засобом і каталізатором підвищення загальнонаціонального добробуту населення, сприяючи розвитку економічної, соціальної, побутової та інших сфер суспільного життя. Не останню роль в процесі розвитку науки відіграють університети. Загальновідомим є той факт, що ідея університету згідно з В. фон Гумбольдтом полягає в інтеграції навчального процесу та наукових досліджень. Це є двосторонній процес у результаті якого підвищується якість освіти майбутніх фахівців і рівень їхньої компетентності з метою вдосконалення подальшої практичної діяльності фахівців на виробництві. Тому виникає нагальна потреба здійснити аналіз сучасного стану наукової діяльності університетів України, уточнити методологічне, теоретичне та практичне підґрунтя щодо вдосконалення науково-дослідної роботи.

Згідно з Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань [1]. Серед основних завдань науково-дослідної

роботи в університетах на сьогодні виділяємо такі: розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень з пріоритетних напрямів сучасної науки, які мають тісні інтеграційні зв'язки з навчально-виховним процесом підготовки фахівців з вищою освітою, фахівців вищої кваліфікації та науково-педагогічних кадрів; розробку та вдосконалення результатів НДР, збільшення кількісних і якісних показників та приведення їх до зразкових показників світового рівня, створення виконавцям необхідних умов, які стимулюють виконання наукових досліджень, забезпечують скорочення інноваційного циклу при підвищенні конкурентоспроможності створюваної наукової продукції, організація наукового співробітництва з іншими ВНЗ, науково-дослідними установами, розвиток взаємовигідних міжнародних наукових зв'язків, виконання спільних наукових-дослідних проектів і програм при збереженні та захисті національних пріоритетів, міжнародний обмін науковою інформацією, опублікування наукових праць як у ВНЗ так і в рамках міжнародного співробітництва, проведення конференцій, семінарів різного рівня, підтримку обдарованої молоді в здійсненні їхніх наукових пошуків, залучення студентської молоді до проведення наукових досліджень і т. ін.

Тенденції розвитку світової науки зумовлюють зростання її ролі та значення у розвитку людства. Для того, щоб посісти належне місце серед інших країн світу та стати на шлях інноваційного розвитку економіки, Україна має визнати національним пріоритетом саме розвиток її наукового та науково-технічного потенціалу. У зв'язку з цим ми пропонуємо такі положення щодо вдосконалення та розвитку НДР в університетах України: вдосконалення нормативно-правового забезпечення наукової та науково-технічної діяльності ВНЗ відповідно до вимог сучасності та спрощення бюрократичних процедур, як фінансових, так і документальних; реформування системи підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів; оптимізація системи підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації (зокрема: зменшення кількості відкритих аспірантур / докторантур в університетах, які мають низькі показники ефективності з метою збільшення фінансування тих установ, де ці показники є високими); надання права на організовану підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації виключно тим ВНЗ різного підпорядкування та всіх форм власності, які постійно проводять наукові дослідження за зареєстрованою тематикою та мають розвинуті наукові школи та наукові напрями досліджень у відповідних галузях науки; розробка та впровадження правових механізмів щодо включення іноземних фахівців з тих чи інших наукових напрямів до складу спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій; узгодження нормативно-правової бази стажування аспірантів, докторантів, молодих учених і фахівців у зарубіжних центрах; збільшення державного фінансування фундаментальних і прикладних досліджень і розробок в університетах, а також перегляд процедури використання та звітності про використання державних коштів, розширення спектру можливих витрат по держбюджетних темах; вирішення питання про критерії оцінювання наукових досліджень (входження наукових видань України до інформаційних баз типу

Scopus, Web of science та ін. на державному рівні; перетворення ВНЗ на сучасні наукові центри, у тому числі шляхом спрощення процедури та реєстрації утворення технопарків, педагогічних парків, лінгвопарків, компактних наукових підрозділів й інститутів; розширення практики створення спільних кафедр, лабораторій, центрів, відділень магістратури та установ подвійного підпорядкування з НАН України. організація додаткових експертиз у разі перевидання друкованої продукції, яка має гриф МОН на предмет кількості та якості внесених правок і вдосконалення згідно з вимогами часу; з метою стимулювання науково-педагогічних працівників до здійснення наукової діяльності вважаємо за потрібне внести певні види наукових робіт до педагогічного навантаження.

Таким чином, проведене нами дослідження дало змогу виявити сучасний стан справ у здійсненні науково-дослідної роботи в університетах України та визначити пріоритетні напрями щодо модернізації та вдосконалення цього виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 01.12.98 №284-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2 – 3. – С. 20.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ІСПАНІЇ

Кузьменко Г.М.

аспірантка кафедри психології і педагогіки КНЛУ

В останні роки у вітчизняній системі вищої та середньої освіти відбуваються зміни, зумовлені трансформацією соціально-економічної та політичної ситуації в країні, що вимагає оновлення стандартів, підвищення якості підготовки фахівців, що відповідають сучасним завданням освіти.

Ці виклики часу звернені до педагога, оскільки саме від його діяльності багато в чому залежить успішна реалізація завдань, поставлених перед освітою на даному етапі розвитку суспільства. Розглянемо як це реалізується в підготовці вчителя іноземної мови в Іспанії.

Іспанська система підготовки педагогічних кадрів організована в структурі класичних університетів на основі самостійних професійно-освітніх програм. Вона розгорнута або в рамках педагогічних інститутів, створених на базі класичних університетів, як, наприклад, Інститут педагогічних наук (Instituto de ciencias de la educación) в Університеті м. Алкала (Universidad de Alcalá), або на факультетах, як, наприклад, факультет підготовки педагогічних кадрів та освіти (Formación de Profesorado y Educación) в Університеті Мадрида (Universidad Autónoma de Madrid). [2]

Навчальний план підготовки на курсах включає фонетику, практику мовлення, лінгвістику, літературу країни, що вивчається і методику навчання (дидактику). Також пропонуються лекції з психології, педагогіки та соціології, які майбутні вчителі іноземних мов відвідують спільно зі студентами інших

спеціальностей. Крім того, учитель повинен пройти курс педагогічної підготовки не менше 300 годин. Кількість годин професійної підготовки за новою програмою, яка була введена лише в декількох університетах, становить 600-750 годин.

У план підготовки вчителів для середньої школи донедавна входив курс з філології, факультатив з педагогіки та спеціальні курси, розроблені інститутом освіти при університеті. Після успішного складання іспитів студенти отримують сертифікат (Certificate of Pedagogical Aptitude) на право викладання. Відсутність сертифіката унеможливорює отримання постійного місця роботи вчителем.

Згідно з новою реформою освіти, передбачається змінити навчальний план підготовки вчителів іноземних мов: збільшити кількість годин з філології, за рахунок включення прикладної лінгвістики та методики навчання. [2]

Для викладання в середній школі Іспанії необхідно мати вищу освіту ліценціата (Licenciado), архітектора чи інженера або еквівалентну ступінь бакалавра, одержану після навчання в університеті протягом чотирьох, п'яти або шести років. З 1 жовтня 2009 року, згідно Болонської угоди, всі перспективні вчителі середніх шкіл повинні мати університетську освіту в обсязі 60 кредитів. Результатом навчання вчителів може бути ступінь ліценціата, архітектора або інженера [1].

Вищу освіту отримують протягом 4-6 років. Організація процесу педагогічної підготовки може варіюватися залежно від школи. Професійне зростання викладачів для отримання найвищої посади можливе тільки після виконання певних умов і складання певних іспитів.

Багато проблем виявляється в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації вчительських кадрів в Іспанії. Аж до середини 70-х років – часу створення перших педагогічних інститутів – в країні взагалі не існувало системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Тому, ще в 60-х роках викладачі іноземної мови (переважно французької мови) стали об'єднуватися в асоціації, намагаючись якимось заповнити цю прогалину. Поява педагогічних інститутів привела до утворення в країні (переважно в Каталонії) робочих груп, денних курсів для вчителів іноземних мов. Але й ці нововведення не могли повною мірою вирішити всі питання. [1]

У 80-ті роки спостерігається підйом і активізація у всіх сферах діяльності в Іспанії. Частково це пояснюється політичною ситуацією в країні і в світі. У ці роки в Іспанії розробляються програми підготовки вчителів іноземної мови для початкової школи, і йде підготовка методистів для системи безперервної освіти, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Значна робота в ці роки здійснюється через мережу вчительських асоціацій.

У 90-ті роки йде процес децентралізації. В Іспанії створюються вчительські центри за англо-саксонською моделлю, на базі яких функціонують курси безперервної педагогічної підготовки з широким спектром навчальних програм.

2000-ні роки покликані вирішити низку питань, пов'язану із нестикуванням, що спостерігається між проведеною науково-дослідною роботою і практикою навчання; зі спадом ролі вчительських асоціацій та з ініціативою щодо вибору форм і видів навчальних програм, яка подекуди перебуває в руках адміністрації, а не самих вчителів іноземних мов. [1]

Тому, однією з актуальних освітніх задач, що стоять перед вітчизняною педагогічною наукою, є вдосконалення підготовки фахівців (у тому числі й викладачів з іноземної мови) шляхом інтеграції європейської і української систем освіти. Слід уважно вивчати і креативно використовувати прогресивний досвід зарубіжних вчених, а також презентувати свої інновації у сфері освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булатова И. М. “Особенности подготовки преподавательских кадров по иностранному языку в странах Европы и США”. – Вестник Казанского технологического университета – №15, 2012 – с. 295-299.
2. Зборовский Г. Е., Засыпкин В. П. «Модернизация педагогического образования за рубежом сквозь призму его компаративного анализа» – Педагогический журнал Башкортостана – №6 (31), 2010 – с. 48-63.

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СХІДНИХ ЗЕМЛЯХ НІМЕЧЧИНИ

Мельничук І.В.
КПІ ДВНЗ «КНУ»

На початку 20. ст. університети Лейпцигу, Йєни, Галле, Берліну, Ростоку та Грейфсвальду належали до найвідоміших університетів Німеччини. Засновані в епоху середньовіччя, ці осередки науки з їхнім великим досвідом та багатою історією по праву користувалися популярністю. Проте після 1933 року авторитет усіх німецьких університетів втратив свої сильні позиції, а невдовзі після другої світової війни, коли у Східній Німеччині було поновлено авторитарний режим, комунікація з міжнародною науковою спільнотою майже повністю була порушена. Загалом 56 років диктатури в Східній Німеччині мали наслідком не тільки зруйновану країну, але й матеріально та морально виснажені вищі школи. Тому після мирної революції 1989 року та об'єднання Німеччини неминучою стала радикальна реконструкція східнонімецьких університетів, включаючи їхнє структурне, кадрове та передусім духовне оновлення.

Структурна реформа мала на меті усунути диспропорції між різними спеціальностями та науковими дисциплінами, що виникли за часів НДР, особливо в сфері гуманітарних та суспільних наук, і водночас замінити неефективні структури як наслідки негативного менеджменту органів влади та партійного апарату сучасною й оптимальною інфраструктурою. Основою для цієї частини реформи стали рекомендації Наукової ради. Структурна реформа передбачала майже повну заміну системи існуючого управління університетами. Всі «ідеологічно забарвлені» факультети та інститути, які до того ж дискредитували себе в науковому відношенні – перш за все факультети історичних, політичних та суспільних наук, права, філософії, економічних та педагогічних наук – наприкінці 1990 року були розформовані і, як правило, відразу створені наново. П'ять вищих навчальних закладів було закрито повністю, інші інтегровані в структуру університетів. Більшість невеликих технічних та спеціальних вищих шкіл були реорганізовані в професійні вищі школи. Крім того, на основі рішень нових урядів земель відбулося заснування п'яти нових університетів. Водночас

федеральний уряд прийняв рішення щодо масштабних допоміжних заходів з метою покращення абсолютно недостатнього матеріального оснащення східнонімецьких вищих шкіл.

Спеціальні програми наукових організацій ФРН (зокрема Німецької служби академічних обмінів ДААД, Фонду ім. А. Гумбольдта тощо) сприяли мовному, науковому та адміністративно-технічному підвищенню кваліфікації науковців і членів новостворених управлінських структур вищих навчальних закладів. Загальні кошти, витрачені на цей безпрецедентний процес перебудови та реорганізацій, становили 2,4 млрд. марок. Проте вони були важливою інвестицією в майбутнє. Як територіальний розподіл наукових установ, так і їхня внутрішня структура, а, отже, і їхній науковий потенціал значно покращилися. Сьогодні в нових землях функціонують понад 17 університетів, 26 професійних вищих шкіл та 11 художніх і музичних вищих шкіл. Кількість студентів збільшилася з 128.000 у 1989 році до близько 250.000 сьогодні. Східнонімецькі вищі навчальні заклади стали надзвичайно привабливими для західнонімецьких та іноземних студентів і науковців.

Центральним завданням оновлення і важливим обов'язком східнонімецьких університетів були також, безперечно, їхня демократизація та духовне й моральне оновлення. Слід було реанімувати дух вільного мислення та висловлювання думок, такий важливий для творчого інтелектуального життя вищої школи і настільки пошкоджений націонал-соціалізмом та провінціалізмом НДР.

Проте варто зазначити, що система вищої освіти НДР, попри всі її прикрі недоліки, безперечно, мала свої сильні сторони та переваги. Передусім такі, як оптимальна кількість студентів та викладачів і відмінна система консультативної допомоги студентам; сильний академічний центр, який здійснював ефективну навчальну діяльність та науково-дослідну роботу; чіткі, збалансовані, неперевантажені, частково навіть модуляризовані навчальні плани та програми; успішна у фаховому відношенні система тьюторства, хоча і дещо заполітизована; інтенсивна опіка та швидка інтеграція іноземних студентів.

Слід зазначити, що сама західнонімецька система вищої освіти на момент об'єднання вже страждала від суттєвих концептуальних та структурних недоліків. Вони мали іншу природу ніж східнонімецькі й були обумовлені перш за все надзвичайною експансією попиту на вищу освіту: якщо ще 40 років тому до вищої освіти прагнули тільки 3% осіб одного року народження, то на той момент ця цифра становила 30%. Хронічне недофінансування, тиск бюрократичних регламентацій, частково застарілі структури спричинили подальші проблеми.

Особливо неприємним був той факт, що наведені вище недоліки західнонімецької системи вищої освіти мали негативний вплив і на вищі школи в нових федеральних землях. У цьому зв'язку слід зауважити, що рівень привабливості східнонімецьких університетів став залежним від специфічних стратегій їхнього оновлення. Ті вищі школи, які, незважаючи на сильний супротив, своєчасно створили самостійний профіль, стали користуватися більшою популярністю у західнонімецьких та іноземних студентів ніж ті, які щодо своїх структур та навчальних пропозицій особливо суворо дотримувалися настанов земельних урядів та рекомендацій західнонімецьких консультантів.

Таким чином, виклики мирної революції восени 1989 року та німецького об'єднання виявилися дієвим каталізатором для давно назрілих реформ усієї німецької системи вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Günther J., Nulsch N. Transformation und Erneuerung des ostdeutschen Innovationssystems / J. Günther, N. Nulsch // Studien zum deutschen Innovationssystem. – Nr. 16. – 2010. – 46 S.
2. Pasternak P. Demokratische Erneuerung: Eine universitätsgeschichtliche Untersuchung des ostdeutschen Hochschulraums 1989-1995: mit zwei Fallstudien: Universität Leipzig und Humboldt-Universität zu Berlin / P. Pasternak. – Weinheim: Deutscher Studien Verlag, 1999. – 427 S.

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ КНЛУ ПРИ ВИВЧЕННІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Тхоржевська Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність проблеми активізації самостійної роботи студентів навряд чи в когось сьогодні викличе сумніви. Ця абсолютно не нова для педагогічної науки проблема тісно пов'язана з іншими, не менш важливими психологічними та педагогічними проблемами людської активності, правильної організації діяльності, мотивації в навчанні, самовиховання, самопізнання, адекватної самооцінки тощо. Сьогодні формування самостійної особистості, здатної до самореалізації, стає одним із чи не найбільш затребуваних завдань суспільства.

Питанням організації самостійної роботи студентів надавали великого значення й за радянських часів, серед них: самостійна робота студентів як об'єкт організації та планування, форми керівництва самостійною роботою, вивчення індивідуальних особливостей студентів при організації самостійної роботи, види самостійної роботи, підвищення її ефективності, особливості організації самостійної роботи з першоджерелами, роль лекції, семінару в організації самостійної роботи студентів та багато інших (Агафонов В.В., Ільїн В.В., Клименко Л.В., Козаков В.А., Кочерова Л.С., Лисенко А.Т., Марченко В.І., Огородніков В.П., Петрачкова С.А., Распопов І.В., Рейнгард І.А., Соколов Б.А., Стеценко В.Ф., Телягова Л.Г. та ін.).

Указані проблеми залишаються актуальними для науковців, викладачів ВНЗ незалежної України. Проте сьогодні фактично є потреба не в часткових змінах і періодичному використанні різних видів самостійної роботи, що мало місце й раніше. Насправді йдеться про те, щоб так би мовити переформатувати організацію навчального процесу таким чином, щоб він мав якісно нові ознаки, був максимально наближений до потреб індивідуальності. Щодо використання минулого досвіду, то сьогодні інколи не знаходять широкого застосування навіть ті форми, що добре себе зарекомендували за радянських часів. З цієї точки зору заслуговує на увагу й розповсюдження досвіду із запровадження особливої форми організації навчальної роботи, поряд з лекціями, семінарами,

яка дістала назву „самостійна робота студентів під керівництвом викладача” й мала гнучку структуру, давала можливість урізноманітнити взаємодію викладача і студента та ступінь самостійності студента при виконанні завдань [2].

Кредитно-модульна система організації навчального процесу, на яку перейшли вітчизняні ВНЗ, має всі можливості для стимулювання систематичної самостійної роботи студентів. В умовах нової для української вищої школи системи навчання викладач ВНЗ уже сьогодні має можливість і повинен інтенсифікувати самостійну роботу студентів.

Водночас слід підкреслити, що українські студенти і викладачі фактично ще не можуть скористатися всіма потенційними можливостями нової системи для кращої організації самостійної роботи. На наш погляд, це пов'язано з тим, що студентам не надана можливість вивчати навчальний матеріал в індивідуальному темпі та проходити модульний контроль індивідуально; навчання продовжується в традиційних для лекційно-семінарської системи організації навчання формах; немає можливості отримання регулярних індивідуальних консультацій у викладача; відсутні спеціально обладнані для самостійної роботи аудиторії з необхідними джерелами інформації тощо.

Для організації плідної самостійної роботи студентів КНЛУ при вивченні предмету „Основи психології і педагогіки” вже впродовж десяти років ми працюємо в декількох напрямках:

1. У навчально-методичному посібнику, створеному колективом авторів кафедри [1], чітко окреслені ті теми, поняття, які розкриваються викладачем, та ті, що вимагають самостійного опрацювання студентами.

2. Серед питань до семінарсько-практичних занять є такі, готових відповідей на які немає в підручниках.

3. Для виявлення рівня оволодіння поняттями, винесеними на самостійне вивчення, продумана система, що передбачає: обговорення деяких з них під час семінарсько-практичних занять; включення окремих тем у зміст тестових завдань, домашніх практичних письмових завдань, модульної контрольної роботи, питань до заліку.

4. Увага викладача спрямована на мотивацію навчальної діяльності студента. Тому в центрі уваги всіх розглядуваних тем знаходиться особистість студента в усьому різноманітті проявів людської психіки в процесі розвитку.

5. Завдання сформульовані таким чином, щоб студент міг проявити максимум індивідуальності, творчості й разом з тим продемонструвати рівень теоретичних знань. Хоча всі студенти отримують однакові завдання, проте для їх виконання не можна скористатися готовою відповіддю, шаблоном, „скачати” матеріал з Інтернету, знайти відповідь у підручнику. Можна впевнено говорити про те, що виконання завдань є глибоко особистісною справою, у процесі якої студент має можливість не тільки краще зрозуміти навчальний матеріал, але й осмислити своє життя, фактори, що вплинули на його розвиток, свої індивідуально-типологічні особливості тощо.

6. На семінарсько-практичних заняттях організуються різні види самостійних робіт (індивідуальних, парних, групових), які допомагають краще усвідомити теоретичний матеріал, використати результати, отримані під час виконання домашніх завдань.

7. Зворотній зв'язок між викладачем і студентом, який досягається за рахунок письмових коментарів викладача до кожної виконаної домашньої письмової роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловей М.І. Навчально-методичний посібник для студентів І курсу, які вивчають дисципліну „Основи психології і педагогіки” / М. І. Соловей, Є. С. Спіцин, Т. Д. Тхоржевська. – К. : Ленвіт, 2009. – 39 с.
2. Тхоржевська Т.Д. З досвіду формування педагогічної майстерності майбутніх учителів [Текст] / Т. Д. Тхоржевська // Формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки майбутнього вчителя: матер. міжвуз. наук.-практ. конф., 29 – 31 травня 1991 р. – К. : 1991. – С. 92-93.

ПРО НАУКОВІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Хорєв. І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Перехід до інформаційної епохи призвів до суттєвих змін у соціокультурному й економічному житті в Україні та у цілому світі. Перед сучасною людиною постають завдання і проблеми, які неможливо було собі уявити ще десять або двадцять років тому. Вони визнаються величинами більш високого порядку та мають зовсім іншу природу. Розв'язання цих завдань пов'язано, насамперед, із необхідністю оволодіння новими професіями, які з'являються на ринку праці, розширенням можливостей і потреб особистісного розвитку людини, *підвищенням її особистої та міжособистісної ефективності, поглибленням професійної мобільності в інноваційному суспільстві*. Сучасному фахівцю у будь-якій галузі необхідно бути готовим до того, що йому буде недостатньо здобутої освіти й упродовж всього життя прийдеться постійно підвищувати її рівень, або зовсім змінювати сферу діяльності [2, с. 57].

Ціла низка документів, прийнятих українським урядом (Концепція професійної освіти України, Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, Національна Доктрина розвитку освіти тощо), підкреслюють необхідність формування професійно мобільного фахівця, який буде конкурентоспроможним на ринку праці. Підвищення рівня професійної мобільності має забезпечити нашій державі не тільки подолання негативного ефекту від реструктуризації економіки, але й нормальний розвиток у майбутньому [3].

Практика останніх років свідчить про те, що в умовах нових соціально-економічних відносин, що все більше стверджують себе на Україні, педагогічна та психологічна науки не можуть не порушувати питання забезпечення особистої та міжособистісної ефективності фахівців, їхньої професійної мобільності [4, с. 1 – 4]. Отже, одним із найважливіших завдань постає необхідність реформувати навчальний процес у ВНЗ та систему післядипломної освіти так, щоб збагатити

їх рекомендованими педагогічною та психологічною науками інноваціями та педагогічними технологіями, забезпечити високу всебічну підготовку та ефективність підготовки фахівців.

Причини, які обумовлюють необхідність формування професійно мобільного викладача ВНЗ можуть бути зовнішніми та внутрішніми.

Перші викликані об'єктивною необхідністю зміни педагогічної спеціальності, спеціалізації, статусу особистості внаслідок розвитку та реформування освітньої галузі. Другі обумовлені суб'єктивними (індивідуальними) особливостями, пов'язаними з мотивацією успіху, спрямованістю особистості на вдосконалення професійних навичок, саморозвиток (що можна розглядати як внутрішнє самовдосконалення особистості, яке базується на відповідних цінностях і потребах) [1, с. 63], кар'єрне зростання. Внутрішні причини можуть бути пов'язані також із схильністю людини до зміни предметної діяльності, пізнім професійним самовизначенням, різноманітними особистими проблемами, наприклад, можливістю зміни місця проживання, погіршення стану здоров'я тощо.

Ці та інші обставини роблять актуальною наукову проблему, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації системи формування професійної мобільності викладача у післядипломній педагогічній освіті.

Разом з тим, слід зазначити, що *проблема формування професійної мобільності викладача вищої школи* ще не стала предметом окремого фундаментального наукового дослідження.

На нашу думку, якщо теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективну педагогічну технологію інноваційної життєтворчої діяльності викладача, основою якої є емоційно-ціннісна складова, психологічний потенціал викладача в інноваційному середовищі, то це дозволить позитивно впливати на його професійну діяльність й слугуватиме основою для саморозвитку та самоудосконалення особистості.

Для цього вважається за необхідне:

- здійснити теоретичний аналіз проблеми емоційно-ціннісного ставлення викладачів вищої школи до своєї професійно-педагогічної діяльності;
- побудувати модель взаємодії психолого-педагогічних чинників інноваційної життєтворчої діяльності викладача;
- розробити ефективну технологію інноваційної життєтворчої діяльності викладача ВНЗ та відповідний тренінг корекції емоційно-ціннісного ставлення викладачів до реалізації цієї діяльності, а також рекомендації щодо впровадження зазначеної технології.

Теоретичною основою реалізації такого проекту можуть слугувати сучасні досягнення позитивної психології (О.Ф. Бондаренко, Е. А. Клімов, В. Ф. Калашин, І. Б. Новосельська, С. Сегерстром та ін.) й теоретичні погляди Е. Ф. Зеєр, А. К. Маркової, С. В. Дмитрієва, С. П. Проніна, М. В. Кларіна, М. Карамушки та ін. психологів на сутність явища “професійна деструкція”.

Література

1. Бондаренко А.Ф. Личностное и профессиональное самоопределение отечественного психолога-практика//Московский психотерапевтический журнал. – 1993. – №1. – С. 63–76.

2. Кожемякіна Н. І. Структурно-компонентний аналіз професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв // Нові технології навчання. – К.: Наук. – метод. центр вищої освіти, 2006. – Вип. 44 – С.57-62.
3. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні. – К.: “Райдуга”, 2001. – 54 с.
4. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Початкова школа. – 2001. – № 7.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Чіжова Н.В.
НТУУ «КПІ»

Сучасна вища технічна школа в Україні зазнає деяких змін у зв'язку з соціально-економічною ситуацією в країні, Євроінтеграцією та безперервним стрімким технічним прогресом в світі. Соціальним замовленням суспільства вже не є підготовка спеціаліста, який би володів певними знаннями, вміннями та навичками, які через деякий час стануть застарілими і поступляться новішим винаходам та технологіям, а формування у випускника не тільки професійних, а й життєвих компетентностей, усвідомлення необхідності в самоосвіті та самовдосконаленні протягом усього життя.

Безумовно навчальний процес має забезпечити інтеграцію науки та практики, запровадження інноваційних технологій, створення умов та потреби творчої самореалізації особистості, залучення сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, які надають можливість застосовувати різноманітні активні методи навчання та інтерактивні технології та переносити знання на практику.

Вищий навчальний заклад має формувати у студентів крім різноманітних компетентностей ще й професійну мобільність, як складову професійної компетентності. Гнучкість мислення, професіоналізм та здатність знайти вихід при змінних обставинах, можливість швидше та ефективніше за інших опанувати певну нову технологію, розібратися в новій спеціальності – це основні ознаки професійної мобільності.

Мобільність це не тільки здатність знайти собі престижну роботу в іншому регіоні, області чи країні, а насамперед можливість якісного та швидкого вивчення нового, здатність знаходити оптимальне рішення, спираючись на знання та досвід; саморозвиток та самореалізація.

Сучасні студенти мають бути налаштовані на навчання протягом усього життя, оскільки реалії сьогодення демонструють як швидко розвиваються та змінюються різноманітні технології, призводячи до оновлення техніки, удосконалення організації праці та розвитку соціально-культурної сфери. Деякі спеціальності вже займають місце на полиці історії, а одночасно з'являються інші, в основному це стосується економічної сфери, галузі інформаційних технологій та комунікації. Саме професійна мобільність визначає рівень адаптованості та конкурентоздатності випускника на ринку праці, його впевненість у завтрашньому дні.

У великій сучасній педагогічній енциклопедії Є. Рапацевич визначає професійну мобільність як «можливість і здатність успішно переключатися на

іншу діяльність або змінювати вид праці. Професійна мобільність передбачає володіння системою узагальнених професійних способів і умінь ефективно їх використовувати для виконання будь-яких завдань у суміжних областях виробництва і порівняно легко переходити від однієї діяльності до іншої. Професійна мобільність передбачає також високий рівень узагальнених професійних знань, готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання різних завдань в області своєї професії. В умовах швидких змін техніки і технології виробництва професійна мобільність виступає важливим компонентом кваліфікаційної структури спеціаліста» [2, с.482].

Педагогічною умовою для формування професійної мобільності є створення позитивної мотивації, яке можливе якщо навчальний процес має особистісно-орієнтований характер та спрямований на розвиток індивідуальних здібностей студента. «Особистісно-орієнтоване навчання сприяє створенню позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність, виявленню і структуруванню суб'єктивного досвіду студента й шляхів його узгодження із соціально-значущим досвідом, що якнайкраще сприяє формуванню професійної мобільності майбутнього фахівця, який готовий до гідного виходу на первинний ринок праці» [1, с.8-9].

Друга педагогічна умова формування професійної мобільності студентів, яку виділяє Є.А.Іванченко, це інтеграція знань, використання міжпредметних зв'язків, що врешті речт призводить до інтенсифікації навчально-виховного процесу, більш глибоке та об'ємне сприйняття інформації, оволодіння не тільки конкретними вузько спеціальними знаннями, а й узагальненими, які можуть бути використані в нових ситуаціях та перенесені на практику. Можливість розглядати і вирішувати проблему в цілому, здатність розуміти зв'язки між різноманітними явищами та процесами робить людину більш компетентною та впевненою в професійній діяльності.

Третя педагогічна умова формування професійної мобільності студентів у вищих навчальних закладах – використання інформаційних технологій без яких важко навіть уявити існування, оперування та розвиток в наш час. В будь якій сфері діяльності інформаційні технології дозволяють отримати оперативну інформацію, створити, переробити, зібрати та розповсюдити необхідні данні.

Отже врахування всіх трьох педагогічних умов може призвести до ефективного формування професійної мобільності студентів вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванченко Є.А. .Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Є.А. Іванченко. – Одеса, 2005. – 21 с.
2. Педагогика. Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич. – Мн.: Современное слово, 2005. – 720 с.
3. Сушенцева Л. Л. Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема [Електронний ресурс] / Л. Л. Сушенцева // Наукова бібліотека України. – 11с. – Режим доступу до статті: www.info-library.com.ua/libs/stattay/192-profesijna-mobilnist-jak-suchasna-pedagogichna-problema.html.

ІНШОМОВНА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ СЛОВАЧЧИНИ З ОПОРОЮ НА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ АМПС

Шумейко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Попит суспільства у високоосвічених фахівцях гуманітарного профілю, які вільно володіють іноземною мовою, завдяки якісній професійній підготовці у вищому навчальному закладі, та готові до міжкультурної взаємодії, потребує впровадження нових програм у процес навчання. Програмою, що спрямована на формування єдиних форм и методів іншомовної підготовки фахівців, є Програма з англійської мови для професійного спілкування (АМПС; англ.: ESP (English for Specific Purposes)). Цей документ відповідає вимогам Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (2001) [1]. Нормативна база, що надається у цій програмі, використовується на факультетах гуманітарного профілю у Словаччині для розробки навчальних курсів з англійської мови.

Стандарти АМПС покликані сформувані у студентів гуманітарного профілю навчання іншомовну компетенцію на необхідному рівні для успішної професійної самореалізації в умовах полікультурного середовища Словаччини. Чіпріанова Є. та Немчкова А. (Čípránová E., Nemčoková A.) вважають, що Програма АМПС (ESP) окреслює коло значущих категорій, що є необхідними для забезпечення такого рівня знань з англійської мови, який би надавав можливість успішно їх використовувати в рамках професійної діяльності. Суттєвим завданням Програми навчання АМПС (ESP), на думку науковців, є з'ясування потреб студентів у вивченні іноземної мови та моделювання мовних ситуацій, у яких ці знання будуть використані [2, с. 102-103]. Хатчінсон (Hutchinson T.) та Вотерс А. (Waters A.) охарактеризували основну ідею Програми АМПС. На їх думку АМПС (EPS) надає можливість студентам використовувати знання з іноземної мови у мовних цільових ситуаціях [4, с. 12].

Словацькі вчені Чіпріанова О. та Немчкова А. (Čípránová E., Nemčoková A.) дослідили взаємозв'язок між процесом викладання за Програмою АМПС (EPS) та феноменом культури. На думку авторів, мова як комунікативний засіб існує у соціокультурному просторі. Прояви культурних особливостей представників різних культур є важливими складниками процесу спілкування між людьми, в тому числі на іноземній мові. Культура є невід'ємною частиною мови [2, с. 102-103].

Гадушова Ж., Хартянська Я. (Gadušová Z., Hart'anská J.) наголошують, що процес спілкування іноземною мовою буде успішним, якщо людина культурно вихована та усвідомлює соціокультурний підтекст слів, виразів та речень, які використовуються в процесі комунікації. Тому, на думку вчених, опанування категорій “мова” та “культура” має відбуватися у одному контексті [5, с. 105].

Згідно вимог Програми АМПС (EPS) володіння студентами іноземною мовою на рівні B2 є необхідним для здобуття ступеню бакалавра [1, с. 2]. Соціокультурна та прагматична компетенції при цьому мають бути достатньо розвинуті. Це передбачає розуміння цінностей, норм поведінки, культурного

розмаїття. Отримавши знання з опорою на основні положення Програми АМПС (EPS) студенти, в тому числі на факультетах гуманітарного профілю, не тільки володіють іноземною мовою, а і усвідомлюють важливість розуміння міжкультурних відмінностей, вміють себе гідно поводити у типових мовних професійних ситуаціях, поважають правила взаємодії між особистостями. Наприклад, на філософському факультеті (Filozofická Faculta) Університету Коменського у Братиславі (Univerzita Komenského v Bratislave) на кафедрі англійської мови та американістики (Katedra anglistiky a amerikanistiky) М. Базлік (doc. PhDr. Miroslav Bázlik, CSc.) викладає курс англійської мови – “Юридична англійська” (“Legal English”). Цей курс підготовлено з урахуванням основних положень Програми АМПС. На занятті студенти перекладають статті професійного спрямування. У першій половині уроку здійснюється переклад з англійської мови на словацьку, а у другій – на англійську. Завдання пропонується виконувати самостійно, а потім обговорювати варіанти перекладу в класі. У текстах, що підготовлені викладачем для перекладу, студентам надається можливість ознайомитись із типовими професійними мовними ситуаціями, нормами поведінки на робочому місці, соціокультурними розбіжностями тощо [3].

Таким чином, іншомовна університетська підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини відбувається з опорою на основні положення Програми АМПС (EPS). Програма спрямована на формування професійної комунікативної компетенції та відповідної мовної поведінки на академічному та професійному рівнях комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Cípránová E., Nemčoková A. Cross-Cultural Aspects in Teaching English for Specific Purposes / [Pongo´ S., Pokrivčák A. (ed.)] // Teaching Foreign Languages to Adults: Conference Proceedings 12th and 13th July, 2000. – 2000. – S. 102-109.
3. English for Specific Purposes. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=6625>. – Назва з титул. екрана.
4. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes / T. Hutchinson, A. Waters. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 183 p.
5. Gadušová J., Hartánská J. Development of Intercultural Awareness in Teaching Foreign Languages (Rozvoj interkultúrneho povedomia vo výučbe cudzích jazykov) // Škola a učiteľ v treťom tisícročí: MEDACTA '99 - medzinárodná konferencia, Nitra, 9.-11. jún 1999, Zborník 2a, Učiteľ pre tretie tisícročie. – Nitra, 1999. – S. 105-108.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ярова О.Б.

Бердянський державний педагогічний університет

Вивчення досвіду європейських країн з раннього навчання іноземних мов (ІМ) підтверджує той факт, що кожна держава, враховуючи загальноєвропейську лінгвістичну політику і стратегічний план з розвитку мультилінгвізму, вибудовує

власну освітню лінгвістичну парадигму. В рамках Європейського Союзу існує спільність дидактичних підходів і вимог до рівня іншомовної комунікативної компетенції молодшого школяра; забезпечено сприяння вивченню мов від урядового рівня до рівня шкільної адміністрації та батьків; створено нову генерацію навчальних засобів для учнів дошкільного та молодшого шкільного віку, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У всіх європейських країнах визнається роль рідної / нерідної та ІМ як засобу розвитку особистості дитини і розширення її можливостей адаптуватися до реального життя, а також як засобу спілкування в умовах багатомовної та полікультурної Європи.

До ключових факторів, що забезпечують успіх раннього початку, включають відповідний віку учнів зміст навчальної програми з адекватним розподілом часу; логічний перехід від етапу до етапу у процесі опанування ІМ; наявність кваліфікованих учителів; відповідну віку учнів педагогіку [3, с. 42].

Навчання ІМ у початковій школі більшість країн ЄС реалізує, практикуючи такі загальні педагогічні та методичні підходи, як:

- інтенсифікація навчання ІМ (методика “частих зустрічей”);
- вивчення ІМ у комунікативних ситуаціях за темами, що є особистісно значущими для молодшого школяра (його життя, захоплення, родина, друзі тощо);
- у процесі раннього вивчення ІМ розуміння передуює продуктивним видам мовленнєвої діяльності;
- відбір учителем автентичних матеріалів з урахуванням вікових особливостей та інтересів учня;
- персоналізація навчання (використання іграшкових персонажів, ляльок) допомагає учневі краще засвоювати матеріал;
- використання ІКТ у ранньому навчанні ІМ;
- під час планування уроків з ІМ у початковій школі обов’язковим є врахування індивідуальних психофізіологічних особливостей учнів (розвитку пам’яті, уваги, уяви, швидкості реакції тощо);
- урахування педагогом індивідуальних навчальних стилів і стратегій учнів;
- використання якісної наочності та мультисенсорний підхід до раннього навчання ІМ;
- систематичне повторення та закріплення навчального матеріалу;
- використання можливостей спілкування з носіями мови у позаурочний час;
- холістичне (комплексне) навчання ІМ;
- створення комфортних умов і підтримка мотивації вивчення ІМ;
- розвиток рефлексії, навичок самооцінювання;
- виховання толерантності та сприяння кращому розумінню один одного [1, с. 125-137].

Реформи з мовної освіти, що проводяться сьогодні в багатьох країнах Європи, наголошують на більш ранньому обов’язковому вивченні першої ІМ. В Іспанії цей процес розпочинається з 3 років, на Мальті – з 5 років, у Франції,

Швеції і Польщі – з 7 років, у Литві – з 8 років. Такий підхід використовується не для подовження термінів навчання одній мові, а для надання можливості вивчення другої та третьої ІМ. У період з 2004/05 н. р. до 2009/10 н. р. відсоток учнів початкової школи, які не вивчають ІМ, знизився з 32.5 % до 21.8 % [2, с. 10]. Зазначені зміни свідчать про підтримку з боку урядів політики мультилінгвізму та бажання зберегти лінгвістичну різноманітність у Європі. До того ж, останні огляди науковців зауважують тенденцію освітніх систем в усьому світі розпочинати вивчення другої ІМ у все більш ранньому віці – у початковій школі.

Сьогодні у більшості країн Євросоюзу в іншомовній освіті на рівні МСКО 1 спостерігаються такі тенденції:

- вивчення ІМ розпочинається з першого року навчання у школі або з 8 років (навіть якщо навчальним планом рекомендовано більш пізнє НІМ, школи практикують ранній початок);

- у програмах початкової освіти фіксується суттєве збільшення часу на вивчення ІМ;

- англійська мова залишається найбільш розповсюдженою іноземною мовою на рівні МСКО 1;

- поширюється інтеграція навчання ІМ до інших освітніх галузей програми (білінгвальна освіта), починаючи від мінімальних зв'язків і до повної інтеграції (CLIL);

- серед моделей навчання ІМ у початковій школі набуває популярності модель мовної обізнаності (*language awareness programmes*) як такої, що знайомить молодших школярів з іншими мовами та культурами;

- розробляються спеціальні методики раннього навчання ІМ з урахуванням психофізіологічних особливостей даного віку.

Проблеми кадрового забезпечення, наступності програм і методики навчання ІМ між дошкільною, початковою та середньою освітніми ланками, якості навчальних засобів, стандартизації та оцінювання успішності учнів знаходяться у центрі уваги політиків й освітян і потребують ефективних рішень задля успішної реалізації програм раннього навчання ІМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Edelenbos P. The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners. Languages for the children of Europe. Published Research, Good Practice & Main Principles. Final Report of the EAC 89/04, Lot 1 study / Peter Edelenbos, Richard Johnstone, Angelika Kubanek. – European Commission, 2006. – 196 p.
 2. EURYDICE (Network on Education Systems and Policies in Europe). Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2012. – Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. – 174 p.
- Tinsley T. Lessons from abroad. International review of primary languages. Research report / Teresa Tinsley, Therese Comfort. – Berkshire : CfBT Education Trust, 2012. – 89 p.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ „НЕКОНСТРУКТИВНЕ ПОЧУТТЯ ВИНИ”

Ананова І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

За останнє десятиліття у вітчизняній психології значно виріс інтерес до вивчення феномену почуття вини (О.В.Короткова, 2002, І.А. Белік, 2006; О.Л. Малєєва, 2007; Л.В. Софіна, 2009), що зумовлено потребами як психологічної теорії, так і практики надання психологічної допомоги. Спеціалісти, які займаються консультативною та психотерапевтичною практикою, відзначають, що в основі багатьох „психологічних проблем” лежить почуття вини. Таким чином, дослідження місця і значення переживання почуття вини, механізмів його формування та функціонування є актуальною науковою проблемою, розв’язання якої дозволить поліпшити якість кваліфікованої психологічної допомоги.

Особливої уваги на нашу думку заслуговують питання суб’єктивної сторони переживання почуття вини, визначення функціональної специфіки почуття вини і чітке розмежування його адаптивної та патогенної ролі, визначення специфічних ознак переживання вини у неконструктивний спосіб, а також чинників, які актуалізують неадаптивні прояви такого переживання. Тому метою даного аналізу є змістовне окреслення та обґрунтування такої психологічної категорії як „неконструктивне переживання почуття вини”.

Проблема наукового вивчення почуття вини розроблялась майже усіма психологічними напрямками: в межах психоаналізу, екзистенціальної та поведінкової психології, гештальттерапії та когнітивно-поведінкової психотерапії. У вітчизняній психології почуття вини розглядається в контексті загальної теорії емоцій, як показник негативного емоційно-ціннісного ставлення до себе. Сучасні зарубіжні дослідники здебільшого концентрують увагу на вивченні соціальної природи вини в контексті міжособистісної взаємодії (К.Баррет, Р. Баумайстер), а вітчизняні автори розглядають почуття вини не лише як складову емоційної або соціально-психологічної сфери, а як компонент особистісного рівня, інтегральний показник системи ставлень особистості, фундаментальну рису (О.В.Короткова, І.А. Белік, О.Л. Малєєва, Л.В. Софіна). Більшість авторів, в тій чи іншій мірі, вказують на певне протиріччя у розумінні феномену вини, яке в загальному зводиться до наступного: в широкому соціальному контексті переживання вини схвалюється – в соціально-психологічному та генетичному планах робиться акцент на його регулятивній, соціально-адаптивній ролі, яку повинно виконувати це переживання за оптимального рівня розвитку та вираженості; проте в суб’єктивному плані переживання вини має деструктивний характер, на що вказують результати досліджень комплексу особистісних і характерологічних проявів, пов’язаних з почуттям вини, виявляючи дезадаптивну, диз’юнктивну роль цього переживання.

Аналіз наукових джерел показав, що деструктивний характер почуття вини виявляється, перш за все, у неспроможності виправляти помилки, а відтак нездатності зняти конфліктність переживання, що призводить до активізації механізмів психологічного захисту. Внаслідок цього неконструктивне почуття вини виявляється у надмірному вираженні цього переживання, яке супроводжується тривожністю, загальною емоційною нестабільністю; у порушенні адаптивних можливостей; у вираженій афіліативній потребі та труднощах міжособистісної взаємодії; у зниженні самооцінки та загальному негативному емоційно-ціннісному ставленні до себе; небажані позбаватися цього переживання, спротиву психотерапії. В такому разі слід говорити про неконструктивні функції вини – дез'юнктивну, дезадаптивну, дезинтегруючу та функцію невротичного захисту.

Усі дослідники вказують на суттєву роль почуття вини у формуванні невротичних реакцій, таким чином ототожнюючи деструктивні прояви почуття вини з явищем „невротичної вини”. Прийнято вважати, що невротична вина є особливим різновидом почуття вини, який характеризується надмірним вираженням, ірраціональністю та необґрунтованістю, оскільки індивід не має об'єктивних підстав для самозвинувачення. Сам термін введений у науковий обіг К. Хорні, яка розуміє невротичну вину як латентне переживання, що виникає у невідповідних для цього ситуаціях, не спонукає до виправлення, виконує захисну функцію, оскільки є засобом збереження „фасаду”. Невротична вина характеризується непропорційно сильною реакцією самозвинувачення на незначні проступки, демонстративним навмисним приниженням себе з метою вимоги захоплення від інших, болісним і ворожим сприйманням будь-якої критики з боку оточуючих [5]. Сучасні дослідники паралельно з поняттям „невротична вина” використовують такі категорії як 1) „патологічна вина” (К. Муздибаєв), характеризує як таку, що „має корені у підсвідомості; детермінована минулою життєвою ситуацією, від якої людина ніяк не може звільнитися звичайним способом розкаяння” [4, с.13]; 2) „неадаптивна ірраціональна вина” (Дж.Вайсс), характеризує її приписуванням собі в глобальному стійкому смислі негативних подій, осудженням себе в цілому [1]; 3) „диз'юнктивна вина” (О.Короткова, О.Васильєва), яка негативно впливає на взаємини людей і є конфліктогенною [2]; 4) „несвідома вина” (О. Короткова), розуміючи її як неусвідомлене ставлення людини до самої себе та до інших, що „реалізує моральну норму через експлуатацію оцінювання й різного роду способи приписування, які залучають в процес взаємодії з зовнішнім і внутрішнім світом різні захисні механізми” [3]. Таким чином, в літературі наразі не існує однозначного уявлення щодо змісту психологічного явища, яке визначають як „невротичну вину”, хоча більшість авторів (К. Хорні, О. Фенихель, Дж. Вайсс, Х.Льюїс, К.Кастилья дель Піно, К.Муздибаєв, О.Короткова) наголошують на ірраціональній, неадаптивній природі такого переживання.

З метою уникнення термінологічної неточності ми пропонуємо поняття „неконструктивне почуття вини”, яке частково включає вищевикладені трактування, проте охоплює ширшу палітру психологічних проявів, оскільки властиве й особам без виражених клінічних невротичних порушень. Основну

відмінність ми вбачаємо у тому, що неконструктивна вина, на відміну від невротичної, може спричинюватись адекватною стимульною подією (тобто є обґрунтованою), але спосіб подальшого її переживання не веде до розв'язання конфліктних смислів, до вирішення ситуації. Власне спосіб та результат переживання вини визначають її захисну функціональну специфіку, а відтак й неконструктивність. Отже, будь-який спосіб переживання вини, що не супроводжується зняттям конфліктності через виправлення ситуації, можна визначити як неконструктивний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсс Д. Как работает психотерапия: Процесс и техника / Д.Вайсс – М.: Класс, 1998.
2. Васильева О.С. Особенности переживания вины в современном обществе / О.С. Васильева, Е.В. Короткова // Московский психотерапевтический журнал. – 2004. – №1. – С.48-73.
3. Короткова Е.В. Социально-психологический анализ вины и стыда как системы отношений личности к себе и другому: дисс. канд. психол. наук: спец. 19.00.05. / Е.В. Короткова. – Ростов-на-Дону, 2002.
4. Муздыбаев К. Переживание вины и стыда / К. Муздыбаев. – СПб.: СПб филиал института социологии РАН, 1995.
5. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / Карен Хорни. – СПб.: Питер, 2002.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО СПРИЙМАННЯ У ПІДЛІТКІВ ТА ЮНАКІВ

Корх В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному інформаційно перевантаженому, глобалізованому, мінливому суспільстві актуалізується необхідність з'ясування соціальних і психологічних чинників адаптації людини у цілісному неперервному процесі соціалізації. Ця проблема є особливо актуальною в підлітковому та юнацькому віці, коли відбувається розвиток механізмів соціального сприймання, становлення самосвідомості молодшої людини, формування соціально-психологічної компетентності особистості в цілому. Поширення опосередкованого спілкування у медіапросторі призводить до втрати компетенцій безпосереднього міжособистісного спілкування, пізнання та взаєморозуміння, що негативно позначається на розвитку особистості та соціальній взаємодії загалом. Проблематика соціального сприймання та пізнання знаходить своє вирішення у таких напрямках досліджень: онтогенетичний розвиток спілкування (Б.Г. Ананьєв, П.П. Блонський, Л.І.Божович, Л.С.Виготський, М.І.Жинкін, Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, О.Р.Лурія, С.Л.Рубінштейн), вплив спілкування на соціальне сприймання та пізнання (Г.М.Андрєєва, О.О.Бодальов, Дж.Брунер, Ч.Кулі, А.Міллер, Г.Ньюком, К.Роджерс, Е.Уїлсон, Дж.Холмс та ін.), невербальні характеристики спілкування (В.А.Лабунська, А.Мераб'ян, А.Ю.Панасюк, А.Піз,

Е.Холл тощо), проблема міжособистісних стосунків (А.В.Брушлінський, Б.С.Волков, В.М.Мясищев, М.М.Обозов, В.Б.Ольшанський тощо), психологія розуміння (А.Б.Коваленко), особливості формування соціального образу (В.В.Москаленко, О.Міщенко), розвиток соціальних здібностей в юнацькому віці (О.І.Власова), соціальна перцепція в умовах медіакомунікації (О.В.Петрунько) тощо.

Метою дослідження є теоретико-емпіричне вивчення особливостей розвитку механізмів соціальної перцепції людини в підлітковому та юнацькому віці; дослідження зв'язку механізмів соціальної перцепції з особистісними властивостями підлітків та осіб юнацького віку.

Об'єкт дослідження: механізми соціальної перцепції.

Предмет дослідження: розвиток механізмів соціальної перцепції людини в підлітковому та юнацькому віці.

Вибірku складали 184 особи: 64 підлітки віком 12-14 років (учні 7-8-их класів) та 120 юнаків віком 15-17 років (учні 9-11 класів).

Емпіричне вивчення становлення механізмів соціального сприймання в підлітковому та юнацькому віці показало, що загальні соціально-психологічні особливості формування механізмів соціального сприймання у підлітків та осіб юнацького віку полягають у недостатній сформованості емпатійних та ідентифікаційних якостей, несформованому сприйманні емоційного стану партнера по взаємодії, зниженій соціальній рефлексивності, що впливає на процес міжособистісного сприймання, пізнання та взаєморозуміння.

Виявлено зв'язок механізмів соціальної перцепції з особистісними властивостями підлітків та осіб юнацького віку, який полягає у взаємозалежності механізмів ідентифікації, емпатії, соціальної рефлексії та сприймання емоційного стану партнера по взаємодії з темпераментологічними характеристиками, акцентуаціями характеру, стилями соціальної взаємодії, соціометричним статусом.

Підлітки з дружелюбним та підлеглим стилями соціальної взаємодії – емпатійніші. Підлітки з недовірливим стилем соціальної взаємодії спираються в соціальному пізнанні на підсвідомий, інтуїтивний досвід. Емоційно нестабільні підлітки краще відчують емоційний стан інших людей. Юнаки з екстравертованою спрямованістю добре відчують емоційний стан та розуміють соціальну позицію партнера по взаємодії завдяки розвиненій здатності до ототожнення себе з іншою людиною. Емоційно нестабільні старшокласники – емпатійніші. Альтруїстичні та інтровертовані юнаки краще відчують та розуміють емоційні стани інших людей, спілкуються та налагоджують атмосферу взаємної довіри під час соціальної взаємодії. Авторитарні, егоїстичні та недовірливі старшокласники у міжособистісній взаємодії спираються на знання та досвід, а не на емоції, також вони добре здатні ідентифікувати себе з іншими. А от у екстравертованих старшокласників краще розвинена соціальна рефлексія.

За результатами дисперсійного аналізу знайдено співвідношення механізмів соціальної перцепції з акцентуаціями характеру: особи з істероїдною акцентуацією характеру – найменш рефлексивні. Найбільш рефлексивними є особи з астеноневротичною акцентуацією характеру (акуратні, дисципліновані,

скромні, нерішучі, поступливі у стосунках, дружелюбні, здатні до розкаяння). Середнім рівнем рефлексивності характеризуються підлітки та старшокласники з нестійкою, гіпертимною, лабільною, психастенічною акцентуаціями. У встановленні свідомих рефлексивних соціальних стосунків їм можуть заважати поверховість, постійна зміна настрою, переключення у справах та спілкуванні, безвідповідальність тощо. Завдяки використанню факторного аналізу емпіричних даних було виділено п'ять факторів, які описують 40,847 % загальної дисперсії даних та репрезентують континуум соціально-психологічної компетентності особистості в підлітковому та юнацькому віці: 1) статусної позиції (9,47%); 2) соціально-громадянської ідентифікації (8,777%); 3) соціально-рольової ідентифікації (7,78%); 4) орієнтації на партнера у соціальній взаємодії (7,585%); 5) орієнтації на себе у соціальній взаємодії (7,235%). Для оптимізації становлення механізмів соціальної перцепції у підлітковому та юнацькому віці було удосконалено та апробовано програми соціально-психологічного тренінгу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Психология социального познания. [Учебное пособие для вузов] / Г.М. Андреева. – М.: Аспект-Пресс, 1997 – 239 с..
2. Бодалев А.А. Восприятие и понимание человека человеком / А.А. Бодалев – М.: Педагогика, 1982. – 200 с.
3. Власова О.І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку / О.І. Власова. – К.: ВПУ “Київський університет”, 2003. – 308 с.
4. Коваленко А.Б. Психологія розуміння / А.Б. Коваленко. – К., 1999. – 183 с.
5. Петрунько О.В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі / О.В. Петрунько: монографія. – 2-ге вид. – Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. – 480 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Кравчук С.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Емоційність як чутливість до емоціогенних ситуацій виступає важливою рисою особистості.

Проблема вивчення індивідуальних, типологічних, групових відмінностей в емоційному реагуванні особистості на різні події життя залишається важливою та актуальною.

Високий рівень емоційної лабільності особистості може негативно впливати на стосунки з оточуючими людьми, так як нестійкість емоційного фону супроводжується частою зміною настрою залежно від специфіки ситуації: від піднесеного з відтінком добродушності, ейфорії до дисфоричного з незадоволенням, злобою, агресією.

Надмірно виражена емоційна лабільність може ускладнювати відношення з оточуючими людьми, так як особистість стає реактивною, імпульсивною, погано керує собою.

Які ж передумови емоційної стійкості особистості і чи можна діалектично встановлювати її залежність від потреб, мотивів, волі, досвіду, готовності особистості до виконання тих чи інших задач? Як співвідносяться емоційна стійкість з вольовою та психічною стійкістю?

Наша мета: з'ясувати психологічні чинники емоційної стійкості особистості.

В поняття “емоційна стійкість” різними авторами включаються різні емоційні феномени. Деякі дослідники розглядають емоційну стійкість як “стійкість емоцій”, а не функційну стійкість людини до емоціогенних умов. Під стійкістю емоцій розуміються і емоційна стабільність, і стійкість емоційних станів та відсутність схильності до частої зміни емоцій.

Є. П. Ільїн вказує, що емоційна лабільність властива особистості з високим нейротизмом (тривожністю), а низькому нейротизму характерна емоційна ригідність [3].

Для багатьох дослідників головним критерієм емоційної стійкості є ефективність діяльності в емоціогенній ситуації. Тобто, емоційна стійкість передбачає здатність людини успішно розв'язувати складні та відповідальні задачі в напружених емоціогенних умовах. Під емоційною стійкістю часто розуміється константність психічних та рухливих функцій в умовах емоціогенних впливів.

Емоційна стійкість розглядається як здатність пригнічувати емоційні реакції, тобто сила волі, що проявляється в терплячості, наполегливості, самоконтролі, витримці, що ведуть до стабільності ефективності діяльності.

Я. Рейковський вказує, що під емоційною стійкістю слід розуміти таку міру емоційного збудження, яка не перевищує порогової величини та не порушує поведінку особистості [6]. На думку Я. Рейковського, емоційна стійкість може розглядатися як здатність емоційно збудженої людини зберігати певну спрямованість своїх дій, адекватне функціонування та контроль над виразом емоцій.

Цікаво, що деякі вчені розуміють під емоційною стійкістю не емоційну незворушність, а переважання позитивних емоцій. В. М. Писаренко розглядає емоційну стійкість як таку властивість особистості, яка забезпечує стабільність стеничних емоцій та емоційного збудження при впливі різних стресорів [4]. Також В. М. Писаренко визначає емоційну стійкість як самовладання, витримку та холоднокрівність.

К. К. Платонов поділяє емоційну стійкість на емоційно-вольову, емоційно-моторну та емоційно-сенсорну [5]. Емоційно-вольова стійкість характеризується мірою вольового володіння людиною своїми емоціями. Емоційно-моторна стійкість передбачає стійкість психомоторики, а емоційно-сенсорна – стійкість сенсорних дій.

П. Б. Зільберман розглядає емоційну стійкість як адаптацію до емоційно значимої ситуації [2]. Вчений виділяє дві стадії: 1) емоційна реактивність, що характеризується вегетативними зрушеннями, які виникають в організмі під впливом емоціогенного фактору; 2) емоційна адаптація до зрушень вегетатики, що виникли в організмі. На другій стадії здійснюється пригнічення вегетативних зрушень, що виникли, та здійснюється саморегуляція, спрямована на збереження доцільної поведінки. А саморегуляція – це вольовий процес.

Дослідник Б. Х. Варданян також визначає емоційну стійкість як властивість особистості, що забезпечує гармонійне відношення між всіма компонентами діяльності в емоціогенній ситуації і тим самим сприяє успішному виконанню діяльності [1].

На нашу думку, емоційна стійкість – інтегративна властивість особистості, що характеризується взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності особистості. Згідно результатів нашого дослідження, емоційна стійкість значущо негативно пов'язана з дратівливістю, невротичністю, депресивністю та спонтанною агресивністю. Емоційна стійкість значущо прямо пов'язана з орієнтацією в часі, саморозумінням, прагненням до самоактуалізації та життєстійкістю особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варданян Б. Х. Механизмы регуляции эмоциональной устойчивости / Б. Х. Варданян // Категории, принципы и методы психологии. Психические процессы. – М., 1983. – С. 542-543.
2. Зильберман П. Б. Эмоциональная устойчивость и стресс / П. Б. Зильберман // Психический стресс в спорте: Материалы Всесоюзного симпозиума. – Пермь, 1973. – С. 13-15.
3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 752 с.
4. Писаренко В. М. Роль психики в обеспечении эмоциональной устойчивости человека / В. М. Писаренко // Психологический журнал. – 1986. - № 1. – С. 62-72.
5. Платонов К. К. Шварц Л. М. Очерки психологии для лётчиков / К. К. Платонов, Л. М. Шварц. – М., 1948. – 192 с.
6. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Ян Рейковский. – М., 1979. – 280 с.

СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ СОЦІАЛЬНИХ І МІСТИЧНИХ СТРАХІВ ПІДЛІТКІВ

Лемещук В.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Підлітковий вік відзначається завершенням дитинства і переходом до дорослості [7], що передбачає розширення сфери спілкування, зміну стратегій поведінки, якісні зміни у стосунках. Дослідження побудовано таким чином [4], що соціальні стосунки вивчаються крізь призму соціального страху, який є ознакою і невід'ємною частиною сензитивного кризового підліткового віку.

Для вивчення семантичного поля соціальних і містичних страхів підлітків був використаний вербальний семантичний диференціал і проведений факторний (з ротацією Varimax) і кластерний аналіз [1, С.63; 3; 5; 6]. Оціночні шкали даного семантичного диференціалу [1, С.17; 3; 6] розроблено відповідно до діяльнісного підходу (за Л. С. Виготским)[2] за критерієм мінімальної одиниці соціального страху (похідної від страху природного) [4; 5] – емоційної валентності та уникнення. Таким чином, біполярні градуальні опозиції, які охоплюють усі прояви взаємодії підлітків з соціальним об'єктом, а саме: ставлення до слова

стимула, рефлексія щодо ставлення об'єкта до себе та свого самопочуття при цьому) оцінювались за шкалою від -3 до +3. На основі кластеризації за словами-стимулами оцінок обох вікових груп було сформовано два кластери: 1) об'єкти близького соціального оточення підлітків і 2) страхітливі герої кінофільмів.

Досліджувані – учні середньої загальноосвітньої школи з хорошими показниками успішності й умовами навчання, підлітки молодшого (10-11 років) і старшого (12-13) підліткового віку, який на думку радянських дослідників охоплює межі від 10,5 до 15 років [2;4; 7].

Спостерігалось: занадто категоричні судження молодших підлітків (велика кількість оцінок -3 та +3), що свідчать про відсутність когнітивної складності у цьому віці (розумові процеси все ще розвиваються).

Найбільш емоційно насичені образи: в молодших підлітків образ „мама” – і „відьма” протиставляються, в той час як у старших підлітків ці образи набувають більшої схожості (і „мама” і „відьма” красиві і хороші). Соціальний образ „мама” позитивно емоційно насичений (ідеалізація), при одночасному негативному ставленні до „тата”, який у старшого підлітка знаходиться аж у 4 факторі разом з соціальним об'єктом макросоціальної сфери „політик” (навантаження 0,740); „дідусь” – неявно виражений соціальний образ семантичному полі значимості ролі, яку він відіграє у сім'ї, проте знаходиться поблизу „бабуся”, яка доволі соціально значима.

Варте уваги, що ототожнення містичних героїв з силою, і високі показники за шкалою „сміливість”, що викликає захоплення підлітків через її нестачу („відсутність сил”, „байдужість”, „відсутність думок”).

„Маленький” означає в суб'єктивному уявленні підлітків „погано”, оскільки пов'язано з страхом бути не значимим (що означає за уявленнями молодших підлітків бути непотрібним для важливих людей, відповідно неприйнятним ними, у старших – відсутність унікальності, особистості, відповідно недорослість, незрілість), що показує нам 3 фактор в обох групах з навантаженням у молодших підлітків -0,984, у старших -0,946, при одночасному наданні надмірного значення оцінці „великий”, яким вони наділяли привабливих об'єктів, і таким чином „мама” в суб'єктивній семантиці молодших підлітків все ще „велика”.

У семантичному просторі соціальних стосунків з молодшого до старшого підліткового віку ми спостерігаємо зміщення акценту від спілкування в сім'ї та школі в бік референтних груп. Ми бачимо, що значимість спілкування з раніше безумовно авторитетними батьками і вчителями (більш ригідних, зокрема, у ставленні до підлітка, який швидко росте і дорослішає) знижується („тата” (4 фактор, 0,625) і набуває значимості роль „друг” (1 фактор 0,779) та референтні групи, в яких підлітки шукають визнання й інтимно-особистісного спілкування.

Ставлення до слова-стимула „одноліток” у молодшого підлітка позитивне, в старшому підлітковому – вказує на значні конфлікти у сфері спілкування однолітків, зокрема, з однокласниками.

Значимість стосунків з „однолітками” і „однокласниками” молодших підлітків і високий пріоритет саме стосунків з близьким другом у старших у семантичному полі підлітків свідчить про зростання самоствердження, індивідуалізацію і страх розчинення особистості в групі, який заміщує попередній страх неприйняття.

Таким чином, семантичне поле соціальних і містичних страхів підлітків може вивчатися методом семантичного диференціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А. Ф. Социальная психотерапия личности (психосемантический подход). / Александр Фёдорович Бондаренко. – К.: КГПИИЯ, 1991. – 189с.
2. Выготский Л. С. Учение об эмоциях: [историко-психологическое исследование] (1933г.) / Лев Семёнович Выготский [Собр. соч.: В 6 т.]. – М.: Педагогика, 1984. – С. 91-318.
3. Данилова Н. Н. Представленность тревожности в семантическом эмоциональном пространстве / Н. Н. Данилова, Л. Б. Мальцева // Нейропсихология и психофизиология индивидуальных различий [Коллективная монография под ред. Е. Д. Хомской и В. А. Москвина]. – М., Оренбург: ООИПКРО, 2000. – С.188-201.
4. Захаров А. И. Происхождение и психотерапия детских неврозов / Александр Иванович Захаров. – СПб.: Каро, 2006. – 672 с.
5. Лемещук В. Р. Исследование динамики социального страха украинских подростков методом семантического дифференциала // Материалы V международной конференции молодых ученых "Психология – наука будущего". – [Отв. ред. А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко, Н.Е Харламенкова, К.Б. Зув]. – М.: Институт психологии РАН, 2013.– С. 361-363.
6. Петренко В. Ф. Основы психосемантики / Виктор Фёдорович Петренко. – СПб.: Питер, 2005. – 480 с.
7. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // Вопр. психол. – М., 1971. – № 1. – С. 6-20.

ІДЕЯ “ПОЗАЗНАХОДЖЕННЯ” В СУЧАСНІЙ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Л.П.Комісар

Київський національний лінгвістичний університет

Гуманітарні науки завжди спрямовані до діалогічних стратегій, до ідеї нескінченної універсальної поліфонії рівноправних суб'єктів дискурсу. У центрі нашої уваги – одне із провідних понять, які визначають специфіку гуманітарних досліджень – ідея “позазнаходження”, (“відстороненого споглядання”, “причастной вненаходимости”, постульованих М. Бахтіним).

Згадаймо, що у концепції діалогізму і поліфонії М. Бахтіна розуміння як таке входить в діалогічну систему і змінює її тотальний сенс: той, хто розуміє (“понимающий”) неодмінно перетворюється на “третього” в діалозі, причому не в арифметичному чи хронотопічному сенсі, на чому особливо акцентує М. Бахтін. Окрім двох обов'язкових суб'єктів-учасників діалогу, висловлювання, щоб бути зрозумілим потребує “вищого нададресата” (відстороненого “адресата з лазівкою”), тобто тієї інстанції-посередника, яка уможливить досягнення розуміння, точніше, його глибинного аспекту. Для коректної передачі сенсу цитати доречним, на нашу думку, є подання її мовою оригіналу: “В разные эпохи и при разном миропонимании этот нададресат и его идеально верное ответное понимание принимают разные конкретные идеологические выражения (бог, абсолютная истина, суд беспристрастной человеческой совести, народ, суд истории, наука и т. п.). Каждый диалог происходит как бы на фоне ответного понимания незримо присутствующего третьего, стоящего над всеми участниками диалога (партнерами)” [1, с. 306]. Отже, М. Бахтін вводить поняття “позазнаходження” (мовою оригіналу – “вненаходимости”), говорячи про специфіку гуманітарних досліджень, з метою репрезентації можливості діалогу (а з ним і розуміння) лише опосередковано, пройшовши крізь обов'язкову смислову конвергенцію. “Два высказывания, отдаленные друг от друга и во времени и в пространстве, ничего не знающие друг о друге, при смысловом сопоставлении обнаруживают диалогические отношения, если между ними есть хоть какая-нибудь смысловая конвергенция (хотя бы частичная общность темы, точки зрения и т. п.)... Общность проблемы порождает ... диалогические отношения” [1, с. 303]. Лише так розкривається позиція “третього” в діалозі, який безпосередньо в ньому не бере участі, але його розуміє. Цілісне висловлювання – це вже не одиниця мови, а одиниця мовленнєвого спілкування, яка має не значення, а смисл, тобто цілісний сенс, що завжди має стосунок до цінності – той сенс, що вимагає “розуміння у відповідь”, цілісного діалогічного стосунку.

Таким чином, усвідомлення “находження” власної позиції дослідника в актуальній для нього культурі дає можливість подивитись на предмет інтерпретації відсторонено, ще з однієї точки “позазнаходження”. На думку В. Кузнецова,

в гуманітарному пізнанні не можливо анулювати суб'єктивного фактору, адже саме він визначає діалогічні інтенції гуманітарних наук [див.: 3]. На наш погляд, у даному річизі цілком правомірною буде заява М. Бахтіна: “Розуміння є перетворенням чужого в «своє-чуже»”. Так, мислитель виділяє три етапи діалогічного руху розуміння. Перший етап – текст як суб'єкт дослідження реконтекстуалізується (в методології сучасної феноменології – реінтерпретується і реактуалізується – фактично надається актуальність реінтерпретованій ідеї чи концепції в новому контексті [див.: 2, с. 43]). Зміст другого етапу – це зворотній рух, з методологічними настановами на рецепцію текста-суб'єкта дослідження в минулих контекстах; відповідно, третій етап – це завжди “перевідкритий” рух уперед і прагнення до попереднього накидання сенсу майбутнього контексту. Отже, розуміння, за М. Бахтіним, є синтезом множини інтерпретацій на усіх означених етапах, адже гуманітарне мислення завжди спрямоване на чужі думки, позиції і висловлювання, а природа людського слова, як і людини, однакова – вони хочуть бути почутими, а задаючи все нові й нові запитання – отримувати відповіді до нескінченності: доречно згадати тут тезу М. Бахтіна – відсутність відповіді (“безответность”) є найстрашнішою. Так, “почутість” як така є вже діалогічним стосунком. Слово хоче бути почутим, зрозумілим, отримати відповідь, і знову відповідати на відповідь, і так *ad infinitum*. Воно вступає в діалог, який на має смислового завершення [див.: 1, с. 306].

Так як задачею гуманітарного пізнання завжди є осягнення глибинного сенсу, то “идеи Бахтина позволяют также оптимистически отнестись к возможностям обновления и дальнейшего совершенствования современной эпистемологии гуманитарных наук” [4, с. 406]. Отже, на нашу думку, в сучасному гуманітарному пізнанні критерії глибинного розуміння цілком правомірно досліджувати крізь призму ідеї “позазнаходження”, відтак, висновуємо: концепт “позазнаходження” займає чільне місце як ретранслятор діалогічних інтенцій сучасної гуманітаристики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин; [сост. С. Г. Бочаров; Текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина; Примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова]. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
2. Кебуладзе В. Феноменология досвіду / В. Кебуладзе. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. – 280 с.
3. Кузнецов В. Герменевтика и ее путь от конкретной методики до философского направления / В. Кузнецов // Логос. – № 10. – 1999. – С. 43 – 88.
4. Микешина Л. А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. Пособие / Л. А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. – 464 с.

УКРАЇНСЬКІ ПРОСВІТНИКИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Богдановська Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Традиції політичних, культурних та торгових зв'язків між народами України та Греції сягають у глибину століть. Історичні факти свідчать про перебування на грецьких землях вихідців з українських земель, які зробили певний внесок у розповсюдження знань про історію народів України та Греції.

На грецьких землях жив та працював видатний представник української полемічної літератури кінця XVI – XVII століття – Іван Вишенський. Він працював в період історії, що був сповнений боротьбою народних мас за своє соціальне та національне визволення проти іноземних загарбників і власних експлуататорів [5, с.5]. У розквіт своїх фізичних та духовних сил він змінив світський одяг на чернечу рясу. Приблизно у 1580 році виходець з українських земель Іван Вишенський пересилився до Греції. Майже сорок років, з невеликою перервою, він прожив в Афонських монастирях, де працював та закінчив свій життєвий шлях.

Грецькі джерела свідчать, що у центральній материковій частині Греції мешкали українці, які були у складі окремого українського козацького загону під час військових дій на території Туреччини та Греції.

Незвичайною була доля, історія життя та смерті вихідця з України, згодом шанованого в Греції святого Іоанна Руського. Він, як розповідає легенда, народився в Україні у 1690 році. У віці 21 років його взяли на службу до російської армії. Він брав участь у багатьох боях в період російсько-турецьких війн, де виявив мужність та відвагу. Однак він потрапив у полон до турків, які продали його в рабство до заможного паші, який відвіз бранця до Малої Азії (м. Прокопію). Іван був людиною православної віри, але турки вирішили змусити його відмовитися від християнства та прийняти іслам. Навіть під страшним катуванням солдат не відрікся від віри батьків. Населення тодішнього м. Прокопій були уражені твердістю духу та мужністю бранця. Іван (Іоанн) помер від катування і був похований у церкві [6, с.8]. У 1922 році грецькі війська були розбиті турецькою армією. Вони вимушені були бігти з Малої Азії. Із собою греки забрали срібний саркофаг з мощами Святого Іоанна. На острові Евсея заснували селище з такою ж назвою – Прокопію. Вони побудували церкву, куди помістили саркофаг з мощами святого Іоанна (Іонніса – грецькою мовою) [3, с.52]. Православні прочани з усього світу приїжджають поклонятися святому.

Значний внесок у розвиток культурних зв'язків, поширення знань про історію Греції та України зробив український мандрівник Василь Григорович-Барський. В 1715-1716 рр. він навчався в православної Києво-Могилянській академії, але через хворобу не зміг закінчити цей заклад. Через сім років він переїхав до

Києва, а потім до Львова, де вступив під вигаданим ім'ям в єзуїтську колегію. Однак, звідти його виключили за прихильність до православ'я. Після невдалих спроб одержатки вищу освіту в Україні він відправився мандрувати до Італії та Палестини, на острова Корфу та Закінч, до міста Салоніки [4, с.15]. Під час подорожі В Григорович-Барський писав докладні щоденники, де розповідав про все, що з ним траплялося. Висвітлював особисті спостереження. Його деталі й точні описи свідчать про ґрунтовне знання книг стародавніх та середньовічних грецьких авторів. Окрім описів він малював краєвиди, складав проекти та фасади будівель. Таких малюнків було близько ста п'ятидесяти. Ці матеріали та особисті спостереження стали основою його фундаментальної праці – «Странствия», яка неодноразово перевидавалася. Тільки у XVIII столітті зафіксовано п'ять перевидань.

З розвитком культурних українсько-грецьких зв'язків тісно пов'язано ім'я Петра Івановича Ніщинського, уродженця Вінниччини. В 1859 році київський архімандрит Антоній був призначений настоятелем російської посольської церкви в Афінах. Він запросив Петра Ніщинського приїхати до міста Афін співати у міському церковному хорі. Слід зазначити, що в грецьких монастирях і церквах виконувалися музичні твори українських композиторів Дмитра Бортнянського, Максима Березовського, Артемія Веделя. У Греції Петро Ніщинський вивчив культурний спадок грецького народу, удосконалював грецьку мову, брав участь у реставрації пам'яток християнства [2, с.6]. Він закінчив філологічний та богословський факультет Афінського університету, отримав диплом магістра богословських наук [1]. Протягом року він викладав грецьку мову у міській гімназії Афін, після чого повернувся до міста Одеси, де викладав грецьку мову у міських гімназіях міста. В Україні він є відомий як поет та композитор.

Підсумовуючи зазначимо, що протягом тривалого часу Україна часто ототожнювалася з Росією, бо українські землі вхолили до складу Російської імперії, а згодом до СРСР. До початку 90-х рр. в архівних матеріалах було відсутнє поняття «українська громада», а саме, визнання існування українського етнічного елементу в Греції. Очевидним фактом було та залишається те, що для грецького загалу будь-які вихідці з Російської імперії, чи колишнього Радянського Союзу, вважалися «руськими» (росіянами). Активна та цілеспрямована політика грецьких урядів, метою якої було виконання об'єднавчих завдань формування однорідного суспільства, сприяла процесу асиміляції переселенців. За таких обставин українці й потрапляли до Греції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Одеської області. – Ф.45. – Оп. 4. – Спр.2591. – Арк.89
2. Довженко В.П. І. Ніщинський / В. Довженко. – К., 1955. – С.6
3. Малышев В. Русские в Греции / Афіни, 2002. – С.52-53.
4. Малышев В. Русские в Греции / Афіни, 2002. – С.15-18.
5. Пінчук С. П. Іван Вишенський: життя і творчість / С. Пінчук. – К., 1968. – С.5
6. Прот. Иоанн Вернесос. Новые чудеса св. Иоанна Русского / Прот.Иоанн Вернесос. – Афины, 2000.

ІСТОРІЯ СВІТОВОГО І ВІТЧИЗНЯНОГО ТУРИЗМУ

Васильчук В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Глобалізація світу у двадцять першому столітті, впливає на перманентний розвиток історії світового і вітчизняного туризму. Значний попит на туристичні послуги стало причиною гострої конкуренції та поширення багатьох наднаціональних корпорацій у туристичній торгівлі та готельній індустрії. Використання новітніх технологічних рішень, поряд із іншими сучасними засобами транспорту, комп'ютерними системами бронювання та резервування готелів, продажем туристичних подорожей чи сучасних ліній обслуговування привело до зародження феномену міжнародного масового туризму, який назвали «технізований туризм». Туризм у цьому тисячолітті відкриває особливості масового туристичного продукту разом із його стандартизацією та серійним виробництвом, спеціалізацією та різноманітністю пропозицій, а також із сучасним продажем та рекламою, часто віртуальною.

Світовий і вітчизняний туризм є результатом задоволення людських потреб, починаючи з потреби на відпочинок та дозвілля, відновлення фізичних сил, споживацьких потреб і закінчуючи розумовими: новий досвід, сприйняття та пізнання. Сьогодні роль туризму на регіональному та міжнародному рівнях зростає завдяки обсягу туристичних маршрутів, кількості робочих місць у туризмі та суміжних галузях, обсягу валютних надходжень, завдяки туризму та витратам на туризм і дозвілля. Нові напрямки та тенденції в міжнародному туризмі є також похідною геополітичних змін. Знищення тоталітарної системи, демократизація суспільств у колишніх соціалістичних країнах, а також становлення Європейського Союзу стали тими подіями, що вплинули на розвиток історії світового і вітчизняного туризму, який можна вважати унікальним феноменом третього тисячоліття.

Людству, протягом його багатовікової історії, було властивим прагнення до подорожей з метою розвитку торгівлі та пошуку нових ринків збуту, вивчення оточуючого середовища, засвоєння невідомих земель, зручних для проживання та різних видів діяльності тощо. У багатьох людей з'являється потреба побачити нові країни, познайомитися з життям та звичаями народів, які їх заселяють. Це послужило причиною виникнення особливої форми подорожі – туризму. Таким чином, подорож та туризм – це два нерозривних поняття які характеризують образ життєдіяльності людини. Щодо поняття «подорож», то воно характеризує різноманітні переміщення людей у просторі та часі.

Подорож, у залежності від цілей, може приймати форму переселень народів, міграцій, воєнних походів, наукових експедицій та ін. Поняття «туризм» з'явилося значно пізніше і у літературний ужиток увійшло приблизно у 1800 р. Саме тоді англієць Пейдж на сторінках своєї книги написав, що мандрівника називають «туристом». Словник французької мови, виданий приблизно у той же час, включає визначення туриста як людини, яка подорожує з цікавості або з метою «убити час». Загальновизнаним автором слова «турист» є Стендаль, який у 1838 р.

видав «Спогади туриста». Як вважають дослідники, термін «туризм» походить від латинського *tornus*, що означає рух по колу. З другої половини XIX ст. цей термін увійшов до мови багатьох народів світу.

Систематичне дослідження даної проблеми розпочалося в XX ст. і, за участю економістів, географів, краєзнавців та ін. Особливість полягає в тому, що саме в цей час дослідникам вдалося на основі нагромадженого конкретного історичного матеріалу накреслити шляхи для наукового розв'язання проблеми. Сучасний туризм – явище, з одного боку, молоде, тому що масовим він став лише після другої світової війни, з іншого боку, туризм має глибокі історичні корені, тому що подорожі відомі людству з найдавніших часів.

Всю історію розвитку туризму можна розділити на чотири основні етапи :

1. З найдавніших часів до 1841 року – це початковий етап розвитку туризму.
2. З 1841 року до 1914 року – етап становлення організованого туризму.
3. З 1914 року до 1945 року – формування індустрії туризму.
4. З 1945 року до наших днів - етап масового туризму та глобалізації туристичної індустрії у світі.

За даними UNWTO в 2010 р. кількість туристів в усьому світі становила 240 млн. осіб, а обсяг доходів від міжнародного туризму сягнув 919 млн. дол. США [1].

У системі дисципліни «Історія світового і вітчизняного туризму» з-поміж сучасних українських учених, котрі зробили вагомий внесок у розвиток історії туризму, вирізняються сучасні праці відомих вчених нашої держави [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідь Генерального секретаря Талеба Рифаї на Генеральній асамблеї ЮНВТО (Девятнадцята сесія Кьонджу (Республіка Корея). 8-14 жовтня 2011р. [www/unwto/ org](http://www/unwto.org)
2. Устименко Л. М. Історія туризму : навчальний посібник / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв. – 2-е вид., переробл. та допов. – К. : Альтерпрес, 2008. – 354 с.
3. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
4. Любіцева О.О. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму : навчальний посібник / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2008. – 436 с.
5. Кифяк В. Ф. Організація туризму : навчальний посібник / В. Ф. Кифяк. - Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 344 с.
6. Мальська М. П. Туристичне країнознавство. Європа : навч. посів, [для студ. вищ. навч. закл.] / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 224 с.
7. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія : навчальний посібник / В. І. Стафійчук, О. Ю. Малиновська. – К. : Альтерпрес, 2009. – 427 с.
8. Абрамов В.В., Тонкошкур М.В. Історія туризму:підруч. / В.В. Абрамов, М.В. Тонкошкур; Харк. Нац. акад. міськ. Госп-ва. – Х: ХНАМГ, 2010. – 294 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” НА ПОДІЛЛІ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Дмитришена О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Еволюція національного руху на Поділлі, розвиток культурно-освітніх процесів на початку XX століття значною мірою пов’язується із діяльністю товариства “Просвіта”. Внаслідок тривалого поневолення корінне населення Поділля зазнало важких випробувань: національне гноблення, матеріальна криза більшості населення, недопущення українців до основних сфер життя краю, усе це призвело до вкрай важкого стану культурно-освітньої сфери життя подолан.

Початок XX ст. у Російській імперії позначився епохальними подіями. Поразка у російсько-японській війні 1904–1905 рр. і початок першої російської демократичної революції спричинили посилення українського визвольного і національно-культурного руху. 17 жовтня 1905 р. вийшов відомий маніфест царя Миколи II. Згідно документа, передбачалося: “Даровать населению незыблемыя основы гражданской свободы на началах действительной неприкосновенности личности, свободы совести, слова, собраний и союзов” [1, с. 12]. Проголошена у маніфесті свобода зборів і товариств прискорила розробку закону про товариства і союзи. До того ж, після 17 жовтня посилювався процес утворення політичних партій, профспілок та інших організацій, причому далеко не всі вони були зареєстровані в державних установах. Урешті-решт, 4 березня 1906 р. введено “Тимчасові правила про товариства і союзи” [2, с. 262]. За цим документом, товариство могли утворювати кілька осіб, які мали спільну мету і не прагнули отримати прибуток від діяльності [3, с. 5]. Через те, що просвітницькі осередки ставили за мету просвіту народу, вони підлягали реєстрації на засадах “Тимчасових правил...”. Таким чином, на території Поділля був відкритий шлях до виникнення “Просвіт”.

Великий внесок у справу відкриття просвітницьких осередків на Поділлі (як і заснування першої “Просвіти” в м. Кам’янці-Подільському) здійснив відомий лікар і перший голова Подільського Українського товариства “Просвіта” – Кость Григорович Солуха, який своїм авторитетом та діяльністю сприяв становленню та поширенню осередків “Просвіти” у краї. [4, с. 173].

Низький рівень освіченості подолан, утиски української мови, культури та всього, що було пов’язане з українством, дали поштовх визначенню основних напрямів та завдань діяльності просвітян, які й були відображені у статуті товариства (1906 р.), в якому вказувалося: “1. Товариство має на меті допомогу культурно-просвітному розвитку українського народу на Поділлі. 2. Щоб досягнути зазначеної мети, Товариство: 1) відкриває школи, бібліотеки, читальні, книгарні й кіоски; 2) видає свої твори, а також книжки, газети і листки для народного читання; 3) організовує читання рефератів і бесіди про читання, що торкаються України; 4) піклується про збирання й заковування рідної пісні й музики, а також вивчення фольклору тутешнього народу; 5) закладає музеї для зберігання речей, що торкаються історії, етнографії, шкільної справи й природних ознак краю; 6) для поширення освіти серед дорослого люду заводять недільні школи, повторні й вечірні заняття з дорослими, споряджає народні читанки та

систематичні курси, щоб витлумачувати народові правничі питання, знайомити його з медициною й кращими способами визиску краєвого багатства; 7) ширити в народові через невеличкі книгарні, рухливі вистави й через книгоношів українські книжки, газети, листки й малюнки; 8) взагалі добирає всяких законних способів, щоб досягнути своєї мети” [5, с. 101].

Подільська “Просвіта”, основну увагу звернула на роботу серед сільського населення краю, зокрема на відкриття бібліотек і хат-читалень. По губернії було розіслано кілька тисяч примірників статутів товариства, надрукованих українською мовою, із закликом вести освітню роботу серед народу. Їх отримували переважно вчителі, священики, селяни, які почали проводити роботу серед місцевого населення.

Під керівництвом подільського товариства у сільській місцевості розпочали роботу десятки бібліотек та бібліотек-читалень. Найбільш дієвими стали осередки у м. Жванець, с. Боришківці, с. Вищий Ольчедаєв та ін. Вагому роль у діяльності просвітницьких товариств на Поділлі відіграли перші галузеві газети, такі, як україномовний тижневик “Світова Зірниця”, київські часописи “Рада”, “Дніпрові Хвилі”, “Світло” та інші, які були популярними і користувалися попитом у сільського населення. У цілому, важливим результатом просвітницького руху в 1908–1914 рр. стала поява талановитих організаторів і подвижників, виразників ідей національного відродження і українського визвольного руху. Так, на ниві Подільської “Просвіти” виховалися і стали її провідниками такі відомі діячі як Й. Волошиновський, К. Солуха, Ю. Сіцинський, П. Блонський, К. Степура, Л. Повержук, К. Лукашевич, І. Зборовський та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороліс М.Г. Початкова та середня освіти на Поділлі в другій половині XIX - початку XX ст. // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць. Вип. 2. – Вінниця, 2004. – С. 11-13
2. Дорошенко Ю. Нарис історії України. – К., 1991. – Т.2. – 347 с.
3. Гранів О. Товариство “Просвіта”: традиції і проблеми // Українське слово. – 1993. – 22 жовтня – С. 5.
4. Кришук Б.С. Суспільно-політичні та культурно-освітні передумови виникнення та становлення осередків товариства “Просвіта” на Поділлі. // Вісник Житомирського державного університету. – 2010. – Вип. 54.
5. Статут Подільського українського товариства “Просвіта” (1906 р.) // Просвітницький рух на Поділлі (1906-1923 рр.). – Кам’янець-Подільський, 1996. – Р. 3 : Документи та матеріали. – С. 101–105.

ИСТОКИ МОНГОЛЬСКО-УКРАИНСКОГО МЕЖЭТНИЧЕСКОГО ДИАЛОГА В СВЕТЕ АРАБСКОЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ XIV – XV ВВ.

Кожушко А.В.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Известно, что монголы были одними из тех народов средневекового мира, которые оказали значительное влияние на исторические судьбы многих стран и народов тогдашнего Востока и Европы. В особенности, это было связано

с энергичной политикой Чингизхана (1155/1162–1227) и его последователей, а также масштабными завоеваниями, которые проводились монголами на протяжении XIII в.

Монгольские завоевания также не обошли стороной и украинские земли – княжества некогда могущественной Киевской Руси (до 1054 г.) и возникших на ее обломках ряда самостоятельных княжеств, о чем сохранились сведения в исторических источниках. Среди таких источников особый интерес представляют арабские источники, в частности, “универсальные” энциклопедии XIV–XV вв. К таковым, прежде всего, следует отнести: *“Предел желаний в литературном разнообразии”* ан-Нувайри (1279–1331) [1] и, в значительно меньшей мере – *“Пути воззрений по различным государствам и городам”* ал-‘Умари (1301–1349) [2], а также *“Свет [сквозь] сумерки”* ал-Калкашанди (1356–1418) [3].

Так, касаясь вопроса первых монгольско-украинских межэтнических контактов, прежде всего, необходимо затронуть события, связанные с первыми внешними завоеваниями монголов при Чингизхане в начале XIII в. В особенности, интерес представляют события, связанные с монголо-хорезмийской войной и, так называемым, “западным походом” монгольского корпуса под предводительством полководцев Джэбе и Субэдея в 1221–1224 гг., в частности, битва на р. Калка (1223 г.), которая произошла между объединенным русско-половецким войском и монголами, завершившаяся победой последних [4].

Именно события, связанные с монголо-половецкой войной и, в особенности, битвой на р. Калке, в которой приняли участие древнерусские воины, являются первым историческим фактом монгольско-украинского межэтнического взаимодействия.

Свое отражение данные события получили в арабских энциклопедиях XIV–XV вв., в частности, энциклопедии ан-Нувайри, в которой наиболее полно, среди других арабских энциклопедистов XIV–XV вв., освещены события, связанные с вторжением отряда Джэбе и Субэдея в половецкие кочевья и битва на р. Калка. Этот автор использовал, в качестве первоисточника в процессе реконструкции исследуемых событий, летопись Ибн ал-Асира (1160–1234), в которой, среди всех арабоязычных источников, наиболее полно освещены монгольские завоевания при Чингизхане.

Так, ан-Нувайри, заимствуя рассказ Ибн ал-Асира, пишет, что после того, как монголы разгромили аланов и в одной из битв разбили половцев (кипчаков) [1, с. 220 – 221], последние “... ушли в страну руссов – большую, длинную и широкую страну, находящуюся по соседству с ними (половцами)” [1, с. 221]. Далее арабский энциклопедист рассказывает, что половцы и древнерусские князья приняли решение вступить с монголами в битву, надеясь на победу. “Узнав о приближении татар, пишет ан-Нувайри, руссы и половцы приготовились к сражению... и вышли прямо на татар”, но те отступили и, недооценив монголов, русско-половецкое войско принялось преследовать их [1, с. 221]. Автор пишет, что преследование продолжалось 12 дней и в один момент, внезапно, “... напали на них татары... Обе стороны сражались... Бой этот продолжался несколько дней, пока татары их не одолели и не одержали победу” [1, с. 221].

У других енциклопедистів – ал-‘Умари і ал-Калкашанди, інформація касательно досліджуваної проблеми фактично відсутня. Так, ці автори згадують про те, як українські землі в середині XIII в. опинилися в складі улуса Джучи (Золотої Орди). В частности, у ал-‘Умари, в главі про “царів Ірану і Турана” (т.е. території Ірану і Середньої Азії) написано, що “... до півночі [від Турана] належать землі кипчаків..., землі слов’ян, черкесів, руських, угорців...” [2].

Його послідовник – ал-Калкашанди, повідомляє фактично те саме. В “другому зводі”, своїй енциклопедії він описує східноєвропейські народи і території їх проживання, а серед них: половців, хазар, черкесів, волзьких болгар, “країну улак”, асов [3, с. 456–465] і, після цього, “країну русів” [3, с. 465–467]. Далі автор пише: “коли Чингізхан став правителем, він поручив [всім] управління над половецькою землею на свого сина Туши, якого також звали Джучи... Коли помер Чингізхан (1227 г.), то правити державою став Батут – син Джучи, [а він] – син Чингізхана...” [3, с. 472].

Таким чином, серед арабських енциклопедистів XIV–XV вв., проблема походів монгольсько-українського міжетнічного діалогу найбільш повно відображена в творі ан-Нувайрі. Що стосується повідомлень ал-‘Умари і ал-Калкашанди, замість першого зіткнення між монголами і половецько-руським військом на р. Калке, про яке ці автори обов’язково знали, вони віддали перевагу не висвітлювати в своїх творах, вони відобразили в своїх енциклопедіях більш пізні події, пов’язані з періодом розквіту і занепаду монгольських державств-улусів, зокрема Золотої Орди.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ніхайят ал-‘араб фі фунун ал-адаб та’ліф Шіхаб ад-Дін... ан-Нувайрі. – Байрут–Лубнан : Дар ал-кутуб ал-‘илмійя, 2003. – Дж. 27. – 303 с. (на араб. мові)
2. Масалік ал-абсар фі мамалік ал-амсар лі-бн Фадл Аллах ал-‘Умари. – Байрут : Дар ал-кутуб ал-‘илмійя, 2011. – Дж. 27. – 382 с. (на араб. мові)
3. Китаб субх ал-‘аша’ та’ліф... Ахмад ал-Калкашанди. – ал-Кахіра : Дар ал-кутуб ал-Місрійя, 1914. – Дж. 4. – 508 с. (на араб. мові)
4. См.: Кожушко А. В. Монгольські завоювання доби Чингісхана очима сучасників : порівняльно-загальноючий аналіз // Військово-науковий вісник, 2013. – № 20. – С. 219–227.

СЕМЕН ОЛІЙНИЧУК – УЧАСНИК НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ НА ПОДІЛІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Поліш В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Суспільно-політичний рух першої половини XIX ст. багатий на яскраві постаті, які свою діяльність, а іноді і життя, присвятили національно-визвольній боротьбі. Надзвичайно цікавим учасником національно-визвольного руху в Україні був уродженець Подільської губернії Семен Олійничук 1789-1852 рр. Нажаль документів та письмових свідчень про його долю залишилось дуже мало. Народився він у селі Антонопіль на Вінниччині у родині кріпака. Будучи, також, кріпаком він не міг отримати освіти, але все ж зміг таємно від свого

пана вступити до вінницької гімназії. Після досить нетривалого навчання, зрештою, це стало відомо, С. Олійничук був змушений утікати, адже за подібні «злочини» він міг бути жорстоко покараний. І щоб не потрапити рекрутом до армії, з підробленими документами на ім'я Сорочинського, який був місцевим шляхтичем, переїздить до Волині. Там займається вчительською діяльністю, в основному у школах при монастирях і церквах, але разом з тим не забуває про своє походження, допомагаючи неписьменним селянам складати скарги на панів, та всіляко намагається захистити їх права. [3, с. 312]

1845 року він повертається до свого рідного села, але там його заарештовують. Імітувавши душевну хворобу, С. Олійничуку вдалось уникнути покарання. У листі, який супроводжував його звільнення зазначалось: «1945 года марта 9 дня. Я, нижеподписавшейся Помещик Подольской губернии Винницкого уезда Игнатий Собанский, крестьянину моему, жителю деревни Антонополя Семену Никитовичу Олейнейчуку... Даю сей увольнительный лист в том, что на поступление его в духовный, грекороссийский монастырь препятствий не имеется, и что он, Олейничук, от сего времени считается уже не моим крестьянином, в удостоверение чего при свидетелях с приложением герба моего печати подписую в с. Рогинцах». [2, с. 273]

Після отримання цього листа С. Олійничук, подорожував по селах Поділля та Волині, де займався збором інформації та документів, що засвідчували свавілля поміщиків. Нелегка доля закинула його також і на територію Росії, але все ж після довгих мандрів він повертається до України.

Мандруючи землями України він постійно допомагав неписьменним селянам складати скарги на їх поміщиків, одним із найбільш показових є лист-прохання, що було складено на ім'я імператора від селян Острозької ординації, що на Волині. Там зазначалось: «сучасна панщина нічого іншого не являє, як лише цілковите беззаконня, насильницькі заходи, грабунки, а над усе жорстокі і нелюдські побої; землі майже всі відібрані і перетворені в поміщицькі лани сіножаті і пасовища, для всіх нас у забороні, а тільки для поміщицької та їх урядників худоби». [1, арк. 124]

Зрештою С. Олійничук вирішує написати власну книгу, в якій мав намір викласти усі враження від його багатолітніх подорожей українськими землями, зосереджуючи увагу на поміщицькому беззаконні. Над цією книгою він почав працювати у рідному селі, але побоюючись арешту змушений був переїхати на Київщину, у село Микільська слобідка. Написавши близько 158 аркушів він потрапляє до в'язниці, так і не закінчивши початої роботи, яка і стала основним доказом для слідства.

Написана ним книга називалась «Исторический рассказ природных или коренных жителей Малороссии Заднепровской, то есть Киевской, Каменец-Подольской, и Житомир-Волынской губерний про свое житие-бытие».

Рукопис який потрапив до слідчих переповнений різного роду фактами про насилля та сваволлю з боку поміщиків та їх намісників, описано жорстокі знущання і великі визиски від яких потерпало селянство. Також у книзі було вміщено декілька прохань на ім'я імператора, що були складені на захист селян в різних селах під час його подорожі.

Під час проведення слідчих дій, на допиті, С. Олійничук заявив наступне: «Будучи сам из крепостного имеея родных, близких далеких в крестьянском быту, будучи, сколько для меня возможно, грамотным, я не мог переносить того положения в каком находились вообще крестьяне при произвольном и нередко жестоком обращении с ними помещиков и их экономических служителей». [2, с. 274]

В його описах подана різка критика, що не оминула жодного гнобителя українського народу. Він пише про свавілля та жорстокість як католицьких, так і православних панів, про визиски селян на користь як католицької, так і православної церкви, і все це описано з наведенням безлічі прикладів та фактів. [4, с. 318-321] Критикуючи панів, разом з тим, він висловлював віру у «доброго царя», про що свідчить кількість звернень та скарг на панів у його адрес.

Зазнавши гонінь протягом життя С. Олійничук змушений був постійно змінювати місце проживання, лише декілька раз повертаючись до рідного села. Він не міг змиритись із тією несправедливістю яка панувала в тогочасному суспільстві, за що був визнаний особливо небезпечним злочинцем та засудженим, за наказом Миколи І, до ув'язнення в Шлісельбурзі, де і невдовзі помер.

Семен Олійничук був одним із представників народної інтелігенції, борцем проти гноблення, одним із тих, що з пером у руках активно виступали проти народного та національного гніту. Його рукопис є не тільки детальним описом свавілля панів і церкви, а і неоціненним матеріалом для вивчення повсякденного життя та побуту українців першої половини ХІХ ст..

ЛІТЕРАТУРА

1. ДА РФ. ф. 109,1 ж, оп. 214, спр. 76
2. Духовні витoki Поділля: Творці історії краю: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (9-11 вересня 1994 р., м. Кам'янець-Подільський). – Хмельницький: Поділля, 1994. – 431 с.
3. З-над Божої ріки: Літерат. біобібліогр. словник Вінниччини / Подолинний (упоряд.) – 2. вид., перероб. і доп. – Вінниця : Континент-ПРИМ, 2001. – 406с.
4. Селянський рух на Україні 1829-1846 рр. Зб. Док. і мат.. – К. 1986 – 507с.

ЕКОТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Яворська О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

За умов посилення процесів глобалізації, туристичні послуги стали “продуктом з найвищим ступенем реалізації”, залишивши позаду себе цілу низку товарів, які до недавнього часу визначали структуру міжнародної торгівлі. За рідкісним виключенням, туристична діяльність отримала поширення практично в усіх країнах світу, а для держав, що складають категорію світових лідерів, є одним з провідних джерел прибутку.

Світові тенденції глобалізації туризму ще не в повній мірі торкнулися України, проте необхідність вимагає вироблення стратегії інтеграції в такий багатогранний і прибутковий сегмент світового ринку послуг як туризм. Відтак,

український туризм стоїть на порозі значних трансформацій та перетворень з метою отримання можливості максимально вигідно використати сучасну ситуацію в своїх національних інтересах.

Екотуризм на сьогодні розглядається як один з шляхів представлення туристичних послуг з боку України на світовому ринку. Серед головних переваг даного виду туризму є можливість створення та реалізація екотуристичних послуг, які не передбачають значних інвестиційних вкладень. Основними ресурсними компонентами, які здатні забезпечити конкурентні переваги українського екотуризму можна вважати: вигідне географічне положення країни, наявність екокомплексних туристичних ресурсів, які до того ж характеризуються ексклюзивністю, наявність інфраструктури та робочої сили.

Актуальність розвитку екотуризму в Україні має набути стратегічного значення і для внутрішнього туризму з огляду на сучасний стан демографічних ризиків населення країни – як середньої очікуваної тривалості життя населення, так і його здорового життя, за яких кожен 10-й житель у нашій країні не доживає до 35 років, а кожен четвертий — до 60 років (за даними Куценко В.І.).

Дослідження показують, що до тепер українські компанії туристичного бізнесу більше орієнтовані на тактичні цілі та не використовують сучасні можливості стратегічного менеджменту. Однією з причин такого стану є відсутність цілісної, науково обгрунтованої концепції застосування сучасного інструментарію формування та реалізації стратегічних планів розвитку відносно управління екотуристичним бізнесом.

Ефективність стратегічного управління сферою туристичного бізнесу має стати оптимізація процесів перетікання інвестиційних ресурсів з високоприбуткових короточасних програм в малоприбуткові в даному періоді, але перспективні проекти, які здатні будуть забезпечити стратегічний розвиток національної туристичної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б. М, Дорогунцов С. І. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. - Київ, РВПС України. – 1999. – 716 с.
2. Игнатьев А.В. Формирование инновационной стратегии управления туристическим бизнесом в эпоху глобализации // Инновации и инвестиции. 2008. – №3. – С. 13-24.
3. Куценко В.І., Трілленберг Г.І. Парадигма стратегії розвитку соціогуманітарної сфери в контексті глобалізаційних процесів / Вісник економічної науки України. – 2013. – № 3. – С. 94-100.
4. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, економічного розвитку / С.А. Лісовський. – Житомир: Полісся, 2007. – 108 с.
5. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст. (географічний аспект) / за ред. Л.Г. Руденко. – К.: Академперіодика. – 2005. – 320 с.

ТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕСТІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ MOODLE

Артемчук Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливою умовою підвищення якості підготовки спеціалістів є розвиток і удосконалення форм і методів контролю якості навчальних досягнень. Контроль є однією із найважливіших складових навчання. Комп'ютерне тестування успішності дає можливість реалізувати основні дидактичні принципи контролю навчання: індивідуального характеру перевірки й оцінки знань; системності перевірки й оцінки знань; тематичності; диференційованої оцінки успішності навчання; об'єктивності вимог викладачів до студентів.

Крім названих загальних дидактичних принципів контролю навчання, комп'ютерне тестування дає можливість:

- реалізувати беззатримний зв'язок у процесі вимірювання – результат;
- реалізувати статистично достовірний багатофакторний аналіз успішності навчання кожного студента;
- візуалізувати діяльність кожного викладача (принцип індивідуальної діяльності викладача);
- проводити постійне вдосконалення комп'ютерної тестової системи з метою її еволюційного розвитку [2].

Кафедра інформаційних технологій Київського національного лінгвістичного університету у навчальному процесі широко використовує безкоштовну відкриту систему управління навчанням Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке може використовуватися як платформа для електронного, в тому числі, дистанційного навчання). Система підходить для організації традиційних дистанційних курсів та для підтримки очного навчання. Одним із модулів системи Moodle є онлайн тестування [1].

В зручному інтерфейсі викладачі мають змогу створювати базу тестових завдань безпосередньо в самому середовищі Moodle, або, використовуючи функцію експорт/імпорт, транспортувати готові тестові завдання із інших програм (наприклад, із Word). Останні версії Moodle працюють із графічною та мультимедійною інформацією.

В системі Moodle реалізовані такі типи тестових завдань.

Множинний вибір. Студенту задається запитання та декілька варіантів відповідей, із яких він має вибрати вірні. Є два підвиди цих завдань: тільки одна вірна відповідь та одна чи декілька вірних відповідей. Студент має самостійно визначити кількість відповідей та поставити помітки у відповідних квадратах.

Запитання «Правильно/Неправильно». Відповідь на запитання студент вибирає із двох варіантів: Правильно або Неправильно.

Числові запитання. Відповіддю на запитання є число, яке студент з визначеною точністю має ввести з клавіатури. Є можливість вказувати одну або декілька одиниць вимірювання.

Запитання на обчислення. Схожі на Числові запитання, але викладач задає відповідь не у вигляді числа, а у вигляді формули.

Вложені запитання. Викладач має можливість довільним способом конструювати тестові завдання, вставляючи поля для варіантів відповідей типу Множинного вибору, Короткої відповіді, Числового запитання.

Запитання на відповідність. Викладач задає перелік питань і відповідей на них. Студент має вказати правильну відповідність між запитанням та відповіддю.

Запитання з короткою відповіддю. Відповіддю на запитання є слово або коротка фраза, яку студент набирає на клавіатурі. Допускається декілька правильних, або частково правильних відповідей. Текст відповіді може бути чуттєвим до регістру букв.

Ессе. Студент має ввести відповідь на запитання з клавіатури. Це єдиний тип запитань, який вимагає ручного оцінювання викладачем.

Тестові запитання розміщуються в категоріях, як файли в папках. Як правило, тестові запитання діляться на категорії за тематичними ознаками. Наприклад, в категорію включаються тестові запитання, які контролюють навчальні досягнення певного розділу дисципліни. В Moodle використовується принцип відбору тестових завдань випадковим чином. Це дає змогу формувати різні тести для студента, який тестується декілька раз з однієї і тієї ж теми.

Система Moodle забезпечує тестування в урочний та позаурочний час, має режими контрольних тестувань та навчальних. Система реалізує всі види контролю навчальних досягнень: від поточного до кінцевого у вигляді тестових іспитів.

ЛІТЕРАТУРА

1. «E-Learning Features». Режим доступу: [http://www.cpce-polyu.edu.hk/itu/new/: Information Technology Unit \(itu\).](http://www.cpce-polyu.edu.hk/itu/new/: Information Technology Unit (itu).) Процитовано 2011-03-01. «Moodle serves as an online e-learning platform to facilitate the communications between teachers and students. Some typical features provided by Moodle are listed below.»
2. Булах І.Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних навчальних закладів): Дис. доктора пед. наук: 13. 00. 01 /Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка. К., 1995. – 430 с.

СТАТИСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Бесклінська О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвістика є однією з найбільш комп'ютеризованих і математизованих гуманітарних наук, що підтверджується наявністю таких областей як мовознавство, математична лінгвістика, квантитативна лінгвістика, статистична лінгвістика, лексикостатистика, комп'ютерна лінгвістика.

Сучасні лінгвістичні дослідження вимагають застосування інформаційних технологій і математичних методів обробки інформації для виявлення закономірностей в існуючих лінгвістичних явищах.

Квантитативна лінгвістика (обчислювальна лінгвістика, лінгвометрія) описує лінгвістичні явища за допомогою методів “кількісної” математики (такі розділи як комбінаторика, теорія ймовірностей, математична статистика, теорія інформації).

Статистична лінгвістика – розділ мовознавства, який досліджує за допомогою статистичних методів кількісні закономірності в мові й мовленні. Статистична лінгвістика визначає частоту вживання різних лінгвістичних одиниць (букв, фонем, складів, слів, словосполучень, синтаксичних конструкцій тощо); залежність між частотою і довжиною слова, числом його значень і віком. За допомогою методів статистичної лінгвістики виявляють особливості стилю окремих авторів, здійснюють атрибуцію текстів, дешифрування історичних писемностей, визначають лексичний та граматичний мінімум при вивченні іноземної мови та ін. Статистична лінгвістика використовує методи математичної статистики, теорії інформації, статистичного моделювання тощо.

Часто статистична лінгвістика розглядається в розрізі трьох підрозділів прикладної лінгвістики і суміжних із нею наук: лінгвометрії, стилеметрії та глотохронології.

Лінгвометрія дозволяє створювати і порівнювати словники (частотні та статистичні), тезауруси, створювати системи стенографії, автоматично визначати мову тощо.

Стилеметрія – підрозділ прикладної лінгвістики, що виявляє та аналізує кількісні характеристики певного функціонального стилю мови чи мовлення певних письменників.

Глотохронологія – розділ порівняльно-історичного мовознавства, який досліджує швидкість мовних змін і визначає на цій основі час розділення споріднених мов і ступень близькості між ними.

Всі ці галузі прикладної лінгвістики важко уявити без використання сучасних інформаційних технологій. Так для статистичного аналізу емпіричних даних у лінгвістичних дослідженнях широко використовуються статистичні пакети, такі як MS Excel, SPSS, Statistica та ін., завдяки яким з’явилась можливість швидко обробляти великий експериментальний матеріал в дослідницьких цілях.

Компанією StatSoft розроблена система STATISTICA, одним з розділів цієї програми є Data Mining. StatSoft визначає поняття “Data Mining” як процес аналітичного дослідження великих масивів інформації з метою виявлення певних закономірностей і систематичних взаємозв’язків між змінними, які потім можна застосувати до нових сукупностей даних.

Термін Data Mining дістав назву від двох понять: дані – data і переробка сирого матеріалу (гірської руди) – mining.

Модуль Data Mining містить підпункт Text Mining. Завдання “текстової здобичі” полягає в наданні потужних засобів обробки текстової інформації, виділенні значимих числових показників з тексту і формуванні даних, які доступні для подальшої статистичної обробки. Також можна аналізувати слова, кластери з декількох слів, окремі документи, щоб виявити схожі властивості і зв’язки між документами і іншими змінними в загальному проекті.

Автоматичну обробку текстової інформації можна представити як “оцифрування” тексту. У найпростішому випадку програма проіндексує всі слова, знайдені в початкових документах, щоб створити таблицю документів і слів, тобто матрицю частот, в якій відображається число разів появи кожного слова в кожному документі. Таким чином, після створення таблиці окремих слів (термінів) для кожного документу можна застосовувати усі стандартні статистичні процедури і процедури здобичі даних для виявлення окремих вимірів або кластерів в загальному наборі слів і документів.

Основний алгоритм, впроваджений у модулі Text Mining, дозволяє здійснювати пошук у документах, що містять текст, а також індексувати слова, знайдені в цих документах. Підтримуються різні формати початкових файлів, включаючи документи MS Word, RTF, PDF (Acrobat Reader), PS (PostScript), htm, html, XML і текстові файли.

Статистичні технології забезпечують роботу на всіх етапах аналітичного процесу і дозволяють швидко отримати результати для прийняття рішень, видають результати у вигляді таблиць і діаграм, а також, за потреби, можна розміщати результати в мережі Інтернет. Аналіз використаних програмних засобів показує, що розв’язання і дослідження таких задач зручно виконувати у статистичному пакеті Statistica.

Систематичне застосування сучасних інформаційних технологій при обробці даних лінгвістичних досліджень дозволяє говорити про формування професійної компетентності майбутнього філолога, у тому числі і його інформаційної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пасічник В.В., Щербина Ю.М., Висоцька В.А., Шестакевич Т.В. Математична лінгвістика. [Книга 1. Квантитативна лінгвістика] : [Навчальний посібник]. – Львів : “Новий світ – 2000”, 2012. – 359с.
2. Электронный учебник по статистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm>

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК РОБОТИ З РЕЛЯЦІЙНИМИ БАЗАМИ ДАНИХ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАЙБУТНІМИ МЕНЕДЖЕРАМИ ДИСЦИПЛІНИ “ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В МЕНЕДЖМЕНТІ”

Гундоров С.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна автоматизована інформаційна система (АІС), за визначенням, є комплексом апаратних і програмних засобів (а також персоналу, процедур і методів), призначеним для збирання, зберігання, обробки і використання інформації [1–5].

Природно, що ядром великих інтегрованих інформаційних систем слугує реляційна база даних (БД), яка використовується насамперед для зберігання накопиченої інформації, однак не тільки для цього. У сучасних системах управління базами даних легко реалізуються базові засоби введення і доступу до інформації, а також засоби її обробки.

Незважаючи на те, що, як правило, в комерційних АІС доступ користувача до БД здійснюється через спеціалізовані додатки, логіка роботи з АІС значною мірою визначається логікою реляційних БД, як би розробники АІС не прагнули заховати останню за реаліями конкретної прикладної задачі, що вирішується відповідним модулем АІС.

Яскравим прикладом є програма MS Project, що автоматизує метод мережного планування і управління проектами. На перший погляд, вона не має ніякого відношення до БД, проте насправді є злегка “замаскованою” реляційною БД, забезпеченою інтерфейсними додатками.

Багаторічна практика викладання цієї програми в межах дисципліни “Інформаційні системи в менеджменті” показує, що студенти, які попередньо не пройшли короткого лабораторного практикуму по розробці і роботі з реляційною БД, практично не засвоюють основних понять, що використовуються для опису проектів. У результаті різні представлення проекту і велика кількість його параметрів сприймаються поза органічним зв'язком між собою, а кожний із численних методів і прийомів роботи вимагає механічного заучування. Стосується це і тих студентів, які вивчали на першому курсі СУБД MS Access.

Навпаки, після проходження короткого лабораторного практикуму по розробці простої реляційної БД у середовищі СУБД MS Access і роботі з нею, засвоєння базових понять і логіки роботи з MS Project не викликає ніяких труднощів у більшості студентів. У результаті майбутні менеджери набувають глибшого знання і стійких навичок роботи з MS Project та іншими інформаційними системами менеджменту.

Лабораторний практикум забезпечений короткими теоретичними відомостями і не вимагає попередньої підготовки в галузі СУБД. Він складається всього з чотирьох лабораторних робіт, що створюють уявлення про основні об'єкти реляційної БД, формують розуміння логіки роботи з нею та відповідні практичні навички.

У процесі роботи студенти: створюють таблиці і схему даних БД; наповнюють таблиці інформацією за допомогою створених для цього форм; вирішують різні задачі по обробці інформації за допомогою створених для цього запитів; формують звіти для виведення обробленої інформації у друкованому вигляді.

Практикум, звичайно, не дає можливості вивчити все різноманіття можливостей СУБД, але виявляється цілком достатнім для засвоєння логіки роботи з реляційними БД і побудованими на їх основі АІС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батюк Ф.Є. та ін. Інформаційні системи в менеджменті : Навчальний посібник / А.Є. Батюк, З.П. Двуліт, К.М. Обельовська, І.М. Огородник, Л.П. Фабрі. – Львів : “Інтелект-захід”, 2004. – 520 с.
2. Маслов В.П. Інформаційні системи і технології в економіці : Навчальний посібник / В.П. Маслов. – Київ: “Слово”, 2005. – 264 с.
3. Павленко Л.А. Корпоративні інформаційні системи : Навчальний посібник / Л.А. Павленко. – Х. : “ІНЖЕК”, 2003. – 260 с.
4. Черенков А.П. Информационные системы для экономистов : Учебное пособие / А.П. Черенков. – М. : Издательство “Екзамен”, 2002. – 192 с.

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПЕРСОНАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ВЕБ-СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ

Коваль Т.І.

Київський національний лінгвістичний університет

XXI століття ознаменувалося бурхливим розвитком педагогічних та інформаційних технологій. Одним із актуальних питань сьогодення є проблема професійного саморозвитку вчителів в умовах інформатизації освітньої галузі. Актуальність останньої зумовлена необхідністю виховувати нове покоління фахівців, здатних бачити проблеми, аналізувати їх та знаходити нестандартні ефективні рішення, використовуючи інноваційні технології.

Професійний саморозвиток учителя – одна із головних складових осучаснення навчально-виховного процесу. Найчастіше ця проблема постає перед молодим учителем, який сповнений прагненням знайти свій власний шлях на нелегкій учительській ниві.

В умовах інформатизації освітньої діяльності найприродніший спосіб забезпечити себе власним інструментарієм неперервної самоосвіти та професійного саморозвитку – це створення персонального навчального середовища (Personal Learning Environment), яке тісно пов'язане із розповсюдженням соціальних сервісів Веб 2.0 та служб мережі Інтернет.

Перші кроки щодо визначення сутності персонального навчального середовища зробив Скот Вілсон (Scott Wilson). Згодом він сформулював такі можливості персонального навчального середовища, яке дозволяє: координувати зв'язки між службами та користувачами мережі Інтернет, а не об'єднувати інструменти в межах відповідної інформації (контексту); поширювати компетентнісний підхід до навчання та об'єднати свій досвід у рамках оточуючого середовища включаючи освіту, роботу та приватне життя; надавати користувачу аналізувати інформацією, створювати її та використовувати з метою задоволення своїх потреб; поширювати інформацію без обмеження середовищем якоїсь системи (наприклад, навчального закладу); здійснити уніфікацію платформ користування інструментами та привести їх до спільного стандарту; спільно працювати та використовувати ресурси; фільтрувати інформацію в межах відповідного контексту та організовувати взаємодію між людьми та їх групами; реалізувати більш точно концепцію неформального навчання протягом всього життя [1; 3].

На сьогодні все частіше процес передачі та обробки даних здійснюється за допомогою сервісів Веб 2.0 та служб мережі Інтернет, що все частіше спонукає дослідників до вивчення проблем та переваг їхнього застосування у навчальному процесі. Веб 2.0 – це філософія розвитку інформаційного простору мережі Інтернет. Еволюція мережі Інтернет у Веб 2.0 середовище можна розглядати як її гуманізацію та демократизацію. Веб 2.0 характеризується тим, що користувачі взаємодіють між собою завдяки відповідним соціальним сервісам і службам, вони можуть знаходити інформацію, обмінюватися нею та використовувати у професійній діяльності.

Канадський дослідник Стефан Доунс (Stephen Downes) висловив думку про виникнення нового покоління електронного навчання E-learning 2.0, яке безпосередньо пов'язане з поширенням сервісів Веб 2.0. Зокрема, він зазначає,

що: виростає нове покоління людей, які використовують мережу Інтернет на новому рівні (цифрові аборигени). Ці люди народилися, Інтернет вже існував, вони сприймають його як природну якість життя і вони звикли бути в мережі; нове покоління поводить з фотографіями, відео та звуком так само як і з текстом; вони працюють з великою кількістю джерел одночасно та потребують постійного зв'язку і реакції на свої дії з боку інших осіб; вони готові створювати свої власні джерела інформації і переробляти існуючі мережні джерела [2].

Сучасні дослідники в науковій літературі все частіше зосереджують свою увагу на великому потенціалі мережних сервісів та служб мережі Інтернет щодо професійного саморозвитку особистості, зокрема вчителів. До них можна віднести: соціально-пошукові системи (Swiki – Squeak wiki, Flexum); соціальні мережі (Doogel+, Twitter, Facebook, Pikifriends, Edmondo); соціальні закладки (Pinterest, Diigo, БобрДобр та ін.); віртуальний клас (Vedsoft, VViziq); спільноти (e-LearningPRO, Професионалы); спілкування, SMS-розсилка (Skype, E-mail); вебінари (відео-конференції, on-line семінари); зберігання даних та створення документів у “хмарі” (Google Диск, Google Docs); відеоматеріали (You Tube, lectorium.tv, Univertv.ru); агрегатори (Netvibes); сховище презентацій (Slideboom); блоги (LiveJournal, LiveInternet); інтелект-карти – карти знань, MindMaps (FreeMind, NodeMind, XMind, Psycho, The Personal Brain); підкасти (manythings.org, vocaroo.com); географічні сервіси (BікіМапія, Google Планета Земля, Панораміо); оргенайзери (EssentialPIM Free Edition 5.56, Success Pack 1.1.0); on-line календарі (FreeStyle Online, Google Calendar); аналітика (Google Analytics); системи дистанційного навчання (Moodle, Edmodo, Веб-клас ХПІ, Lotus Learning Space, Прометей). З появою мережі Інтернет сталося зміщення акцентів від персонального комп'ютера до мереж, послуг, сервісів які вона дає.

Отже, виконання різних мережних сервісів та служб мережі Інтернет у персональному навчальному середовищі допомагає вчителям професійно розвиватися, осмислювати власний досвід, вишукувати нові знання та свідомо їх засвоювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К. Л. Персональне навчальне середовище : перша спроба зрозуміти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bugaychuk.blogspot.com/2011/12/blog-post.html>
2. Downes Stephen E-learning 2.0 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elearnmag.acm.org/featured.cfm?aid=1104968>
3. Personal Learning Environments : Challenging the dominant design of educational systems [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ple.elg.ca/course/moodle/mod/wiki/view.php?id=60&page=Week+1>

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Липська Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Інформація – ефективний засіб регулювання суспільних процесів. По суті, “інформація” – філософське поняття, яке істотно відрізняється від понять

“відомість”, “повідомлення”, “дані”, “новини” тощо. Функціональність інформації передбачає її одержання, використання, поширення, зберігання, що становить зміст інформатики як науки.

У Законі України від 2 жовтня 1992 р. “Про інформацію” вказується, що інформація – це документальні або публічно оголошені відомості про події та явища, які відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Звідси випливають певні властивості інформації – корисність, повнота, достовірність, новизна, цінність – які підкреслюють особливе ставлення до будь-яких відомостей чи повідомлень. Для правознавця особливе значення має така властивість інформації, як достовірність.

Функціонування інформації пов’язане з такими основними поняттями: інформаційна діяльність, інформаційний запит, документ в інформаційних відносинах, інформаційна продукція, інформаційна послуга, інформаційні потоки, інформаційні бар’єри, інформаційний потенціал, інформаційний режим, інформаційні системи, інформаційні процеси, інформаційний фонд.

Отже, процес одержання, використання, поширення й зберігання інформації регулюється певними вимогами, які забезпечують її функціонування. Правознавець повинен володіти певною інформаційною культурою, що впливає на його професійну діяльність.

Інформаційна культура правознавця – це ступінь володіння належним обсягом інформації для забезпечення прав і свобод громадян, вміння одержати, використати, поширити, зберегти й ефективно реалізувати її у юридичній діяльності.

Інформаційна культура правознавця певною мірою пов’язана з іншими видами культур – правовою, національною, духовною, політичною, моральною, інтелектуальною, психологічною, педагогічною, естетичною, логічною, технічною тощо.

Дидактичні основи формування інформаційної культури майбутнього правознавця вивчав Р.А. Абдусаламов. Він пояснив, що інформаційна культура майбутнього юриста – система, до складу якої входять три взаємопов’язаних підсистеми (науково-теоретична, емоційно-психологічна, практично-діяльнісна). Вона, за словами дослідника, є інтегративною якістю особистості і виступає показником його професійної підготовки, що включає такі вміння і навички: роботу з юридичною і правовою інформацією; вилучення інформації з різних джерел (як з періодичної преси, так і з електронних комунікацій), представлення юридичної інформації в зрозумілому вигляді й ефективне її використання; володіння основами аналітичної переробки юридичної інформації; використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп’ютера і комп’ютерних мереж); використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в юридичній діяльності, базовою складовою якої є численні програмні продукти. Виходячи із структурних компонентів інформаційної культури і завдань навчально-пізнавальної діяльності, нами виокремлено критерії сформованості інформаційної культури майбутнього юриста:

- оволодіння знаннями підтримки професійної діяльності в інформаційному просторі (рівень знань);

– уміння адекватно формулювати свою потребу в юридичній інформації й ефективно здійснювати пошук потрібної правової довідкової інформації з усієї сукупності інформаційних ресурсів;

– уміння адекватно відбирати, оцінювати, освоювати, виробляти якісно нову юридичну інформацію, описувати і створювати процеси обробки інформації (рівень сформованості творчих умінь). Таким чином, функціонування інформаційної культури правознавця значною мірою зумовлюється законністю, етичністю, своєчасністю.

Інформаційна культура правознавця виявляється у відповідних формах, а саме: повсякденному спілкуванні, ознайомленні з матеріалами засобів масової інформації, отриманні офіційних зведень, інформаційних запитах тощо.

Між інформаційною культурою та соціальними явищами існує взаємозв'язок. У суспільстві виявляються певні функції розуміння сутності інформаційної культури, передусім теоретико-пізнавальні та практично-ужиткові. У формуванні професійної культури правознавця важливу роль відіграють і теоретико-пізнавальні і ужиткові функції. Однак тільки останні дають змогу повною мірою оцінити рівень професійної культури, охарактеризувати її зовнішній аспект.

Інформаційна культура органічно пов'язана зі створенням умов для формування й діяльності органів державної влади, розв'язання глобальних господарських й наукових проблем.

Отже, інформаційна культура є запорукою дотримання законності й правопорядку, розвитку правосвідомості суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Липська Л.В. Інформаційні технології в роботі правознавця// Липська Л.В., // Україна і світ: діалог мов і культур : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 03-05 квітня 2013 року. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – 671 с. – С. 630 – 632.
2. Липська Л.В. Поняття готовності майбутніх правознавців до використання інформаційних технологій у професійній діяльності // Педагогічний процес: теорія і практика. Збірник наукових праць. Випуск 3, 2012, С. 144-150.
3. Абдусаламов Р. А. Дидактические основы формирования информационной культуры будущего юриста : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Р. А. Абдусаламов. – Махачкала, 2006. – 19 с.

ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Полянничко З.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дозволив створити доступні практично для кожного нові форми навчання на відстані за допомогою дистанційних технологій. Польські науковці використовують

різні терміни: дистанційне навчання, дистанційна освіта, електронне навчання, е-навчання [3, с. 157]. Теоретичні основи для впровадження дистанційних технологій в освіті широко вивчаються науковцями, і, безперечно, забезпечують більш широку платформу й загальну філософію практичного сприяння розвитку електронного навчання. Серед основних ознак придатності дистанційного навчання для освітніх цілей, польські педагоги висувають на перший план, зокрема, *інтерактивність навчання* [1, с. 40].

Мачей Сисло виділяє три основних поняття: навчання протягом усього життя (польськ. – *kształcenie przez całe życie*), дистанційне навчання (польськ. – *kształcenie na odległość*) та електронне навчання (польськ. – *e-kształcenie*) [2]. Їх правильна ієрархія пояснює, що протягом усього життя навчання може відбуватися на відстані за підтримки електронних засобів навчання. Використання дистанційних технологій навчання у середній школі, на думку фахівців, характеризується такими особливостями: 1) можливість використання асинхронної взаємодії між учителем і учнями та між учнями; 2) надається ширший спектр навчальних матеріалів в електронному вигляді, представлений для вчителів та учнів; 3) поліпшення організації процесу навчання, метою якого є забезпечення цілей освіти в прийнятій програмі та участі учнів [2]. Методи навчання, спільною рисою яких є використання ІКТ, є основою для електронного навчання і слугують для покращення якості освіти, в тому числі завдяки асинхронній комунікації та співпраці вчителів та учнів, і полегшення та розширення доступу до навчальних матеріалів і послуг. Науковці стверджують, що технології використовуються на всіх етапах процесу навчання, починаючи від планування й підготовки, реалізації до управління та оцінки наслідків припинення. Технології включають у себе, серед іншого, методи навчання, такі як WBT (Web-Based Training) – навчання за допомогою Інтернету, або CBL (Computer Based Learning) – комп'ютерне навчання, а також віртуальний клас, де учні взаємодіють один із одним, та з лектором на відеочатах та відеоконференціях [3, с. 160].

Дистанційні технології навчання можуть інтегруватися із традиційною системою роботи у класі, таким чином учні отримують необхідну ІКТ-компетентність для навчання протягом усього життя. Модель змішаного навчання усуває деякі проблеми, на яких наголошують супротивники дистанційної освіти, а саме, нечесну поведінку школярів під час тестів та іспитів, що здійснюються дистанційно [3, с. 162].

Документи ЄС (eacea.ec.europa.eu/llp/index_en.php) та резолюції уряду Республіки Польща (<http://www.prawo.vulcan.edu.pl/>) стосовно напрямків розвитку освіти в суспільстві визначають центральним пріоритетом освітньої системи саме учня, його інтереси, можливості й потреби в отриманні знань, умінь та навичок.

У проектуванні концепції віртуального навчального середовища (польськ. – *wirtualne środowisko uczenia*) відіграє велику роль *персоналізація* навчання. Технології освітньої платформи, наприклад, Moodle, значно розширюють персоналізацію навчання, де учень має можливість: 1) перевірити і вибрати доцільний спосіб отримання знань у гнучкому середовищі, яке розроблене

відповідно його потреб; 2) сприйняти зручний спосіб навчання у своєму власному темпі, часі і місці; 3) знаходитися в персоналізованому навчальному середовищі, доступному он-лайн у будь-який час будь-де; 4) отримати більш повне уявлення про власні успіхи й прогрес, здійснювати моніторинг контролю з боку вчителя [2].

Сьогодні елементи дистанційного навчання присутні в навчальному процесі й поза ним у школах Польської Республіки. Наприклад, перший міський відбірний тур міжнародного конкурсу-олімпіади “Математичний кенгуру” для учнів шкіл (<http://www.kangur-mat.pl/>) вже декілька років поспіль проводиться дистанційно.

Законопроект Сейму Республіки Польща про внесення змін до Закону про освіту від 30.08.2013 (<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130001265>) передбачає організацію діяльності у формі дистанційної освіти у школах, починаючи з 1 вересня 2014 року. Місцеві органи влади здійснюють підготовку технічної інфраструктури та організацію тренінгів підвищення ІКТ-компетентності вчителів, створюється правова база для використання ІКТ у середній освіті. Впровадження дистанційних технологій у шкільне навчання тісно пов'язане з втіленням у життя національного державного проекту “Цифрова школа” (www.cyfrowaszkola.men.gov.pl), яким передбачено забезпечення шкіл цифровим та комп'ютерним обладнанням, підвищення ІКТ-компетентності суб'єктів проекту, створення національних освітніх ресурсів та програм, надання методичної допомоги тощо. Найважливішим фактором, що визначає успіх електронної школи є готовність до змін усіх осіб, що залучені до впровадження програми: учнів, вчителів, адміністративно-технічного персоналу, батьків, колегіальних та адміністративних органів [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Kubczak A. Amerykański sen o e-dukacji / Anna Kubczak // Zarządzanie Zasobami Ludzkimi. – 2002. – nr 2. – S. 39 – 53.
2. M. Sysło Maciej M. E-learning w szkole [Електронний ресурс]. Із сайту бібліотеки журн. E-mentor: e-edukacja w kraju. – 2009. – №1 (28) – Режим доступу: <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/28/id/611>
3. Musiał E. Kształcenie na odległość między teorią a praktyką / Emilia Musiał // Komputer w edukacji: ogólnopolskie sympozjum naukowe, Kraków 28-29 września 2007 / red. nauk. Janusz Morbitzer. – Kraków : Pracownia Technologii Nauczania AP. – 2007. – S. 157 – 164.

СТРАТЕГІЯ ПОВЕДІНКИ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Шульпіна Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Постійні зміни в зовнішньому середовищі, посилення нестабільності до рівня турбулентності спричиняють зростання значення наявності чіткої стратегії поведінки організації.

В широкому розумінні стратегію можна визначати, як загальний план впровадження певних видів роботи, реалізації відповідних видів діяльності; довготермінову політику та заходи щодо її конкретизації в окремих сферах науково-технічного розвитку окремих суб'єктів підприємницької діяльності на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

Взявши за основу такий підхід, виглядає слушним визначення стратегії поведінки підприємства як довгострокової економічної політики організації та заходів щодо її реалізації.

Для конкретних умов конкурентного середовища розробляються спеціальні конкурентні стратегії, дотримання яких дозволяє забезпечити нормальний і стабільний розвиток компанії на конкурентному ринку.

Конкурентне середовище – це результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, що визначає відповідний рівень економічного суперництва і можливість впливу окремих економічних агентів на загальноринкову ситуацію. Важливим є те, що конкурентне середовище утворюється не лише і не стільки власне суб'єктами ринку, взаємодія яких викликає суперництво, але в першу чергу – відносинами між ними.

Стратегії конкурентного середовища – це стратегії, що дозволяють компанії зайняти міцні позиції в боротьбі з конкурентами і дають найбільшу з усіх можливих стратегічну перевагу перед конкурентами.

Формування стратегії поведінки підприємства є досить складним творчим процесом, що потребує високої кваліфікації виконавців. Передусім, воно базується на прогнозуванні окремих умов діяльності підприємства, в першу чергу, кон'юнктури споживчого ринку в цілому та вибраного його сегмента, що становить досить трудомісткий процес. Складність цього процесу зумовлюється ще й тим, що при формуванні стратегії відбувається розширений пошук та оцінка альтернативних варіантів стратегічних управлінських рішень, які найбільш повно відповідають місії підприємства та завданням його розвитку. Певну складність формування стратегії становить те, що вона не є незмінною, а потребує періодичної корекції з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища та появи нових можливостей для розвитку підприємства. Особливо гостро ця вимога відчувається в умовах підвищеного рівня нестабільності, який можна характеризувати, як турбулентний, тобто такий, що має особливо складну траєкторію руху як

національної економіки, так і окремої фірми у бурхливому потоці революційних змін, в якому їм доводиться постійно виживати і забезпечувати поступальний рух вперед.

В умовах турбулентності, яка буде тривати ще досить довго, навіть тим компаніям, які успішно подолали економічні проблеми у минулому, буде потрібно скоригувати стратегію своєї поведінки, щоб встояти під шаленим тиском ризиків і невизначеності [1].

Головною умовою для визначення періоду формування стратегії повинна бути прогнозованість розвитку економіки в цілому та кон'юнктури споживчого ринку. Залежно від профілю діяльності компанії необхідно ретельно аналізувати реальні показники діяльності компанії, порівнюючи їх із стратегічними орієнтирами, та вносити корективи в розроблену стратегію компанії, адже в конкурентному середовищі, однією із найважливіших рис є навички швидкої реакції на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі компанії.

Для успішної конкурентної боротьби в нових умовах консервативні стратегії ухилення від ризиків більше не підходять. Потрібен зважений, здатний попередити про небезпеку підхід, спроможний забезпечити захист від руйнівного впливу турбулентності державу і бізнес-спільноту. В той же час він має сприяти досягненню їхніх інтересів. На його основі варто формувати комплексну стратегію, спрямовану на збільшення внутрішньої вартості компанії в довгостроковій перспективі, яка б передбачала впровадження системи управління, що враховує чинник мінливості, і дозволяла б компаніям вчасно здійснювати необхідні маневри. Для таких стратегій особливо важливим фактором є збереження активів, що забезпечують високі результати, продовження тактики впровадження інноваційних продуктів і послуг, а також створення бездоганної репутації в очах клієнтів, працівників, дистрибуторів і постачальників, органів державної влади та інших зацікавлених сторін [2].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що стратегія поведінки організація, що враховує фактор бурхливих, непередбачуваних змін, беззаперечно має ґрунтуватися на новій системі стратегічних принципів, розроблених для сприяння бізнесу в процесі успішного переходу до епохи турбулентності та отримання прибутку в довгостроковій перспективі незалежно від економічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щедровицкий П. Стратегия компании как военная наука / Петр Щедровицкий. [Електронне джерело]. Режим доступу: <http://www.forbes.ru/svoi-biznes-column/master-klass/62456-strategiya-kompanii-kak-voennaya-nauka>
2. Chaotics®: искусство управления в эпоху турбулентности [Електронный ресурс]. Режим доступа: <http://performance.ey.com/wp-content/uploads/downloads/2011/10/Chaotics.pdf>

ЗЛОЧИННІСТЬ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Бугера О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростання рівня інформаційного забезпечення суспільства, технологічних можливостей передачі інформації крім позитивних моментів, має також деякі негативні наслідки. Це зокрема, так звана комп'ютерна або інтернет-злочинність, можливість існування якої визнається на державному рівні. Зокрема, згідно ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» [1] на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві в інформаційній сфері є комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм.

Згідно державної статистики МВС, злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку у 2011 р. вчинено 129 злочинів, а у 2012 р. (станом на 20 листопада) – 138, при цьому динаміка становить 7 % [2].

У цілому специфіка злочинності в мережі Інтернет полягає у такому: відносній комфортності, тобто готування та скоєння злочину здійснюється практично не відходячи від «робочого місця»; доступності – у зв'язку з тенденцією постійного зниження цін на комп'ютерну техніку; широкий географії скоєння злочинів, але враховуючи те, що основна кількість комп'ютерів розташована у великих населених пунктах, то саме на них і припадає «левова частка» злочинності; віддаленості об'єкта злочинних посягань – він може перебувати за тисячі кілометрів від місця скоєння злочину; складності виявлення, фіксації і вилучення криміналістично-значущої інформації (слідової картини злочину) при виконанні слідчих дій для використання її в якості речового доказу і т. ін.; широкому використанні злочинцями засобів шифрування інформації. Найбільш часто здійснюються такі злочини в мережі Інтернет: розповсюдження порнографії, шахрайство та ще некриміналізований спам. Крім зазначених, також існують види, які не мають такого широкого поширення в Інтернет, але сприяють вкрай небезпечним видам злочинності не у віртуальному, але реальному світі – наркозлочинність і тероризм [3, с. 346-347].

Необхідно зазначити, що кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації регламентується наступними статтями Кримінального кодексу (КК) України [4]: ст. 361 «Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку»; ст. 361-1 «Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут»; ст. 361-2 «Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах

або на носіях такої інформації»; ст. 362 «Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї»; ст. 363 «Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється»; ст. 363-1 «Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку».

Разом з цим, законодавча база з вказаних проблем потребує вдосконалення. Зокрема, на думку Д.С. Азарова, при створенні статей розділу XVI Особливої частини КК України не було враховано особливостей механізму вчинення злочинів у сфері комп'ютерної інформації, внаслідок чого у формулюваннях аналізованих норм існує значна кількість недоліків та протиріч. Так, суспільно небезпечні наслідки у вигляді перекручення чи знищення носіїв комп'ютерної інформації (ст. 361 КК) та викрадення, перекручення, знищення технічних засобів захисту комп'ютерної інформації (ст. 363 КК) не можуть бути спричинені самим лише впливом на комп'ютерну інформацію. Враховуючи зазначене, автор вважає зайвою вказівку на аналізовані суспільно небезпечні наслідки в текстах ст. 361, 363 КК. У ст. 362 КК не передбачена відповідальність за незаконне копіювання або перехоплення комп'ютерної інформації, при вчиненні яких остання не вибуває з володіння власника. Тому автор пропонує внести зміни до ст. 362 КК, аби криміналізувати зазначені суспільно небезпечні дії [5, с. 9].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що проблеми попередження злочинності в мережі Інтернет потребують вирішення як на рівні вдосконалення законодавчого забезпечення, з урахуванням міжнародного досвіду, так і на рівні загальносоціального попередження і зокрема щодо підвищення культурного рівня осіб, що користуються Інтернет мережею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Стан та структура злочинності в Україні станом на 20 листопада 2012 року: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=67108> // – Назва з екрану.
3. Кіпа О.О. Правопорушення в мережі Інтернет / О.О. Кіпа // Часопис Київського університету права. – № 4. – 2010. – С. 346-350.
4. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року, № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131.
5. Азаров Д.С. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право/ Д.С. Азаров. – К., 2003. – 16 с.

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Вакуленко Т.П., Солтис А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвістична експертиза – це процесуально регламентоване лінгвістичне дослідження усного і письмового тексту. Наука досить нова, проте отримала своє визнання в дослідженнях таких лінгвістів, як М.Д. Голєв, В. М. Баранов, Ю.О. Бельчиков, К.І. Бриньов, О.К. Єрмолаєв, О.О. Кирилова, О.М. Матвєєва, Ю.О. Сафонова, Дж. Олссон, Р. Шай, Дж. Макменаїн, Дж. Гіббонс.

Відомий німецький теоретик права Б. Рютерс слушно зазначає: «Поза мовою право не існує. Право можна виразити, передати, пояснити і вдосконалити завдяки мові».

Завдання лінгвістичної експертизи:

- інтерпретувати основне і додаткове (конотативне) значення мовної і мовленнєвої одиниці (усної або писемної);
- здійснити тлумачення тверджень тексту документа для встановлення того, які варіанти їх розуміння можливі в сучасному дискурсі;
- провести дослідження тексту (фрагмента) з метою виявлення його смислової спрямованості, модальності пропозицій, експресивності й емоційності мовних одиниць.

Лінгвістична експертиза текстів нормативно-правових актів націлена на удосконалення правових норм, втілення в життя яких залежить не тільки від досконалості текстів, але й від належних механізмів її реалізації.

Не залишає поза увагою лінгвістична експертиза юридичні документи, що засвідчують порушення особистого немайнового права фізичної особи – право на ім'я, яке має важливе значення насамперед тому, що фізична особа, вступаючи у правовідносини, набуває права і формує власні обов'язки, а також здійснює права і виконує обов'язки від свого імені.

Ім'я фізичної особи відповідно до ч.1 ст.28 ЦК України включає прізвище, власне ім'я та по батькові.

За своїм змістом право на ім'я фізичної особи містить:

- 1) право володіти, користуватися і розпоряджатися своїм ім'ям;
- 2) право вимагати від інших осіб звертатися до особи (власника ім'я) відповідно до її імені;
- 3) право на псевдонім;
- 4) право вимагати припинення незаконного використання свого умені, а також будь-які інші його порушення.

Саме тому розходження в записах власних імен у документах порушують особисті немайнові права. На думку одного з провідних адвокатів України О. Резнікова, такі колізії з правом на ім'я відбуваються внаслідок певних об'єктивних і суб'єктивних факторів, одними з яких є: 1) недостатньо розроблена система перекладу імен з іноземної мови на українську і навпаки;

2) функціонування в одній державі кількох способів перекладу імен фізичних осіб при оформленні документів про в'їзд, виїзд і постійне проживання у певному місці;

3) неухважність або недостатня кваліфікованість посадових осіб, які займаються питаннями посвідчення.

Важливість точної фіксації імен фізичної особи в документах пояснюється тим, що саме в юриспруденції ціна слова, іноді навіть літери чи розділового знака, надзвичайно висока. Ігнорування цього призводить до дуже серйозних наслідків.

З цього приводу в ч. 2 ст. 8 ЦК України зазначається те, що публічне приниження чи зневаження, навмисне спотворення української або інших мов в офіційних документах і текстах тягне за собою відповідальність, встановлену законом України.

Поряд з нематеріальним характером наслідків порушення права фізичної особи на ім'я такі порушення можуть призвести і до матеріальних наслідків. Під матеріальними наслідками в цьому випадку слід розуміти певні збитки, які можна оцінити в грошовому еквіваленті у зв'язку з порушенням цього права.

Так, досліджуючи проблеми лінгвістичної експертизи, як лінгвісти, так і фахівці права звертаються до випадків розходження запису власних назв під час укладання договірних відносин. Досить типовою є ситуація, коли громадянину Н. через певні обставини необхідно терміново продати будинок. Знайшовши клієнта, цей продавець домовляється про ціну, проте вже в нотаріальній конторі під час засвідчення договору купівлі-продажу виявляється, що ім'я, зазначене в паспорті, не відповідає імені в домовій книзі і свідоцтві про народження. З огляду на це він змушений відмінити угоду та звернутися до органу РАГСу з метою замінити паспорт через помилку, яку зробили некомпетентні особи. Втрачається час, кошти тощо. На цьому ґрунті виникають серйозні проблеми, пов'язані зі спадковим правом. Трапляються також випадки, коли в однакових прізвищах спадкодавця і спадкоємця наявні фактичні розбіжності, через що спадкоємцю складно отримати спадок без додаткових проблем.

Крім відшкодування моральної шкоди за посягання на це благо відповідно до ч.3 ст.294 ЦК України, людина має право вимагати виправлення спотвореного імені безкоштовно.

З приводу наведених типових прикладів доктор філологічних наук, директор Українського бюро лінгвістичних експертиз Б.М. Ажнюк зазначає, що практика лінгвістичних експертиз в Україні та інших державах пострадянського простору засвідчує, що непоодинокі випадки документальної фіксації українською, російською або іншою мовою субнормативних форм власних назв виникають під іншомовним впливом в ситуації контактного білінгвізму та деякими ареально-говірковими особливостями прізвищ та імен. Звідси – записи тієї ж власної назви мають відмінну графічну форму, що призводить до виникнення розбіжностей у різних документах, які стають причиною порушення правових норм.

Отже, якість права залежить від якості мови, у якій воно виражене, через яку воно написане та через яку його доносять до адресата.

РИМСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА ДОБИ РЕСПУБЛІКИ

Вейко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Римське право в добу Республіки ще не стало грандіозною пам'яткою римської культури, але шляхи розвитку, притаманні йому стрункість думки вже чітко визначились.

Закони XII таблиц розглядають як “джерело” усього публічного і приватного права. Проте вони вміщують лише загальні норми, регулюють типові відносини. Поряд з писаним правом збереглась і усна правова традиція, котра забезпечувала і роль звичаю (*moresmaiorum*). Хранителями цієї традиції довгий час залишались верховні жреці-понтифіки, хоча сакральне і громадянське право у той час були відокремлені. Пізніше розробкою права займались видатні юристи – Гай, Гереній Модестин, Емілій Папініан, Юлій Павел, Помпоній тощо.

Видатний український юрист О.А.Підпригора [1, с. 44] зазначає: “У період Республіки спочатку загальновизнаною формою права були *постанови* народних зборів (*lex – leges*), а потім *едикти преторів* та інших *магістратів* (*преторське право*). За часів принципату основною формою вираження волі рабовласників стали *постанови* сенату – сенатусконсульти і тоді ж дістає визнання діяльність юристів. У період пізньої імперії (домінат) право знаходило своє використання у формі волі імператорів – імператорських конституцій”.

В архаїчному римському праві панував культ формальності, культ слова – буквальна точність при виголошуванні “урочистих” формул була основою судочинства. Тлумачення законів ставило за мету підвести конкретний випадок у відповідність до букви закону.

Часто-густо “буква закону” була далека від реалій окремого прецеденту, далека від намірів законодавців.

Важливою була роль “імітуючих” процедур (відома ще з законів XII таблиц як символічний продаж за символічну ціну), що замінювали собою реальні угоди, дії тощо. На початку II ст. Юрист Секст ЕлійПет Кат (консул 198р.) опублікував в “тричастному” збірнику весь зібраний на той час доробок: закони, їх тлумачення, коментарі, формули ведення судових справ. Але подальший розвиток господарства і суспільного життя потребував нових спеціалістів у царині права.

Життя римлянина виявило розбіжності і навіть протиріччя між “правом” і “справедливістю”. Разом з суворим цивільним правом, що ґрунтувалося на букві закону, постановах сенату і народу, поступово складається ще одна система права – едикти, які створюють магістрати. Це так зване *преторське право*, введене на допомогу громадянському праву у вигляді доповнень або виправлень заради суспільної користі. Це дозволило розглядати більш гнучке преторське право як “живий голос” цивільного права.

Показовий для римської культури зв'язок традицій і динамізму надто яскраво виражений в законотворчості. Юристи, мотивуючи судові рішення, вільно інтерпретують закони за змістом і метою; широко застосовують позови згідно аналогії, а не букви закону. Суддя або вибрана магістратом особа, спираючись на розлоге тлумачення певних норм, мала право вільно приймати рішення.

Сучасник ЦіцеронаСервійСульпіцій Руф склав перший короткий коментар до преторського едикту. Зміст римських правових норм був пов'язаний зі структурою римської громадянської общини (основним осередком якої була *familia* – велика патріархальна сім'я) і її власністю (“що чие?”).

Інституту рабства і рабовласницькому господарству римське право приділяє особливу увагу. Оскільки лише голова сім'ї (*paterfamilias*) був юридично визнаною особою – власником, і раби і вся сім'я загалом знаходились під його владою

(*vitaenecisque*). Суттєвим є те, що всі засади рабовласництва розглядалися римським правом в площині компетенції, інтересів, обов'язків, відповідальності саме батька – голови сім'ї.

Ціцерон як блискучий судовий оратор, також опікувався проблемами права, зазначаючи, що римляни перевершили інші народи в питаннях права, насамперед греків. В своїх творах Ціцерон підкреслював, що зрештою право має стати наукою, що базується на чітких визначеннях, на систематизації понять за видами і родами. Однак, пізніші римські юристи (Сцевола, Доміцій Ульпіан) по-своєму систематизували право: воно продовжувало накопичувати чисельні тлумачення і думки, які часто суперечили одна одній.

Римське право хоча і не було хаотичним набором казусів, але й не стало уніфікованою системою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підопригора О.А. Основи римського приватного права / Опанас Андронович Підопригора. – К. : Вентури, 1997. – 288 с.
2. Юридичний словник. / [уклад. і гол. ред. А. М. Малінін]. К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 1984. – 376 с.

СТРОКОВИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЄС

Гаращенко Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Радикальні зміни, що відбуваються в конфігурації світової економіки і рушійних силах її розвитку, супроводжуються якісними перетвореннями у сфері праці, що змушує переосмислювати усталені стереотипи і теоретичні аксіоми.

Виходячи з міжнародного та європейського досвіду реформування законодавства з питань зайнятості та поточні тенденції розвитку трудового законодавства, виділяють такі пріоритети реформ, що забезпечують захист інтересів працюючих і одночасно роблять ринок праці більш гнучким. До таких реформ необхідно віднести урізноманітнення можливостей при укладанні трудових договорів шляхом спрощення застосування тимчасових форм зайнятості, збільшення тривалості та розширення сфери застосування строкових трудових договорів, і забезпечення гнучкості робочого часу.

Правове регулювання укладення строкових трудових договорів на рівні Європейського Союзу регулюється Директивою 1999/70/ЄС від 28 червня 1999 року [1] щодо рамкової угоди про роботу на визначений термін, укладений ETUC, UNICE та CEEP (Європейською асоціацією профспілок, Союзом конфедерацій промисловців та підприємців Європи та Європейським центром підприємств із державною участю).

За даними Євростату, кількість працівників, які виконують роботу на умовах строкового трудового договору, скорочується. Так, у 2007 р. кількість таких працівників складала 14,5 %, у 2008 р. – 14%, у 2009 р. – 13,4 %. У Польщі строковий трудовий договір був укладений з кожним четвертим працівником, у Португалії – з кожним п'ятим. В інших країнах показники коливаються від 18% у Нідерландах до 1% – у Румунії.

Про зниження кількості працівників, працюючих за строковим трудовим договором свідчить інформація фінської служби статистики. Так, у 2008 р. цей показник відповідав рівню 333 тис. працівників, а у 2009 р. – 310 тис. У переважній більшості випадків, кількість строкових трудових договорів, укладених з жінками, значно перевищує відповідний показник у чоловіків [2].

Перелік підстав для укладення строкових трудових договорів в багатьох країнах є подібними українському законодавству і стосуються випадків укладення таких договорів на період сезонних робіт, з окремими категоріями працівників, для заміщення тимчасово відсутнього працівника, який перебуває у відпустці у зв'язку з вагітністю і пологами.

Для працівників, які працюють за строковим трудовим договором, передбачені наступні гарантії: однакова оплата і умови праці, однакові гарантії і компенсації з постійними працівниками, право на інформацію про існуючі вакансії на умовах постійної зайнятості в компанії, захист від скорочення і звільнення. В багатьох країнах існує додаткове зобов'язання роботодавця перед працівником – компенсувати працівнику, звільненого достроково всі суми, на які він має право у випадку продовження такого договору (не розривання).

Законодавство деяких країн, по аналогії, зобов'язує працівника компенсувати роботодавцю упущену вигоду (не отриманий прибуток) у зв'язку з достроковим розірванням строкового трудового договору з ініціативи працівника.

Трудове законодавство Ірландії закріплює рівні права для працівників, що працюють за строковим трудовим договором і на постійній основі. Це право на відпочинок, у тому числі на відпустку у зв'язку з вагітністю і пологами, на індексацію заробітної плати. Закон про захист прав працівників застосовується до працівників, які виконують роботу за будь-яким трудовим договором, за винятком деяких працівників, зокрема, державних службовців. Працівник, який пропрацював у роботодавця більше 104 тижнів, має право на вихідну допомогу при звільненні у зв'язку із скороченням штату.

Кількість працівників, які працюють за строковим трудовим договором у країнах Європейського Союзу, є неоднорідною. Зокрема, для Німеччини характерним є збільшення кількості строкових договорів. За статистикою 40 % працівників, які виконують роботу на умовах строкового трудового договору, складають особи віком 15-20 років та 25% – у віці від 20 до 25 років. Цікавим є те, що більшість працівників, незалежно від віку, які працюють за строковим трудовим договором, не перебувають у шлюбі. 47 % всіх працівників, зайнятих із обмеженням строку, працюють у сфері підбору персоналу, оренди, консалтингу, охорони і прибирання приміщень (клінінг). Більше третини таких договорів укладається з іноземними громадянами.

Розглянемо деякі рішення німецьких судів щодо спорів, які виникають із строкових трудових договорів. Наприклад, справа 116/04 від 15 лютого 2005 р., яку було розглянуто у Федеральному трудовому суді. Позивач працював у посольстві США в Німеччині на посаді інженера з 1979 р. Згідно Правил внутрішнього трудового розпорядку посольства, дозволялось приймати на роботу громадян ФРН, при цьому трудові відносини з такими працівниками регулювались

нормами німецького права. У 1994 г. з працівником було розірвано безстроковий трудовий договір і укладено строковий трудовий договір. У зв'язку з переведенням посольства із Бонну в Берлін у 1995 р. посольством було розроблено план спеціальних виплат іноземцям. Цей план охоплював лише працівників, що працювали за безстроковим трудовим договором. Виплати розраховувались наступним чином: половина місячного заробітку за кожен повний відпрацьований рік, для позивача цей період виплат складав 16 років. У січні 1999 р. посольство США в односторонньому порядку вирішило припинити здійснення виплат. Позивач звернувся до суду з вимогою щодо уточнення строку виплати, наголошуючи на дискримінації працівників, які працюють за строковим трудовим договором та вимагаючи виплатити йому відсотки за увесь період невиклати. Суд підтримав позов, зобов'язавши посольство продовжити виплати. У 2005 р. на клопотання посольства було проведено перевірку рішення суду вищою інстанцією. Рішення полягало в наступному: у перегляді рішення відмовити у зв'язку із закінченням строку давності.

Аналізуючи строковий трудовий договір за законодавством України можна виділити його наступні риси: визначення строку є істотною умовою вказаного виду трудового договору; обмеження сфери застосування строкового трудового договору (наприклад, сезонна робота); припинення договору здійснюється за ст. 36 КЗпП України – закінчення строку, за винятком випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна із сторін не вимагає їх припинення; можливість трансформації строкового трудового договору у безстроковий трудовий договір; встановлення правових гарантій для працівників, які виконують роботу за строковим трудовим договором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Директива 1999/70/ЄС від 28 червня 1999 року // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/45891>
2. Мария Дубинская. Обзор судебной практики Австралии, ЮАР и стран Европейского Союза по спорам, связанным с заключением срочного трудового договора с работником //Все о трудовых правах. – Ежеквартальный бюллетень. – №3 // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://freemail.ukr.net/attach/get/13940158170668319262/1/срочный%20договор.pdf>

ПРИНЦИП ПРІОРИТЕТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Чулінда Л.І.

Київський національний лінгвістичний університет

За усталеною традицією у правовій теорії та практиці принцип верховенства права ототожнюється з верховенством фундаментальних прав людини. За словами П. Рабіновича, верховенство права у правовій державі означає, що держава спеціальними юридичними засобами реально забезпечує максимальне здійснення, охорону і захист основних прав людини [1, с.39]. Аналізуючи розвиток та утвердження принципу верховенства права, дослідники фактично розглядають його в контексті розвитку та законодавчого закріплення прав людини.

Якщо йдеться про принцип верховенства права, слід взяти до уваги таке розуміння цієї категорії, як пріоритет прав людини, тобто під верховенством права розуміють саме панування прав і свобод людини. Серед складових елементів такого розуміння називають принцип мінімальної достатності правового регулювання суспільних відносин та загальності права; принцип зв'язаності держави правами і свободами громадян; позапартійності права, його відносної самостійності щодо політичних сил; верховенство Конституції та законів України [2].

Відповідно до природно-правової доктрини права людини є джерелом конституції, а не її наслідком, та зумовлюють потребу в конституції, яка є суспільним договором між членами суспільства і державною владою. Люди делегують державі повноваження для створення умов щодо реалізації комплексу своїх невід'ємних прав і свобод. Державна влада зобов'язана не лише гарантувати, а й реально на практиці забезпечити людині її невід'ємні, невідчужувані природні права та основоположні свободи.

Невід'ємні права і свободи людини визначають зміст і спрямованість усіх інших вимог верховенства права. Права, свободи та обов'язки окреслюють правовий простір існування особи в суспільстві, гарантують певні межі її свободи та відповідальності як учасника суспільних відносин.

Правова норма є формально однаковою для всіх, оскільки не повинна залежати від інших характеристик (раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших уподобань), але водночас має певне наповнення, що залежить від розвитку цивілізації. Норма права містить такі межі дозволів, заохочень і заборон, які ґрунтуються на максимальній свободі людини і громадянина в реалізації своїх потреб та їх мінімальних обмежень державою.

Разом з тим, правові норми мають обмежувати державу у регулюванні поведінки людей, регулювати лише ті суспільні відносини, участь держави в яких не посягає на природні права людини. Соціальна цінність правових норм полягає в тому, що вони є основою розвитку цивілізації та культури суспільства і впливають не лише на поведінку, а й на свідомість, психіку, волю людей. Отже, правові норми впливають на виховання і формування правових поглядів, людські вчинки, дотримання законності та правопорядку.

Відповідно до вимог верховенства права та правової держави принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина закладає основу відносин між державою та особою, що формуються на визнанні домінування прав людини та необхідності такого функціонування державної влади, щоб вона сприяла забезпеченню, охороні та захисту прав людини. Конституція України закріплює цей принцип як основу діяльності державної влади. Державні органи мають бути здатні забезпечити й захистити права людини у разі виникнення такої потреби, створювати сприятливі умови для їх реалізації.

Сутність принципу пріоритету прав і свобод людини та громадянина полягає в тому, що права, свободи та обов'язки людини та громадянина повинні бути не лише відтворені у законодавчих актах, а й забезпечені та гарантовані державою. Для цього держава повинна створити зовнішні та внутрішні механізми.

Зовнішні механізми забезпечення реальності прав, свобод та обов'язків полягають у постійному оновленні та поглибленні міжнародних відносин у сфері гарантування прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (наприклад, дії держави щодо досягнення безвізового режиму з країнами Європейського Союзу тощо).

Використовуючи внутрішні механізми, держава підтримує та забезпечує такі суспільні інтереси, що не суперечать правам людини. Верховенство права передбачає, що держава обстоює у суспільстві розумний компроміс, попереджуючи соціальні конфлікти. Кількість та якість прав людини має неухильно зростати. Спочатку вони закріплюються у міжнародних договорах, а потім у національному законодавстві конкретної держави. Однак рівень політичного, економічного та культурного розвитку у різних державах неоднаковий. Деякі держави через об'єктивні та суб'єктивні причини не можуть забезпечити не лише міжнародну кількість і якість прав людини, а й ті права, що вже проголошені у національному законодавстві. Так з'являється розрив між проголошеним правом і можливістю його реалізації.

Ідея надання пріоритетності правам людини набуває визначального значення у відносинах між учасниками суспільних відносин, насамперед у відносинах між людиною і державною владою, що має наслідком створення моделі функціонування державної влади з обов'язковою реалізацією принципу верховенства права. Отже, держава у своїй діяльності керується конкретно визначеними на конституційному рівні правами і свободами людини і громадянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабінович П.М. Про соціальну сутність сучасних демократичних держав // Вісник АПрН України. – Х., 1993. – №1. – С.39-45.
2. Козюбра М. Принцип верховенства права та вітчизняна теорія і практика // Українське право. – 2006. – №1. – С.15-23; *Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики*: Монографія /У двох книгах /За заг.ред.Ю.С.Шемшученка; [ред.кол: Ю.С.Шемшученко та ін.] Книга перша: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії /Від.ред. Н.М.Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2008. – 344с. – С.11-40.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ЗДОРОВ'Я

БЕЗПЕКА ПРАЦІ І МОРАЛЬНЕ ЗАДОВОЛЕННЯ – ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ СКЛАДОВИХ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ СЬОГОДЕННЯ

Кремечек Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожна людина в своєму житті мріє досягти успіху, тобто самореалізуватися. Обрати роботу до душі, розвиватися, як особистість незалежно від обставин. Необхідно чітко усвідомити, що без мрії людина не зможе нічого залишити у цьому світі. Французький письменник і літературний критик Анатоль Франс сказав: «Мрія могутніша реальності. І чи може бути інакше, якщо сама вона вища реальність? Вона душа суцього».

Проблема гарантування безпеки праці хвилювала людство з найдавніших часів. В соєму розвитку охорона праці пройшла великий історичний шлях. В наш час стан справ з охороною праці у світі стає все більш актуальною проблемою. Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Основоположним документом у галузі охорони праці є Закон України «Про охорону праці», який визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних державних органів відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

В нашому університеті студенти 5 курсу вивчають нормативну дисципліну «Охорона праці в галузі». Метою вивчення даного курсу є – формування у майбутніх фахівців з вищою освітою необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань та умінь з правових і організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, техніки безпеки та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності.

Необхідно зазначити, що самотійна робота, яка виконується нашими студентами – це робота індивідуума, що заохочує поновляти свої знання різними шляхами. Тематика самотійної роботи «підприємство моєї мрії» розроблена нами таким чином, щоб кожний студент мав можливість само реалізуватися. Обов'язково враховується специфіка майбутньої професії наших студентів (філолог, перекладач, менеджер, юрист). Під час написання реферату – творчої пошукової роботи ми спонукаємо студента шукати нові підходи щодо самореалізації,

розвивати творче мислення, самостійну пізнавальну діяльність. Мотивацією самостійної проектно-творчої роботи, яку ми пропонуємо студентам є визначення свого місця і особистого бачення підприємства, на якому вони хотіли б працювати, враховуючи власні вподобання та здібності.

Така організація самостійної роботи активізує студентів, спонукає їх до культурних взаємовідносин, здорового способу життя, розширює можливості для всебічного розкриття здібностей студентів, створює атмосферу потягу до наукової праці. Все це сприяє вихованню у студента професійно важливих, моральних, естетичних та інтелектуальних якостей.

Проаналізувавши роботи студентів, треба зазначити, що майже всі підійшли дуже серйозно до вирішення проблеми майбутньої роботи. На папері створювалися зразкові підприємства майбутнього в його ідеалі. Враховувалася місія підприємства нашого часу, а саме – одне з основоположних понять сучасного стратегічного планування на мікрорівні – вербальним вираженням результатів з'єднання пізнавальної функції підприємства («дух підприємства, як його здатність до пізнання навколишнього середовища») і виховної («душа» підприємства, як його здатність до самопізнання і розвитку корпоративної культури).

Наші студенти бачать своє місце роботи і вчителем іноземних мов у звичайній школі та школах-інтернатах, і директором навчального комплексу вивчення іноземних мов, і керівником підприємства інтермедійних досліджень, перекладачем в різних галузях, сферах культури та ін. Але найголовніше, що наші майбутні фіхівці прагнуть до розвитку кожного дня, самовдосконалення. Наші студенти впевнені, якщо навіть мрія здається нереальною і недосконалою, сам факт того, що вона зародилася, дає їй потенціал для здійснення. Таким чином, визначення власної цілі є надзвичайно важливим для кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 року №322-VIII (із наступними змінами та доповненнями).
2. Сладкевич В. П., Чернявський А. Д. Сучасний менеджмент організацій. – К.: МАУП, 2007. – 488с.
- ЗУ «Про охорону праці» 14.10.1992 року №2694-XII (із наступними змінами та доповненнями).

МОВОЗНАВСТВО

1.	Абраменко Г.А.	Структура заголовка газетної статті в італійській мові.....	3
2.	Агєєва В.О.	Символіка інваріантної лексеми <i>вогонь</i> в англійській мові.....	4
3.	Адамс Ирина	Образ человека в компаративных моделях русской и немецкой фраземики.....	6
4.	Айдин Ахмет Али	Методика исследования концепта «ЛЮБОВЬ» в русской и турецкой картинах мира (на материале произведений И.А. Бунина и Я.К. Бятылы).....	8
5.	Алексієвець О.М.	Оптимізація мовленнєвого впливу в англомовному політичному дискурсі.....	12
6.	Аліменко О.С.	Фоно-синтагматичний принцип письма в українській і корейській орфографії.....	14
7.	Аль Хураші М.Б.	Лінгвістичний статус сучасних йорданських діалектів.....	16
8.	Анохіна Т.О.	Методологічні засади ідентифікації лакун у сучасному мовознавстві.....	18
9.	Баган М.П.	Вторинні функції заперечних одиниць у сучасній українській вимові.....	19
10.	Байло Ю.В.	Англомовні військові терміни композити.....	21
11.	Бакуменко О.О.	Властивості дієслів з пре вербами в німецькій мові.....	23
12.	Белень М.	Моделі сполучуваності в сучасній англійській мові.....	24
13.	Бережок М.О.	Маніпулятивний потенціал рекламних аудіо текстів.....	26
14.	Березенко В.М.	Тактики верифікації вірогідності повідомлення в сучасному англомовному дискурсі.....	27
15.	Бехта М.П.	Антропоцентричні тенденції дослідження комунікативних інтенцій автора.....	30
16.	Білоус Н.В.	Жанрово-дискурсивні особливості відтворення німецькомовних теологічних текстів у перекладі українською мовою.....	32
17.	Бобкова Т.В.	Корпус текстів: основні аспекти визначення.....	34
18.	Богданович О.О.	Грамматична еквівалентність англомовного художнього твору та його українського перекладу на матеріалі гумористичного оповідання Джерома К. Джерома «Троє в одному човні».....	36
19.	Бойко І.О.	Українські апелятиви інтернет-дискурсу: лексико-семантична типологія (на матеріалі соціальної мережі “Вконтакте”).....	37
20.	Бойцан Л.Ф.	Культурологічний аспект втілення концепта СВОБОДА у поетичних творах П. Шеллі.....	39
21.	Бондарчук Н.І.	До питання про опис мовної картини світу.....	40
22.	Борис Д.П.	Базові одиниці неології в аспекті поліномінативності.....	42
23.	Боровська О.О.	частиномовна інтерпретація німецьких партиципів у граматиці П. Айзенберга “Grundriss der deutschen Grammatik”..	44
24.	Бочарова С.А.	Адаптація варваризмів в сучасній китайській мові.....	46
25.	Бурка Н.А.	Довжина сполук приголосних фонем давньоанглійської мови....	48
26.	Бурко В.О.	Взаємодія наративних просторів у постколоніальному художньому дискурсі.....	50
27.	Бурцева І.І.	Інтерпретація як інтегральна складова процесу перекладу художніх творів.....	52
28.	Варлакова В.А.	Історичні передумови формування системи англійського ненаголошеного вокалізму.....	54
29.	Вдовиченко М.І.	Використання засобів коп’ютерної лінгвістики для вивчення китайської мови.....	56
30.	Вейко О.В.	Загальні положення формування індоєвропейської мовної спільноти ті її локація.....	57

31. Волкова О.М.	Семантика портретності як засіб концептуалізації контексту та регулятивний фактор процесу перекладу.....	59
32. Волкова С.В.	Структура міфологічного простору в амеріндіанських художніх прозових текстах.....	61
33. Воловик В.В.	Розмежування лексико-граматичної омонімії типу “іменник-дієслово” на матеріалі корпусу англійських текстів.....	63
34. Володина Т.С.	Основные признаки лингвистического термина в переводческом аспекте (на материале английского и немецкого языка).....	65
35. Вольфовська О.О.	Мелодика як один із дієвих засобів реалізації політичної риторики.....	67
36. Вялікова О.О.	Конкретна поезія як креолі зване віршотворення.	69
37. Гаврилюк А.В.	Стилістичні особливості перекладу німецьких рекламних слоганів.....	71
38. Галинська О.М.	Специфіка співвідношення фразеологічних мікро текстів і мотивів в українській і англійській мовах.....	73
39. Гамалія В.В.	Рекламний текст та його місце серед функціональних стилів...	74
40. Гарбар І.О.	Сугестія: типологія та умови реалізації.....	76
41. Геворгян К.Л.	Поповнення словникового складу мови шляхом лексикалізації на прикладі української та китайської мов.....	78
42. Гливінська Л.К.	Українська авторська лексикографія у світлі традицій і перспектив.....	80
43. Глущенко М.П.	Лакуни у французькій мові та способи їх подолання при перекладі.....	82
44. Голіяд Н.І.	Фреймова організація домену природа у концептосфері англійської загадки.....	83
45. Горицька Ю.В.	Лінгвокультурологічні особливості творів англomовних письменників українського походження.....	85
46. Горло Н.В.	Основные признаки лингвистического термина в переводческом аспекте (на материале английского и немецкого языка).....	87
47. Горобець С.В.	Лексико-семантична група зі значенням «Інформаційні та комп'ютерні технології».....	89
48. Городиська О.А.	Семантичні типи звуконаслідуваних слів у японських текстах художньої літератури XIX-XX століття.....	91
49. Государська О.В.	Основні механізми перекодування інформації під час здійснення міжкультурних контактів.....	93
50. Грабовська І.В.	Питання vs. Питальне речення.....	95
51. Град Н.Я.	Відео вербальний текст як різновид мультимодального.....	97
52. Гребінник Л.В.	Специфіка відображення мовного образу України у німецькій мовній свідомості.....	98
53. Грежук Ю.В.	Хеджиенг як засіб вираження невпевненості та ввічливого уникнення категоричності.....	101
54. Грекова М.А.	Хижі птахи у картині світу народів європейської античності....	103
55. Грикун Ю.О.	Феномен конс'юмерізму в японському дискурсі.....	105
56. Гузієва А.І.	Комунікативна ситуація іспаномовної блогосфери.....	105
57. Давидюк Ю.Б.	Типові моделі розвитку сюжету у художніх творах О. Генрі.....	107
58. Дегтярьова Є.О.	Французька мінімалістична проза кінця XX-початку XXI століть у ракурсі когнітивних досліджень.....	109
59. Дейнеко І.А.	Переклад українською мовою назв професій, що перейшли до розряду історизмів, у романі Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста”..	111
60. Декало О.О.	Специфіка комунікативної взаємодії учасників сучасного німецькомовного ділового дискурсу у ситуації співробітництва...	113

61. Дельва О.В.	Концепт ополе «МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА» у художніх текстах О'Генрі та Дж. Джойса.....	115
62. Диндаренко О.А.	Особливості перекладу творів Р. Кіплінга в українському і російському літературознавстві – переваги і недоліки.....	117
63. Дідура С.В.	Медіа лінгвістика як один із методів вивчення та аналізу рекламних текстів.....	119
64. Довбня К.В.	Формування компетенцій майбутніх фахівців-сходознавців на базі навчально-методичного комплексу з мови гінді.....	120
65. Дяченко М.В.	Вербалізація емоцій (на матеріалі англійської мови).....	123
66. Дяченко Н.Л.	Семантико-семантичні особливості текстів малих форм.....	124
67. Эбрахими Шахрох	Манифестация концепта ИРАН в произведении А. Никитина «Хождение за три моря».....	126
68. Єрмоленко О.С.	Засоби збереження стилістичного колориту творів Т. Г. Шевченка в процесі перекладу новогрецькою мовою.....	128
69. Єсипович К.П.	Шляхи дослідження фольклорного дискурсу Франції у сучасній лінгвокогнітивній парадигмі.....	130
70. Жилиєва О.В.	Політичний дискурс в сучасних студіях.....	132
71. Жихарева О.О.	Біблійна історія всесвітнього потопу в лінгвоекотичному контексті.....	134
72. Забужанська І.Д.	Поетичне мовлення як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	136
73. Завгородня Т.А.	Тематичні ролі у сучасних лінгвістичних дослідженнях: семантичний відмінок локативу, виражений дієсловом.....	138
74. Загальська М.Д.	Прагматика впливу в контексті перекладуполітичних текстів з італійської мови на українську мову.....	140
75. Замковая Л.В.	Фразеологические средства выражения эстетической оценки в романских языках.....	141
76. Заскалета В.П., Осітнянко О.В.	Походження українських прізвищ з непрозорою мотивацією...	142
77. Золотаренко Т.О.	Маніпуляція у конфлікті.....	144
78. Зубрицька Ю.В.	Процес відтворення концептуальної семантики німецькомовних текстів преси і публіцистики.....	146
79. Іваненко А.О.	Енантіосемія в контексті сучасних підходів до вивчення значення слова.....	148
80. Іваненко К.В.	Мотивованість культурно-маркованої лексики тематичної групи «Свята» в українській мові.....	150
81. Ізотова Н.П.	Жанр та ідіостиль: аспекти взаємодії (на матеріалі творів Дж. М. Кутзее).....	152
82. Казак С.П.	Функції номінації соматикону емоційного реагування персонажа.....	154
83. Кан Д.С.	Вежливые формы общения в корейском языке.....	155
84. Капранов Я.В.	Конструювання словникової статті з реєстровим словом <i>батько</i> в етимологічному словнику української мови.....	157
85. Каратєєва Г.М.	Мультивекторність сучасних досліджень художнього тексту...	159
86. Карпенко Ю.В.	Адресант як суб'єкт негативного маркування іміджу артиста у газетному дискурсі.....	161
87. Каушанська Л.І.	Проблеми перекладу художніх творів в сучасному перекладознавстві. Еквівалентність та адекватність перекладу...	163
88. Каціон І.О.	Проблема класифікації концептів у когнітивній лінгвістиці....	165
89. Кендюшенко А.Г.	К вопросу об интертекстуальности СМИ.....	167
90. Кириченко Т.С.	Інтервентивні перебивання у мовленнєвій взаємодії.....	169
91. Кіф'юк Т.П.	Церковнослов'янізми в перекладах Біблії П. Куліша.....	171
92. Коваль Г.О.	Образна природа пісенного тексту.....	172

93. Коваль І.І.	Концептуалізація краси в семантиці фразеологічних одиниць сучасної німецької мови.....	174
94. Ковальчук Т.Б.	Засоби перекладу італійських газетних текстів на українську мову.....	176
95. Козирєв Є.В.	Номінації Бога в церковнослов'янському та японському богословському дискурсі.....	177
96. Козирєва З.Г.	Орфографічне освоєння запозичень.....	179
97. Козяревич Л.В.	Фасцинативні тактики у дискурсі англомовної ділової презентації.....	181
98. Колесникова О.В.	Концепти духовної картини світу японців.....	182
99. Комарчева К.С.	Вплив соціо-культурної ситуації на переклад.....	183
100. Кононенко В.Г.	Лексичні трансформації генералізації в процесі перекладу (на матеріалі арабської мови).....	185
101. Консевич М.С.	Використання вербальних маркерів у коаліціях.....	187
102. Копчак О.І.	Фразеологізм як носій національно-культурної інформації (на матеріалі перської і української мови).....	189
103. Корольов І.Р.	Стратегії кооперації у дискурсивній взаємодії.....	191
104. Корольова А.В.	Конструктивная когнитивная семантика как синтетическая теория о значении.....	193
105. Кравченко Н.К.	Референция как дискурсивный параметр.....	194
106. Крижановская Т.Б.	Компонентний аналіз як метод дослідження внутрішньої організації лексичних одиниць (на прикладі лексем на позначення концепту <i>Мудрість</i> в українській та англійській мовах).....	195
107. Кріпак Ю.В.	Агресія як мовленнєве явище (на матеріалі англомовного діалогічного дискурсу).....	197
108. Крокіс А.М.	Поєднання дієприкметників з артиклем та дієсловом ЕІМІ у Новому Завіті: перекладацький аспект.....	199
109. Ксьондзик Н.М.	Курдське питання в сучасній Туреччині.....	201
110. Кукаріна А.Д.	Способи перекладу аббревіатур медичного дискурсу на матеріалі відеороликів TED.....	203
111. Кулешір М.М.	Художня самотність апокаліптичних романів Дж. Уіндема... ..	205
112. Кулик А.О.	Переклад специфічних граматичних конструкцій.....	207
113. Кульбіда Д.П.	Туристичний дискурс як підвид рекламного дискурсу (на матеріалі іспанських журналів про туризм).....	208
114. Куранда В.В.	Комплексні одиниці словотвору.....	210
115. Кучер І.А.	Нові тенденції у вивченні лексико-семантичних полів.....	212
116. Кучерина О.В.	Носій фонетичного значення.....	214
117. Кшановський О.Ч.	Функціональний підхід до аналізу мовних явищ (на прикладі прикметників розміру).....	216
118. Лавошник В.С.	Специфіка системи моди.....	218
119. Лазаренко О.О.	Дефразеологічна деривація в аспекті номінацій.....	220
120. Лапиніна О.Л.	Варіативність фразеологічних одиниць німецької мови з гастрономічним компонентом.....	222
121. Ларіна Е.В, Стоянова Т.В.	Особливості відтворення документів ООН українською та російською мовами.....	224
122. Леміш Н.Є.	Категорія <i>контекст</i> з позиції теорії релевантності.....	226
123. Лепухова Н.І.	Відтворення лінгвопрагматичного потенціалу тексту німецької літературної казки при перекладі українською мовою.....	228
124. Лиса Г.І.	Лексикографічна інтерпретація сучасних тенденцій у родовій категоризації іменника.....	230
125. Лігай Т.П.	Суфікси минулого часу в корейській мові та особливості їх використання з іншими граматичними формами.....	232

126. Літкович Ю.В.	Плеоназми у мовленнєвій поведінці інтерактантів.....	233
127. Лихошерстова М.Ю.	<i>Tertium comparationis</i> дослідження функціонально-семантичного поля темпоральності сучасних арабської і української мов.....	235
128. Лук'янець Т.Г.	Механізми інтерсеміотичної трансформації у створенні ефекту крупного плану.....	237
129. Лук'янець Г.Г.	Колороніми як засоби аргументування в інтернет-новинах наукової тематики.....	239
130. Лук'янець М.Г.	Диференціація понять <i>реактивність</i> та <i>респонсивність</i> у англомовному діалогічному дискурсі.....	241
131. Луценко Т.Л.	Концепт АНАЕ у «Парафразі Євангелії від Іоанна» Нонна Панополітанського.....	243
132. Любарець І.А.	Розмовне мовлення дійових осіб французьких сюрреалістичних п'єс.....	245
133. Любимова Ю.С.	Вплив традиційної китайської медицини на розвиток лексичного складу сучасної китайської мови: лінгвокультурологічний аспект.....	246
134. Любченко Т.В.	Термінативи як ядро поля лімітативності у новогрецькій та українській мовах.....	247
135. Макатер С.В., Гіжевська С.М.	особливості відтворення епістемічної модальності у перекладі роману Емілії Бронте «Буремний перевал» (на матеріалі англійської та української мов).....	249
136. Макович Х.Я.	Вияви регіональних особливостей у системі числівникових форм (на матеріалі текстів учительних Євангелій XVI-XVII ст...)	251
137. Максименко Ю.В.	Лізноманіття лінгвістичних підходів до дослідження емоції «інтерес».....	253
138. Максимов С.Є.	Перекладацький аналіз тексту.....	255
139. Малащук- Вишневська Н.В.	Лінгвокогнітивні операції створення катахрези.....	257
140. Малишева А.В.	Переклад прислів'їв як засіб досягнення міжкультурної комунікації (на матеріалі англійських та українських прислів'їв).....	259
141. Малишева- Кочубей М.В.	Підходи до вивчення кольоронімів в художніх текстах.....	261
142. Мамосюк О.С.	Діалогізм прозових творів Н. Саррот.....	262
143. Маріна О.С.	Обличчя парадоксальності: від поезії до «анти поезії».....	264
144. Марутовська О.О.	Кристалізація сакрального в жанрі сучасного англомовного історичного фентезі.....	266
145. Маслюк М.Г.	Пресупозиція та імплікатура як реалізації прагмалінгвістичної категорії імпліцитності.....	268
146. Матківська Н.А.	Особливості аудіовізуального перекладу.....	270
147. Мелешкевич Л.М.	Роль специфікаторів предиката в семантичній структурі речення (на матеріалі англомовних текстів енциклопедичних статей)...	272
148. Менчук М.С.	Функції інфінітиву.....	274
149. Мерзлюк Д.О.	Проблема категорії виду дієслова в китайській мові.....	275
150. Мирошніченко А.В., Салахатдинова Э.Ш.	Изучение подходов к семантизации и эпиграфирофанию крылатых единиц.....	277
151. Молокова О.Ф.	Концептуальний потенціал "можливих світів" у псевдоавтобіографічній прозі.....	279
152. Морозова Т.В.	Мова як фактор міжкультурної комунікації.....	281
153. Морякіна І.А., Скоробагатько Я.М.	Образ Британської королівської родини в англомовних медіа: лінгвостилістичний аналіз.....	283

154. Мусієнко Ю.А.	Динамічні та темпоральні характеристики озвучених текстів англійських притч.....	285
155. Насікан З.С.	Звукосимволізм в англomовних торгівельних марках безалкогольних напоїв.....	287
156. Настенко С.В.	Колористичний компонент як елемент вербалізації мегаконцепту <i>ІСПАНІЯ</i> в іспанській поезії хіі – хх століть.....	288
157. Науменко А.М.	Сьогоденні міфи про діалог мов та культур.....	290
158. Негрич Н.Д.	Класифікації фразеологізмів у художньому тексті.....	291
159. Ніколаєнко С.В.	Анімалістичні образи як елемент поетики сонетраю Едмунда Спенсера «Аморетті».....	293
160. Никонова В.Г.	Изобразительно-выразительные средства языка шекспира и их межъязыковые речевые корреляты в русских переводах...	295
161. Норенко О.М.	Ідіотичні особливості емотивної лексики в японській мові.....	297
162. Нузбан О.В.	Протиставлення як механізм розширення концепту М'ЯКИЙ..	299
163. Олефір Г.І.	Метонімія у французькому мас-медійному дискурсі та її трансляція у перекладі.....	301
164. Опанасенко Т.В.	Засоби вираження об'єктивної в суб'єктивній модальності.....	303
165. Охріменко В.О.	Вплив мов і культур на корейську мову.....	305
166. Охріменко М.А.	Етапи зіставного дослідження фразеосемантичного поля “емоції людини” (на матеріалі перської і української мов).....	307
167. Охрименко Т.В.	Разноязычные метафоры внешности человека в национальных картинах мира.....	308
168. Павлова Е.В.	Структурно-синтаксическая организация интернет-объявлений о вакансии.....	310
169. Падалка О.В.	Мелодійне оформлення німецької політичної промови.....	311
170. Панченко О.О.	Лексичні засоби вербалізації концепту ЛЮДИНА у творі М.Дюрас „MODERATO CANTABILE”.....	313
171. Панченко Р.Б., Мороз А.В.	Проблематика адаптації тексту.....	315
172. Панькова Т.В.	До питання про інтерпретацію речення як комунікативної одиниці.....	316
173. Пашинська Л.М.	стилістичні функції фразеологічних одиниць у сучасному українському мас-медійному дискурсі.....	318
174. Пашкова Н.І.	Культурна конотація як спосіб відображення культурного значення в мовному знакові.....	320
175. Пашун О.В.	Функціонально-граматичні особливості сучасного журналістського дискурсу спортивної тематики в новогрецькій мові.....	323
176. Перегинець О.Т.	Интерпретация универсального концепта ДОМ в поэзии М. Цветаевой раннего периода.....	326
177. Петрова Г.Л.	Психолінгвістичні засади вивчення мовленнєвого впливу на адресат.....	327
178. Петрова Ю.І.	«Середня мова» арабо-християнської рукописної спадщини...	329
179. Пирогов В.Л.	Зміна характеру дихотомії «ієрогліфічне – буквено-фонетичне письмо» в контексті глобалізації: порівняльно-історичний аспект.....	331
180. Підгірна Н.М.	Функціонування синтаксичної компресії у французькій мові...	333
181. Пілик В.В.	Соціально-експресивне навантаження онімів у турецькій газеті...	335
182. Пініч І.П.	Емоційна самосвідомість у прагматиконі англomовної особистості.....	337
183. Полякова П.	Лінгвальна репрезентація релігійної картини світу на матеріалі творів Френка Перетті.....	339

184. Попович Ю.О.	Соціально-статусна індакація мовлення.	341
185. Прищепчук І.О.	Семантичній моделі розвитку і.-є. кореня <i>*bhel-</i> у германських і слов'янських мовах.....	342
186. Пророченко Н.О.	Сучасний стан та перспективи розвитку асоційованого членства ЄС арабських країн Середземноморського регіону...	344
187. Птуха В.А.	Національно-культурна семантика номінацій одягу в англійській та українській мовах.....	346
188. П'ятецька А.В.	Чергування індикатив/сюбжонктив у підрядних реченнях, що функціонують як іменна частина присудка.....	348
189. Радзієвська Т.В.	Тематичний компонент та розподіл прагматичних ролей в листуванні В. Набокова та Е. Вілсона(період 40-х рр.).....	350
190. Радзійон В.М.	дефіс у складних іменниках сучасної німецької мови (на матеріалі газети <i>Frankfurter Allgemeine Zeitung</i>).....	352
191. Рибаківа К.А.	Персоніфікація вікторіанської англії (на матеріалі ономастичної лексики англомовних поетичних текстів).....	354
192. Рибачківська Л.Є.	Словотвірні гнізда з вершинами-онімами як об'єкт дослідження в українській та англійських мовах.....	356
193. Родюк М.В.	Функціонування дієприкметників в англійській, німецькій та нідерландських мовах.....	358
194. Романенко М.О.	Передача речового образу персонажей при переведі художественных текстов.....	359
195. Романчук С.В.	Мовленнєвий акт «скарга» в англомовній комунікації.....	361
196. Рубан В.О.	Несправжні англіцизми у сучасному французькому медіа-дискурсі.....	362
197. Сабо О.А.	Загальне і специфічне у розвитку артиклів англійської мови...	364
198. Савош Л.М.	Модифікаційні процеси німецьких голосних фонем в озвученому тексті.....	366
199. Савчук Р.І.	Художнє текстотворення з позиції нар отології:когнітивно-семіотичний погляд на французьку прозу XVII – XIX ст.....	368
200. Самойленко К.Ю.	Територіальна диференціація діалектів корейської мови.....	370
201. Самофалова Н.В.	Експресивний чинник в заголовках бульварної преси Іспанії....	373
202. Свєрдлова Т.Г.	Тенденції до змін у використанні форм ввічливості у сучасній японській родині.....	374
203. Семен Г.Я.	Переклад Л. Українки фрагменту з «Макбета» В. Шекспіра....	376
204. Семененко Г.М.	Соціолінгвістичні дослідження мовної варіативності і мовних змін.....	378
205. Семененко Л.Л.	Суспільно-політична лексика як виразник національної культури в українських і польських мовах.....	380
206. Семеряко О.В.	Структурні та лінгвостилістичні особливості корейських віршів «Сіджо».....	382
207. Сергієнко К.П.	<i>Tertium comparationis</i> у зіставленні стратегій ввічливості українського і англійського ділового мовлення.	384
208. Сидоренко І.А.	Іспаномовна релігійна картина світу в контексті сучасних досліджень семантики слова.....	385
209. Синегуб С.В.	Комбінаторна семантика німецьких портретних дієслів як регулятивний фактор перекладу.....	387
210. Синица І.А.	Принципы определения частей речи при обучении РКИ.....	388
211. Ситько Ю.Л.	Про часові відносини в об'єкті мовознавчого дослідження: синхронія, діахронія чи панхронія?.....	391
212. Сіленко Н.В.	Прагма-стилістичні особливості турецького рекламного дискурсу.....	393

213. Сінельнікова В.В.	Українські антропоніми в ономастиконі Нижнього Поволжя: функціонування та ступінь збереження.....	395
214. Скрябіна В.Б.	Персуазивний голос перекладача.....	398
215. Смирнова А.П.	Анімалістична ексика в аспекті міжкультурної комунікації.....	399
216. Смоляна А.Л.	Малоформатність текстів суперобкладинок англomовної літератури.....	401
217. Сніцар В.П.	Концептосфера права у мовній свідомості англосаксонського та українського етносів.....	403
218. Сокур И.А.	Интерпретация языковых средств выражения и форм диалогичности в научном тексте.....	405
219. Соловйова О.А.	Ономасіологічні аспекти зіставлення фразеологічних одиниць (на позначення концептів добро-зло) сучасних арабської і української мов.....	407
220. Соломко З.К.	Характеристика лінгвістичних особливостей засобів мови права.....	409
221. Сольська Т.М.	Фонетичні характеристики латеральної / β / у мовленні носіїв німецької мови у Німеччині, Австрії та Швейцарії.....	411
222. Сорокін С.В.	Концепція складнопідрядного речення у працях Мухаррема Ергіна.....	412
223. Сотников А.В.	Процес формування фонетичної компетенції.....	415
224. Сташко Г.І.	Американська фольклорна пісня як засіб міжкультурної комунікації.....	417
225. Степанюк О.В.	Стиолістична роль заголовків у поезії Л. Костенко.....	418
226. Степанюк О.В., Чеберко Т.М.	До питання історії розвитку української літературної мови.....	420
227. Стрельченко Н.С.	Синтаксичні модифікації питань-перепитань.....	422
228. Субота С.В.	Проблема інвентаризації фонем давньоанглійської мови.....	424
229. Сутуліна Л.Г.	Метафорична модель <i>реальне-ірреальне</i> в сучасному іспанському наративі.....	426
230. Танчинець М.	Соціолінгвістичні фактори виникнення варіативності.....	428
231. Терехова Д.І.	Репрезентація аналізу результатів спрямованого асоціативного експерименту.....	430
232. Терехова С.І.	Поліпарадигмальне вивчення колоронімів (на матеріалі української, російської та англійської мов).....	432
233. Ткаченко Н.Д.	Критерії класифікації лінгвокультурних функціонально-семантичних репрезентацій концепту "SPACE" в англійській мові.....	433
234. Ткачівська М.Р., Ладовська С.Б.	Антропоніми в художньому перекладі.....	435
235. Тогобицька А.І.	Діалектологія корейської мови. сучасний стан та дослідження.....	437
236. Урядова В.Д.	Явища полісемії та омонімії в корейській мові.....	438
237. Ущина В.А.	Когнітивне моделювання ідеалізованої англomовної ситуації...	440
238. Філоненко Н.Г.	Концептуальні особливості інверсії у сучасному французькому художньому прозовому тексті.....	442
239. Хамдамиан Али	Онтологія філософського дискурса.....	444
240. Хміль Л.М.	Фонетична система арабської літературної мови. історія її розвитку (коротко).....	446
241. Хожайж И.В.	Общие вопросы в контексте интеграции языка и речи в речевой деятельности (на французском материале).....	447
242. Хороз А.В.	Концептуальний простір анти утопічного роману.....	449
243. Цибка В.В.	Зміст та межі політичного дискурсу.....	451
244. Цимбал С.В.	Простір і час в китайській традиції.....	453

245. Чемелюх М.А.	Когнітивно-ономасіологічні особливості мотивації теонімів у давньогрецькій і латинській епіграмі.....	455
246. Чепурна З.В. Лисенко Г.Л.	Функціонування крилатих висловів у заголовках до публіцистичних текстів.....	457
247. Чернікова Н.В.	Польова структура комунікативного приєднання (на матеріалі французької мови).....	459
248. Чернікова О.І.	Алітерація як засіб підсилення виразності тропів у художньому тексті (на матеріалі творів Д. Сіммонса «Гіперіон» та «Падіння Гіперіону»).....	461
249. Чміленко О.М.	Обсяг фікціонально маркованого контексту (на матеріалі літературних казок Р. Дала).....	462
250. Чуб І.О.	Прояви архетипів К. Юнга у творчості Пу Сунліна.....	464
251. Шепельська І.Ю.	Офіційно-ділова японська мова. Усні мовні жанри.....	465
252. Школа Г.М.	Тарас Шевченко в житті та творчості Трохима Зіньківського....	467
253. Шум О.В.	Особливості ідіостилю А.-Г. Горбач при перекладі українських фразеологізмів німецькою мовою.....	469
254. Щибрик Т.П.	Фактори виникнення та вираження емоцій.....	471
255. Яковлева К.О.	Фактор гендера у використанні займенників thou та you у ранньомовноанглійський період.....	472
256. Ясакова Н.Ю.	Семантична специфіка узагальнено-особових речень в українській мові.....	474
257. Avdeeva Svetlana	Traducción de las expresiones y palabras picantes en español.....	476
258. Bezsmertna I.Ju.	Prinzipien der kognitiven und sprachlichen Gestaltung.....	478
259. Bobchynets L.I.	Léxico de lotería en el español contemporáneo.....	480
260. Varenychenko A.M.	Lengua como vínculo de la unión de las naciones.....	482
261. Vasylenko O.B.	Five tips to make a contract more understandable.....	484
262. Vaščenko O.O.	Česká sportovní slovní zásoba v objetí anglicizmů.....	486
263. Volkova L.M.	Discourse markers within the scope of communicative strategies and tactics.....	488
264. Guzerchuk O.O.	Complex encouragement acts: their prosodic organization in modern English fiction.....	490
265. Dvorzhetska M.P.	The English language sociolinguistic variation in international language contacts.....	492
266. Deineko Iryna	Difficulties in the proper names rendering in translation of J. Galsworthy's epic novel "The Forsyte Saga".....	493
267. Dovgei O.I.	Besonderheiten der Präsentation von grammatischen Strukturen in den gegenwärtigen Lehrwerken DAF.....	495
268. Castro Rodríguez A.J.	Podemos evadir la enseñanza de la gramática en el proceso de formación de traductores e intérpretes de español?.....	497
269. Komirna Y.V.	Le rôle des fonctions prosodiques dans l'enseignement du français.....	499
270. Kulish N.Y.	Grammatical means of realization of indirect evaluation in modern English conversational discourse.....	500
271. Kuznetsova M.O.	Le caratteristiche principali tipologiche e la classificazione delle unita' fraseologiche.....	502
272. Malynovska I.A.	Die zehn Regeln für klares Juristendeutsch.....	504
273. Markova Y.	Characteristic features and types of horror novels and stories.....	506
274. Parfenova L.V.	Legal language and globalization.....	508
275. Petrova O.V.	Peculiarità del linguaggio giuridico. problemi e strategie di traduzione.....	509
276. Poklyatska I.A.	Hedging as an answer-evading strategy in modern English conversational discourse.....	511

277. Polistschuk N.M.	Farbadjektive im Deutschen und im Ukrainischen.....	513
278. Radchuk O.V.	Message authorizatон and means of its expression in modern English discourse.....	515
279. Regent A.I.	Politeness principle and its strategies in modern English conversational discourse.....	516
280. Rossella Natili	Le costruzioni enfatiche. il dativo etico.....	518
281. Sokolets I.I.	Intercultural studies development.....	520
282. Hodakowska Natalja	Stilistische Besonderheiten der deutschen Verben.....	522
283. Chkhetiani T.D.	Multi-party communication: interactive approach.....	523

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

284. Маковецька К.	Культурологічні передумови виникнення куртуазного роману....	526
285. Ніколаєнко С.В.	Анімалістичні образи як елемент поетики Сонетраію Едмунда Спенсера «Аморетті».....	527
286. Работяга Г.І.	Взаємодія літератури і музики: оновлена модель репрезентації драматичної події (на матеріалі п'єси Ф. Міньяна «Квартет»).....	529
287. Узлова О.В.	Літературознавчі виміри теорії <i>DISABILITY</i>	531

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

288. Бігич О.Б., Мокіна А.Г.	Зоро-слухові підказки для переказу англомовної казки старшими дошкільниками: результати експериментального навчання.....	534
289. Бірецька Л.С.	Використання інтелект-карт для семантизації англомовних лексичних одиниць.....	536
290. Богданова Т.Г.	Трудности обучения чтению и пути их преодоления.....	537
291. Висотченко С.В.	Навчання студентів-іноземців писемного мовлення.....	539
292. Глазунов М.С.	Вправи для навчання англомовного письма із застосування wiki-технологій.....	541
293. Горбач Е.Б.	Шляхи і засоби професіоналізації процесів формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів.....	543
294. Гранський О.І.	Використання Інтернет технологій та Інтернету у навчанні....	544
295. Гриневич О.Л.	Особливості навчання читання іноземною мовою у вищих навчальних закладах.....	546
296. Гудима Ю.П.	Вимоги до вправ для формування у майбутніх учителів навчально-стратегічної компетентності в процесі навчання англомовного діалогічного мовлення.....	549
297. Дяченко Я.М.	Сучасні тенденції в методиці викладання іноземних мов.....	551
298. Іванова О.О.	Інформаційно-комунікаційні технології у процесі формування професійно-орієнтованої лексичної компетентності.....	553
299. Ігнатенко В.Д.	Особливості реферативного та анотативного перекладу у професійній діяльності перекладача.....	555
300. Кладкова Т.А.	Тест загального володіння іноземною мовою у системі оцінювання навчальних досягнень студентів немовного ВНЗ...	557
301. Коваль А.О.	Методичні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації індивідуального навчання професійно орієнтованого англомовного читання майбутніх інженерів.....	558
302. Крисак Л.В.	Моделювання процесу іншомовного професійного спілкування майбутніх медиків.....	560
303. Кучма О.І.	Зарубіжний досвід організації взаємовідвідування уроків.....	562

304. Майєр Н.В.	Складові методичної компетенції майбутніх викладачів французької мови.....	564
305. Матвеева Д.И.	Динамическое чтение как качественно новый метод восприятия и усвоения печатной информации.....	566
306. Мельникова О.В.	Навчання майбутніх учителів китайської мови усного мовлення на основі художніх творів.....	567
307. Морозова Л.І.	Про засади та структуру навчального посібника з німецької мови «Європейські демократії: ФРН і Україна».....	569
308. Ніколаєва С.Ю.	Мовний портфель як засіб забезпечення наступності у навчанні іноземних мов і культур у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах: германські й романські мови...	571
309. Ніщик Р.О.	Етапи навчання майбутніх філологів англomовного діалогічного мовлення з використанням фразеологічних одиниць на матеріалі автентичних художніх фільмів.....	573
310. Олійник Т.О.	Особливості контролю навчально-стратегічної компетентності учнів.....	575
311. Палій О.А.	Використання комп'ютерних програм у навчанні німецької мови як другої іноземної учнів ЗНЗ.....	576
312. Панзига О.М.	Кількісні критерії відбору навчального матеріалу для організації самостійної роботи студентів з другої іноземної мови.....	578
313. Панченко Р.Б.	Принципи індивідуалізації навчального матеріалу для розвитку писемних навичок та вмінь майбутніх перекладачів....	580
314. Петренко І.В.	Формування англomовної фонетичної компетентності на базі франкомовної з використанням ІКТ.....	581
315. Петрушова Н.В.	Використання навчальних відеокomплексів при викладанні іноземних мов для студентів непрофільних спеціальностей....	583
316. Поглюд Г.Я., Михайлюк О.Ю.	Сучасні тенденції викладання іноземних мов.....	585
317. Прокопчук М.М.	Суб'єктивні та об'єктивні чинники відбору та організації змісту навчальних матеріалів для формування мовних компетенцій в другій іноземній мові.....	586
318. Пушкар О.О.	Критерії відбору навчального матеріалу для формування англomовної професійно орієнтованої лексичної компетентності майбутніх учителів історії.....	588
319. Савчук Т.Л.	Використання відеоматеріалів у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ.....	590
320. Сажко Л.А.	Психологічний аспект оволодіння другою іноземною мовою учнями загальноосвітніх навчальних закладів.....	592
321. Слаба О.В.	Контроль у навчанні другої іноземної мови.....	593
322. Тимченко Є.П.	Використання словників нового типу в навчанні німецької мови.....	595
323. Тищенко М.А.	Аспекти використання веб-технологій у навчанні майбутніх інженерів-радіотехніків професійно орієнтованого англomовного письма.....	597
324. Ткачук В.С.	Методика викладання перекладу як спеціальності.....	598
325. Устименко О.М.	Фактори впливу на формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів іншомовної компетентності у монологічному мовленні.....	600
326. Цепкало О.В.	Формування умінь писемного мовлення на базі текстів патентної документації у студентів бакалаврату технічних спеціальностей.....	602

327. Черниш В.В.	Загальна організація навчального процесу з формування в майбутніх учителів професійно орієнтованої компетенції в говорінні.....	604
328. Черняк І.В.	Інтернет як засіб оптимізації процесу навчання іноземної мови студентів ВНЗ.....	605
329. Чобітько В.І.	Підсумкове тестування німецькомовних лексичних навичок у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.....	607
330. Шерстюк О.М.	Засоби реалізації автономної роботи учнів у процесі вивчення іноземної мови.....	610
331. Якубовська Л.Г.	Особливості застосування інноваційних технологій та новітніх методів у процесі вивчення англійської мови на немовних спеціальностях.....	611
332. Ярошенко О.В.	Роль сінквейна у навчанні студентів-магістрантів дискусії.....	613
333. Kononenko S.A.	Open education resources – implications for higher education.....	615
334. Korzhov S.Yu.	Search engines as stimuli of thought compression.....	617
335. Lytvyn Olena	Foreign language for professional use in ukrainian universities.....	619
336. Petrova Tamara	The creation of project works by second-year studying stidents of translators and interpreters' departmant.....	621

ПЕДАГОГІКА

337. Воронцова К.В.	Педагогічні засади здійснення правового аналізу студентами юридичних факультетів.....	624
338. Єлько С.В.	Мовна освіта в Хорватії у контексті євро інтеграції. План розвитку освіти.....	626
339. Корченко М.О.	Науково-дослідна робота в університетах України: сучасний стан і перспективи розвитку.....	627
340. Кузьменко Г.М.	Особливості підготовки вчителя іноземних мов в Іспанії.....	629
341. Мельничук І.В.	Реформування освіти в східних землях Німеччини.....	631
342. Тхоржевська Т.Д.	Активізація самостійної роботи студентів КНЛУ при вивченні психолого-педагогічних дисциплін.....	633
343. Хорєв І.О.	Про наукові засади професійної мобільності викладача вищої школи.....	635
344. Чіжова Н.В.	Формування професійної мобільності студентів вищої школи.....	637
345. Шумейко Н.В.	Іншомовна університетська підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурності Словаччини з опорою на основні положення програми АМПС.....	639
346. Ярова О.Б.	Тенденції розвитку мовної освіти в початковій школі Європейського союзу.....	640

ПСИХОЛОГІЯ

347. Ананова І.В.	Теоретичне обґрунтування поняття “неконструктивне почуття вини”.....	643
348. Корх В.М.	Розвиток соціального сприймання у підлітків та юнаків.....	645
349. Кравчук С.Л.	Психологічні чинники емоційної стійкості особистості.....	647
350. Лемещук В.Р.	Семантичне поле соціальних містичних страхів підлітків.....	649

ФІЛОСОФІЯ

351. Комісар Л.П.	Ідея “позазнаходження” в сучасній епістемології гуманітарних наук.....	652

ІСТОРІЯ

352. Богдановська Л.П.	Українські просвітники в контексті розвитку українсько-грецьких зв'язків.....	654

353. Васильчук В.М.	Історія світового і вітчизняного туризму.....	656
354. Дмитришена О.С.	Діяльність товариства «Просвіта» на Поділлі на початку XX століття.....	658
355. Кожушко А.В.	Истоки монгольско-украинского межэтнического диалога в свете арабской энциклопедической традиции XIV – XV вв....	659
356. Поліш В.В.	Семен Олійничук – учасник національно-визвольного руху на поділлі першої половини XIX ст.....	661
357. Яворська О.Г.	Екотуризм в Україні: проблеми і перспективи розвитку.....	663
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ		
358. Артемчук Л.М.	Створення комп'ютерних тестів у віртуальному середовищі MOODLE.....	665
359. Бесклінська О.П.	Статистичні технології у лінгвістичних дослідженнях.....	666
360. Гундоров С.І.	Формування практичних навичок роботи з реляційними базами даних у процесі вивчення майбутніми менеджерами дисципліни “Інформаційні системи в менеджменті”.....	668
361. Коваль Т.Т.	Можливостей персонального навчального веб-середовища у процесі професійного саморозвитку вчителів.....	670
362. Липська Л.В.	Інформаційна культура майбутніх правознавців: теоретичний аспект.....	671
363. Полянничко З.О.	Технології навчання у середній школі у Республіці Польща...	673
МЕНЕДЖМЕНТ		
364. Шульпіна Н.В.	Стратегія поведінки організації в умовах турбулентності.....	676
ПРАВознавство		
365. Бугера О.І	Злочинність в мережі Інтернет.....	678
366. Вакуленко Т.П., Солтис А.І.	Лінгвістична експертиза в юриспруденції.....	680
367. Вейко О.В.	Римська правова система доби республіки.....	681
368. Гаращенко Л.П.	Строковий трудовий договір за законодавством країн ЄС.....	683
369. Чулінда Л.І.	Принцип пріоритету прав і свобод людини.....	685
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ЗДОРОВ'Я		
370. Кремечек Г.А.	Безпека праці і моральне задоволення – одна з найважливіших складових успішної людини сьогодення.....	688

Підписано до друку 26.05.2014 р. Форман 60х84 1/16
Папір друк. №1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 58,85
Умовн. Фарбо-відб. 58,96 Обл.-від. арк. 58,96
Тираж 200. Зам. № 14

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

ПАТ “ВІПОЛ”
03151, Київ – 151, вул. Волинська, 60